CL. VIRI D. PETRI MICHAELIS

DE HEREDIA,

COMPLVTENSIS PRIMARII, ET DECANI;

Atque PHILIPPI IV. Hiſpaniarum Catholici Regis Archiatri

OPERVM MEDICINALIVM

TOMVS SECVNDVS,

COMPLECTENS HISTORIAS

EPIDEMICAS,

SEV

COMMENTARIA IN HIPPOCRATEM

DE MORBIS POPVLARIBVS.

Editio altera perquàm accuratè recognita, ac emendata curâ & diligentiâ D. PETRI BARBA DE ASTORGA, Regij Medici.

LVGDVNI,
Sumptibus LAVRENTII ARNAVD, & PETRI BORDE.

M. DC. LXXIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ELENCHVS HISTORIARVM.

D. PETRI

D. PETRI MICHAELIS
DE HEREDIA
DOCTORIS MEDICI,
PRACTICA MEDICINA,
E T
COMMENTARIA IN HIPPOCRATEM.
De Morbis popularibus.

HISTORIA PHILISCI.

Dies primus.

Philiscus propè mœnia habitabat : primo die acuta febris ; sudauit , laboriosam noctem habuit.

COncors omnium Expositorum est doctrina, quod Philiscus febre ardente, & maligna laborauerit ; eum enim statim cum implacabili siti, & prauis signis inuasit, & eum magnitudine essentiæ, hanc enim Hippocrates notando dixit : *Primo die febris acuta fuit, & inde noctem primi diei laboriosam cum sudore habuit.* Nemo exposuit si huius diei sudor calidus , aut frigidus fuerit, & meo iudicio fuit calidus: nam Hippocrates inferiùs alios sudores referens, frigidos fuisse notauit, estque mihi obseruatissimum in colliquante febre præ nimio ardore, sudorem primum, & alium calidissimos esse , mox verò subsequentes frigidos apparere , ij enim in acutis febribus non dantur donec calor vitalis magna ex parte extinctus, iam sit, itavt exterior corpori regio calefieri ab eo non possit, & sic, quæ ad illam in forma vaporis pelluntur , infrigidantur , & in aquam frigidam concreta vertuntur, vt doctissimè Galenus docuit 4. *aphor comm.* 17. his verbis: *Vacuantur autem ex cute sudores, quam frigidam esse contingit, cùm tamen ea quæ sunt sub ipsa comburuntur* , & inferiùs scripsit ; *Cum verò*

A *aliquando hæc duo contigerint, tum humores, qui sunt in vasis putrescere ; tum eam, quæ solida corpora regit naturam (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) vel extingui omnino, vel proximam esse extinctioni ; quæ quidem ex iis euacuantur, frigida sentiuntur, eam verò , quæ fit ex putredine caliditatem, nihil prohibet vehementissimam esse.*

Quod cùm ita sit, & verissimum, & millies expertum, non probatur mihi ratio Galeni, in eiusdem aphorismi expositione, ob quam putat mortales esse sudores frigidos in acuta febre; verba sunt : *Atque adeò signum exitiale ostendens in animalis corpore humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, vt neque à calore natiuo, nec à febrili cal. fiant.* Constat enim ratissimum

B esse, vt acuta febre laborantes tantam crudorum copiam accumulauerint, cùm nihil magis acutis febribus, quàm copia crudorum obstet , & si cutis ob eam copiam tam frigida esset, vt neque ab vtroque calore calefieri posset, nunquam frigidi sudores in febre acuta darentur, quin lypiria febri, illos semper præcederet, quod est falsum, & contra experimentum. Ergo vt in syncope algent externa sine copia crudorum, quia vitalis spiritus extinctus ferè est : sic in acutis febribus idem contingit, & quæ ad cutem pelluntur sub forma vaporis, in frigidata ibi, vertuntur in frigidam aquam, & frigida exsudant: in prima verò accessione infrequens est tanta vitalis caloris extinctio. & sic censeo primum sudorem diaphoreticum præ nimio incendio fuisse : post verò, quia tam desperatus erat morbus, frigidum sudorem emanasse vsque ad obitum , & id significauit Hippocrates dicendo : *Sudores perpetuò frigidi* , hoc est postquam fri-

C gidi esse cœperunt , ob idque tam laboriosa fuit nox primi diei, cum sudore illo, erat enim diaphoreticus cum magno incendio, & sic nec tolerabilis , neque vtilis esse potuit: & cùm incendium vsque ad diem secundum extenderetur, quia morbus per pares mouebatur; sudor ille vsque ad diem etiam secundum continuò molestauit,

quia vt refert Hippocrates: *Secundo omnia exacerbata sunt*, non quidem per totum diem secundum, sed in parte diei, in qua fuimus vigor accessionis primi diei aduit; nam vt post docebo, in motu per pares deterior pars accessionis imparis diei debet secundum diem attingere: est verò deterior pars, summus vigor, in quo & sudor, & inquietudo, & sitis, & incendium, & corporis fractio, & lassitudo plus molestae debent, vt omnia alia symptomata, qui morbi essentiam, & excrementorum fusionem, & feruorem sequuntur.

Hunc sudorem, vt perniciosum signum damnat Galenus, quia non solùm febrem non iudicauit, sed deteriùs, & grauiùs pars diei secundi ægrum afflixit: nam decretoria non iudicantia (dicit Galenus) aut lethalia, aut difficilis iudicationis sunt; lethalia, si qua iis symptomata, vel signa lethalia accidant; difficilis iudicij si absque his signa permaneant inconcoctorum humorum, & fuit oraculum Hip. 1. *epid. sect.* 1. *text.* 9. his verbis: *Etenim eorum, qui statim morituri sunt celeres iudicationes, sed in salutis celeres, continuas, & vehementes, qua autem iudicant in melius, ne statim appareant indicatoria non iudicantia, partim lethalia sunt, partim difficilis iudicationis; quæ praeindicata, si tum cruditate iudicata sunt, recidiua. Sin minus atrisia fuerunt autem, & lethalia, quæ non parua.* Ex quo oraculo intulit Galenus mortem Philisci, quia post sudorem primi diei non iudicante, apparuerunt vrinæ nigræ & alia pessima symptomata, vt constabit inferiùs.

Dies secundus, tertius, & quartus.

Hos dies referens Hippocrates dicit: *Secundo omnia exacerbata sunt, vesperi verò post clysterem bene habuit, noctem quietè transegit. Tertio vsque ad meridiem videbatur factus sine febre, deinceps verò febris acuta cum sudore: siticulosus, arescebat lingua, minxit nigrum, nox laboriosa, non dormiuit, omnino delirauit. Quarto omnia exacerbata sunt. Vrinam nigram, noctem minus molestam, vrina melioris coloris.*

In febribus per pares periodicantibus, duo insignia in diebus paribus inueniri debent, nimirum quod partim sint molestissimi, partim leuiores: in eis enim, & vigor accessionis, & declinatio esse debent; vigor in prima parte diei, declinatio in reliqua, ob id Philiscus habuit omnia symptomata exacerbata in prima parte diei secundi, & vesperi post clysterem bene habuit, & noctem quietam, & febris vsque ad meridiem diei tertij intermissa esse videbatur, intermissio quidem mirabilis in febre tam acuta, & interficiente die sexto, vt facilè imperitis imponeret iudicatam fuisse febrem per sudorem primæ accessionis, redituram tamen, & cum maiori pernicie facilè Medicus agnoscet per signa cruditatis in vrina, & pulsus inæqualitatem febrilem debitam febri partiali foci putredinis, & quia minus robustus erit necessitatio, & signa faciei, & alia, quæ in morbis exitialibus nunquam deficiunt, etiamsi nimis remittantur, aut intermittant; intermissionem verò illam (si verè talis fuit) fallacissimam esse dicente Galeno passim, quod iudicati morbi sine signis recidiuant, & sæpe maligniùs.

Miraberis tamen intermissionem illam, si tam desperata fuit febris, & nos censemus sudorem illum diaphoreticum fuisse præ nimio ardore colliquatis succis & vtilibus humiditatibus, de quo sudore Galen. 3. *de caus. simpt. cap.* 2. singulariter meminit. Sed mirari desine, sæpe enim per febres æstuosas resoluuntur in vapores tum succi putrescentes, tum vtiles humiditates, sed harum plus, & omnium multùm, solentque sic affecti remissionem insignem accessionum habere, quia multùm succorum putrescentium resoluitur, etsi plus vtilium humiditatum: nil verò conducit plus ad insignem remissionem, aut intermissionem, quàm sudor abundans, quoniam cineticium relinquitur minus, à quo secunda accessio creanda: verum etsi hoc eueniat,

A vt videatur febris tam copioso sudore iudicata, redit maligniùs, vt dicebat Galen. quia radix mali immunita non est, & ex sudore copioso virtus debilior remansit, præsertim quando diaphoretici multùm obtinuit. Est verò necesse quod sub debiliori virtute maligniùs repetant accessiones febris malignæ, & molestiùs si maligna non sit, vt tandem sudores diaphoretici, qui calidissimi priùs esse solent, in frigidos permutentur; quia tandem calorem vitalem extinguunt, aut dissipant, hoc verò extincto (vt *in aphor.* nuper citato Galenus docuit) frigidi sudores emanant, etsi interiùs succi feruent putrescentes, vt contigit Philisco, qui etsi die tertio, & quarto exurentis febris tam certa signa habuit in lingua, siti exæstescente, vrina nigra, inquieta nocte, & in delirio, sudoribus frigidis, obiit vitali calore extincto,

B & corpore sudoribus colliquato.

Vrinæ nigræ diei tertij, & quarti vnde procederent nullus docuit, censeo non ex vstione sanguinis, sed ex lienis affectu emanasse, habuit enim tumorem lienis rotundum, indicium fuit, quod eodem die quarto habuit nigras vrinas, & etiam alias melioris coloris, quod non foret possibile si à sanguine vsto procederent, vstio enim semper vsque ad mortem fuit aucta: lien ergo affectus portionem humoris nigri euomens, lotium nigrum reddidit, & in eodem die potuit pellere, & cessare ab expulsione atri excrementi, & sic varij coloris lotium apparuisse, & varias fuisse vrinas, vt in die quinto etiam contigit: nec meo iudicio pessimæ fuerunt, quia nigræ (denotabant enim lienem tumidum) sed quia

C paucæ, & non assiduæ, & affatim expulsæ: & quamuis cùm in magna copia pellerentur, indicarent fortasse lienis tumorem, non tamen febrem, quia censeo accidentalem non fuisse, sed ardentem malignam ex se, sine affectu lienis inflammatorio, vt omnes Expositores cum Galeno putarunt.

Dies quintus, & sextus.

Quintum diem, & sextum sic Hippocrates exarauit: *Quinto ad meridiem parum de naribus, id quod merū stillauit, vrina varia, in quibus erant suspensiones quædam rotundæ genituræ similes, dispersæ non residebant, subdito balano pauca recrementa flatuosa exierunt, nocte se grauiter habuit. Somni pauci, verba, deliramenta, extremitates vndequaque*

D *frigebant, neque iam ad calorem amplius redibant, minxit nigra, aliquantulum dormiuit, sub diem obmutuit, frigida sudauit, extremæ partes liuescebant, die sexto ad meridiem est defunctus.*

Stillas sanguinis perniciosas esse præsertim si in die quarta stillentur, 1. *prorrh. sext.* 1. scriptum inuenies. Significat enim quatenùs stillæ, expultricis debilitatem, quæ reiicere cœpit, & statim tā leui opere velut fatigata oneri succubuit; arguunt etiā nimiā sāguinis crassitudinē ob feri defectū, vstione febris consumpti, cuius cōsūptio syncera excremēta cōstituit, quo fit vt non solùm tā crassæ appareāt stillæ, sed etiā nigrescētes, vt in expositione docuit Galenus; *Rubra* (inquit) *stilla nō est in morbo exitiali visa vnquā, sed atra sæpe*, proinde verisimile est hunc ipsū atrum fuisse; cui doctrinæ Vallesius no-

E ster refragatur iis verbis. *Ego verò intelligo Hippocratem dicere quæ dicit, stillare autem sanguinem purissimum nihilo melius erat tunc tēporis, imò fortasse etiam deterius. Quia praterquam quod euacuatio erat quantitate, & tempore mala, non euacuabantur qualia oportebat.* Censet itaque stillas sanguinis meri fuisse sanguinis perfectissimi, & rubri, non nigri, & crassi. Et Cardanus huius historiæ Expositor, ridiculam vocat Galeni doctrinā per sanguinem merum interpretando nigrum, & quia doceat in morbo mortali stillā rubram nunquam visam fuisse.

Sed Galeni doctrina verior mihi videtur, nam in febre vstoria, & tot sudoribus humorum serum absumēte, crassum sanguinem nigrum, & synceram redditū fuisse probabilius est; maléque Galeno imponitur,

quod

quod dixerit stillas sanguinis puri & rubri non posse pessimam affectionem significare. Galenus etiam illud non somniauit, sed solum docet quod stilla sanguinis puri, & rubri in morbo exitiali nunquam visa fuit, & contra Vallesiom stat, quod stillæ nigræ fuerint conformes ideæ morbi Philisci, tum ob febrem vstoriam, tum ob lienis affectionem ex sanguine melancholico ortam, & totum quod in suæ opinionis confirmationem tradit Vallesius, falsum est, & sibi planè repugnat, vituperat enim stillas sanguinis rubri, quia euacuatio illius erat quantitate, & tẽpore mala, & quia non euacuabantur qualia oportebat, sed qualia non oportebat. Euacuatio quantitate, & tempore mala dicitur quando minor est quàm conueniat, & euacuatur quando crudus morbus est; tentat enim natura crisim materiæ non coctæ, & verè symptomaticam. Damnando ergo Vallesius stillas sanguinis ob paruitatem materiæ euacuatæ, necesse est vt laudet euacuationem illam abundantius factam ac proinde euacuabantur, quæ oportebat: malè ergo dicit vituperandas esse sãguinis rubri stillas, quia euacuabatur quod non oportebat; & persequens, si euacuabantur, quæ non oportebat, deterior, & malignior fuisset, quod nimium, aut multùm euacuaretur. Rectiùs ergo assereret sagacem fuisse naturam, quia incipiendo reiicere sanguinẽ purissimum, suppressit illum statim, quia euacuabatur, quod non conueniebat, & si non conueniebat, constat quod in quolibet tempore damnanda erat ea euacuatio; malè ergo eam condemnat, quia in tempore non idoneo tentata fuit, quasi si in alio celebraretur, vtilis foret, quando in nullo potest esse vtilis, si euacuat quod non oportet. Nec censeo probabile, quod sanguis sanissimus, & naturalis in tam parua quantitate irritare naturam possit, vt illum reiiciat, & multò minùs admitrã, quod sanguis excretus in homine morti tam proximo, & tam exitiosa febre affecto, potuerit esse naturalissimus, quinimò assero quod hactenus non audiui, nec legi, stillas sanguinis interdum esse pessimas, quia in tam parua quantitate cogunt naturam expellere, quia in tam parua molestissimæ sunt.

Sunt prætera pessimæ significationis, quia tam crassus interdum redditus est sanguis, vt viam per quam natura expellere tentat, præ nimia crassitie occludat, & ob id cesset expulsio, & sic non semper debilem expellentẽ accuso: id etiam pessimum habent, vt significent cerebrum onustum sanguine atro & vitioso, à quo rarissimè liberatur, vt rarissimum sit non periclitari delirantem, vt Philisco contigit. *Videtur siquidem* (inquit Galenus 1. *prorrit. ad finem primi text.*) *natura collectam in cerebro abundantiam conata esse vt expelleret, sed nequiuisse.* Putatur verò deterius si æstate, aut autumno euenerit, quia tunc viæ apertiores, & sanguis acrior, biliosior, & tenuior existit, quo fit, vt debilissimam expellentem, aut magnam innuat crassitiem. Quod verò die quarto sit pessimum stillas apparere, pendet ex die vt decretorio; in decretoriis enim omnia mala sunt deteriora, non quia maiora, sed quia firmiora, & arguunt etiam vim maiorem causæ morbificæ, quia in diebus in quibus à cœlo iuuatur, operari deterius malignissimum est, & vim causæ potentissimam significat; vincit enim naturam, & cœlum, & cùm quintus sit etiam decretorius, æqualem cum quarto perniciem affert.

Vrinæ huius diei magnam varietatem ostenderunt, suspensiones vero illæ rotundæ, & semini similes, significabant quatenus suspensæ (hoc est in superiori vrinæ regione stabulantes) flatuosum spiritum, & crassum inclusum in pituitosa substantia, eamque sursum eleuantem, & perconsequens delirij signum esse solet in febribus acutis, quia sursum succi rapiuntur: facit etiam substantia flatuosa intus inclusa, quod suspensiones illæ sint similes semini in albedine, omne enim lucidum nimis, speciem albedinis oculis repræsentat: & quia flatus inclusus diaphanus est, & luminis capacissimus, inde album corpus suspensum apparet ob lumen receptum, sed rotundas esse suspensiones illas pendet ex eisdem flatibus inclusis, est enim omnis bulla sphærica ob aërem inclusum, qui sphæricus est, vt quodlibet naturale elementum; indicium est spuma, quæ semper rotunda plus aut minus apparet, ob aërem, & flatũ inclusum, quod Phrigius ignorans & Vallesius, ad calorem assantem humidam substantiam, rotunditatem reduxit, velut si fuisset possibile cum calore tam vstiuo tantam copiam flatuum manere, vt sursum eleuetur assata, & tosta substantia: & similis abundantia flatuum facit, vt suspensiones dispersæ sint, flatus enim ob mobilitatem nimiam semper diuidunt quod attingunt, vt diuiditur quicquid feruet; quò fit, vt tenax semper sit quod flatum intra se ita incarcerat, vt euolare non permittat, sed intus manere cogat, & sic sublimamenta crassa cruditatem tenacem significant, cocta enim (vt milies Galenus monet) coagmentantur, crassescunt, & omnem flatulentiam deponunt, & inde sedimentum descendit ad inferiorem regionẽ, quia coctione flatibus denudatur; hinc quæ subdito balano eiecit Philiscus, flatuosa fuere, quia nimis cruda, & quia moribundus erat calore vitali extincto, extremæ partes algidæ erant, nec recalefieri poterant, & præ frigore liuescebant, obiitque die sexto, & per consequens in vigore accessionis diebus paribus proprio, vt antea docui, & mudũ clarius percipies, si quæ in fine historiæ scripsit Hippocrates iis verbis teneas.

Spiritus huic erat perpetuò, quasi reuocato rarus, & magnus, lien in tumorem rotundum elatus erat, sudores perpetuò frigidi. Accessiones diebus paribus.

Respiratio magna, & rara desipientiam ostendit aut proximè venturam, aut præsentem: venturam quidem quando iam æger attente incipit contemplari obiecta circa quæ deliraturus est; nam ob intensam contemplationem eorum, non sentit obiectum, quod ad respitandum naturaliter incitat, sic intensius multò, & plus irritans esse debet, vt præ nimia molestia applicet voluntariè instrmenta respirationis, & cesset tunc à raptu, aut violenta obiectorum contemplatione. Sic Philiscus ante delirium tertij diei, magnè, & rarè respirauit: nam hæc respirationis læsio non pendet ex delirio formaliter, sed ex attenta nimis obiecturum contemplatione, etsi contemplentur, quæ debent. Ob id dixit Hippocrates, quod respitabat quasi reuocatus, & transtulit Vallesius, quasi recordatus; oblitus enim videbatur respirationis ob intensam cogitationem obiectorum aliorum: reuocabatur verò ad respirandum ab angustia suffocationis, & periculo, non enim respirabat donec adeò respirationis finis vrgeret tam validè, vt iam suffocari periclitaretur.

Ex dictis infero tumorem rotundum lienis non fuisse veram inflammationem, vt Vallesius, & Phrigius putarunt; erat enim impossibile quod respiraret magnè, & rarè per totam morbi durationem cum tam magna lienis inflammatione, non solùm ob dolorem, sed etiam ob septi compressionem à tumente liene. Nec doloris lienis meminit Hippocrates, qui grauis, & molestus in tanta inflammatione futurus erat, nec cum illa potuit videri Philiscus sine febre esse, vt docuit Hippocrates. Censeo igitur lienosum fuisse, & congestione accumulauisse excrementa multa, & sic tumorem indolentem fuisse, & extrinsecum magis, & ob id respirationi magnæ, & raræ obstare non potuit: hæc verissima esse ex ipso Hippocrate deduces 1. *prognost. text.* 24. dicente; *Spiritus autem qui creber est, significat dolorem, aut inflammationem in regionibus, quæ suprà præcordia sunt. Qui verò inspiratur magnus multòque interposito tempore, delirium indicat.* Vbi clarè docet dolorem, & inflammationem præcordiorum crebram respirationem causare, non verò raram, qualem habuit Philiscus; vt miratus sim, quod cum tam magna, & rara respiratione non solum lienis inflammationem, sed ingentem fuisse

Vallesius censeat, eum qua nihil impossibilius, quàm A tam magnè, & rarè respirare, mihi esse videtur, & quod tertio die sine febre esse videretur: ingentem verò fuisse phlegmonem deduxit, ex eo quod tactu perciperetur non solùm tumor, sed etiam eius figura rotunda: nā nisi magnus esse non potuit, quando superpositæ partes, & musculi, magnitudinem, & figuram obscurare non potuerunt: nemo verò cum tam ingente phlegmone tam magnam, & raram respirationem, & die tertiu sine febre esse admitter rationabiliter.

Moueri febres per pares quid sit, Galenus docuit *de diebus decretoriis lib. 3. cap. 8. circa finem*, iis verbis; *Inuadunt quidam morbi secundum diem primo grauiorem habentes, quartum tertio, & totas accessiones diebus paribus. Qui longorum quidem morborum naturam quemadmodum in commentariis de crisibus ostendemus, habent, inde tiam tamen praueriūt, vt acuti, propter accessionis vehementiam, hi etiam secundo die interfiitiunt, & quarto, sed sexto plurimos.* Clariùs B Vallesius explicuit. 1. *epid. sect.* 3. in expositione symptomatum febrium ardentium, quæ vt ibi refert Hippocrates, accessiones habuerunt in diebus paribus. Accessiones (inquit) diebus paribua fieri per febres ardentes, & biliosas, deteriùs multò est quàm in imparibus; nam cùm tales febres habeant tertio quoque die accessiones, diebus paribus habent, cùm secundo, quarto, sexto, & octauo exacerbationes; primo autem, tertio, quinto, & septimo remissiones habent. Primo itaque die febris acuta incipit, & tamen semper crescit vsque ad finem diei secundi, ita vt in diem secundum acerbissima pars totius periodi incidat, hoc verò multò grauius est, quàm in diebus imparibus accessiones esse, quantò scilicet prauius est incrementum longum esse, quàm inclinationem.

Vt dicta intelligatis, notate quod accessio, authore C Galeno 1. *aphor. com.* 12. est deterior pars, seu deterius tempus totius circuitus, quod est à primo insultu vsque ad tempus consistendi, sicuti reliquum tempus declinationis melius, hinc accessiones fieri diebus paribus, est quod deterior pars accessionum dies pares attingat, ita vt si die lunæ ad meridiem accessio incipiat, principiū, & pars augmenti totum diem primum occupent, pars verò augmenti, & summus vigor in diem secundum incidant, & sic dies pares perniciosi & grauissimi sunt, quia in eis magna pars augmenti, & summus vigor dantur: quod continget nunquam, nisi vbi magna copia materiæ, & causa antecedentis creata supponitur, & validissima expultrix tantam copiā ad focum expellēs, D & mittens, tam diuturnas accessiones creans, ita vt die secundo, & quarto occidere soleant, sed plurimos die sexto, vt Galenus 3. *de diebus decretoriis* dicebat iis verbis. *Etenim in secundo die natura quodammodo valida adhuc est, item in quarto adhuc valida magis quàm in sexto, sed nondum in certamen venire audet; at in sexto accessionis vehementia frequenter ad certamen prouocat. Quare alterū è duobus sustinet, vel in ea concidit, & prius quàm, qua offendum exercuerit, extinguitur, vel plurimum ex eis propulsat, reliquū vero adhuc non potest. Vtrùm imbecilla, & defatigata prorsus cadit, & languida iacet. Deinde si quo modo postero tēpore recreari, ac refici potuerit, paulatim morbū concoquit. Quod si morbi reliquia cum robore maiores sint, tandiu æger superuiuet, quandiu natura adhuc sufficere potest. Morietur autem postea.* Hæc Galenus, quem locum pes- E simè Laguna transtulit, obscurauit enim quid sit moueri per pares.

Integram sententiam Galeni retulimus, quia nonnulla scitu dignissima ex illa deducuntur.

Sit primum, quod nunquam motio per pares sine magna copia succi creantis febrem, contingat, ob idque periculosissimā esse periodicationem per pares, non enim solam multitudinem innuit, sed etiam cogit accessionum vehementia, (vt Galenus doctissimè notat,) vt natura intempestiuas, & symptomaticas, & inde periculosas crises procuret; tanta enim excrementorum copia tempori tam breui superari non potest, & sic crises tentat cum materiæ cruditate, & multitudine, quod semper ferè est exitiale.

Sit secundum, quod Galenus docet, multos nimirum in die sextu perire, quia tatò tantam morbi vehementiam sine expulsione critica non potest ferre natura, & sic, & secundo, & quarto occidere solet, sed plurimos in sexto. Hinc sequitur tertium ad praxim pertinens. Est verò, quòd expurgatio in motione per pares, etsi materia sit cruda, tentatur rationabiliter; nam si, authore Galeno, typus per pares occidit plurimos die sexto, ob copiam materiæ, & accessionum ferociam; omne genus auxiliorum magnorum ante sextum tentandum est, si arte velimus ægros saluare. Dicerem ego, quòd typus par, quando non pendet à sanguine, innuit semper magnum excessum humoris, vt verè dicas, sine supernatantia non dari, in qua cum Hippocrate omnes expurgant, sine aliqua lite. Hoc fuit, quod nostrum Vallesium mouit, magnum Regem Philippum, renuentibus sociis, in principio expurgare; agnouit enim excrementorum copiam, & supernatantiam, quia febris pari typo mouebatur, & timuit cum Galeno, interitum Regis in sexto cui infortunio occurrens, expurgando die quinto, ab Orci faucibus Regem eripuit, timoremque totius Reipublicæ non sine magno sui honore eliminauit; indéque censeo sine ratione refelli à nostro doctissimo Archiatro Serna, *libro 6. method. cap. 10 fol 462.* nulla enim ratio contra experimenta potest esse firma, & quæ traditur de materiæ cruditate in casu Vallesij, & nostro, locum non habet, non enim Vallesius, nec nos crudam materiam expurgamus, sed antecedentem, quæ in cruditatem abitura est si non educatur, quia tota in focum per partes mittenda est, & cùm multa supponatur, deficiet priùs æger quàm coquatur tota: non retineri verò vt coquatur, euidens est, quia (vt dixi) tota, quæ superfluit, ad focum mittenda est, vt nouæ accessiones semper repetant, & si mittitur, vt reuerà fit, nō detinetur. Rursus in bile nimis excedenti, vt excedit quandò typum parem concitat, nihil datur ob quod retineri debeat, cùm putrida non sit, quia nondum ad focum fuit pulsa, & sic emendatione non eget: eam verò non detineri quando excedit, tam certum est, quàm quod certissimum, quia omnes expurgant quando excedit, & nondum putrida est. Ergo non detinetur, ad quid enim si cacochimiam per excessum solùm generat, cui expurgatio directè debetur; Et quis non videat irrationale esse putare, quòd humor, qui ante putredinem non detinebatur, quia excedebat, detineatur quando non solùm excedit, sed putridus iam est; cùm nihil magis retentioni obstet quàm putredo, quæ quod antea in temperie naturali erat, corrumpit, & interdùm malignè, & pestilenter, excrementumque per consequens, & malignum redditur; Vnde ergo noua similitudo, aut familiaritas, vt quod antea non detinebatur, quia excedebat, detineatur modò, quando non solùm excedit, sed pestilenter corruptum est, & desperatam febrem generat. Asserere verò quod nulla datur corruptio, quæ emendabilis non sit, absurdè asseritur, tum absolutè, tum in ordine ad hoc indiuiduum, cuius humorum corruptio, etsi emendabilis sit absolutè, non tamen ab illo, quia virtus eius pro tanto vitio improportionata reuerà à Medico iudicatur; & tam longè sum vt expurgem materiam putridam, quod censeam illam in febribus nunquam expurgationem indicare, quia quæ accessiones creat, euolat tota in fuligines, & tota resoluitur breuiter, cuius est argumentum euidens, quia si noua portio materiæ non mitteretur ad focum, non daretur noua accessio, sed febris prorsus cessaret.

Addo quod nouum videbitur, sed mihi verissimum, est verù quòd nihil turpius, nec tam sinistre natura

tentatea

tentatet ad coquendum mateciam putridam intra vasa, quàm illam firmè retinere, vt coqueretur, quia eo ipso non ventilaretur, & quicquid humorum accederet, & per ea vasa distribueretur, impingeretur ibi, & de nouo obstrueret, & maioris putredinis, & nouæ foret occasio, non enim ventilatur, quod firmum est; & si detineri intra vasa, confert vt humor corruptus coquarur, ad quid datur oximel, ad quid detersoria mulsa, aut syrupus acetosus simplex, aliaque lorium cientia, & deobstruentria, & nihil aliud Medici febribus putridis medentes procurant, quàm omni ingenio perspirabile corpus reddere, vt inhibeatur putredo. Quid aliud Galenus docuit *lib. 11. Methodi*, quàm sanare, quod putridum est, & impedire ne de nouo putredo augeatur, & totum hoc negorium ad impediendum succorum affluxum, ne obstructio augeatur, & ad vsum deobstruentium reduxit, *cap. 1.* illius libri. Ad quæ statim quod totum inanitum sit, imperat, vt fuligo non detineatur, & detur aëri liber ingressus, vt ventilato toto nulla detur occasio putredini; & caloris vitalis temperies, & copia seruetur, qui est omnium putrescentium verus antagonista, & moderator. Et *cap. 18.* sic exarauit; *At vero in humorum putridine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent.* Expende obsecro, quòd in putridis non sperat coctionem, sed in semiputridis, in illis vero excretionem, refrigerationem, & ventilationem desiderat, quibus omninò retentio, & statio repugnat; nam quæ obstruunt non aliter sunt causa putredinis, nisi quia ventilationem impediunt, & quæ ad loca obstructa mouentur, firmantur ibi, quia obstruentia excrementa, immobilia, inconcussaque sunt. Si ergo in omnibus vasis solent putrescere humores, & in continentibus febribus putrescunt in maximis, si natura in tot vasis succos putridos, & putrescentes retineret, non concoctio, sed maligna corruptio, & putredo spectaretur, quia quicquid sanguinis distribueretur, succis retentis adhæresceret, & impactum occluderet magis, sicque & excretio, & refrigeratio, & ventilatio inhiberentur, & viuens periret. Quicquid mouetur liberè, ventilatur perfectissimè, & imputrescibile fit, quod verò stat statim corrumpitur, & situm contrahit, quia non ventilatur. Ergo firmare excrementa putrida, aut putrescentia vt coquantur inter vasa, erit non dubiè nouam putrescentiam intendere. Nec mens capit quòd malignè corrupta detinentur, vt coquantur, cùm multa incoctilia sint, & sic illa detinendo natura occideret directè; quia venenum quod expellere tenebatur, detinet sine fructu. Galenus de putridis succis loquendo, 11. *Method. c. 9.* indicationes omnes enumerat, quando putredo totum corpus occupat, & continentes febres creat, & sic loquitur. *Ergo à corporibus, quæ sic afficiuntur expellenda, quæ putrescunt, per vrinas, & aluum, & sudorem sunt;* & inferiùs totus est in corporis rarefactione, & deobstructione, & coctricis firmitudine per augmentum caloris vitalis, nunquam tamen retentionis indicationem in putridis coquendis tradidit; nec aliud in putridarum febrium medela plus dehortatur, quàm vsum astringentium, dicendo 1. *De victu acut. text. 18. Nemo siquidem astringentibus vtitur cibis, nisi vel propter symptomata, quod animi deliquium indicat, vel propter immoderatum ventris profluuium; cogunt siquidem constringuntque corpora, viasque tum distributionis tum alimonia tum eius, quæ foras fit perspirationis connituere faciunt, quas apertas reclusasq; esse conducit.*

Nec obstat quod Hippocrates 4. *de victu acut. text. 44.* doceat, ægrum quiescere, vt excrementa coquantur; & rursus quod expurgatio non fiat, quia morbus non coquetur. Et Galenus *in com.* docet, quod expurgatio coctionem impedit; totum enim fatemur quando non conuenit sub materia cruda. At in casu nostro conuenit. Nec Galenus commotionem succorum timuit,

A sed solùm virium fractionem ob agitationem corporis; verba sunt: *Quod si nec coctioni humorum conferunt, purgationes contraria existunt, nempe corpus vehementer mouentes frangunt.*

Solùm videtur difficile, quod retulit 1. *aphor. com. 22.* iis verbis: *Eos vero, qui sunt in aliqua parte corporis firmati, nec alio auxilio mouere oportet, nec medicari ante coctionem, tunc enim naturam habemus adminiculantem.* Videtur siquidem ipsa post coctionem humores discernere, & superfluitates expellere, quo in tempore fuerunt iudicationes; sed quicquid sit huius loci, certum est in nostro casu non posse intelligi, nam tota materia antecedens quæ in continentem abitura est, nec retinetur, nec firmata esse potest in aliquo loco, sed tota existit B in motu, aut in nimia aptitudine ad illum, quia tota ad focum expellenda est per totam morbi constitutionem. Quod esse consonum doctrinæ Galeni ignorabit nemo, qui nō ignorauerit modum creandi nouas accessiones tam fastidiosè, & longè traditum ab eo 2. *de differentiis febrium*, capitibus vltimis, vbi totus est in explicatione similitudinis fluxionum cum circuitibus febrium & eandem originem viriumque affectionē esse fatetur. Quis verò dubitat materiam fluxionum totam esse, aut in actuali motione ad locum affectum, aut in potentia (vt sic dicam) proxima, vt pellatur, cùm pellatur per partes donec pellatur tota, & fluxio cesset, aut ægrum, si non cesset, occidat, vt verissimè dicas, materiam febrium periodicantium, totam in motu, aut nimia aptitudine ad illum reuerà C esse, & sic tantùm abest, vt retineatur, quod potiùs natura semper sit velut turgens respectu illius antecedentis materiæ, quia totam illam ad focum per totam morbi constitutionem expulsura est, vt reuerà facit, donec finiatur tota, & cesset circuitio, aut æger, repetitionibus, & tot expulsionibus succumbens animam agat.

☞ Quinimò probabilissimè, & fortassè certius philosophabitur quis, si censeat difficultatem expurgandi, dum causa febris cruda censetur; pendere ex motu, & non ex quiete. Motum appello feruorem succorum intra vasa, dum celebratur putredo, quo omnia excrementa agitantur, & inter se confunduntur, D & etiam cum bonis miscentur per minima, vt hinc pendeat, quòd cum malis necessariò boni humores educantur; & nequeat natura corruptos reiicere sine optimis; & multò minus id possit Medicus exequi medicamento eductorio. Vt hæc impossibilitas optimè explicatur in feruore externo diuersorum liquorum, quorum nullum sine aliis seorsum extrahere poteris, dum feruent, & impossibiliùs dum feruent nimis, vt est euidens, vt hinc intelligas summum Dictatorem dicentem 2. *Aphor. 29. inchoantibus morbis si quid mouendum videtur, moue, cum verò consistunt, ac vigent, melius est quietem habere*; nam dum incipiunt, nondum feruor magnus est, nec omnia excrementa tam confusa, vt nequeant educi medica- E mento expurgante. At dum consistunt, & vigent, quiescunt melius, quia dum consistunt, & vigent, insignis feruor, & permixtio fatigat, & sic nequeunt educi seorsim, quæ nocent; sed omnia confusa præ nimio feruore sunt. Indicium est accessionum maioritas, & omnium symptomatum incrementum insigne, & ideò cocta expurgare præcepit, quia coctione finita feruor euanuit, & sic commodè educuntur educenda, quia omnes succi quieti sunt, & seorsim suo modo consistentes, etsi confusi, hoc est permisti sunt, vt sunt in naturali statu, citra feruorem permiscentem per minima; & ita possunt commodè extrahi seorsim peccantes, absque eductione insigni vtilium; nam sine aliqua semper reuera implicat.

Ex dictis, aliud quod magis nouum videbitur, sed

mihi verissimum assero: est verò quod quando natura in morborum principiis materiam antecedentem euacuat antequàm putrescat, non est illa euacuatio symptomatica, sed perfectissima, hoc est, nihil contra naturam includit, sine quo nihil potest symptoma dici. Ratio est mihi efficax: si quando humor biliosus abundat, expelleret illum natura, gauderet Medicus; & quia conferebat, & tolerabatur, rectum esse opus naturæ iurabit, quia euacuat quod lædebat, & cacochimum corpus reddebat, & ad morbos biliosos dispositum. Euacuatio verò quæ corpus in naturali statu constituit, non potest esse contra naturam, vt est euidens; & constat, quando educto humore bilioso inducente febrem, producitur frigus ab interno principio, quæ reductio non fieret si non præcessisset morbus, & mediâ illâ corrumpitur calor febrilis. Ergo & actio, quæ expellit humorem lædentem non est symptomatica, quia terminus eius, reiicere scilicet humorem lædentem, naturalissimum, & perfectissimum opus est, medio quo salus inducitur. Quis enim, nisi ignarus Doctrinæ Galeni, asseret, quòd actio qua natura venenum à corde extra corpus expellit, & qua homo, qui præ veneni malignitate iam syncopem patiens, ferè defunctus putabatur, velut miraculosè reuocatur ad vitam, sit contra naturam, & verum symptoma; nam si hoc tale esset, eius oppositum foret naturalissimum, quia oppositum morbo, aut symptomati, naturale necessariò est, & sic naturale foret retinere venenum, si eius expulsio symptomatica, & contra naturam esset. Falluntur igitur putantes, quod omnia quæ natura operatur, quæ non eliceret, si morbus non daretur, sint symptomatica verè, nesciunt enim (vt Galenus dicebat) distinguere ob similitudinem symptomata à naturæ operibus; symptoma iudicantes, quod est opus naturæ, & opus vt symptoma, & sic ex his in quibus ipsi falluntur, doctrinam nostram calumniantur, inquit Galenus, *lib. de differentiis symptom. c. vltimo.*

Curatio Philisci.

Si quod dixit Hippocrates de sudoribus, quòd essent perpetuò frigidi, intelligeretur, quod Philiscus continuò, hoc est per totum morbum frigida sudabat, magna, & celebris difficultas in curatione præsenti se offerebat; à quo nimirum auxilio inchoanda foret: sed ve notauit Mercurialis, sudor non erat continuus, sed in vigore, & incremento accessionum incipiebat; mox cum accessione finiebatur, & in alia redibat, non erat cur ob sudores idonea curatio perturbaretur, si in declinationibus ad magna auxilia vires constabant.

Et cùm in omnium consensu ardens fuerit hæc febris, cuius focus, & causa semper in partibus circa cor, aut in visceribus stabulatur, nemo de sectione venæ dubitat, & cùm Hippocrates, & Galenus eximius eius interpres, in febribus ardentibus, vsque ad deliquium euacuent, dubium est, si vsque ad illud euacuare, fieri in prima sectione debeat, aut quando tentanda fit; quod dubium nemo, quem legerim directè soluit. Iudicium meum est, non esse statim in principio imperandam euacuationem vsque ad deliquium in ardente putrida, nam præterquam quod sectio hæc, est in controuersia posita cum Auetroë oppositum sustinente contra Galenum; constat temerarium esse in primo morbi insultu tam validè euacuare, vt non licet in eo tenuissimum victum imperare, quia tota morbi constitutio restat transigenda, vt debeat Medicus euacuare minus, quando à morbi tempore plus cibi indicatur; indicatur verò plus in principio. Hoc clarè ex Galeno deducitur, docente, quod cùm putredo per missionem sanguinis nequeat curari, relinquendum aliquid sanguinis est pro rectificatione putredinis. Accedit ratio ex reuulsione petita, ob quam in principio febrium periodicantium vena secatur, authore Galeno, fluxum humorum ad fucum statim compescendum esse, consulente: reuulsio verò reiteratas, non confertas sectiones petit, vt ex Galeno omnes tenent. Est ergo enacuandum, vsque ad deliquium, quando est dandus potus frigidæ ad satietatem; datur verò quando euidentes coctionis notæ cernuntur, cernuntur verò in augmento, & maximè in fine illius. Ratio nostra est, quia imperatur hoc celebre auxilium, non solùm vt euacuetur febris materia, sed etiam vt refrigeratus insignitet totus corporis habitus, in contrariam temperiem permutetur. Galenus 9. *Method.* docuit, quod roborato ægro sequantur euacuationes ibi à Galeno relatæ, & soluatur, ingulerúrque febris, hoc autem succedere implicat, si febris ardens putrida sit in principio, vt implicat iudicium perfectum morbi in vniuersali principio succedere. Vnde fit, quod quando signa cruditatis adsunt, & maximè si sint contraria, aut repugnantia coctioni, temerarium sit vsque ad deliquium euacuare, quia morbum iudicari repugnat, & inclinat natura, vt symptomaticas euacuationes tentet, si ab hoc auxilio expulsio excrementorum per diuersas regiones superuenire solet, quod ferè semper exitiale est in materia cruda.

Nec obstat quod Galenus 9. *method. cap.* 5. in febre putrida continente, sanguinem vsque ad deliquium statim misit; censeo enim sequendum non esse, etiamsi cum plenitudine, febris continens, putrida, & ardens dicatur & quæ diximus, contra eius praxim adducta sunt, quia parum secura videtur, ob adductas rationes, tantam enim debilitatem induceret, quando febris accessiones rediture sunt, & est in principio vniuersali; ignoro, qood rationabiliter fieri possit, cùm id quod per vnam tam copiosam sectionem exequimur, & hoc periculosè, per duas eodem die reiteratas assequi possimus, tantam scilicet quantitatem causæ extrahendo, & non exponitur æger tam certo periculo debilitatis sine febris ablatione, vt probatum est, quia materia cocta non est. In febre verò diaria continente, securiùs ad deliquium vena secatur, quia tota accessio incendij alia non est, nisi plethora totius, quà ablatà, copiosa sectione, & per deliquium inducto refrigeio, iugulatur subitò febris. Quod si putrida fit, est impossibile, & probabilissimum est, quod redeat malignior, quia semel debili ægro facto, causa putrefaciens validior redditur, cuius proprius coërcitor est calor vitalis, vt antea docui, vt idem in hoc auxilio, quod in potu frigidæ intempestiuè dato eueniat, dicente Galeno, quod etsi præsens videatur febris tepidior, redit tamen postea, & plerumque maligniùs.

Reiteranda ergo venæ sectio, ex vtroque brachio, & basilica, nisi caput doleret, & quod recipiebat non dissiparetur, vt sic timeretur phrenesis; tunc enim communis secanda est, vt cerebrum recipiens, & non discutiens, vnà cum toto mittente euacuetur; non enim licet permittere partem tam nobilem grauari; delirauit enim Iacobus Primerosius *lib.* 4. *capit.* 2. censens nullum delectum venarum in brachiis expectandum esse, quia æquè cephalica vena euacuat omnia viscera, vt basilica, aut communis, & è contra; de quo argumento non datur modò otium. Sic qui censerent affectum Philisci totum pendere ex ingenti lienis phlegmone, & febrem fuisse symptoma illius, ex sinistra basilica sanguinem semper euacuabunt, & tandem ex saluatella sinistra. Si verò simul cum phlegmone putrida febris daretur quæ per se morbus est, & febris comitata à Sennerto, ex doctrina Felicis Platerij appellatur, quod verosimilius est, ex vtroque brachio secanda vena erat, etsi plus ex sinistro ob vrgentiam phlegmonis

phlegmonis, quia lien videtur habere rationem foci putredinis respectu febris accidentalis, vt hinc teneas, quod quando febres putridæ periodicæ dantur, para in quam humores, vt igniantur, mittuntur, interdum simpliciter obstruitur, & in illa manet inquinamentum illud, quod si non auferatur, rarò febres cessant; interdum vero humores tam validè mittuntur in focum, & vt sic dicam in partem tam determinatam, vt ipsa totam causam expulsam intra venulas minores capere nequeat, & sic ad poros distributi partem inflammant, & turgidam reddunt, sicque augetur periculum, quia tantam copiam excrementorum regere nequit. In mea verò opinione tumor ille phlegmon non erat, vt docui, nec focus putredinis malignæ febris, lien erat, & inde ea vtroque brachio reiteranda erat sectio.

Semper tamen in motu per pares maturiùs, & plus euacuandum, quia, & causa abundat satis, & breui pericula adueniunt, sicque plurimos in die sexta occidit, vt docuit Galenus, & desumpsit ex Hippocrate, constitutionem febrium ardentium per pares periodicantium referente, 1. *epid. sect.* 1. *tex.* 75. verba sunt. *Nec recidiua vlli horum ad sent; cæterum ad sextum diem cum sudore moriebantur.* Vbi vires sectionem venæ maiorem non sustinēt, magni vsus est hirudinum venis hæmorrhoïdalibus applicatio, in Philisco præsertim, qui & lienosus erat, & atra bile abundabat, & præcipuè, qui statim habuit indicium raptus in cerebrum, vt rara, & magna respiratio indicabat, cui mirè tale auxilium succurrit, vt cucurbitæ in suris, aut natibus scarificatæ, nec non clysteres atram bilem educentes, & acres, alij enim irriti sunt, quando mens alienatur, non enim nisi obiecta molestiora concipiunt, nec mens tam distracta, nisi à fortioribus obiectis reuocatur ad vsum. Quis non miretur hominem ardente febre oppressum cum liene phlegmonoso, & septum in hac opinione opprimente, raram respirationem elicere, & magnam, cùm tam vrgens sit vsus in ardente febre orta ex humore atrabiliario, creberrimam respirationem exposcente, & tam magnam esse respirationem quandò instrumentum illius compressum esse debet à tumente liene, tantùm potest mentis distractio: vnde præceptio practica est, si clysteres acres fine frustrentur, ob distractionem tam grandem, suppositoria irritantia eam reuocantia imperare, & ventrem ab vmbilico inferius vnguento arthanitiæ inungere, vt aluus omni ingenio solicitata, extra reiiciat, quæ detenta cerebrum onerant, & reuulsionem ad infera strenuè impediat: Neque displicet in hoc casu sanguinem mittere, vt phrenitis confirmari impediatur validiùs.

Capiti succurrendum est in casu Philisci, statim, etiamsi corpus inanitum non sit. Succurrimus verò multifariam, oxyrrodino nimirum sincipiti, & collo applicato, vt *cap. de Castoreo*, Galenus docet, cucurbitis (vt nuper dicebam) partibus infernis, cum scarificatione, causticis duobus cruribus applicatis, quæ & melancholicis conferre nimis soleni; eo quod sero maligno, & atrabiliario scatent, quod mentem extremè turbat, & facilè à cerebro calido trahitur, & absorbetur, & simili facilitate à vesicantibus coërcetur, & trahitur, & per vlcera copiosè emanando, repletio capitis, & ascensus impeditur; faciliùs enim deorsum, quam sursum mouetur. Hippocrates *libello de hominis structura*, sic loquitur. *Passio, quæ phrenitis appellatur, ex perurentibus febribus fit, vaporibus enim ex visceribus per dorsum ad cerebrum amissis, eius humidum arescit, & homo mente captus efficitur.* Quod si ita est, oxyrrodinum bifariam confert ante totius inanitionem, & quia cerebrum firmando non recipit facilè, & infrigidatum non trahit, & tandem quia humectando ariditatem à qua deliraturus est æger, impedit, impedit vero, & quia frigidum, cùm calor morbosus tam promptè omne humidum siccet; & quod inclinet ad somnum, publicum est, & sic vti-

A lissimum: nec minus vtile erit totam spinam infrigidare, si per dorsum acria excrementa ferantur in cerebrum, vt notat Hippocrates. Nec timeas, si transpiratio impeditur, cor enim, & viscera non exonerantur per spinam: multùm vero confert feruorem venæ cauæ reprimere, quando cerebrum ob magnum eius incendium, & feruorem sanguinis deprauari incipit, vt incipit quando iam rarè, & magnè respirat in æstuosa febre: Et phrenitis timetur, præsertim si tremuli motus appareant, acrimoniæ vaporum ascendentium præcones, quam & vnctionibus spinæ mulcebres illos reddentibus, & aquà cerasorum dulcium buglossæ, & portulacæ, omnes acrimoniam retundunt, & contemperant, vt minus vellicent cerebrum, minus siccent, & minus somnum impediant, vt planè hunc effectum ignoret, qui eam aquam pro medela epilepticorum vitu-

B perat, rationem tam ficulneam tradendo, nimirum, quod cerasa sint praui succi, velut si vt alimentum darentur, & optimi succi deberent esse, quæ vt remedia interiùs sumuntur, & medicamenti ratio non sit alimento opposita?

Dubium magnum se offert, si in febre per pares periodicante & tam acutè inuadente, speranda sit declinatio, vt vena secetur, vt in aliis continuis omnes consulunt. Nobis videtur, quod non, sed quod in vigore sit imperanda, & post recreato ægro leui cibo, & somno ante secundam accessionem iterum venam secare. Ratio est, quia in periculo tam præcipiti, serum auxilium videtur per tertios dies solùm venam secare; est enim causæ grandis copia, tam longas & difficiles ac-

C cessiones creans, quæ si ante sextum nimis imminuta non sit, eos in illo occidet, vt Hippocrates retulit; quam praxim sequi præcipuè debent, qui nunquam in vniuersali principio expurgare multam materiam didicerunt. Ego sic philosophor: Vbi tam prolixæ sunt accessiones, & ipsa partialis causa earum ob feruorem in tanta materia; vasa omnia partis quæ focus putredinis est, vehementer replentur, & ventilari commodè nequeunt, sicque efflammatio vehemens, & copiosa est, & totum obruitur multa, & crassa fuligine, & vt corpus transpiret, & suffocatus æger non pereat, nullum maius auxilium, quàm venam in vigore secare; remittitur febris non dubiè, alioqui (vt Galenus docuit) secundo, aut quarto die animam aget, & certius in sexto si ro-

D bustissimus æger non sit. Et quod sit in vigore parum obstat, nam si hoc obstaret, in continentibus perpetuò crescentibus, & eundem vigorem seruantibus, non liceret venam secare; ergo vt in iis declinatio non speratur, neque in periodis per pares speranda est, sed periculo tam imminenti succorrere debemus, nimirum si fieri possit ante sextum euacuando, quo si non fiat periturus est æger; nam si Rex Philippus in quinto expurgatus, tam difficillimos habuit dies sextum & octauum, probabilissimum erat, in vno eorum perituram esse si tam euacuatum non inuenissent; vsque adeò rectè dictum fuit ab eodem Vallesio, secari interdum venam si non remittit febris, vt remittat. Suadet hanc

E praxim remissionis tempus tam augustum, vt in motu per pares datur ad reliqua auxilia cibum, & somnum, quod non dubiè sectio venæ ampliat, & incendium summi vigoris remittit, & illum breuiat; erit summum lucrum si à vigore vnius accessionis vsque ad alterius initium bis sanguis extrahi possit, quod si non fiat, copiosa erit sectio venæ, & id obseruabis religiosè, cibare nempe tenuissimè vsque ad sextum, aut octauum, quia, vt docet Galenus, accessionum vehementia per acutorum terminum sine crisi non permittit transire, & sic plurimos sextus interficit.

De expurgatione sequenda est opinio Vallesij, si simul cum motu per pares non pendere febrem à sanguine agnoscatur; nam, vt docui, magna cacochimia supponitur semper, & velut supernatantia in tã longis

accessionibus; estque magni momenti causam determinatam educere sine aliorum succorum non superantium offensa: Est auxilium medicum generosum requirens, & tam constantis iudicij, vt fuit noster Vallesius, dandumque est medicamentum in fine vigoris, vt tempus supersit ad actuationem, & idoneam euacuationem, ante aduentum alterius accessionis. Erit verò mediocris virtutis, & statim à sumptione somnum per horam consules, vt virtus instauretur, actuatio perfectior fiat, & postea dum expurgatur, vigilare commodiùs possit, est enim probabilissimum, quod in tanta cacochimia felix expurgatio sequatur cum mediocri medicamento; nunquam verò illud permittes si affectio inflammatoria in regione naturali inueniatur, si æger difficile expurgetur, aut naturaliter sit duri alui, & nunquam in morbo sine auxilio aliquo responderit: ij enim periculosissimè expurgantur, quia quicquid commouetur, cùm non educatur, lædit viscera, aut aliquod expulsum occidere solet: & si expurgare à principio decreueris, aluum lenientibus, & pinguibus clysteribus, & extrinsecis linimentis lubricum reddes, & interiùs serò depuratissimo cum tamarindorum pulpa, & saccharo violaceo aluum mouere solicitabis; hoc enim auxilio, & attemperando incendium, & facilem aluum reddendo summè proficies, præsertim si sudor prioris accessionis diaphoreticus apparuerit, si verò frigidus, auget non dubiè indicationem purgandi; arguit enim cacochimiam malignam vitales spiritus dissipantem, & quod sanguis cacochimus creandis spiritibus non sit idonea materia, vt erat sanguis Philisci, & sic algidus periit. Et vt sudores frigidi sectionem venæ dehortantur; sic expurgationem commendant ob rationes nuper allatas. Constat verò vires indubitatas esse debere, ad sustinendam euacuationem.

Extremorum frigiditas non solum, vt signum, est perniciosa, sed etiam, vt causa; densat enim extrema, & sic intrò repellit quicquid vitiosum, & malignum fuerit; habet enim vim repellentis auxilij. Lædit etiam vt densat, quatenus incapaces partes ad recipiendum reddit, sicque impedit abcessum in partibus extremis fieri, qui præter spem in morbis malignis cum ægrorum commodo superuenire solet, & sic cum periculo partis in qua abscessus firmatur; ob quod *in aphor.* dicitur, in acutis non esse omninò certas prænunciationes salutis, aut mortis; & illud reduxit Galenus ad naturam humorum morbificorum; & quia nonnunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alterum, velut si diceret, humores acutos morbos creantes maligni, aut acres sunt, quia calidi, & inflammantes, vnde natura semper quòd emendati non sunt, lancinatur ab illis, & est velut turgens, si non in actu, saltem in radice, quia perpetuò irritatur, & molestas accessiones semper excitat, quò fit vt quando iam à morbo victa ferè videbatur, irritatio sit tanta, vt causam tam molestam expellere tentet, & quod partem principem exitiosè obsidebat, in ignobilem pulsum æger liberetur, quod etiam Galenus *loco citato, & 30. de diebus decretoriis* notauit, in febre mota per pares, cuius molestas accessiones non ferens, crisim tentat crudæ materiæ. Est ergo calefaciendum, & maximè quicquid alget in partibus extremis, vt forte oleo euphorbij, aut aqua vitæ, aut furfuribus ab omni farina depuratissimis, & calidis in ceruicali inclusis, & pedibus applicatis: semper crura sint caligata, & si non sint, assiduè & incessanter fricentur manibus vnctis oleo aliquo attractorio, & impetuosè: est enim magna solicitudo habenda de recalescentia extremorum, vt ad synapismata accedere liceat, quibus soleo articulationes partium extremarum circumdare, vt calore, & tractione ad illas attrahantur excrementa, & natura inclinetur ad abscessus tentandos. Sic si cerebrum per se iam patiatur, retrò aures

A vesicantia, & supra cephalicam commodè applicantur, vt genibus quando totum laborat, synapismata, sunt idonea, nunquam sperando languorem extremorum vt fieri solet; tunc enim, vt docuit Galenus, nec actuat natura auxilia, neque vtitur illis. Est etiam singulare auxilium ad recalescentiam extremorum, fricare illa assiduè oleo Mathioli calido.

Tandem notandum, quod si Medicus statim vocatus fuisset, vt videret Philiscum, potuisset censere febrem illam fore continentem, & perpetuò crescentem: & quid mirum, si vsque ad dimidium secundi diei assiduè maiores vires, & intensionem, assumpsit? Sed quis non ignoret modum putredinis continentes creantem, quem (ni fallor) nullus ante nos exquisitè explicuit? B planè agnosceret extra naturam continentium modum inuasionis fuisse. Sed mirabilius est, quod si falleretur, posset ignorantia medica esse infirmo vtilissima, nam timendo perpetuam crescentiam non expectaret declinationem, & in vigore venam secaret cum magno ægrotantis commodo.

Tacuit Phrygius quid sit moueri per pares, quod cupiens Mercurialis exponere, dum exponit diem secundum, quid docere voluit non capies, & falsa perspicuè sunt, etsi obscura; vt sunt etiam tradita pro solutione quæstionis inquirentis, per quas vias lien per lotium expurgetur; ignorans commercium arteriarum lienis, quæ multæ sunt, cum arteriis emulgentibus; de quo doctissimè, vt solet Andreas Laurentius egit *lib. 6. q. 27.* C Magnus tamen scrupulus restat, si scrupulus magnus esse potest, circa intelligentiam Galeni exponentis, quid sit moueri per pares: verba sunt; *Inuadunt quidam morbi, secundum diem primo grauiorem habentes, quartum tertio, & totas accessiones in diebus paribus. Qui longorum quidem morborum naturam quemadmodum in libris de crisibus ostendemus, habent, iudicium tamen præuertunt, vt acuti propter accessionis vehementiam. Hi etiam secundo die interficiunt, & quarto, sed sexto plurimos.*

Primum videtur falsum, quod totas accessiones in diebus paribus habeant, nam sibi clarè testatur 1. *aphor.* 12. dicenti, quod accessio sit deterius tempus totius circuitus quod est à primo insultu morbi vsque ad tempus consistendi; cùm ergo nullus morbus die secun- D do sui incipere queat, cùm omnis secundus necessariò referatur ad primum, euidens est, quod in primo die præcessit accessionis principium, & non minus augmentum totum, aut maior illius pars. Quomodo ergo totas accessiones in diebus paribus habent, cum in illis vigor solus si detur, verè paribus mouebitur,

Deinde quæ maior acuties excogitari potest quàm secundo die, & quarto occidere aliquos, & plurimos sexto? Et si hoc ita est, qua ratione longorum morborum naturas sortiuntur, & hoc planè summo Dictatori opponitur 3. *prognost. text.* 1. dicenti, febres iudicantur eisdem numero diebus, & ex quibus supersunt homines, & ex quibus intereunt. Si ergo idem terminus præscribitur saluti, & morti, vt est rationi conforme, repugnat, quod E morbus secundo, quarto, & sexto occidens, & in sexto plurimos, non debeat iudicari in eisdem diebus, & sic repugnabit, quod febres paribus periodicantes, morborum longorum naturam habeant, si in eisdem diebus debent ægroti saluari, & periclitari. Nam vt intereunt vincente morbo, viuere debent morbo destructo in eadem duratione in qua occidere potest, aut omnes peribunt.

Primus scrupulus difficilè potest absolui, nisi dicamus quod accessio ibi significet solam deteriorem partem & vt talia reliquas includat. Secundum dubium non parũ vrget, soluitur verò (si potest) quod intelligendus sit Hippocrates in ordine ad solam crisim, hoc est, quod insinuat Galenus tam obscurà doctrinà, dicendo, quod accessionum molestia, & acuties cogit naturam, vt in sexto crisim tentet, etsi in illo cocta materia esse nequeat,

queat, quia pédet ex multa, vt indicat accessionum tam
diuturna duratio, in qua crisi, & conflictu, aut succum-
bet natura, aut vincet partem materiæ, quâ deficiente
accessiones erunt leuiores, & morbus securior, etsi lon-
gus supersit, & sic in eisdem diebus fient iudicia in or-
dine ad vitam, & mortem. Galenus 1. *aphor. 36. circa fi-
nem* sic loquitur; *Didicimus autem, quod in vehementioribus
accessionibus iudicia fiunt, & quod morbi qui in diebus impari-
bus accessiones habent, citiùs indicantur; qui verò paribus, tar-
dant. Atque adeò, si in principio aliquis morbus peracutus est,
hoc magis accidit in diebus imparibus; si tardare debeat, in dies
pares accessiones incidunt.* Quæ doctrina non minùs quàm
hactenus adducta difficillima est, cum de sudoribus
criticis sermo habeatur, & si febris per pares moueatur,
tardare crises doceat: & loco de diebus decretotis cira-
to, notet, quod accessionum grauitas, & irritatio occi-
dat in secundo, & in quarto aliquos, in sexto verò plu-
rimos. Quod stare non potest cum doctrina aphorismi,
docente absolutè crises tardare in motu per pares. Sed
est quod respondeas, in aphorismo loquutum fuisse de
iudicio, & crisi perfecta, quæ tardare debet, quia suppo-
nit coctam esse materiam perfectè: verùm de crisi ab-
solutè intelligenda est doctrina de motu per pares, quæ
ad vitam, aut mortem in eisdem diebus contingit, nem-
pe intra sextum, vt docet Galenus ob accessionum ve-
hementiam; & cùm materia cocta esse perfectè non
possit, occiduntur plurimi in sexto, & liberantur aliqui,
sed non integrè in illo die, sed postea concocta mate-
riâ, quæ cum sit multa, non potest intra legitimum ter-
minum acutorum domari, sed constitutionem longo-
rum attingunt, quia victa illa parte morbi in confli-
ctu, & crisi tam graui primorum dierum, acutiem de-
perdidit, etsi possit etiam occidere, vt docuit Galenus, 3.
de crisibus, citato.

SILENI HISTORIA

SI historia Sileni, vt docet exponatur, suf-
ficiet illa, vt omnia ferè accidentia quæ gra-
uiora per morbos acutos euenire solent, in-
telligatis facilè & causas eorum exquisitè
inueniatis, & ex integra earum cognitione, quid ope-
randum sit in tam exitialibus morbis, & multò magis
quid præsagiendum, assequamur; docet quidem tam per-
niciosos affectus statim agnoscere, non solùm, vt breuis-
simè periculis occurramus, sed etiam, vt à vulgi calum-
nia liberemur, ipsique prædicto periculo admirabiliores
simus. Singulos dies seorsim explicabo, & causas om-
nium symptomatum aperiam, vt ex methodo nostra
methodum etiam in consultationibus seruandam non
ignoretis, si priùs noteris incommodam prauam victus
rationem concomitantis.

Magna quidem, & admiranda morbi malignitas cum
intolerabili incendio, quæ tot, & tam exitialia acciden-
tia primo die suscitauit: occasionem eorum inordinatus
præter modum viuendi modus Sileni præbuit, & quid
aliud ex potationibus, laboribus, & exercitationibus in-
tempestiuis sperandum erat, præcipuè, si in hoc prauo
viuendi modo educatus non fuit, quod mihi probabilius
videtur, quando tam insignem morbum primo die con-
traxit; contraxit verò, quia magna in eius corpore erat
dispositio, vt tam grandis mutatio, vel à leuiori agente
posset introduci, nedum à causa febrem ardentem po-
tente creare; labores enim, & exercitationes intempe-
stiuæ, cum multa potatione (vini intelligite, & fortassis
meri; vt qui ventri obsecundant, bibere consueuere) san-
guinem biliosum præter modum generant, & genitum
durante praua victus ratione assiduè siccant, atrabilia-
riumque reddunt calefactione laborum, & exercitatio-
A ne. Et vinum, hoc si merum bibitur, calidorum humo-
rum aptissima materia est, & calor excessiuus laborum
efficienter ad eos disponit, sic & multa bilis, & sanguis
ipse calidior generatur, & calore iam dicto assiduè vri-
tur, cùm certum sit per labores, & intempestiua exerci-
tia serum, & aquositatem humorum plus quàm humo-
res absumi, & resolui, quia tenuius, & sic suo sero priua-
ti crassiores, sicciores, mordacioresque manere, corro-
siuos, & facilè inflammabiles, si cum sero frigidiores, &
temperatiores erant, & calefactioni plus resistebant, ob
hanc in sanguine promptitudinem, vt inflammetur fa-
cilè, & ex multitudine excrementorum Silenum iam
possidentium, orta fuit tantorum symptomatum varie-
tas, & tam grauia, & maligna in primo die febris ap-
B paruerunt. Nullus enim calor tam vehemens, & vstiuus
primo morbi insultu potest introduci, vt sitim impla-
cabilem linguam aridam, peruigilium, & multò minus
vrinas nigras cum nigro sedimento, superfluamque ni-
gram diarrhœam, & spumantem causet, si magnam dis-
positionem in materia non inueniret, quæ quia calida,
iam sicca, & corrodens erat, potuit calor in ea impressus
tam breui tempore, tam malignam reddere, & quia
multa, abundansque erat, tot partes opprimere; vt lum-
bi, cerebrum, ceruix, intestina, & viæ vrinariæ eius dif-
fusionem & colliquationem experirentur, & non minus
cor, & reliqua viscera, vt hinc etiam periculum statim
præsagire liceret, cum iam agnosceretur tanta copia
antecedentis materiæ quæ in coniunctam abitura erat,
& ægrum occisura, & breuissimè, si æger adolescens, &
C tam robustus non fuisset, ob robur enim tam magnum,
molestiam mortis vsque ad vndecimum distulit.

Vt intelligatis incommoda laborum, & exercitatio-
num intempestiuè obitarum, præsertim si multis po-
tationibus, & ingluuiei adiungantur, tenenda est Hip-
pocratis doctrina 6. *epidem. sect. 1. text. 19.* dicentis;
*Exercitatio salutaris, non satiari cibis, impigrum esse ad la-
bores.* Consulit ergo, vt sanus seruetur homo, quod ci-
bis non repleatur, & quod se exerceat, nam repletio ci-
bi duplex incommodum effugere nequit, inconcoctio-
nis scilicet, & repletionis. Cruditas obstruit ob lento-
rem, & crassitiem crudorum, & repletio non minùs,
imò plus, quia repletio totum corpus obstruit, obstru-
ctio crudorum, minimè, sed in cauitatibus minoribus
hærentes, ventilationem impediunt, quam plenitudo
vniuersaliter tollit, & hoc inconueniens necessariò, qui
D satiatur incurrit, etiamsi totum alimentum exquisitè
conficiat. Duplex enim plenitudo ex multo cibo crea-
tur, & ad vires, & ad vasa: quæ ad vires, statim corrum-
pitur, quia gubernari rectè repugnat, si vires excellit:
quæ verò ad vasa, non solùm corruptionem, sed subita-
neas mortes semper machinatur per apoplexias, synco-
pes, interceptiones vasorum, aut eorum ruptiones, aut
per febres continentes periclitantur.

Exercitium verò tam necessarium est ad tuendam va-
letudinem, vt vacare excrementis, nam ex omnibus ali-
mentis excrementa necessariò creantur, quæ exercita-
tione debent resolui; gliscit enim calor, & vigoratur
exercitationibus. Sic superflua euacuantur, etsi euacuen-
tur etiam vtilia, sed minùs sine comparatione; quia vti-
E lia retinentur, superflua semper pelluntur. Incrementum
ergo naturalis caloris defœcat corpus, attenuando ex-
crementa, vias per quas expellenda sunt recludendo, &
expellentem firmando: omnes enim actiones incremen-
to caloris naturalis robustiores redduntur, & sic retinen-
da & expellenda, retinentur, & expelluntur perfectiùs,
vt quæ concoquenda, & attrahêda. Inde intelligetis quod
quies similia incommoda afferat, quæ repletio ciborum;
cruda enim, & excrementa omnia per exercitium absu-
menda, intus seruantur: calor naturalis in otio fatiscit, &
languet, & excrementis obrutus suffocatur, & sic quies-
centes replentur, & onerantur crudis, tandemq; cachectici
pereunt;

pereunt; exercitio enim corpus ventilatur, & calor reuiuiſcit excrementis expulſis, ob quod dicebat Hippocrates *lib. de diæta* homo comedens ſi non exerceatur, ſanus eſſe non poteſt, & Galenus *lib. de rigore, & palpitatione*, ſcripſit: eſt mors vitalis caloris quieſcere, ergo multus cibus, & quies in idem conſpirant, replere nimirum corpus, & replere crudis: & cibus, & exercitium opponuntur; ille replet, hoc euacuat, ſed euacuando ſuperfluorum quamplurimùm, & vtilium pauciſſimùm, carnibus replet: implicat enim calorem naturalem augeri, euacuari ſuperflua; ſanguinem defœcari, & meliùs diſtribui, & non nutriri perfectiùs & magis: & cum iis carnes creatæ rubuſtiores ſunt, quam in otio acquiſitæ, quia per exercitium, ſanguis, & quodcumque alimentum ſolidiora, redduntur. Et inde etiam partes ex firmiori alimento creatæ ſunt robuſtiſſimæ, & robuſtiores, quæ plus in exercitio laborant, velut ſi labor ipſe ſit alimentum earum. Eſt celebris ſententia Hippocratis, *ſexto de vulgaribus morbis, ſect. 5. text. 10.* verba ſunt: *Labor articulis, & carnibus cibus*; velut ſi diceret, etſi exercitium, & labor omnibus partibus conferant, quia excrementa omnium pelluntur, & commune inſtrumentum ſuarum actionum increſcit, meliuſque diſtribuitur; verùm articulis, & carnibus eſt labor alimentum proprius, hoc eſt roborantur magis, quia alimentum ſolidius ipſis accedit, & plus caleſiunt naturali calore, quia in motu locali, & exercitio articuli, & muſculi exercitantur magis, cùm ſint localis motionis voluntaria inſtrumenta; eſt in exercitio aliud ſingulare, vt creſcat omnium partium robur, nimirum, quod cauitates, & locos, quæ ante exercitium excrementa occupabant, poſt illud repleantur ſpiritu, & vitali calore, vt repleantur ſanguine, & partes præter hoc, naturaliorem ſtatum acquirunt, vt eſt conformius ipſis ſanguine, & ſpiritu impleri, quam extraneis, vt vitioſis corporibus, à quibus, vt repatiuntur magis, ſic plus à naturali ſtatu recedunt; ad quem reducuntur ſi reſoluantur. Ob id paralytica membra fricanda ſunt, quando exerceri debebant, ne extenuentur impleta excrementis ab exercitio abſumendis; alimentum calore frictionum trahatur, calorque roboretur, & gliſcat, & ſic excrementa euaneſcant, quos effectus affert, etiam picatio contra tabem membrorum tam celebris.

Tot commoda rectè viuentes, & res non naturales religiosè obſeruantes lucrantur, vt exponuntur periculis, & exitialibus morbis, eas contemnentes: Sic Galenus eſui fructuum horariorum indulgens, quolibet anno ægrotabat, quem conſilio ſui Patris omittens, ægrotare deſiit, & ad ſeruandam ſalutem tantam vim recto vſui rerum nonnaturalium tribuit, vt de ſeipſo referat, quòd, etſi à primariis diſtemperantiis fuiſſet formatus, & ludiis, & laboribus tam deditus, nunquam niſi aliqua febre diaria laborauit, poſtquam religiosè, & inculparè vixit, & omnes ſic ſe regentes, non morbo aliquo, ſed morte naturali obituros cenſet, arguit enim doctiſſimè *lib. 6. aphor. text. 27.* ſolam debilitatem partium, non eſſe ſatis vt morbi eueniant, ſi alimentum virtuti partium proportionatum ſumatur, & excrementa, vt decet obſeruandu res non naturales pellantur: & hoc explicat exemplo articularis morbi, quo affecti, etſi in articulis inſignem debilitatem cōtraxerant, & hæc ſit perpetua, non ob eam arthritide perpetua laborant, ſed intermittitur per longa internalla donec ob prauam victus rationem excrementis rurſus collectis & pluſquam poſſint reſolui, in articulos pelluntur; & reiterantur tormenta.

Certum ergo debet eſſe omnes potentias vt decet operando, robuſtiores, & agiliores effici, quod reſpiciens Hippocrates loco nuper citato *ex 6. epid. ſect. 5. text. 10.* vt pro articulis, & carnibus commendauit laborem, extulit etiam ſomnum pro viſceribus, quia viſ-

A cera in ſomno operantur validiùs quàm per vigiliam; dixerat alibi *6. epid. ſect. 5. text. 29. Sanguis in ſomno intro magis fugit*: & rurſus *6. epid. ſect. 4. text. 21. Manifeſtè qui vigilat, eſt calidior extrinſecus, frigidior intrinſecus, dormiens, è contra.* Replentur ergo dormientium viſcera ſpiritu, & ſanguine, indèque & materia, & efficiens augentur inreriùs; fiuntque coctiones, & generationes ſpirituum feliciſſimæ, quas vtilitates aſſequutus Galenus, paruæ pilæ exercitio proprium libellum dicauit, illud extollens, quia omni differentia motionum corpus exercerur, & totum robuſtius efficitur: & oculi quorum eſt in illo ludo attentio tam ſumma, vt varios motus pilæ concipere poſſint, perſpicacioris & acutioris viſus redduntur, ob tam aſſiduam, & attentam viſionem. Eaſdem vtili-

B tates in exercitio & labore ſenſuum internorum comparant, illos aſſiduè exercentes, quod in eodem textu Hippocrates docuit, dicendo; *Labor articulis, & carnibus cibus, ſomnus viſceribus, animæ deambulatio, cogitatio hominibus.* Hoc eſt homo dum cogitat, ambulat anima, id eſt exercetur; & vt reliqua in textu adducta, exercitio ſuo redduntur firmiora; ſic & internæ potentiæ, dum cogitant; nam ſuum ambulare, aut exerceri, vt validiſſimè, & facilè operentur, eſt cogitare. Labitur ergo omnium facultatum robur quieſcendo, ſeu non operando.

Sed cùm labor, & quies, cibus, & potus, vigilare, aut dormire ſint res nonnaturales, & hæ ſic conducant ad morbos, vt ſaluti conferunt, modus in his ſeruandus

C eſt, vt ſemper ex parte ſui valetudinem tueantur, & nunquam morbos creent, quod de ſomno, & vigilia notauit Philoſophus, proprio libello docendo, non poſſe dari animal quod ſemper vigilet, aut perpetuò dormiat, ſed mutuam viciſſitudinem inter illa duo ſeruandam, tenendamque eſſe: nam vigilare ſemper, exſoluit affatim vires, quia vt nuper ex Hippocrate dicebamus, ſi vigilans eſt calidior extrinſecus, & intus frigidior, deficit calor vitalis interna, & ad extra mouetur, ſicque reſoluitur, & omnes vires ob eius penuriam concidunt, ob quod dormire neceſſe eſt, vt vires inſtaurentur recuperato vitali ſpiritu, & non reſoluto; vt per ſomnum reſolui non poteſt, ſed intus ſeruatur, & viſcera roborat. Semper vero dormire, eſt etiam mori, quia vt intus ſeruatur calor vitalis, ſeruantur etiam excrementa, & fuli-

D ginoſa corpora, à quibus ſuffocantur ſpiritus: totum obſtruitur, & apoplexia ſuccedit, repleto cerebro, aut periclitatur paulatim extincto calore; qui vt ſeruetur duplici motu indigere paſſim Galenus docuit. Duplex verò motus partim vigilando, partim dormiendo celebratur, quia ſomnus intro ſolùm, vigilia verò extra tantùm, calorem vitalem mouet, ob quod ſomnus ſemper replet, vigilia inanit, & diſſipat, & tam validè inanit, quod voracem illam Hippocrates appellauit *6. epid. ſect. 1. text. 17.* dicendo; *Aqua edax, vigilia edax*; vt hæc reſoluit, reſoluit inedia, & vt ſomnus replet, replet cibatio, & quælibet multùm, aut paucùm, aut moderatè, vt eſt. Idem in motu, & quiete inuenies; hæc replet, ille diſſipat; illa infrigidat, & hic ſemper; ille infrigidat ſi nimius ſit, ſem-

E per tamen priùs calefacit, ſiccat tamen ſemper; & quies humectat, & quia humectat, & infrigidat, crudis replet, & ſuffocat; & è contra; quia crudis implet, infrigidat, & humectat, mutua enim circulatione ſe augent, & fouent. Hæc in corporibus ſanis prius intelligenda ſunt, nam in infirmis ex accidenti contraria euenire ſolent. Motus enim, corpus crudis onuſtum etſi prius calefaciat, non ſiccat illud, nec inanit, ſed humectat, & replet, quia concreta, & cruda aliquando priuſquam reſoluere poſſit, vtrumque contingere inexplicabile eſt; nam concreta ſi liquentur, humectant magis quam anteà, & fuſa liquata quæ maiorem locum neceſſariò occupant, & ſic plus replent, quàm ante, & conuulſionem ex repletione creare calor ſolet, ob quod quando in

apho

aphorismo dicitur, melius est febrem superuenire conuulsioni, quàm conuulsionem febri, nisi limitetur, falsum inuenies; nam conuulsio ea copia crudorum augeri potest superueniente febre, præsertim si intensa non sit, & occidere: & si conuulsio ex inanitione creetur, febris superueniens certa pernicies erit. Eodem modo quies calefacere potest, si post motum iam per nimiam dissipationem infrigidantem succedat, & vt in sano crudorum copiam creabat, ea tenuatum à nimio calore, & rabidum, substantificè ex accidenti humectabit, quia humidum vrile, & virale calidum prius detinet, quàm excrementa humida, & frigida creet.

In omnibus ergo rebus non naturalibus seruanda est mediocritas per mutuam vicissitudinem, quæ si deficiat, tenent se non ex parte naturæ, sed morbi: nam multa quies, somnus extensus, & copia cibi, vt excrementorum retentio, replendo corpus occidunt. Multus labor, & insolens, vigilia immoderata, inedia, & parcitas cibi, vt multa inanitio, euacuando, & vires assiduè exsoluendo, interficiunt. Sic de inedia, & euacuatione, *lib. 1. de veteri medicina*, scripsit Hippocrates. *Fames enim magnam potentiam in naturam hominis habet, & sanandi, & debilitandi, & occidendi; multa verò etiam alia mala diuersa quidem ab hu:que ex repletione fiunt; non minus autem grauia vacuationis sunt. Quapropter multò variegatior est, & maiorem diligentiam requirit: oportet enim modum aliquem coniectare, &c.* Modum verò explicauit in quibusdam rebus, dicendo; *Labor, cibus, potus, somnus, venus, omnia mediocria.* Quibus verbis, non solùm mediocritatem consulit, sed simul ordinem posuit in omnibus rebus seruandum. Mediocritas verò dicitur illud quod vnicuique naturæ, ætati, & regioni conuenit; huic enim mediocritati assuefieri debet quilibet, vt sanus seruetur. Est pueris sua mediocritas, iuuenibus alia, vt alia senibus, alia fossoribus terræ, alia aulicis, alia pituitosis, alia atrabiliariis, alia sanguineis, de quibus innumeræ sententiæ ab Hippocrate traditæ sunt; vt in aphorismo dicitur, *carnes humidas habentibus, famem adhibere conuenit; fames enim corpora siccat*; & quibus fames conuenit, conuenit etiam exerceri, & laborare plus, sed minus dormire: parcior potus, & potus sit vinum, & hoc album, & minus limphatum, & cibus vt parcior esse debet, aromatibus, & piperatis debet condiri: plus etiam euacuari debent: & quia venus euacuat, est pituitosis minùs vitanda, in quem sensum Hippocrates 6. *epid. sect. 5. text. 11*, scripsit, *venus in morbis à pituita, vtilis.* Dixisset meliùs, pituitosis naturis, quàm iam morbo pituitoso oppressis: nam laborantibus iam, virtus nequit constare satis, vt debilitati congressus sustinere queant sine læsione, & quia pituita est frigidior omnium quæ dantur in corpore, & venus, etsi primò calefaciat, tandem euacuatione substantiæ calidæ, & spirituum infrigidat, non potest frigiditatem corrigere, sed augere. Conuenit tamen quia semper siccat motu, & euacuatione. Sed quia tantus Author de venere sponte excitata, non per artem, aut assidua cogitatione, loquebatur, & sponte frigidis rarò superuenit; putandum est humiditate magis, quàm frigore distemperatos esse, & iis propriùs conuenit. Nec ob id intelligatis senibus conuenire, cùm sint pituosi, nam præter quam quod virtus iam labitur, aut lapsa nimis est, sunt etiam siccissimi; ob quod est senibus certa pernicies. Sanguineis verò securior, biliosis minùs, quia siccat nimis, & primo insultu calefacit: melancholicis verò nociua satis est, quia siccat, infrigidat tandem; & spiritibus carent, sine quorum copia euacuatione nimia, congressus non celebratur. Hos ad venerem excitari nimiè ob flatuosi spiritus copiam Philosophus planè refertur. Sed vt intelligatis Hippocratem, coitum pituosis commendantem, notare, quod pituitosa excrementa bifariam generantur, aut ob frigidam, & humidam intemperiem, aut ob ingluuiem, aut esum alimentorum pituitosorum, & his propriùs venus conuenit. quia non ita crudis replentur ob defectum caloris natiui, vt propter errata, & sic venere siccantur, & euacuantur, & calefiunt: reducuntur enim ad naturalem calorem euacuatis crudis excrementis, & motu etiam calefiunt. Qui verò ob frigidam intemperiem, pituitosa creant, non sanantur securè per venerem, quia tandem infrigidantur.

Sed inquiretis solliciti qua ratione cruda euacuantur per venerem, si semen solum reiicitur, quod quia calidum, & spirituosum, retineri potius debebat. Est pulchra solutio, bifariam contingere, & calore congressus, & multò plus, quia, vt docet Albertus, centum partes sanguinis requiruntur, vt vna seminis fiat. & sic, vt nouum semen creetur, multum crudi sanguinis consumitur, & multò plus sine comparatione, quam seminis.

Quia verò dixi veneteas cogitationes, etsi homo ex se omninò aptus non sit ad venerem, inclinare, notare debetis, quod etiam cogitationes illæ excitantur sæpè, aut ex seminis copia, aut eius actimonia, & interdum efficaciùs in somno quàm in vigilia. Nam in somno quædam sentiuntur meliùs, quia solet esse anima minùs distracta in illo quàm dum vigilat; vt de illo à Galeno relato, somniante quod habebat crus vnum lapideum, & postea incidit in paralysim illius cruris, qui nunquam per vigilias habuit indicia aliqua futuræ paralysis, quæ in somno percepit: & sic experimur nonnullos somniantes semen effundere, qui per vigilias nullo modo irritantur, de quo euentu mirabilis historia ab Hippocrate traditur *lib. quarto epid. text. 130.* sequentibus verbis. *Nicippus in febribus semen effudit somnians, & non venit in deterius, & hoc sæpè fiebat, & nihil læsus est. Prædictum est illi fore, vt cessaret, cùm febres iudicarentur, & factum est ita.* Vt hinc constet perpetua veritas Medicorum docentium res non naturales, ad salutem, & mortem indifferentes esse, quarum modum salutatem Silenus contemnens, lethalitet, vt iam explico, laborauit.

Primus dies exponitur.

Silenum, qui apud Platamonem propè Eualcidem habitabat, ex laboribus, & potationibus, & exercitationibus intempestiuis, febris corripuit; cœpit autem simul dolere lumbis, & capitis grauitatem habebat, & ceruicis erat contensio: ex aluo autem primo die biliosa syncera, spumosa copiosè multa effluebant; vrina nigra nigram hypostasim habentes; siticulosus, lingua arida, nocte nihil dormiuit.

Mira, (vt nuper dicebam) symptromatum varietas, & pernicies primo die Silenum oppressit, ex intempestiuis rebus relatis, bifariam verò exercitia, & labores intempestiua fiunt; aut quia plus temporis durent, quàm deceat, aut quia non concocto cibo, & potu celebrantur, & nunquam periculosiora quàm hoc secundo modo, & tanto plus quanto à cibo recentiùs assumpto, præsertim si lurco exercitatus sit: nam vehemens, & immoderati temporis exercitatio, crudiorem cibum distribuit, obstructiones pressiores fiunt, cacochymia maior, & duplex excrementorum generatio succedit; crudorum nempè, & biliosorum. & cruda partim adusta per superficiem extimam, vt quando massa sub cineribus coquitur, & crusta illa suo modo crudis succis, vt inuoluerum inseruit, sicque difficiliùs resoluuntur, semper tamen biliosorum plus accumulatur, præsertim in vini meracioris potatoribus. Nec mirum videatur, quod de crudis incrustatis nouiter doceo; nam si omnes cum Galeno opinantur, cruda à calore immodico lapidescere, quid mirum vehementis exercitij, & laboris acrem calorem

lotem cruda eximè torrefacere, præsertim in ætate Sileni. Quod si concocto iam cibo vehementiùs, & magis aliquis exerceatur, totus sanguis bilescit, siccatur, & atrabiliarius redditur. Hinc Silenus tam exitiosè ægrotauit; erat enim non dubiè nimis obstructus, cum magna copia duplicis excrementi iam dicti, sed calidioris maiori; obstructio namque nimia vasorum longissimas, & molestas accessiones creat, & bilis intensiores præ reliquis succis, sicque internè comburuntur, & nigredinem comparant excrementa, & humores: & cum à tanto calore cruda necessariò liquentur, & multæ obstructiones resolutionem impediant, diuagantur per corpus; & cùm nulla sit pars à crudis libera, omnes patiuntur suo modo fluxiones, sicque Silenus febrem ardentem contraxit, & doluerunt lumbi, caput, & ceruix, & natura non sustinens copiam, & prauitatem succorum, cœpit per aluum, & non segniter, copiam & prauitatem deponere; fluxeruntque biliosa, syncera multa, & spumantia. Cur biliosa, & multa, dictum iam est, syncera verò dicuntur, & quia alius humor admixtus bili sensibiliter non apparuit, & propriùs periculosiúsque, quia sine sero pellebantur, ob cuius defectum synceri propriè succi dicuntur: consumptum enim erat immoderato labore, & calore, & hoc indicarunt etiam vrinæ nigræ, ob assationem seri sic redditæ. & non minùs hypostasis nigra vstionem crassorum ostendens. Sic Galenus 1. *prorrit. com.* 4. loquitur. Demonstratum est, nigras vrinas ob serum bilis atræ vnà cum excrementis aquosis emissum procreari, & quando à tali causa creantur, mortales iudicantur ab omnibus, nam calor serum ita vrens, vt nigrum appareat, incoctiles succos reddit, serum præcipuè, quod ex se incoctile est. Incendium etiam internum spuma deiectionum ostendit ob nimium feruorem creata. Sitis etiam, linguæ ariditas, & peruigilium planè idem suadent. Est textus celebris Galeni 3. *aphor. com.* 20. vbi de iis, qui excrementis pleni exercitantur, sic loquitur. *Verùm si hominem pituita plenum, vel flaua bile, vel atra, vel sanguine volueris exercere, ei morbum comitialem, vel apoplexiam exercitatione contrahes. Aut si hæc mala non eueniant, periculum imminet, ne rupto vase in pulmone, in morbum incidat insanabilem. Multi verò cùm febricitare cœpissent propter exercitationes, acutissimis morbis fuere correpti.*

Notanter dixi quòd calor succos ita vrens, vt nigrum etiam serum reddatur, incoctiles derelinquit; quia coctio permiscendo, & coagmentando siccum cum humido fieri debet, synceri verò humores, & nigri iam ob serum adustione consumptum, humore suo, naturalique sero depopulati, incoctiles fiunt, quia semper quòd à calore alterantur, vruntur plus ob humoris defectum, & coqui nequeunt, nisi humectentur, & calor vrens remittatur. Et hoc, vt magnum quid memoriæ mandabitis, quia eximiè ad praxim pertinet, vt pertinuit iam ad prognosticum ante nos à Galeno etiam adductum. Nec contemnenda spuma in deiectionibus visa, sed vt prauum signum habenda, flatum enim intra materiam viscosam inclusum à feruore excitatum significat, qui etiam materiam illam attenuauit, & diaphanam reddidit. Est verò aut succus crudus, aut humiditas aliqua colliquata vehementià caloris, & hanc si deiectiones synceræ fuerunt, certiùs significant, signum quidem prauum, & millies ab Hippocrate damnatum, vt tractatu de colliquantibus febribus latiùs exposui. Hæc primo die Silenum oppresserunt, praua quidem omnia, & timenda ob adductas iam causas. Habuit enim primo die lotium Sileni signa repugnantia coctioni, erátque in augmento lethali.

Dies secundus.

Secundo febris acuta, deiectiones plures, tenuiores, spumosa, vrina nigra, noctem difficulter tulit, delirauit parum.

A Non dicit quod secundo die fuit febris acuta, quia in primo non fuisset, sed exaggerans illam, & quia molestior, & prauior, quàm in primo die fuit, habuit maioris prauitatis, quod deiectiones tenuiores fuerint, & nocte delirauit; semper enim tenuitas maior in excrementis crudis, deterior censenda. Aut enim vehementior putredo significatur, plus mixtum dissoluens, & humidas partes, & siccas diuortium committere maius; aut colliquari magis humiditates vtiles, crassos humores, & vitos, plus diluentes. Hanc certiorem causam, vt prauiorem etiam amplector, nisi censeas etiam calorem tam acerrimum fuisse, vt more medicamenti diuretici sanguinem assando, compresserit partes terreas siccitate densatas antequam consumpserit; & hoc expressum, & separatum, cum excrementis aliis permistum, & expulsum per aluum, illa dilue-B rit, vt tenuiora apparerent. Causa etiam maiorem prauitatem quàm simpliciter colliquans, significans, non enim sine colliquatione possibilis est, & habet prauiùs, quòd diximus. Hæc causa excrementa plus diluit, aquosiora reddit, absque vllo lentore, & minùs fœtentia, quàm si à pinguedine, aut carne liquatis diluerentur, nihilque oleosum, vt in istis supernarabit, & in maiori quantitate deiectiones fient; multùm enim, & plus seri, quàm humiditatum vtilium per vasa diuagatur, & pellitur plus, quia faciliùs aquosum fluit quàm lentum; & facilius à renibus trahitur.

Hanc febrem quam secundo die acutam appellauit Hippocrates, putat Vallesius fuisse ardentem, & moueri per impares, etsi certum iudicium ferri non possit, ob assiduitatem laborum. Crederem ego duplicem potius tertianam fuisse, & quolibet die accessionem no-C uam succedere. & quamlibet prauissimam, sine ordine tamen in modo affligendi, & grauitate symptomatum, nam diem tertium grauiorem duobus primis posuit Hippocrates, & in quarto omnia æqualem exacerbationem habuisse. Implicaret verò si febris ardens sola, & simplex fuisset, tertio die exacerbari, & habere æqualem perniciem in quarto, si non accederet noua repetentia, aut per pares moueretur: nam in motu impari semper pares leuiores debent esse, quia semper in illis declinare debent, & sic aut motus erat per pares, aut erat duplex tertiana continua.

Dies tertius, & quartus.

Tertio omnia exacerbata sunt, hypochondrij contensio ex vtroque submollis vsque ad vmbilicum protensa, deiectio-D nes tenues, subnigra, vrina turbata nigra, nocte nihil dormiuit, sermones multi, risum non poterat se continere. Quartò cum eisdem.

Quia tertio die omnia exacerbata fuerunt, intulit Vallesius ardentem febrem fuisse, velut si quartus tot Sileni tormenta mitigrasset, & in illo similiter non affligeretur. Apparuit in die tertio vtriusque lateris in hypochondrio contensio submollis, idest latus dextrum in regione iecoris, & sinistrum in regione lienis tensa, & eleuata non multùm percipiebantur, nam si multa elauatio fuisset, non appareret submollis, sed dura propter nimiam tensionem. Contensionem eorum, ex qua dispositione ardorem potiùs cum humorum fluxione, quàm veram inflammationem, seu verum tumorem fuisse, deducit Vallesius, & cum hoc dixisset in initio commentationis historiæ, admittit hunc diem E exponendo verum erysipelas fuisse, & iam exteriùs cœpisse apparere, & septum transuersum obsidere, & sic delirasse, quia delirium est signum propriissimum, & nimis affine septo inflammato, de quo sic affecto docuit Galenus tam promptè delirium causare, quod parum à continuo delirio distet delirium septi.

Montanus verò veram fuisse inflammationem septi putauit, & hypochondria tumida non apparuisse. Sed

vbi

vbi legit Vallesius contensio submollis; legendum est, contensio subuacua, & sic Galenum legere constat. Appellatur verò contensio subuacua, quia intro hypochōdria tenduntur quando septum verè inflammatur, hoc est retrahuntur intro attracta à septo tumente, cui sunt alligata, & est essentiale signum septi inflammati. Et quia nullus humor hypochōdria ipsa tenebat, erat contensio eorum subuacua; idest non dura, nec plena, sed sub naturali mollitie esse percipiebantur. Ego verò septum verè fuisse inflammatum putabo nunquam; quicquid Auctores dicant. Ratio me conuincens est, quod delirium septi postquam semel prehendit, nunquam cessat; quando malum semper augetur, & auctum occidit: & constat ex Galeno dicente ob id, quod delirium septi parum à continuo distat, idest, quod etsi delirium septi non statim appareat quando inflammatio incipit, quia cerebrum debet compati, quod in primo inflammationis insultu implicat; & propter distantiam ita contingit: tamen quando iam semel cerebrum septo consensit, & durat in ea magnitudine inflammatio, & delirium nunquam cessat, nec cessare potest, vt non cessat effectus quandiu causa eius adæquata non minuitur. Ergo si malum Sileni creuit in dies vsque ad interitum, & delirare cœpit in nocte secundi diei, vsque ad quartum, & quinto mente constitit, quando febris, & malum exitiosiùs afflixit, non fuit delirans ob septi inflammationem, nec potuit; sed ob aliam occasionem mutabilem, nec tam facilè, vt septum delirare cogentem; nec à quinto in quo mentem recuperauit, delirium rediuit, illud enim non taceret Hippocrates, cùm sit tam graue, & considerabile symptoma. Nec capio si septum verè inflammatum fuisset, & in morbo tam graui, quomodò quando mente constabat, potuit esse respiratio tam magna, & rara per totum morbi tempus: si instrumentum tam essentiale respirationis verè tumidum, & inflammatum existeret, & necessariò doleret, & plus dum mouebatur.

Censeo probabiliùs hypochondrium verè tumidum fuisse, non tamen durum insigniter, vt per exquisitas inflammationes humidas esse consueuit: & hoc notauit Hippocrates, dicendo fuisse hypochondrij contēsionem submollem, id est non tam duram, vt quando verè inflammatur, nec tam mollem, vt quando exquisitum œdema hypochondrium occupat. Putauit enim Galenus crudos succos cum biliosis Silenum habuisse, & sic tumor, aut contensio hypochondrij submollis fuit, quia composita ex humore nimiè indurante, bilioso scilicet, & extremè emolliente, vt est succus crudus, & sic submollis tensio apparebat, quia vterque fluxit, & vnus attemperabat effectum alterius. Nec probo doctrinam Vallesij, quòd palpitatio perpetua hypochondrij à solo incendio causaretur, sed maiorem causam fuisse obstructiones naturalis regionis, & partium magnam arteriam circundantium simul cum febre; Silenus enim non potuit non esse nimie obstructus, vt docui, & docuerunt Expositores omnes: & in hypochondricis quotidiè percipimus vehementem illam palpitationem, etiamsi nullo modo febricitent; & in fœminis obstructis similiter. Obstructiones verò Sileni satis perspicuæ erant, ex assiduitate accessionum, & mira confusione earum, & symptomatum, & hypochondriorum tensione.

Deiectiones hoc die fuerunt tenuiores quàm in præcedentibus; & iam cœperant atro colore tingi, sed moderatè, aut remissè, vtrumque signum grauiorem morbum reddi planè significat. nam tenuitas maior excrementorum, cruditatem maiorem portendit, & iam concoctricem vinci, si coctio semper incrassat, aut efficit (vt nuper dicebam) maiorem colliquationem excrementa diluentem. Vrinæ etiam turbatæ exierunt, subiugales quidem, non ob concoctionem crassescentes; nam coctio, etsi à calore fiat, est tamen intra limites naturalitatis, quatenus coquit, & sic meo iudicio non perturbat vrinas tam validè, vt subiugalea appareant, vt hinc intelligaris, quòd non semper vrinæ turbatio coctionem incipientem significat, vt Galenus putat 1. *de crisibus*; sed distinctione esse opus. Extra dubium enim est, quod calor febrilis insignem feruorem succorum inducere potest, & vrinas turbare, ob quod, & dolorem capitis significare solent, futurum aut præsentem, vt 1. *aphor.* dicitur, & cum eis deliria superuenire, passim experimur. Vallesius censet turbatas apparuisse, non ob febris feruorem, sed quia maior copia humoris nigri fuit expulsa cum fetu, quod mihi non placet: nam deberent esse multò nigriores præcedentibus, quod Hippocrates non notauit, sed nigras, vt præcedentes apparuisse. Nec censeo semper debere esse deteriores, quia maior copia humoris nigri per lotium expellatur, est enim opus distinctione; nam si plus fuit expulsum, quia plus de nouo fuit genitum ab vrente calore, deterius erit: si verò humor niger ante morbum creatus erat, vt per morbos acutos semper ferè contingit, non censerem deteriores vrinas, quia plus illius succi secum afferrent, potiùs enim robustiorem expellentem significabunt, quantitatem verò de nouo genitam, non. Nec semper maior excrementorum expulsio, maiorem creationem eorum innuit, cùm oriri non dubiè possit ex maiori succorum vstione, aut putredine, plus excretoriam vim irritando, quod pessimum est. Et hanc causam in Sileno certiorem censeo, quia in quinto die maioris colliquationis signa apparuerunt, vt calor intensior feruorem, vstionémque maiorem, & colliquationem etiam fecisset. Nec dubito simul posse maiorem copiam nigrorum à tanto calore creati, sed doceo quod non semper vberior expulsio, creatam fuisse de nouo, significat. Faciliùs quidem est materiam prauam iam genitam acriorem à calore reddi, quàm prauam de nouo generari ex benigna materia; nouam verò creari absque noua acrimonia in praua iam genita introducta repugnat. Ergo si ab expulsione vberioris materiæ, grauior morbus reddatur, nouam maligniorémque corruptionem, aut maioris copiæ creationem culpabis, aut vtramque. Si verò meliùs æger se habeat, aut saltem non deteriùs, fortior expulsio causa erit, non necessariò praua aliqua occasio, & fortasse conuenier talem euacuationem iuuare, per quamcumque regionem pellatur, vt in curatione dicetur.

Nox tertij diei fuit laboriosa nimis, somno omnino priuata, sermones multi, & inter illos ridebat Silenus, nec continere poterat, ab iis. Vstionem maiorem fieri debere certissimum est, mutuóque se fouent relata symptomata, peruigilium calefacit, & siccat, sanguinémque vrit, & virtutem potenter exoluit vitali spiritu resoluto: sermones multi, & risus, vt se continere non posset, in idem damnum conspirant, quia sine locali motione fieri nequeunt, vt peruigilium; & hæc sunt sibi ad inuicem causæ, omniaque siccant, & calidam intemperiem cerebri à qua procedunt, intendunt. Futurum delirium Sileni peruigilium ipsum cum morbo statim incipiens clarè significat; nam vt in prognostico scribitur; *Pessimum est, nec noctu, nec diu dormire, quia aut dolore, & labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo.* Silenus verò, etsi dolorea non leues, & lassitudines graues patiebatur, ob quas dormire non potuisset, verùm quia à primò morbi ingressu, caput, & ceruix doluerunt, ascensum in cerebrum timere oportuit, aut magnum cerebri incendium excrementa cerebri liquans, & mota per partes diuersas, ad ceruicémque deriuata, dolores varios;

& ceruicis contensionem causant. Verum tantum peruigilium, vt fuit prima nocte, & cum tot grauibus signis vltionem significantibus à cerebri incendio, & vlta fuligine creari probabilius apparet; raro enim dolor lassitudinis, aut liquatorum excrementorum in morborum initio tam grauis esse solet, vt omnino ægri non dormiant.

De causa risus Sileni discordes Authores inuenio, inter quos singularem philosophandi modum Vallesius noster scripsit, etiamsi nullus eum sugillet, nec citet, quamuis doctrinam eius sequuti non fuerint; verba Vallesij refero: Ridebat, vt se non posset continere, si hic risus per dementiam fiebat, profectò secura videbatur esse, siquidem cum risu fiebat. Quare cum tam longè abesset homo à secura affectione, suspicor non tam fuisse risum ex motu animi natum, quàm impotentiam quandam continendi septum transuersum, ob calorem partium ad eam regionem pertinentium, aut ob motum conuulsiuum ipsius septi, de qua risus specie *libro 5. controuersiar. cap. 9.* disseruimus. Hoc symptoma est, quod, vt significet Hippocrates, dicit, *Risus non se poterat continere*: atque hoc quoque symptoma nascebatur ex calore circa hypochondrium, & septum cui loco proindè admouenda erant tunc temporis frigida epithemata. Hæc Vallesius: omnia verò difficillima mihi sunt; est in primis falsum, quod affectio risum inducens non possit esse mortalis, quia Galenus omne genus phrenitidis appellauit mortale: & si est in opinione Galeni inflammatio vera, & hæc creatur à sanguine, ridere in illa poterunt, & periclitari nihilominus. Quis enim periculum abesse in cerebro à sanguine inflammante, sustinere poterit, si nulla talis affectio in partibus internis secura esse potest, nedum in cerebro parte tam principe? nam si ita, vt opinatur Vallesius, necessariò contingeret, omnes affectiones à sanguine ortas securas putaremus, quod est planè falsum. Ridere verò, in opinione omnium nullam aliam securitatem significat, nisi quatenus innuit talis morbi sanguinem esse causam. Decepit fortassis Vallesium *aphorism. 52. sect. 6.* in quo scripsit Hippocrates; *Desipientiæ, quæ cum risu fiunt, securiores, quæ verò cum studio, periculosiores*; quem non oscitanter legens Galenus, cœpit expositionem, reprehendendo tacitè Hippocratem, & publicando absolutè, *Nulla desipientia secura est*; vt intelligeremus ridendo periclitari posse. Sed cùm ex omnibus phreneticis saluentur pauci, plures verò periclitentur, saluantur plures in linea ridentium, quàm in quacumque studij, aut maniæ delirantes; quia sanguis faciliùs, quàm reliqui humores superatur; notabitisque, quod Galenus in expositione adducti aphorismi rationem tacuit, ob quam desipientiæ cum risu securiores censendæ sint, eam verò retulit libello de humoribus, (si liber ille legitimus est) & dicit, quod omnes admittunt, quia nimirum à sanguine oriuntur, in quo libello peculiarem modum delirij pituitæ etiam accommodat, quod testimonium in nostra schola hactenus, nec lectum, nec traditum fuit.

Dicebat rursus Vallesius, risum illum non tam fuisse risum ex motu animi natum, quàm impotentiam quamdam continendi septum transuersum ob calorem partium ad eam regionem pertinentium, aut ob motum conuulsiuum ipsius septi. Verba quidem obscurissima sunt, & nullo modo intentum confirmantia: non enim explicuit quid sit illa impotentia septi, vt seipsum non possit continere, nec cur illa impotentia ridere cogat, quòd septum non posset in Sileno se continere. Gratis, & sine ratione asseritur, nam distemperies calida, & sicca retentricis robur non solùm non exoluit, potiùs ob firmitudinem actionem suam intendit, & sic eam præter naturam deprauat,

A si actio aucta deprauata censetur. Firmissimum verò septum fuisse ex propria doctrina Hippocratis planè suademur: nam magna, & rara respiratio sine robusta facultate dari repugnat: mouebat ergo se septum robustè, & se continebat, operabatúrque, vt vsus postulabat; est etiam chimericum, quod si sic per totum morbum Silenus respirauit, potuisset septum conuulsoriè moueri: nam si ita ciebatur, quia conuulsum erat, implicabat tam magnam, & raram respirationem elicere, quia omnis conuulsio musculum contrahit versus originem propriam, & implicat musculum conuulsum vtróque motu moueri posse, & liberè, vt est euidens. Silenus verò vtrumque motum absque obstaculo vllo liberè exercuit, inspirabat, & expirabat, & per magnum spatium; effectus quidem mem-

B bro conuulso repugnantes omninò, & antequam omnino septum conuelleretur, offendentem spiritum elicere tenebatur, nam in *aphorismo 68. sectionis quartæ sic scribitur*; *In febribus spiritus offendens, malum, conuulsionem enim significat*: Nunquam verò Silenus offendentem spiritum, hoc est in medio motus interruptum habuit.

Si verò septum conuulsum propriè non erat, sed motus conuulsiuos irritatum eliciebat, respiratio perturbata necessariò deprauaretur, & millies ab incepto motu cessaret, aut per vim excretricis naturalis, septum tam violenter contrahentis, retraheretur septum, aut motus voluntarius perturbaretur, miráque inæqualitas in motu respirationis esset, cum essent duo

C mouentia ordinem inter se non seruantia: nam expultrix naturalis quando irritatur, conuellit partem, vt pellat, & se muniat contra causæ violentiam, aut partem quampiam lancinantem; facultas verò libera, mouet quandò finis exposuit, & irritatio naturalem expultricem stimulans, non pendet ex expositione finis ad respirandum instigantis. Fuisset ergo mira confusio, & inordinatio in motu respirationis, si conuulsoriè septum sic moueretur: nam quod motus conuulsiui à facultate media quâ respiramus elici repugnaret, si Silenus, vt narrat historia, respirabat, probatione non eget, neque in mentem tanti Authoris venire potuit, & militant contra hunc modum omnia nuper dicta, & multò efficaciúsque, quod idem mouens, duos motus oppositos, seu diuersos, in eodem mo-

D bili, & tempore, quin ab vno cesset, elicere implicat, & inde quando conuulsoriè facultas respiratoria moueret, à respiratione cessaret, & mirè perturbaretur, & intermitteret crebrò, quod in Sileno fuisse, chimericum est. Vrget etiam Vallesium, quod si causa ab eo adducta illius risus probabilis esset, esset talis risus frequentissimum symptoma, cùm calor circa partes, aut in partibus circa septum, tam communis passio sit, vt ferè non sit possibilis febris continua acuta, in qua septum, & partes, circa illud præter naturam, non caleant; & si ex impotentia continendi se septum, risus ille pendebat, cur per totum morbum non afflixit,

E postquam incepit, si impotentia se continendi increuit assiduè, & vsque ad interitum; Calor etiam partium vicinarum, & septi non minùs. Accedit etiam, quòd in septi inflammatione deberet esse hic risus inseparabile accidens, cùm pendeat à sanguine, qui risus causa censetur; & ille solus inter humores, cuius calor ob maiorem sanguinis voluptuosam proprietatem, suauiùs, seu minùs molestè sentitur, lætitiam creat; quæ omnia plus ad ridendum inclinant, & nihilominus nullus docuit risum debere esse signum necessarium septi inflammati: & deceptio Vallesij efficaciter conuincitur ex translatione quam sequitur doctissimus Montanus, & nouissimè Phrigius, sic habet; *Multa verba, risus,*

risus cantus, moderari sibi non poterat; non ergo ridebat solùm, sed canebat, & multùm ridendo, canendóque, moderari sibi non poterar, quæ ex imporentia septi euenire repugnat, & Galenus eandem lectionem sequitur.

Putandum ergo est causam risus fuisse sanguinis ascensum in cerebrum, vt in aliis, qui rident per mor*bos*: hic enim humor grata repræsentat, & vt spirituosus est, ad lætitiam conducit: & cùm delirantes, quæ noua non sunt, vt talia concipere possint ob memoriæ defectum, indè rident morbosè, iam enim tractatu nostro de deliriis docuimus, multùm delirantem posse decipi, sine actione ablatiua alterius actionis, ob quam emendari, aut corrigi deberet assensus rerum circa quas delirium versatur, vt ille, qui delirando affirmat se Deum esse, oblitus est quod sit creatura, in tempore à Deo producta, & quod talis assensus sit contra fidem, & circa habitum huius, in quo semper fuit educatus, & instructus, & per quem emendare tenebatur propositionem tam absurdam, quod creatura possit esse Deus, & illi non assentiri; ratiocinari verò ob morbum nòn potest, & sic decipitur, & se Deum iudicat, & Deum esse proteruè deffendit, & consequenter in aliis, quæ primo errori annexa sunt, decipitur, aliàs vt Deus imperando, edere non vult, & illud recusat, quia Deus alimento non eget. Sic Silenus ridere potuit, & verè ridebat, quia obiecta grata sibi repræsentabantur, quæ vt si talia realiter essent, percipiebat, & apparebant vt noua, quamuis noua non essent. Ridebat verò quia ob mentis distractionem, & inaduertentiam, ignorabat morbum quo tenebatur, molestiam eius, & periculum non agnoscebat, quæ si percipere posset, certum est, & euidens, nec ridere posse, nec esse possibile in tanto periculo vitæ constituto ob morbum tam grauem; quia ridens debet obiectum aliquod gratum percipere, & illud nouiter; & non habere obiectum aliud à quo nimis tristetur; sed lætus debet esse, si non actu saltem dispositiuè: & hæc in ægro læthaliter affecto dari repugnat si mente constat. Omnis itáque delirans decipitur ob defectum alicuius actionis, quà corrigere deberet, quæ phantasia proponit rationi, vt veritati repugnantia, ignorando ob morbum, quod, quæ phantasia, vt præsentia proponit, non sunt à parte rei, sed imaginata tantùm, & ipse non assequitur hoc, sed imaginatis præsentibus tibicinibus, putat esse reuerà præsentes, & inde circa annexa huic errori delirat, affirmando in tali situ esse: & iubet proteruè, vt pellantur, quia sonum vt molestum concipit, quem si vt gratum conciperet, lætaretur, non dubiè; manere ibi præciperet, aut forrè etiam vt proximiores existerent, vt gratiosiùs perciperetur sonus, & musica. Omnia verò hæc chimerica cessarent, si percipere posset (vt debebat) quod tibicines solùm imaginari præsentes, non sunt præsentes reuerà, & sic decipitur ob defectum illius actionis qua debebat concipere imaginatos solùm tibicines esse, & sic nec sonare, nec esse reuerà, nec propterea molestos esse posse, quia omnia phantastica erant, & non realiter.

Quod verò in Sileno sanguis posset ascendere, aut trahi à cerebro, non est dubitabile, estque frequentissimus ascensus per bonam valetudinem potatoribus meri, & sanguine, & spiritu abundare solent, quia vinum talem sanguinem creat, & crebrò caput tentat, & exanthemata rubra, quæ octauo die apparuerunt, id indicabant: longè enim à tristibus absunt vini potatores, & thorisomeni, si vinum lætificare publicum est: & fortasse, Silenus dum valebat, hilaritate intempestiua, & inordinata afficiebatur frequenter, vt solent vino nimiè indulgentes: & sic per morbum potuit faciliùs in hoc symptoma incidere. Galenus 7.*aphor.comm.*7. sic loquitur, *Desipiunt autem ex talibus potionibus aliqui capite oppleto plurimo sanguine, ac spiritu calido.* Et Hippocrates *libro de hominis structura*, scripsit: *Qui enim puri sanguinis non inexpertes sunt, hi vsquequaque rident.*

Dies quintus, sextus, & septimus.

QVinto deiectiones merè biliosæ, leues, pingues; vrina tenues, pellucida, pauca; mente constitit. Sexto circa caput parùm sudauit, extrema frigida, liuida, magna iactatio; ex ventre nihil exibat, vrinæ suppressæ sunt, febris acuta. Septimo sine voce, extrema non amplius recaluerunt, nihil minxit.

In die quinto magnæ colliquationis indicium apparuit, deiectiones enim fuerunt leues, & valdè pingues, & vna ostendit febrem Sileni de genere colliquantium fuisse, & primo die spuma deiectionum id planè ostendit, & certiùs synceris deiectionibus copulata. Omne pingue liquatum, leue est, vniformi superficie vestitum: & cùm alui excrementa, & humores tantam varietatem in corpulentia inæquali, & varia dispositione partium admittant, necessaria fuit multæ pinguedinis liquatio, vt deiectiones vniformes, & leues apparerent, quod notando Hippocrates dixit, *valde pingues*, de quibus egimus latissimè tractatu de colliquantibus febribus: & distinctiones harum deiectionum pinguium adamussim retulimus. Iam verò in hoc die non erant nigræ deiectiones, sed merè biliosæ, quam permutationem expertæ etiam vrinæ fuerunt; nam ex nigris, & turbatis in die quarto, redditæ sunt tenues, pellucidæ, paucæ, & cum hoc in die quinto delirus non fuit, de quo miratus Vallesius dubitat, cur dilirium auctum non fuit, si vrinæ redditæ sunt tenues, & pellucidæ? Ex qua permutatione constabat raptam fuisse bilem nigram ad superiora, & nihil formidabilius in delirantibus, vrinis tenuibus, & pellucidis, seu aquosis: quoniam si delirabat æger ante hanc permutationem, delirat plus; aut si non delirabat, incipit delirium, redditis vrinis aquosis, de quibus 4.*aphor.sect.*81. sic dicitur, *Quibus vrinæ albæ sunt, & perspicuæ, malæ, præsertim verò in delirantibus apparent*: & Galenus *in comm*: ait magnam cruditatem ostendere, & præterea totam bilem flauam ad caput rapi. Soluit dubium Vallesius iis verbis; cùm bilis, atque adeò omnia maligna excrementa per debilitatem facultatis, & malo in deterius eunte sursum reperent, tamen ab inflammatis hypochondriis in media via intercipiebantur, proinde apparere cœperunt vrinæ perspicuæ, & homo nihilominus mente constitit. Non assequor mentem Vallesij, qua ratione per debilitationem facultatis sursum reperent excrementa, cum nunquam fortiorem agnoscamus quàm quando sursum grauia corpora expellit: Nec intelligo quomodo in media via intercipiebantur, si interceptio in hypochondriis fiebat; debebant enim primam partem motus à regione inferiore hypochondriis suscipere, nescio à qua inferiori parte incipere posset expulsio, si media viâ in hypochondriis situabatur.

Meliùs meo iudicio dicet, qui in maiorem languorem expellentis virtutis, & obstructionem renum, & emulgentium, vreteratumque cum languore concoctricis dicta symptomata reducet: nam expultrix fortior requiritur, vt per arctas, & angustas vias crassa excrementa reiiciat; fatiscens verò iam, nec crassa pellere potest, nec vias strictas dilatare, quod ad expellendum crassa requiritur. Impetus ergo pellentis iam effœminatæ, sufficiens non erat ad

expellendam melancholicam, & crassam, terreamque materiam. Serum verò pellere potuit, quia tenuius, & hoc in minori multò quantitate, vt Hippocratem cogeret dicere, quod erant paruæ vrinæ. Et quia obstruebantur viæ per quas vrina deriuanda erat, apparuit velut aqua tenuis, & pellucida, ad quam tenuitatem conducebat etiam lapsus facultatis coquentis, omnes enim virtutes in die quinto lapsas se ostenderunt, & debiliores. Et quia excrementa non pellebantur, vt solebant per lotium, & aluum, sed circa viscera, & hypochondria manebat, præsertim circa ventriculi ostium, magna iactatione die sequenti Silenum affligendum fore necesse erat, quia anxietatis molestiæ, & mutatione perpetuæ decubitus, causa est, authore Galeno, praua humiditas ventriculum mordens, aut in tunicis eius humor malignus imbibitus: Nec fallat quod in die, in quo tam praua symptomata apparuere, mente constitit; nam & non delirare à debili expultrice, vt reliqua dicta, pendebat; & à calore iam extingui incepto, ab excrementis detentis, & suffocantibus illum, ob quod nec vapores in tanta quantitate eleuabantur, & qui eleuabantur, corpulentiores erant, & grauiores, quia ob debilem calorem minus attenuati, fortiori expultrice egentes, vt sursum ascenderent, & inde cerebrum non ita, vt antea offendebatur, & non delirauit. Cerebrum verò, & partes supernas à vaporibus calidis, vt antea non offendi, indicauit sudor frigidus die sexto circa caput apparens, qui, & paucus etiam fuit, ob paucam materiam, & extinctionem caloris in cerebro, & in partibus extremis, quæ & frigidæ, & liuidæ apparuerunt, ob caloris vitalis penuriam. Ex qua debilitate, & quia iam natura versùs cutem portionem materiæ pellere tentabat, neque aluus, excrementa, nec vesica lotium reiiciebant, sed hæ duæ euacuationes die sexto defecerunt, & proximam mortem publicabant, præsertim vrinæ suppressio, nam quò facilius pellitur, aut trahitur aliquid, si non fiat, maiorem lapsum facultatum portendit, & maiorem multò si per vias minùs anfractuosas, & circumuolutas, vt pellitur vrina, aut trahitur, si cum alui excrementis compareтur. Ex quo symptomate (ischuria nempe) & vocis interceptione eodem die superueniente, intulit Galenus iam mori cœpisse, & in nono defunctum futurum si in octauo portionem malignæ materiæ, variolas creantem non reiecisset Silenus, iam enim facultas cerebri tam debilis erat, vt loqui non posset, extincto calore, & tam validè, quod extrema non ampliùs recaluerunt; sed cùm frigiditate intensa liuescerent etiam, vt docui, signum quidem mortale, vt innumeris locis Hippocrates docuit, vt 1. *aphorism. text.* 48 & 7. *aphorism. text.* 1. & *in* 1. *prognost.* Ex qua etiam historia constat excretiones symptomaticas interdum conferre, si variolæ octauo apparentes non solùm cum cruditate, sed cum signis coctioni repugnantibus violentiam mortis per duos dies remoratæ fuerunt.

Dies octauus, & nonus.

Octauo sudauit frigidum de toto corpore, excrementa cum sudore rubra, rotunda, parua, velut permanebant, non faciebant abscessum: ex aluo, irritatione, parua stercora, tenuia, velut cruda multa reddebantur cum dolore, mingebat cum dolore mordacia, syncera, pauca, recalescebat; somni tennes, comatosi; obmutuit, vrina tennes, perspicua nono cum eisdem.

Hippocrates in prognosticis æquè damnauit sudores frigidos, siue circa caput, & collum tantùm fiant, siue ex toto corpore emanent; & duplicem habere significationem; mortem enim cum acuta febre, longitudinem verò cum mitiori portendere dicit, quod

A præsagium repetit etiam 4. *aphorism. text.* 37. dicendo, *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem, longitudinem morbi significant*; vbi Galenus dubitat, quomodo febre calidissima hominem detinente, sudor frigidus fiat; & respondet, sudores emanare ex parte omnino diuersa, ab ea in qua vehemens caliditas consistit, euacuantur enim sudores ex cute, quam frigidam esse contingit, quando ea quæ sunt sub ipsa comburuntur; nam quando hæc duo contigerint, tum humores, qui sunt in vasis, putrescere; tum eam, quæ solida corpora regit, naturam, (quæ secundum Hippocratem est calor naturalis) vel extingui omninò, vel proximam esse extinctioni; quæ quidem ex his euacuantur, frigida
B sentiuntur, eam verò quæ fit ex putredine caliditatem, nihil prohibet vehementissimam esse. Atque adeò signum exitiale ostendens in animalis corpore, humorum multitudinem superabundare, tantam habentium frigiditatem, vt neque à calore natiuo, neque febrili calefiant. In qua doctrina nonnulla notanda sunt scitu digna.

Primum, quod quando Galenus dicit sudores frigidos ex cute euacuari, non est intelligendum, quod materia sudoris, ex cute emanet, etiamsi ex ea euacuentur; rectè enim sudor frigidus apparere potest, etiamsi materia ex aliis partibus ad cutem mittatur, & materia sit calida; quia si cutis, & ambitus corporis algeant, infrigidabitur quicquid ad illam pelle-
C tur si sub forma sudoris emanet, quia iam ad cutem in forma vaporis humidi transmittitur, à qua (quia frigidissima est) condensatus vapor, à frigore in aquam vertitur, & exit in forma tali vapor, qui si cutis tam frigida non esset, & à frigore adstricta, insensibiliter pelleretur. Itaque ex cute exeunt sudores sub forma sudoris, quia in ea vapor densatur à frigore; materia tamen, quæ ibi densatur ex aliis partibus venire rectissimè potest, & esse in sua origine calida satis.

Secundum est, quòd malè Galenus deduxit ex sudoribus frigidis, dari tantam copiam succorum crudorum, vt nec à natiuo calore, nec à febrili calefieri possit, nam semel admisso quod corporis ambitus ob solum defectum vitalis caloris frigidus nimis esse pos-
D sit, non erit necessaria copia frigidorum succorum, vt sudor sit frigidus, quia frigus externum, & cutis, infrigidabit quicquid in forma vaporis ad partes externas mittitur, quod mihi certum est, & quotidie experimur. Quinimò, si incendium maximum viscerum (vt datur per erysipelata, aut inflammationes eorum) trahit ex toto corpore ad se sanguinem, & spiritus, & sic algent externa, vt æger lypiricus sit, vt passim Galenus docet; nunquam repugnabit plus hic euentus, quàm in corporibus crudis succis tam repletis, vt ab vtroque calore nequeant calefieri; & inde est, vt qui sunt calidissimi sanguinis, sint paratiores ad erysipelata, & veras ardentésque inflammationes viscerum: sunt etiam aptissimi, vt si cum sudoribus pereant, sudoribus frigidis sint perituri,

E Exanthemata illa variolas fuisse Vallesius putat, quod non admittit Montanus; parum curo; & vnà cum illis sudor apparuit, pellente simul natura serum humorum, crassam pituitam, & sanguinem. Serum fuit materia sudoris; Alia duo exanthematum, quæ & dura, & rubra, & parua, & rotunda erant; nam pituita exsiccata, & sanguis vstus aliam formationem, & proprietates admittere non poterant, quando per oscula paruorum vasorum in cute reponuntur, & ob crassitiem, & duritiem, & siccam intemperiem, vt exierunt, permanebant. Hoc est, nec fuerunt resoluta, nec retrocesserunt, nec supputata fuere, sed velut paruuli scirrhi dura permanebant. Non constat, si vt totum corpus sudauit, fuit etiam totum dictis tumoribus fœdatum. Probabilius videtur, totum maculatum fuisse,

quia

quia in opinione Galeni nono moriturus erat, si exanthemata illa non apparuissent. Vallesius verò septimo die defunctum esse debere putat, si non eueniret illa expulsio; non potuit vero molestiam mortis per duos, aut quatuor dies differre expulsio illa, si considerabilis non fuisset: non fuit tamen sufficiens, quia tota massa sanguinaria Sileni, similiter æquali vitio, ipsóque prauo infecta nimis erat, & vbi hoc contingit, desperatus est morbus quilibet, quia si euacuetur, bona portio non sufficit, & si euacuatio extendatur, vt corruptio tam extensa desiderat, pereunt exanimati syncopizantes, antequam expulsio finiatur. Galenus, *Quarto aphorism. tom. 37.* non solum in vasis, sed in toto corpore corruptionem sanguinis admittit, his verbis: *Nam quibusdam humoribus putrescentibus, ostensum est febres acutas fieri. Hi vero putrescunt sæpius quidem in toto corpore, sæpius verò in vasis solis.*

In hoc die cœperunt nouæ excretiones per aluum, & lotium, aluos cum paucis stercoribus cruda multa reiecit, cum quadam mordicatione, & dolore. Erat copia crudorum in Sileno, vt docuimus, quam per aluum trudere cœpit, & non in parua quantitate, mordaci ex calore putredinali salsa reddita, aut aliquo acri sero vitiata, non quia bilis tetrocessit, vt malè Vallesius putauit, quorum portio per renes, & vesicam deriuata mingebatur, cum dolore mordaci, & syncera, pauca tamen, quia paucissimum erat in corpore serum, cum quo per eam regionem trahenda erant ob sudorem totius corporis, ad quem ciendum magnam partem seri ad ambitum natura depellit: & per vias tam arctas implicabat quantitatem considerabilem crudorum confertim moueri posse; periclitaretur enim ischuria superueniente, & meo iudicio obstructas fuisse eas vias à crudis euidens est. Nam sexto, & septimo nihil minxisse; in aliam causam idoneam reduci non potest, quando æger delirus non est; & hoc indicat etiam deiectio crudorum mordacium cum dolore, & in quantitate tam parua. Erant tamen syncera, & posteà vrinæ apparuerunt tenues, & perspicuæ, quia rediuit obstructio à crassis, licet non totalis, & sic percolabatur, cœpitque cerebrum à crudis succis grauari, & à vaporibus humidioribus obstrui, & comatosus fuit Silenus ab eo die, putátque Vallesius quòd frigidi succi cœperunt se ostentare per aluum, vrinam, & somnum, postquam natura biliosum humorem cum papulis ad cutem reiecit, eadémque accidentia nono die Silenum fatigarunt.

Dies decimus, & vndecimus.

Decimo potum non capiebat, comatosus, somni autem tenues, à ventre autem similia; mingebat confertim crassum, subsidens sedimentum farina simile, album; extrema rursum frigida, vndecimo obiit. A principio huic vsque ad finem spiritus magnus, & rarus, hypochondrij palpitatio perpetua, ætas circiter vigesimum annum.

In febre tam magna, & tanti temporis, & quæ primo die tam siticulosum Silenum reddidit, tandem non sitire, duplicem causam habuit, somnum nempe, & sentientis facultatis extinctionem, hæc pessimâ est, & mortale signum: nam obiecta magna non percipere, proprium est moribundis iam, vt Galenus notauit. Dormientes etiam profundiùs quàm per naturam, insensibiliores fiunt, ob quod nec sitiunt, nec famescunt, & quamuis ubiectum sitis, & famis aliquo modo concipiant, ob somnum, ad quem comatosi perpetuò inclinantur, nihil petunt, sed dormire solùm satagunt, & quamuis de potus, & cibi sumptione moneantur, ob defectum attentionis, & ignorationem rerum sine quibus vita consistere nequit, nec bibunt, nec comedunt. Et ob lapsum virtutis musculos ad illa munera requisitos non possunt mouere, nec imperare soporati simul, & extincti ferè. Constat verò hanc virtutis sentientis extinctionem bifariam contingere posse. Primò ob commune principium iam ferè extinctum, & debile, quod damnum omnibus partibus commune necessariò fit. Secundò præter hanc causam, contingit propter vitium particulare partis affectæ, vt in illis, qui appetitu animali priuantur, & cibum nunquam concupiscunt ob morbum oris ventriculi, sensum suctus, & famis obtundentem, etiamsi cerebrum firmissimum ad influendum sit. Hoc vitium fuit meo iudicio insigne in Sileno, ob quod potum non capiebat, quia iam læso ventriculo appetitus defecit. Moueor ad hoc, quòd in eodem die in quo potum non sumpsit, aluus idoneè sentiebat, & excrementa cum dolore, vt antea pellebat, & quod magis est, mingebat confertim crassum, & subsideos; quod sine sensu, & imperio fieri repugnat, éstque communissimum accidens potatoribus, & lurconibus. Et quia circa ventriculum cruda multa congerunt, fibras eius laxantia, & tandem corrupta ibi, inappetentes non solùm, sed cibum abominantes redduntur, & hoc vitimum causa maior non appetendi fuit in Sileno, quia in principio morbi sitiebat, vt docuit Hippocrates. Quam causam non appetendi Galenus tradidit 2. *aphorism. comm.* 10. & tacidiuæ morborum causam esse docet.

Non leue dubium est, quod de sedimento farinacio Hippocrates docet; videtur enim dari non posse in tam acutis passionibus, & tam citò occidentibus, cùm oppositum docuerit, *septimo aphorism.* 3. iis verbis: *Quibuscumque febricitantibus in vrinis fiunt sedimina velut farina crassior, longam ægritudinem fore significat.* Neque meo iudicio expositio Galeni satisfacit plenè; nam vrinæ longam ægritudinem significantes, non possunt ex propria idea esse mortales, sed solùm longitudinem significare. Galenus verò dicit experimento constare tales vrinas exitiales esse. Si ergo mortem significant, non longitudinem, neque distinctio Galeni ad veritatem Aphorismi commoda est: dicit enim, quod plurimi morte præripiuntur antequam morbus protrahatur diutiùs. Quicumque verò ex ipsis sunt liberati, iis omnibus in longum protracta est ægritudo, cùm dispositio multam requirat coctionem, in qua talis vrina mingitur; sunt enim verba planè pugnantia, nimirum, quòd si æger sit moriturus, erit breui defunctus, si verò liberandus, egeat tempore multo, quia multo indiget affectio, vt eius causa vincatur. Ad cuius doctrinæ confirmationem tradit Sileni historiam, qui vndecimo obiit, & illius qui in horto Dealcis habitabat, & quadragesimo die fuit saluus. *Liquet ergo* (inquit) *quod quicumque mingentes vrinam similem farinæ crassiori, si saluari debeant, tarde liberantur. Quicumque verò exitialiter se habent, contingit iis quàm cito interire.* Sed hoc non est explicare naturam vrinæ sedimentum farinaceum habentis, idem enim est, ac si diceret, vrina hæc cum morbis exitialibus est mortalis, & citò; cum securis verò, secura, sed longus erit ille; cur verò longus esse debeat, non docuit. Non potest verò esse alia causa, nisi quòd dependeat ex crudis, & multis: cruda verò acutas febres qualis fuit nostri Sileni, creare non possunt. Vrget etiam Galenum textus primus ex tertio prognost. in quo docuit Hippocrates, quod febres debant iudicari in eisdem diebus numero, in quibus liberantur, & moriuntur infirmi: ergo si Silenus liberandus foret, in die vndecima saluus fieret, & non in quadragesima: Et qua veritate, aut proprietate loquutus fuisset summus Dictator, si vrina quæ exitium, & tam citò venturum significare potuit, constitueretur ab eo absolutè, (vt in eo aphorism. fecit) inter signa longum morbum significantia?

Præterea non docet Galeous, cur cùm vrina tali non possit esse malum loogum simul, & mortale; solùm enim dicit, quod qui saluandi sunt cum tali vrina, liberantur tardè, sed cur tardè periclitari possint non docuit; nam vbi cruditas datur, & morbus speratur diuturnus, poterit non dubie æger perire; sic enim in prognosticis sensit Hippocrates dicendo: *Cum fuerit vrina tenuis, & ruffa, morbum esse crudum significat, si verò vrina sit talis, & morbus diuturnus, periculum est, ne non possit æger sufficere donec cocta sit vrina.* Nullus Expositorum historiæ Sileoi, hoc dubium tetigit, illud verò tractatu nostro de colliquantibus febribus latè exposuimus. Modò breuiter dico, quod sedimentum farinaceum ortum ex colliquatiune febrium ardentium, & malignatum, semper est exitiale, & breuem futuram iudicationem, siue ad mortem, siue ad salutem significat; nam vt docuit Hippocrates, morbi acuti in eisdem numero diebus ad mortem, & salutem iudicantur, & si non iudicantur ad mortem in diebus suæ constitutioni debitis, permutationem accipere debene aliquo modo, si longus futurus est morbus, & sic iam muterunt naturam, periculum, & acutiem perdendo. Sed de sedimento farioaceo ex colliquatione orto, prædicari oon potest, quòd ex propria idea longum morbum significet, si breui futuram mortem significat, vt reuerà significat, & inter praua sedimenta fuit ab Hippocrate repositum. Ergo sedimentum longam ægritudinem significans, non est farinaceum illud in prognosticis damnatum, sed quod ex pituita cruda illud æmulatur in albedine, & inæquali partium dispositione, vt est inæqualiter triturata farina, cuius quædam partes exquisitam molæ trituratiouem effugerunt, quam inæqualitatem pituita partim siccata, & concreta, diuisa tamen à flatibus, ostentare sæpè solet, & in multa copia apparere: huius causa nuoquam febres acutas, & breui soluendas creat, sed longas, siue ad salutem, siue ad mortem terminentur. Et de hoc sedimento in aphorismo loquitur; de prauo verò in prognosticis, & hoc fuit à Sileno expulsum; vt doctè notauit Montanus, & in Aphorismi expositione Cardanus, Galenum vt solet sugillans, quia Hippocratem non intellexerit, laudat Actuarium coius est doctrina à nobis adducta.

Aliud dubium est, si Silenus à quinto die mentem recuperauit, non potuit magnam, & raram respirationem ab eo die habere; non magnam quia laborabat phlegmone in septo: non raram quia acutè febricitabat, & sic crebrò, & densè respirare tenebatur. Solutio insinuata iam est, nam qui deliraturi sunt, trahuntur priùs efficacissimè à contemplatione attenta obiectorum circa quæ deliraturi suot, & tunc respirant, vt respirabat Silenus. hæc autem attenta contemplatio rectè potest dari sine delirio, vt datur remissum sine intenso, & hoc habuit semper Silenus, & cùm postea comare teneretur, conducebat etiam sopor tali læsioni respirationis, quia somnus profundior naturali, obstat semper sensationi obiectorum, quæ ad respirandum determinant, & ob id Hippocrates in prognostico dixit, quod respiràtio magna, & rara delirium innuit, non quidem illud dixit ob delirium præsens, quia hoc per seipsum ostenditur, nec eget respirationis contemplatione vt agnoscatur, sed de delirio futuro; etiam, & propriùs intelligendus est, vt visa illa respiratione præcaueatur, ne phrenitis ægrum arripiat, vt de seipso consuluit Galenus quando colligebat festucas; quæ cùm verissima sint, constat planè error Montani in fine huius historiæ docentis, quòd, quæ dicit Hippocrates de anhelitu, sunt etiam intelligenda de pulsu; cum sit impossibile in acuta febre dari pulsum rarum, sed creberrimum semper, & crebriorem quò plus malum increuerit, & debilior facultas fuerit. Sic errauit crassè docendo (dum sudorem Sileni damnat) esse doctrinam Galeni, quòd quando natura rectè operatur, discernit, & separat priùs, deinde concoquit: contrarium namque planè Galenus docuit innumeris locis, & clarissimè, *4. aphorism. comm. 22. & 5. aphorism. comm. 22.*

Curatio Sileni.

IN Galeni doctrina, si qoæ in Sileno notantur, Medicus vt oportebat agnosceret, solis prognosticis Sileous relinquendus erat, non solùm quia præsidia, vt ipse monet infamantur; sed etiam quia Medicus calumoiæ vulgi subiicitur: auxilia enim magna si morbum non moderantur, vt non moderatur, qui semper grauior ob malignitatem, & assiduam serpentem putredinem succorum efficitur, & veluti naturæ intolerabilis causa morbi, nullibi pacata quiescit. Et vt ego in Sileno censeo, totum corpus à prauitate succorum compunctum, lancinatum, & inde turgens erat; auxilia inquam magna, cùm non parum debilitent, & ob id intolerabilior morbus, & grauior appareat, censet vulgus non solùm deteriorem morbum ob auxilia redditum esse, sed planè in Sileno imperanda non fuisse, & inde ignorasse Medicum, quæ plebeis ootissima sont. Timet vulgus in alui profluuio (copioso præsertim) venæ sectionem, & timet plus medicamentum expurgans; quid ergo faciendum, vt vulgi calumniam effugiat: fugere debet ipse si potest, sin minus si solus sit, socios sibi, & doctissimos accersere, oec aliter (si dentur) medelam incipere; & si vt solet non dentur, periculum statim prædicere, & simul insinuare nullum auxilium magnum sine aliquo incommodo imperari posse; non esse tamen in arte aliam viam tam grauibus morbis, & ferè desperatis occorrendi, & sic aut esse tentandum aliquid cum periculo, aut in desperatione ægrum relinquendum, quod vulgus cum Celso non admittit, præsertim in homine iuuene, & tam sobusto, & vsque ad vndecimum diem tam exitioso morbo resistente, inhumanum enim videretur, in tot diebus auxilium validum noo consulere.

Sed quod auxilium imperandum sit in febre maligna, & tam copioso alui fluxui copulata, hoc opus, hic labor: Galenus enim, *primo ad Glauconem, capite decimotertio,* non solùm sectionem venæ, sed medicamentum expurgans dehortatur, & hoc cum tanta exaggeratione fugiendum esse consulit, quòd etiamsi alui fluxio non sit pro ratione multitudinis, nullum ex dictis auxiliis admittat, & arguit non ratione, sed experimento (contra quod nulla solutio, aut ratio valida esse potest) quòd, qui aut sanguinem mittere, aut aluum mouere ausi fuere, in grauiora pericula ægros deduxerunt. Silenus verò copiosè satis per aluum materiam peccantem pellebat; non ergo mouendum aliquid, sed permittendus fluxus, quia quod oportebat, per tam conuenientem regionem euacuabat. Quòd verò euacuaret, quod erat conueniens non detineri, humor expulsus declarabat, erat enim bilis sincera, & satis abundans; nulla ergo euacuatio salubrior desideranda est, si sine dispendio sanguinis humor tam prauus, & in idonea quantitate reiicitur; præsertim in ægroto cuius capiti timendum erat ne phreneticus fieret, docente Galeno in historiæ expositione; quòd cùm lumbis laborare cœpisset, & vnà capite grauari, & colli habere contensiooem, si morbus in deteriùs mutaretur, significabant futuram phreniridem, quæ meliùs præcaueri repugnat, quàm euacuando bilem synceram, & per partem tam distaotem à cerebro. Qui ergo venam secaret, si fluxio sisteret, vt solet, raperetur sursum humor ille, & superueniret phrenitis necessariò: nam humor ille tam prauus, naturam validissimè irritabat qualitate, & copia, & detentus irritaret plus, quia quantitas erat maior, & ob hanc irritaret intensiùs. Pelleretur

ergo

ergo in cerebrum si sectâ venâ sisteretur, nam per hanc (si Stuic. credendum est) calidior, & mordacior redditur bilis, ob sanguinis defectum, à quo contemperanda erat syncera bilis. Si verò secta vena alui fluxio non moderabatur, inexcusabile erat grande dispendium virium, quod pertimescens Hippocrates 4. *acutorum*, venam secare prohibuit, donec aluus firmatus sit, & Galenus Expositor, sic loquitur. *Fluente aluo sanguinem non mittes, nam si post missionem fluor perseuerat, virtutem prosternes.*

Si verò medicamento purgante plus adimere studeas, quando natura euacuat copiosè, vt Sileno eueniebat, superfluam euacuationem procuras, insolentémque virium collapsum, naturæ enim malignitate, & copiâ excrementorum stimulatæ, & euacuanti abundè, nouum addere calcar, effrænem euacuationem reddet, & hunc modum euacuationis in prognosticis condemnat Hippocrates dicendo; *Si verò sæpè, & confertim fluat, periculum adfert animi deliquij*; & vt *in Aphorism. 2. text. 51.* docuit; Omne nimium est naturæ inimicum, estque ob id periculosum, plurimùm, & repente euacuare, vt in expositione Galenus docuit. Nec obstat quod purges, vt citiùs praua maiori morbi causa deponatur, nam sic, & totum pus in suppuratis, & aquam in hydropicis euacuare liceret, contra aphorismum docentem, quod si pus, aut aqua vniuersim effluxerit, omnes moriuntur. Quid ergo, si natura copiusè euacuat, & peccantem materiam plus expurgando, nisi deliquium aut syncopem quæris, aut viribus deiectis omninò naturam fatiscere, & deinceps iam exoluta, nec coquere, nec gubernare prauitatem poterit. Hippocrates enim 1. *prognost.* modum idoneum in euacuatione per aluum in initiis morborum tentata constituens, sic fatur; *Sed expedit pro copia ingestorum deiicere bis, aut ter in die, semel in nocte: plurimum verò subeat summo manè vt consuetum est homini*; Si ergo Silenus euacuabat copiosè, non indigebat, (vt virtus seruaretur) euacuatione maiori, si bis, aut ter in die, & semel in nocte; sed si plurimum mane (hoc est prima diei deiectio copiosior sit reliquis) idoneus modus euacuandi est, vt docet Hippocrates, vt euitentur pericula ex quouis alio modo euacuandi sequenda, & in prognostico ab eo assignata. Et quod alibi docui, quicquid Medicus plus euacuando desiderat, præstat natura quando satis eu acuat; nam reuellit à foco, ventilationem maiorem inducit, quia vasa inaniendo, corpus totum meliùs transpirat; attemperat etiam bilem synceram euacuando; & minuit materiam, vt quod superest, deinceps possit faciliùs superare. Cur ergo illam tam sagacem agnoscens in modo operandi perturbas, aut remoraris? Et quid desiderabilius, quàm materiam tam prauam, & vt decet in modo, & per tam idoneam regionem extra corpus reiicere.

In tam difficili dubio multa notanda sunt. Primum euacuationis modus, & copia: secundum, natura humoris euacuati; tertium, si simul cum alui fluxu, & febre detur internæ inflammationis initium; sæpè enim quando per aluum, peccantem materiam natura expellit, offenditur aliquod viscus, & in ipso humores impacti inflammationem incipiunt creare: loquimur verò in præsenti dubio de febre putrida acuta, cuius medela in sanguinis euacuatione præcipuè consistit.

Sit prima conclusio: Si aluus fluat minutatim, & crebrò (qui modus euacuationis primo loco ab Hippocrate vituperatur in prognosticis) & febris sit ex acutis, & humor lentè expulsus, non à prima regione, sed à secunda pellatur, non impedit venam secare, sed iniecto priùs clystere, roboratóque ventriculo, vena secabitur; illa enim alui euacuatio molesta magis fatigat & tardum sperarat auxilium à tam lenta euacuatione: & cùm in tam parua quantitate pellatur, non debilitatur æger, vt à sectione venæ virium collapsio insignis timenda sit, & plus illius humoris per venam educitur, sine irritamento; & si retrahatur fluxio, aut cesset, meliùs cum ægroto agitur, quia molestia assidua deiiciendi, & in tam parua quantitate, plus nocet doloribus, conatu, motionibus, & vt dicebat Hippocrates peruigilio, quàm euacuatione sit commoda, & dictis accidentibus febris exasperatur, & intenditur, & illa minuta expulsio ex obstructionibus pendere potest, ob quas multùm semel percolari, pellíque est impossibile, quibus sectio venæ commoda est: & si quòd ob hanc occasionem pellitur, non retrahatur, metus est, ne in partes obstructas impactum, eas geminet, & putredo augeatur: & si acrimonia, tam pusillæ euacuationis sit causa, refrigerato sanguine, sectâ venâ, mitigatur non dubiè.

Notanter dixi si ex secunda regione, quod fluit paulatim pellatur; nam si ex prima, non caret scrupulo sectio venæ, & differenda est, donec reiteratis clysteribus, vitium primæ regionis auferatur, aut dato statim leniente medicamẽto, si febris sectionem venæ breui exposcat: quo facto, & roborato ventriculo imperabitur sine periculo. Qua leniente purgatione, aut alia minorante opus non est, si à prima regione humor non pellatur, securius enim sectâ venâ retrahitur, præsertim si ob viarum obstructiones paulatim euacuetur: nam corpora obstructa periculosissimè expurgantur, nec fluida esse possunt, & timendum est, ne inflammatio sequatur detentis excrementis, in partibus obstructis, quæ bifariam succedere potest; aut dato medicamento; quod non admitto (vt dixi) aut quia natura plus pellat quàm per obstructa loca percolari possit, & ibi cohibitum obstruat magis, & sic tandem detineatur totum, & tumor insurgat, ob cuius præcautionem sectio venæ vrgenter cum f bre indicatur.

Quod si ob debilem expultricem minutatim fiat expulsio, dubito si crebi. possit repetere, & si hoc possibile iudices, non incommodat venam secare, quia in principiis morborum debilis esse non potest nisi grauata, & præ nimia plenitudine impedita bifariam, ob pondus nimium, & viarum ineptitudinem, quibus secare venam vtilissimum est, si priùs aduertas, ne illæ minutulæ, crebrò tamen reiteratæ excretiones ex inconcoctione ventriculi, & intestinorum, meseteique suscitentur, vt frequentius solet, & mittæ etiam pallidis excrementis æmulantibus bilem à venis secundæ regionis expulsam, quæ ex illa regione non est, sed ex genita in prima ob defectum ventilationis vita aliqua chili portione, & ex ea quæ à vesica fellea ad intestina deriuatur assiduè, & hæc detenta, & non irritando, ob pituitam intestina oblinientem, vitiur plus, & iecoria caliditas accusatur, quia vident Medici triuialem bilis expulsæ adustionem. Et vitium hoc primæ regionis communissimum est lurconibus, potatoribus, & venereis. Quod si prius quàm sanguis mittatur, non emendetur, exoluuntur nimiè ex commotione excrementorum primæ regionis, & ventriculus eisdem onustus, cui nunquam sanguinis missio auxiliatur, sed illum semper effeminat, quia multo spiritu ad suum munus indiget, & non potest post sectam venam saburram primæ regionis, & suam, alimentúmque denuo sumptum concoquere, sicque multa de nouo excrementa creantur, & quæ aderant prauiora fiunt; ob cuius rei inconsiderationem, innumeri à secta vena periere, súntque notanda omnia, si in re tam graui non delinquere cupimus.

Sit secunda conclusio: Si natura sufficienter euacuat, & quod euacuat sit morbi materia, & non detur interna inflammatio, sequenda est Galeni doctrina, ca *ad Glauconem* tam rigorosè scripta, hic enim Author quando rem ex professo tractat, acerrimi ingenij est, vt Cardanus dicebat, & sine euidenti ratione, aut probabilissima, deserendus non est; & cùm suam assertio-

nem experimentis suadeat, putandum est illam sæpè obseruasse, & infelices successus quos vidit fugiendo tam rigorosam doctrinam, scripsisse, & si illã consuluit, etiamsi euacuatio per aluum non sit pro ratione multitudinis, temerarius Medicus erit, qui sanguinem mittat aut mederi tentet, quando natura sufficienter euacuat: & hanc assertionem rationes à nobis nuper adductæ satis suadent.

Non est tamen ignorandum quid intelligamus per hoc, quòd *natura sufficienter euacuet*, non enim intelligimus, quod euacuet tantùm, vt ratione illius morbus auferatur, nam si mortalis fuerit, nulla euacuatio siue à natura, siue ab arte facta sufficiens esse potest, vt constat. Intelligo ergo per *euacuare sufficienter naturam*, quando euacuat tantùm quantum ars quolibet die euacuaret, si fluxus alui non daretur: nam si Medicus euacuaret superfluè, si euacuaret plus quàm cuilibet diei competit iuxta vrgentiam morbi, & eius constitutionem, & virium permissionem; ita quoque euacuabit superfluè, si quando natura sufficienter modo iam dicto, euacuat, alia euacuatio à Medico addatur; ex ignorantia enim huius præcepti, suadent in consultationibus, alterius euacuationis indigentiam, dicendo, per euacuationem à natura tentatam morbus non soluitur; est ergo opus alia euacuatione. Fallacissima quidem illatio, cùm similis in euacuationibus per artem factis fallacissima sit; Sanguis missus est manè, vesperi morbus non solùm non minoratur, sed grauiùs molestat, addatur igitur alia euacuatio, aut mutetur euacuationis species. Ergo sicut si manè idonea euacuatio celebrata fuit iuxta dicta præcepta, non additur alia eo die, etsi morbus melior redditus non sit, idem quando natura sufficienter euacuat exequendum est, & multò certiùs, quoniam natura quando per aluum mouet, per diem & noctem euacuationem repetit, quod ars nullo modo imitari potest: idémque in quouis accessionis tempore exequitur, absque incommodo aliquo, & hoc non est imitabile ab arte. Euacuat ergo morbi materiam quando ars quiescere cogitur; sagacius igitur, & plúsquam ars euacuabit, si non turbetur, aut impediatur à Medico. Non est ergo opus alia euacuatione, vt docuit tam assertiuè Galenus, etiamsi non sit pro ratione multitudinis, hoc est, etiamsi non sit pro ratione multitudinis ægrum opprimentis: nam nec ars illud suis euacuationibus semper exequitur, nec potest: illud itaque, *Non esse pro ratione multitudinis*, non est intelligendum, pro ratione multitudinis quæ eo die per artem, aut à natura euacuanda erat; nam hic modus euacuationis additionem, aut supplementum potiùs per artem hortatur, vt ipse Galenus apertissimè docuit; sed *pro ratione multitudinis non esse satis*, de multitudine ad totam morbi constitutionem intelligendus Galenus est, habita virium ratione, velut si diceret, si natura per aluum quolibet die euacuat tantum quantum ars eo die euacuaret, non est alia euacuatione opus, verùm illa sola sufficit, etiamsi non sit pro ratione multitudinis, nam hæc sola est, quæ eo die ab arte celebraretur. Est verò per accidens, quod non sufficiat, si ars iuxta firmiora præcepta plus eo die non tenetur inanire, nec potest. Nam qui hoc non considerantes, & quia morbus statim non remittitur, plus inanierunt, aut secta vena, aut aluo solicitato, in grauiora pericula ægros deduxerunt. Estque hæc nostra assertio contra Neotericum Phrigium, qui paruipendendo doctrinam Galeni, sine præcepto aliquo, aut practica consideratione, in tam abundanti alui fluxu Sileni, venam secat statim, nec idoneam rationem tradendo, nec explicando Galenum, à cuius doctrina, se non terreri dicit. Nec mirum si non intelligatur, intelligetur verò si teneas, quod si alui fluxio pro ratione multitudinis sufficit, non est opus alia euacuatione; hoc euidens est nec præceptore eget. Verùm, etsi pro ratione multitudinis non sit, dummodo quolibet die euacuet natu-

A ra, quod per artem erat possibile, non est opus alia euacuatione; erit enim si imperetur tam irrationalis, vt esset, si iam eo die, vt ars petebat, euacuatio facta fuisset; & quia morbus non remittebatur, alia euacuatio adderetur.

Hæc doctrina tenenda magis est, si quod euacuatur à natura sit omninò præternaturale, vt est atra bilis, aut species quælibet bilis præternaturalis, aut salsa pituita, hos enim humores nunquam retrahere licet, nec sanguinis missionem exposcunt; sunt enim insuperabiles ferè, vt docent omnes. Quam repugnantiam, & incoctibilitatem respiciens Mercatus, perniciosam febrem creare semper censuit, & ob id medelam harum febrium, expurgando statim, antequam vena secetur,
B exorditur, de quo placito tractatu nostro de febribus perniciosis latè egimus. Et quamvis illud refutauimus, modo assero, quod si humorum prauitatem respiciens, etiamsi quieti sint, & ex quiete possimus inferre retineri à natura, vt coquantur; expurgat statim, & venam non secat, illicitum erit tam prauos humores secta vena retrahere ad viscera, nihil enim salubrius, quàm extra corpus expelli, & tã electiuè, vt à natura docta expulsio celebratur, & tales humores sunt, qui sanguini misceri semper desiderant, vt contemperari possint, & partes non exedant, summis pariter angustiis ægrum fatigent, vt libro *de veteri medicina*, docuit Hippocrates: & inde si natura modo iam dicto sufficienter euacuat, permittenda est operari, vt incepit,
C si verò ex excretis ratra natura succorum agnoscatur, & minùs quàm per artem educeretur, euacuet, vtilissimè expurgatio imperabitur, quia humores insuperabiles, & incoctiles ferè sunt. Sunt etiam iam naturæ intolerabiles, cùm illos ante coctionem expellat, & hinc eorum incoctibilitas vrgentius suadetur, quia quod non retinetur, concoqui nequit.

Huius naturæ humores euacuati à Sileno esse videbantur, vt ex occasione ægrotandi, colore excretorum, siti clamosa, linguæ siccitate, & aspredine, & non minus ex spuma colligebatur. Quæ omnia ingentem attemperationem indicabant, nihil enim tam salubre esse, imperarique potest, nam humores adusti, & velut
D incinerati, (vt antea docui) coctione non emendantur, sed attemperatione, & mistione, si concoqui possunt, coctilea fiunt, alioqui minimè. Sunt ergo imperandæ potiones niue infrigidatæ, & non auara manu, moderata tamen, astrictione constent, ne retentrix collapsa præcipitium irremediabile excretricis admittat. Sciendum enim est, quod sub tanto incendio, totum corpus rarefactum, reclusúmque est, & debilissimum ob attenuationem, & incendium, & sic moderata astrictio in bis fluxibus colliquatiuis necessarissima est, quia fluxum non detinet, facultates iam lapsas stabilit, vt quælibet operetur perfectiùs, & mitigato incendio totius, & succorum, & bis hum. ctatis minùs lancinant, plus detinentur, paulatim fluxio moderatur, & tandem coquuntur, si per artem morbus superabilis sit, opor-
E tétque statim partem habentem rationem foci, sollicitè inuestigare, quam dolor, aut tensio, aut incendium ostendent; & inuentam auxiliis sibi appropriatis contemperare, & firmare, ægrúmque velut febre colliquatiua oppressum tractabis, non ignorando, plus cibi iis dandum esse, ob fluxum, attemperationem, & vt tam praui humores copiosiori cibo permisti, minùs erodant, & fuligo per totum disseminata mulcebris fiat, somnum non tollat, nec delirium, quod semper machinatur, adueniat; eritque attemperationis cordis, & cerebri sollicitudo magna, vt totius spinæ, ne caput tam vstis fuliginibus impletum, insomne, & desipiens reddatur, vt Hippocrates docuit.

Sit tertia conclusio: Si cum alui fluxione detur initium inflammationis internæ, & fluxio excedens non sit,

sit,secanda vena est, si vires permittunt; nam si incrementum inflammationis internæ statim non impeditur, periclitantur ægri frequentiùs, & plus euacuandum, si febris non sit verè morbus, sed accidens inflammationis, quia hæc tollitur simul cum inflammatione, putrida verò minimè. Est verò rarissimum, quod putrida f. bris non sit, quando inflammatio interna molestat; verùm si alui fluxio magna sit, sperandum est inflammationem magnam non fore, quia per aluum multùm materiæ antecedentis reiicitur, & sic sine venæ sectione primis diebus diarrhea permitteur, firmabitur verò pars inflammata idoneis repellentibus, ne multùm recipiat, & recepti aliquid retrocedat; & si non obstante copioso fluxu, inflammatio magna fiat, desperatus casus erit; magnum enim virium robor inflammationes internæ, vt superari possint, requirunt, quod adesse in hac complicatione impossibile censeo. Arguit etiam hic casus ingentem humoris copiam, & quod intra partem inflammatam capi non poterat, reiicitur extra, deprauationem significans expellentis totius, & attractricis partis inflammatæ, propter nimium incendium; in quo casu si non pellat natura extra corpus, duas partes inflammare solet, quia quod in Sileno extra mittebat, mitteret ad aliam partem internam, quia illud continere non poterat. Mittet verò in eam quæ tunc debilis esse contingat, in quem sensum Hippocrates *septimo aphorism. text. 11.* scripsit, *à morbo laterali inflammatio pulmonis, malam*; quem de complicatione vtriusque inflammationis, Galenus exposuit, quam superuenientiam vocat, dicendo: *Huiusmodi superuenientiam generatio, nec paruos, nec mites insequitur morbos, sed malos, atque malignos, nam quando non potest is, qui morbum lateralem facit humor in costis contineri, pars aliqua eius ad pulmones fertur.* Ex quibus videtur quod alui fluxio in Sileno, fuit non dubiè internæ inflammationis præcautio, & quod citiùs si aluus non flueret, fuisset occisus: nam si ob exanthemata cutis per duos dies, mortis molestiam distulit, vt docuit Galenus, plures non dubiè ob nigras deiectiones lucratus fuit; nam tanta succorum nigrorum pernicies interiùs stabulans, in quarto, aut quinto Silenum de medio tolleret. Et si consideres tot expulsiones à natura tentatas, vt liberaret Silenum, duo deduces, robur nempe viscerum, quod insigne non dubiè fuit, ob quod vsque ad vndecimum vixit. Inferes etiam veneficam vim putrefactoriam in humoribus, & tam celeriter quidem contagium per illos serpebat, quòd tam copiosa & accelerata eorum expulsio, periculum mortis præuenire non potuit, plus enim quàm euacuabat inquinabat putredo maligna.

Ex dictis non miraberis, quod multi probabilissimè opinentur esse expurgandam materiam in morborum initiis, quando Medicus tantam illius prauitatem, aut copiam tantam agnoscit, vt morbum insuperabilem à natura iudicet, & repugnantem coctioni. Silenus enim si liberari posset, euasisset non dubiè, ob tot euacuationes à natura tentatas, & sic expressè Galenus notauit. Remedia igitur quæ mortem vsque ad vndecimum distulerunt, vtilia non dubiè fuerunt, & quæ hoc faciunt, sanarent penitus, si morbus superabilis esset. Idem ergo commodum per artem celebrata afferent: cur ergo non imperanda? Ignorant certè esse diuersissimum euacuare crudam materiam, aut euacuare quando datur materiæ cruditas, & morbus est in vniuersali principio. Hippocrates docuit, cruda non esse euacuanda, & inde inferunt nunquam in morborum principiis expurgandum esse, quia semper in eorum principiis est cruda materia, & causa. Ego verò si in principio expurgationem impero, non impero ad euacuandam materiam crudam, talem factam, per putredinem; nam hæc in qualibet accessione consu-**A** mitur, & in fuligines permutata euanescit. Hoc esse euidens constat, quia si noua fluxio ad focum non daretur, vt noua accessio veniret, cessaret penitus morbus, quia portio materiæ hodie accessionem creantis, non poterit crastina die morbum continuare, quia tota in fuligines resoluitur; cinericium verò nouam accessionem creare implicat. Quid ergo in morborum initiis expurgandum est? Non quidem materia, aut causa continens febris, nam hæc (vt modò dicebam) feruore accessionis consumitur: expurgo igitur antecedentem materiam, quæ morbum fouere necesse est si non euacuetur; hæc verò nondum est cruda, quia non computruit. Mittetur verò ad focum, & sic morbum fouebit, & quia per signa sui excessus agnosco, superare nimis, **B** & rursus morem morbi considerans, assequor etiam malignè corrumpi, quando ad focum, ad nouam accessionem creandam expellitur, moueor ad expurgationem illius, quia timeo ne tanta quantitas superari possit, & multò magis, quod malignè corrupta citissimè occidet: hæc verò antequam fluat ad focum, cruda non est, neque à natura detinetur, vt pessimè multi censent. Constat hoc, quia pellitur ab ipsa, & quia non pellitur extra corpus, reiicit illam ad focum conuictum iam vt recipiat, ob partis debilitatem, aut æstuans trahat. Non itaque expurgo cruda, nec quæ à natura detinentur, sed quæ in cruditatem abitura sunt, & expellenda à natura in focum, quia molestiam eorum sustinere nequit æger.

C Ex iis explodenda venit opinio docentium, quod omnes euacuationes symptomaticæ sint statim supprimendæ: praxis quidem erronea, & contra mentem Galeni in expositione Sileni, qui nono perire debebat, si die octauo exanthemata illa non apparuissent, & in opinione Vallesij, meritò illorum plures dies vitæ lucratus fuit, quia censuit ante septimum cutem maculatam variolis fuisse. Et inquirerem libentissimè, quod commodum sic opinantes sperant, quando natura atram bilem, aut alium prauum humorem expellit in morborum initiis, ex retentione illius intra corpus: nam quod iam extra corpus reiicit (vt nuper dicebam) implicat à natura non pelli, & si non extra, necessariò ad aliquam partem. Putant igitur non dubiè **D** vtilius ægroto fore intra partem contineri, quàm extra corpus manere, & extra lædere plus, quàm intus putrescens; & si in partem principem pellatur, vt potest, & ocyssimè occidere, erit commodius intus manere, quàm extra corpus. Estque hoc placitum experimento aduersum, cùm videamus quotidiè citiùs perire, quibus aluus priùs maligna euacuans, aut spontè, aut arte supprimitur; statim enim à suppressione, anxietudine indicibili opprimuntur, & sudoribus syncopalibus, extremorumque refrigeratione pereunt.

Nec circa hoc sequendus omninò Galenus, *quarto aphorism. com. 22.* sic scribens. *Quando aliquis morbus incipit, si quod excernitur, nihil tunc natura ratione excernitur,* **E** *sed sunt omnia symptomata earum, quæ præter naturam sunt in corpore dispositionum. Quo enim tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari est impossibile*, &c. Non itaque sequendus est si in eo aphorismo sensit, impossibile esse, quod euacuationes in principio à natura factæ, sint aliquo modo vtiles, oppositum enim in historia Sileni docet; nec meo iudicio in illa expositione fuit assequutus mentem Hippocraris. Constat planè, quia illum coarctat, & exponit solùm de morbis in quibus cruditas necessariò præcedit, & coctione indigent, vt eorum causæ emendentur; ij autem solùm sunt febriles. Hippocrates verò non dixit hoc, sed vniuersalissimè loquitur, dicendo, *morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis vel supernè, vel infernè exierit*

A *exierit, lethale.* Vides, quod nullum morbum excepit. Docuit ergo Hippocrates quod est verissimum, nimirum quod omnes morbi pendentes à bile atra quæ propriè sit talis, lethales sint, & quia quòd pendeant ab illa non demonstratur certiùs quam euacuatione facta quando incipiunt; ideò est signum mortale, non quia in principio euacuentur, sed quia significant causam tam prauam morbi incipientis authorem esse, & est causa illa velut venenum, & à natura ferè insuperabilis. Inde morbus ille desperatus erit; in quem sensum dixit *aphor.24.* eiusdem libri, *Difficultas intestinorum si ab atra bile inceperit, lethalis est.* Quem meliùs Galenus exposuit, & non damnauit, quòd à principio atra bilis pellatur, sed intulit optimè lethalem esse talem affectum, quia pendet ab atra bile, quæ insuperabilis est. B Ergo si tantus author commodè potest exponi, quando impossibilem vtilitatem iudicat in euacuationibus principiorum, dices, loquutum fuisse de omni vtilitate, & adæquata significatione illius. Deficient verò semper duæ rationes in euacuationibus principiorum. Prima ex parte signi, quia semper significat aut copiam, aut prauitatem, aut retentricem debilem. Secunda quia euacuationes principiorum nunquam morbum indicant integrè, etiamsi vtiles esse possint: & quia ita conferre vt per illas ægri saluentur rarissimum est, absolutè dixit, esse impossibile. Nec nausees, quia doceam signum vtile dici posse, id enim me docuit Hippocrates, ructum acidum in lyenteriis signum vtile appellando: ergo in principio euacuati aliquid vtiliter C vtilitate adæquata, modo dicto esse impossibile, rectè dici potest; absolutè non potest. Est de hoc argumento celebris textus, *com.1. de humoribus, text.22.* qui habet: *Verum si cruda sint, tunc habe in memoria eas distinctiones, quarum supra mentionem feci; hoc est facilitatem tolerandi, & difficultatem. Siue enim cruda, siue frigida, siue fœtida, siue liquida, siue sicca sint; ægrotus verò facile ferat, cohibenda non sunt. Si verò ille ægre & difficulter toleret, supprimenda*; & Doctrina ex primo ad Glauconem, expositionem non patitur, cùm tam clarè doceat esse permittendum alui fluorem etsi non sit pro ratione multitudinis: sed ille solus sufficit.

Quia verò in curatione puncticularis febris docui, non esse expurgandum in principio minoratiua, vocata, purgatione, modò verò illam amplector, aduertite D esse diuersissimum quod modò doceo; ibi enim minoratiuam purgationem explosi, vt ab omnibus intelligitur, de purgatione scilicet partem materiæ putridæ educente; ignoro enim, cur si indicatur euacuatio materiæ putridæ ob malignitatem, non indicatur euacuatio totius materiæ & non partis illius, si putrida materia educibilis est. Censeo etiam putridam materiam (vt antea docui) & quæ accessiones iam actu facit, ipsam feruore proprio se absumere in fuligines permutatam, & resoluitur per portiones sigillatim ad focum expulsas, vt accessiones repetant; expurgare verò in principio materiam antecedentem, quando multa iam collecta in initio morbi maligni agnoscitur, præsertim si E ex deprauatis humoribus sit, vt quantitate, & qualitate multum à sanguine distet, si non sit manifestum impediens, probabilissimum, & vtilissimum, censeo; ad quam celebrandam non seco priùs venam, imò expurgatio ipsa vt vena secetur, necessaria est, si Galeno credimus, *4. de sanitate tuenda, c.8.* Neque mihi probatur doctrina Vallesij, *2. method. c.3. circa finem*; docet enim quod sanguinis impuritas non obstat sectioni venæ, quod est absolutè falsum, cùm detur cacochimia, & supernatantia humorum, in qua grane peccatum foret, venam secare ante expurgationem: estque falsum docere absolutè, quod inutiliùs sangnis, iam expurgato mittatur, quàm antequam expurgaretur; est enim euidens, quòd in supernatantia, & cacochimia magna disponit expurgatio mirificè sanguinem, vt securè sectâ venâ educatur; & hanc expurgationem Sileno à Principio imperarem, si aluus moderatiùs fluetet, & his, aut ter deiiciendo, vt Vallesius in sua methodo docuit, obedientem naturam, & aggrauatam mihi ostenderet, non tamen respondentem quantitati quolibet die euacuandæ.

Sed quid faciendum quando simul aluus copiosè materiam tam prauam euacuat, & phlegmone vrgenti æger opprimitur, non aliud quàm virtutem omni arte firmabis, cibis, etsi alicuius momenti videatur, etiam alexipharmacis, & si locus inflammatus scarificari possit, & cucurbitis extrahi, quod impactum in eo est, id impetrabitur. Nam alius modus euacuandi vrgentem materiam, non datur, nisi ex parte propria per topicam sectionem venæ, aut hyrudines euacuatio fieri possit, vt in cerebro exequi potest; mox resoluentibus, inanitio partis tumidæ fiet, in septi verò inflammatione, quam dari in Sileno Expositores cum Galeno censent, attemperantibus incendium, & partem firmantibus, ne multùm recipiat, in initio vtendum est, mox resoluentibus; nam cucurbitis scarificatis huic parti auxiliari non possumus, nisi in regione dorsi vbi illi alligatur: hyrudines tamen hemorrhoïdibus affixæ vtiles esse possunt, éstque auxilium securissimum in alui fluxibus si supprimere illos non desideratus; eritque tibi certum, quod si à natura materia maligna euacuetur, occidet citiùs cohibita, quàm fluxum permittendo; & instauratio virtutis, quam fluxum sistendo procuras, securiùs certiúsque fiet moderando solùm fluxum si potes; non tamen omninò supprimendo, & alimentis, potibúsque idoneis, & alexipharmacis virtutem firmando, si malignam qualitatem in excrementis admittas; sin minus dum moderatè astringentibus moderari fluxum satagis, attemperabis omni ingenio viscera læsa, & æstuantia, & ipsos humores similiter: nam hic modus doctissimus est sistendi securè fluxiones. Securè dico, quia si non moderata occasione, ob quam irritant, fortioribus astringentibus fluxus sistatur impetu cohibito extra, motu retrogrado in partes internas citiùs æger peribit. Et hoc intellige, dummodo retentrix debilis nimis, fluxui occasionem non præbeat: nam in hoc casu astringere quomodo libet securissimum est, si febris putrida non repugnat. Sed quando iam ob superfluam euacuationem ex retinentis lapsu virtus labascit, vt vrgens indicat, & ex retentione eorum, quæ ob debilem retentricem pellebantur, nullum incommodum, sed virtutis instauratio sequetur, hócque præceptum à me solùm notatum obserua; nimirum, quòd in omni fluxu alui, etiam vtili, & qui permittendus est, semper conuenit in cibis, potionibus, & aliis intus sumendis, moderatam astrictionem admittere transacto iam primo fluxionis impetu: nam si hoc feceris, lucraberis hæc. Impedies præcipitium naturæ, & ne superfluat euacuatio, quia moderata astrictio nullam facultatem lædit, sed omnes in tenore seruat, vt operentur salubriter: oscula vasorum, quæ ex assiduo humorum affluxu, irritamento, incendióque tanto dilatari præter modum necesse est, & velut erodi, leui astrictione in naturali statu seruantur, ob cuius ignorationem, etiamsi fluxio in principio conuenientissima sit, in naturæ præcipitium mutatur propter offensionem vasorum, & osculorum in transitu humoris, cuiusque naturæ sit, quia nullus morbum indicans, sine offensa partium per quas deriuatur transire potest, & plus quò malignior fuerit: & quia si fluxio impetuosè celebretur, virtus nimis destruitur, & debilis reddita retentrix statim in fluxibus cadit, quia contra illam directè, & egregiè pugnat expultrix, & sic vsque ad syncopem, & mortem expellit, huic periculo astrictio moderata à principio occurrit, nunquámque, vt dixi, attemperationis viscerum, & humorum obliuiscaris, firmabisque ventriculum, quia in fluxibus multum patitur: & si sudori-

bus

bus syncopalibus ægri occidantur, vt in plurimis constitutionibus contingit, præcautio optima fit moderatè astringendo. Hæc dicta, & commendata teneas in febribus putridis fluxui ventris copulatis, aliter enim interius astringere amethodum irrationaléque est, authore Galeno 1. *de victu acut. text.* 18. dicente, quod nemo in febribus vtitur astringentibus, nisi propter aliquod symptoma vires exoluens.

Et quia docui, quod in Sileno expurgatio fuisset conueniens, si statim nigra, lentè tamen expelleret, id intelliges, si non detur inflammationis internæ suspicio: nam si iecur, lienem, ventriculum, aut septum, vel renes, aut aliquod aliud intestinum inflammari asseueris, aut in regione naturali insignes obstructiones inuenias, tensáque hypochondria percipias, expurgare non licet, sed clysteribus idoneis res agenda est. Erunt verò attemperantes absterforij, & expurgantes interdum, si natura pigrè reiiciat, vt solet, quando regio naturalis obstruitur. Caput iam dixi præmuniendum esse, & primis diebus conciliandus somnus, vrinæ suppressioni occurrendum laxantibus, & propriis auxiliis, renibus, & pectori admotis: cruda enim erant, quæ dictas partes occluserunt, & ischuriam causarunt; & cuiusuis naturæ fuissent, ligari, & vias reserari indicabant, & in mea opinione nihil ad vesicam descendebat, sed in renibus, aut vreteribus obstructio facta fuit, nam in morbi initio lomburum dolore cruciabatur, in quibus morbum firmari debere in aphorismo docetur.

Dubium discutiendum superest, si expurgato Sileno, aut præmissa euacuatione, vt corpus deonerateretur, fuisset vtile frigidam ad satietatem bibere, etiamsi fluxus alui moderatus non fuisset. Et mihi videtur ita faciendum esse, de quo auxilio latè scripsi tractatu nostro de febribus colliquantibus; erat enim febris Sileni colliquatiua, statim à primo insultu, vt ex deiectionibus nigris, & spumantibus planè deducebatur, & confirmabant deiectiones diei quinti leues, synceræ, & per quam pingues. Qui potus vrgentiùs indicabatur, siue putauit Vallesius, septum transuersum, cum toto hypochondrio habuit magnum erysipelas, docente Galeno 9. *method. c.* 5. erysipelas, quod sit verè tale, aliter quàm potu gelidæ sanati non posse. & fortasse, si ita actum cum Sileno fuisset, liberaretur, cùm esset tam robustus, & cum tam intolerabili incendio, inextinguibili siti, & deiectionibus tam perspicuè feruorem internum ostendentibus, & peruigilio ægrotare cœpisset: in hoc enim concursu symptomatum ab erysipelate viscerum pendentium, coctionis signa sperare, vt gelida copiosè bibatur, irrationabile omninò est, & contra Galenum *loco citato*, est inexplicabile, quàm securè, quàm vtiliter, & quàm citò morbus mitescat, & æger reuiuiscat, alacriorque fiat, velut si ex inferno ad paradisum fuisset translatus. Dicebat quidam vstiua febre oppressus, iam credere, quod elementa in mixto formaliter manerent, nam nisi ab igne tantum incendium, vt in thorace sentiebat, produci posse non putabat. Hoc potu anno præterito, senem atrabiliatium, præter spem sociorum liberaui; vstus erat, lingua præ ariditate conuulsa, cum summa asperitate, conuicti tamen tandem auxilium permiserunt; incredibilem aquæ quantitatem intrepidè bibit: est verò incredibilius, quod nec sudore, nec aluo, nec vrina, nec vomitu, vnicam guttam aquæ reiecerit; sed velut si totum corpus ex spongiis formatum fuisset, tantam aquæ copiam imbibit, non sine admiratione omnium.

Et hæc species febrium tam ardentium, si senes infestat, duo arguit. Primum, quod sint robustæ naturæ; nam si (vt dicebat Hippocrates) in eis ob frigiditatem corporis non possunt dari febres acutæ, & intensæ, quando dantur, calido influente, natiuo, robustoque

A constant, & sic gelidæ potum sine noxa accipiunt. Secundum est, quod multi ignorant, nempe quod potus ille vrgentiùs à senibus quàm à iuuenibus indicetur; & petatur, quia cùm febris vstiua sit senibus morbus dissimilior, maiorem causam arguit non dubiè; & indè maius remedium vt incendium tepescat, requiritur.

Tandem notabitis, quod humores tam adusti; vt habuit Silenus, insignem, assiduamque contemperationem requirunt, ob duo; & vt colliquatio, & mors impediantur, & ne corrumpantur attemperantia, si leuiora sint, aut in qualitatibus, aut in copia, & corrupta ex parte morbi se teneant. Legite Galenum *lib.* 2. *simplicium, cap.* 12. vbi docuit, quod quando auxilia morbum mitigantia vincunt acrimoniam humorum, pro-
B fiunt valdè; si vero leuiora sint, & à prauitate succorum corrumpantur, cacochimiam augent. Semper itaque in iis conandum est, vt docuit Auicenna, ardentem, & colliquantem febrem in frigidam febrem mutare; quod qua ratione contingat, in curatione causi exposui, & fuit Galeni præceptum, dicentis, melius esse incrudare phlegmonem, quàm finere ægtum in hecticam labi. Quod si ita attemperando, & alui nigra, & colliquata expellendo, malum non moderetur, desperata res est. Si verò ita attemperando, absque alui fluxione malum persistat, vtrisque cunctent, attemperabis cum iis, quæ simul aluum solicitent, quia aliud genus remedij in tam incoctilibus succis non datur. Hoc mirè præstat, serum lactis perfectè extractum, aut distil-
C latum, cum pulpæ tamarindorum magna quantitate, vt vnciarum viginti propinatum, & pulpæ tecoorisimæ ℥. iij. ß. cum saccharo, aut in eadem seri quantitate ℥. ij. ß. syrupi solut. violarum miscebis, & frigidum propinabis, etiamsi interna inflammatio derur: partes enim, seu vasa lucu inflammato immediata, plena sunt non dubiè excrementis prauis inflammationem fouentibus, ob quæ non mutatur in melius, & euacuati detergerique petunt vt locus inflammatus transpiret. Galenus 2. *simplic.* scripsit, *Quamobrem protinus euacuandi sunt qui ab iisque contemperandi naturam habent, irritantur, atque exasperantur, vtpotè, qui multa, nec facile solubili humorum corruptione laborant*: & potius seri ietei-
D tabitur, si aliquo modo profecerit, & etiamsi non profecerit semel hausta, si vires permittunt. Exanthemata verò illa si mortem per duos dies temorata fuere, vt Galenus docet, iuuanda esse, dubium non est, vt non est difficile genus auxiliorum exitum adiuuantium.

✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿✿

HEROPHONTIS HISTORIA,

Dies primus, secundus, tertius & quartus.

E *Herophonti febris acuta, à ventre pauca, qualia per tenesmum solent inter initia. Post hac autem deiecit tenuia, biliosa, copiosa, somni non erant, vrina nigra, tenues.*

Curæ febricitate historia declarat, tacuit verò Hippocrates diem secundum, tertium, & quartum, vt censeo, quia similia symptomata iis diebus afflixerunt. Miscellam trium humorum ex historia deduces, pituitæ nimirum, bilis, & melancholiæ. Cœpit primo die laborare tenesmos affectus molestissimos recti intestini, quod lancinatum assiduè mucoso & acri excremento, à quo ob glutinosam naturam diuortium difficillimum habet, deiicere illud

A illud perpetuò nixu procurat, quia molestia succi adhærentis cessat nunquam. Est succus molestus, aut quia salsus, aut quia mucus seu pituita bili acri permista reiicitur; & hæc miscella tam molesta fuit primo die Herophonti, & bilem cum pituita abundare declarat: nam deiectiones tenesmosæ sine pituita lenta, & crassa impossibiles sunt, hæc verò indolens ex se est; redditur verò molesta, aut reddita salsa propter vstionem, aut quia bili mordaci miscetur, in doctrina Galeni, quam in ordine ad salsedinem iam Spagyrici irrident. Hinc docuit ille, deiectiones esse difficillimas oppressis tenesmo, & cum maiori cupiditate deiicere. *Tenesmo* (inquit) *laborantes longè maiorem deiiciendi cupiditatem habent quàm dysentericis; nec enim flaua bilis statim permeat, quoniam sunt illa mucosa.*

B Nec permistio parum perseuerauit, quia post deiecit multa, tenuia biliosa, vt videatur mihi probabile, mucum illum in prima regione creatum extitisse, bilem verò descendentem ob suam detersionem cruda ex intestinis abrasisse, & tenesmum excitasse; finita verò crudorum excretione & bile iam non impedita à muco, & inde plus irritante, faciliùs, & abundantiùs expelli: non erat syncera, sed suo sero admista, ob id tenuis, & etiam quia cruda; verùm quia non syncera, securior. Vrinæ nigræ fuerunt, & tenues, quæ excessum melancholiæ indicabant, & vt rectè Vallesius, non erat melancholia vstione creata, sed naturalis (vt erat bilis) suo etiam sero permista, non erodens, nec siccitate conuellens, nec incoctilis: inde superari, & concoqui potuit, & ad bonum terminati affectio Herophontis, primis diebus tot C prauis signis exitium promittens; multùm enim interest ad victoriam, humores febrium authores ex naturalibus esse. Quod si Galenus considerasset, non miraretur, quod Herophon defunctus non fuit, & ad rectè præsagiendum, distinctio hæc necessariissima est; raro enim humores præternaturales sunt priùs, & huic præternaturalitati accidit putredo, aut vstio, vt ad creandum febres acutas accidere debet. Febres salubres non sunt, sed perniciosissimæ & insuperabiles ferè, vt in expositione Philisci, & Sileni notaui, multùm verò sperandum est boni, quando humoribus naturalibus putredo superuenit, hanc enim simplicem appellare poteris, & vt plurimùm simplices febres creat, & salubres, D etiamsi sint primo aspectu horribiles, quia intensæ nimis, de iis enim ita scripsit Hippocrates 3. *prognosticorum text. 2. Mitissimæ autem febres, & signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citius finiuntur.* Si verò humoribus præternaturalibus priùs, aduenit rursus putredo, aut vstio, malignam hanc permutationem appella, quia inibi est duplicata præternaturalis mutatio: prima quà redditi sunt succi præternaturales; secunda quâ febres creant, inde tam alieni naturæ nostræ his mutationibus redditi sunt, vt vim veneni ferè æmulentur in insuperabilitate, & resistentia coctionis: quam proprietatem tam aduersam nostræ naturæ contemplatus Auerroës, putauit ex talibus humoribus nunquam esse possibiles febres, quia statim à sui generatione vt venena expellit E illos natura, non permittens, vt putrefiant, & febres lethales generent. Inde intelliges, humores præternaturales praua qualitate, & maligna natura, magis quàm quantitate occidere, eorum enim rarissimè tanta copia accumulatur, vt præ copia interficiant, secus in naturalibus euenit; necesse enim est, vt in magna copia putrefiant, vt necent, quia simplex putredo ex se vincibilis est, nisi ob nimiam humoris quantitatem insuperabilis fiat, idem enim in iis, quod in alimentis inuenies; praua enim in paucissima quantitate commutari non possunt ob dissimilitudinem nimiam; optima verò, vt concoqui non possint, in magna copia sumi debent, sunt enim ex se commutabilia, nisi præ copia coctricem superent.

Et hic æger cui salutares fuerunt euacuationes symptomaticæ, docente Galeno, quod surditas superuenit, A quia suppressæ fuerunt deiectiones biliosæ, & impetum fecit bilis suppressa ad partes supernas, vt verificetur, quod in historia Sileni notaui; esse nimirum necessarium, quod symptomaticæ euacuationes suppressæ, quando praua expelluntur, debeant expelli in alias partes internas; & si Herophon debilis cerebri esset, quod surditatem fecit humor retrocedens, causaret phrenitidem, & ægrum iugularet; docuit enim Galenus 4. *aphor. com.* 28. quod surditas in febribus fiat currente bile ad cerebrum, & cessant biliosæ deiectiones, quæ priùs erant; & circa hoc nunquam concipere potui, cur sit malum, vt causa, quod causa antecedens morbi statim euacuetur; & sit securius intus retineri, præsertim, quando humor expulsus præternaturalis omninò est. Non me latet dixisse Galenum, quod quan-B do natura euacuat tempore cruditatis ante coctionem nequit malum humorem sine bono expellere, aut quod euacuat bonum cum malo; ignoto enim quando nigra euacuantur, aut pallida syncera, & quæcumque alia prauæ naturæ, quid boni cum tam perniciosa materia euacuetur, vt huius euacuatio plus obsit, quàm prosit euacuatio atræ bilis, & ob id liceat statim tales euacuationes cohibere; cum fateamur omnes tam prauæ naturæ esse, quod ferè incoctiles sint, & inuincibles à natura, & totum id quod tales euacuationes prauum, vt signum significant, suadet esse permittendas, (excipiù si ob debilem retentricem contingant) dum mala significare fatentur: aut multitudinem, aut prauam qualitatem, & naturæ tam molestam, vt cogat expul-C tricem contra illam pugnare. Quod ergo inconueniens dabitur, si multitudo, aut quod tam prauum est, vt ferri nequeat, pellatur statim, vt ob illud eorum expulsio permittenda non sit? Semper enim vrget, quod si detineantur, debeat, quod natura extra trahebat, ad partes internas trânsmittere, & subito occidere, aut lethales passiones creare; nam per præcisam cohibitionem, non tollitur præternaturalitas, quæ stimulando expultricem, non potuit quod lancinabat intus permittere.

Nec doctrina Galeni ab omnibus recepta scrupulo caret; videtur enim inefficax argumentum à modo operandi in naturali statu, ad statum morbosum: nam cùm in alimento naturali sint necessariò inclusa ex-D crementa, aut debeant ex coctione alimenti creari; si sine coctione expelleret, reiiceret necessariò bonum cum malo, quia bonum à malo per coctionem debet separari, & sic retento bono, malum detrudit. Sed quid valet hoc ad statum morbosum, quando causa antecedens venenum æmulatur; an conuenit illud detinere, vt ex eo aliquid vtile accipiat, & mox excrementa remanentia pellat? non certè; operaretur ergo in statu morboso deprauatè, si retineret illud ex quo nihil vtile sperat, & aliàs est publicus occisor naturæ. Semper ergo claudicat, si in morborum initiis non reiicit statim, quod morbum fouere debet, & id non destruat: & claudicat plus, dum morbus futurus est desperatus; nam ex anticipata expulsione veneni, aut E redderetur salubris, aut saltem lucrabitur quòd tardiùs occidat; nam humor, qui post coctionem expellitur, nutrire non poterat, nec aliquid boni ab eo accipere natura debet, nec potest, & sic totus est semper excrementum: ergo statim petit excerni. Malè ergo operatur, si potest illum reiicere, illum permittendo, causa enim morbi antecedens, quæ in coniunctam necessariò abitura est, nunquam est naturæ commoda, vt est euidens. Antea non nutrit, sed potiùs detenta disponitur grauè, vt post continens, aut immediata fiat; facta immediata, morbum continuat: si coquitur (quod est summa felicitas) fit pus, aut sedimentum, hoc si detineatur, rursus morbum suscitat; quid ergo natura ex retentione causæ antecedentis lucratur, quod sit vtilitatis maioris, quàm si statim pelleretur.

Quæ dicta sunt, mihi euidentia apparent, & inde

communis

communis doctrina est, quod quando Galenus docet, tempore cruditatis necessario bonum cum malo euacuari, sit intelligendus de euacuatione vitalis spiritus: dicunt enim naturam excè operari in morborum initiis, quia irritatur, & sic simul cum humore vitalem spiritum pellere; & hac ratione noxias esse euacuationes, vt causa, si in principio fiant; Quæ solutio instantias magnas patitur. Sit prima, quod nulla euacuatio hoc inconueniens fugere potest; nam semper quod natura pellit irritata, & lancinata; ergo si irritatio illam obcæcat, semper vt cæca operabitur. Secunda, quod in communi opinione dicentium quod in summo vigore datur summa putredo, dabitur maior irritatio tempore crisis, quæ in vigore necessariò celebranda est, & inde, vt causa, erit perniciosior euacuatio summi vigoris, quàm principis, & antecedentis materiæ; nam hæc nondum putredinem concepit; quæ verò summum vigorem constituit, est summè putrida: ergo hæc irritat plus, quia præternaturalior, & acrior putredine facta fuit; ergo cæcitate maiori coget operari expultricem, & sic effectus demonstrat, quia quod in principio paulatim, & intermittenter euacuat, in crisi pellit confertim, & simul. Lædet ergo plus quàm euacuatio principii, ex parte irritationis & cæcitatis. Quod argumentum eandem vim habet in alia opinione; nam nulla negabit, quod materia morbi non sit deterior in vigore, quàm sit materia antecedens, antequàm fiat coniuncta.

Sed adhuc responsum dant dicendo, quod quando iam natura concoxit, pellit natura sine irritatione, ante coctionem minimè. Discrimen est, quod post coctionem iam teteneria non detinet, & quod non detinetur debet expelli, non irritatione præcedente, sed subordinatione naturali facultatum. Solutio mihi ridicula, & ad respondendum solùm parata, non ad veritatis examen, nam excrementa naturalia molestia satis manifestè irritant, vt viuens ad excernendum se accingat: cur ergo sine irritatione non pelluntur, si retineri non debent. Vrget etiam argumentum adductum, & fortissimè; Materia summi vigoris molestior est, & malignior quàm materia antecedens, quia hæc nondum computruit, & est naturalior: plus ergo illa quàm hæc irritabit. Si dicas quod antecedens detinetur, vt coquatur, falsum dicis, quia potiùs detinetur ad corruptionem, vt constat, quia disponitur vt sit materia coniuncta; & non expellendo illam statim si creata supponitur, deprauatè operatur, detinendo quod tenebatur reiicere. Præterea si cum malo euacuatur bonum necessariò, inquiro, aut est maioris vtilitatis, quòd euacuetur humor ille, quàm spiritus, aut è contra, læsio maior ex euacuatione spiritus superuenit. Si dicas primum, non est euacuatio mala absolutè, vt causa, sed naturalior, si plus commodi lucratur natura. Si dicas secundum, sequitur necessariò statim supprimendas fore omnes euacuationes in initio tentatas, & hoc ex doctrina Galeni in expositione aphorismi 21. libri quarti deducitur, asserendo, quod est impossibile aliquid euacuari vtiliter quando adest humorum cruditas, & tunc vrget, quod, capiet impetum in partem principem, & ocyssimè occidet, aut inflammationem internam creabit, quia natura talem materiam intro non sustinet. Tandem responsio illa, quòd irritata natura pellit vt cæca, redarguitur bifariam: primò, cur non detinet spiritus, vt debet, sicut retinet omnes alios succos cum quibus per minima humor expellendus permistus est. Secundò quia spiritus quos euacuandos esse hæc opinio censet, sunt illi, qui cum ipso humore expellendo vniti, aut in ipso imbibiti sunt, non qui in reliquis vasis, & visceribus habitant, quibus permanentibus vires repugnat sensibiliter deiici, etiamsi pellantur humorum alumni: & quod antea in historia Sileni, ex mente Galeni diximus, vixisse nimirum duos dies, ante quos fuisset defunctus, nisi euacuationem illam symptomaticam variolarum habuisset, suadet planè plus emolumenti, quàm noxæ talem euacuationem habuisse.

Semper censebo, quod euacuatio materiæ antecedentis sit commodior, & vtilior, quàm eius retentio; quod intelligendum est quantum agitur in ipsa euacuatione solùm, etiamsi ei annectas resolutionem spirituum, quam in omni euacuatione inexcusabilem iudico. Ratio à priori insinuata iam est, quia euacuatur antequàm putrefiat, & nondum cruditatem suscepit, cuius expulsio est præcautio illarum accessionum, quas si coniuncta fieret, crearet necessariò. Est verò irrationabile censere, quod cùm sit semper naturæ inimica, non lædat plus intus manendo vsque ad tempus in quo pellatur ad focum, & febrem continuet, quàm si statim pellatur; intus enim stabulata semper lædit, febrem continuat, contagio suo sanguinem inficit, & cineticio ad nouam accessionem materiam aliam disponit; & est possibile quod in illa accessione, aut accessionibus, æger debitum naturæ soluat. Quod ergo incommodum si statim euacuatur? cum dictis conferri potest, neque est comparabile, si rectum iudicium ferendum est.

Sit secunda conclusio: de euacuatione materiæ coniunctæ, quæ iam putrida est, aut vsta, non est eadem ratio securitatis, si ante coctionem pellatur. Videbitur prima fronte conclusio ridicula, si hæc materia prauior iam est. Discrimen in curatione audietis, si aduertatis, quod Herophon primis diebus insomnis omninò fuit, ob irritationem tenesmosam, & post, ob assiduam deiectionem, quod humores commoti euaporabant, calidum erat, siccum, & pungens calore & siccitate: vapores mulcebres sanguinis, si qui ascendebant, resoluebantur, & punctione etiam sensum excitabant, nec sanguis ad somni conciliationem idoneus erat, quia biliosus nimis, d nec per euacuationem biliosorum defæcatus per dies septem, octauo dormire cœpit, reddito placidiori.

Dies quintus, sextus, & septimus.

Quinto die manè surditas, exacerbabantur omnia, lien intumescebat, hypochondrii contensio ex aluo pauca nigra exibant, desipuit. Sexto delirauit, sub noctem sudor, refrigeratio, delirium permanebat. Septimo circumfrigebat sitiens, desipiebat, ad noctem redit in mentem, dormiuit.

Surditas indifferens signum est, quandoque enim humorum recursum ad cerebrum significat, & solet esse imminentis phrenitidis præsaga, & ob hanc causam huic ægro euenisse, Galenus testatur dicendo: *Etenim nigra minxit, & excrementa alui biliosa repressa, insequuta surditas est, quæ in caput ascenderant.* Vndè non immeritò desipuit, & quod biliosis excrementis depressis surditas succedere soleat, admonuit Hippocrates 4. *aphorism.* text. 28. dicendo. *Quibus biliosæ deiectiones sunt, superueniente surditate cessant; & quibus surditas, superuenientibus biliosis deiectionibus cessat.* Galenus in aphorismi declaratione, ad humorum recursum vtrumque casum reducit, & quod surditas delirij futuri signum esse soleat, testatur Hippocrates 1. *prorrit.* text. 32. sic; *Surditas in acutis, & turbulentis succedens mala.* Et Galenus in expositione sic fatur; *Indicat enim inuasisse quandam humorum abundantiam in cerebrum*: Et Hippocrates rursus *in coacis* sic scripsit: *In acuta febre aures surdescere furiosum.* Verùm hoc delirium non sequitur necessariò, nec aliud genus delirij, vt ex historiis plurimis postea videbitis. Appollonius enim, Virgo Abderitæ, Herophitus, & Hermocrates surdastri redditi fuerunt, & nunquam delirarunt. Indè intelligetis clarum errorem. Vallesij nostri putantis, surditatem euenisse descendentibus humoribus, ex

superioribus partibus in inferiores, contramentem Galeni, & rationem; nam si surditas bonum signum esse potest, est quando eam præcessit grauis morbus in cerebro, & hoc meliùs se habet superueniente surditate. Contrarium verò Horophonti contigit; priùs obsurduit, mox delirauit, ferè per tres continuos dies. Est ergo signum indifferens, & sic tanquam ambiguum, ex adiunctis, quid significet accipiendum est. Proprius verò, & frequentiùs, parotidas futuras, significare consueuit, aliquando verò fluxum sanguinis ex naribus. Ergo si morbus grauis cerebri præcessit, & surditas superueniat, bonum; si verò cerebrum læsum non sit, & superueniat, timendum cerebro est. Quod si passurum sit, erunt necessario aliqua signa raptus ad illud, vt dolor, peruigilium, motus conuulsiui, sensuum internorum insolens suspensio, tremula lingua, & alia ex pluribus signis prauis futurăm phrenitidem pollicentia, quorum multa in prognosticis summus Dictator exarauit, & Galenus ibi, & latissimè *lib. 5 de locis, c. 3.* Magnum verò iudicium ex vrinis accipiendum est, vt si sint iumentorum vrinis similes, aut ex crassis fiant subitò tenues, albæ, & perspicuæ, aut nullum sedimentum repositæ offerant, aut si aliquid contentum ostenrent, sublimamentum sit solum; in quem sensum scripsit sic *in coacis* Hippocrates. *Progresso morbo surditas cùm vrina subrubra fuerint, quæ nihil deponant sedimenti, sed sublimamentum habeant, emouendæ mentis est signum.* Multum verò faciet ipsa morbi species, si sit earum, quæ in phrenitidem degenerare solent, vt causus, maligna febris, aut internum erysipelas; & cùm talis superueniens nunquam occidat, nisi quando signa exitialia adsunt, hæc obseruanda sunt, vt phrenitidem ex surditate rationabiliter timeamus. Si verò morbus exitialis non sit, non phrenitidem, sed aut parotidas, aut fluxum sanguinis narium indicabit, eritque iam idoneus iudicationi, sed certiùs, vt dixi parotidas innoet, præsertim si ex crasso moderatè sanguine pendeat, nam si ex bilioso, fluxu sanguinis potiùs terminabitur.

Lien intumescebat: turgor hic, aut eleuatio lienis, non fuit inflammatio, nec humor extrauasatus ad poros carnis turgere illum fecit, vt optimè censuit Vallesius, quia breui talis tumor euanuit. Intumuit igitur, quia per illum tentabat iam natura abscessum in regionem infernam, & in transitu intumuit, oppletis vasis illius ab humoribus expulsis per illa; nam postea (vt videbimus) doluit inguen sinistrum, & tandem vtraque tibia, quo tempore eleuatio lienis subsidebat, in quo symptomate consideratio magna habenda est, ne putetis verum tumorem esse, aut initium inflammationis, & secando venam internam sinistram, & repellentibus vasa lienis occludendo, & repellendo intus quod influebat, motum naturæ quo ægrum liberare cœpit, impediamus. Eandem dispositionem habuit iecur, & sic intelligetis, quid erat hypochōdrij contensio, idest hepar eleuabatur etiam, quia tandem vtraque tibia doluit, deriuato humore per vtrumque hypochondrium in regionem inferiorem, & facto abscessu secundum rectitudinem vtriusque lateris; iam enim ex Galeno constat, quod quando hypochūdrium absolutè dicitur, significet dextrum, ob maiorem dignitatem, & partis principis munus. Non dixit Hippocrates, quod aliquod ex hypochūdriis doleret, quoniam quando eleuatio sola datur, quia vasa impleantur, non rumpitur aliquid, sed implentur quando transeunt excrementa, aut succi per illa. At quando tumor, aut inflammatio excitatur per humorum affluxum, semper dolor excitatur, estque inæqualis tumor, & quædam partes sunt eleuatiores, & duriores aliis: Nec tumor tam æqualiter continuatus est, sed difformis ob inæqualem humorum extrauasationem ad poros, quam indicat pulsus serrinus, & durus omni inflammationi communis, vt Galenus notauit. His caret hypochōdrij eleuatio ob vasorum

A plenitudinem; nam, vt illa continua sunt, leuia & vniformia, sic æqualis tumor, leuis, & continuus se ostentat, & indolens, etiamsi manibus moderatè comprimatur. Quæ dispositio, seu eleuatio non minùs euenire solet quando natura tentat finire morbum sanguinis fluxu ex naribus, & inde intelligetis locum difficilem Hippocratis 2. *epid. sect. 5. text. 9.* vbi sic habet. *Si capitis os fractum sit, dare potui lac, & vinum æquale æquali, si autem vlcus sit, secanda sunt vena interna, nisi febricitet, si autem deliret, caput irrigare, nisi hypochondria eleuata sint.* Prohibet itaque si æger deliret, capitis irrigationem communi oxyrrhodino, aut alio quovis repellente remedio, si hypochondria sint eleuata, ostendit enim velle iam naturam sanguinis fluxu ex naribus, morbum iudicare; impedietur verò repellentibus. Est tota sententia difficil-
B lima, quam satis consentaneè, & doctè Vallesius noster exposuit & quam non capiens Iacobus Sieue, falsitatis, & illegitimatis sine ratione accusauit.

Ex aluo nigra, & pauca exibant, & delirabat; pauca exibant nigra, quia ad superiora simul, & inferiora (non solòm per aluum) diuersas partes materiæ natura distribuit: delirium verò duo causabant, partim quod suscipiebat aliquid dum surdus fiebat; partim, quia dum excrementa agitantur, & abscessum natura procurat, recipere multum solet cerebrum, & cùm melancholia putrida tentet satis caput, cùm illa sine putredine, sæpè delirare cogat, non erat mirum desipere. Durauit delirium vsque ad sextum, & septimum, quia iis diebus faciebat abscessum natura, & excrementa me-
C lancholica commouebat, nec facilè discutitur quod melancholicum est. Sudor sexti diei, decretorius esse videbatur; verùm duo pessima participabat; & quia sine signis coctionis, & quia die sexto, inde habuit adiuncti, & refrigerium corporis, quod in acutis pessimum esse solet, vt sæpè repetit Hippocrates. & delirium non fuit moderatum, nec peruigilium: refrigerium verò illud est resolutio maior vitalis caloris, quam febrilis causæ euacuatio efficit; hæc enim commotio causæ putridæ non coctæ perniciosom semper includit. Nimirum quod raró non lædat plus resolutione vitalis caloris, quàm euacuatione causæ, præsertim si parum euacuet; commoueat verò multum, vt fit in sudoribus serosum solum euacuantibus. Ex parte diei fuit sudor
D suspectus; nam quælibet euacuatio iudicatoria in hoc die eueniens, damnatur ab Hippocrate *4. aphorism. text. 29.* dicendo; *Quibus febricitantibus sexto die rigores fiunt, difficile iudicium sequitur.* Tale verò à Galeno *in commen.* appellatur, quia malè iudicat; nam aut facilè recidiua succedet, aut cum grauibus accidentibus fit crisis, aut longitudine molestissimus morbus fit, & sic Herophon recidiuauit; fuitque imperfectè iudicatus. Sed ab hac regula semper excipies febrem, quæ per pares mouetur; nam hanc perfectè iudicabis si cocta sit materia, vt ipse Hippocrates docuit, dies decretorios pares numerando: febris verò Horophontis per impares typum reiterabat, & sic dies sextus fuit illi infelix.

E Septimo die sitibundus erat, perseuerabatque delirium, & frigus extrinsecùm, quo tempore timendum illi plus erat ob sitim, & partium frigiditatem, quæ in sitientibus nimis accidens lypiticum esse videbatur: nam vt dicitur *4. aphorism. text. 48. in febribus non intermittentibus, si exteriores partes sint frigidæ, interiores verò vrantur, & sitim habeant, lethale.* Verùm, vt ego opinor, non fuit die septimo maior sitis quàm præcedentibus, sed solùm molestia maior, & hæc fuit optimum signum; innuebat enim citò recuperaturum mentem, quia iam sitire incipiebat; quia morbus cerebri ad delirium cogens, & impediens ob id obiectum sitis percipere, incipiebat remitti, & ita factum fuit, nam ad noctem rediit in mentem, & dormiuit, & meliùs habuit.

Dies octauus, & nonus.

OCtauo febricitabat, lien subsidebat, intelligebat omnia; doluit secundùm bubonem primum, secundum rectitudinem lienis; deindè dolores in ambas tibias: noctem facilè tulit; vrina melioris coloris, subsidentiam exiguam habebat; nono sudauit, iudicatus est, intermisit.

Lien subsidebat, quia iam ad inferiora translata erat materia tumidum reddens lienem, & sic doluit in adenibus inguinis sinistri, & in inguine. Deinde verò ambas tibias dolor vexauit. Mercurialis censet, humorem à liene sulo expulsum vtramque tibiam obsedisse. Ego verò, cùm hypochondrium dextrum contentum etiam fuisse constet, putabo etiam ab eo in crus dextrum portionem humoris expulsam fuisse: constat verò doluisse moderatissimè si noctem facilè tulit. Et verò consideratione dignum, quod tumor excitatus non fuit; nullius enim tumoris mentionem Hippocrates fecit, & indè non erat cur meliùs habuisset, imò damnanda videbatur illa expulsio, quia tumor non apparuerit, neque abscessus aliquis; sed natura per vasa partium inferiorum sine effusione aliqua ad poros humores disseminauit, & sic nec dolore afflixit, nec partes in tumorem elatæ fuerunt: vbi aduerte, quod quando natura expellit humores in foco stabulantes, leuissima, & moderatissima expulsio solet esse vtilissima, & placida, hoc est, sine molestia, & dolore insigni multùm iuuat, vt videmus quando tertianæ intermittentes aut cessant omninò, aut nimis remittuntur post labiorum pustulas satis paruas, & non multùm molestantes, etiamsi extra vasa expulsus sit humor. Sic Herophonti contingere potuit, expulsam nempè fuisse portionem humorum focum constituentium, & meliùs sine magna molestia habuisse; materiam verò reliquam per sudorem eiecisse in die nona, in qua febris omninò euanuit. Sed quia vrinæ optimæ non erant, nam solùm dicit Hippocrates, quod erant coloris melioris cum exiguo sedimento, non potuit esse crisis sine recidiua, quam etiam non abscessisse humorem in cruribus pollicebatur; humores etiam ex hipochondriis ad tibias translati, cùm extra corpus expulsi non fuerint, nec omninò cocti, facilè recidiuare facient inficiendo humores vasorum, in quibus detinebantur, interim quod natura resolutionem perficiebat.

Finis Historiæ.

QVinto repetiit, statim autem splen intumuit; febris acutas, surditas rursum. Tertio autem post recidiuam, splen subsedit, surditas minor, crura dolebant noctem sudauit, iudicatus circa decimum septimum, nec delirauit in recidiua.

Recidiua eiusdem morbi die decima tertia contigit, per impares enim materia mouebatur, & cùm nono intermiserit, & quinto ab intermissione febris redierit, decimatertiâ à primo morbi insultu cœpit recidiua, in qua, vt priùs splen intumuit, quia per illum vt antea, ad regionem infernam succos natura reiecit, in hac verò commotione, febris & acuta fuit suscitata, & ex illa in caput fuit aliquid sublatum, quod rursus auditus sensorium occupans, surdastrum Herophontem reddidit. Verùm quia mitior erat materia, & iam concocta, non potuit cerebrum ita lædere, vt deliraret, quod velut consideratione dignum Hippocrates notauit in fine. In hac verò commotione crura doluerunt ob rationem antea allatam, & ob eandem humorum translationem ad infera, relinquendo superna, lienis tumor fuit diminutus, & natura sudorem reiterando circa decimam septimam diem ægrum liberauit. Est mihi probabile, quod ex prima humorum deriuatione per lienem, remansit aliquid imbibitum in illo, ob spongiosam naturam, quod fuit etiam occasio recidi-

A uæ: & cùm hæc semper ferè contingat in eisdem diebus, in quibus natura typum suum seruabat, & motus per impares celebraretur, constat decimotertio die recidiuam cœpisse, quod Phrigius non intellexit. Sic experimur in quartanis iam iudicatis, dari in eisdem quartis diebus certam implaciditatem, & melancholicam dispositionem, & per plurimos quaternarios repetere: nam si quæ relinquuntur in morbis post iudicationem, recidiuare faciunt, necesse est, vt seruetur in reliquiis eiusdem humoris, dispositio similis ad periodicationem, & sic decimâ septimâ fuit iudicatus per sudorem. Iudicium verò in diebus accessionum euenire debet, sic docente Galeno 4. *aphorism. text.* 36. iis verbis: *Didicimus autem, quod in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt.* Constatque ex relata historia, quod non sem-B per recidiua sit deterior priori morbo, seu radice; & quod sudor ad iudicandam magnam partem febrium pendentium ex melancholia, sit vtilis, eo quòd melancholici sero nimio constent, vt docuit Hippocrates, & Arist. *sect. 9. problemat. 5*. Sicque videmus quotidie quartanas sudoribus iudicatas. Serum ergo sudor consumpsit, crassum verò melancholiæ per diuersas partes inferiores seminarum, concoctum, resolutumque fuit, fuitque felicissimum totam materiam per tot partes distribui, vt faciliùs vinceretur, & sine læsione sensibili, aut abscessu molesto.

Curatio morbi Herophontis.

C COepit laborare deiectione illa tenesmosâ, & peruigilio; oportebat igitur clysteribus abstersoriis mucos tenaciter hærentes eradere, & simul dolores demulcere: & hoc auxilium non semel, sed pluries eodem die reiterandum erat, & propter mitigationem molestiæ, & vt illuuies saburraque excrementum prauorum iam putridorum in primis viis stabulans tolleretur citissimè, ne obstaret sectioni venæ pro curatione mali tam sæui necessariissimæ; nam si tenesmosa illa passio diutiùs molestaret, vbi in secunda regione causa tam acutæ febris continebatur, non poterat sectioni venæ obstare, imò ipsius tenesmi auxilium idoneum erit, si ex secunda regione humor biliosus confluebat; sin minus, complicatæ passiones erant. Vrgebat verò non dubiè febris maligna, & quod iam primo D die caput tentari cœperat, quod peruigilium indicabat, & inde febri succurrendum erat, etiamsi tenesmus duraret: Hic quidem nihil notabile euacuat, præsertim ex secunda regione, nec materiam idoneam febris acutæ causam extrahit, irridebisque arguentes, quod sectâ venâ in cubito trahantur ex prima regione cruditates ad intra, cum tam lentes, & glutinosæ agnoscantur quando tenesmum causant, vt nec clysteribus dimoueri permittant; & quod trahitur gratiâ vacui, debet esse immediatum corpori quod priùs mouetur. Cruda verò primæ regionis tam longè abest, vt cum sanguine vasorum continuari possint, aut esse illi immediata, vt ipsæ regiones esse impossibile suadeant. & E multò magis suadet locus in quo cruda primæ regionia habitabant, cauitate nimirum intestinorum, & venarum meserei, quæ cum sanguine venæ cauæ nullum consortium immediatum adsciscunt; & tota iecoris moles clatum diuortium facit. Nec admittes, quod vasa inanita trahant, nam hoc accidit solùm quando extrema inanitio est, & trahet priùs iecur, ipseque in sanguinem permutare tentabit. Non me latet ventriculum sectâ venâ debilitari, & cruda primæ regionis minùs concoqui posse, sed hoc ferendum est, quando vrgentia febris tam certum periculum pollicebatur, & idonea vnctione firmitudo ventriculi sollicitabatur, assiduisque clysteribus mucosa illa deponentur.

Verùm, quia Herophonti à tenesmo copiosa diarrhœa & biliosa superuenit, consilium Mercurialis, &

Phrigij sequendum censeo, non esse secandam venam, A dum alui fluor tam abundans erat; sed mordicationem intestinorum moderandam idoneis clysteribus, ne dysenteria superueniat, eluenturque acria excrementa, venterque inferior attemperarentur, ne accensus trahat etiam, & irremediabilis fluor continuetur; semper capiti prouidendum erat, & somnus conciliandus, quod eodem auxilio consequi facile est; nam commune oxyrrodinum cerebrum munit, ne tam facile recipiat, receptum repellit, & somnum conciliat: collum etiam quando capiti timemus, comprimendum est, & spina attemperanda, vt simul etiam incendium venæ cauæ remittatur, & feruore illius represso, cerebrum minùs patiatur.

Dubium verò magnum occurrit, si à quinto die, in B quo lien tumescere cœpit, secanda esset vena; diximus enim phlegmonem non fuisse, nec verum tumorem, sed signum quod per illum tentaret natura noxios humores ad inferiores partes reiicere, & sic detumuit quando tam inguen sinistrum, & ambæ tibiæ doluerunt ob excrementorum decubitum. Impediretur verò talis permotatio, si vena secaretur, & cùm iudicium illud salutare fuisset, permittendum erat, neque nouandum aliquid: & à simili suadetur. Nam si eleuatio hypochondrij (vt ex Hippocrate docui) solet esse signum terminationis morbi per sanguinis excretionem ex naribus, nullus visa illa eleuatione sanguinem mittere auderet, ne turbaret naturam, & crisis instans impediretur. Non ergo in Herophonte secanda erat vena, sed iuuan- C dus ille motus frictionibus, & inunctionibus, & ligaturis partium inferiorum, & cucurbitis eisdem affixis, & attractoriis clysteribus.

Pro alia parte vrgebant febris, delirium, peruigilium surditas, materia erat cruda, iudicium, seu crisis perfecta esse implicabat: foret ergo temerarium à curatione febris periculosæ cessare, ob dubium iudicium, & quod erat certius, periculosum potius quàm salubre fore, & sic sentit Mercurialis. Verùm ille non fuit assequutus, quod lienis eleuatio facta tantùm fuisset ob transitum humorum per lienem, sed verum tumorem fuisse, & sic (inquit) quinta, & sexta die, quando scilicèt aluo adstricto, & surditas, & lienis tumor apparuerunt; quo in casu vena sinistri cubiti, vel tali eiusdem incisio, siue D crurum scarificatio fuisset accommodata: nec morbi vetustas debuit impedire, quod etiam in octaua, atque vlteriùs possit id remedium administrari.

In hoc dubio si tam felix Medicus sit, vt cognoscat lienis, & hypochondrij eleuationem fieri, quòd per illum contendat natura ad partes inferiores humorem, & causam morbi reiicere, & abscessum tentare, securius mihi videtur ex talo sanguinem mittere, quàm ex brachiis; sic enim non impeditur naturæ inclinatio, sed iuuatur potiùs, & non intermittitur curatio, quando morbus nec securus est, nec abscessus inceptus iudicatorius perfectè esse potest, ob tam conspicuam cruditatem materiæ, cùm frequentiùs sit in malum terminari quam in bonum; tunc clysteribus expurgantibus inclinationem naturæ ad infera iuuabis, & si multam esse materiam cognoueris, aut prauam, rationabiliter leue medicamentum subductorium per os imperabis; E sic abscessus securior fiet, quia minor, & certiùs, quia inclinatio naturæ mittendi ad inferiora iuuatur, vt Hippocrates docuit, in descendente pleuritide statim expurgando; quod auxilium etiam præcepit, quando per murmur ventris cognoscit Medicus ad partes inferiores velle iam naturam excrementa repellere; idem enim monstrat hypochondrij eleuatio ob vergentiam humorum per illud, quod venter per murmur, & dolor descendens ad hypochondrium, quia descendit: tuncque ventrem ab vmbilico inferiùs laxantibus oleis, vt & inguina, vnges, vt promptiùs recipiant; & cucurbitulis eandem materiam ad infera trahes, ligaturas verò non probo, nam ob dolorem tristatur æger, & tristitia intro trahit, non extra. Si verò dolorificæ non sunt, perniciosæ sunt, quia vasa comprimunt, & superiora replent, & laborantibus acuta febre, est dolor molestissimus, quia debiles sunt, & si (vt dixi) tristitia intrò mouet, dubius est æstus est, quod dolor ad dolentem partem trahat. Frictiones crurum assiduæ vtiliter etiam imperabuntur, lienem verò nec laxabis, nec astringes, hoc enim abscessum impedire poterit, vt laxare, & debilitare, vt inflammetur, quod non capiens Phrigius, deobstruentia, & satis calida methodè imperat.

Et quia quinto die pauca nigra aluus deiecit, & lien tumidus apparuit, si sectio ex talo sinistro non posset fieri, ob aliquod inconueniens, magni momenti erit hyrudinum applicatio mariscis, præsertim in ipso sinistro latere; suctu enim reuocabunt ad se, quod natura liberè in regionem inferiorem mittebat, nec semel solùm, sed bis, & ter, reiterandum auxilium, quando ob hypochondrium affectum, lien præsertim agnoscitur melancholico sanguine onustus, aut turgidus; quod auxilium sexto die commodissimè celebrari potuit, quia delirium eo die plus affligere videbatur, semperque obseruari. Hoc auxilium valet moltùm ad reuocandam mentem, & moderandum delirium, scimus enim quod nullus humor, vt melancholia, aut sanguis atrabilarius mentem turbat; hic verò per mariscas, & sine vitium dispendio, suctu hyrudinum educitur non electiuè, vt malè quidam putarunt, sed quia in eam regionem natura illum expellit, plurimumque etiam circa iecoris cauam, & lienem, totumque mesereum naturaliter colligitur, & accumulatur; in ea enim regione obstinctiones frequentissimæ sunt, & sanguis non ventilatus vritur, quod indicat tam frequens hypochondriaca passio, à qua paucissimi liberantur, si ad ætatem consistentis peruenian. Ob id vtilissimæ hyrudines sunt, quia feculentiam huius regionis mirè, & certissimè euacuant; quod non capiens Massarias, sine ratione tale auxilium redarguit. Sæpissimè id docuit Galenus, & 6. *epid. sect. 6. text.* 8. vbi sic loquitur: *Præterea melancholicam incipientem visa est hæmorrhois sæpius prohibuisse, & lienem indurat*um: & *lib. eodem, sect. 5. text.* 15. idem docet, eius verba sunt. *Atque ob id melancholicos iuuat quidem si fiat; nocet verò si retineatur, atque aperienda est si fuerit clausa*: docuitque 6. *aphorism. text.* 12. quod hepar reponit ad ipsas hæmorrhoidas fæcem sanguinis, aut sanguinem melancholicum: Et cum in acutis febribus rarò non sit iecur focus earum, quòd à sanguine vsto, & bilioso pendeant, vtilissimæ sunt hyrudines semper, quòd iecur, aut lien, aut mesereum ardentia, obstructa, aut phlegmonosa inueniantur. Herophontem verò grandem copiam melancholiæ accumulasse ante morbum excreta demonstrarunt; & sic ab hoc auxilio multùm sperandum est, si in eundem morbū alius inciderit.

Sed quid faciendum quando die sexto sudabat per noctem, & frigebat, & in delirio perseuerabat. Ego si vires constabant (vt est probabilius) in ægro saluando, oxyrrodinum tollere præciperem, ne sudor capitis impediretur, & deliraret magis: calorem totius calidis linteis excitarem, ne frigus extrinsecum ambitum densans, sudorem cohiberet, & intro venenosam materiam repelleret; id enim ignorare non licet, quod sudores frigidi sunt vtiles, etsi rarò in acutis. Sunt verò tales quando euacuantur humores tam prauè, quòd in partibus in quas expelluntur, calorè vitalè simul exsoluit, & cùm talis exsolutio in ambitu fiat, expurgentur verò interna, robur in his seruatur, & parū læditur æger externorū frigore, quia in partibus principalibus calor vitalis abundat, etsi in externis deficiat. Id ita esse agnosces frigore externo, & pulsus cōstantia, ex qua viscera perpurgari deduces, & externa pati ob veneficā qualitatē humoris expulsi. Sic externa calefacies, vt sudor facilius erūpat, & frigus extrinsecū nō occludat corporis ambitum;

ambitum; sudorem impediat, & retrocedat venenum, & ad extra pelli non possit. Interiùs verò si iura roborantoria cum alexipharmacis præbeas, & optimis odoribus vires reficias, benè facies. Erit tamen magna sollicitudo de calefactione pedum, crurum, & brachiorum; nam vt antea docui, si tales partes sint algidæ, nequeunt densatæ viscerum excrementa recipere, & quicquid in se prauum continent, intrò repellunt. Hunc sudorem frigidum contulisse, septimus dies declarauit, in quo etsi extremorum frigus aderat, desipiebat, & delirabat; tandem euentus docuit, iudicium conueniens, etsi difficillimum fuisse; nam ea die per noctem dormiuit, & mentem recuperauit. Non fuit verò alia euacuatio nisi sudor sexti diei, in quo nihil boni apparebat; nam erat frigidus in die tam pessimo, vt illum Galenus tyranno compararet; & rursus sine signis coctionis, ob quæ febris octauo perseuerabat: sed constabat mente, & lien detumuit, & resipiebat, quia iam erat maior portio materiæ ad inguen sinistrum translata; & dolores vtramque tibiam molestarunt, sed non grauiter, quia noctem facilem habuit, in quibus diebus meo iudicio à remediis maioribus quiescendum erat, sed calefactioni extremorum, & virium robori incumbendum; quietemque, & somnum consulenda: cœperatque natura victoriam causæ, quia vrinæ melioris coloris apparuere, & quia iam causa moderatior erat, sudauit rursus die nono, sed sine accidentibus grauibus, nec friguit, vt inde intelligas motionem causæ non correctæ ad externa, calorem eorum dissipare, & nihil horum die nono fuit expertus æger, & febris euanuit.

Verùm quia morbus erat difficilis iudicij ob iam repetitas rationes, non solùm pluribus crisibus indiguit, sed morbus reuersus est eisdem accidentibus lienis, surditatis, & dolorum in cruribus, à quibus lien detumuit, & surditas imminuebatur, & tandem superueniente sudore die decimaseptima fuit perfectè iudicatus, & in recidiua non delirauit, etiamsi acutè febricitauerit.

Quid faciendum quando recidiua timetur.

A Nullo, quem legerim propositum dubium discussum reperi, estque magnæ considerationis quid à Medico imperandum, quando morbus cessauit omninò, vt contigit Herophonti die nona; timetur verò probabilissimè recidiua, falsum enim est, quod Mercurialis docet; nempè quod Herophon erat eo tempore in morbi remissione summa, cùm dicat tam clarè Hippocrates, intermisisse febrem vsque ad quintum diem in quo rediit. Verùm in mea opinione, eodem modo philosophandum est, vt in diebus intermediis quartanæ, aut tertianæ: illis enim febricitare nullus dicet; febrire tamen in foco mihi verissimum apparet, in eo enim semper datur sua partialis febris, à qua contagium communicatur materiæ paulatim congestæ, aut attractæ, donec accumuletur sufficiens quantitas materiæ alteratæ ad nouam accessionem. Itaque qui verè recidiuat absque occasione externa, in toto corpore non febricitat, sed in foco, & in partibus in quibus reliquiæ prioris mali stabulantur; & sic absolutè morbosus dici potest, & febri partiali laborare. Recidiua ergo rigorosè dicta, est *reditus eiusdem morbi* postquam intermisit, non ex idea paroxysmorum, sed postquam illa cessauit, aut per imperfectum iudicium, aut occultam resolutionem; vtroque enim modo cessare febres solent. Non itaque tertianarius recidiuat, quando die intermedio non febricitat, & die tertio redit paroxysmus, sed quando hæc idea paroxysmorum euanuit, quovis modo, post verò circuitus, vt priùs molestare incipiunt, exquisitaque recidiua est, quando morbi prioris idea quantum ad causam, & periodicationem redit rursus, postquam periodicatio prior, vel modus febris cessauit. Si verò morbus superueniens distinctus à primo sit, non dicitur recidiua propriè, etsi vulgus sic loquatur, sed laborare alio morbo. Ratio est, quia in recidiua sperantur iudicia supputatione facta ab insultu prioris morbi; & sic Herophon die decima septima fuit iudicatus. Si verò morbus alterius naturæ sit, supputatio à primo die recidiuæ impropriæ fiet, non à prima radice, quia nec typum, neque modum prioris mali æmulatur, sed ipse est sui iuris. Certum enim est, quod reliquiæ prioris morbi vtrumque facere possunt, & quod redeat secundus vt prior, & multò diuersus; quia dispositio materiæ aut ipsa materia distinctissima est. Et notabitis quod recidiua propriè debet dici, quæ statum meliorem prioris morbi sequitur, aut quia (vt dixi) iudicium imperfectum præcessit, quod ad intermissionem sufficiens fuit; aut quia insensibiliter fuit resoluta magna portio materiæ, non tamen tota, nec cocta omninò; nam præter hos duos modos intermittendi, datur alius à quo etsi morbus prior redeat, non tamen recidiuare dicetur. Contingit verò quando propter extinctionem naturæ, & vitalis caloris, pugna cessat, & febres omninò deficiunt, redeuntque rursus; sic enim affectus non recidiuat, quia nunquam habuit meliorem statum, eo quod non fuit euacuata aliquo modo portio materiæ, merito cuius meliùs se habebat, sed omnia excrementa latent interiùs, non euaporantia per totum, quia à calore vitali non alterantur, nec coquuntur, sed potiùs velut infrigidata densantur; non commouentur, non datur febris, natura tamen extinguitur: mox verò instaurato calore, effervescunt, reditque febris; & tandem periclitantur. Est clara doctrina Hippocratis 3. *de morb. vulg. sect.* 1. in historia Hemocratis; verba sunt: *Decimo quarto absque febre; non sudauit, dormiuit, mente prorsus constitit: vrina similes, & circiter decimum septimum reuersus est morbus.* Galenus in expositione diei decimiquarti, sic loquitur; *Ignorant autem medicorum plerique tales affectiones, lætanturque ex eo quod ægri meliùs habere videantur, etsi ex perniciosis prioribus, tum signis, tum symptomatis hoc fuisse contigerit, nescientes huiusmodi affectiones contingere, natura ad mortem, & calore natiuo ad extinctionem properante; partibus similiter in tumorem ex maligna distillatione eleuatis, vbi natura infirmata nullo pacto huius tumoris parentis, coctionem aggreditur, &c.* Et inferius scripsit ita, *Simile aliquid huic contigit, & iis qui ex lethalibus signis non febricitantes, tum absque signis, tum absque ratione sunt facti.* Ergo recidiuæ signa ignorare non licet vt præcaueatur si fieri possit; nam istam prædicere necessarium est, ne si aliquod auxilium à Medico imperetur, culpetur à vulgo, quod ob illud recidiua euenerit cùm iam æger sanus esse appareret.

Est circa hoc celebratissimus aphorismus vigesimus septimus *lib.* 2. verba sunt. *His, qui ob iniustam causam leniùs se habent, non oportet fidere; nec multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt; talium enim multa stabilia non sunt, nec multum durare, & permanere consueuere;* Galenus sic loquitur. *Cum morbus inuadit vehementer, deinde subitò quiescit, nec sudorem, nec vomitum, nec alui excretionem, aut profluuium sanguinis corpore euacuato, ac neque apparente quidem nullo signo coctionis, insidam existima talẽ morbi remissionem esse.* Quod 1. *de cris.* repetit, & notat, quòd tales morbi solent maligniùs redire, hoc est, quod velut oraculum tenendum est, vt recidiua timeatur, deinde reliqua signa notanda sunt, quæ Hippocrates retulit pluribus in locis, sic *sexto epid. sect.* 2. *text.* 10. scripsit. *Sitis intus relicta & siccitas oris, & insuauitas, & inappetentia, hoc modo; febres autem non acuta huiusmodi, sed reuersiua, quæ relinquuntur post iudicationem reuersiua sunt.* Itaque reuersio, & recidiua fit ob ea quæ reliquuntur postquam morbus iam iudicatus videtur, quia intermisit, non tamen est iudicatus integrè; nam

si esset, non remanerent signa ostendentia intus latitare vitium, à quo signa illa, & symptomata oriuntur. Primum est sitis intus relicta, non certè quælibet sitis, nam in conualescentibus ob siccitatem ex euacuationibus, & febribus, & victu tenui, frequentissima sitis est, donec reficiantur, & humidiores substantificè fiant: hæc verò in lingua, & ore præcipuè solet existere, quia maiori humore egent hæ partes; & sola dilutione corrigitur, & mitescit: ob quod non dixit sitis absolutè, sed sitis intus molesta satis, quæ breui non mitescat, hæc enim arguit intus aliquid vstum, aut salsum manere circa iecur præsertim, & ventriculum, aut ardorem internum dari, à quo sitis illa non facilè placabilis assiduè excitatur; quod vitium detegit etiam siccitas oris, nec minùs insuauitas, & inappetentia, innuunt enim ventriculum, gulam, & os prauo succo imbuta esse; cuius commotiu dum cibus sumitur, insuauem efficit, idest, sapor gratus illius à sapore excrementi obscuratur, & ex vtrisque horribilis miscella excitari solet, quæ & appetentiam voluptuosam tollit, & naturale desiderium, ob cuius ingratitudinem cibos sumere recusant, imò, etsi sitiant satis, ob eandem saporis prauitatem ortam quando à potu diluuntur excrementa, & nouis partibus linguæ applicata efficaciùs percipiuntur, potum abominantur, vini præsertim quòd magis penetret, & impetuosiùs excrementa deducat, sicque percipiatur molestiùs; & ratò vini sapor ingratus non fit cum permistione cuiusuis saporis; nam & aqua decocta dilutum ingratissimum ferè omnibus est; & sic quando ingratus potus redditur ob linguæ amarorem, gratus efficitur acidi alicuius mistione, quia sapor ille tenuissimus est, & acutus, & penetrat linguam, & quia vehemens, gustum ad se trahit, vt alios sapores ferè non percipiat, habetque quandam astrictionem adiunctam, qua inquietè continet excrementa praua, organum alterantia, sic minus immutant. Quod verò excrementa calida inappetentes reddant, confessum ab omnibus est, quia suctum impediunt, & quæ sitim siccando excitant, famem tollunt, quia sitis molestia maxima est, & sic animam ad se reuocat, contingit enim in obiectis famis, & sitis, quod in omnibus aliis doloribus, nimirùm, quod maior, minorem obscurat; præsertim si vera est opinio Galeni in illius aphorismi interpretatione; putat enim duos dolores in eadem parte simul dari non posse; est verò eadem quæ obiectum famis, & sitis concipit, & sic nimis sitientes, cibos cum summa difficultate accipiunt, & ob defectum sensationis obiecti famelici, & ob nimiam siccitatem à qua sitis creatur. Præter hæc inappetentia datur ob vitiosos humores ventriculum implentes, vt Galenus docet 2. *aphorism. comm.* 10. nulla verò securitas vbi hoc inuenitur, non solùm quia inappetentia illos ibi esse significat, sed quia, quæ sumuntur, corrumpuntur etiam, & sic recidiuæ occasio semper intenditur, quam metuens Hippocrates dixit, *Non pura corpora quantò plus nutries, tantò magis lades.* Galenus verò in expositione loci de morbis vulgaribus, rectè notat, quod signa ibi tradita sint principaliora ad significandam recidiuam, & loco eorum esse comprehendenda omnia alia symptomata vitium internum innuentia. Sed cur sint principaliora non dixit; sunt verò talia, ob dun. & quia sensibilia magis, & quia calidas, & siccas reliquias redarguunt sitis, siccitas, inappetentia, & cibi abominatio; quæ verò talia sunt, sunt actiniora & putrefacientia, aut vrentia, & sic cito redit vstio, aut putredo excrementorum, vt febres reuertantur breuiter. Cur verò sitis, recidiuæ sit signum, si quando expurgetur corpus, si non sitiat purgatus, non censeatur satis benè expurgatus, vt *aphorism.* 19. *lib.* 4. dicitur, non est huius loci.

Alia signa retulit Hippocrates 4. *de vulg. morb. text.* 77. iis verbis. *Quæ relinquuntur post indicationem, recidiuas faciunt; & quæ in ipsis morbis excernuntur; sputum præmaturum, venter, intemperies, & huiusmodi.* Prima pars explicata iam est, cui planè opponi videtur, quod recidiuam significent, quæ in ipsis morbis excernuntur, nam si quæ relinquuntur sunt causa recidiuæ, implicat esse causam, quæ excernuntur; nam sunt contraria, & quæ excreta sunt nullius morbi causa esse possunt. Verùm Vallesius censet idem significare, quæ in morbis excernuntur, & quæ retinentur, quia quandò non excernitur quod ad perfectum iudicium est satis; retinetur intus, quod recidiuam efficiet, velut si diceret, diminuta euacuatio, est causa recidiuæ, quia intus relinquit partem humoris. Ego verò impropriissimam hanc interpretationem censeo; est enim impropriissimus sermo; quæ excernuntur, recidiuam indicant, si indicant illam ob ea quæ relinquuntur: & cùm in eadem sententia iam dixisset, quæ relinquuntur post iudicationem, recidiuas faciunt, constat planè comprehensas esse diminutas euacuationes; nam hæ sunt, quæ non euacuando satis, relinquunt intus, quod recidiuam faciet. Ego non ad quantitatem, sed ad qualitatem excretorum refero Hippocratis verba; nam quæ euacuantur cruda, etsi nimia euacuatio extendatur, & morbus mitescat, aut intermittat, non caret recidiuæ periculo, quia cruda, & incocta significant semper quod coctrix à causis internis vincitur; & inde, quæ in loco sunt, putrida esse; & per consequens timenda recidiua, quia nihil coctum excretum est, ob quod *in prognosticis* dixit, *Crassescere oportet deiectiones morbo eunte in indicationem*; nam si venter perpetuò liquida excerneret, etsi excerneret plurima, semper erit morbus in vniuersali principiu, & sic, etsi intermittat, reuertetur. Idem de vrinis intelligas, nam sæpè videmus in morbis lethalibus copiosissimè mingere ægrotos, & non tendunt in melius, quia coctio non præcessit, vnde si contingeret (vt poterat) quod ratione euacuationis symptomaticæ intermitteret morbus, speranda erat recidiua. Idem in sudoribus, & tuberculis tenendum, ob id quòd omnia comprehendens dixit; *Quæ in ipsis morbis excernuntur*; & hæc expositio ex ipso Vallesio deduci potest, sed tam obscurè locutus est in hac parte, quòd egeat expositore. Quam doctrinam confirmat historia ab Hippocrate relata 4. *epid. text.* 13. famula enim Textoris etsi multam bilem per aluum reiecisset, & abundè sudasset, recidiuauit, quia semper tenuia expulsa fuere.

Sputum præmaturum dicitur, non quia benè coctum, sed quia erasum sine lentore idoneo, hoc est induratum, & non permistis humidis cum siccis, sed resoluta humiditate, permanente terreo; indicat enim incendium adhuc in thorace, & pulmone durare, à quo sputum tostum, non coctum redditur; in quem sensum dixit Hippocrates, *Sputa rotunda delirium significant, vt in Pleno.* Venter recidiuam significare potest, quia malè concoquat, aut alimentum corrumpat, nidorulentum, aut acidum reddendo; nam, teste Galeno, omnia in corpore confunduntur, si ventriculus malè concoquat. Significat etiam recidiuam, si durus, tentus, & dolens percipiatur, quia in ipso relicta sunt quæ recidiuam facient; sic intemperies viscerum naturalium magnum momentum habet ad recidiuam, quia semper creat succum superabundantem, temperiei analogum, cacochimiam augentem. Addit Hippocrates; *& huiusmodi*, vt omnia præternaturalia comprehenderet, nam ex omnibus morbus interiùs latens redarguitur, vt ex colore mutato, debili loquela, & voce submissa, impotentia mouendi se in lectulo, vrinæ varietate, somni defectu, & si quæ sunt alia statui naturali non respondentia, de quibus variæ sententiæ in Hippocrate inueniuntur.

Deindè notabitis, non esse sermonem de recidiuis in febribus longis, sed in acutis; longæ enim febres

sunt,

funt, quæ propriè reuerſiuæ dicuntur; quia in eis inſignes, contumaceſque obſtructiones dantur, pendent enim à lentis, & craſſis ſuccis, vaſa, & viſcera naturalia tenaciter obſtruentibus, & in ipſa diuturnitate interiora diſtemperantur, & debiliſſima fieri ſolent; & ſic ex quotidiana alimentorum ſumptione, quia malè coquuntur, aſſidua fit excrementorum, & humorum malorum creatio, morbis dictis materiam perennem præbens, ipſeque obſtructione, diſtributionem ſanguinis impediendu, non minùs idoneam ventilationem, & corruptionem ſocco.um machinantur, vt tandem corpus abſumant, aut in hecticam permutando tabefaciant: in longis enim febribus dari interiùs diſpoſitiones ſchirris ſimiles, Galenus docuit. Imò viſcera ipſa, duta, tophaceaque ſæpe percipiuntur, ob quæ ſæpiùs reuerti febres experimur. Hoc docuit Hippocrates 6. *epid. ſect.* 2. *textu iam allegato*, dicendo, *Sites vitus relicta, ficcitas oris, & inſuauitas, & inappetentia, hoc modo; febres autem non acuta huiuſmodi, ſed reuerſiua.* Acutæ itaque febres non dicuntur reuerſiuæ, etiamſi recidiua in ipſis fiat quotidie; nam vt reuerſiuæ ſint, ſæpiùs recidiuare debent, quod acutæ non ferunt, ſunt enim breuir conſtitutionis, ſiue ad ſalutem, ſiue ad mortem, & indè ſæpè recidiuare nun poſſunt, ſed citu in vnam, aut aliam partem finiri debent, ob quod ſigna inſpicienda in acutis, ob quæ recidiua timeatur, erunt illa, quæ ex acuta materia relicta originari debeant, cuiuſmodi ſunt ſitis interna, & moleſta, linguæ ſiccitas, & aſperitas, inappetentia, & cibi abominatio, oris ama.itudo, aut ſalſedo, nidorulenti ructus, ſomni defectus, aut ſumnus turbatus inſomniis, anxietas, loquendi impotentia, faciem extenuatam cum prauo colore ſeruari; non enim quibus acuta febris reuerſura eſt, reficiuntur, ſed debiles, & impotentes manent; vrina ſemper in aliquo deficit, vt aluus etiam, nullum tamen certius ſignum, (vt ex Hippocrate, & Galeno docui) quàm quod morbus grauis, & acutus, ſine euacuatione, & ſignis coctionis præter ſpem euanuerit. Reuerſionem verò, & recidiuam ſperabis in die in quo paroxyſmus repetebat, vt in die impari, aut pari, vt 1. *epid.* Hippocrates notauit. *text.* 11. Et ſi dies circuitus venturi in decretorium diem incidat, in illo recidiua erit certior, quia ſemper dies decretorius ad pugnam incitat, & commotionem excitat, & ſic Hermocrates, qui decimaquarta liber à febre fuit, decima ſeptima recidiuauit, & rurſus vigeſima ſine febre iudicatus; circa vigeſimum, & quartum diem rurſus incaluit. Lege Hiſtoriam hanc ex qua, & multa digniſſima ſcitu comparabis, & ſigna ferè omnia à nobis adducta recidiuam innuentia edifces.

Sed quid faciendum tempore illo à morbi prioris intermiſſione vſque ad tempus recidiuæ, non eſt facile reſoluere. In acutis paſſionibus, eſt præcipuè timendum vulgus, vt docui, nam cum iam ceſſauerit febris, facilè recidiua auxiliis tribuetur. Sententia mea eſt, priùs eſſe prædicendam recidiuam, deinde operandum, vt operaretur Medicos præcauendo malum verù futurum, aut velut ſi non intermiſiſſet, ſed præſens eſſet; præcipuè verò fugiet expurgationem, quia materia derelicta cruda eſt, & vt cenſeo impacta in aliquo membro, ob quod reſolui non potuit, nec euacuari, & ſicut non expurgaret Medicus in die nona, aut vndecima, vel decima quarta cum materiæ cruditate, ſic in tempore illo non licet medicari ob eandem cruditatem, & fixionem materiæ in viſceribus, quod auxilium dehortantur magnoperè ſidentur ſigna ab Hippocrate tradita, nimirum ſitis intus relicta, ſiccitas linguæ, & ciborum abominatio, præſertim ſi tumidum, & tenſum, aut ardens ſit aliquod ex hypochondriis, & indè cenſeo tutius eſſe venam ſecare; ſecabitur verò illa, quæ cum viſcere malè affecto, ſi non ignoretur, habeat maiorem communionem, nam in eo ſocum putredi-

A nis reſidere certum eſt, & multùm conferet illud inanire, vt recidiua præcaueatur, aut remiſſior adueniat, & ſi iecur tumidum, & ſqualidus æger appareat, vtiliſſimum erit ſaluatellam dextram tundere, & mox illud attemperare, & deobſtruere; & ſi ante intermiſſionem fuit corpus idoneè euacuatum, non dubitarem cucurbitam cum ſcarificatione imperare ſupra iecoris regionem, & poſt octo horas rurſus illam affligere, vt virus extrahatur, & quod propter vſſionem tophaceum cancroſumque redditum fuit, ſuctu cucurbitæ validè foras trahatur. Fiet verò ſecunda applicatio ſine nouis plagis, ſed ſupra primas, quod auxilium efficaciſſimum cenſeo, ad impediendam recidiuam, idemque de liene intelliges, manu tamen mutata, & profundioribus plagis inductis, quia pars minùs nobilis, B eſt craſſiori ſanguine oppleta; in quo tempore habet etiam non contemnendum locum hyrudinum applicatio ſi pro maioribus auxiliis virtus non conſtet; acidiſque ſyrupis, & deobſtruentibus putredinem venturam reprimere ſtudebis. Aluus lubricus ſeruabitur, victus tenuiſſimus, vt iura ſucco limonum alterata, ad inhibendam putredinem, & ſi obſtructa hypochondria percipias, & flammea; crede mihi, ſalubertimè miſceri potionibus medicatis, & ſyrupis, guttulas olei vitrioli ad gratam aciditatem, nam præterquam quod incendium attemperat, deobſtruit mirificè, & impacta tophaceaque efficaciſſimè commouet, exturbat, & ſeparat, & diſſoluit, vt nullum aliud auxilium cùm eo conferendum ſit in acutis morbis, quan-C do citò flammeas, & tumentes diſpoſitiones hypochondriorum diſſoluere cupis; præſertim poſt ſectiones venarum in manuum extremis, hyrudinum applicationem, & ſi opus fuerit cucurbitæ ſcarificatæ ſupra regionem iecoris, aut lienis, vt dictum eſt. Quæ auxilia ſummè neceſſaria cenſebis, quando morbus recidiuans acutiſſimus ſit, eo quod recidiua periculoſiſſima erit, vt erat eius radix in primis acceſſionibus.

Hæc intellige ſi vires conſtent, nam cùm recidiua timeatur, & non ſit facile eam impedire, neceſſe eſt vires ſeruare, vt reuerſiu queat ſuſtineri, & concoqui; audacius verò operandum, quò periculoſior recidiua timeatur, prædicto ſemper prius periculo; nunquamque obliuiſcaris ſi criſi imperfecta morbus intermiſit, D quod reiterando illam ſoleat natura morbum finire, vt conſtat ex Herophontis hiſtoria, & inde tempore intermiſſionis idoneis auxiliis eandem naturæ inclinationem iuuabis, ſi ſalubre iudicium per conuenientem regionem ſperas, ſin minus, minimè: ſperabis verò iudicium bonum, ſi ſigna, & accidentia conſideres poſt primum iudicium remanentia, vt ſi pulſus conſtet, ſi reſpiratio optima ſit prout in morbo eſſe poteſt, ſi vrina ſigna coctioni repugnantia non habeat, & iis carens aliquod veſtigium inceptæ coctionis, aut manifeſtæ iam oſtendat; benè ſe habeat æger ad oblata, aut ſaltem cibos non abominetur; nam quando febris ob anteactas euacuationes intermiſit, vt noſtro ægro contigit, purandum eſt poſt euenientes, vtiles eſſe debere. E Sit exemplum Herophon, qui ſudore, & dolore vtriuſque tibiæ melius habuit, & ſi vrina cocta non eſſet, inclinabis naturam ad inferiora modis iam dictis, & cucurbitulis femoribus, & tibiis applicitis, & tibias laxantibus emolliendo, & calidis conuocando ſuccos, illi enim partes effeminant, vt abſceſſum facilè admittant calida verò trahent, & naturæ motum accelerabunt; & ſi veſicantia idonea iudices, imperabis illa cruribus affixa ſupra talos, vt fieri ſolet, & ſerum lactis perfectè depuratum cum ſyrupo roſarum ſolutiuo propinabis, ſi non detur impediens aliquod magnum; nam quando ſupra expurgantia recuſauit, fuit quando natura nullam euacuationem per inferiora, aut abſceſſum ad illa tentauit, & fugi à medicamentis maioribus, corpus nimiè purgantibus ſeu regionem ſecundam. Serum

C 4 vero

verò lactis, attemperans, abstergens, & ad inferiora excrementa inclinans, vrinasque mouens, securissimè datur cum tribus vnciis syrupi solut. rос. aut ex nouem infusionibus violarum, aut syrupi regij, aut cum vnciis duabus mannæ selectissimæ; quem modum euacuandi Phrigius etiam experimentis laudat. Et si id tibi non arrideat, aut detur aliud impediens, clysterea expurgantes imperabis. Et quia iudicium primum sudoribus natura tentauit, cutem laxabis oleo amygdalarum dulcium, & chamemali, aut hoc solo, & frictionibus cutem aperies, per os verò aquam buglossæ, & cardui benedicti, cum idoneis syrupis propinabis, fugies verò, quæ impetuosiùs ad cutem inclinent, ne quod erassum ad inferiora abscedere debebat, retrahatur ad cutem, quæ etiam ad erassa, & melancholica excrementa inepta meritò censetur, ob quod melancholicos per inferiora purgandos esse, *aphorism. 9. lib. 1.* docemur; & ex setu in quo folia senæ cum floribus cordialibus infusa fuerint optimum ad inferiora inclinans parabitur auxilium si vnciæ sex, aut octo cum saccharo propinentur, & vncia & dimidia pulpæ tamarindorum.

Si verò remissio, aut intermissio morbi fallax fit, vt fuit illa Hermocratis, ob extinctionem scilicet caloris vitalis, vt Galenus censet, caue ne remedia maiora tentes, nec ad illa imperanda accedes, nisi omninò pulsuum cognitionem ignores; nunquam enim in hac remissione, aut intermissione fallaci; pulsus constat satis, imò ad tarditatem, & raritatem, si febris omnino abfuit, mutatur; sed leui compressione digitorum non, perspicitur, quia statim moueri cessat, solet tamen esse satis æqualis, cùm non eleuetur ex putredine, quæ instrumentum viriare queat; & hoc est, quod indoctos fallere facilè potest, cùm videant pulsum æqualem sine celeritate, & crebritate, præsertim fallit eos in ordine ad præsagium, salutem pollicentes, quando exitiosè laborant, vt Galenus in ea historia notat. Videbitis etiam sic affectos impotentes (vt dixi) ad motum, & loquelam, & quòd maximè malignum illum statum ostendit, si febris intermisit, est habitus corporis totius tepor quidam, ad frigus magis inclinans, cum tarda respiratione, quia status ille totus ab extinctione caloris vitalis creatur, ob quod & facies extenuata semper apparebit. Non controuerto modo, si quod de Hermocrate Galenus docuit, sit verum; nam cum tanta caloris extinctione ab ipso insinuata, vt à decimoquarto habuit, tot dies durasse, & quæ euenerunt post diem illum, difficillimam esse doctrinam Galeni non leniter suadens, de quo in ea historia Deo dante, locus proprius disputationi conceditur.

Non capio quid velit Phrigius expurgando Herophontem, post diem decimamseptimam, in qua iudicatus fuit integrè; in eo enim recidiuæ nullum signum relictum fuisse Hippocrates notauit, neque sitis intus relicta, exsiccatio, insuauitas, & inappetentia expurgationem semper horrantur, cùm possit esse interdum certa pernicies, & nihil horribilius aliquando inuenitur ad expurgandum quàm cingere latera, cùm sæpè ex incendio iecoris, aut lienis, vel ventriculi, & ex obstructionibus à materia vsta in eis visceribus impacta ægritudinem originari videamus: vnde inter errores Medicorum sui temporis vnum Cardanus recenset, nimirum quod omnes iam à morbis liberos expurgabant. Scire licet, quòd (vt diximus) acutæ febres non sunt reuersiuæ, & si benè tractentur, perfectè soluuntur, quòd à materia tenuiori dependeant, & ad vnam criticam expulsionem (vt Medici aiunt) tota seruatur; & cùm Herophon bis iudicatus fuerit, & in diebus idoneis, nono nimirum, & decimoseptimo, probabilius erat, perfectè iudicatum fuisse. Nec ignoretis ægros acutis febribus afflictos debiles satis manere, & interiùs siccatos, exustosque esse; cui dispositioni expurgatio aduersissima est, estque tam incertum auxilium, & tot incommoda expositum, quòd si ingens illius necessitas non detur, securius est si non detur, sed victu attemperante viscera, eaque deobstruente, & aliis auxiliis eandem iudicationem complentibus; res agenda est; docuit enim Galenus in conualescentibus à morbis, paucum sanguinem dari, sed optimum, vt inde conster renutritione, attemperatione, & quiete, tractandos potius, quàm euacuationibus. Nec minus docuit Hippocrates, quod in conualescentiis dantur multæ perturbationes, & si in die alicuius venturæ expurgatio impetetur, infelicissimus successus superuenire potest, quòd perturbationi tentandæ à natura, motio, & effectus medicamenti opponantur, & cùm sint conualescentes alioqui debiles, quodcumque periculum timendum rationabiliter est, ex illa perturbatione & agitatione remedij, & vulgus Medicos calumniabit.

Præsagia ex recidiuis legito *in libro de indicationibus, & in libro de humoribus,* & 1. *libro coacarum prænotionum, numero* 15 & 4. *&* 6. *epid. sect.* 6. legitur. *In recidiuis mutationes profunt, iis transmutare oportet ad ea, quæ conueniunt antequàm malè afficiantur, velut Cherioni.* Vallesius verò aliter translulit, sic habet; *In morbis dolosis mutationes vtiles sunt, iis mutare ad decentia antequam euadant deteriores, vt Cherioni.* Appellat morbos dolosos, qui cùm videantur sedati, aut soluti, redeunt, præcipuè si id sæpè fiat, vt Cherioni accidit, ter in febre acuta recidiuanti, quia sine coctione, & euacuatione aliqua decenter iudicata febrem finire natura intendit, etsi sudoribus, rigoribus, & diarrhœa biliosa sæpius reiteratis tandem liber vigesima euasit; in cuius historiæ expositione mentem Hippocratis, & quæ modo ob temporis angustias deficiunt, latiùs declarabimus. Hos morbos recidiuantes, palimbulos Græci vocant; est enim homo palimbulus, qui dolosus, aliud enim loquitur, & aliud sentit, & qui facilè mutat sententiam. Sic morbi appellantur palimbuli, qui speciem leuationis faciunt, sed intus maligni sunt, vt docuit Galenus 6. *epid. com.* 1. *text.* 15.

HIST. VXORIS PHILINI.

A die primo vsque ad quintum.

In Thaso Philini vxorem, quæ filiam pepererat, & secundum naturam purgatione facta, & cùm alia leuiter transegisset, exactis quatuordecim diebus à partu, ignis corripuit cum rigore: dolebat autem cor in initio, & dextrum hypochondrium, dolores muliebrium, purgatio cessauit. Apposito autem balano, hæc leuiora sunt facta, capitis autem, & colli, & lumborum dolores permanebant, somni non erant, extrema frigida, siticulosa, venter vstus est; pauca desecit, vrina tenues, & decolores in initiis.

Discordes Expositores inuenio de occasione ob quam vxor Philini tam grauiter ægrotauerit: Vallesius putat ob errorem in victu contigisse, quoniam purgationes à partu, & partus ipse, vt naturalissima ab Hippocrate relata sunt; & sic potiùs ad sanitatem, quàm ad morbum corpus disponere, dicente Hippocrate, *lib. de morbis mulieribus;* si puerperia rectè fluant, fieri non posse, vt aliquid aduersum superueniat. Quam naturalitatem contemplatus Hippocrates, non à die partus, sed à die febris iudicatorios enumerat. Galenus verò (quem Mercurialis, & Phrigius sequuntur) putauit retentionem lochiorum causam tanti infortunij

tunij fuisse; Hippocratem tamen non exponunt, dicentem, purgatam fuisse secundùm naturam, quod non asseueratet, si ob dimidiam purgationem, tam lethaliter ægrotasset. verba Galeni sunt: *Alterum autem proprium, nempe retenta huic mulieri, post partum purgatione, fuerunt morbus, & mors.* Non loquor de retentione, postquam febris inuasit, hanc enim notam Hippocrates fecit, sed de retentione ante febris initium, ob quam febri occasio daretur, ex qua Authorum discordia discutiendum mihi est, si absque occasione extrinseca, & fluentibus lochiis, vt per naturam requirebatur, possit febris accendi in enixis, nam quod dicit Hippocrates cœpisse febricitare in die decimaquarta à partu, magnum momentum habet ad censendum quod non à causa extrinseca, sed ab interna ignis corripuit; quod etiam suadet mali desperatio, & grauitas symptomatum: nam morbi ab extrinseca causa orti, nec tam mortales, nec tam graues esse consueuerunt, licèt possibile sit ob corporis apparatum magnum.

In primis sciendum est, sæpè Medicos falli ab obstetricibus, & aliis mulieribus enixæ assistentibus; interrogatæ enim si enixa fœliciter expurgetur, multùm euacuasse dicunt, quando diminuta satis expurgatio vteri est. Fallacia nascitur, quòd paucissimus sanguis, nimius in linteis apparet, ob quod à Medico id inuestigandum est, videndo quanta purgatio sit, & fuerit antea. Dico igitur esse probabilissimum, quod ipsa commotio sanguinis possit esse occasio corruptionis lochiorum, & accensa febre cessare deinceps, præsertim si cum rigore febris inuadat, vt vxori Philini contigit. Ratio est, quia vt Galenus docet in huius historiæ declaratione, nullus sanguis à partu expurgandus potest esse inculpatus: rationem reddit, quia purissimus in nutritione fœtus consumptus fuit, quod etiam Hippocrates docuerat. *Qualitatibus* (inquit Galenus) *differt sanguis à partu purgandus iis quidem biliosus*, vel *melancholicus, aliis vero æruginosus, vel pituitosus, aut mediocriter vtilis, inculpatus tamen absolutè nunquam: nempe quod ex eo optimum est, in alimentum fœtus absumptum est.* Notabitis rursus, quòd sanguis qoicumque fuerit, non solùm circa vterum abundat, sed etiam per totum distribuitur, quia fœtus nunquam absumit tantum quantum quolibet mense ante vteri gestationem euacuabatur, omnes enim vtero gerentes plus multo, quàm per bonam valetudinem comedunt, exercitantur minùs, sicque replentur, quod & hodie passim experimur, præcauentes abortum secando venam, quoniam ob plenitudinem fœtus suffocatur. Plenitudo verò primis mensibus accumulatur ob fœtus paruitatem paucissimum absumendo. Nec te lateat (quod non notauit Galenus) aliud incommodum sanguinis partu expurgandi, fuisse; nempe detentum diu, & minùs, quàm par erat ventilatum, circundatumque tot excrementis in secundinis inclusis; sicque præter rationem Galeni, est alia suæ impuritatis, & prauitatis, quam fœtor lochiorum intolerabilis etiam ostentat. Nota vlteriùs, quod nullus partus, etsi naturalissimus, datur sine insigni virium iactura, tum ob dolores, tum ob copiosam in partu euacuationem. Ex his dependet, quod etsi benè expurgetur enixa, vt à Medico iudicari potest, potest non esse idonea expurgatio respectu huius indiuidui; quia non potest dari regula certa respectu omnium enixarum. Quædam enim sunt voraciores, quædam exercitantur minus multò, diuites præsertim, & aulicæ; quædam fœtus nimis robustos creant, quædam infirmos, & hæ replentur nimis, quia vt *in aphorism.* dicetur, si gerenti vtero menstrua procedant, impossibile est fœtum esse sanum: illud ergo quod per menstrua vtero gestans euacuabat, si non euacuaret, repleret illam, & ad morbos disponeret. En occasio incidendi in morbos Medicis occulta suo modo, quando putant euacuationem lochiorum debitæ quantitatis fuisse, & tamen non fuit

A respectu huius enixæ. Proinde ergo de corporatura, & perfectione fœtus certus semper fio, & de modo viuendi enixæ, vt certior de idonea quantitate sanguinis euacuari reddar.

Verùm, etsi euacuatio, vt decet, procedat, potest ipsa commotio sanguinis praui, esse occasio putredinis in reliquo sanguine; & febris incipiet, quando nondum diminuta euacuatio præcesserat: occasio est maligna prauaque euaporatio sanguinis, qui antea quietus illud detrimentum non causabat; agitatus verò est causa illius, quia totum corpus tetra euaporatione repletur, & cùm sanguine non puro onustum sit, inficitur, & putrescit, sicque febrem inchoat; quod contagium tanto tardiùs contingit, quantò perfectior euacuatio lochiorum
B processerit. Adde etiam, quod cùm corpus totum debeat euacuari, & mundari per vterum à plenitudine, aut prauitate sanguinis, tempore gestationis collecta, potest abundantius ad vterum mittere, quàm per illum euacuari debito modo possit; vt eodem tempore in quo debitam quantitatem partui debitam pellit, repleantur vasa vtero proxima, & ibi putrescere quandò vterus idoneè euacuabat; sicque quotidie experimur absque procatartica causa, & defectuosa, aut diminuta lochiorum purgatione, febres, aliosque grauissimos morbos superuenire, ob dictas à me rationes; ad quod non parum conducit inducta debilitas à partu, & purgatione copiosa, cum qua agens certò corrumpere poterit; quod sine illa non posset, cùm semper moderatio om-
C nium alterationum, & obstaculum, vt effectu frustrentur, sit copia vitalis caloris, qui per euacuationes semper deperditur, & in vxore Philini hæ potuerunt dari, & cùm esset paratissima vt in febrem incideret, ob copiam bilis, & pituitæ, quam Galenus admittit; non febricitauit ante decimum quartum, quoniam expurgatio rectè processerat: & si quæ primis diebus eam molestarunt, attendas, credes facilè, quod ob copiosam transmissionem totius ad vterum, & vasa ei proxima, febre, & inflammatione correpta fuit; doluerunt enim simul dextrum hypochondrium, os ventriculi, & muliebria. Non erat verò consentaneum, quòd vterus expurgaret minùs, quando totum per illum se deonerare tentabat, neque tantæ plenitudinis post copiosam purga-
D tionem dierum quatuordecim commodior ratio, vt reor adduci potest.

Vtcumque sit, conueniunt omnes, nullum esse malum ab excrementis pendens, quod ex suppressione lochiorum sperandum non sit; nam vitioso sanguine corpus repletur, talis enim est, qui à partu expurgatur, vt 1. *prorrit. text.* 18. docuit Galenus: ob cuius vitium puerperia non solùm dicuntur euacuatio sanguinea, sed etiam expurgatio, quia sanguinis vitium simul cum sanguine educitur, velut si diceres, cacochimia simul cum sanguine expurgatur, ex qua pendet grauitas & malus mos morborum, & febrium à lochiorum suppressione nascentium. Testatur Galenus deterioris naturæ esse sanguinem à partu expurgandum quàm
E qui singulis mensibus per vterum expurgatur, etsi non defuerunt putantes, quod mensalis euacuatio aliquid veneuosi participet, quod incommodum non afferet illum in malitia excedens, & iam per totum (vt dixi) distributus, à quo adhuc gestationis tempore totum se deonerare procurans, doloribus gerentes vtero singulis mensibus torqueri solent, ob commotionem sanguinis non inuenientis exitum, quia vtero gestant, & interdum tam sagax agnoscitur natura, quòd simul cum vteri gestatione menses ordinatè moueat, præcauendo mala ex eius retentione oriunda: mutat verò viam, vt simul fœtum seruet; non enim per vasa ad vteri interiorem partem euacuantia, in qua fœtus incarceratur sanguinem pellit, sed per alia extrinseca ad vteri collum pertinentia. Sic Galenus 1. *aphorism. com.* 60. scripsit, *Verùm excretio, quæ grauidis fit, videtur ex venis, quæ in*

collo

collo sunt existere, nam ab interioribus, qua in cauitate vteri sunt, loci pendens; quare nihil per illas potest in muliebrem sinum exire: Textus est: *Si mulieri vtero gerenti purgationes procedant, impossibile est fœtum esse sanum*; Quæ sententia an sit perpetuò vera, non disputo modò; nam si videmus gerentes vtero lassitudinibus premi, & (vt docui) venam secamus ad præcauendam fœtus suffocationem, benè poterat natura per eam partem plenitudinem deponere, & fœtus esse sanus, ob quam rationem probabilior apparet expositio Brassauoli, & Cardani.

Affectio huius ægrotantis, erat inflammatio vteri, & in hoc Galenus, & alij Expositores coueniunt; Vallesius verò putauit erysipelas in vtero fuisse, quia muliebria dolebant, & venter vrebatur; in hepate verò B fuisse phlegmonem censet, quia dextrum hypochondrium dolebat, sitis molestabat, & febris erat ardentissima, vt verè duplici morbo laboraret; sed reuera non satis probat ex dictis, iecoris inflammationem, nam cor ante omnia doluit, vt docet Hippocrates, & in illo non admittit inflammationem, sed compassionem quandam cum vtero, ob communionem vasorum, & neruorum cum illo. Est verò per venas maior communio inter iecur, & vterum, per quas in consensum cum vtero inflammato erysipelati vteri propior est, sicot, & sitis inextinguibilis; nam continentes febres ab vtero inflammato creari ob vasorum multitudinem, & magnitudinem, Galenus docuit, etsi hepar tam validè (vt censet Vallesius) inflammaretur, & tussis sicca adesset, C & respiratio insigniter ructata, & paruior multò: nullius verò symptomatis mentionem fecit Hippocrates. Certum itaque est, quod nulla pars princeps potest effugere compassionem cum vtero, si inflammatione, aut erysipelate laborat, quia venas, arterias, & neruos abundè participat, etsi neruos minus, sicque experimur euenire in hysterica passione, vt proprio capite docui. Nec mihi videtur credibile, quod cum erysipelate vteri, & hepatis inflammatione, tot dies viuere potuisset: dolor ergo muliebrium continua, & magna febris, & vstio in regione ventris inferioris, vteri inflammationem perspicuè ostendebant, eritque pulsus insigniter durus & dolens, præsertim si tactu regio eius prematur.

D Addit Hippocrates; *Capitis autem, & colli, & lumborum dolores permanebant*. Caput dolere per consensum cum vtero certissimum est, communicat enim cum illo, per venas, arterias, & neruos; solet tamen esse magna differentia ex parte dolente; interdum enim dolet anterior sola, interdum posterior, interdum totum cerebrum, & collum, & cùm Hippocrates, caput dolere simpliciter dicat, totum doluisse credendum est. In febribus verò putridis ab vtero ortis, etsi totum dolere possit, semper anterior pars cruciabitur plus; nam venæ, & arteriæ per anteriorem propagantur. Vnde quando eleuatio vaporum copiosa non est, dolet solùm pars antica: si verò abundans sit, vtraque dolet, sed anterior magis, nunquam verò posterior sine alia, si verò caput in consensum E trahatur, non ob vapores, sed quia vterus vehementer tendatur, aut repletur nimis sine euaporatione sensibili; quia succi non putrescunt, aut quia præ nimio frigore comprimatur densatus, & tendit, sic sibi proxima; tunc pars capitis posterior, & occiput dolent, quia nerui per quos cum vtero communicat, ex postica parte deriuantur, & cùm sint tam solidi, necesse est, quòd quando vterus tenditur, doleat pars posterior tensiuo dolore, quia exortus neruorum ad eam, & spinalem medullam magis pertinet, & ceruix etiam, quia neruosa nimis dolere solet; & sic fœminæ vtero refrigerato, & flatuosa, vaporosáque substantia pleno, dolore partis posterioris, & ceruicis molestantur, & non syncipite: dolet etiam ceruix, quia per vasa iugularia vapores maligni ascendunt in cerebrum, illa verò per cullum discurrunt.

A Lumbi, etiam dolebat, quia vterus plenus, & turgens, ligamenta quibus cum lumbis communicat, conuellit, trahitque ad se. Sic Galenus *lib. de vulua dissectione, cap.4.* scripsit. *Dependet etiam totidem nexibus ex lumborum vertebris; lumborum enim magni musculi vtrinque processus quosdam satis magnos promittunt, qui cùm in vtrasque vulua partes, tum in ceruicem vesicæ, tum in sedem distribuuntur, atque hæc vincula laxa sunt omnia: vnde efficitur, vt latè & moueri, & transformari vulua possit, per eosdem nexus. Alteratio etiam vehemens fit, & vaporum transmissio; & ob hæc dolore assiduo molestabantur lumbi.* Pauca deiicere ex aluo, ex multis pendebat, ex incendio vteri humorem stercorum absumente, & sic dura reddebantur, & compacta, & ipsa, & intestina, minùs B lubrica sunt, ob humoris defectum: retentrix etiam siccitate deprauatur, vt attractrix calore phlegmonis; & cùm vterus inter intestinum rectum, & vesicam habitet, comprimit illud, quando inflammatur, sicque stercoribus viam occludit. Hæc excrementorum occlusio, causa etiam est ascensus maioris vaporum ad cerebrum, & sic vigilabat, non solum ob ascensum assiduum vaporum ex vteri vasis, & ventris, sed ob pertinaciam dolorum; nam in capite, collo, & lumbis permanebant semper. Mirum magis, quod cum tanto ventris incendio, tam æstuosa febre, siti, & peruigilio, fuissent vrinæ decolores. Galenus Vallesius, & Mercurialis rationem discolorationis tacuerunt. Phrigius dixit, quod cùm ad inflammatum viscus succi trahantur, C redditur vrina decolor, & tenuis: quod si verum esset, quò plus inflammatio cresceret, fierent tenuiores, & discoloratiores vrinæ, quod non contigit, & ob id notanter Hippocrates dixit, quod erant tales in initiis: triplicem causam agnosco, primam, quod in principio erat magna copia crudorum in vasis, ex quibus vrina deriuatur; talia enim excrementa in generatione fœminarum abundare omnes docent: hæc à calore primorum dierum in magna copia liquantur, liquata efficiunt duo, & multum serum concedere, & fluendo impetuosiùs ad vrinæ vias, illas occludit, sicque multùm, sed tenuè percolatur, crassum verò subsistit, & hæret, & est secunda causa. Tertia causa erat raptus bilis in cerebrum, quem indicabat peruigilium, & hoc, & raptus, D delirium sexta die venturum, vt contigit. Quam rationem etiam Phrigius tradit in explicatione sexti diei, sed hanc causam leuiorem censeo; nam raptus bilis sub propria corporatura ad cerebrum ob quam lorium albescat, non causat delirium tam breue, vt fuit die sexto, quia breui ad mentem rediit. Causa ergo vrinæ tenuis, & decoloris fuit (vt dixi) liquatio magna crudorum, plurimum serum præbentium, obstructio non totalis viarum, per quas vrina deriuatur; hæc bilem transire non permisit, sed impacta in locis obstructis permansit, ad cerebrum euaporans. Id planè indicarunt deiectiones biliosæ, & crebræ septimo, & octauo die euenientes, & nihilominus delirabat vt priùs, & magis: delirabat ergo ob incendium, & vapo- E res calidos, vt delirant paraphrenitici: bilis verò detenta balano, per sedem excreta fuit, & copiosè, & sic iuuabatur.

A die sexto ad decimum.

Sexto die ad noctem delirauit multa, & rursum ad mentem rediit. Septimo siticulosa, deiectiones biliosa, crebra. Octauo riguit, febris acuta, conuulsiones cum dolore, multa delirabat, surgebat. Apposito balano multa deiecit cum fluxu bilis, somni non erant. Nono conuulsiones, decimo nonnihil sapuit.

Delirare multa, est non delirare circa vnum obiectum, sed circa varia; hoc prouenit, quando cerebrum nimis debile est, & multa agitatio spirituum

&

& vaporum illud fatigat; hæc enim multa proponit phantasmata: & quia debilissimum cerebrum est, omnibus assentitur, vt docui tractatu nostro de deliriis. Multa euaporatio fit ex abundantia bilis, cum humoribus crudis, hi vt materia, illa vt agens principalius, vt mirum fuerit vertiginosam non fuisse. Vterque humor putredine efferuescebat, sed crudus magis; sic caput replebatur nimis, & turbabatur variis spectris, multáque delirabat, quia ob debilitatem non se corrigebat circa proposita obiecta, & indè sine delectu, & variè insaniebat, omnia proposita admittens, nec tempus, neque modum, nec veritatem obiectorum, aut falsitatem discernens; & nihil plus ad insaniæ mirabilem varietatem conducit, quàm cerebri magna debilitas, quia quodlibet obiectum trahit ad se totum concursum cerebri, & sic non discurrens delirat, nec operatur vt rationale, neque potest ob defectum virtutis, quod extremum senium perspicuè declarat: in quo senes decipiuntur à quolibet obiecto, quia ob debilitatem nequeunt: durauit parum delirium, quia (vt docui) ex vaporibus solis creabatur, à quorum resolutione cessauit. Septima die siti vexabatur, & biliosa crebrò deiecit; non dicit si vt crebrò, ita copiosè deiiciebat: censeo fuisse minutas, sed crebrò repetitas deiectiones quas in prognosticis vituperauit: pendent verò ab acritudine excrementorum, quorum minores partes satis irritant expultricem, antequam magna quantitas congeratur, simúlque sequi solent debilem retentricem, cum quibus languor virium contrahitur ob dolores, irritationem assiduam, & peruigilium inexcusabile, vt docuit Hippocrates. Nec deiectiones si febris per pares mouebatur, non fuerunt idoneæ ex parte diei, quia in diebus paribus crisis tentanda erat, vt docuit Hippocrates. Si verò per impares; fuerunt prauum signum, quia non contulerunt, praua verò signa firmiora, vt bona etiam in talibus diebus putantur.

Octauo riguit, conuulsiones cum dolore, multa delirabat. Grauissima fuerunt mala huius diei; rigor enim qui in ardente febre saluberrimus esse consueuit (nam sic dicitur 4. *aphorism. text.* 58. *Febre ardente laborantis, rigore superueniente solutio fit*) inutilis fuit, & vires necessariò destruxit ob vehementem concussionem, & commotionem malignorum succorum, & tantò peior si à rigore sequatur alui solutio, sed inutilis: nam authore Galeno in aphorismi expositione, post rigorem in febre ardente, alui soluuntur, & sudores, & vomitus superuenire solent febrem iudicantia. Fuerunt verò in hac decretoria non iudicantia, & indè mortalia, quia signa lethalia aderant, conuulsiones nimirum dolorificæ, & varia deliria, ob quæ in lectulo non poterat se continere: symptoma quidem exitiosum, quia maximè alienum à debilitate tanta, & febre tam acuta post partus labores, & tantum peruigilium; sed & deiectio bilis copiosa post appositionem balani; exitiosa etiam erat, & meo iudicio sine appositione remedij veniret; nam die septima incepit spontè, & tanta copiâ deiicere auxilio tam leui, vt talis deiectio non fuerit ratione remedij, sed interna irritatione, vt in septima, cœpit verò irritatio à balano. Docet verò experimentum, alui fluxiones, & diarrhœas in enixis lethales ferè semper esse; non enim est commoda regio ad euacuandum excrementa vterum infestantia; & maximè perire debent, quibus vtero inflammato aluus fluit, & periclitantur certiùs; si fluxio copiosior fuerit. & magis, si nondum signa coctionis appareant, quia nihil euacuatur ex vtero. & minùs quando inflammatur, quia cruda passio non cedit, deseruiet igitur ad deiectionem virium, & impediendam vteri expurgationem & cùm hæc sanguinis praui esse deberet, non confert per aluum biliosa diarrhea, quia quod non oportebat, euacuat, neque vnde oportebat, éstque tam

A funestus alui fluor enixis, quod vulgus experimenti innixum, si aluum commotum in eis videat, periculum vitæ sine doctore publicet, & si alui fluor enixis vtilis visus est, contingit quando vterus inflammatus non est, & totius corporis cacochimia non leuis, & febris, si datur non ex vteri morbo, sed ex vitio totius (vt sæpè contingit) creatur, & tunc iudicium difficile satis esse solet, vt contigit filiæ Aristophontis, 4. *epid. text.* 54; Docuit verò Galenus in huius historiæ expositione, quòd fœminæ quibus à partu purgatio supprimitur, nonnullæ veniunt in mortis discrimen summum, paucas verò esse, quæ valdè mediocriter affligantur, quia plurimis quidem vterus inflammatur; & hinc pendet rarò fluxum alui non esse perniciosum, quia rarò non inflammatur vterus.

B In die etiam octaua, febris acuta, & conuulsio cum dolore, & delirium virium cum summa inquietatione molestarunt, & vigil erat. Mirum quod conuulsiones cum dolore essent; quando tam delirans erat, cùm nihil manente sensu, & doloris causâ, dolorem, vt delirium obscuret; nam vt dicitur *aphor. 6. lib. 2. Quicumque dolentes parte aliqua corporis, dolorem non sentiunt iis mens ægrotat.* Quam aphorismi partem sine expositione Galenus reliquit, & meritò dubitatur, vndè constabat, quod verè doleret, si non constabat: poterat enim illud, etsi non esset, affirmare, vt alia innumera, quæ reuerà non sunt, esse asseuerat, & si dolorem percipiebat, & ita esse affirmabat (interrogata præsertim) quomodo delirabat tam validè: & si doctrina Galeni se-
C quenda est in huius historiæ declaratione, putantis quod conuulsiones, & palpitationes, & vrinæ subiugales à crudis succis, & crassis creabantur, non poterant conuulsiones esse nimis dolorificæ; nam succi crudi, & crassi, sunt pituitosi, ij verò nunquam dolorem inferunt, vt patet in anasarca, & in aliis tumoribus ædematosis, qui eo ipso indolentes sunt. Nullus, quem legerim dubium hoc proposuit. Vallesius enim solum dixit; *Conuulsiones autem cum tanta mentis alienatione, vide quam malè affectum esse cerebrum significant.*

Multa possunt responderi. Primum, quod delirium non erat continuum, sed paraphrenitis, & potuit tempore quo non delirabat, symptoma doloris explicare, & malum quo tenebatur, dolorificum fuisse constabat;
D nam conuulsio, dolorifica satis esse solet. Secundum, quod non omne delirium tollit cognitionem obiectorum, quando vehementer immutant; sic molestia quâ ad respirandum coguntur, apertè sentitur, etsi tardius quàm si non delirarent: & in aphorismo non dixit Hippocrates, quod delirantes dolorem sentire omninò non possint, sed ex eo quod adsit dolorifica passio, & dolorem non sentiat, intulit quod mens ægrotabat, non tamen è contra valet illatio; sentit aliquid; ergo non delirat. Tertiò responde (& est solutio pulcherrima) quod variè delirare, non est delirare intensè, sed circa varia obiecta; imò delirantes circa varia obiecta, meo videri, nequeunt delirare intensè: nam intensum delirium summam animæ attentionem expos-
E cit, & sic totum eius concursum ad se trahit, vt alia obiecta, nisi sint vehementissima, percipere nequeat; in quem sensum *in aphor. 46. sect. 2.* dicitur, quòd dolor vehementior obscurat minorem; quia vt in expositione Galenus docuit, vis tota sensibilis à vehementiori trahitur, vt non supersit virtus ad cognitionem alterius; & sic lege contraria, qui circa multa delirat, à nullo trahitur animæ attentio, nisi remissè, ita vt accedente alio obiecto de nouo, relinquat illud circa quod delirabat antea. & ad nouum conuertitur. Sic potuit vxor Philini, non delirare intensè, & quando conuulsio vehementiùs molestabat, dolorem, & neruorum distensionem concipere, & dicere se dolere, aut gemitu, & querela dolor significabatur, vt est frequentissimum; cessabátque tunc à delirio, quia anima à dolore reuocabatur;

cabatur: remisso verò dolore, aut deficiente, redibat statim delirium, vt adueniente propositione noui obiecti, delirabat circa illud, & relinquebat immediatum omninò.

Ex qua doctrina intelligetis aliam difficilem, Galeni *6. aphor. com.* 5 a. sic scribentis de causis desipientiæ. *Quæcumque enim ex sola fiunt caliditate sine humore vitioso, similes quodammodo sunt eis, quæ ex ebrietate contingunt.* Est enim delirium ebriorum debile, & si soli relinquantur, delirant; si verò interrogentur, respondent; quia nouum obiectum ipsis propositum concipiunt, & ad illud attendentes loquuntur consentaneè, mox verò derelicti mente turbantur. Trahuntur itaque facilè à quouis obiecto, & circa quodlibet operantur, sicque variè etiam, vt vxor Philini, delirant. Et censeo tandem, quod si dolores conuulsionum concipiebat, quando non cessauerat delirium, quòd delirabat non intensè, sed variè, & extensè circa plura; falluntúrque Expositores, putantes, quòd vehemens delirium fuerit; hoc enim vehementes dolores obscurat, quando ardente, & vstiua febre oppressi, & lingua phrenetica, ob siccitatem illam conuellentem, sitim non sentiunt, nec lotium, nec stercora reddunt, quia eorum molestiam non percipiunt: & ita esse, (vt dixi) constat, quia apposito balano deiecit multa, & rursus cùm ratione delirij non eiecisset lotium, admonita vt illud expelleret, minxit multum, quod planè indicat delirium intensum non fuisse, quia obiectum de nouo propositum percipiebat, obediebátque imperantibus, vt lotium emitteret, & idonea instrumenta applicabat, & hoc voluntariè, vt constat.

De causa conuulsionum, discordia est. Galenus crassus, & lentos succos accusat; quam opinionem redarguit, quòd conuulsiones non erant perpetuæ, sed intermittebant, & repetebant rursus, & vt docui à pituita non fiunt dolorificæ conuulsiones. Vallesius causam tacuit, vt Phrigius. Censeo fuisse vehementem tensionem neruorum, & musculorum à flatuosa substantia multa, & acri; hæc enim dolorificas conuulsiones, & non perpetuas creat, quia resoluitur faciliùs humoribus, & simili etiam facilitate creatur, & repetit: & efficit tamen duram tensionem, & dolorificam, vt experimur quotidiè in tensione neruorum, & musculorum tibiarum quæ subitò excitatur, cum summo dolore, & subitò etiam euanescit, vulgo *calambre* appellatur. Huius generis fuisse conuulsionem illam suspicor, ob vehementiam dolorum, & quia intermittebat. & repetebat rursus, & delirans molestiam percipiebat, imò, & quando lotium multum reddidit die vndecimo, reddebat illud cum conuulsionibus qui modus reddendi vrinam dubitationem magnam fecit Mercuriali, & Phrigio; intelligunt enim conuulsiones illas dum multùm mingebat, ad vesicam etiam pertinere, & ex hac praua intellectione dixerunt multa inintelligibilia, & falsa. Inde melior mihi videtur translatio, quæ ita habet; *Minxit conuulsa confertim multum*: hoc est, durante conuulsione, lotium multum excreuit, vt non velit dicere, quod conuulsiuè lotium pellebat, sed durantibus conuulsionibus, quibus antea premebatur. Et si hoc displiceat, dices, quod cùm darentur in hac ægrotante flatus innumeri, quos indicabat vrina subiugalis, & non minùs palpitationes decimaquarta molestantes, recurrerunt subitò adimplendum vacuum derelictum à lotio in tanta quantitate expulso, quorum commotio per sentientes partes, conuulsiones illas breui transeuntes excitat, quas sani etiam sæpè in seipsis à mictu patiuntur, & tremores vulgus appellat.

A die vndecimo, ad diem obitus.

VNdecimo dormiuit, omnia recordata est; circa autem rursus delirauit, minxit autem cum conuulsionibus confertim multum, rarò ad nonnimibus crassum album, quale fit in subsidentibus cùm perturbatur: repositum multum tempus non subsidebat, color, & crassities qualis fit in iumentis, talia mingebat, quæ ego vidi: quatuordecimo dolores per totum corpus, verba multa, nonnihil sapuit, circa autem rursus delirauit, decimoseptimo obmutuit, vigesimo obijt.

Vsque ad finem laborauit cerebrum per consensum, omnia enim symptomata intermittebant, & rursus reuertebantur. De mictione cum conuulsionibus iam diximus; quod multam reiiceret vrinam, fuit occasio delirium, ob quod tatù excitabatur, & monita priùs, & sic magnam copiam vrinæ accumulabat; color, & crassities vrinæ, vt in vrinis iumentorum apparebant, significabántque insignem succorum agitationem in vasis maioribus à calore feruere, illos cogente; ex qua perturbatione capiti semper timuit Hippocrates 40. *aphor. sect. 7*0. dicendo; *Quibus febricitantibus vrina sunt perturbata, quales sunt iumentorum, iis dolor capitis, vel adest, vel aderit.* Galenus in expositione dicit, *tales sunt materia crassa, ac densa, à calore agitata.* Calor verò meo iudicio non leuis esse debet, vt tanta perturbatio, quanta in vrinis iumentorum visitur, detur in nobis, sicque contingit quando bilis non pauca glutinosis humoribus iungitur, & vterque humor putrescit, sicque insignis feruor in pituitosis excitatur ob igneum calorem, & copiam magnam flatuosæ substantiæ, & crassæ, vt censeam à sola pituita putrescente tantam perturbationem causari non posse, vt ob ipsam appareant vrinæ crassæ, vt iumentorum; quia tantus calor in sola pituita, lenta, & glutinosa introduci repugnat, vt feruere faciat, & confundi humores intra vasa. Nec facilè credas, quòd tres species crassarum vrinarum à Galeno in aphorismi expositione, & 1. *de crisibus* relatæ, poterunt esse sub specie crassarum iumentorum; has enim non causat calor concoquens, sed calor morbosus, confundens, & perturbans omnes succos in vasis; nam concoquens, non perturbat, nec confundit, sed coagmentat, & vnit sicca cum humidis, & indè nulla vrina crassa, vt iumentorum signum coctionis esse potest, & ob id doloris capitis præsentis aut futuri præsaga est, non coctionis, & sic quatuordecimo dolores per totum corpus molestarunt, & variè delirabat, & cùm breui ad se rediisset, & delirauit statim, & tandem decimoseptimo obmutescens, animam egit vigesimo.

Antequam medelam tanti mali exponam, notabitis, quòd in translatione, quam sequuntur Mercurialis, & Phrigius, legitur symptoma quoddam in die decimaquarta, quod non transtulerunt Galenus, nec Vallesius in littera historiæ. Sic legerunt primi Mercurialis; *Decimamquartam existenti palpitationes per totum corpus.* Phrigius verò sic; *Ad decimum, & quartum, palpitationes, totum corpus dolebat.* Galenus verò, & Vallesius palpitationum non meminerunt, sed dolorum per totum corpus, licèt Galenus in declaratione historiæ, dicat; *Conuulsiones verò, & palpitationes, & vrina subiugalium vrinis similes, crudi, & crassi succi species sunt.* Putauit verò Phrigius, quod palpitatio non significet veram palpitationem à flatu ortam, sed pulsationem magnam arteriæ, hoc est vehementem pulsum, qui palpitatio ab Hippocrate solet nominari; & est proprius inflammationis internæ, quæ explicatio mihi non probatur; quia Galeno in expositione refragatur, dicenti, quod palpitationes in illa ægrotante erant signum succi crudi, & crassi, ex quo flatus suscitabantur. Deindè, si illud signum est inflammationi internæ tam proprium, statim debebat apparere, & non in die decimaquarta. Et quid proprius esse potest, vbi datur lotium vrinæ iumentorum tam simile, quàm ingens flatuum copia, ob quam dolorem capitis adesse, aut futurum Hippocrates (vt Galenus exponit,) præsagiuit. Ob id mihi videtur probabilius fuisse veras palpitationes, quia vt dixi, vbi datur vrina tam perturbata ob feruorem crassorum, & crudorum, necesse est flatus nimis abundare, præsertim

post

post partum fœmineum, & vteri incendium ; ille enim pituitam arguit, hoc verò causa est multæ eleuationis ex cruda materia, & nihil frequenrius in enixis, & hystericis expetimur, vt flatuum grandem copiam, dicente Hippocrate. *Plurima hysteritarum, flatus* : & modus mortis, id planè docuit ; muta enim prius fuit, quàm defuncta ; quem modum moriendi ex palpitatione totius *in coacis* publicauit Hippocrates dicendo ; *Palpitantes toto corpore, mum muti moriantur*.

Ne tamen obliuioni tradatis, quod Galenus notat *libro 2. difficultatis respirandi, c.* 10. inquirendo cur respirationis huius infirmæ, non fuit recordatus Hippocrates, responder ; quia certum erat fuisse respirationem patuam, & densam ob dolorem oris ventriculi, & ilij dextri, & delirium paruum fuisse, & ob paruitatem non traxit ad se respirationem, hoc est non respirauit magnè, & rarè vt delirantea solent ; vt inde intelligatis, quod delirando potuit trahere conuulsiones dolorificas, & die decimaquarta palpitationes, aut dolores simul cum delirio per totum corpus sentire. Et solutio à nobis adducta in tertia responsione tam vera fuit, vt est doctrina Galeni in dubio ab illo proposito.

Curatio vxoris Philini.

IN mea opinione, non admittente inflammationem iecoris cum vteri inflammarione, vt Vallesius putauit, extra dubium erit, secandam esse venam statim ex cruribus, & eodem die reiterandum esse, quoniam salutis spes in præcautione, ne inflammarin magna fiat, locati debet, magna enim (in enixis præsertim ob sanguinis prauitatem) & irremediabilia est, non solùm ex se, sed ratinne magnitudinis febrium talem inflammationem concomitantium; nunquam enim inflammatua vterus sua fehre accidentali satiatur, sed continentes febres creare solet, vt docuit Galenus *6. epid. sect. 1. text. 2.* iis verbis : *Inter omnes corporis partes vulua, tum plurimas, tum maximas habet venas, quæ vbi malè affecta fuerit, vel ob retenta tum menstruatum puerperij excrementa, vel phlegmonem aliquem quouis modo ortum, sanguine ipso necessario repletur, quo putrescente, si febris accendatur eam ex synochorum forma esse est necesse ; nam ex putrescente sanguine tales accendi febres, quæ non modicam calidorum vaporum copiam ad caput mittant, est demonstratum.* Et in vxore Philini febrem putridam vtero inflammato copulatam fuisse, ipsámque grauissimam, vrinæ subiugalibus similes planè ostenderunt, & cùm vterus inflammatus suas periodus habeat, & sua eriam putrida febris obseruare debeat, & possit ; tanta fuit periodorum confusio in vxore Philini, vt quidam Expertorum putauerit, per pares motam fuisse illam febrem, vt Phrigius. Mercurialis verò per impares, nam, etsi Galenus docuerit loco nuper citato, febres ortas ex vtero inflammato, ex synochorum genere esse debere, id perpetuum non est. Quomodo verò si datur inflammatio, possit dari continens febris, docui disputatione de essentia continentium febrium. Quod verò quando humores inflammationem generant, moueantur periodicè, velut si inflammationem non efficerent, docuit Auicenna proprio capite *de febribus apostematum*, desumpsitque ex Galeno *1. aphorism. comm.* 22. dicente, & morbo quidem laterali, & phrenitidi, magna ex parte per tertium diem accessiones fiunt, suppurationibus autem, & talibus, quæ ventri eueniunt, aut hepati, quotidie, & præcipuè ad noctem. Qui verò ex liene laborant, & omninò ex atra bile, per quartum ; ex iis affectuum complicationibus confusio accessionum creatur, quam satis insignem habuit vxor Philini, nam, & in imparibus, & paribus deteriùs se habuit, & crises diuersas.

A Copiosè itaque, & breuiter sanguis extrahendus est ex cruribus, si à partu purgario supprimatur, aut affectio superueniat lochia supprimens. Magnam fuisse plenitudinem circa loca muliebria, ostenderunt multa, dolor nimirum eorum, ventriculi, & hepatis, & lumborum, quæ partim ob tensionem à vasorum plenitudine, partim ex repurgatione euenerunt, ob insignem vasorum communionem inter has partes cum vtero ; quod indicauit etiam copiosa euacuatio ad appositionem balani sequuta ; nam ex loco inflammato erat impossibilis, & quia cruda passio non cedebat, & impacta intra poros materia trahi non poterat.

Non me latet discordia Authorum circa locum ex B quo educendus sanguis ; quæ in nostro casu locum non habet, sed quando vterus inflammatur, quin suppressio menstruorum, aut lochiorum, præcedat, & eam litem dirimunt omnes, & nos etiam conciliauimus, in capite de curatione inflammationis vteri ; non quidem vt Phrigius dissoluit ex mente aliorum, notando, quod si plenitudo totius sit causa suppressionis menstruorum, secentur prius venæ superiores ; si verò suppressio menstruorum sit causa plenitudinis, secandæ sunt venæ in cruribus. Quæ distinctio metaphysica potius quàm medica est, & meo videri cognitionis difficilis, ne dicam impossibilis : quis enim cognoscet, quod suppressio fuerit causa plethoræ, aut plethora suppressionis, supposito quod in controuersia iam ad- C mittitur vtriusque existentia ? Nulla ratio sine efficaci replica poterit tradi ; & inconueniens, quod timetur ne tota plenitudo ad vterum reuocetur, si secentur prius venæ inferiores, semper aderit in qualibet occasione, vt est euidens. Imò si ob vteri vitium menstrua defecissent, & ob defectum plenitudo superueniat, periculum certius esset, si prius secentur venæ inferiores : nam vitium vteri, quod priùs menstrua suppressit & illa detinuit, detinebit meliùs plenitudinem totius ad vterum conuocatam, & malum vteri, quod menstrua primò cohibuit, geminabitur, siue obstructio sit, siue vteri contorsio, vasorum coincidentia, aut densitas, aut tumor aliquis : si verè plenitudo totius sit causa suppressionis, non aliter cohibet, quàm D impediendo tensio vasorum, contractionem fibrarum transuersarum, si iis expulsio indiget, aut obstruendo totum ob copiam, aut quia copia est tanta, quod expultrix nequeat illam mouere : nulla verò ex tribus his causis impedit sectionem venarum inferiorem ; nam cùm per illas auferatur directè plenitudo totius, tollitur simul causa suppressionis, quæcumque ex dictis putetur, vt meo iudicio contrario modo debebant philosophari, quos Phrigius sequitur ; dicendo ; *Si vitium vteri menstrua cohibuit, & eorum suppressio plethoræ fuit causa, secentur primò venæ superna, quia vitium, quod menstrua detinuit, obstabit etiam ne totius plethora per vterum euacuetur, & ibi collecta, & inculcata duplicabitur malum vteri, quodcumque sit.* Prius ergo est auferenda totius plethora secando venas supernas ; deindè au- E ferendus morbus vteri, qui priùs menstrua cohibuit ; & tandem secandæ sunt venæ infernæ tempore à Galeno destinato, vt menstrua reuocentur, si ablato vitio vteri non succedant spontè, succedent enim non dubiè, nisi ob inediam imperatam, dum curatio celebratur, nondum sanguis superfluus abundet per menstrua euacuandus, cuius idoneam congestionem sperare debea, vt sectio venarum inferiorum imperetur, nisi velis ante idoneam sanguinis accumulationem venas secando, obstare de nouo mensium redditui, euacuando corpus, quod reficere potiùs, & priùs tenebatis, vt menstrua redirent, & mox euacuare, moderatè tamen vt menstrua ad inferna inclinentur ; nam euacuatio longior, etsi sit crurum, etiam menstrua certo modo reuellit.

Sic euacuato corpore, magnl momenti sunt hyrudines hæmorrhoïdalibus venis affixæ, sanguis enim à partu fæculentus ferè semper, crassus, & melancholicus est, & citra virium dispendium extrahitur, inaniuntúrque partes vtero vicinæ inflammationem fouentes, & impedientes vterum comprimendo, ne reddat lochia, & in tanta vstione, vt ab Hippocrate refertu., in regione vteri, magna ventilatione est opus, ne malignior in dies putredo reddatur: scimus enim ex hysterica passione in vteri regione veneficam vim, quæ putrescunt, acquirere. In illustri Comitissa caput inopinatè, & subitò tentari cœperat, & inguinibus tres cucurbitæ affixæ, & scarificatæ, mirè raptum detinuetuur, vt subitò phrenetica non fieret; erat enim recèns enixa, sed iam euacuata satis, tandem continuo delirauit per aliquot dies sine cerebri inflammatione vera, & hyrudinibus affixis partibus dictis, tantam sensit vtilitatem, vt ab eo die reddita semper febre leuiori conualuerit optimè. Causticis auxiliit raptum ad superiora detinet Phrigius; suspecta mihi sunt in tanto vteri incendio, & ventris vstione, sed non omninò reprobo; cucurbitulis tamen inguinum parti domesticæ applicitis, & lochia reuocantur, & raptus cohibetur: sic, assiduæ frictiones crurum vtilissimæ sunt, oleo amygd. dulcium, & irino, aut liliorum alborum manibus imbuti, quas, quia vesicantia impediunt ne crebrù, & commodè fiant, etiam non probo: ligaturæ si sentiantur molestæ, imperandæ, sin minus, vt antea docui, perniciosæ sunt.

Si vterus repellentibus sit firmandus, dubium mihi est, ob duo, & quia raptus ad superiora mirè iuuatur, & quia redditui lochiorum magnum erunt obstaculum, tum etiam quia partes mittentes (venæ nimirum vteri) compressæ, mittent abundantiùs, ob quod si incendium magnum non sit, securius est repellentia, & frigida recusare, & si incendium non excuset, nunquam actu frigida applicabis, contactus enim frigidorum in enixis timendus semper est. Ego quidem euacuato benè corpore, anodina, & laxantia vterum magis eligerem, quæ etsi minùs attemperent, dolorem minuunt, & lochia suscitant. Est admirabilis fotus ex lacte asinino, in quo meliloti folia, & artemisiæ, & anthemidis, seu chamemali flores, & calendulæ, & nimpheæ incoxerint, aut decoctum linteo imbutum, & moderatè calidum, assiduè antequam infrigidetur, renouabitur; fotus tamen si imperetur, ob maiorem penetrationem, suauissimè fiat, ne irritetur inflammatio ab impulsu, dicente Galeno, quod omne inflammatum integram quietem desiderat, etsi ignorare non liceat, quod moderata commotio, si dolorem non augeat, lochiorum redditui conducere possit. Olea etiam amygd. dulcium, chamemali, liliorum alborum, cum rosaceo vtiliter applicantur exteriùs, aut linimentum parabitur ea butyro recentissimo, & liquamento axungiatum recentium, cum succo foliorum maluarum, artemisiæ, violariæ, oleo rosaceo, & puluere croci. Dixit Dioscor. *libro 2. capite 66.* quod butyrum vetustatem non sentiens, est efficax inflammationibus vteri; quo, & liquamento axungiatum recentium, puluere florum chamemali, & seminis vrticæ, & croci, cum guttulis aceti sambucini, vtile linimentum paratur sedata fluxione, vt resoluatur tumor, & lochia reddant: ex eisdem parantur pessuli, & vtero induntur, aut succus Mercurialis cum puluere croci, & sabinæ vtero applicatur cotone imbibitus, & linteo inuolutus, vt lochia emanent, aut myrrhá cum cremore lupinorum, succo foliorum artemisiæ, & puluere croci eodem modo applicetur, in iuribus sumendis semper coquenda cicera rubra, apij radices, aut petroselini, folia cum drachma salis ex tartaro, & duabus guttulis essentiæ croci. Acetosæ radices, vt Dioscorides docet, menstrua mouent, & febrium ardori vtilissimæ sunt, idem præsta-

A bunt radices rumicis, ex quibus, & radice condrilæ, adianto viridi, lupulis, hordeo integro, floribus vtriusque buglossæ, decoctum paratur pro febris attemperatione, & ad inclinanda menstrua, clarificetur, & aromatisetur puluere cinnamomi, & frigidum detur cum syrupo condrilæ, & adianti, & cichoriæ. Est optimum inuentum si decocta, aut iura deuorari non possint, simplicia dicta in iure decocta per vitreum distillare, aut eandem distillationem parare ex syrupis adianti, artemisiæ, quinqueradicum, & bysantino, & aquam assiduè præbere, si nimius sit ardor; est enim sciendum, quod sanguis concrescit, & crassissimus redditur nimio calore, & inde attemperatio necessaria est, sed deobstruentibus, vt fieri pos-
B sit, & largior potio concedenda vbi ardor nimius fatigat, & iam fluxio cessauit; nam Auicenna aquam prohibuit in primis diebus, quia fluxio tunc impetuosa est, & potu diluta fluit magis, quod mihi non probatur, si mordacitas, & acrimonia fluxionis occasio sit, vt à doloribus, & laboribus in partu difficili contingere solet, bilescente, & inflammato sanguine; exasperatur enim, & acrior si non attemperetur, redditur.

Ne tamen ignoret, quòd quando vterus verè inflammatur, redditus lochialis purgationis per exteriùs applicita, & vtero indita magis quàm per oblata procurandus est, non enim si tumet, peruius esse potest, & sic quæ menstrua excitarunt, fluunt periculo-
C sè, incarcerantur enim, & tumor, dolórque augetur; quod & Galenus notauit, 13. *method. capite 6.* & indè quæ incendium reprimant, deobstruant tamen moderatè, in hoc affectu securiora sunt, aut quæ menses moueant parcè cum aliis miscenda si iam fluxio cessauit.

Clysteres sunt magni momenti in vteri inflammatione, dummodo in parua quantitate iniiciantur, conficiendique sunt, si pro vtero imperentur ex rebus tempori inflammationis idoneis, aut dolorem & incendium mitigantibus, semper tamen ex iure parandi sunt, nam ex aqua nunquam enixis conueniunt, aut non sunt tam securi, semper enim aqua ad suam natu-
D ram se reducit, & contra vim auxiliorum pugnat. Laudat Phrigius paratum ex iure carnis bubulæ, cui ℥. iv. butyri, electarij lenitiui ℥. vj. addit. Ego verò semper expurgantia timeo, aut quæ præter modum lubricent, ob timorem diarrheæ, quæ rarò periculosa non est in enixis, vt antea docui.

Sed dubitari poterit, si euacuato benè corpore, liceat tentare suppurationem inflammationis vteri, ante resolutionem. Ratio dubij est, quia suppuratio videtur facilior, & vt facilior, securior; disruptâ enim totum corpus expurgabitur, & lochia emanabunt, cessabúntque omnia mala; deseruiétque vomica profundè, de nouo excitata. Accedit, quod sanguis à partu derelictus crassus est, vt plurimùm, & non est tam facilis resolutionis; & cùm semper copia sit magna, videtur resolutio impossibilis tam breui, vt morbi acuties
E exposcit, docuitque experimentum, quod quæ hunc morbum effugerunt, fuit ob redditum euacuationis lochialis, signum quidem resolutionem esse naturæ difficillimam, & cùm suppurantia resolutionem non tollant, & vias etiam leniant, emolliántque, vt lochia eiici faciliùs possint, videntur planè esse idonea; & partis affectæ natura huic terminationi aptissima est, quia calida, & humida. Deinde si suppuratio maius auxilium est, quàm resolutio, & maius auxilium maioribus morbis debetur, cognita magna inflammatione ob magnitudinem irresolubili, antequam occidat, suppuratio statim tentanda est, quia ad resolutionem tempus idoneum acuties non conceder. Est verò temerarium, & irrationabile, tentare auxilia morbo non proportionata.

Viger

Viget etiam, quòd resoluentia auxilia coctionem non iuuant, sed remorantur, suppurantia verò iuuant statim; vndè si coqui materia inflammationis debet, iuuabitur suppurantibus, quoniam sunt concoctoria: sunt verò quia calori coquenti proportionata, & quia vitale calidum occludunt in parte, à qua victoria, & coctio expectanda est, videtúrque expressa doctrina Hippocratis 6. *epid. sectione* 2. *text.* 24. dicentis: *Quæcumque concoqui oportet, occludi conueniet, contraria autem siccari, & aperire.* Ergo si tumor coquendus est, occludi debet, non aperiri. Constat vero resoluentia aperitiua esse, & siccantia; nunquam ergo conuenient vbi coctio desideratur; & si ob magnitudinem tumor irresolubilis est, erunt perniciosa resoluentia, impedient enim directè terminationem tanto tumori debitam, in quem sensum dixit Hippocrates 6. *epid. sectione* 6. *text.* 12. *Omne suppurans est sine recidiua, hoc enim concoctio, crisis simul, & abscessus est.* Si igitur tot commoda suppuratio trahit, tentanda est, & non resolutio.

Hæc proposui ad sugillandum Medicos, qui accipientes præcepta vniuersalia, omnibus casibus illa accommodant cum certa ægrorum pernicie; audiunt enim resolutionem tumorum suppurationi præferendam esse, & inde nullum tumorem suppurare tentant, nisi quando iam signis concipiunt suppurationem inceptam esse à natura, túncque suppurantia consulunt, non antea, sicque multi pereunt, quia in resolutione persistentes, tentant quod est impossibile, & aliam terminationem impediunt, quæ veniret fortassis si à Medico iuuaretur, & non imperaret contraria, velut si natura, quæ non potest resoluere, necessario debeat suppurare, & non possit priùs deficere.

Est ergo sententia nostra, quod vteri inflammatio suppuranda sit, & hæc terminatio tentanda; quando magna concipitur, vt metus sit, ne possit resolui antequàm virtus deficiat, nec sperandum principium suppurationis à natura, vt suppurantia imperentur, sed è contra, imperanda suppurantia vt natura inclinetur ad hanc terminationem, & iuuetur simul, vt debet à Medico semper iuuari. Ratio ex dictis iam constat, quia etsi leues inflammationes, & ex pauco, aut tenui succo pendentes possint securè resolui, quæ verò ex crasso & multo irresolubiles sunt, & sola suppuratione, vincibiles; si in iis resolutionem speres, aut eam iuues, oleum, & operam perdes, priùs enim æger occidetur, aut sphacelabitur pars, victâ omnino naturâ; censeóque, quòd vt suppuratio est maius remedium, effectus eius citiùs consequitur, omnibus enim maioribus remediis, id ferè perpetuò conuenit, vt citiùs ignis ferro, & ferrum quolibet alio auxilio ad ignem non pertinente operatur. Et quod in inflammatione irresolubili præ magnitudine, citiùs sit ventura suppuratio resolutione, euidens est, si illa est impossibilis, resoluentia nunquam incommodo dissipationis vitalis caloris, & calidi effluuij denudantur, & sic vt iuuant materiam attenuando, lædunt, naturalem calorem minuendo. Suppurantia verò simillima nobis cùm sint, vitalem calorem intra partem cohibent, sicque mirificè prosunt, & breuiùs natura suum opus perficit, vt comparare meritò possit resoluentia æstati, suppurantia veri; hoc Vires omnes confirmat, illa effœminat, etsi sit calidior, vt sunt resoluentia, quia nimio calore attenuat, & dissipat calidum effluuium, & sic nos debilitat validissimè. Et vt docui, hoc singulare suppurantibus inest, quòd resolutioni non obstent, si causa resolubilis est, resoluentia verò suppurationem impediunt modo iam dicto. Dictis addes, quòd suppuratio non solum tentatur à natura, quando resoluere nequit, sed certiùs quando putredo materiæ ob loci proprietatem ad suppurationem plus naturam determinat; determinat verò, quia deterior: nam vt putredo pestilens coctioni veræ plus omnibus resistit, sic quæ ad suppurationem inclinat, deterior est quàm, quæ ad resolutionem; nam hæc coctionem non tollit omnino, at putredo, quæ in excrementis ab vtero inducitur, praua semper agnoscitur ob loci proprietatem, quod indicant passiones hystericæ, & sic suppuratio huic parti quando in illa multus succus putrefit, proprior non dubiè, & familiarior est resolutione; & sic eius procuratio certior erit, & securior. Vndè verò proueniat deterior illa putredo in vtero; *cap. de vteri strangulatione,* docuimus, & in casu nostro non faciet parum prauitas sanguinis à partu expurgandi, vt malignè putrefiat.

B Doloribus muliebrium succurret non parum euacuatio copiosa ex partibus inferioribus, modis adductis. Commune, & vtile auxilium est omentum arietis recenter extractum, & calidum ventri inferiori applicatum, quod nunquam oleo imbuo, vt commendant omnes, nam ipsum ex se est satis anodinum, & vtilitas maior speranda, pendet ex applicatione vitalis calidi, quo infarctum est, & omnia vitia moderatur, & vincit; illud verò cuiusque rei permistio corrumpit, & extraneat, reiterabitúrque noua alterius omenti applicatio, quia à nullo auxilio tantum commodum sperandum est, vt dolor moderetur, coquatur inflammatio, & lochia fluant. Et miror, quòd ori ventriculi à Phrigio applicetur, & non ventri inferiori. Dixi verò quod dolori ventriculi, & iecoris etiam, succurrebat mirè copiosa euacuatio, quia à copia menstruorum detentorum regurgitante ad superiora oriebatur; nam sanguinis vomitus à mensibus, aut lochiis suppressis superuenire solet, & sic *in aphorism.* 32. dicitur, *Mulieri sanguinem vomenti, menstruis erumpentibus solutio adueniet.* Roborandus etiam erat ne inflammaretur idoneis astringentibus, & moderatissimi caloris, aut temperatis; nam venter inferior vrebatur, & similis materia ad ventriculum confluens, calefacere illum necesse erat, éstque dignum consideratione, quod tales dolores non dehortantur sectionem venæ, sed illam petunt; pendent enim (vt docui) à prauo sanguine supra regurgitante. Intelliges tamen sine multa necessitate non esse discooperiendam naturalem regionem in enixis, hyeme præsertim, læduntur enim facillimè ab ambiente, & hystericæ fiunt summo periculo.

Conuulsiones dolorificæ moderandæ erant in vnctis partibus oleo liliorum alborum, & amygd. dulcium, cum guttulis aquæ vitæ, & fricatis moderatè, mox deterso oleo linteis calidis fouendæ erant, eritque vtilissimum sudorem mouere, præsertim quando redditus lochiorum desperatus putabatur. Est etiam mirabile oleum castorei, & vulpinum, ad resoluendam tantam flatuosam substantiam, quibus etiam oleo amygdalino dulci permistis, spina vngetur. Nec minus confert oleum ceræ rutaceo, & reliquis mistum cum guttulis spiritus vini, aut cum oleo lumbricorum. Ab vnctione danda erat aqua buglossæ, & melisæ cum puluere lapidis bezoat, vt moderatus sudor excitetur, quia mirè tales conuulsiones, & dolores mitigat. Aqua etiam cerasorum dulcium laudatur ad acrimoniam demulcendam Omnia tamen sudorem mouentia, si lochia fluant, suspecta sunt, & nonnisi in dolorum vrgentia imperanda. Est etiam optima aqua lupulorum reliquis mista ad ciendum sudorem, & mitigandam acrimoniam, & dissoluendum terreum vitum à partu derelictum, & febrem vstiuam creans. Acida serapia sine ratione Phriglus propinat, sunt enim enixis periculosissima; vterum enim feriunt, vt de aceto Hippocrates notauit. Sic potiones valdè frigidæ in cura huius ægrotantis à Mercuriali commendatæ, sunt enixis valde suspectæ, etiamsi febre ardente laborent;

venter enim inferior (vt vterus) à laboribus partus, & gestatione debilissimus redditur, & primum occursum aquæ tam frigidæ molestissimè fert, à quo statim occluditur, & ipse molestiam sentiens se comprimit, & coarctat, flatus suscitantur, & hysterica accessio cum summo periculo superuenit; præter quam quod inflammationes internæ tam frigidum potum semper recusant, ob indurationem, & recrudescentiam, nisi quando sunt exquisitè coctæ, vt Galenus docuit 9. *method.* c.5. & nullum viscus tale auxilium, vt vterus dehortatur: nec lochiorum expurgationi si actu sit, aut eorum redditui, tam aduersa res, vt frigidissimæ potio, excogitabilis est, incautéque satis vbi enixam cum lochiorum suppressione curare Mercurialis docet, nulla adhibita distinctione, tam frigidum potum commendat: vt Lectoribus (nisi sint alioqui docti) necandi enixas occasionem non leuem præbeat. Simili periculo (ne dicam maiori) pro iecoris dolore in enixis iecorariam secat, & vsque ad deliquium, non distinguens, aut animaduertens, quanta debeat esse vrgentia doloris & in qua occasione, causa, & affectu, vt in enixis, & suppressa purgatione, vena superior possit securè secari. Phrigius etiam peccauit crassè, negando proteruè, nunquam licere in enixis venas superiores secare, de quo dissidio doctissimè Ludouicus Mercado scripsit, *tomo* 4. peculiari consultatione, & nos in disputationibus *de morbis muliebribus*, egimus. Laudo tamen Mercurialem, quod potum frigidæ in summo vigore accessionis dandum esse doceat, quod & nos in medela tertianæ exquisitè docuimus, contra opinantes, quod solùm dari debeat in declinatione. Debebat verò Mercurialis docere, in quo tempore vigoris dandus erat; nam in principio illius non licet, & sic docuit in vigore ipsius vigoris esse potus frigidi occasionem, quando iam summè attenuata, & accensa est materia, & vrgentissima sitis, periculúmque ne æger liquetur, aut in aliam febrem maligniorem tertiana permutetur; & cum minori periculo sumitur, quia nunquam minùs lædere potest, quàm tunc actuali frigore; quia nunquam corpus plus æstuat, & materia extenuata ita est, vt per sudorem pellatur facillimè, & finiatur accessio.

Ne tamen ignores decoctum serpilli cum aqua chalibeata paratum, innata proprietate vtero inflammato conferre, vt docuit Hartmanius, fouendus est vterus spongia, vel filtro, relato decoctu, & moderatè calido imbutis, & nunquam permittendum vt frigeat.

HISTORIA VXORIS EPICRATIS.

A die primo ad sextum.

Epicratis vxorem, quæ decambebat propè Archegetem, vitinam iam partai, rigor fortis apprehendit; non incalait, vt ferebant, & sequenti die eadem: tertia autem die filiam peperit, & alia omnia venerunt secundùm rationem Secundo die post partam, apprehendit eam febris acuta, cordis dolor, & maliebrium; somni non erant, sequenti quidem hæc facta sunt leuiora, capitis autem & colli, & lamborum dolor, à ventre autem pauca biliosa, tenuia reddebat, syncera; vrina tenues, subnigra; ex quo autem febris eam arripait, in noctem sexto delirauit.

COpia, & diuersitas excrementorum, tanta, & tam varia symptomata excitauit, & vt in exclusione prolis fœminæ, fuit similis historiæ nuper relatæ, ita, & in omnibus ferè accidentibus, præter quàm in veoris vstione, qua caruit hæc; habuit verò alia, sed hæc habuit loco illius accidentis vrinas tenues, & nigras: alia vero tenues, & decolores, & quantum ex historia colligere licet, trium excrementorum fuit copula, pituitæ, bilis, & melancholiæ, & in hoc Expositores conueniunt, nigræ vrinæ melancholiam, coma, pituitam, quam, & satis crudam rigores primi sine febre publicarunt: bilis verò copiosa fuit, quia febris fuit acuta, delirauit, sitiuit, lingua sicca, & aspera percipiebatur, & non dormiebat in primis diebus morbi; longitudo verò affectionis pituitam, & melancholiam innuebat, nullus enim succus, vt ater, ad febris diuturnitatem conducit; quod indicat quartanæ constitutio, si eum aliis exquisitis conferatur: & si Galenus in expositione historiæ antecedentis docuit, esse pessimam affectionem in qua pituita, & bilis abundant, deterior erit in qua dictis excrementis additur aliud, & plus incoctile. Celebrata est doctrina Galeni, quod variegata excrementa tardiùs superantur vniformibus, quia plures dispositiones difficilius vnà superantur: arguit verò excrementorum diuersitas, plures locoa malè affectos, tam varios succos creantes.

Mirantur Expositores, & meritò, quod hæc molier tam grauem febrem, & tot excrementia creatam potuisset superare, ob quod robustissimam fuisse Mercurialis censet, cum Vallesio. Nos addimus vteri inflammationem non habuisse, nec aliquam aliam, & vt reor, etiamsi non esset partus tam proximus, ægrotaret hæc, quando ante partum rigores repetentes habuit, licet de febre post illos dubitatio sit, quod Mercurialis non admittit, sed febricitasse, etsi non grauiter, puto: vulgus enim solas magnas febres cognoscit, non leues, & ob id dixit Hippocrates, *non incaluit, vt ferebant*.

Causæ omnium symptomatum in historia vxoris Philini relatæ fuerunt; nullus verò Expositorum docuit, quænam fuisset vteri affectio; & miror, quòd si dolebat in eisdem partibus, vt vxor Philini, non docuissent, quod vterus inflammatione opprimebatur, id recusarunt docere ob tantam morbi diuturnitatem ab vtero inflammato nullo modo admittendam. Vallesius enim in historia vxoris Philini, quia doluit dextrum hypochōdrium, intulit statim iecur inflammatum fuisse, & in præsenti historia, quia muliebria doluerunt, non intulit vterum, & partes sibi proximas inflammatione obsessas esse, sed dicit; *Apertissimè hæc quoque habuit signa affectionis vteri*; tacuit verò affectionem. Ego censeo focum putredinis fuisse, & vasa ad vterum pertinentia oppleta satis tum excrementis, tum flatibus, & variis distensionibus ab eliquatione crudorum, & feruore putredinis, & flatuum tensione torqueri; sicque doluisse ob tot causas cum inexcusabili distemperie, vt constat, & acetabulorum in partu dilaceratione. Mercurialis verò dixit tam similem hanc affectionem fuisse ei quâ vxor Philini laborauit, vt ouum ouo, & in illa inflammationem vteri, & tandem iecoris admisit, quam in principio tenuit. In hac verò historia nullum locum inflammatum recenset, erat ergo vnus morbus ab alio diuersissimus, vt Gigas Pygmæo, etsi pluribus accidentibus conuenissent.

Habuit ergo hæc febrem acutam, non ardentem, ob miscellam pituitæ, & melancholiæ, & in primis diebus fuit prædominium bilis, vt accidentia ostenderunt: & quia succus ille resolubilior est, & plus illius ad focum mittitur, cæteri verò humores contrarias sortiuntur conditiones, ad finem morbi accidentia horum manifestoria, & premeotia magis apparuere,

sed

sed melancholiæ plus (etiam in principiu) quàm piruitæ appatuit; erant enim vrinæ nigræ, etsi tenues: sed dolores omnes, peruigilium, & deliria sexti diei, à succo melancholico non minùs quàm à bilioso excitari possunt; saltem plurimùm iuuat, quando melancholia sola, etsi non putrefiat, delirare facit. Deiectiones fuerunt biliosæ, tenues, & syncera; synceritas verò non poterat oriri à consumptione seri, vt docuimus in aliis historiis; nam cum seri consumptione tenuitatem dari repugnat. Erant ergo synceræ, quia nulli alij succo permistæ, sed merè biliosæ, tenues verò ob putredinem dissolnentem mistionem, non tamen terreum vrentem, nimia enim seri consumptio non fuit, nec facilis est in partu fœmineo, vt vbi naturalis melancholia abundat, synceritas ob seri consumptionem, est fere impossibilis, quia melancholia multo sero abundat, partus verò ille sine multis erudis celebrari ignorat, hæc liquata multum serum præstant, & excrementa diluendo nimis, tenula excernuntur, vt fuerunt vrinæ, & deiectiones. & quia nimium erat serum, nigræ omnino, sine copiosissima melancholia vrinæ esse implicabat; sicque subnigræ apparuere. Fateor non posse capere, quod Mercurialis docet, dicendo, *Pars pacto vesica calefacta ab vtero, qui inter ipsam, & intestina collocatur, vrinas tenues, & subnigras reddidit*: Hoc enim figmentum, nec refutationem meretur, & notat aliud dicendu: in recenter fœtis, non esse fidendum vrinis, quia tametsi desinant purgamenta, nihilominus semper ferè excolatur aliquid quod infecit eas; cùm deberet dicere, ideò aliquid percolari posse ex vtero ad vesicam, quia purgamenta suppressa fuere, & sic per alias vias potest aliquid deriuari; & si mutantur vrinæ, quia aliquid deriuatur, non ab vteri calore, sed à succo, aut excremento retrocedente, quia lochia deficiunt, permutatio illa fiet: & si in febribus à partu, est vterus ferè semper qui patitur, aut quia inflammatur, aut quia est putredinis focus, cur fidendum non erit vrinis à succo deriuato ab eo loco mutatis, si repræsentant, quod in vtero redundat, aut redundare potest, & cum lotio pellitur.

A die septimo ad decimumquartum.

Septimo omnia exacerbata sunt, sine somnio, delirauit, saiculosa, deiectiones omnes biliosa, subrubra. Octauo riguit, dormiuit plus; nono cum eisdem. Decimo crura cum labore dolebant, cordis rursum dolor, capitis grauitas, non delirauit, dormiuit plus, venter restitit. Vndecimo sudauit, minxit vrinas melioris coloris, subsidentiam copiosam habentes, leniùs habuit. Decimo quarto riguit, febris acuta.

Mira naturæ sollicitudo crises varias materiæ non coctæ tentando, ad saluandam mulierem tam grauiter oppressam; nam septimo die aluus biliosa deiecit, & vt Galenus transtulit, *copiosè*. Mercurialis *saturata*, Phrigius *syncera*, Vallesius *subrubra*. Octauo crisim per rigorem tentauit. Nono cum eisdem. Decimo abscessum in cruribus creare cœpit, cum nimia afflictione, & dolore, à quo decubitu biliosæ deiectiones per aluum omninò fuerunt suppressæ. Vndecimo salutem sudando procurat, à quibus euacuationibus, & crurum abscessu deonerata natura, signa coctionis manifestæ vndecimus dies ostentauit. O mira naturæ sagacitas! tot euacuationum modos inueniens, vt tam discordes humores, & varios, commodè euacuare possit, tenuiores, acriores; & agiliores, per rigores serosos, & prauos sudando; crassiores per aluum, & ad inferiores partes abscessum in cruribus excitando. Rarum quidem exemplum vtilitatis euacuationum symptomaticarum ex parte dierum, & cruditatis materiæ: nam & in octauo, & decimo crises mouit, nisi putes (vt suspicor) omnia illa excrementa vnita non fuisse in eodem foco nec in eadem parte mittente, sed seorsim multa putrescere, & non in eodem tempore; sicque dies pares à primo die febris acutæ, fuerunt impares respectu certæ portionis materiæ, quæ eo primo die nondum putruerat, sed post, vt propriè dicere possis, non vnicam rem mittentem fuisse, ex parte mittente omnium excrementorum putredinem, sed alia aliis citiùs, alia tardiùs, expelli, aut diuersas partes mittentes dari ad focos diuersos etiam, & sic in tot diebus, & tam alienis à crisibus, iudicationes illas tam discordes naturam tentasse. Alieni verò videbantur numerando à primo die febris acutæ, sed alieni non erant respectu diuersarum partium; quia non omnes cœperunt eodem die sua excrementa mouere, & ad focum mittere, siue eundem, siue diuersum; nam vtrumque est possibile, sicque non leuis confusio in accessionibus erat, etsi Hippocrates dies in quibus accessio principalior, & vehementior molestabat, ordinatim tantùm enumeret. Id ita fuisse credes, si quæ euenerunt à duobus diebus ante partum, & post, per totius morbi decursum mediatus fueris; nam in omnibus ferè diebus, aut euacuationem aliquam, aut humorum decubitum in diuersas partes tentauit. Res quidem à nullo Expositore animaduersa, & contigisse opinor, ob tria; multitudinem nempè excrementorum difformium, & partium mittentium, robustam naturam, expultricem præsertim, & quod plus conducere solet, est sensus tactus acuties, ob quam crises plurimæ & intempestiuæ à natura efficiuntur, quod mihi semper contigit, quando grauioribus febribus laboraui; tales enim naturæ molestiam assiduam non ferentes, & variè dolere solent, & toto corpore continuè lancinatis ægris, expultrix quiescere nescit, sed in omnibus accessionibus vltra modum irritata, crises diuersas procurat, & ex intempestiuis crisibus nullæ sunt securiores ob sensus acutiem excitatis; nam hæ non prauitatem materiæ necessariò, nec multitudinem excrementorum portendunt, sed proprietatem indiuidualem sequuntur, arguúntque tot expulsiones, quæ tam crebrò iteratæ, corpus perspicabilissimum esse indicant, quod multum faciet, vt certiùs à morbis liberetur, & conualescat, vt *lib. de alimento*, Hippocrates docuit, nunquam enim sensûs acuties plurimam quantitatem succorum putrescentium accumulari permittit, leuioribus portionibus molestata, plures accessiones eodem die suscitat, & sic liberare solet eos, qui non dubiè perirent, si obtusiore sensu ornarentur. Securius quidem est, in tres accessiones leuiores portionem humoris diuidere, quàm illam totam ad vnicam seruare ob stupidum sensum; nam tanta copia vehementissimas, & extensas simul accessiones creat, aut in principio suffocantes, aut in vigore, vehementia, seu intensione caloris occidentes.

A die decimoquinto ad vigesimumprimum.

Quindecimo vomuit biliosa, frigida, subcrebra; sudauit, fuit sine febre, in noctem autem febris acuta; vrina crassitiem habentes, subsidentia alba. Decimo sexto exacerbationem nocte habuit, & cum difficili tolerantia; non dormiuit, delirauit. Decimo octauo, siticulosa, lingua aruit, non dormiuit, delirauit multa, dolebant ei crura. Ad diem autem vigesimum mane parum riguit, comatosa, quieta dormiebat, vomuit biliosa, pauca, & nigra; in noctem surditas. Circa vigesimumprimum autem, lateris sinistri grauitas per totum cum dolore, parum tussit, vrina autem crassitiem habentes, turbida, subrubra, reposita, non subsidebant, cætera autem leniùs habebat non sine febre

A Ad memoriam reuoco expultricis huius prodigium; vomitu biliosa, frigida, sub crebra reiecit, & eodem die sudorem excitauit, à quibus, (etsi breui) intermisit febris, nam ad noctem acutè febricitauit, & vrinæ crassæ apparuere cum alba subsidentia. Quod dicit vomuisse biliosa, frigida, est quod commendauit in prognosticis, dicendo: *Vomitus vtilissimus est, qui pituita & bile mistus est maximè, nec admodum crassus, nec multus euomitur.* Subcrebram vomitionem appellat, mediocrem, nam crebra vomitio multum vomitum facit, & in quantitate, & in continua molestia, à quibus æger effœminatur: habuit itaque vomitus ille optimas conditiones.

Dubitat tamen, cur in vomitu desideretur permistio bilis, & pituitæ, si in deiectionibus non experitur,
B vt sint vtiles; nam si morbus à pituita sola creatur, ad quid bilis vomitio, cùm euacuetur, quod non est morbi materia & possit crudorum, & pituitosorum vitia emendare? Ob quod Auicenna secunda parte canticorum, dixit, à senibus non est euacuanda cholera, quia est in corporibus eorum medicina, & eadem ratio militat, si morbus à bile dependeat, nam euacuando pituitam excernitur quod non est morbi materia, & est correctiuum bilis. Dubium non procedit in historia præsenti, si verè dictum est, bilis, & pituitæ copiam habuisse, sed de doctrina in prognosticis tradita, & non est dubiè optima; nam primam regionem crudis non esse oblinitam, aut infarctam, difficillimum Hippocrati ap-
C paruit, scilicet esse acutam passionem vomitu iudicandam sine bilis abundantia, inde ad bonitatem vomitus, mistionem vtriusque humoris requirit. Adde quod febres acutæ, etsi à bile pendeant, verùm cum eius putredo sine obstructionibus non detur, & hæ à succis crudis, & pituita semper ferè fiant, vtilissimus vomitus erit vtriusque humoris, & vt euacuetur crudum, quod obstruebat, magnam permistionem desiderat; quia erit signum, quod ex internis vterque humor euacuetur, & à longè veniant expulsi, & sic permiscere exquisitè possint, quæ exquisita permistio in bile à venis expulsa, & in pituita ventriculi, est impossibilis, similisque permistio in deiectionibus febres putridas acutas iudicantibus desideranda est. Si verò vterque humor in
D prima regione stabuletur, minor permistio optima erit, ob breuitatem viæ, significabitque coctum esse vtrumque humorem.

Dubium est non leue, quomodo si vrina diei decimiquinti fuit crassa cum alba subsidentia, tot mala à tam optima vrina rursus affixerunt, vt historia refert: nam si ea attentè perscruteris, non solum non esse coctam vrinam ostendebant, verùm morbum esse in principio absque vlla emendatione materiæ, imò in peius quotidie mutari, habuit enim accessiones acutissimas, difficilem tolerantiam, linguam aridam, delirauit, riguit non semel, coma superuenit, & quod magis horrendum, vomuit biliosa, pauca, nigra, & surdastra fuit reddita, & hæc in die vigesimo euenerunt, & tantam vim in acutis habente. Deindè latus doluit,
E cum tussi: Quomodo ergo coctiones securitatem significant, si cum vrina crassa, & albo sedimento, tot mala copulari possunt? Vallesius coctionem manifestam tantùm dixit eam vrinam ostendisse, quod mihi non probatur; nam sedimentum album cum vrina crassa absolutè dicta, perfectam coctionem significant; nam si vitium aliquod haberet, non taceret illud Hippocrates, vt constat ex vrinis inferiùs tam singulariter relatis, quantum ad colorem, & modum substantiæ, & sedimenti defectum.

Phrigius dicit, fuisse succos crudos hypostasim albam æmulantes, & non verum sedimentum, sed hoc admitti non potest cum vrina cocta in modo substantiæ, & in colore. Addit quòd in enixis vrinæ claræ, & quæ meliores videntur, non omninò probantur, significant enim omninò puerperia suppressa fuisse. Ratio inualida, quoniam ipsa suppressio lochiorum si retrocedat ad vasa, & febres tam acutas suscitet, vrinam vitiat, vt in morbi initio apparuit, in quo nigræ, & tenues apparuerunt. Si ergo post, crassa, & cum alba hipostasi fuit, & per consequens cocta, probanda erat, cùm iam materiam morbi coctam ostenderet. Huius dubij solutio etiamsi vrina cocta perfectè admittatur, pendet ex dictis à me, insinuante, aut timente, quod erant plures partes mittentes, & diuerso modo affectæ, & in diuersis regionibus, & cùm vrina totius corporis vitia ostendere nequeat, sed solùm earum partium, à quibus emanat, potuit perfectè coqui portio materiæ illas partes vitians, aut ab eis exiens, quando aliæ partes excrementa sua prauè disponebant, & tam grauia & varia symptomata creabant; censeo enim in omnibus regionibus corporis succos corruptos fuisse, & ob id tot crises, & tam diuersas naturam tentasse, & tam diuturnam fuisse, & tot symptomatibus implicitam illam febrem, quam multiplicem diceres: Non ergo implicabat concoctos esse humores à quibus lotium deprauabatur; & coctum apparere, quando in aliis regionibus putredo emendata non erat, & hæc grauia accidentia, & noua creare; putredo enim extensa nimis, hoc habet fallacissimum, quod cum vrina cocta possit occidere, vt occidissent non dubiè, quæ à quintodecimo superuenerunt, si vxor illa Gigantis vires non æmularetur.

Quod modò dico ita fuisse colliges perspicuè, si consideres morbos tam graues (liceat sic fari) continuatis ferè, & innumeris, variisque expulsionibus iudicatos fuisse, & hoc apparuisse, reiteratasque sæpè, antequam coctio aliqua daretur, ordine naturæ inuerso, quam actiones ad crisim determinant, & in nostra ægrotante crises ad coquendum iuuarunt, aut loquendo propriùs, semper natura velut turgens extitit hinc, & illinc expellens sine coctione perfecta totius materiæ, vt meo iudicio, etsi nihil concoxisset, finiret nihilominus morbos illos, perpetuò expellendos quæ assiduè corrumpebantur; non enim vt concoqueret, detinebat, sed statim velut si venefici essent humores, illos reiiciebat, quod non prauitas, sed sensus exquisitus causabat, valida expultrix, & tanta, tam prolongataque tormenta solùm cor præ cæteris visceribus robustissimum tolerare potuit. Quidquid enim ad illud ferebatur, pellebat, resoluebat, & dissipabat, parúmque interest, quod partes reliquæ patiantur nimis, si cor robur vitale seruat, cùm nequeat vita deficere, nisi cor mali grauitate cesset moueri; quæ si attendas, omnium symptomatum rationem facilè reddes, & cur quidam symptomaticis euacuationibus liberentur, quidam verò occidantur; periclitantur enim, si materia agitata praua sit nimis, quia cor maligna euaporatione, tetrisque habitibus destruitur, vitali calido resoluto, aut corrupto, & hoc breui continget si robustum nimis non sit. E contra verò affectiones, etsi sint multæ, superabit facilè, etiamsi continuò materia morbi agitetur, si praua non sit, & cor sit firmissimum, vt in hac; eodémque modo philosophandum est, si distinguas materiam à natura expulsam; nam si antecedens sit, & non putrida, expellitur commodissimè, quia, nec prauum, nec putridum est quod ad cor eleuatur: si verò corruptum sit quod mouetur, patitur nimis cor, & patiuntur viscera omnia, sicque satiscente vitali spiritu, non potest vita consistere, sed ad portionem deiectionum labitur virtus, & quò malignior materia fuerit, citiùs periclitantur ægri.

Dicit tandem Hippocrates, statim à principio in laringe, dolorem; & ruborem habuit, & gurgulionem reuulsum, fluxio acris, mordax, salsa vsque ad finem perseuerabat. En aliud prodigium, cum tem-

perri

pertinaci, & acri, salsáque fluxione, non exulcerari fauces, & tandem perire; vnde hoc? partim quidem ex partium soliditate, & firma compage, partim verò, & certiùs, ob validam expultricem, quæ fluentia excrementa hætere circa partes non permittebat; & quia quod pellebatur, non erat putridum, sed salsum ob mistionem bilis, & pituitæ, & quando hi duo humores non permiscebantur exquisitè, acris fluxio sentiebatur, non salsa, exquisita vero mistione facta, vt ad salsedinem requiritur, salsa guttabat, non acria.

Multa consideranda veniunt in hac tam pertinaci distillatione. Primum quod per octoginta dies excrucians, & ad laringem confluens, non excitaret tussim continuam, & molestissimam; hoc enim non refert Hippocrates, imò numerando diem vigesimum, in quo latus doluit, notat leuiter tussisse.

Sed quod mihi dubium magis videtur, est, si multa, quæ in hac ægritudine relata sunt, euenerunt ob hanc distillationem, vt rigores, accessiones erraticæ, alui fluxiones, sitis peruigilium, sinditas, vrinæ varietas, & tot accidentium difformitas; nam si dicit Hippocrates, quòd à principio ad finem fluxio hæc molestauit; videtur probabilissimum potuisse esse tot malorum occasio, & prima radix; nam publicum est, nullam partem non esse subiectam cerebro, quando grauatum excrementis incipit reiicere à se in partes subiectas. Est celebris aphorismus secundus *lib.6.* verba sunt. *Quibus nares naturâ humidiores, & genitura humidior, minus integra sanitate fruuntur. Quibus verò contraria, salubriùs degunt.* Galenus Expositor sic scripsit; *Eos igitur qui sunt humidiores, siue secundum cerebrum tantùm, siue corpus vniuersum, non contingit salubrem vitam omnis noxa expertem traducere; verùm continuè distillationibus ex praua occasione capiuntur, & si superfluitas eis ad inferiora per palatum descendat partes subiecta offendantur, fauces, guttur, aspera arteria, pulmo, gula, ventriculus. Tusses itaque in ipsis fieri, & difficiles anhelitus, & angenos, cruditatesque, & ventris profluuios est necessarium, nonnunquam verò, & difficultates intestinorum, quandò quod distillat, salsum quodammodo fuerit.* Hæc Galenus, qui etsi multa incommoda distillationis ex cerebro retulit, non omnia descripsit; nam rigores fieri ex distillatione per carnes, omnes quotidie videmus, dolores etiam pleuritici, articulares morbi, & omne genus tabis, neruorúmque quæcumque passiones, & febres erraticæ, vt in catharris experimur, & alia mala ab Hippocrate recensita *lib. de locis in homine*, quando ex cerebro septem fluxiones enumerat. Multa ergo mala huius historiæ à fluxione illa tam continua, & diuturna creari potuerunt, & hoc indicauit tussis defectus, quæ non erat, eo quod non ad cauitatem asperæ arteriæ, sed ad diuersas partes deriuabatur, tussis enim solùm excitatur, quandò irritat quod fluit, viam respirationis, quam nunquam fluxio illa occupauit.

Notauit Phrigius experimento constare diuturnissimos esse morbos distillationibus ex cerebro copulatos, aliàs aliter mota materia, & ob id etiamsi à febre sint immunes, tamen ex leui causa iterum febricitare. Meliùs Hippocrates loco citato, dicendo; *Præ frigore verò à bile infestati, lassitudine affliguntur, quia carnes cum bilem habuerint, non quiescunt, sed concutiuntur, & concussæ laborant & delassantur, vtpote velut in itinere faciendo concussæ.* Sic ad venas, & quamcumque partem fluere potest, quod caput distillat, & vbi firmatur, obstruit, corrumpitúrque, & putrescit, & meo iudicio mutua circulatio in hac historia dabatur, regio superior, & inferior mutuò se in malis fouentes, totum corpus, & vterus, cerebrum alterabant, tum calore, tum vaporibus acribus ex putredine suscitatis: cerebrum verò humidum, & calidum erat, & excrementis onustum, & inde statim quod calor febrilis incepit, cœpit etiam distillatio liquaris excrementis illius, quæ & ad carnes, & ad vasa, & ip-

A sum vterum, & intestina deriuabantur, sicque replebantur, obstruebantur, fluxiones alui aderant, & vomitus diuersi: replebantur ergo de nouo ab eo quod distillabat, sicque onerabantur rursus, vt rursus ad caput mitterent, & hoc de nouo repletum, & alteratum, suam transmissionem continuabat; nulla enim pars nisi tam longo tempore ab hac mutua circulatione defendere omninò se potuit, quia qualibet ante febris inceptionem excrementis grauata erat, & omnes recipiebant ab aliis, & quod per putredinem vnius resoluebatur, occupabatur statim ab eo quod de nouo fluebat, vt censeam, quod si tot euacuationes non tentasset statim natura, periisset hæc infirma breuissimè, suffocato vitali calore, & vasis repletis; & hoc est quod Hippocrates docuit in initio libri de locis in homine; nimirum B non dari in corpore humano principium, nec finem; sed omnia esse principia, & omnia finis; quia qualibet pars potest esse principium fluxionis ad alias, & illa, quæ priùs mittebat, potest esse finis eorum quæ ab aliis mittuntur, hoc est in ea firmabuntur vltimatè excrementa, & sic infert Hippocrates; *Corporis autem singulæ partes altera alteri morbum facit, venter capiti, caput carnibus, ac ventri, & reliqua omnes iuxta eandem rationem, &c.*

Addit inferiùs vnum ad praxim maximè conducens, dicendo; *Et optimum fuerit sic curare ægrotas, per has, quæ morbos faciunt; sic enim quàm optimè principium ægrotantis quis sanarit:* ob huius præcepti ignorantiam fiunt morbi insanabiles, & diuturnissimi. Omnes ferè C medici sanguinem mittunt, expurgant, & hæc auxilia sæpè reiterant, quibus moderari fluxiones, aut alia mala solent, quia euacuatur, quod genitum est. Verum quia pars excrementa creans non inuestigatur, vt decet, nec morbus etiam illius talia excrementa generans, necesse est, vt per certa interualla morbus de nouo repetat. Est ergo ad amussim inuestiganda pars transmittens, si fluxio detur; aut quæ excrementa generat, etsi fluxio non sit; & morbum eius auferre oportet; sic enim vt dicebat Hippocrates, duplex pars sanatur, & quæ creat superflua, & quæ illa recipit. Galenus 1. *de humoribus text. 12.* Medicos sugillat non curantes partes quæ excrementa generant, velut primam radicem morborum; verba sunt: *Quo in loco par est* D *attendere commune Medicorum erratum, quod in plurimis effectibus plerúmque committitur, nam quod superuacuum est, euacuant illi quidem, sed tamen ne, quod euacuatum sit, quid per simile gignatur, nullo modo sibi curandum proponunt.*

Reliqui dies historiæ.

Si quæ hactenus docui teneas, ratio cuiusque symptomatis facillima erit, nec sigillatim dies enumero, quia multi scripti ab Authore non fuerunt; nam à quadragesimo ad octuagesimum, in quo tempore omninò fuit iudicata, nullum scripsit, nec à vigesimo vsque ad trigesimumquartum. Cuiusque ergo symptoE matis in omnibus diebus vsque ad octuagesimum molestantis, rationem facilè inuenies, si & distillationis potentiam consideres, & quod caput distillans, potest per rheumatismum quamcumque partem in consensum trahere, & sic dolor lateris potuit ex ea causa originari, vt vomitus, & diarrhea: & cùm non minùs vterus malè affectus, totum corpus, aut ventriculum, caput, cor, & iecur principaliter, & magis per consensum lædat, insignis, mutuáque compassio inter partes huius infirmæ dabatur, erátque natura in bello perpetuo, ob afflictiones tam assiduas & varias, vt nunquam expellere extra corpus, aut ad partes diuersas cessaret, neque aliter potuit mortem effugere, eránque partes omnes robustissimæ, non permittentes, quod erat expellibile, detineri in illis tempore multo, præsertim si

ante pastum plena excrementis erat, & à partu purgario defecit, vt censent Mercurialis, & Phrigius, licet Hippocrates illud non referat. Nullus verò docuit, qua ratione defectus agnoscendus sit per historiam, etsi non referatur, vos vero ex relatis vrinis facilè assequi poteritis; nam si primis diebus fuerunt tenues, & nigræ, & nunquam sanguinolentæ visæ fuerunt, constabat planè lochia omninò suppressa fuisse, nam authore Hippocrate, 1. *lib. de morbis mulierum, & lib. de natura fœtus, num.* 12. lochia prodeunt velut sanguis à victima, si sana mulier fuerit.

Referendo verò diem vigesimumprimum dixit; *Vrina autem crassitiem habentes, turbida, subrubra, reposita non subsidebant, & meliùs circa cætera habebat.* Quem textum (vt censeo) non intellexit Mercurialis, dubitat enim qua ratione circa cætera habuit meliùs, si vrinæ crassæ, non subsidentes, à Galeno damnantur, 1. *de crisibus cap.* 12. Et respondet his verbis: Quia illa turbiditas, non ex agitatione venarum prouenit, sed ob materiam à capite per venas delapsam, quod fieri solere habemus ab Hippocrate *lib. de glandulis*. Quod illa turbulentia ex agitatione venarum facta non fuerit, hoc est non ab incendio in crassis, & pituitosis feruorem causante, dictum rectè est, & confirmat nostram doctrinam de vrinis subiugalibus traditam, quòd nunquam coctionis signum esse possunt. Verùm subrubras esse ob materiam à capite cadentem, legi nunquam, nec est cur in hac historia ad caput recurramus, sed ad vterum; & esse tales vrinas optimum signum à lochiis suppressis, iam enim vterum laxatum esse significant, & incipere reiicere praua, quæ antea obstruebant, & retinuerunt purgationem vteri. Et quia cocta remittebantur, & cùm docuerimus cruda multa molestasse, quid desiderabilius iis vrinis superuenire potuit, vtramque materiam, & non paucam continentibus? Dico non paucam, quia censeo totum illud crassum, & rubrum, quod vrinis fuit mistum, exisse ex eo quod in vtero habebat rationem foci putredinis, à quo moderatissima portio leuat magnopere febres, aut eradicat; quòd indicant pustulæ tertianarum, à quibus leuiter exulcerantur labia, & tertiana non redit, aut remissè satis. Et quod modò doceo, etsi nouum videatur, verissimum mihi est, & textui consonum, consultissimè enim dixit Hippocrates; *vrina autem crassitiem habentes, turbida, subrubra, reposita non subsidebant.* Quasi diceret; vrinæ, etsi ex se essent crassæ, hoc est coctæ, erant nihilominus turbidæ, quia non erant turbidæ ob agitationem, sed ob permistionem sanguinolentorum, & crudorum, quæ vterus ex foco expulit, & inde duplici ratione meliùs habuit, & quia cocta erat materia vasorum, à quibus vrina decidebat, & quia euacuatum fuit multum ex eo, quod in vtero detentum, erat putredinis focus; & ideò fuit subrubrum, & crassum; ob idque dixit Hippocrates, vrinæ habebant crassitiem, & erant turbidæ; nam si essent crassæ ob solam perturbationem, frustra diceret, quòd habebant crassitiem, & erant turbidæ, cùm satis explicarentur crassæ ob perturbationem, dicendo, quod erant turbidæ. Et hoc etiam deducitur quia vndecimo cœpit habere signa coctionis in vrina; & decimoquarto habuit illa perfectiora, erant enim crassæ cum alba hypostasi, seu subsidentia. Ergo si morbus semper tendebat in melius, necesse erat, vt vigesimoprimo essent vrinæ coctæ, & crassæ. Et quia saburra excrementorum vteri, quæ focus erat, fuit simul expulsa, erant crassæ simul, & perturbatæ, & repositæ non subsidebant ob multam copiam crassorum, regionem sedimentorum implentem, & veram hypostasim obscurantem. Vtramque ergo crassitiem significando dixit, habebant crassitiem, idest erant coctæ, & erant simul turbatæ, ob mistionem crassorum, & rubrorum, quorum in vrina fuit tanta copia, vt regio sedimentorum ab eis occuparetur, & sic repositæ hypostasim non ostendebant. Crassities vera constabat, quia superior vrinæ regio ita patebat, non enim illa à crassis, & rubris occupabatur: constabat similiter, quia in diebus antecedentibus crassa per coctionem fuerat, & hæc non potuit deficere si morbus tendebat in melius; quæ duplex crassities omnibus vrinis necessariò inesse debet, quando coctâ priùs materiâ, crises per lotium natura publicat, turbantur enim simul cum vera crassitie.

Ex tam portentosa, & symptomatica succorum expulsione, ratione cuius liberata fuit infirma, dubitari meritò potest, si pereuntes per febres, ideò pereunt, quia natura humores putridos, & malignos non expellit illos statim ante quàm coquantur; videtur enim erronea operatio illos detinere vt coquantur, tum quia possunt esse incoctiles, & erraret illos detinendo; quis enim error maior quàm humores pestilentes retinere, qui & incoctiles sunt? & dum detinentur, contagio pestilente sanguinem, & viscera inficiunt, vt verè dicas, ideò perire, quia natura non pellit statim quicquid malignè, aut alio modo putrescit, aut putridum est; & pereuntes cum alui fluxione, non periclitari, quia cruda pellantur, sed quia non pelluntur omnia, quæ putrescunt, & corrupta sunt: estque potiùs mortis occasio actio ablata expultricis, & retinentis deprauatio, quia venenum retinet, & excrementa putrida; & qui pereunt cum diarrheis, ideò pereunt, quia causa putrefaciens plus corrumpit, quàm possit natura commodè expellere, eo quòd si tam copiosè euacuaret, vt corrumpit causa putrefaciens, deficerent vires, vt deficiunt, & pereunt, quando totum pus, aut aqua in suppuratis, & hydropicis euacuatur, & qui quod dicimus defenderet, nescio si aliqua ratione posset conuinci, erat enim necessaria demonstratio vt crederet, securiùs esse venenum detineri, quàm statim quod creatur, expelli. Nec quod Galenus docet, expelli scilicet necessariò bonum cum malo in euacuationibus symptomaticis, satisfacit; quia nullam rationem dat huius necessitatis, & si daret, tenebatur probare esse maius damnum sequutum ad euacuationem vtilium, quàm commodum ad inutilium expulsionem eueniens: & si huius problematis ratio idonea traderetur, magni ponderis esset, vt ex illa cessaret quæstio tam celebris, & hactenus insufficienter discussa, de minoratiua purgatione crudæ materiæ: nam si ratio maioris læsionis quando natura crudam materiam euacuat, efficax sit, eâ ipsâ demonstrabitur minorantem expurgationem non conuenire, & controuersia tam antiqua clarè dissoluetur. Intelliges tamen quod naturam non expellere nociua statim ac creantur, non solùm dependere potest ex debilitate facultatis pellentis, sed quia quod corrumpitur, non irritat, estque infortunium insigne quod non irritet, quia permixtum cum humoribus aliis cicuratur quod est malignum, & prauum, neque applicatur ob talem mixtionem vt debet, ad irritandum. Sicque cum bonis humoribus inuolutum illos inficit, & destruit, sciendum enim est quod irritantia debent esse immediata parti expellenti, distantia enim & separata repugnat irritare posse, quia qualitatem similem non producunt ad distans.

Curatio morbi vxoris Epicratis.

CVm in hac ægrotante daretur, (vt docui) mutua compassio partium, à qua malum tam graue fouebatur, caput enim, & totum ab vtero patiebantur, & rursus totum, & vterus à cerebro tam tenaciter distillante; duplicis partis mittentis, & fouentis tot mala indicatio emergit: semper verò in enixis vrget, quod vterus non expurgans indicat, habet enim multa,

multa, & grandissima vasa, & hæc toto gestionis tempore semper replentur, sintque excrementa prauæ naturæ, & detenta fiunt prauiora, ob quæ, & multum, & grauiter offendit, ac per consequens tota vteri, & partium proximarum regio omni arte euacuanda sectà venà in cruribus, & reiterato auxilio, vt in historia immediata docui, ne inflammatio vteri superueniat: passariis etiam, & vnctionibus, lochiis mouenda, & clysteribus, si opus fuerit, emolliendus aluus, & vterus laxandus, & aperiendus. Deinde hirudinibus (vt antea docui) regio inferior deonerandur commodissimè, quando experimento docemur, frequentissimè enixis hæmorrhoïdas superuenire sponte, indicium certum plenitudinis sanguinis melancholici in ea regione: eandem indicationem iuuant crurum frictiones assiduæ oleis calidis, mox verò linteo calido detersis, & caloris crurum magna sollicitudo esse debet, cùm nihil perniciosius frigore eorum in enixis.

Hippocrates 1. *de morbis mulierum*, sic loquitur: *Quandoque verò non erit, sed mulieri mortem portendet, nisi quis breui venam secet, aut ventrem emolliat, præstat etiam clysterem adhibere. Si verò ad vomitum facilis fuerit, etiam vomitum inducere, meliùs autem est lotium ciere & exsudare.* Cum imperasset vomitum in aptis ad illum, videtur se retractare dicendo, meliùs autem est lotium ciere, & exsudare; vomitus enim periculosè imperatur in lochiis suppressis, præsertim si partes superiores patiantur. Verùm si interdum imperandus est vomitus, tunc idoneus esse videtur, quando ex vtero retrograda lochia ventriculum molestant, & regio illius excrementis iam retrocessis impleta grauat, & premit; vomitus tunc quæ retrocesserunt impactáque sunt euacuat, datúrque locus auxiliis lochia mouentibus quæ perniciosè ante depositionem tot excrementorum consulentur, vomitúsque concussio, hærentia vtero commouere solet, & lochia mouere, vt sternutatio; nam *aphor. 35 sectionis quintæ* dicitur; mulieri quæ vterinis molestatur, aut difficulter parit, superueniens sternutatio bonum: est verò duplex bonitas, vt signum & vt causa; est verò bona causa (inquit Galenus) non solùm quia concussu, & feruore naturam excitat, sed etiam quia excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærent; sic enim, & singultum solet sanare. Est verò extra dubium, quod vomitus concutiet magis vterum, quàm sternutatio, & sic vtero hærentia commouebit vt fluant, aut aperiantur oscula: id verò contingere poterit si vterus inflammatus non sit, aut tumore compressus, & inde vomitus, si tumor vterum obsideat, & ventriculus lancinetur, primáque regio excrementis ab vtero retrocessis, securiùs imperatur, quia redditus purgationis est impossibilis, & vomitu non impeditur; plenitudo verò primæ regionis, & ventriculum opprimens, vomendo euacuatur. Hippocrates verò non loquitur in hoc casu, sed in simplici suppressione sine tumore; & quia tunc redire non implicat, consulit vt securius, vrinam mouere, quia hæc non ita reuellunt vt vomitus, & aliàs reditum lochiorum sollicitant, aut quod enixa exsudet; nam, etsi sudor etiam reuellat, non tam validè vt vomitus, & euacuat praua excrementa totius, quæ per vterum expurganda erant; quæ si ad illum pellerentur quando peruius non est, inculcata obstruerent plus, aut abscessum quemcumque augerent.

Et si inquiras, quomodo sit intelligendus Hippocrates consulendo ventrem emollire, & etiam clysterem imperare; an expurgat recenter enixas, cum nihil periculosius esse videatur, quando euacuatio sanguinis desideratur, & præter hoc ad vterum multa deriuat, vt ad vesicam, & sic illum implebit, quando vacuum illum requirimus ne inflammetur, aut plus obstruatur? Non expurgat catartico, sed ventrem emollit iuribus,

A vnctionibus idoneis, & aliis: & quia vulgus muliebre peccatum graue censuit semper, & modo durat, clysteres recenter enixis imperare, vteri refrigerium timendo in ipso remedij vsu, & ratione remedij; huic timori occurrens clysterem consulit, est enim vtilissimus ad emolliendum aluum, deponendáque securè excrementa praua cum stercoribus, ad aperiendum vterum, liquandóque cruda obstruentia, vt lochia eiiciantur.

Illud verò intelliges, quod cordis dolor, seu dolor oris ventriculi, licèt secare venam sæpe dehortetur, in nostro casu non potest, tum ob vrgentiam febris, & symptomatum statim molestantium, tum præcipuè quod censeam illum dolorem (vt mulicbrium) originari ex retrocessu lochiorum, & inde potiùs auxilium

B dictum indicare vt moderaretur: non enim inflammatio erat, vt constat, sed tensio à plenitudine, & flatibus; dolores enim relati in hac historia communissimi sunt lochiis suppressis, vt sequentibus verbis ex primo de morbis mulierum Hippocrates insinuauit. *Si verò* (inquit) *non processerit purgatio, continget ipsam febrire, & horrorem habere, & ventrem magnum esse, & ipsam attigerunt eorum corpus dolere, maximè si quis ventrem attingat, & aliàs, atque aliàs stomachi dolore vexatur, & lumbos dolet, & cibi fastidium, & vigiliæ, & punctura adest*, &c.

Roborandus est ergo ventriculus, ne recipiat multum, & inflammetur fugiendo odorantia, vt periculosissima: sed pro dolore muliebrium, & oris ventriculi iam diximus esse celebre omentum castrati, & qualiter

C applicandum erat sine oleis, aut alia mistione, postquam verò calorem vitalem amisit, si aliud sit, renouabitur, si non calefiet optimè, quod priùs positum fuerat, & tunc commodè oleo amygd. dulcium, anethino, chamemali, vel liliorum alborum infunditur, & si flatus molestent, oleum rutæ, & baccarum lauri primas tenent, & si febris permittat, puluere nucis myristicæ, & castorei seminabitur, quia mirè flatus discutit, & bonum odorem vnius, ingratus alterius obscurat, & castoreum clysteribus additum, si vteri ardor non detur, celebre est ad dolores flatulentos mitigandos, & lochiorum redditum, & si malignæ qualitatis suspicio sit cum hystericis accidentibus, celebris est clyster ex decocto hederis terrestris cum drachmis sex mithridati.

D Fauces, guttur, & gurgulio idoneis astringentibus firmanda erant, & ardorem temperantibus, non gargatizando, vt practici consulunt, & vulgus consueuit; motus enim partium inflammari inceptarum, fluxionem ad illas sollicitat, & omne inflammatum (vt Galenus dicebat) integram quietem desiderat, collutionibus igitur lenioribus attemperatio, firmatióque commodissimè fient, semper miscendo fluxionem sistentia; semperque auxilium tepidum imperabitur, nam salsis distillationibus tepida auxiliantur nimis, & vsus partium læsarum idem exposuit, vsus lacti, chalybeati aquæ arnoglossæ, & capitum rosarum admisti, mirè demulcet, temperat, salsuginem obscurat, & erosioni obstat, fitque celebre si flore nenupharis, granatorum lacte prius incoxeris. Fluxionem suspendes, si syrupum

E papaueris aquà capitum ros. diluas, & puluerem mastichas admisceas: Et quia peruigilium graue erat, & distillatio tam pertinax, vtrique occurres dando tres, aut quatuor pilulas post horam à cœna, recipiunt verò myrrhæ ʒ.ß. stiracis calamitæ ℈.j. opij grana xij. croci ʒ.j cum serapio de mucilaginibus pilulæ magnitudinis cicerum formentur, somnum conciliant, distillationem suspendunt, lochia mouent, & dolorem mitigant, si ardor febrilis nimius sit, & vrgeant vigiliæ, & distillatio mordax: formabuntur cum syrupo violaceo, aut papaueris, neque crocus timendus, etsi caput doleat; nam si somnum conciliat, indolentiam facit, estque vtilissimum, vt lochia emanent, & coquatur causa, & cor roboretur. Celebre est, ad sistendas acres fluxiones ad fauces laudanum opiatum, quod in quantitate

A tare duorum granorum somnum conciliat, acres fluxiones cohibet, & temperat, dolores omnes mirigat, & feruores reprimit. & spiritus delassatos roborat.

Sed etiam scire desid. tabitis, cur tepida contra salsuginem tam egregiè pugnent, pugnant quidem quia omne salsum terreum vstum plurimum continet, contemperatur verò si terreum illud mulcebri humido imbuatur totum; sic enim in minima dissolutum diuiditur, & ob paruitatem temulissimè alterat, & exquisitè cum humido mulcebri inuolutum, non tangit totum gustus organum; quòd verò non tangitur, non percipitur gustu, si gustus est quidam tactus: frigida vero non diluunt salsum, vt tepida, quia condensant terreum, & irresolubile reddunt, & sic efficacissimè alterat. Si verò B calidum auxilium applicetur, vritur terreum magis, & salsuginosius efficitur, & quia nimis rarefacit organum gustus, distribuitur salsum intimiùs, & impetuosiùs per organum, sicq; validè alterat intensè, & extensè. Hinc vnum edisces, & vt vnum, vnicum etiam præceptum contra salsuginosos, nimirum, quod semper liquidis vtantur, non crassis, liquida enim terreum illud dissoluunt, & in minima vertunt, & sic liquoribus exquisitè mistum amittit salsuginem, & per minima contemperatur, vt sensibiliter pungere nequeat: crassa cibaria hoc effectu frustrantur, & terreum, crassumque plurimum continent, & indè vt minùs salsa dissoluunt, & temperant, vberiorem salsugini materiam præbent, liquida verò è contra: ob quod Tralianus aquæ tepidæ C vsum assiduum contra salsuginosos, & mordaces succos plurimùm valere passim prædicat, quia vti non potest; eò quòd nunquam siccatur, cùm humiditate expolietur nunquam, & cuiusque terrei sit expers.

Est magnum dubium, si satisfactum iam sit indicationi lochiorum suppressorum, liceat pro moderanda tam praua, & tenaci distillatione, cerebrum sectâ venâ cephalica, aut communi, deonerare; cùm nullum validius sit auxilium ad sedandas fluxiones quàm partem mittentem inanire, & intemperiem corrigere, vtrumque verò sectio proposita implebit. Ego sic esse operandum censeo, si suffocari, aut exulcerati pulmones timeremus, impetum ad superiora detinendo (vt mos est) cucurbitulis parti domesticæ inguinum multo ig- D ne firmatis. Id m suadeo, si Medicus assequatur distillationem illam per carnes, & vasa detiratam (vt antea insinuaui cum Galeno) febris diuturnitatis, & aliorum grauiorum symptomatum causam esse, eritq; optimum, & securius auxilium, etsi non ita efficax, hirudines amplioribus venis capitis affigere. Securius dico, quia cùm solo suctu euacuent, & lentè, non retrahunt lochia, vt sectio venæ, & cùm partes externas primò euacuent, trahetur gratiâ vacui immediatè ex internis sibi proximis, & non ex inferioribus, aut immediatioribus vtero; & si fluxio ex vasis extra cranum moueatur, vt solet, vt sunt securius remedium, ita etiam potentius, quo securissime vti possumus, etiamsi lochia fluant, aut non omninò eorum suppressioni sit satisfactum, quia, vt docui, E nulla retractio ex infernis partibus ad supera fit, & cùm minus debilitent cum tali commodo non reuellendi, reiterati securissimè possunt, & multum proficient.

Eodem modo operandum est, si dolor lateris vrgeret; nam cùm esset dies vigesimus primus morbi implicabat non fuisse satisfactum puerperij suppressioni, si vires constassent, & sic facta simili præparatione cucurbitarum secabitur vena basilica lateris affecti, si verò vires venam secare non permitterent, & dolor vrgeret, scarificabuntur cucurbitulæ prius in partibus infernis, & sedata fluxione scarificanda est supra latus affectum. & ante sedationem fluxionis, si dolor vrgens erat, dummodo doloris grauitas ex ipsa inflammatione oriatur; nam si ob flatulentam substantiam crearetur, excusari poterit scarificatio, fotibus enim sacculis, & vnctionibus moderabitur; cucurbitulis enim sic-

A cis, vt incantamento, docuit Galenus flatuosam substantiam extra trahi quarum vsus supra locum inflammatum suspectus mihi est, ob nouam tractionem, vt censeam securius esse scarificari, quando ob flatuum eductionem affigerentur, quàm siccas tantum imperare; sic enim si aliquid trahitur, euacuatur etiam aliquid, siccis trahitur solùm.

Pro sedatione doloris lateralis, auxilium à Vaccio laudatum semper mihi profuit, dialthea oleo amygdal. dulcium miscetur, calidâ latus vngitur, vnctum puluere florum chamemali operitur, & folio brassicæ axungia suilla non aliter inuncto, latus dolens, & oblinitum fouetur, liquatur fascia lata, & calida, & mirè prodesse solet: si flatuum crassorum permistio sit, ad- B ditur pulueribus florum chamemali, puluis seminis cymini summa vtilitate, & in doloris vrgentia, crocus, & oui vitellum miscentur vtiliter, ab hoc auxilio aqua stillatitia florum chamemali, & cardui benedicti, calida bibitur, & sudor emanans confert nimis. Desumpsit ex Empyrica Fauentini, qui non superspargit chamemali puluerem, sed seminis cymini, & butyro rancido, non axungia folium illinit, diuinumque auxilium appellat. Si verò dolor à pituita salsa è capite distillata crearetur, & tussim excitaret, hoc vt singulare auxilium laudatur; Ouum recens coquitur ad indurationem, repurgatur à testa, & per transuersum diuiditur, & vitellus extrahitur, & locus eius sacchario optimo impletur, vniuntur duæ medietates, & in vitreum includuntur, C & aëri nocturno exponitur, aut in loco humido per diem integrum, à quo saccharum totum dissolutum inuenies in liquorem dulcissimum, ad rancedinem, & fluxiones, & tussim à pituita salsa sedandam.

Mirum fuit, quod die decima tam intensè crurum dolor fatigauerit, & quod eo die dolor oris ventriculi reiteratus fuerit, cùm nullum detur auxilium maius ad sedandum dolorem ventriculi, dolore crurum molesto; signum enim erat decubitus materiæ in partes infernas, & causa etiam tractionis ad illas, si dolor inter causas tractionis reponitur; & mirabilius quod cum tot doloribus, & capitis grauitate dormisset plus, & quod dolor molestus, & tam grauis crurum, alios non obscurauerit, si verus est aphorismus. 46. *sectionis* 2. duobus dolori- D bus simul, non tamen eundem locum infestantibus vehementior minorem obscurat. Dolor vehemens, si corpus cacochymum sit, nunquam solus fatigat, quia omnia excrementa commouet, & ad partes debiles confluunt, vt solebant, & multa dolent non simul sed per interualla. Si causæ dolorum magnæ sint, simul sentiri non possunt magni dolores, quia tam magnus animæ concursus simultaneus virtuti finitæ repugnat: sentiet igitur plus cui attentionem maiorem anima applicauerit, & tunc semittetur aliter, & si hinc contempletur, sentiet minus non dubiè priorem, & sic vnus alium obscurat per interualla, & circuitione quadam sentiuntur, non simul. Estque mihi probabile, materiam vtrinsque doloris acutam satis fuisse, & à cerebro in crura, & E ventriculum expulsam, & ob id non delirasse, quia à calida, & mordaci materia se expediunt, ideo dormiuit plus, & grauitate solùm premebatur, non dolore mordaci, aut acuto.

Mitigandus ergo erat dolor ille crurum ob nimiam molestiam. & præter auxilia in altera historia relata, vtilissimum est balneum ex iure intestinorum castrati, aut capitis vituli, in quo simplicia partim anodina, partim resoluentia incoxerint; & pinguedo supernatans colligitur seorsim, & vino albo permixta, mirè hos dolores demulcet. vt sæpè obseruaui. Est verò ad resolutionem, & mitigationem dolorum efficacior pinguedo, quæ ex iure intestinorum infarctorum sanguine, origano, cepa & aliis aromatibus pauci vini permistione facta fit: odor ingratus est, sed gratiosior vtilitas Tertianarum constitutionem vidi, in qua communissimum

fuit

fuit hoc symptoma, & molestissimum, mulieribus præsertim, & relato auxilio optimè se habebant Balneum etiam crurum ex decocto meliloti, chamemali, foliis violariæ, & maluarum, fœnugræci, & seminis lini cum violis, & rosis, moderatè calidum vtile est, à quo inunctio relata fiet si opus fuerit; hoc consulto si dolor vrgeat, si verò dolor leuior sit, tolerari debet, vt attractorium auxilium, si in die iudicatorio veniat, si verò in accessionibus repetat, mitigandus est anodinis, & aliis.

In morbo tam diuturno, in quo natura tam varias expulsiones celebrauit, consilium Mercurialis laudo reiterandi moderatis expurgationibos euacuationem crassorum, & coococtorum paulatim: quod præceptum exequendum est deposita copia lochiis correspondente, & apparentibos signis coctionis, & præcipuè post vigesimum primum & vigesimum septimum. Semper tamen leuiora medicamenta imperanda, quia natura de euacuatione succorum tam sollicita vt hæc, fortioribus præcipitabitur facilè. Si verò vires satis constarent (vt in hac erat probabilius) aduertet Medicus si in qualiber accessione euacuatio aliqua semper celebretur: nam in hoc casu securius censeo permittere suum opus, quia quotidie euacuando, euacuabit satis, & quia in variis accessionibus solet natura ordinatim varias crises tentare, id notandum est, ne in die in quo per sudorem natura mouet, aluum solliciter Medicus, aut è contra. Si verò per aliquot dies pigra appareat expultrix, tunc in morbis tam diuturnis vtiliter expurgabit, vt docet Mercurialis; nam crassa (etsi cocta sint) hærere tenaciter solent, & obstruunt etiam, & rursus putrefiunt, quo sæpè videmus (& contigit huic) cessare febrem per aliquot dies, & rursus redire, etiamsi coctio præcesserit, & quia dictis euacuationibus inuabatur natura, si paruæ iudicabantur, poterit Medicus leuibus auxiliis eas fouere, præsertim quando in fine accessionum celebrantur; nam quo maior illa euacuatio fit, minor focus, seu cinericium relinquitur, & sic leuior erit accessio immediata, & morbus contrahetur. Qua methodo Lomosius sudorem in fine accessionum mouendo, decocto milij in vino albo, duplices tertianas contrahere tentat, estque praxis Medicis Germanis modò familiarissima, Galenum imitantibus, consulentem putridorum euacuationem per sudorem, vrinam, & aluum; non dixit concoctorum, sed putridorum, loquebatur verò de reliquis cuiusque accessionis exterminandis, vt breuiores fiant, & minorem, aut nullum cinericium derelinquant, vt noua redeat accessio. Sic sudor ante accessionem excitatus, mouendo per cutem, quæ ad focum à natura mittenda erant, febrem eradicare solet, qua praxi Rulandus, & Hartmanius doctissimi crebrò vtuntur. Sudor verò ad finem accessionum promotus, minus cinericium relinquit, & sic febris contrahitur, vt nuper dicebam. Est specificum Hartmanij hoc, radicum ostrutij, & vini generosi, partes æquales, digerantur in balneo mariæ sub alembico cæcos post distilla ex alembico per arenam, cauendo ne empyreuma in fine redoleat, huius aquæ da patienti in die quietis, & die sequenti tribus horis ante accessionem cochlear vnum, & reitera hoc ordine, vt sudores moueat si possit, rarò post hoc auxilium paroxismus redit.

Ventriculum roborare consulit Phrigius; peccat tamen fotum ex odoratis parando; est enim odor bonus enixis certa pernicies, præsertim quando lochia cœperunt partes superiores expugnare. Erunt ergo eligenda roborantia ingrata magis. Est mihi consuetum ex sola mastiche pingui in oleo eiusdem soluta cum cera, & resina stomachicum parare, ob tria, quia ventriculum firmat, & cum hoc si aliqua datur obstructio, aut duritiés eam emollit, & quia semper recusoue quotidie ventriculus aëri exponatur, vt fouea-

A tur, & vngatur, in enixis enim periculosum est, hyeme præsertim. Si temperantius auxilium desideras, oleum melinum loco alterius substitues, aut omphacinum, caue non minùs consilium Hippocratis *lib. de superfætatione puerpera recèns enixa*: vbi acida, & austera dare præcipit si vterus procidat: nam si acetum damnauit, vt inimicum sexui fœmineo, 3. *de victus ratione*, nequeunt esse commoda acida recens enixæ, sed perniciosa; nam & absolutè sunt mala, quia vteri dolores inducunt: neque obstat, quod post purgationis terminum acida consulat; nam si sexui sunt inimica absolutè, multò magis enixas percellent.

Est tamen dubium à me nunquam visum, si liceat enixis cum lochiorum suppressione, & præsertim quando sanguis recursus ad superiora viscera agnosci-
B tur, coxis earum amuleta, & quod sanguinem fluentem detinet applicare; multa enim sunt (lapides etiam) manifestè sanguinem è vena extra fluentem statim cohibentia partibus oppositis applicata: videtur autem rationi consonum applicanda esse, cùm sit magni commodi sanguinem ex vtero ad viscera, & caput recurrentem detinere, tunc præcipuè quando internas inflammationes creare incipit, & hoc suadetur, si sanguinis cohibitio tractione eorum agitur Sic enim non solùm recursus ad superiora cohibetur, sed trahetur ad distantissima, & ignobilia membra. Admiranda vis est ad hoc floribus bellidis minoris, à doctissimo, & experientissimo Hartmanio prædicata: manu enim detecta non solùm hæmorrhagiam oarium statim suspen-
C dit, sed quod miraculosius est, sangoinem extrauasatum & in grumos conuersum, & putrescentem, mira proprietate dissoluit, & consumit, si in cibis propinetur, etiam (inquit) si sub vnguibus sit. Illi ergo flores parti domesticæ crurum, aut fœmorum alligati, regurgitantem sanguinem ad interiora ex vtero mirè impedient, & si in cibis propinentur, concretum in vtero, & putrescentem absument, & liquabunt summo commodo.

Mihi quidem ita esse faciendum videtur, si lochia suppressa omnino sint, & ad alia viscera manifestè pellantur, aut trahantur ob dolorem, aut incendium viscerum, alioqui minimè est idoneum, sed perniciosum auxilium. Ratio primi asserti adducta iam est; nam si
D recurrens ad viscera mortalem passionem creat, magnum auxilium erit illius remoratio cõtra expultricem vteri, aut viscerum tractricem pugnando; viscera enim inflammari cœpta, & dolent grauiter, & æstuant simul, sicque validissimè trahunt, meliùs verò securiúsque est circa vterum detineri, quàm viscera principalia tam exitiali passione expugnari.

Si verò Sanguis non fluat ad viscera, sed in regione vteri detentus corrumpatur, & febres graues excitet, aut vterum inflammet, perniciosum auxilium censeo. Ratio est pulchra, quia quæ alligantur, ad suspendendum sanguinem fluentem, non cohibent fluxum trahendo ad se: constat, quia si traherent, inflammarentur partes quibus alligantur externè aut internè, quod
E est contra experimentum. Detinent ergo virtute magnetica occulta non potente trahere ad se, sed conante solùm trahere, non tamen tam valida actione, vt ad se moueant, & trahant, valida tamen vt detineant; nam detinere leuior, & prior operatio est, quàm allicere, & trahere ad se, & immediata corpora constituere, vt constituit magnes ferrum ad se alliciendo. Detinent ergo firmando potiùs sanguinem vbi est, quàm sensibiliter ad contraria loca mouendo. Hic verò modus sistendi, si sanguis ad viscera non fluit, est enixis perniciosus, quia sanguinem firmum vbi est, pellere minùs poterit, quàm si fluidus esset per vasa. Desideramus verò quod lochia reddant, & fluant, vt magnum auxilium, & quod sanguis firmatus, vbicumque sit, putrefiat statim, quia non difflatur: & hoc euidens est. Perniciosè igitus

rur alligabuntur sanguinem sic detinentia, quia redditum lochiorum impediunt, & plus corrumpuntur. Sit exemplum portentum illud naturæ, acus nimirum nauigantium, cuius motua sistitur, ipsaque firmatur, & velut inconcussa manet, quando directè stellam septemtrionalem (*el norte* appellatam) respicit, in qua virtus magnetica residet : sic censeo fluentem sanguinem detinere, quæ suspenduntur, mouent enim leuiter motu contrario, & cùm ad se trahere nequeant, retinent, quæ traxerunt, non mouent ; quod in facultate nostra trahente videmus, retinendo tenaciter, quæ prius commouit. Retinet verò quælibet virtus trahens in situ in quo post primam motionem vlterior tractio impeditur; impeditur verò tractio vlterior à corpore sibi immediato, si quod immediatum est, cadat sub obiecto attrahentis virtutis, aut si non cadat, penetrari non potest. Sic in sole virtus magnetica mirabilis datur, quæ leuiter mouet solsequij florem, & in gyrum secum reuoluit, & defert; illum verò firmat, quandiu lineam per quam attraxit non mutat, ad cœlum verò defert ob virtutis remissionem, & resistentiam vnionis illius floris cum sua arundine, aut trunco. Sic videbis omnes ferè flores à vi magnetica solis girari, & in foliis maluatum passim exemplum occurrit, nam sic ortu solis ortum respiciunt, sicque per totum diem mutantur, vt sol, facies verò in occasu relicta, in nouo solis ortu orientem iam aspicit.

HIST. CLEONACTIDIS.

A die primo vsque ad vigesimum nonum.

Cleonactidem qui supra Heracleam decambebat, ignis arripuit erraticè, dolebat capite à principio, & sinistro latere, & aliarum partium labore, vt quæ lassata sunt : febres exacerbationem habebant aliàs aliter sine ordine, sudores quidem nunc erant, nunc non ; maxima ex parte incidebant paroxismi in dies decretorios præcipuè, circa vigesimumquartum autem doluerant ei extremæ manus, vomuit flaua, biliosa, subcrebra, paulò post saniosa, omnia subleuata sunt. Trigesimo iam die cœpit à naribus sanguis fluere ex ambabus, & hac erraticè paulatim vsque ad iudicium, non abhorruit autem à cibo, neque sitiit per totum tempus, nec somno caruit, vrina tenues, non decolores.

VEhementem fuisse febrem docet Galenus, quod difficile creditur, si causam morbi, & longitudinem eius consideres, & quod semper dormiuit velut naturaliter, & cum optima apperentia; caruit siti, accidentia quidem magnam pituitæ copiam arguentia, vt significauit etiam vrinæ bonus color, cum tenuitate per totum ferè morbum, donec in die quadragesimo subrubra vrina cum rubro sedimento apparuit. Mutatio quidem febribus pituirosis familiaris est, & Galenus ipse inter signa quotidianæ exquisitæ vrinam rubram numerauit, id verò à nobis edisces, contingere interdum velut suffocantem esse febrem, & summè anxiosam, etsi sit pituitosa, quando nimirum cum pituita portio aliqua bilis miscetur : excedit verò nimis humor crudus, liquatur enim multum, & totum corpus

A replet, & obstruit ; ventilatio impeditur, calor suffocatur, & crescit validè anxietas ob ventilationis defectum, & vaporum, & fuliginum copiam insignem cum respiratione satis difficili, vt sæpè in praxi notaui. Erat verò crudis repletus hic æger, quod indicarunt dolores capitis, lateris sinistri, & aliarum partium, velut si lassatæ essent; liquatio enim crudorum, & flatulenta distensio liquationem necessariò sequuta, vasa, & partes distendunt, doloribus cruciant, replentur, obstruunturque omnia ob defectum transpirationis, & sic molestissimæ esse solent primæ accessiones ob nimiam repletionem ex liquatione, & flatibus ortam.

Hinc ortum habere potuit, quod fuerit erratica febris; nam si totum sanguine crudiori scatebat, & totum passum fuit liquationem, & inde vniuersaliter B obstruebatur, extensam corruptionem sanguis totus expertus fuit, & simul variam, ob quam diuersæ naturæ excrementa creata fuerunt, & sic periodorum incertitudo contigit, ob difformitatem materiæ; erantque diuersæ partes affectæ ob corruptionem extensam, & quælibet ad suum focum mittebat quando ad pellendum satis onusta, & molestata erat, vt nulla periodus certa videretur ob confusionem partium mittentium ob extensam putredinem. Quæ accessiones graues, & externæ esse nequeunt, quia nunquam ex multa materia creantur confertim, & semel ad focum expulsa, ob quod notauit Hippocrates, quòd accessiones maximè inuadebant diebus decretoriis, velut significans,

C quod in aliis diebus remissæ satis erant accessiones : in decretoriis verò maiores agnoscebantur, quia illi dies ad pugnam semper inclinant, & cùm semper naturæ auxilientur, pellit causam morbi impetu maiori; & sic maiores accessiones eueniunt, vt eueniunt in crisibus. Sic credo quod incertitudo periodorum, non erat illa à Galeno depicta, vt modò in tertio, modò in quarto, quinto, aut sexto die repeterent; nam sub tanta materia vsque ad octogesimum febrem producente, repugnat tam longas repetitiones dari, præsertim in pituitosa, quæ quotidie affligere consueuit. Erat igitur erratica circuitio, quia confusè per crebras, leuiores tamen accessiones adueniebat in eodem die in-

D terdum repetentes, in alio verò non, nec in eisdem horis dierum; quod quidem contingit, quando per totum corpus extensa putredo datur, & plures partes (vt antea docui) mittentes inueniuntur, & plures, leuiores tamen accessiones causantes, vt planè ignores, si tertiana, aut quotidiana, vel quartana circuitio dicenda sit. Quod, & semel contigit mihi; nullus enim dies sine tribus accessionibus fuit inuentus, cum nimia incertitudine, in horis repetitionum, & nondum coctâ materiâ tentauit natura abscessum magnum in dextro crure, ædema nempe erysipelatosum, in cuius commotione, quia totum mittebat, syncope oppressus, iam ferè defunctus apparuit in ipsa expulsione humoris ad crura. Et quod modò doceo, deduci facilè potest ex

E Hippocratis locutione, dicentis, febrium accessiones alias aliter inordinatæ erant: hoc est, vario modo repetebant, & pluries, quas inconstantea vocauit 1. *de victu acutorum*, quia nec horam, neque diem certum assumunt, vt repetant, sed in eadem die sæpè, in alia rariùs repetunt, & in horis diuersis, ob quam variationem curandas non esse docuit, donec constantes fiant, de quo augmento in methodo nostra communi egimus.

Sudores etiam symptomatici inordinatè mouebantur, quia non erat vniformis materia, nec ab eadem parte emanabant, sed à diuersis, vt docui. In hoc concursu symptomatum vsque ad vigesimumquartum detentus iam circa illum doluerunt ambæ manus, tentante natura abscessum in illis, quem non perfecit, quia in tumorem eas non eleuauit, vt contigit sæpè expulso pauco sero per interiora membrorum, ibique sine

distri

distributione ad externas partes resoluitur. Vomuit etiam flaua, biliosa subcrebra, hoc est plura, & mox saniosa à quibus perpurgato corpore, & præcipuè ventre inferiori meliùs habere cœpit. Nec inde colligas bilem solam huius febris causam extitisse, est enim frequentissimum in locis obstructis varia excrementa creari, & diutiùs detenta, & non ventilata calefieri, & vri, in bilemque præternaturalem mutari, & euomi, etiamsi principalior causa morbi sit pituitosus sanguis, præsertim quando meserei vasa obstructa, oppletaque sunt, quia minus apta ventilationi, & stercoribus proxima; sicque insignem corruptionem acquirunt cum maligno fœtore, & hæc sunt, quæ virulenta modò dicuntur, non quidem vsta à iecoris phlogosi, vt malè Phrigius exponit, nam cum tanto illius incendio neque sitis deficeret, & satis molesta, nec appetitus ciborum permaneret per totum morbum, vt notat Hippocrates, nec dormiret. Putandum ergo est ex vasis meserei expulsa fuisse, & quia in parte non principe stabulabantur, partes principes minùs consentiebant, & sic dormiebat. Non erat sitibundus, & benè ad oblata se habebat; minusque mihi probatur doctrina Vallesij exponentis dolorem lateris sinistri, & affirmat, non fuisse lateralem dolorem, sed oris ventriculi; nam si illud affectum esset, & crudis refertum, implicaret benè ad oblata se habere, & non esse inquietissimum, & anxiosum ægrotum, cum nihil molestius per morbos accidat, quàm os ventriculi vitiosis succis imbutum esse. Nec video, quæ adiuncta symptomata in ea historia sint significantia necessariò os ventriculi pati, imo vomitio biliosorum, & virulentorum contrarium planè innuit, quando si à ventriculi ore expulsa fuissent, præcessissent cardialgiæ intolerabiles à primo die, vsque ad diem vomitionis virulentorum, nunquamque in Hippocrate legitur, quod dolor oris ventriculi per lateris dolorem significetur, esset enim impropriissima locutio & fallacissima, vt est adducta à Vallesio eodem loco, dicendo, quod totum corpus dolere præ nimia debilitare potest, velut, si debilitas posset esse causa adæquata dolendi, cùm conducat potiùs ad insensibilitatem, & nunquam illa sine obiecto naturæ corrumpente ad dolendum sufficiat.

Sanguis ex vtraque nare effluxit circa diem quadragesimum; notat vero quod fluebat erraticè, velut si timeretur euacuatio illa, certis periodis repetere. Ex quo constat quod fluere erraticè, significat duo, & quod non fluebat diebus decretoriis determinatè, vt posset, & quod cessabat, & rursus reuertebat, sine ordine aliquo; semper repetens & paulatim: ex quo loquendi modo intelliges probabilissimam esse nostram expositionem de erraticis accessionibus. Durauit verò illius fluxus reiteratio vsque ad iudicium, quia multa copia erat, & semper parum semel effluxit vt multa repetitione esset opus ad tantæ copiæ euacuationem. Erat etiam crassus sanguis, vt diuturnitas febris ostendit, cuius nunquam per nares multùm semel euacuatur, seipsum præ nimia crassitie in angusto foramine obturans, qui si per nares non euacuaretur, fortassis indomitas, & periculosas parotides crearet.

Dormire, cibum appetere, & carere siti per morbos febriles, optima sunt, etsi morbi longitudinem significare possint, & soleant; acidæ enim pituitæ, & frigidæ copiam significant, nam si febris, & acuta præcipuè, sitim inuehit, appetitum deiicit, & ad vigilandum semper disponit: iis effectibus frustrari sine potenti causa contraria repugnat, & ob id potuit Cleonactides sine vitæ dispendio morbum tam diuturnum ferre, quia dormiebat, capiebat cibos, & sitis molestiâ non cruciabatur. Sic 2. *aphoris. in text.* 33. dicitur: *In quouis morbo mente constare, & bene se habere ad illa quæ offeruntur bonum; contraria verò malum.* Quæ hic æger obtinuit, & sic significabatur ex mentis constantia (vt in expositione Galenus

A docet) quod cerebrum, membranæ spinalis medullæ septum transuersum, & omninò partes neruosæ benè se habebant, sicut ex promptitudine ad sumenda alimenta innuitur benè se habere, quæ ad iecor, ventrem, & cor pertinent. Est verò magnæ vitæ spes quando hæc omnia benè se habent. Per cor intellige os ventriculi, in quo appetentia ciborum præcipuè residet; indeque Oribasium intelliges virtutes aceti numerantem, & docet, esse cordi amicissimum, & illud roborare; per cor os ventriculi intelligit, cui est appetentiæ ciborum organum tam celebre, & appetentiam acetum suscitat, & simul astringit, est cordi amicissimum ob illa duo.

Vrinæ tenues, non decolores erant; fuerunt verò tales per morbum totum vsque ad diem trigesimum nonum: mirabile certè per tot dies non mutasse colorem sen-B sibiliter, cùm sola inedia, aut alimenti minoratio colorem statim intendat. necesse verò erat minus alimenti sumere, quàm per salutem, si ab Hippocrate tam obseruatissimum rectæ rationis victus curabatur, & per consequens colorem intendendum fore, præsertim quando cum cibi detractione, febris continua, & tot dierum datur, quæ & serum absumendo, & plus bilis creando colorem naturalem vrinæ nimis intendere solet. Censeo, id euenisse, quia multo sero iam genito laborare cœpit, à quo bilis maior creatio impediebatur, & semper seri fuit tanta vt ad diluendam bilem requirebatur, habuitque non dubiè Cleonactides copiam magnam pituitæ velut concretæ præ frigore, quæ à calore febrili assiduè liquebatur, & multam seri copiam à liquatione concedebat de nuuo, sicque nunquam color vrinæ naturali C intensior apparuit, donec tanta cruditas crassæ pituitæ à calore fuit moderata, & cœpit color mutari, vt postea dicetur, hancque causam fuisse tantæ perseuerantiæ sudores inæquales ostendebant, qui etiam plures dies occuparunt, pendebant enim ex liquatione crudorum inæquali, copiam nouam seri præstante, & per sudorem inordinatè expulsi.

Est alia ratio probabilissima immutati coloris, perseuerantia videlicet duarum partium oppositos humores creantium mutuò se contemperantes; nam, etsi iecur per febres continuas, bilis plus creare debeat si detur alia pars pituitæ creatrix, attemperabit pituitæ serum in copia maiori, quod copia maior bilis intendere debebat, & hæc complicatio partium oppositarum, est D grandis occasio longitudinis morborum, quia mutuò se impediunt in æqualitate remediorum, & rarum est quod non lædat calidum viscus, auxilium pro frigido datum, aut è contra. De huius vrinæ proprietate sic Hippocrates in prognosticis scripsit; *Cum fuerit vrina tenuis, & rufa morbum crudum significat; si verò sit huiusmodi, & morbus diuturnus, periculum ne non possit æger sufficere, donec cocta sit vrina.* Est verò intelligendus de tenuitate (inquit Vallesius) orta ex putredine, non ex obstructionibus, in quo fallitur; nam tenuis ex obstructionibus, non potest esse coloris naturalis, quia vt redditur tenuis, redditur discoloratior, quia bilem percolari repugnat, si liquor ob viarum coarctationem attenuatur, vt inde teneas, quod tenuis cum optimo colore, non E potest à solis obstructionibus creari, sed à putredine liquoris, aut seri sine permutatione bilis.

Si verò inquiras qua ratione vrina tenuis, & rufa potest longitudinem morbi significare, si Galenus docuit 1. *de crisibus*, *capit.* 12. quod quantum ad colorem iam coquitur? Tene quod loquatur de illa, quæ prius fuit discolorata, & tenuis, non de illa, quæ ob putredinem seri reddita est talis, & à principio morbi talis apparet. Quod verò si cruditatem longo tempore duraturam significat, certiùs significabit periculum, si morbus acutus sit, non indiget præceptore, sit in morbo diuturno periculosa est, vt ob id dicere deberet Hippocrates: si verò morbus acutus sit, & vrina huiusmodi, periculum

est, ne homo sufficere possit, donec cocta sit vrina. Auget dubium, quod in prognosticis loquatur de acutis, non de chronicis morbis, in quibus periculum non potest oriri ex vrina rufa, & tenui, sed ex ipsa morbi diuturnitate; & inde cum quacumque vrina non cocta dabitur periculum vitæ, si æger robustus non sit, quia non poterit virtus debilis longum morbum sustinere. Estque fallacissimum dictum Hippocratis, nam si morbus diuturnus ex se longum tempus permittit, quia breui occidere non potest, quod ex se tempus idoneum concedit, vt vrina rufa, & tenuis concoqui possit, nec est vnde probari possit, quod vrina tenuis cum colore naturali, significet necessariò morbum longum, cum dentur aliæ innumeræ cruditaté maiorem significantes per morbos acutos, à quibus quotidie homines euadunt.

Mihi videtur translationem Cardani sequendam esse; sic habet; *Quandiu verò fulua fuerit vrina, & tenuis, morbum incoctum esse significat, si verò & diuturna fuerit talis existens, periculum est ne sufficere homo possit donec vrina cōcocta fuerit*: hoc est si vrina tenuis, & rufa nimis perseueret, periculum est ne homo periclitetur antequam concoquatur, quia morbi acuti longum tempus non concedunt, & si cruditas diu durat, & necessarium sit tempora coctionis, & cruditatis proportionari, quia tantum tempus requiritur ab apparitione coctionis manifestæ, quantum à principio morbi vsque ad tempus coctionis manifestæ, necesse est, quod in acutis (de iis enim in prognosticis agit) detur timor periculi, si vrina tenuis, & rufa diu perseueret, quia coctio distat nimis, & morbi acuti tantum tempus non concedunt. Cōstat verò præsagium commune esse cuicumque vrinæ crudum morbum significanti, seu vniuersale principiū, specialiter verò vt exemplum tradidit, tenuem, & rufā, quia cùm color sit naturalissimus, & vt dicebat Galenus, quantum ad colorem cocta est, poterat fallere imperitos putantes morbum crudum cum tali vrina non esse, quod & nos in quadam consultatione semel vidimus, contendente vno morbum in vigore esse ob naturalem colorem, alius verò crudum morbum significare aiebat, oblitus tamen textus adducti, quem nos ex Hippocrate retulimus, & discordia quieuit.

A die quadragesimo ad sexagesimum.

Quadragesimo autem minxit subrubra, sedimentum multum subrubrum habentia, sublenatus est, post hac autem variarunt vrina: nunc quidem sedimentum habebant, nunc non, septuagesimo vrinis sedimentum multum, & album, & lene, remissa sunt omnia, febres intermittebant, vrina acuta, rursum tenues, sed boni coloris.

Mirum est, quod vrinæ subrubræ sint melioris conditionis, quàm tenues, & naturalis coloris, quando illæ ex sanguine crudo creantur, si Galeno credendum est; videtur enim læsum magis iecur esse quando sanguinem crudum creat, quàm quando generat bilem naturalem, à qua color naturalis vrinæ pendet. Est in primis talium vrinarum apparitio in die quadragesimo, & iudicatio integra in die octogesimo, confirmatio aphorismi 70 libri quarti, dicentis, *Quibus septimo die fit crisis, iis nubecula rubra quarto die in vrina apparet, & alia ex ratione.* Suadetur etiam veritatis, communis opinio Medicorum docentium tantum tempus requiri ab augmenti vniuersalis principio vsque ad morbi perfectam solutionem, quantum à primo morbi insultu, ad diem primum vniuersalis augmenti: nam si quarta die nubecula rubra appareat, fit crisis in septima, & in nostra historia idem contigit, quando vrina subrubra cum sedimento subrubro quadragesimo die apparuit & morbus in octogesimo crisim perfectam habuit, quod etiam mirabile est, seruari nempe æqualem proportionem in morbo tam erraticè procedente: nec

A minus mirabile quod cum tali sedimento, & vrina, melius habuerit æger, cùm sit morbus in principio augmenti, & in statu debeant omnia fortiora esse. Nec leue dubium est, si in qualibet febre habente crudam materiam, sit optimum apparere vrinam rubram cum simili sedimento.

Iudicium meum est cum Galeno in aphorismi expositione, quod color ruber iudicationibus suffragetur, quia experimentis illud didicit: rationem tacuit, vt in multis problematibus difficilibus consueuit. Iudicationibus verò suffragari non potest aliter quàm coctionem ostendendo; intellige verò quando color ille non à principio apparuit, sed alius. Ostendit verò coctionem in morbis quorum causa totalis, aut
B partialis fuit materia in sanguinem permutabilis, crudi nempè succi, aut pituita, quorum occasione ob seri copiam tenuis vrina solet reddi; quando verò crudi illi humores à natura per conuersionem in sanguinem minuuntur, coctio, & vigor naturæ significatur, & inde morbi augmentum vniuersale; *Estque conuersio illa iudicium quoddam, seu morbi diminutio, quia materiam antecedentem necessario diminuit, erat enim succus crudus, hic verò euanescit conuersus in alium & sic minui potest morbus in augmento, & sine grauitate symptomatum quia coctio illa non fit in materia putrida, qua dum suppuratur, & coquitur premit de nouo, & magis.* Et sic contigit Cleonactidi, non solum quia vt notat Hippocrates, multum rubrum sedimentum reiecit, sed etiam, quia hoc multum, erat signum multæ conuersionis crudo-
C rum in sanguinem, & sic multum fuit diminuta antecedens materia, quæ quia frigida erat, coctionem remorabatur; conuersa verò in sanguinem creatur succus calidior, & inde calor naturalis minus repassus intenditur, & concoquit perfectiùs, & minor est, aut paucior materia coquenda, & ad focum fluxura, ob idque color rubeus, qui priùs non erat, coctionem ostendit, & crisibus suffragatur, si per crisim iudicandus est morbus; & si non, suffragabitur nihilominus solutioni per concoctionem & resolutionem. Attende sollicitè, quæ modò retuli, nam cùm vrinæ rubræ sint aliæ causæ præter relatam, & aliquæ sint perniciosæ, non quælibet mutatio in rubram secura, & salutaris est, de quo proprio tractatu agemus, & per histo-
D rias alias docebo, non enim omnia in quolibet loco examinare licet.

Post dictam alleuiationem variarunt vrinæ; Interdum enim carebant sedimento, interdum non; si de rubro intelligendus est, & aliud apparebat, diuersitatem succorum significabat illa variatio. Si verò rubrum apparebat, & alio die omni priuabatur sedimento, inæqualem coctionem innuebat, retinebaturque à natura materia cruda, vt in sanguinem verteretur, & nihil exire permittebat. Sæpè etiam expultrix à succis obstruentibus impeditur, vt sedimentum, quia crassius nequeat reiicere, donec auferantur, & reserentur obstructa, aut expultrix vasorum, & renum attractrix
E debilitata nequit crassum mouere; nam in morbis inæqualibus, insignis variatio quotidie inuenitur in viribus, humoribus, & dispositionibus vasorum, concoctrice præcipuè, quæ facillimè mutatur in opere, aut ob spirituum variationem, in loco quo putrida coquuntur, aut agitationem materiæ coquendæ retentioni obstantem; aut quia materia crudior, aut aliter minùs coctilis, ad focum aut locum coctionis mittatur vno die, & alio non, & sic modo coctio impeditur, modò apparet in sedimento, aut hoc (quodcumque sit) deficit modò, & apparet postea.

In sexagesimo iam victoria naturæ clarior erat, sedimento albo, & leui & multo, à cuius apparitione omnia remissa fuere, & febris ex continua in intermittentem mutata, ad quam securiorem permutationem satis fuit coctio perfecta, non totius materiæ (alioqui

nulla

nulla circuitio rediret)sed maioris partis : & quod incoctum remansit, febrem intermittentem creabat, & hoc est quod *lib. de totius morbi temporibus*, docuit Galenus; restare nimirum in declinatione vniversali modicum humoris concoquendum, & hoc, etsi coctio perfecta appareat, accessiones declinationis suscitat. Quia verò in mea opinione, & Galeni, vitium putredinale in foco adhuc morbo inclinato remanet, non repugnat ab eo mutari massam sanguinariam, & virium nouum cruditatis in lotio apparere, vt huic ægroto euenit; & vrinæ tenues rursus, sed cum bono colore apparuerunt : fuit verò communicatum contagium paucæ materiæ, vt non sufficeret longiori terminationi, vt ex historia constat; nam septuagesimo febris intermisit decem dies, & octuagesimo superueniente magno rigore cum acuta accessione sudauit multùm, & vrinæ habuerunt sedimentum rubrum, & leue, & prorsus fuit iudicatus.

Quod dicit, die septuagesimo febris intermisit decē dies, interpretantur quidam, quod nulla daretur febris à septuagesimo ad octuagesimum, quod mihi minùs probatur, nam non videretur idem morbus, nec dies à primo deberent, nec possent numerari, vt Hippocrates numerat; febricitauit ergo decem dies, sed intermittenter, & lentè, vt putat Mercurialis: & quia expulsio accessionalis illorum decem dierum moderatissima fuit, remansit in foco cineticium magnum, quod octuagesimo rigorem suscitauit. Et quia totum ad ambitum expulsum non fuit ob debilem expultricem (non absolutè, sed in ordine ad cinericium accumulatum) remansit intra vasa portio illa, quæ acutam accessionem creauit, à qua sudor superueniens, prorsus febrem eradicauit, vt verificetur aphorismus quinquagesimus octauus, libri quarti, *febre ardente laboranti, rigore superueniente solutio fit*, post quem vt docet Galenus, & alui soluuntur, & sudores, & vomitus biliosi superueniunt. Constat verò tales euacuationes post rigorem requiri quando expulsio humoris rigorem causantis non euacuauit totam morbi materiam, estque frequentissimum non euacuari, aliquando tamen contingit, vt ego expertus sum : & si rigor interdum solus non sufficeret, diminutus aphorismus videretur, & aliæ euacuationes rigori ab Hippocrate iungerentur, quod non fecit, quia ille solus aliquando sufficit.

Curatio morbi Cleonactidis.

SI Hippocratem consulas, dubius eris in huius febris medela, monet enim 1. *de victu acut. text. 52.* inconstantes febres sinendas esse, donec constent, vbi autem constiterint, victu, & curatione conueniente pugnandum; nulla verò maior inconstantia, quàm erratico modo accessiones inuadere, vt nulla hora pro auxiliis secura datur; & manifesto periculo æger exponitur, lege Brassauolum *loco cit.* plurimas causas errantium febrium narrantem; etsi satis obscurè. Ego verò certius puto propriè erraticas esse, quæ ex eadem materia creantur, est tamen sancta, quod anticipet repetitiones sine ordine, & inconstanter, aut quia ad eundem focum partes diuersæ mittant, aut ad diuersos : vtrumque enim euenire potest, vt enim instabilis homo dicitur, qui in opinione, & assertis assiduè variat, & quod modo promittit, postea breui recusat; sic idem humor instabilis est, quando sub eadem specie febris inuasiones incertas sortitur, vt nulla detur repetitionis hora certa & secura. Præcipuè verò idoneam curationem impedit, quando ante declinationem vnius accessionis alia accessio inopinanter occurrit; nam cum semper Medici ad remediorum exequutionem, quietiorem horam, & in qua minùs natura repatitur, requirant; hæc verò in

A modo dicto repetitionis non detur, & in alia patiatur nimis, timens iustè auxiliorum magnorum exequutionem, quia aut debilitatur nimis ab oppressione assidua morbi, & auxilio maiori vnà concurrentibus, aut fieri lypiricus potest, si sanguine misso, occurrat statim accessio vitalem calorem suffocans, vt amplius non recalescat, aut quod probabile est, sudore syncopali opprimatur, aut ob defectum caloris, principium accessionis ita extendatur, vt summam debilitatem contrahens æger, difficillimè virtus instauretur : quod periculum in victus exhibitione similiter datur : vidi enim ob datum cibum instante accessione, apoplexiam superuenire, à qua cum summa difficultate liberari potuit. Febris tamen reddita prauior ægrum occidit, cum esset ex se B securissima.

Ex dictis intelliges, cur in continentibus seruantibus eundem tenorem, aut perpetuò crescentibus remedia maiora methodicè fiant, non verò in errantibus, si sine periculo imperentur; illæ enim vnica accessione clauduntur, & non possumus aliud tempus idoneum pro remediis sine periculo spetare, quia in illo à quo denominationem sumunt, occidere possunt, eo quod multos dies status, aut continua crescentia potest occupare, in accessionalibus verò breui tempora mutantur, & venit aut declinatio, aut intermissio in qua commodiùs, & securiùs auxilia imperantur: & cùm grande periculum detur, si executo magno remedio, accedat statim alterius accessionis principium, inde has in- C constantes febres sine curatione donec constent permittere, monet Hippocrates, quod consilium in acutis, & periculosis, periculosissimum est, cùm sit temerarium sine auxiliis morbos periculosos, & acutos relinquere. In cronicis verò & securis, expectare Medicus potest febrium constantiam, vt securè medeatur : expectabit verò donec permutationem in alium grauiorem non timeat, aut malignior reddatur, qui modò securus videbatur. Permutationem verò proximam arguent symptomata grauiora, aut prauus mos, quæ priùs non erant: illud non ignorans, quod sicut in continentibus eundem tenorem seruantibus, aut perpetuò crescentibus, venam securè secamus, quia aliud tempus commodius non datur; ita in accessionibus nullum D tempus periculosius datur, quàm principia accessionum; est enim corpus totum astrictum, & velut interiùs retinens omnia excrementa, quo fit, vt secta vena, sanguis non exeat, aut si permittatur exire, permittitur solùm quod ex sanguine purissimum, & spirituosissimum est, & sic eueniunt mala, quæ nuper retulimus, & est sperandus finis augmenti, aut vigor summus; vt sectio venæ securiùs celebretur, quia iam corpus expanditur, quo minùs astricto, sanguis liberiùs emanat. Quod verò corpus ita sit in tribus temporibus accessionum, Galenus docet *lib. 10. meth. cap. vltim. & 3. de crisibus*, docendo cur in principio, augmento, & vigore accessionum, grauioribus tamen temporibus effugerunt periculum : tacuit verò rationem astrictionis in tribus primis temporibus, quam nos iam tradidi- E mus : ex qua etiam deducitur, cur in deliquiis, aut iam deliquio imminente sanguis purissimus exeat, cùm ante deliquium corruptissimus, & crassus emanaret; & cur sine sero, & antea cum illo, quod est intellectu difficilius, cum sit serum tenuius & fluxilius.

In acutis verò & periculosis morbis inconstantibus, idem præceptum seruabitur, præter expectationem constantiæ; eueniunt enim celerrimè pericula si morbus incuratus relinquatur, & in acutis cùm non dentur rigores, nec tam vehemens retractio succorum ad intra, securiùs vena secatur temporibus iam dictis, & fieri potest, vt secta vena inconstantiam destruat, & destruet non dubiè, si ob plenitudinem corruptam inordinatio veniat, vt antea docui. Id capies, si teneas continentium dictarum generationem; in obseruanti-

bus enim eundem tenorem, tam celeris est corruptio sanguinis, vt est corrupti resolutio; & in continuo crescentibus celerior est corruptio resolutione corrupti, & sic semper crescit; ergo si illud quod æqualiter corrumpitur, mitteretur ad focum, cessaret tenor ille vniformis, & noua accessio inciperet, idemque continget quando corruptum excedit quod resoluitur, & in hoc casu citiùs accessiones aduenient quàm in primo, in quo erat æqualis resolutio cum putrido de nouo. Verùm in continentibus, accessiones nouæ non dantur, quia quod corrumpitur, non mittitur ad focum, carent enim illo febres continentes, & sic in vnica accessione constitutio tota absoluitur.

Interim verò, quod constantiam sine auxiliis spectas, aduertit Auicenna, quod regimen subtilies, sic enim non solùm accedit ex inedia certior causæ cognitio, sed etiam euacuas securè, & supplet inediæ inanitio partem euacuationis per artem fiendæ, ob quam Hippocrates, & Galenus passim docent, inediam totum inanire; in qua biliosi exasperantur, pituitosi verò meliùs se habent, & in illis febris augetur, & os ventriculi morsu lancinatur, faciesque pallescit, & facilè animus deficit, & oculi excauantur, & lotium nimis incenditur, Pituitosi verò inediam sustinent, febris remittitur, causa morbi bifariam absumitur, & resolutione, & commutatione in sanguinem, facies viuidior redditur, sicque in cognitionem causæ per inediam ducimur. Semper ferè pituitosæ febres à cibo augentur, moderantur verò biliosæ. Melancholicæ verò, & sanguineæ medio modo se habent; hæ enim biliosas æmulantur, quia raro non mutatur in bilem sanguis putrefactus. Melancholici verò saliuosi sunt, & ob multum serum humidiores etiam. Illud verò particulare habent, quòd serum malignum sit, vt ex Platone docuit Galenus, & sanguis eorum ichorosus sit, & ineptissimus creationi vitalis spiritus, & inde inedia exasperari solent, & vigiliis premuntur, quia sicci, & cibi defectu siccantur nimis, ob id indigent cibo pingui, & aërea humiditate mulcebri, & spirituoso, vt plus accedant ad biliosorum naturam, quàm ad pituitosos: suntque elegantes sententiæ Hippocratis, potentiam ciborum & eorum defectum exponentes, sic *lib. de veteri medicina, num. 15.* exarauit; *Fames enim magnam potentiam in naturam hominis habet, & sanandi, & debilitandi, & occidendi.* Et 7. *Aphorism. textu 59.* scripsit, *Carnes humidas habentibus famem adhibere conuenit, fames enim corpora siccat*; & doctissimè idem argumentum prosequitur 1. *de victu acut.* per multas sententias; & Galenus 10. *method. cap. 5.* prolixè satis exposuit, quàm aduersa sit inedia calidis, & siccis naturis, & 12. *method. cap. 3.* quàm vtilis pituosis, in quibus semper inuenies nouum febris incrementum à cibo, si continua febre laborent, est enim corpus impurissimum ob lentam conditionem pituitæ, & nimis obstructum. Accedente verò noua occupatione viarum, ob illud quod cibus repleat, crescit febris non dubiè, & oppositum biliosis euenit, vt 11. *method. cap. 6.* contra Diætarios Galenus probauit.

Est magni Medici longitudinem, aut breuitatem morbi statim agnoscere, non solùm ad idoneam victus rationem instituendam, sed etiam ad idoneam curationem, & ad rectè præsagiendam, & spectandam crisim: longitudo verò originatur à multis, primò à corporis densitate; secundò à multitudine obstructionum; tertiò à copia crassorum, siue sint pituitosa, siue melancholica excrementa; quartò è læsione, & distemperie plurium partium, & præcipuè si oppositis distemperiebus laborent, nullæ tamen partes distemperatæ longiores, molestioresque morbos seruant, vt regioni, & muneri naturali inseruientes, quia cum alimento plus dissimili pugnant, & copia excrementorum assiduè alterantur, tenenturque corpori vniuerso seruire, vt inde

A copia maiori, quàm ipsæ indigent, onerantur, aut alimenti, aut excrementorum.

De corporis densitate est elegans textus Hippocratis *lib. de alimento, comm. 40. Qui probè perspirant, imbecilliores, & saniores, & facile conualescunt, qui malè perspirant priusquàm ægrotent, robustiores sunt; qui verò in morbum inciderunt, difficilius sanescunt, hic autem, & toti, & parti.* Ratio est, quia densitas resolutionem excrementorum, & transpirationem impedit, raritas verò, & laxitas transpirabile nimis corpus reddit, & sic morbum contrahit, vt densitas correspondeat hyemi, raritas æstati; & vt hæc morbos breuiat, sic raritas, & vt hyems remoratur, sic densitas: nam in *Aphorism. 2. aphor. 25.* dicitur, *Æstiuæ quartanæ breues, autumnales verò longæ, & maximè quæ hyemem attingunt.*

B Obstructiones multæ putredinem diutissimè fouent, & corpus obstructum denso respondet, quia, vt hoc, non ventilatur, & quidquid ad loca obstructa distribuitur, inculcatur ibi, & continenter corrumpitur, & obstructiones geminat, sicque causa morbi radicaliter inconcussa, & difficilè mutabilis est, & diu durans tophacea redditur, & ad hecticam febrem, aut marcorem senilem firmiter disponit. Excipio obstructionem vniuersalem à plenitudine sola ortam, hæc non est occasio morborum diuturnorum, sed aut repentè occidit si sit nimia, aut decumbens in partem debilem internam, desperatas inflammationes ferè semper generat. Si verò tota corrumpatur, vt solet, diuturnas passiones generare potest, præsertim, si confluens in partes ali-C quas tenaciter impingatur, & obstruat, sicque Galenus 8. *method. cap. 1.* loquitur; *cernimus enim aliquando etiam quod multum est cùm simul totum confluit, obstruendo hærere, infigique, non minus quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa; quod si per meatus angustos est transitus, multo profectò magis retinetur.*

Copia crassorum morbos diuturnos creari non eget probatione. Est celebris aphorismus 28. *lib. 2.* febricitantium non omninò leuiter, permanere corpus, & nihil minui, vel etiam plusquam ratio postulat contabescere, malum; illud enim morbi longitudinem, hoc verò imbecillitatem significat; Galenus, corpus permanere sine diminutione, reducit ad corporis densitatem, & copiam crassorum, non quia vtraque causa sit D necessaria simul, vidimus enim ex Hippocrate *lib. de alimento*, solam densitatem ad tardiorem conualescentiam sufficere, & quod sola crassorum multitudo longo tempore egeat, vt superari possit, quartana, & quotidiana indicant; estque impossibile dari crassorum multitudinem sine multa obstructione. Nec obstat aphorism. 25. *lib. 2.* *Æstiuæ quartanæ magna ex parte breues*; potius enim nostram sententiam suadet, quando authore Galeno, vt breuis fiat, indiget tam perenni resolutione, vt fit in æstate; præterquam, quod multi putant, æstiuales quartanas ex bile fieri, ob idque esse breues; bilis verò non semper est crassa, neque perpetuum est quòd crassitudo succorum diuturnos morbos excitet; tam moderata enim esse potest materia, quod E etsi sit crassa, finiatur breui præsertim si multo sero diluta sit, vt solet esse naturalis melancholia. Vidi iam semel quartanam septem circuitibus terminatam, & perfectissimè, & in qualibet accessione æger copioso sudore inundabatur, & si vera est (vt teneo) nostra doctrina, quod quilibet circuitus potest à quolibet humore causari, clarum est quòd æstiuæ quartanæ magna ex parte erunt biliosæ, nec à crasso humore necessariò pendebunt.

Partes internæ morbosæ, quando oppositis qualitatibus distemperantur, & causas morbosas creant contrarias, molestissimè, & diuturnè lædunt, coguntque non sine periculo contraria auxilia miscere; nescimus enim, si calida applicentur causæ frigidæ, aut calidæ, vt dubia satis sit eorum vtilitas, & possibile

incom

incommodum : si verò temperatis vtamur, nunquam æquale auxilium imperatur, & sic longissimè laborant, & probabile est, quod auxilia contraria mixta, se etiam attemperent, & non possint plusquàm temperata. Sic omnes Medici variegatas deiectiones, vt longissimas damnant, & Galenus 1. *epid. sect.* 3. in historia vxoris Philini, scripsit, *Itaque morbi sunt pessimi, in quibus vtrique memorati succi abundant.* Erat verò sermo de biliosis, & crudis, & crassis. Aliqua ex dictis retulit Hippocrates 2. *epid. sect.* 6. *text.* 10. iis verbis : *Si venæ in manibus pulsent, & facies rectè valet, & hypochondria non sint mollia, diuturnus morbus fit, sine conuulsione non soluitur, aut sanguine multo ex naribus; dolor coxæ.* Quo loco per *faciem rectè valere*, idem significat, quòd in aphorismo per corpus permanere, & nihil minui, & per *hypochondria non mollia*, significat obstructiones eorum insignes, quas diximus diuturnas febres causare, quibus obstructis familiaris esse solet fluxus sanguinis ex naribus, vt in prognosticis docuit; & cùm hypochondria sint coctionum præcipua officina, si hæc obstructa, & dura sint, nequeunt breui coctiones celebrare, quia obstructiones eorum difficilè auferuntur, & febres non cessant, si non cesset obstructio. A relatis causis non differt Gallica distemperies; partem enim principem lædit, & crudis corpus replet, tenacissimáque, & hærentia sunt. Miror tamen inter causas diuturnitatis numerari à Mercato, grauia, & diuersa symptomata assiduè affligentia; hæc enim breue periculum potiùs pollicentur, & de ratione morbi diuturni est, non affligere nimis, quia tardi motos esse debet; & vt æger durare possit, non debet grauiter, & assidue symptomatum grauitate, & continuitate cruciare.

Longum etiam morbum significat vrina, quæ non residet, hoc est, quæ caret contento, & nullum sedimentum apparet, vt docuit Galenus 4 *aphorism. com.* 7. dicendo; *Quæ verò vrinæ non resident, si vires affuerint, longum fore morbum ostendunt, si imbecillitas adsit, ægri mortem pronunciant.*

Hæc dicta sunt, vt teneas fuisse probabilissimum tam diuturnum fuisse morbum Cleonactidis ex ignorantia alicuius causæ diuturnitatis, aut quia erat difficile diuersis excrementis breuiter occurrere, nec posse nos idoneam curationem scribere, nisi consulere exquisitam indagationem causarum dictarum, vt breuior, & securior curatio celebretur, non ignorando, quod semper (vt docui) tam diuturnæ passiones creantur, aut quia multa materia creata supponatur ante morbi initium, aut quia detur vna, aut plures partes, quæ ex alimento quotidiano generent assiduè excrementum ad nouas accessiones creandas, quarum vitio si non occurras, sollicitè laborabis frustra. si multa materia genita supponatur, cùm illa sanguis esse nequeat, constat curationem in frequentia expurgationis, potiùs quàm sectionis venæ consistere, est enim magna cacochimia multùm à sanguine distans, quam ego supernatantiam voco, & ei expurgationem Hippocrates lib. de natura humana, vt adæquatum auxilium dicauit, nec ad expurgationem illius, coctio expectanda est, vt metus sit, ne concoqui possit ob copiam: & vt alibi docui, purgando antecedentem materiam, non purgantur cruda, sed quæ in cruditatem abitura sunt quando ad focum mittuntur. Nec ob hoc doceo non esse priùs secandam venam, si in secunda regione cum sanguine mixtus sit humor excedens, sed censeo maiorem partem curationis in coacuatione cacochimiæ consistere, quæ si nimia videatur, vt iam supernatet, expurganda priùs est quàm vena aperiatur, hoc enim remedium, vt securè vena secetur, disponit ægregiè, supernatantiam tollendo.

Illud verò attendes, vt felix expurgatio sit, nimirùm quod hypocondria obstructa nimis non sint, &

A si sint, dabis medicamentum primam regionem solùm expurgans, deinde reiterata præparatione, secundam regionem purgabis, aliter si feceris, obstructa viscera lædentur nimis, aut duplicata obstructione, aut inflammatione excitata, quod consilium tene vt magnum.

Si verò humorum contrarietas diuturni morbi causa præsumatur, remediis oppositis, aut per interualla imperatis, aut simul mixtis medela assequenda est, vt in cura tertianæ nothæ Hemitritici, Galenus, & Auicenna docuerunt, & nos etiam qualiter possint sine damno misceri explicuimus, Auicennam contra Tralianũ calumniam sequuti. Semper verò in tali miscella euacuato iam corpore magnus deobstruentium vsus esse debet in cibis, & assumptis, & exteriùs hypochondriis

B distentis applicitis. Est etiam vtendum clysteribus non admodum mollibus, vt Galenus docuit, & nos expurgantibus frequenter vtimur, cum magno commodo; notando, quod etsi morbi longi crassiorem cibum poscant, non decet illo tam licentiosè, vt Medici consulunt, vti: nam obstructa corpora resoluuntur minùs, quàm reserata, & cibo pleniori læduntur semper obstructa loca, & hoc præcipuè obseruandum si cum lassitudine morbus incipiat, vt in Cleonactide; in quo si prima regio crudis carebat, sanguis statim mittendus erat, ob dolorem capitis, lateris, & aliarum partium, velut si lassata fuissent membra, plenitudine excrementorum oppressa, & grauata, quod meritò notauit Hippocrates, ne dolores illi turgentia putarentur: in qua

C dolentia non dolent, vt lassata, sed velut impulsa, & non dolent cum stabilitate, sed ab vno loco mutatur in alium dolorifica causa, latetque aliquandò, vel peritissimos Medicos, flatuosam causam accusantes, seductos mobilitate flatibus, & humori turgenti tam propria, vt iam hisce temporibus penitus vigentia ignoretur: est enim (vt alibi docui) momentanea eius apparitio; statim enim firmatur in aliqua parte debili humor; nam irritando, si extra non truditur, cum nesciat quiescere, nisi in parte debili, & semper intus maneat, breuissimè in partem debilem pellitur, & ibi firmatur, vt in nullo alio sit tam notandum consilium Hippocratis, nec tam verum: occasio præceps, vt in humore turgente, ob quod eadem die purgare consuluit, quia in talibus tardare malum est.

D Si tenues succi, & serosi, aut pituitosi crudi, & melancholia eodem tempore molestent, priùs sunt educendi serosi; non enim coctio eorum speratur: mox præparandi pituitosi, & melancholici, sed priùs pituitosi educendi, quia prius coquuntur: mox melancholici, & ex hac varietate pendet vrinarum varietas, vt modò cocta appareat, modò cruda, coquitur enim priùs succus parabilior; & alter in suo typo vt crudus, lotium perturbat, & mutat, quo tempore coctus expurgandus est seligenti pharmaco, & humori cocto propriissimo, vt alium crudum non moueat: & hoc intelligendum est quando coctio ad expurgandum speratur, nam si materia sola antecedens expurganda

E sit, omnes humores simul sunt expurgandi, quia vt antea docui, materia antecedens nunquam est cruda cruditate putredinis. His indicationibus febres diuturnæ curantur, deobstruendo viscera efficacissimè, euacuando per interualla, & præcipuè reiterata expurgatione leuiori, tum pharmacis seligentibus, tum clysteribus eiusdem facultatis, sæpè repetitis; & si pituita cruda & tenax prædominetur, vsus oxymelis frequens esse debet, vt syrupi acetosi simpl. si bilis cum pituita mixta sit; est enim timendus periculosus abscessus in febribus tam longis, ob crassitiem, & copiam materiæ, nisi euacuationes reiterentur iuxta ideam humoris peccantis; quod præsens historia nos monet in qua natura, & vomitibus, & raro abscessu in manibus, & copioso fluxu sanguinis è naribus, & sudoribus multis,

& rigore, sarcinam, & discordes humores reiiciendo ægrum liberauit à morte, & abscessu; & fortassis Medici negligentiam accusans, aut artis occasionem præueniendo operata fuit, quod Medicus exequi, & imperare tenebatur, quod periculum vrinæ varietate, & crassitudine, eliminare consueuit. Sic Hippocrates *lib. de humoribus, comm.* 3. text. 35. scriptum reliquit, *Vrina crassa, alba, qualis Archigenis erat, in laboriosis quartanis quandoque it, abscessuque liberat.* Si præterea sanguis etiam de naribus abundè, copioséque fluat, quod etiam docuit Hippocrates 4. *aphorism.* text. 74. Periclitabatur verò Cleonactides abscessum incurrere, quia eum lassitudine magna febricitare cœpit, vt his verbis dicitur, 4. *aphorism.* 31. Febricitantibus lassitudinem habentibus, in articulos, & circa maxillas potissimum abscessus fiunt.

Est circa medelam febrium putridarum particularis castigatio Augenij Ferrarij, putantis obstructiones hypochondriorum paruipendendas esse, quia nunquam censet esse posse causam febrium, sed in obstructione, & constipatione meatuum habitus corporis sitam esse totam radicem putredinis; inde vsum apozematum deobstruentium condemnat, & oxymel, mulsam, aut apomel, aut sacharum commendat, quæ vt naturæ nostræ familiaria, & amica, per totum corpus distributa, habitum deobstruunt, nullisque aliis antiquos Patres vsos fuisse, ad coërcendam putredinem, deobstruendo totum corpus. Zulapia verò quia ingrata, recusat natura, nec distribuuntur per corpus, fastidiosa sunt, appetitumque deiiciunt, stomachum subuertendo. Verùm fallitur non dubiè afferente Galeno 1. *ad Glauc.* raro dari quartanam sine læsione lienis, nec tertianam sine iecore læso, nec quotidianam sine ventriculi culpa, quibus læsis si non succurras, proficies nihil, quia generatio causæ febrium, aut occasio illius abundantiæ, perpetua erit, si viscera læsa non sanentur; nam si lien obstructus, & debilis melancholiam ad se non alliciat vt debet, sanguis non defæcatur, & per corpus distributa superabundat, & materiam quartanæ offert, donec lien à quo expurgari debet, sanus reddatur. Sic si iecur obstructum, & æstuans, plus bilis quàm natura desideret, creet, permanebit tertiana quandiu iecur obstructum, & distemperatum culpabile sit; idemque de ventriculo debili, & crudos succos abundantiùs creante in quotidiana tenebis, & ad quid aliud Galenus tertianæ nothæ occurrens, fouere hypochondria commendat; non aliud diligentiùs commendatum ab Hippocrate legitur, quàm accurata hypochondriorum exploratio, vt ex historiis epidemicis constat. Est ergo omnibus partibus læsis occurrendum, si febres iugulare cupimus, nec ob id habitum corporis aperire, & laxare prætermittendum est, sed magni momenti esse censemus, ad quod inunctio cum oleo chamemali ab Aëtio extollitur; vngitur enim totum dorsum vsque ad femora blanda frictione, mox linteo calido oleum exquisitè abstergitur, & quiescere ægrum imperabitur moderatè stragulis coopertum; sic enim habitus corporis reseratur, & resoluuntur obstruentia excrementa, & sudore excitato multùm conferre solet. Si verò obstructio tenacior suspicetur, puluerem nitri miscebis, & post olei detersionem, farina ordei modicè calida totum quod oleum lauauit rursus fricabis, & multùm proficies, & non minùs vomitu excitato post prandium, vt Galenus consuluit: quo celebri remedio claré deducitur occasionem maiorem diuturnitatis febrium esse obstructiones tenaces hypochondriorum, & primæ regionis, quibus dissoluendis, celebre remedium est, & mihi expertissimum expurgare per interualla infusione duarum drachmarum foliorum senæ in iure pulli cum modico cinnamomi, & manè facta expressione dissoluere in iure calido drachmam dimidiam chrystall. tartari, & torum sumere, calidum summo mane; obstructiones enim pituitosas, & melancholicas mirabiliter destruit, & securissimè si idonea præparatio præcesserit.

HISTORIA METONIS.

A die primo vsque ad quintum.

Metonem ignis corripuit, lumborum dolorifica grauitas. Postridie cum multùm aqua biberet, bene aluus reddidit. Tertio capitis grauitas, retrimenta tenuia, biliosa, subrubra. Die quarto cuncta exacerbata sunt; bis die de nare dextra sanguis paulatim fluxit; nox grauis fuit; dejectiones vt fuerant, die tertio, vrina subnigra, in qua subnigra pendebant dispersa, non residebant. Die quinto è dextra nare affatim profluxit merus, sudauit, iudicatus est.

INcendium magnum cum multitudine sanguinis crassi, melancholici Metonem corripuit; stabulabatur verò in vena caua dorsali; quæ ob magnitudinem multum sanguinem capit, & dum putredine feruet, dolorem lumborum molestissimum pondere, incendio, & feruoris inquietudine causat: sunt enim inquieta feruentia; quam molestam agitationem auget, & fouet irritata expultrix, quando iam tentat causam grauantem, & quouis modo molestam extra corpus reiicere; docet enim experimentum, dolorem lumborum sæpè alui deiectionem præcedere, vt Hippocrates etiam sæpè notauit, quem magnum in Metone fuisse videtur, quando peculiariter illius Hippocrates recordatur. Incendium molestissimum fuisse, deducitur ex potu copioso gelidæ diei secundi, qui in mali principio datur nunquam sub cruda materia, nisi ob vrgentiam incendij, à quo timetur aut malignior succorum corruptio, aut colliquatio, aut syncope spiritu vitali resoluto.

Ab aquæ potu citatus fuit aluus diarrhœa biliosa, vt fieri solet in ardentibus febribus post aquæ gelidæ potum, præsertim si humor non distet nimis à naturali regione, & habeat commonionem cum illa, vt habet vena caua per communionem cum porta, & mesereo. Miratur Phrigius, quòd aluus ab aquæ potu lubrica fiat, dicente Hippocrate 3. *de victu acut.* text. 4. quod aqua aluum non moueat. Respondet id esse verum de aqua moderata, non de copiosa; hæc enim si tenuis sit, aluum sollicitat, & lubricat, vt docuit Hippocrates *lib. de aëre, aquis, & locis*, iis verbis. *Quæcumque aquæ optimè coctæ sunt, & facilè liquescunt, eas par est, & ventrem maximè exoluere, & eliquare, quæcumque verò crudæ sunt, & minimè benè coctæ, magis constringunt ventres, & resiccant.*

Sed solutio non videtur idonea; nam sententia *de victu acut.* omni aquæ conuenit, & cùm medendis morbis optima, & melior semper eligatur, constat de optimis sermonem habuisse: & si ob frigiditatem aluum induratur, & stercora densat, viasque occludit, cùm hæc incommoda certiùs sequantur, si agens crescat; videtur quod aqua copiosè epota indoret plus & stercora denset. Et cùm nunquam frigidior quàm per morbos acutos concedatur, fiet in illis maior concretio. Scire licet, quod in febribus æstuosis aquæ frigiditas post primum occursum remittitur nimis à calore viscerum, & hic multò plus à frigore aquæ: calor verò ante aquæ attemperationem, trahit ad se violentissimè

omnia,

omnia, & retentio firmissima redditur: aqua verò etsi à calore febrili, vt frigida, remittatur, non tamen vt humida, quia teste Galeno, nunquam humiditatem amittit: ergo in magna copia iam attemperata humectat nimis partes quas attingit, & sic retentrix debilitatur laxatis fibris transuersis. Debili iam retentrice, expultrix statim reiicere debet, quæ retinere retentrix non potest, sicque expelluntur molesta. Si verò concipias: præ nimio calore corpus rarefactum esse, & velut spongiam imbibere in se humores torius, intelliges tunc per frigiditatem aquæ totum roborari densatum, & sic expellere posse quæ antea non poterat, ad cuius impotentiam conducebat non parum ingens illa distemperies, si hæc actum propriæ virtutis deiicit. Calor ergo trahens violenter, & retinens, aut laxando totum rarefactione, imbibunt partes, & absurbent humores in se, & debilitando, expulsio excrementorum cessat, præsertim si spiritus rarefiant nimis, & influere satis non possint, quæ cessant bibità aquà, & roborata natura trudit, quæ antea non valebat: sæpè etiam natura molestata ab acrimonia fuliginum, velut dolorosa se astringit, & vnit, vt solet in omni molestia, sicque expulsio cessat. Bibità verò aquà, tollitur molestia, laxatur; & se expandit voluptuosa illa sensatione, & viæ recluduntur, vt moueri liberè humores possint; quod præsertim contingit si à calore squalido inducta sit siccitas, poros, & vias occludens densando. Nec est dubitabile, quod crassa bilis, & vsta diluatur à potu copioso, & mobilior, labilisque reddatur; tot sunt rationes expulsionis à potu gelidæ.

Contingit sæpè bilem vstam circa cauam iecoris partem stabulantem, cardialgias cum magna siti causare, aut circa intestina superiora, & collum abundare, & dolorem satis molestum lumborum inferre; lumborum enim regio vsque ad os sacrum extenditur, in quo euentu magno auxilio datur aqua gelida, habetque tunc vim repellentis remedij, deorsum saburram totam vstorum, & mordacium compressione repellens. Et si frigidi intensi primum occursum consideres, & in multa copia, ob quam multas partes attingit, inuenies etiam habere aquam gelidam vim irritantis auxilij, expultricem incitantis non leuiter, sicque validas diarrhœas à frigidæ occursu quotidie experimur; Meton autem biliosa, tenuia, & subrubra reiecit. Subrubra illa sunt, quæ bilem rubram Auicennæ ostentant; fiunt verò quando præ magno incendio sanguis corrumpitur; & pars pinguior in bilem rubram, aut subrubram mutatur, materiam ex qua genita fuit declarant; nam vt docuit Hippocrates *5. epid sect. 5. text. 14. Biliosum à pingui, aut ex pingui.*

Die quarto omnia exacerbata fuerunt, & cùm deiectiones biliosæ permanerent, & simul natura per sanguinis fluxum ex naribus materiam peccantem reiicere satagebat, grande irritamentum ostenditur, in die critico per duas regiones euacuationem diuersæ materiæ celebrare, quo impetu suadetur dies decretorios semper naturæ auxiliari, & fauorabili aspectu hostes illis diebus debellare procurat; intenta verò magis deiectioni deorsum, parua fuit per nares excretio, & leuitè processit. Nos huius diei non potuit non esse grauis, & molesta, vt est totum tempus in quo natura ad crises se præparat, nam quinto die è nare dextra sanguinem affatim pellens, & sudore innundata, febrem tam grauem fugauit: iudicium quidem mirabile, cum vrina subnigra, & sedimento subnigro, & in die tam celebri, & contemplabili in ordine ad septimum, in quo mors meritò timeretur, si cum signis coctioni repugnantibus in febre tam graui septenorum quartus est index. Et Mercurialis miratur staticus, & clamat, quod ratione huius vrinæ Meton periturus erat, si vera scripserunt Hippocrates, & Galenus damnantes vrinas nigras, vt exitiales.

A Vallesius respondet, quòd nigræ vrinæ non erant signum mortis, sed passionis. Mercurialis, quod illa nigredo non erat intensa, sed exigua, signum quidem fortis expultricis, potiùs quàm mortalis incendij. constaréque dicit ex aliis historiis, non paucos cum nigris vrinis seruatos fuisse, factia talibus non propter simplicem vstionem, sed ob commixtionem humoris nigri. Qui dubium non soluunt de tam acuta febre quintò iudicata, quæ à succo melancholico naturali creari non potuit, hic enim tam acutam febrem & citò terminabilem causare ignorat, cùm semper diuturnarum passionum sit author; & quia difficilimè accenditur, quarto die repetere omnes cum Galeno tenent: & ignoro vrinam præternaturalem, quæ non sit signum passionis, & vt erit passio significata, erit etiam vrina B signum mortis, aut non. Quòd autem exigua putredo expultricem fortem ostendat, minùs capio, cùm potiùs contrarium significet, quia exiguum humorem nigrum expulsum innuit.

Galenus in historiæ expositione scripsit, ex historia deduci, largas sanguinis de naribus profusiones ferè liberare; nam ab ea sola euacuatione Meton liberatus, & seruatus apparet, quamuis non omninò tuta signa haberet. Planè tamen Galenus mentitur, si deiectiones biliosæ, tertio, & quarto die apparuerunt, & quinto sudauit abundè, imò & die secundo post aquam epotam, largè aluus effluxit. Quomodo ergo sola sanguinea euacuatio eum liberauit à febre, nam à recidiua meritò dicitur, quia sola illa euacuatio post C iudicium apparuit.

Iudicium nostrum est, rectè posse febrem cessare cum signis cruditatis, & contrariis etiam coctioni, si natura materiam antecedentem ad focum transmittendam, vt nouas accessiones suscitet, extra corpus reiiciat; & hoc Metoni euenisse; quia à die secundo semper expulsionem materiæ vsque ad perfectum iudicium continuauit, & post iudicium etiam, ne febris iam iudicata rediret. Ratio est à priori: nam dum semel accessio prima cessauit, si non mittatur ad focum putredinis noua portio humoris, non adueniet accessio alia, sed resolutà causà prioris accessionis, euanescit omninò febris: ergo si portio ad focum mittenda, vt alia accessio succederet, mittatur extra corpus; D non repetet noua accessio, sed omninò febris destruetur, quandiu durabit expulsio antecedentis materiæ extra corpus; Hoc in Metone sagax natura operata, & febrem finiuit euacuando per aluum, per sudorem, & plus per fluxum sanguinis; & hunc post iudicationem reiterando, recidiuæ etiam obstaculum posuit: interim verò quod natura antecedentem materiam reiicit, cinericium foci putredinis resoluit, & modo possibili emendat, & concoquit, sicque recidiua impeditur.

Ex Metonis historia firmatur doctrina nostra; nimirum quod quando recidiua timetur, sit secanda vena, & non expurgandum, si febris quando cessauit, erat in statu cruditatis petente vlteriorem sectionem E venæ, nam in statu in quo febris reditura cessauit; similis indicatio inuenitur ex dispositione radicis morbi, vt datur si febris non cessasset, & sic eodem modo operandum est. Anno præterito, quo ob malignam constitutionem febrium reuersinarum innumeri periere, in oppido quodam cœperunt Medici ægros versuros ad recidiuam expurgare, & omnes occisi sunt à recidiuis: mutato verò consilio, venam secarunt, & liberabantur in recidiuis, aut febris non reuertebatur, & in hoc imitati fuerunt naturam per sanguinis fluxum ex naribus post iudicium impedientem recidiuam.

Est alius modus, quo natura febrem iudicat, sine periculo recidiuæ, etiamsi cum materiæ cruditate iudicet: contingit verò quando humorem in foco existentem

axpellit, etiamsi concoctus non sit, quomodolibet enim focus reiiciarur, cessat febris, quia non datur agens humorum corruptiuum, & putrefaciens mareriam antecedentem; expulsio verò illa interdum fit in labia, & nates, vt in tertianis præsertim exquisitis quotidie experimur, de quibus Hippocrates dixit, *Febres in quibus labia exulcerantur, forte intermittentes*, &c. Interdum verò in aliis partibus abscessus fit, & nos vidimus nonnullos iam ferè deploratos vnica sola deiectione liberatos, alios rigore leuissimo, & alios vrina præternaturalissima reddita. Fuit verò coniectura nostra in tam paruis expulsionibus focum inuolutum reiici, & sic præter spem euasisse, qui iam deplorati putabantur. Hos varios euentus attendens Hippocrates 2. *aphorism.* 19. dixit, *Acutorum morborum non omninò sunt certa prædictiones, aut salutis aut mortis.* Et ratio Galeni est, quia humor causa acutorum nonnunquam ex vno loco transfertur ad alterum: hoc est facilè; transfertur verò ob irritationem, qua cogitur natura ante coctionem causam reiicere, & humorem in foco stabulantem pellendo, cessat morbus, quando periculum mortis iam aderat, in cuius aphorismi expositione ex mente aliorum præsentem historiam Vallesius tradit.

Finis historiæ.

A Iudicio insomnis erat, delirauit, vrina tenues, subnigra, capitis lotionibus vsus est, dormiuit, mente constitit, in hoc non erat recidiua, sed crebrò sanguis etiam post iudicium erupit.

Mirabilis certè casus, quòd Meton in tam acuta febre mente constaret, & liber ab illa, non dormiebat, & delirabat, & hoc eueniebat, quando natura contendebat reiterato sanguinis fluxu, ne recidiuaret febris; nam durante euacuatione illa, videbatur delirium impossibile, si dum erat minor, mente constabat, cùm tunc abundaret interiùs, & poterat delirium efficaciùs causare, & multò magis quia febris aderat non leuiter ad delirandum conferens, vt sic non videatur ratio Galeni idonea, delirasse nempè; quia minùs quàm par erat sanguinis euacuabatur, & vt plus flueret lotum caput fuisse; quem reliqui Interpretes concordes sequuntur. Ego verò aliter philosophor ob adductam à me rationem, nempè quod leuissima causa delirium mouet si cerebrum debile, & siccum supponat; tale verò erat Metoni ob vehementiam febris, & tot euacuationes tempore tam breui reiteratas; est enim extra dubium, quod euacuatio sanguinea debilitet nimis, tum quia omnes humores indifferenter euacuat. Est verò impossibile, quod omnes simul culpabiles sint, præsertim quandò humoris melancholici magna copia agnoscitur, vt in Metone, cuius antidotum est sanguis quartus humor, quia calidus, humidus, & spirituosus, non solùm quia totus spiritu vitali imbutus est, sed quia ille solus est spirituum idonea materia, ob id euacuatio sanguinis symptomatica toto genere præter naturam censetur, & si quod sentio, liberè publicare teneor, non credam lotiones capitis imperatas esse vt plus sanguinis pelleretur, sed ad emendandam siccitatem, ex tanta euacuatione sanguinis contractam in capite, & ex aliis accidentibus etiam, & febre: & modus loquendi Hippocratis id suadet; nam si balneis vsus fuisset, vt euacuatio sanguinis extenderetur, non taceret illud, sed dicit; *in hoc non erat recidiua, sed crebrò sanguis etiam post iudicium erupit:* ergo si crebrò erumpebat, erumpebat pulsus à natura, non ab arte; nam crebræ capitis lotiones nunquam imperantur, vt crebrò sanguis fluat, præsertim quando iam morbus iudicatus erat, & non poterat Medicus tam crebræ euacuationis indigentiam agnoscere. Delirabat igitur quia sicci erat cerebri, & iam debilis, & sic ex leui rece-

A ptione vaporum siccorum, seu vstarum fuliginum ex sanguinis melancholici commotione ad supernas, vt per nares pelleretur, mens turbabatur, & non dormiebat, & ob id humectato cerebro à lotionibus, & attemperato dormire cœpit, & mentem recuperauit, & constat planè quòd si in febre, & vt iudicaretur, tentauit natura euacuationem illam, quod euacuabat causam febris, quæ non erat in capite, sed in toto corpore, & continuando euacuationem post iudicium, euacuabat materiam antecedentem, & ex eodem loco, vt recidiua impediretur, & non euacuabat ex capite, vt putant Expositores; quin imò delirasset; & non dormire censeo, quia cerebrum spiritu, & sanguine exhaustum, & debile, ob solam inanitionem mens vacillabat: nam euidenter docui tractatu nostro de deliriis, solam debi- B litatem cerebri posse esse causam delirandi, ridiculusque Medicus putaretur, qui plenitudinem sanguinis melancholici cerebrum obsidentis, & delirium, & peruigilium causantis, crebris cerebri lotionibus auferre tentaret. Dubium quidem auxilium, & serò satisfaciens, quando sola sectione venæ, securiùs, certiùs, & breuiter, vt ipse Hippocrates docuit, succurrere debebat; & series verborum historiæ nostram sententiam confirmat; *Capitis* (inquit) *lotionibus vsus est, dormiuit, mente constitit.* In hoc non erat recidiua, sed crebrò sanguis etiam post iudicium erupit. Reddendo rationem, dicit, *quia lotionibus capitis vsus est, dormiuit, & mente constitit, & quia crebrò sanguis post iudicium erupit, non* C *fuit recidiua.*

Dubium superest à nemine tactum; videbatur enim febris illa, mota per pares, quia quarto omnia exacerbata sunt, & vt suspicor, potus aquæ gelidæ datus fuit ob vrgentiam incendij diei secundi, in quo summus vigor primæ accessionis incidere debebat, si febris per pares mouebatur, & nihilominus die quinto iudicata fuit febris. Deberet verò in die pari iudicari, si quæ paribus mouentur, paribus iudicantur, vt docuit Hippocrates 1. *epid. sect.* 3. *text.* 13. Sed vt docuit Galenus 3. *de cris. cap.* 5. contingit interdum vt propter irritationem violentam crisis peruertatur, & sic Metoni contigit, vt constat, quia à die secundo cœpit natura molestari, & nunquam ab expulsione quieuit, sed quolibet die D irritata variè, reiecit aliquid causæ donec morbum finiuit, & postea crebrò per nares sanguinem euacuando, non admisit recidiuam venturam necessariò: & quia iudicium fuit sine signis coctionis, & quia in die impari in febre mota per pares, vt eodem loco *text.* 15. Hippocrates docuit.

Curatio morbi Metonis.

ARdentem fuisse febrem Metonis, & à multa materia ortam, & peracutam, exactè indicarunt symptomata, & quòd die quinto duabus euacuationibus fuit iudicata, multam materiam assiduè euacuatio- E nes non solùm ante crisim, sed etiam post illam suadent; prauitatem verò arguit indefessa irritatio, quam natura non tolerans nunquam ab expulsione eius quieuit, etiam post celebratam crisim; & cum nigræ vrinæ fuissent, suspicor serum atrabiliarium, & malignum ex vstione melancholici sanguinis tam molestum naturæ fuisse, vt illius expulsionem incessanter appeteret, ob cuius prauitatem periculoso sanguinis fluxu in ardentibus febribus, vt Auicen. docuit, perire solent, & nos etiam in curatione Causonis nouiter, vt reor, & vtiliter scripsimus: est enim totus sanguis infectione biliosa, serosa, & maligna imbutus, vt in qualibet portione causa molestiæ inueniatur, & sic fluere vsque ad syncopem solet, & mortem. Hanc prauitatem doctissimè Galenus exposuit 6. *epid. sect.* 2. *num.* 38. ad mentem Hippocratis dicentis, *De sanguine ichoroide, quid in pauidis talis, aut in vigilantibus, siue malus sint bonus;*

nus; desumpsit Galenus ex Platone in Thimeo dicente; *Ichor autem sanguinis quidem serum, mitis, nigra verò bilis, sed acida, serus.* Ichoroides itaque sanguis vocatur prauam in se, ac tenuem humiditatem continens non aqueam, & morsu carentem, sed mordacem, & erodentem; hic fluxus sanguinis periculosius accidere solet particularibus naturis, quas *6. epid. sect. 3. num. 21.* his verbis signauit Hippocrates; *Sanguinis de naribus profusio, aut iis qui subuirides, nigrique sunt, aut iis qui rubri, & virides, aut subuiridibus*: quem locum, & sequentem Galenus obscurissimè explicuit; & parum fructuosè. Vallesius verò doctissimè vt solet, & fructuosius *num. 19. & 20.*

Iis intellectis periclitari potuit Meton potiùs copiâ sanguinis per nares assiduè currentis, ob malignitatem seri mordacis, & atrabiliarij, quam prauitatem assidua irritatio non solùm in febre, sed post eius ablationem, crebrò repetente fluxu perspicuè satis ostendit, & multò magis, quòd iudicata iam febre delirauit, & peruigil permanserit, vt notauit Hippocrates *n. 58.* priùs citato: ex qua indefessa sanguinis molestia intelliges, quod si vt mittebatur extra, fluxerit in aliam partem internam, exitiosè, & desperatè Meton laboraret, quia assiduus erat fluxus, & ferè incoctilis, vt declarauit vrinæ tenuitas cum subnigrore etiam post crisim perseuerans; & hæc simul suadent, lotiones capitis ad moderandam acrimoniam, corrigendam siccitatem cerebri, cohibendumque delirium, & conciliandum somnum imperatas fuisse, quod Galenus, & Phrigius ignorârunt; scimus enim ex antiquis Patribus, vapores melancholicos sine febre mentem turbare, acrimonia, siccitate, & proprietate mirabili species obiectorum ad opus excitante, & vigilias; vnde philosophus dixit, melancholicos multimodas visiones, & spectra concipere. Nullus huius rei rationem adduxit; nos verò censemus pendere ex debilitate nimia cerebri ob spirituum defectum, quia melancholici terrei sunt, & sanguis ipsorum creationi spirituum ineptissimus; quo fit, vt præ debilitate, nequeant se corrigere, sed phantasmatibus propositis assentiantur, quæ melancholicus humor vehementer excitat, & proteruè, sicque totum animæ concursum ad se trahunt, & delirare cogunt, vt præ debilitate decipiuntur somniantes; est enim ichor atræ bilis strenuè fermentatiuus, omnia quæ pertingit commouens; nam vt ex Hippocr. Galenus docet, *6. epid. 1. sect. n. 38.* pruritum excitat, & vrit, & quod huius naturæ est, cerebrum etiam fermentabit, commouebitque violenter spiritus, & aqueum serum absumendo, ignauiæ, & torporis authorem, contrarium effectum causat attenuando cerebrum, species ad opus excitando, & debilitando simul, vt phantasmata proposita concipiat tenaciter, & illis assentiendo deliria formet, & varia sine electione prosequatur. Sic Galenus *comm. 2.* de humoribus *text. 2.* dixit, melancholicis quidem propter siccitatem visa in somnis, euidentia prorsus apparent, est enim siccum cerebrum, defæcatissimum, & lympidissimum, vt clarissimè se videre putet imaginata, & phantastica, & inde reuera esse, nam claritas concepti obiecti per imaginationem vt visi, decipit dormientem vt faciliùs credat se verè videre, quæ phantasia vt visa proponit. Ratio est, quia vt clariùs percipitur obiectum, trahit concursum animæ efficaciter ad eius apprehensionem, & sic minùs relinquitur concursus animæ, vt assequatur obiectum propositum non reuerà, sed solùm à phantasia propositum vt præsens, & sic iudicat, quod præsens reuerà sit, & circa illud operatur, & discurrit velut si realiter esset.

Ex dictis salubres indicationes eliciuntur, & meritò Mercurialis, & Phrigius venam statim secant, etsi dubium non leue sit in mea doctrina motum per nares admittente, quando exequenda erat; nam si vigor

A primæ accessionis vsque ad diem secundum protrahendus erat, & in illo datus fuit aquæ gelidæ potus, & aluus statim multa deiecit, & tertio die biliosa diarrhœa molestauit, non datur occasio secura tribus primis diebus pro secanda vena, nec in aliis duobus sequentibus ob eandem rationem, ob motum naturæ per sanguinis fluxum, diarrhœam, & sudorem, quibus iudicata fuit febris; & meo iudicio etiam in expulsionibus symptomaticis, potest, & debet obseruari aphorism. vigesimus lib. primi. *Quæ iudicantur, & iudicata sunt integrè, nec mouere, nec nouare aliquid, siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere oportet.* Quia vt dicitur aphorismo secundo eiusdem libri, in perturbationibus mentis, &

B vomitibus sponte factis, si talia purgentur qualia purgari oportet, confert, & leuiter ferunt. Talia verò Metonem euacuasse constat, ex terminatione salubri febris, lucrata per euacuationes spontaneas: iudicabatur ergo idoneè satis à solo naturæ impetu, & terminata fuit die quinto, qui extremè acutorum terminus est.

Hoc dubium absoluimus in historia secunda, ex qua quid operandum sit, accipiendum: Docui etiam, quòd quando per nares mouetur febris, & continentem semper crescentem æmulatur, non errabit Medicus si in prima accessione venam secare consulat. & sic in Metone imperandum erat, quia copia sanguinis atrabiliarij molestabatur, & febre acutissima cum lumborum dolore molestissimo: occasio erat in vigore summo, vt declinaret, antequam in illo colliquans fe-

C bris fieret, aut maligna corruptio sanguinis totius succederet, aut impetum in partem principem, aut internam aliam caperet, desperatamque phlegmonem crearet, quod sine dubio Metoni eueniret, si natura tam irritata, vt erat, non posset extra corpus tam molestum obiectum reiicere, & hoc imperandum securius erat, si Medicus agnosceret tam acutam fore febrem, vt die quinto foret terminanda, cui citiùs occurrere necesse erat ob breuitatem periculi; estque mihi verosimilius, nullum magnum auxilium imperatum fuisse; & quia natura deonerata non erat per artem, sollicita, & docta, tam assiduis euacuationibus, quod ars erat operatura suppleuit.

Die tertio molestauit grauitas capitis cui commu-

D ni oxyrrhodino occurrendum erat nisi Medicus doctus contemplaretur, si dolor ille posset esse signum fluxus sanguinei per nares venturi, aut sollicitè meditatus talem fluxum esse familiarem febribus ardentibus, & præcipuè à sero atrabiliario pendentibus, oxyrrhodinum recusare, ne fluxus impediretur; & fuit summi Dictatoris consilium *2. epidem. sect. 5. n. 9.* dicentis: *Si autem delirent caput irrigare, nisi hypochondria eleuata sint*: prohibuit enim oxyrrhodino caput irrigare, si eleuatio illa daretur, quia est signum fluxus sanguinis imminentis per nares. Si verò iam natura illam euacuationem tentauit, & conueniens putatur, & oxyrrhodinum applicandum erat, tollendum est, vt Hippocrates docet, etiamsi delirent; & vt illa

E irrigatio si fluxus initiat, prohibetur; sic etiam lauare pedes, & crura, & cucurbitas affigere: conueniet verò aquâ calidâ interiora narium laxare moderatè, sed crebrò eadem scalpere, & si opus sit, sternutamenta mouere, & si iam incepit expulsio, & vtilis spectatur, securius censeo aqua calidâ moderatè, continuò narium interiora laxare, quàm caput totum, vt tota antiquitas docuit, nisi sanguis crassus, & torridus totum caput occuparet, vt in distemperiebus calidis cerebri inueniri solet. Quando verò morbus totius, aut inflammatio viscerum naturalium sanguineo fluxu iudicatur, non censeo securum caput totum lauare, quia totum calefacere non decet, quando corpus vniuersum mittit in nares, aut viscus aliud inflammatum, & quia potest trahi plus quàm euacuari possit per nares; & quia videtur balneum deriuatorium auxilium conducans

verisis

versùs cutem, & ſic fluxum impedire, ſemperque mihi lotio capitis ſuſpecta eſt ob multa, quæ hîc addocere non licet. In die tertio nihil operandum à Medico cenſeo, erat enim diarrhœa bilioſa, & variegata, & ſufficiens pro ratione diei, cùm vſque ad quartum extenderetur.

Die quarto bis ex nare dextra paulatim ſanguis fluxit, perſeuerabat etiam diarrhœa, vt in die tertio, & vrinæ nigricarunt remiſsè, in quo die cùm per tres diſtinctas regiones materiam morbi natura minueret, non erat opus medico auxilio, cum ſatis laboraret, & euacuaret, pro eo die, & ſi aliquid securè imperari poterat, erat emulſio frigidorum cum ſero lactis, & ſacchato ſumpta; iuuaretur enim per lotium expulſio, & febris attemperaretur, detergerenturque excrementa alui ne hærerent, & tormina, aut vlcus ſuccederent, quæ ſi darentur clyſteribus mordacitatem retundentibus, & leuiſſima aſtrictione conſtantibus, vt inteſtina firmarentur, occurrendum erat, & emulſioni extractæ, in aqua, aut decocto fragorum, addes vnciam ſucci granatorum dulcacideorum, & cum aqua centinodiæ, & puluere margaritarum, optimam & gratam potionem parabis: lotium mouebis, inteſtina firmabis, & acrimoniam retundes. Mirum quòd die quarto non lauerit caput Hippocrates, cùm paulatim ſanguis efflueret, & iudicatio putabatur ſalubris; fortè non fecit, ob rationem à nobis adductam.

Die quinto è nare dextra merus ſanguis affatim effluxit, ſudauit, iudicatus eſt; mirabilem antagoniſtam in Metone ſe oſtendit expultrix, in nullo enim die à ſecundo ceſſauit expellere, donec febrem eradicauit, & vt nuper dicebam, finita iam febre, crebrò fluxum ſanguinis reiterauit, recidiuam præcauendo. Caſus quidem ſtupendus ſi quis alius, & rarus; & vt Hippocrates docuit, docta eſt natura ſine doctore, meritóque inquires, ſi febris mouebatur per pares, & quartus dies criticus perfectiſſimus eſt ex radice cœleſti, & in illo omnia exacerbata fuerunt, cur in quinto criſim perfectam celebrauit, & non in quarto. Solutionem ex ægroto decimotertio libri ſecundi ex Galeno accipies; experimentis ſtabilitam rationem rei tam difficilius tacuit, vt ſolet, nos verò ibi more noſtro adducemus præter nuper à nobis adductam.

De morbo Metonis, veriſſimum eſt, quod noſter Valleſius, 1. *method. cap.* 1. ſcripſit, maioris nimirum eſſe artis, ceſſare ab auxiliis dum expedit, quàm facere opportuna; nunquam tamen plus expedit, quàm dum natura tam ſagax agnoſcitur, vt nunquam ceſſet, dum operatur benè: nec terreri Medicum decet, ſi dum incipit operari, non minoretur morbos ſtatim; nam nec quando Medicus, vt decet operatur, ſtatim morbus minuitur, & nihilominus conſilium non mutat, ſed auxilia reiterat, donec morbus ſuperetur, ſic quando natura materiam morbi euacuat, & euacuat ſufficienter eo die, vt plus per artem non euacuaremus, permittendum eſt opus eius, & non innouandum, quia euacuando tantum, quantum ars conſulit eo die, morbum ſuperabit, vt ab arte vinceretur, ſi ſuperabilis eſt, & ſic Metoni contigit; in cuius deſcriptione inuenio, quod Valleſius, & Mercurialis habuerunt codices diuerſos; nam in deſcriptione quinti diei narrant, ex ſiniſtra nare copioſum illum fluxum emanaſſe, Galenus verò, & Phrigius ex dextra, & mihi videtur ſecurior lectio Valleſij; erat enim totum corpus ſanguine melancholico, & acri onuſtum, ſine læſione determinata alicuius viſceris, quia Hippocrates erat obſeruatiſſimus ſtatus hypochondriorum, & ſemper ſi afficiebatur illa regio, narrat illius præternaturalitatem. Nullius verò vitij recordatur, & ſic per vtramque narem effluxiſſe ſanguinem probabilius apparet, vt cum rectitudine totum liberaretur, & id etiam ſudor, vniuerſalis totius ſuader, & perſeuerantia naturæ in fluxus reiteratione.

A Potum aquæ ſecundi diei cenſet Mercurialis datum fuiſſe, vt incendium attemperaretur, non vt poſt illum ſequeretur expulſio totius cauſæ, vt datur quando in ardente febre ſigna coctionis apparent, de quo latè ſcripſi in cura Cauſonis, & in communi methodo febrium putridarum. Modò aduerto, audaciùs eſſe concedendum, ſi febris cauſa vſta ſit, vſta enim attemperatione magna emendantur, potiùs quàm coctione, quia incoctilia ferè ſunt ob terream naturam, & immoderatam ſiccitatem, vt in quartanis, & carcinomate conſtat, & ſi coctilia ſunt, egent tempore multo, vt vincantur, quod acuti morbi non concedunt, occidentes priùs; quod reſpiciens Mercurialis, dicit, ſumma fœlicitate magnas febres in æſtate curaſſe, dando in ſtatu acceſſionum ante ſigna coctionis, tres, aut quatuor B libras aquæ frigidæ hordeaceæ, vt calore moderato ineptior ſit ad putrefaciendum. Si verò ex putredine ob ſuperfluam humiditatem accendatur febris, cum maiori cautela, & moderatione attemperatio fiet; augetur enim humiditas neceſſariò, vt putredo propagetur, & rariſſimum cenſeo ex ſimplici, & propria putredine tantum incendium in principio dari, vt tantam copiam aquæ ad attemperationem expoſcat, ſi vera eſt opinio Philoſophorum docentium, quod humiditas caloris actiuitatem retundit, & moderatur; hoc enim vt opinor, ſuſtinendum eſt lege contrariorum, ſi ſiccitas (vt aiunt) eſt caloris lima, de quo latè ſcripſi ſuper caput de corporibus ad febrem præparatis, vt Galenum, & Auicennam defenderem à calumC nia recentiorum.

Eſt verò conſultiſſimum ſi in principio dandus ſit potus frigidus, ob vrgentiam caloris, vt miſceatur aliquid deobſtruens, & ad diſtributionem celerrimam conducens; eſt enim in principio vniuerſali corpus obſtructum, & crudioribus excrementis obrutum, & totum ferè ſtipatum, quo fit, vt aqua detineatur in hypochondriis, & obſtructiones geminet, & ſuffocationem vitalis caloris augeat, tota in flatus vertatur, ventrem diſtendat, & vt docuit Galenus, redditur febris deterior, quamuis ad præſens videatur extincta. Hoc mirè præſtat acetum lympidiſſimum diſtillatum, aut ſuccus acidus citri, vel limonis diſtillatus, aut guttulæ D olei ex calcantho, quibus præcipuè vtendum quando putredo ſuccorum febris ſit cauſa, indéque capies, cur in fine vigoris acceſſionum dandus ſit potus, & non in declinatione, vt multi conſulunt; nam ante ſtatum non conuenit, quia in primis duobus temporibus corpus aſtrictum eſt, vt Galenus doctiſſimè docuit, & calor vitalis ſuffocatur, & ſic gelidus potus non diſtribuitur, & cohibitus ſuffocat nimis: declinatio verò non ſine periculo colliquationis, aut permutationis in hecticam, aut corruptionis malignioris humorum ad potum ſperatur, nec datur in illa calor viſcera defendens à læſione primi occurſus tam gelidæ aquæ, quæ omnia deficiunt in partibus vltimis vigoris quando iam tota materia vltimatè inflammata, accensáque E eſt, & ſummè extenuata, corpus totum æqualiter æſtuat, & attenuatum rarefactumque eſt, & ſic in illo omnes vtilitates frigidæ ſine incommodo ſuſcipit.

In Metone iam indicata febre, impedita recidiua, finitóque ſanguinis fluxu, vt caput lotum fuit ad conciliandum ſomnum, & reuocandam mentem, ſic vtiliſſimum cenſerem corpus totum balneis aquæ dulcis humectaſe, & ſqualorem remittere, & ſi opus videretur, viſcus aliquod topicis (iecur præcipuè) temperare, corporibus enim melancholicis, & atrabiliariis, magnam opem balneum illud affert, & ſummè recreantur, faciliúſque conualeſcunt; ſiccitas enim ex febre vſtina, & cauſa illius contracta, per corpus diſtributionem alimenti remoratur, & concoctio illius ob ſiccitatem peſſimè agitur, pinguémque, & acrem ſubſtantiam create

creare non finit, fine qua tabes contracta non tollitur. Nec ignores desperatas ferè semper esse affectiones ortas ex melancholia vsta, aut putri, vt Galenus docet *comm. 3. de humoribus, textu* 26, in quo postquam aliquoa morbos ex suppressione marisearum ortos retulit, sic loquitur: *Quorum nulla possit inueniri leuatio, cùm humor melancholicus plus, vel adustus vel putris redditus, malignam acrimoniam contraxerit*; ratio meu iudicio est, quia iam atræ bilis naturam, & proprietarea induit, & vi fermentatiua tam violenta, quà terram in ampullas vertit, si euomatur, partes quas tangit eliquat, & depascitur, fitque ab eis inemendabilis, & cancrosa dispositione perseuerante occidit.

In hac curatione Metonis vnum singulare considero à nemine tactum, nimirum, quod si à primo morbi insultu Medicus assequatur fore præ ardore malignum, tenret statim illum reprimere, & si possibile sit, in aliam morbi speciem mutare, hoc enim (vt reor) tentauit Hippocrates dando copiosum potum aquæ frigidæ die secundo, in summo vigore primæ accessionis, cognouit enim à primo ingressu prauitatem illius, & fortassis futura erat febris maligna, & colliquans, & inde interficiens, & sic non sperando coctionem, sed corruptionem potiùs malignam præ nimio ardore, illum extinxit, vt potuit copioso gelidæ potu, in vigore primæ accessionis, etsi magnum dubium sit, cor sanguinem non misit tunc; nam vt antea docui, timenda erat febris continens perpetuò crescens, cui securiùs succurrit sectio venæ satis magna, auxilium attemperans vt aqua gelida, deobstruens, & causam euacuans, cuius auxilij emissionem ipsa natura tam largo sanguinis fluxu in morbo, & post iudicium quinti diei accusauit; videbatur enim sic faciendum esse, & amissione sanguinis dandum esse potum gelidæ, vt Amatus Lusitanus consulit. Sic putat eitiua distribui, & plus temperare, nos verò extinctionem caloris vitalis à potu timemus, post sectam venam, sunt enim duo magna remedia pugnantia simul contra vitalem calorem; nam à solo gelidæ potu læsiones multas interiùs causati experimento Galen. publicat, etiamsi tempestiuè bibatur. Verùm in robustis medela illa tentari potest, quando prima accessio tam perniciosa est, vt febris colliquans, aut præ ardore interficiens, & suffocans timetur postea, si statim non restangatur: est enim generosi Medici periculum tam certò futurum agnoscere, & præcauere, præcautio verò est, febrem tam calidam primo occursu, ad frigidam febrem permutare, vt Auicenna consulit, peruertendo propter vrgentiam, regularia, & communia præcepta, vt in Metone peruertit Hippocrates, gelidam in magna copia dando in prima accessione, & crudo morbo.

HISTORIA ERASINI.

Erasinus qui propè Boota torrentem habitabat, igne est à cæna correptus, noctem habuit molestam; diem primum quietè, noctem laboriosè transegit. Altero die omnia exacerbata sunt, nocte delirauit, tertius dies laboriosus fuit, multùm delirauit, quartus fuit molestissimus, nocte nihil dormiuit, in somno imaginationes, deinde peiora, magna, & periculosa; timor, implaciditas. Quinto die manè recreatus est, & omnino resipuit, multo autem ad meridiem furore percitus est; sibi imperare non poterat, extremitates frigidæ, & subli-

A *dæ; vrina erula; ad solis occasum obiit; habebat hic febrem perpetuò cum sudore, hypochondria sublimia, contenta, vrina nigra, suspensiones continebant rotundas, non subsidebant, venter stercus excreuit, sitieb at continenter non validè, conuulsiones multæ cum sudore, & sub morte continentes.*

GALENVS, & Vallesius tam tepidè tantum morbum exposuerunt, vt non sine ratione sugillandi veniant; nullus enim tam perniciosi sudoris causam attulit, & cur quinto die mortuus fuerit in febre per parca molestante; & similiter cur distinctus cùm semper natura causâ
B morbi continenter pelleret, vt fecit in Metone ab ea liberatu, eum vrinis nigris, eodem quinto die cum sudore; historia etiam meliùs scripta esset, si quæ vltimò narrantur, in principio collocarentur, pertinent enim ad morbi essentiam, & proprietatem explicandam, à quibus exquisita morbi idea, & ab hac certæ indicationum curatiuarum, & auxiliorum deliberationes mutuandæ sunt.

Laborauit igitur duplici febre, putrida, & symptomatica, illa quidem malignissima, quia à causa vsta atrabiliaria, vt conuulsiones dixerunt, cum vrinis nigris, & turbata mente, cum assiduo peruigilio, timore, & tandem fuit furore maniaco occisus. Symptomatica febris pendebat ex affectu inflammatorio
C hypochondriorum, quem sublimitas eorum, tensio, & dolor indubitanter significant, à sanguine vstione feruente creatum, & nigrum feruore redditum, gibbam iecoris partem opprimebat. vt denotarunt vrinæ nigræ sine nigris deiectionibus, & efficaciter suspensiones rotondæ non subsidentes, & quod tensio tam perspicuè per tutum hypochõdrium seminata, non potuit à tactu ignorari, quam dispositionem Hippocrates in prognosticis damnauit, dicendo, *OEdema durum, & dolens, pessimum quidem, si in toto sit hypochondrio.* Cùi dispositioni opitulatur strenuè fluxus sanguinis è naribus, quo caruit æger, & fuit eius carentia non leuis occasiu mortis, præsertim si vena ob continuum, & inundantem sudorem secari non potuit, sine qua si sanguis ex naribus
D confluat, nesciunt sedari inflammationes internæ, & minùs iecur, & lienem obsidentes, aut cerebrum.

Tremores malignitatem semper significant, & causæ acrimoniam neruos lancinantem, & sunt ferè semper deliriorum iam proximorum præcones, vt dicitur *aphor. 26. lib. 6. Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.* Causa enim febris (inquit Galenus) ex venis ad neruos, & cerebrum transfertur, & in ascensu ad caput neruos molestando, tremores, hoc est motus conuulsiuos elicere cogit; peruigil etiam fuit æger ob calorem, siccitatem, & acrimoniam causæ; & sic non dormire, si dolor non sit, delirium venturum etiam significat, nam vt in prognostico; *Pessimum, nec noctu, nec die dormire, nam aut labore, & dolore vigilabit, aut de-*
E *lirium succedet huic signo.*

Sed quomodo si die quarto nihil dormiuit, insomnia esse potuerunt, nam teste Aristotele, insomnium est visum quod in somno apparet. Dormiuit certè si somniauit, sed tam breuis somnus esse potuit, vt propter breuitatem nihil dormisse dicatur, aut nihil dormiuit; per noctem intelligatur, potuit verò interdiu dormire, & in sumno imaginationibus & insomniis molestati.

Dubium etiam est, quod timore conflictus in quarto, maniacus in quinto appareret; sunt enim timor, & furor passiones oppositæ, nam furor atram bilem, timor melancholicam naturalem significat: Sed hoc non implicat, raro enim atra bilis abundat, quin plurimùm detur melancholiæ, vterque enim humor, Galeno teste,

à calore maiori moderato creatur, & partes terreæ cuiusuis vsti, non æquè vt calidiores, & inflammabiliores vruntur, neque calidissimæ fiunt; remanent ergo siccissimæ, sed non calidæ, vt furorem moueant, & sic dum calidiores resolutæ sunt, quia resoluuntur faciliùs, remanent terreæ, & timores causant, qui in ardentibus febribus ægros crebrò molestarunt, vt tempestate tertia *1. epid. sect. 2. num. 75.* Hippocrates retulit. *Malum* (inquit) *delirabant, timores, mœstitia,* &c. In cuius loci expositione sic Galenus loquitur; *Timores verò magnopere acris, & densæ flauæ bilis symptomata sunt:* verba quidem difficillima, si maniæ causa nulla rectior ab omnibus agnoscitur, quàm bilis magnopere vsta; explicanda verò sunt, vt nuper docui: sunt verò pessimi timores in febribus ardentibus, si inter vigilandum B molestent, quia grandem copiam cineritij melancholici innount, & per consequens insuperabilem ferè morbum esse, quia extensam nimis vstionem sanguinis rorius significant, quam planè indicarunt accessiones per pares illius tempestatis, nunquam sine magna cupia causæ antecedentis, & coniunctæ euenientes: nam si timorea ex somno orti, ab Hippocrate damnantur, *4. aphorism. 67.* vituperandi sunt magis, & timendi, si per vigilias eueniant, quia fortior non dubiè est causa vigilantem, quam dormientem decipiens; ob id in historia præsenti, dicit Hippocrates; *Deinde peiora, magna, & periculosa, timor, implaciditas.* Est verò implaciditas symptoma perniciosum, non permittens C ægros quiescere, sed incessante motu decubitum mutant, qoos anxios Hippocrates *1. aphor. 56.* nuncupauit, cuius causa frequentissima est oris ventriculi morsus, à prauis, & malignis icoribus in tunica eius imbibitis; symptoma qoidem iecori inflammato communissimum, præsertim si caua pars sic affecta. Est ergo implaciditas perniciosa vt causa, ob inquietudinem, & motum assiduum vires prosternentem, & quia ori ventriculi cor eam promptè consentit, vt idem putetur cor pati, & pati ventriculi os, & interdum grauius est os illud affici, qoàm si causa illa in corde daretur, si lædit dolorem inferendo, quem cor pati non potest.

Quioto die manè recreatus est, & mente constabat, nam paraphrenitici tarò in initio, & fine accessionum D delirant, sed ab augmento ad vigorem, quia grandis excessus caloris requiritur in illa parte, vt cerebri actiones depraueutur, qui in initio, & fine non datur, quando per consensum patitur, si septi inflammationem excipias, postquam semel delirare cœperunt; parum enim à continuo delirio differt delirium septi, vt Galenus docuit; crescente verò accessione maniacè delirauit, & se continere non poterat, arbitror, quia natura decubitum perniciosum atræ bilis ad cerebrum fecit, ob quem tam breui occisus fuit; nam iuxta periodicationem per pares in die sexto animam agere debebat: quando verò bilis atra violenter in cerebrum mittitur, E si membranas lancinet, quia sunt nimis sensiles, ægri tormentum percipiunt, & sic delirant, & vociferare clamosè solent, nescientes referre quid sentiant; cuius euentus exemplum traditur *1. lib. epid. n. 30.* in pueto phrenetico, qui die septima, iactabatur manè cum clamore magno, & *5. epid. n. 81.* Cononis serua ex capitis dolore mente mota est, vociferatio, clamores multi, rarò quies, circa quadragesimum mortua est; huic violento ascensui in cerebrum superuenit extremorum frigiditas, & liuor; deficiente vitali calore partim attracto ad loca inflammata, partim extincto, & extrema mori cœperunt, obiitque ad solis occasum ad finem scilicet diei quinti, & sexti introitum, vt sic concilies Authores: nam Vallesius in sexto mortuam fuisse dicit, Mercurialis ad finem quinti completi, eadem scilicet hora in qua ægrotare cœpit, quia ægrotauit à cœna.

Febricitauit cum sudore perpetuo, à quo sympto- A mate in excretis cognomen ab antiquis febres susceperunt, sudatoriæ appellatæ; symptuma quidem perniciosissimum, quando morbum benè non iudicat, nam præterquam quòd vires breuissimè exsoluit, est idoneæ curationi terribile obstaculum. Nota, quod sudor totum corpus contaminat, nam à centro per circumferentiam totam quando malignus est, distributus, alimentum, & rorem omnium partium inquinat, & est euacuatio vniuersalissima, quia totum occupat, & sic grandem copiam vitalis spiritus secum defert, & dissipat. De huius sudoris causa non leuis dubitatio est, ad cuius resolutionem contulisset nimis si qualitates rei excretæ Hippocrates narrasset, an frigidus, an calidus, glutinosus, vel aquosus sudor appareret. Est verò probabi- B lius calidum fuisse, frigida enim symptomata vt perniciosa in acutis tacuit nunquam Hippocrates, vt modò de frigore extremitatum notauit, censeoque probabilius diaphoreticos fuisse, ob nimium incendium, de quibus *1. progn.* in translatione Vallesij sic exarauit Hippocrates. *Nosse autem oportet hoc in vniuersum de sudoribus, quosdam fieri præ corporis dissolutione, quosdam præ inflammationis vehementia*; qua molestatum fuisse Erasinum certum est, siue vt putauit Mercurialis continente crescente perpetuò laborauit, quod minùs mihi probatur, siue ardente maligna, vt esse solet ex viscerum inflammatione, qua Erasinus laborauit, continentes enim febres sine determinato loco patiente creantur, in quem humores confluant, vt nos *capite de febre sang.* C docuimus. Et vt censeo, nullus quem legerim ante nus explicuit modum quo tres illæ species constituantur, & tota earum constitutio vnica solùm accessione absoluatur, quæ locum patientem excludit, quia cum illo accessiones diuersæ semper repetunt. Incendium igitur viscerum succos, & corporis vtiles humiditates liquauit, & attenuauit tam validè, vt per sudorem pellerentur, vt nos ex mente Galeni tractatu de febribus colliquantibus docuimus; indicium est sudoris pertinacia per totum morbum absque commodo vllo, imò exitiosiùs semper ægro affecto, tam grauibus, & funestis symptomatis, vtiles substantias liquatas confertim corpus totum sine intermissione inundasse.

D Dubitat Mercurialis, quod in tam ardente febre, licèt esset satis continua, non esset nimis intensa, & docet, quod focus non erat in vitali regione, sed in naturali: magna verò sitis teste Aristotele excitatur quando regio vitalis ardet. Solutio non satisfacit, nam si os ventriculi est sensorium famis, & sitis, humidum consumptum illius, est sitis occasio, si focus in illo, aut in parte iecoris caua stabuletur, clamosa sitis aderit, & intensior quàm si vitalis regio afficeretur; Galenus enim qui inextinguibilem sitim vt signum essentiale causi reposuit, explicando partes potentes habere rationem foci *1. de vict. acut. text. 1.* hoc ordine illas recenset in ordine ad sitim causandam: om- E nium autem primum, & maximè id facit os ventriculi, deinde ventriculus, atque ab eo stomachus; post pulmo, & subinde ieiunum intestinum. Et ratio est euidens contra Mercurialem, quia sitis sine oris ventriculi læsione excitari nequit, & cæteris paribus ex parte morbi, plus patitur pars si primariò afficiatur, quàm si per consensum: aut admirrendus est effectus intensior in parte distante, quàm in proxima. Dico igitur, quod delirantes sitiunt moderatè, & interdum non sitiunt, etiamsi causone opprimantur, ob defectum aduertentiæ, ob quam paucibibulos appellauit illos Hippocrates. Deinde colliquati, & inundati sudoribus assiduis, semper sunt madidi suo modo in lingua, & gula, imbuuntur enim partes omnes liquatis humiditatibus, & sic mitigatur sitis; nam si tussis sicca in febribus vstiuis, & siticulosis, sitim moderatur, vt *aphorism. 54.* libri quarti dicitur, melius moderabitur, si

homi

humiditates liquatæ partes faocium gulæ, & aspetæ arteriæ irrigenr,

Vrinæ nigræ ab vstione emanabant, & tandem conuulsionibus multis, & sudore, iam morri vicinus spirauit. Deducitur verò ex tam vehemennbus conuulsionibus, quando iam ferè extinctus erat, quàm acris, & maligoa fuerit causa febris, si hominem semimortuum, & delirantem, vt eius acrimoniam conciperet coëgit. Putar Mercurialis, quod hic sudor non fuit diaphoreticus, sed syncopalis à priori dinersus, & ideò velut quid diuersum enarrarum fuisse; quod mihi non probatur, esser enim frigidus sudor, & id animaduertisset Hippocrares, vt antea docui. Censeo igitur narrasse, quod vidit, & si aliquid diuersum à priori sudore contraxit, fuit esse maiorem diaphuresim, quia in vigore incipiente accessionis obiit, & sic cum incendio maiori, & hoc clarè indicauit delirium maniacum illius accessionis, quod antea non habuerat, & indè resolutus obiit, vt pereuntes in vigore summo; calidissimus extra, intus verò virali calore depauperarus, & hi citiùs interdum pereunt, quàm frigidum exsudantes, vt alibi docuimus. Nec te terreat quod Hippocrares *s. de morbis* circa finem, doceat, quod pereuntes ardente febre pereunt siccari, resiccantur verò prius partes extremæ, manus, ac pedes; deinde partes sicciores, vbi autem humiditas ex corpore penitus fuerit exusta, & resiccara, sanguis quidem congelarur penitus, & perfrigeratur, reliquum verò corpus exsiccatur, & sic homo moritur, benè enim comparitur resiccari corpus substantificè, & sudore copioso madefieri; imò nunquam siccatur plus, quàm quando sudor ex colliquatione crescit, quia crescit elambicaro corpore ab igne febrili, & euaporata præ incendio vtili humidirare, manet interiùs corpus exsuccæ, vt manent talia omnia post distillationem in alembici fundo.

Curatio morbi Erasini.

SI Galenus 1. *ad Glauconem c.* 13. sudoris complicationem cum febre acura exposuisset, & indicationes curatiuas ordine exequendas, vt in aliis complicationibus docuit, statueret, magni momenti doctrina, & methodus fuisset, & à tanto labore, & complicatione difficili excusaremur. Proponam igitur mentem nostram in argumento tam arduo, in quo Medici honor, vt vita ægrotantis æquè periclirarur.

Est in primis certum quod sudor à morbi initio semper fluens si multus sit, significet causæ ingentem copiam, si Galeno credendum est, exponendo enim hunc aphorismum quadragesimum secundum *lib.* 4. *Sudor multus calidus, vel frigidus semper fluens, frigidus magis, calidus minus significat morbum*; scripsit; Indicant quidem vtrique multirudinem adesse, sed alteri frigidam, qui peiores sunt, alteri verò calidam, qui minùs illis sunt exitiales: Quorum Authorum doctrina de sudoribus ortis à sola morbi causa, à calore nostro, aut febrili attenuara, intelligenda est, non de sudore orto à colliquatione vtilium humiditatum, vt in nostro infirmo contigit.

Frigida multitudo, quæ nec à calore febrili, neqoe à natiuo calefieri possit, vt Galenus censet *aphorism.* 37. eiusdem libri, dehortatur nimis venæ sectionem, est enim superantia frigida, concoctionem, & expurgationem exposcens, non minuere sanguinem, & quod sectio venæ in hoc casu deducat ad pituitosorum cruditatem, vt docuit Princeps, omnes admittunt, de calida verò copia maior dubiratio est, quia authore Hippocrate 1. *de morbis*, ex minori malo procedit, hoc est, non arguit tantam cacochimiam vt sudor frigidus, verba sunt. *Calidus quidem de percalefacto malo, & exusto, & attenuato, & debili, & non valdè multo secernitur; & necesse est ipsum calidiorem ex corpore excerni, frigidus* A *autem de maiori malo secernitur, & de eo quod reliquum est, & adhuc validum, & nondum putrefactum, nec attenuatum, nec exustum, & frigidior, ac crassior, & graueolentior prodit.* Ex quibus rectè intellecti, deduces, quod Galenus non fuit adæquatè doctrinam Hippocratis interpretatus, quia non dixit sudorem frigidum emanare, eo quod frigidæ materiæ sit multa copia, sed quia materia sit valida; & nondum putrefacta, nec attenuata, nec vsta, & propterea sudor frigidior, & crassior, & graueolentior apparet, & prodit, ac per consequens cum quolibet humore naturam vincente potest dari frigidus sudor, & cum quolibet victo, potest calidus dari, & inde sudor frigidus cum acuta febre mortem significat, quia significat calorem viralem à causa morbi superatum esse, quod in acutis passionibus mortale semper B ferè fuit, quia vbi datur sudor frigidus, arguitur humoris copia naturam superantis, & longo tempore indigentis, vt superari possit, quod morbi acuti nunquam concedunt, & sic ægri pereunt:

His suppositis in casu Erasini, censeo quòd si Medicus inflammatum totum hypochondrium statim concepit, & febrem vehementem esse, vt Hippocrates narrat, constareque vires, tenebarur statim venam secare, ratio est, quia incendium erat magnum, colliqnans, cum viscerum phlegmone, quæ desperata mala sunt, & incurabilia sine tanto auxilio, & secta vena, incendium tepescit, fluxus ad viscera cohibetur, sequunturque commoda omnia maiori ventilationi debita, & vt calor minuitur, colliquatio re- C moratur, & corruptio succorum maligna impeditur, secabitur vena interna si non detor impediens, & primò ex eo latere quo læsio maior hypochondrij inflammari apparet, & si totum æqualiter patiatur, ex dextra basilica, ob partis principatum, cui celeriùs, & magis tenemur occurrere, quia citiùs occidit: si verò iecur solum patiatur, aut solus lien, & semel detur febris putrida, & ardens cum malignitate, dubium est, si sit secanda semper vena affecto lateri respondens, aut ex vtroque brachio, ob putridam febrem toti corpori commonem. Respondeo, quod inflammatio iecoris, si sit considerabilis, habet semper rationem vrgentis, quia ipsa sola exitialis est, si considera- D bilis sit, & inde semper ex basilica dextra sanguis mittendus est, aut ex saluatella, quando indicatio eius accedit, & in hoc sollicitè attendes, si primò incepit inflammatio, & contagium putredinis massæ sanguinariæ communicatum fuit à putredine causæ inflammationis, in quo casu indubitatum est, quod semper sit secanda vena à iecore inflammato experita. At si febris putrida præcessit, aut simul inuasit, vt soler, vt eodem tempore, signa putridæ febris, & iecoris inflammari appareant, & virium vrinæ clarè ostendat putredinem vasorum insignem, aut malignam esse, tunc si inflammatio vrgens non sit, ex brachio vtroque secanda vena est, in initio præsertim morbi, quando inflammatio esse non potest tam magna, quod vrgeat; E præsertim si probabilior appareat opinio secantium venam in initio in latere opposito, vt in pleuritide Arabes cum suo Principe putarunt Credes nihilominus, quod sit rarissimum putredinem vasorum totius pendere à putredine inflammationis, sed ferè semper putredinem inuasisse prius massam sanguinariam, & hanc in iecur tanquam in focum expelli, quas febres comitatas Platerus appellauit, quia semper adiunctam habent aliam passionem, velut morbum diuersum, viscerum scilicet inflammationem.

Hæc praxis obseruanda venit in sudoribus ortis ex vehementia inflammationis, vt diximus ex Hippocrate 1. *prognost.* nam venam secando occurrimus causæ sudoris, vt debemus, cùm magnum auxilium sit sectio venæ ad moderandum incendium internum, quo existente non poterit tantus sudor emanare ex corporis

debilitate; quæ fuit alia causa sudoris mali, ex mente Hippocratis loco allegato, cui sectio venæ pernicies erit. Excluditur similiter copia magna seri, vt causa tanti sudoris, si adest magnum incendium; hoc quidem implicat cum tanto sero, quia non est inflammabilis sanguis multo sero imbutus, vt docet ascitis, & quotidiana exquisita, in cuius declinationibus docuit Galenus 1. *ad Glauconem* sudores non dari, & ob id minus puras esse declinationes, vt indè intelligas sudores frigidos non pendere ex frigida materia necessariò, & in casu in Erasini venam secarunt Mercurialis, & Phrigius, & hic Medici assistentiam commeodat dum vena secatur, vt tangendo pulsum non permittatur fluor plus quàm vires permittunt, & noret sollicitè, si à sectione facta sudor crescat, vt non reiteretur sanguinis extractio, si verò remittatur, reiterabitur.

Interim verò, & quando vena rundirur, aër frigidissimus, vt per artem securè potest, parabitur, & nihil vtilius quàm linteo aqua rof. rubratum, plantaginis, & centinodiæ frigidissima imburo, aërem assiduè mouere, vt nouus semper accedat frigidior, & qui iam à corpore calefieri cœperat, separatur, vt impeto delationis, & impulsus penetret intus, vt densentur securè non solùm cutis spiracula, sed & caro ipsa: in balneum verò frigidum ægros immittere, vt Phrigius consulit, temerarium censeo ob extinctionis certum periculum, cubiculum tamen niue tepleri, vt aër inspiratus geletur satis, arridet mihi, nam in materia tam tenui offendit minus, & cor, & pulmo assiduè recreantur, crassioresque creantur spiritus, & minus exhalabiles; æger semper hiet, ne aër inspiratus in transitu extenuetur, & attractio frigidorum vaporum intus impediatur, & os totum algido aëre plenum refrigerat magis interna.

In cura huius mali notat Mercurialis ex Philosopho, febricitantes quietos esse debere, quia motio est ventilatio quædam, & ignia augetur, vt in externis constat. Præceptum in nostro casu perniciosum, quia quies semper cutem dilatat, & rarefacit, eo quod excrementa calida à corpore expulsa, applicantur assiduè, & magis corpori quieto, & plus permanent, & in maiori copia, quo fit, vt sudor crescat. Mutandus ergo est lentè decubitus, ne cutis nimiè rarefiat aucto calore, quando illam densare intendimus. Nec exemplum Aristotelis tenet in nobis, vt in igne externo, hic enim glisçit ventilatus, quia fauilla, aut fuligo illum suffocans, & corrumpens separatur aëris impulsu; in nobis verò cùm sit ignis interiùs, ventilatio verò extrinsecus solum alteret, clauditur potius via per quam exhalat fuligo, & sic crescit interiùs, exteriùs verò remittitur; & quia per sudorem simul exhalant cum excrementis vitales spiritus, cutis ventilata, & aëri exposita densatur, & cohibetur vitalis spiritus dispendium, estque non dubiè in tam assiduo sudore rarefacta, & aperta plusquam naturaliter debeat; & sic frigore externo densata, statum naturalem restaurat.

Secundum notat, quod febricitans flatui (hoc est aëri moto) aduersus non sit, quia flatus excitat flammam, & in immensum auget, quod simili ratione impugnatur; nam flatus si febrem auget, & ob contrariam rationem, quia nimirum cutem occludendo, obstat exhalationi fuliginum, & hoc intendimus in morbo Erasini, ob quod desperatus ferè est, quia si cutis non occludarut, animam halat, & si occludatur, crescit febris, & tandem suffocato calore periclitatur.

Tertium notat, quod febricitans sit coopertus, quia vt ignis coopertus, vt perspirare nequeat, facilè extinguitur, sic calor febrilis cohibitus suffocatur, & cessat: ratio tanto authore indigna, quia febricitans coopertus, cum sit calidissimæ cutis, & plus perspirabilis, cessat febris contraria ratione, quia suffocata causa cessat, tenebatúrque aduertere, quod eadem causa, quæ suffo-

A cando calorem febrilem extinguit, extinguit etiam simul, & suffocat vitalem calorem, & inde cum febri extinguitur vita.

Non timet Mercurialis vsque ad animi deliquium sanguinem mittere, acutissima enim erat febris, & in sua opinione continens perpetuò erescens, & simul cum inflammatione magna hypochondrij totius, in quibus passionibus antiqui Patres ad deliquium euacuare commendatunt. Ego quidem si tam perspicax Medicus esset, vt in primo die acuriem, & grauitatem mali agnosceret, & hypochondria inflammari conciperet, operandum esse vt Mercurialis docet censeo; securius verò erit, si prima sectio ad deliquium non sit, sit tamen magna satis, & breui reiteranda. Ratio est, quia in primo die non potest esse interna inflam-
B matio tam grandis, vt ad deliquium euacuari peratis, & reuulsionis leges in principio fluxionum tantam euacuationem semel celebratam dehortantur. Inter vnam, & aliam sectionem leui cibo recreabitur æger, vt secundam securiùs ferat, & quod Phrigius timebat, vt tam larga euacuatio fieret, me mouet vt fiat: timor ex sudore oriebatur, ille verò me impellit vt statim copiosiùs euacuem, nam principia morbi tam lethalis, indicant præcautoriè tam grauiter, & vrgenter, velut si præsens sit, quod timetur; nam si quod timetur, eueniat, mors indubitata erit. Egregiè igitur, & animosè operandum in morbi tam periculosi prima inuasione, si præcaueri periculum debet, & hoc est
C quod Galenus vocauit vnico remedio iugulate febrem, ipse præsentem, nos venturam, quod est laudabilius, licet non tam perspicuum, nec tam laudabile à vulgo, quia vt æger, quod venturum erat ignorauit, ita, & vulgus. Aduerte me semper loqui de sudore orto ab inflammationis vehementia, vt ex Hippocrate docui, contra quam si tam egregiè in initio non dimices, oleum, & operam perdes, pugnabis verò si quod periculum morbus venturum machinatur, in initio non ignores; & non ignorabis, si in primo die sitis fatiget, & lingua exsiccetur, quod signum semper magnifeci; lotium putredinem signet, & pulsus lotio consentiat, anxius sit æger, insomnis, ardeant hypochondria, cum dolore, & tensione, lassitudine
D prematur, difficulter respiret, & simul sollicitè habitum meditatus signum plenitudo insignis detur, aut ob humorum vitium culpabilis sit; & in hoc plus timebis perniciosum decubitum intempestiuè venturum, præsertim si aliqui motus conuulsiui percipiantur; signum quidem prauissimum, velut turgentem naturam ostendens, & cetebro minacem phrenitidem, aut conuulsionem mortalem. Est etiam sudor signum satis molestum, & malignum quando ex colliquatione creatur, ob nimium incendium, quamvis in primo morbi insultu colliquari ægros sit impossibile. Verùm si sudor cum morbo inceperit, & continuus sit, colliquatio ventura timebitur, carnis, & pinguedinis, prius enim serum, & partes pingoes san-
E guinis liquantur, & secernuntur, & exsudantur, mox calor vorax solidas partes depascitur, & colliquat, in summa in morbis tam exitiosis, & acutis primi diei, aut secundi symptomata tam magna, & praua apparere consueuerunt, velut si in vigore consisterent, nam vt dicitur *aphor. 7. libri primi*, vbi morbus peracutus est, statim habet extremos labores, est verò labor extremus, primo die aut secundo colliquati præ incendio.

Hinc deduces non solùm esse venam secandam, vt docui, sed non esse sperand a signa coctionis, vt poto frigido extinguatur tantum incendium; imo verò conandum ita infrigidare, vt ex ardente, ad frigidam febrem breuis permutatio fiat, vt Auicenna docuit, & ante illum Galenus *lib. 10. methodi, capite 10.* præcauendo ne hectica incipiens in marasmum

mum mortalem transeat; *Quanto* (inquit) *satius est aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere, quàm spe adempta certò perire, tanto profectò satius est potentibus præsidiis pugnare, quam nihil agere.* Et vt ego interpretor, nihil agit in principio tam acutorum morborum, qui magna, & extrema remedia statim non imperat, quia sine illis, quod timetur periculum non præcauetur, & hoc audaciùs, & securius tentandum, si tantus ardor colliquans ex viscerum vero erysipelate pendeat, in quo vt extinguatur frigidæ potione, notas coctionis Galenus non requirit, vt his verbis 9. *method. cap.* 5. docuit; *Porrò erysipelas quod verum erysipelas sit, non aliter sanaueris, at si mistum cum phlegmone, in hoc concoctionis expectanda sunt nota.* Vides quod in vero erysipelate colliquationem, & interitum timens, notas coctionis non spetat; sperat verò si mixtum phlegmone sit; quod si ex phlegmone idem periculum timeas antequam concocta sit causa, danda est audacter frigida potio, etsi materia cocta non sit, vt ipse Galenus fecit, ratus melius esse phlegmonem incrudare, quam sinere ægrum in hecticam labi.

Quod de potu frigidæ docui, de topicis affectum inflammatorium, aut erysipelaceum extinguentibus tene, in quibus maior spes collocanda venit, quia sine periculo augendi sudorem imperantur, quod potio frigida non excludit omninò; hæc quidem si incendium colliquans non extinguat, materiam sudori præbet, & periculum auget, sed quando febris ardens sine inflammatione, aut erysipelate colliquat, aut sudorem diaphoreticum causat, inexcusabilis est potio frigida, quæ si materia sit vsta, datur securiùs & certitudine maiori conferendi, quàm si vdam putredo causam infi.iat, vsta enim, quia ignem æmulantur, extinguuntur facillimè, quia nesciunt sine intensiori calore seruari, cùm nunquam sit visus ignis infrigidans, & cùm siccitate, & calore seruentur, & vtramque qualitatem aqua corrumpat, vincuntur certiùs, & citiùs ab illa; putrida verò humiditate excedenti (quam vdam, & mucosam appello putredinem) humore seruantur nimis, quem aqua non moderatur, sed auget, & sic ab illa minus vincuntur; & de hac vda putredine, verior est doctrina Galeni, quod etsi à potu frigidæ videatur ad præsens febris extincta, redit rursus, & sæpè deterior, quia humiditas excedens causa partialis putredinis seruatur, aut augetur aquæ potione, aqua enim (vt Galenus docuit) humiditatem nunquam deponit, quod fundamentum esse potest, ad defendendum, quod siccitas actiua non sit, si ab igne efferuescens non exsiccatur.

Ex qua doctrina intelliges, quod in putredine vda, si detur frigida, vt calor extinguatur, miscendum sit acetum album limpidissimum, & acerrimum, aut vitrioli olei guttulæ, aut succus clarificatus limonis & melior est acredinis citri; sic enim siccitate, & frigore pugnamus, & hæc mucosa putredo est, quæ in malignis febribus tepidis inuenitur, quia calor humiditate tepidiùs operatur, vt siccitate acuitur, & deiectiunes fœtidæ tam exitiales in præsagiis traditæ, ab illa vda, & mucosa putredine creantur.

Sed ex vda putredine aliud edisces, nimirum condocere nimis ad ciendum sudorem, quia ob humiditatem superfluam in vapores humidos facilè vertitur quidquid sic putrefit; vsta verò in siccas exhalationes conuertuntur, quæ non sunt sudoris materia, etsi corpus colliquent, & ad tabem perducant, persistque aquam synceram, vt putrilaginosam mixtam acidis, & siccantibus, vt docui, quam si fortiter chalybe nouo ignito parauerís, efficacior erit, quia plus siccans, & astriugens, & vt censeo spiritu coagulante ornata. Est verò chalybeanda fortiter, non eodem numeru chalybe, sed variis

A fragmentis, nam in prima ignitione spiritus coagulantes ab aqua extrahuntur, & non vis abstersoria, & deobstruens, aut has summè excedit astringens, & siccans.

Notissima sunt auxilia viscera æstuanria attemperantia, quæ crebrò antequam calefiant renouanda sunt; donec incendium percipiatur extinctum, parantur ex succis plantaginis, omphanij, portulacæ, centinodiæ, corelydonis, lactucæ, & semperuiuæ, & similium, aut ex succo cucumeris, peponum, & rof. rubiatum cum hordei farina molle cataplasma pararur, & puluis florum nymphex, & violarum inspergitur, & frigidum applicatur, nec timuit Tralianus, corpus totum cerato rosaceo illinire, & summè prodesse dixit. Erat Fonsecæ frequens vsus sequentis vnguenti, ad extin-B guendum viscerum ardorem, & æstuationem totius; olei rof. lactis muliebris, succi cucurbitæ, lactucæ; & endiuiæ ana partes æquales, misce; quo linimento illiniebat dorsum, lumbos, pedum, & manuum plantas, totúmque corpus præter caput, & ventriculum; ab vnctione continetur æger in lecto, quia sæpè eueniunt sudores roboratà naturà, quo solo auxilio grauissimis, & molestissimis ardoribus intra breue spatium multos liberauit, quibus reliqua auxilia irrita fuere.

Interiùs sumuntur sudorem reprimentia, quæ etiam notissima sunt, semper tamen saccharata, & mellita fugienda, inflammantur enim, & quæ eis parantur potiones, attemperant minùs, quia multum frigidita-C tis, & humiditatis in longa illa decoctione amittunt, saccharum etiam ob detersionem damnatur vt mel; succi igitur commodiùs imperantur si fieri possit, vt agrestes, granatorum acidorum, limonum, & citri, endiuiæ, acetosæ, quæ mirabilis est, si succo portulacæ miscetur, & diluantur aquis centinodiæ, plantaginis, & lactucæ, & addatur puluis margarit. præparat. & chrystalli præparati, aut coralli albi; sed chrystallus præferenda venit, est enim mordacium succorum antipharmacum, & legitima semper habetur: mirè prodesse potest decoctum radicum pentaphili, & centinodiæ clarificatum, in quo semina psilij recentia maduerint, donec mucilago extrahatur; ardorem mitigat, & per aluum biliosos ichores reuellit, nec minùs D confert aqua boli armeni orientalis pro communi potu; sumitur aquæ pluuiæ quantitas octo librarum, boli, vncia dimidia, coquuntur per quartam partem horæ igne lento; meliùs parabitur si aqua sit acetosæ per vitreum stillata, plus astringit, & vires instaurat, éstque iecoraria.

Si vigilia vrgeat, vt in ardentibus, & colliquantibus solet, conciliabitur somnus syrupo papaueris, aut medicamento diacodim Galeni, de quo Tralianus *lib.* 5. *c.*4. *fol. mihi* 269. tanta prædicat, vt videatur omnem iudicationem complere; nam ardore febrili æstuantibus prodest, item si immodica sitis vrget, si vigiliæ infestant, si sudores, ob tenues acrésque humores affligunt, vt propè in syncupem incidat æger, ad hæc si E erysipelas in thorace extitit, &c. Sunt alia plura somnum conciliantia, inter quæ laudanum opiatum meritò extollitur, quòd sub tam parua quantitate, sensus suspendat, vt velut artis miraculum putandum sit, & præ cæteris feruorem sanguinis sedat, & quiescere cogit, sicque sudorem reprimere mirabiliter potest ob vim eximiam densandi inuentam in opio, qua omnia æstuantia, & feruentia reprimit, & incrassat, vt ex Sennerto, & aliis accipies, *lib.4. de febribus, c.*5. vt hinc teneas somniferum esse, non quia infrigidet, vt antiqui putarunt; ridiculum enim videtur, quod vnicum granum laudani opiati, aut duo, totum corpus, & febre ardente æstuans infrigidare tam validè queant; vt soporetur æger, & feruor sanguinis tam perspicuè si detur; priùs enim æger tam intensum frigus

conciperet, & se gelari sentiret, & velut concrescere; est ergo causa alia conciliandi somnum à frigore diuersa, & vis narcotica appellatur, quæ directè opponitur influxui spiritus animalis, & vitalis, sine quo facultates corporis operari repugnat; opponitur verò influxui, non contrarietate corrumpente qualitatem influxiuam, hæc enim cum differat specie in vtroque spiritu, implicat ab vnica narcotica per contrarietatem corrumpi, si vera est doctrina Aristotelis, quod vni vnicum solùm contrarium natura concesserit. Dicemus suo loco in quo consistat virtus illa narcotica etiam in rebus satis calidis inuenta.

Verum quia somnus auget sudorem, si in vigilia detur, cùm soleat in somno excitari quando vigilando apparuit, nunquam (vt disputatione de somno, & vigilia docui) sollicitudo maior de sudoris repressione esse debet quàm dum somnus arte, aut natura superuenit; docuit enim Princeps euacuationes omnes in somno supprimi præter sudorem; hic enim potiùs augetur. Sic Hippocrates 4 *aphorism.* 41. dixit, *sudor multus ex somno factus absque causa manifesta, corpus vti pluri cibo significat*, dixit enim factus ex somnu, non quia si in vigilia appareret, non esset certius indicium multitudinis cibi; sed quia somnus occasio maior sudandi est, quàm vigilia, & sic cibi multitudo, quæ vigilandu tegitur, dormiendo diuulgatur, ob id nunquam aëris flabellatio plus à me consulitur, quàm dum somnum concilio, aut sponte dormitur; conferétque tunc non solùm aëris motio, sudori non obstare, sed frontem, faciem, collum, & partes principes albuminibus ouorum recentibus, & fortiter agitatis illinire, vt spirituum resolutio sistatur magis, quando ratione plus timetur; sícque nunquam sudor detergendus est, vt vulgus facit, quia augetur, sed permittendus humor expulsus cuti hærere, vt infrigidatus illam occludat, & sudor sistatur, qui quando malignus ob cardiacam passionem vires dissipat, sistitur mirè si Aëtio credendum est, bibito vinu, in quo gagates extinctus sit, si priùs igne accendatur.

HISTORIA CRITONIS.

Critoni in Thaso rectè ambulanti, pes dolere ex pollice vehementer cœpit; decubuit eodem die, horrescens, fastidiosus, parum calens, nocte desipuit, altero die tumor toto pede, & ad talum subrubens cum contensione pustula nigra, febris acuta, valdè insaniit, deiectiones meræ, biliosa, subcrebra fuerant, periit postridiè quam ægrotare cœperat.

EXitiosè laborant, qui cum humoribus prauis horrent statim, & fastidiosi sunt, est enim horror assiduus & prauum signum, & causa pessima, signum incessantis molestiæ, & quod natura continuando expulsionem extra vasa, non potest illa expurgare, sed continuò putredo serpit, vt semper detur quod ad ambitum pellatur, & horror non cesset: est causa pessima, non solùm quia continua concussione vires effeminat, sed multò magis, quia corporis habitum occasionaliter densat, & constringit, & inde omnia maligna excrementa intus detinentur, & nulla datur pars, quæ prauitate succorum onusta non sit: densatio verò fit à natura stimulata à causa horroris; fugiendo enim vt potest obiectum molestans, seipsam vnit arctissimè, & præter fugam se munit densata, vt intra se obiectum illam lancinans non admittat tam facilè, & vt possit, illud exprimat, & pellat à se. Sic Crito die primo horridus, & anxius persistens, delirauit etiam absque retrocessu humoris maligni in cerebrum, per solam repletionem partium omnium à vaporibus, aut fuliginibus atrabiliariis exusta bile continentes putrescente, vt repletur fumo tota domus si igne ligna succédeore, spiracula domos claudantur. Id esse probabilius deducitur, quia materia ex vno loco in alium retrocedere non potest, nisi prior læsus extenuetur, & detumescat, aut si priùs dolebat, non doleat postea; tumor verò Critonis carbunculosus, qui primo morbi insultu tam grauis, & insolens in pollice pedis apparuit, non solùm non delituit, sed die secundo fastigiatus plus videbatur per totum pedem, & talum, cum rubore, & tensione & nigris pustulis, ex sero maligno atræ bilis inflatis, vt excitantur bullæ, si cato igne adurantur; éstque mihi difficile, quod materia ex pede ad cerebrum retrocederet, sine motibus conuulsiuis, & tremoribus, vt quotidie experimur, aut sine dentium stridore Crito non fuisset defunctus, quorum symptomatum mentio non fit, nec alicuius conuulsionis, sine quibus periclitantur nunquam, qui per ascensum humoris atrabiliarij in cerebrum animam agunt; & hoc suadet etiam diarrhœa biliosa diei secundi, per sedem, & regionem infernam expellente natura quæ potuit.

Multitudine igitur sanguinis atrabiliarij Crito oppressus, cœpit expultrix in pollicem pedis prauitatem deponere, vt viscera liberaret; fuit tamen tam valida causa putrefaciens, quod etsi non leuem portionem eius in pedem natura reiecerit, non potuit nihilominus partes principes defendere, quia horrore continuo ferè difflatio (vt docui) insensibilis tollebatur, & continuò serpendo putredo per succos incredibilis fuit eius extensio, & totius corporis oppressio, vt postridie à prima inuasione debitum solueret, & vt censeo, nunquam horrida concussio illud deseruit, sed per totum morbum molestauit, nec ob mortem tam breuem necesse est venenatam qualitatem admittere, vt Mercurialis, & Phrigius; sat est copiam succi atrabiliarij fateri, vt Galenus innuit, vbi enim leuissima pustula, aut exanthema minimum videtur, & absque acuta, & horrida febre, tumoréve magno æger occiditur, cum deliquio, & virium celeri collapsu, vis venefica meritò accusatur, sine ratione tamen vbi tumor magnus agnoscitur, extra præcipuè, auctáque febris, & horrida succedit: nam sub tanta veneni copia, non duos integros dies, verùm nec horas æger consisteret, multitudinem verò succi praui, & eius assiduam corruptelam, satis ostendit deiectio biliosa, copiosa, & syncera, quæ vt mortem effugeret satis non fuit, indicans similiter celerrimam, & validissimam fuisse causæ vrentis, & putrefacientis potentiam, quando cum tumore pedis tam conspicuo, diarrhœa etiam biliosa, & syncera, & horrore ferè continuo liberari non potuit, excedente semper putredine inter serpente expulsiones tantas à natura sagaciter celebratas; timendo quidem eadem pernicie internis Critonem, vt in pede affectum fuisse; hoc est interna sphacelata, vt pedem fuisse, & ob id tam breui fuisse defunctum; probaui enim capite de hæmitritæo horrorificam febrem esse (contra Galeni doctrinam) ob putrilaginem internam, & erosionem viscerum à succo atrabiliario, quæ erosio horroris molestissimi, & inordinatè repetentis causa est, vt quando inflammatio interna suppuratur, excitatur rigor, aut horror, authore Hippocrate, & erosionem causam illius horroris puris fieri incipientis, Galenus tradidit, ob quam prauitatem docuit Hippocrates, in pernicie, omnem ex numeratis ibi febribus hemitritæum superare, & Galenus ipse libello *de typis*, (oblitus eorum quæ *libro de differentiis febrium capit...* scripsit) verius docuit,

docuit, fe[c]um esse typum hemitritei, & viscera commouere sua prauitate; sic (vt reor) Crito oppressus tam breui animam egit, nam vt dicitur in prognosticis, *febres deterrimæ, & signis firmata pessimis, quarto die, aut citius interimunt.*

Inquires, si pustulæ pedis nigræ apparuerunt, qua ratione deiectionea alui fuerunt biliosæ, si euacuabat natura eandem morbi materiam; certè non erat eadem in rigore, sed extra expulsa. erat materia antecedens, quæ si ad focum putredinis, & pedem tumidum mitteretur, prauior, & maligniur fieret, quia ibi plus vritur, aut putrescit; fuerunt verò pustulæ nigræ pedis, portiones humoris iam in foco vitiati, est enim locus inflammatus focus putredinis, vt ex mente Galeni docuimus, paratissimum verò humorem fuisse, vt plus vstua nigredinem contraheret, synceritas deiectionum ostendit orta ub seri consumptionem, quo consumpto, si noua vstio, aut putredo accedat, atrabiliarius, & mordacissimus redditur humor, & ater.

Curatio morbi Critonis.

DE Critone verificatur quod in prognosticorum proœmio Hippocrates monuit, dari nimirum tantam interdùm morborum prauitatem, vt ægri expirent, antequam Medici possint arte repugnare, fuitque fallacissima huius morbi inuasio, & quia cum pollicis pedis dolore podagram æmulante, vt putaretur securior, & quia cum horrore, febris primo die, tepida apparens, censeretur intermittens, & inde sine periculo, & maligna putredine, & causæ antecedentis prauitate. Quis etiam cum horrore assiduo venam secare fuit ausus, quam in historiæ expositione Galenus commendans, non fuisse imperatam ab Hippocrate censet, quia iam morbo progresso vocatus fuerit, nescio tamen vnde deduxerit, & si nauseabundus erat primo die Criton, & horridus, aut vt alia litera habet, anxius, & cardialgicus, dubius satis ad secandam venam Medicus esset, ob læsionem ventriculi, & oris eius, quam Galenus ipse 1. *ad Glauconem capite* 13. dehortari sectionem venæ acriter docuit, donec circa ventriculum æger benè se habeat. Secundo autem die non leuiter obstabat auxilio relato biliosa diarrhœa, & syncera, iuxta summi Dictaturis decretum 4. *de victu acut. Fluente aluo sanguinem non detrahes donec constiterit*; quod & Galenus ibi amplectitur, oblitúsque videtur doctrinæ propriæ, consulentis morituros solis prognosticis relinquendos esse, ne præsidia infamentur, quæ aliis fuere optima. Consideratius, igitur agendum erat, quàm in historiæ declaratione putat, sine delectu sectionem venæ consulendo, quam etiam Mercurialis, & Phrigius hortantur, nullus tamen ex qua parte deberet fieri, docuit, nec tali auxilio pugnantia notauit.

Mihi videtur, quod horrorificum illud symptoma, non tollit sectionam venæ, imò illam expuscit, & citò. Ratio est, quia aut dependet ex acrimonia magna fuliginum, & sanguine atrabiliario, aut (vt nuper dicebam) ex erasione viscerum, & molesta lancinatione partium euenientibus, quando humor ille fermentatur, & eleuatur putredine aut vstione; non enim horror ille principium accessionis est, sed à causa dicta prodit, & in omnibus temporibus accessionum molestat, & plus in augmento, & vigore, quia in illis mordacior est causa, & maior, ratóque in hemitriteo vena secaretur, si horror ille certum esset impedimentum; eodémque modo, vt in motibus conuulsiuis, & tremoribus spuriis operandum est, qui venæ sectioni non repugnat; vena verò si aperienda decretaretur, ex opposito crure secabitur, non solùm quia Authore Galeno, laborante vnico crure alterum est scarificandum; sed etiam ne humor tam prauua ad superiora reuellatur, quando natura viscera præcauendo (vt Galenus, docet) ad partes tam distantes prauitatem actu pellebat. Extrahetur verò sanguis à quantitate possibili in ordine ad vires, non solùm ob tam certum periculum, sed etiam quia constitutio morbi tam contracta videbatur, vt intra duos dies erat terminanda, nam vt dicitur 3. *prognost. textu* 1. febres iudicantur eisdem numero diebus, quibus supersunt homines, & quibus moriuntur. Hoc auxilium in morbo tam lethali imperandum erat à prima morbi inuasione, si prauitas eius à Medico agnosceretur, quam satis perspicuam symptomata primi diei effecerunt, dolor nimirum intolerabilis digiti, horror assiduus, & anxietas cum calore tepido. Non semel sed pluries hisce annis obseruaui ad dolores vehementes alicuius membri, sequi statim malignam fluxionem, & breui in sphacelum, & partium dolentium gangrenam terminari, vt Critoni contigit; neque in hoc vrgente casu, speranda est accessionis declinatio, vt vena secetur, quia in fluxionibus malignis dubia est declinatio, & citò pericula adueniunt. Sic Crito noctu primi diei, delirauit, & die secundo alui fluxin abundans, sectioni venæ impedimentum attulit, vt nullam in tam perniciosis malis inuenias occasionem idoneam, si declinationem, & tempora placidiora ad secandam venam speres, vt Galenus consuluit *libro de humoribus comm.* 1. *textu* 12.

Si digitus qui priùs tam atroci dolore torquebatur, erat secandus, inquirit Mercurialis; censet enim sphacelatum fuisse, aut statim gangrenæ initium habuisse, & sectionem dehortatur, quia sedes, & radix mali non stabulabatur in solo pede, sed præcipuè in partibus internis, & non deuenitur ad mali originem digitum secando, quod mihi probatur, quia febris tam acuta non pendebat ex sola digiti, aut pedis inflammatione, sed erat verè febris morbus, cum extensa per totum corpus putredine; & nullius commodi erat digiti scissio, quia febris sola Critonem occideret; intellige nos, & Mercurialem loqui de digiti amputatione antequam sphacelatus totaliter sit, quatenus scilicet iam inflammatus, & dolens, causam malignam intra se continebat, & videbatur ibi inculcata, & putrescens, esse originem corruptionis massæ sanguinariæ: & quia ita non eueniebat, censet amputandum non fuisse, secus censendum quandò digitus, aut alia pars ictu venenati animalis vulneratur; hæc enim radicem totam, & primam contagij in se includit, & meritò statim amputatur, aut scarificatur profundè, vt virus expiret per vulnera, & atractoriis remediis ad extra, & resolutoriis incessanter fouetur. Semel verò admissa gangrena, nemo negabit statim esse amputandam si aliqua vitæ spes habeatur, vt amputari etiam debet quando morbus præcedens iam iudicationi proximus, in talem malignum abscessum terminatur, quorum duos crure abciso liberatos vidimus anno præterito. Cognito verò per signa tam mortalia periculo, nihil sine mortis prædictione tentandum, ne imputetur auxiliis, quod prauitati morbi debetur. Reliqua auxilia sphacelum totale, & ne serpat putredo præcauentia ex chirurgia accipietis, notando discordes stare Mercurialem & Phrigium; hic enim carbunculosum tumorem fuisse digiti, & pedis afflictionem censet, alter verò sphacelismum; quod mihi verius appatet, nunquam enim Hippocrates carbunculos tacuit, sed suo nomine explicuit: dispositio verò pedis, & digiti cum pustulis nigris corruptionem internam certiùs, & propriùs significant; sunt quidem vt docuit alibi Hippocrates, germina corruptionis intus latentis.

Caput, & collum oxyrrhodino muniri erat opus, & intento furore balneum capitis suporiferum, &

attemperans conueniebat. Dixi soporiferum, & attemperans, quia narcotica in mea opinione non sunt frigida; vtrisque verò in maniaco delirio indigemus, & mulcebri etiam proprietate, vt acrimonia atræ bilis cicuretur, quæ complentur cum balneo lactis in quo flores nenupharis, violarum, lactucæ, scariolæ, & salicis, & plantaginis folia incoxerint cum capite seminis papaueris albi, leuiter contusi, à balneo sinciput vngetur oleo violaceo, nymphеæ, & papaueris frigidissimo, & superponetur commune oxyrrhodinum, sic enim somnus optimè conciliatur, præsertim si tota spina, lacte tepido solo irrigetur, aut vnguento cucurbitæ, & refrigerante vngatur; & per os danda sunt duo grana laudani opiati, aut diacodion, aut syrupus papaueris cum decocto anethi viridis, neque alio cibo præter ptisanæ succum opus est in tam desperato, & celeri affectu, nec in die secundo aliquid operandum præter dicta erat; euacuabat enim per aluum satis idoneè antecedentem materiam, quæ sero destituta, syncera apparuit, & colliquantis, malignæque febris certissimum signum putatur: indicabat verò ingentem attemperationem intus, & extra detergentes, & mordacitatem obtundentes clysteres, ne intestina vlcerarentur, & si moderatior, quàm acuties morbi indicabat, videretur, iuuari poterat tam malignæ materiæ euacuatio, sero lactis cum tamarindorum pulpa; & syrupo plurium infusionum rosarum Hispanicarum; erat enim ex idea incoctilis illa materia, & rationabiliter iuuaretur natura per tam conuenientem regionem insuperabilem, & indomitam materiam extra corpus pellendo; nec ignores materiam tam prauam indigere multa attemperatione, & frequenti, est enim erodens, & colliquans, vt docui, éstque eius antipharmacum lac perlatum frigidum, quod sic parabis: Aquæ plantaginis, buglossæ, oxalidis, & borrag. ana ℥ j. rosſ. rubrarum ʒ. iij. margarit. præparatarum ℈. iv. ß. chrystalli præparati ʒ. ß. spodij ex ebore ℈. j. m. exquisite, & linteo sæpius percolentur, & dulcorentur tabellis manus christi perlati.

HIST. CLAZOMENII.

A die primo vsque ad vigesimum sextum.

Clazomenium, qui iuxta Phrinichidaï puteum decubabat ignis inuasit, à primo illi caput, collum, & lumbi dolebant; statim surdus effectus est, somnis carebat, acuta corripuit febris, hypochondrium in tumorem attollebatur; contensio parua, lingua arida: die quarto nocte desipuit, quintus laboriosus fuit; sexto omnia exacerbata sunt, circa diem vndecimum fuerunt remissiora; deiectiones ab initio vsque ad diem decimumquartum, multa, tenues, aquei coloris, quod ad aluum exonerandum attinet, abundè habebat, inde aluus restitit, vrina perpetuò tenues quidem, cæterùm boni coloris, & multùm habebant suspensionum dispersarum, non subsidebant: die decimosexto minxit paulò crassius, habebat aliquid sedimenti, aliquantum recreatus est, magis mente constitit, septimodecimo iterum tenues, secundum vtramque aurem tumor cum dolore, nulli erant somni, delirabat, crura illi dolebant, vigesimo die febre liberatus est, & indicatus, non sudabat, prorsus mente constitit.

Galenus tepidissimè vt solet præsentem historiam exponit. Vallesius inflammatum fuisse hypochõdrium putat, & febrem ardentem fuisse; vtrumque mihi improbabile, neque enim signa causonis à principio apparuerunt, quia nec inextinguibilis sitis, nec ingens coma, & vrinæ boni coloris à principio vsque ad decimumquintum, & cum tenuitate tam alienæ sunt causoni, si quid aliud; inflammatio verò hypochondrij ab eisdem vrinis redarguitur, & non minùs à morbi duratione, vsque ad quadragesimum; & si quando absolutè hypochondrium ponitur ab Hippocrate, dextrum intelligitur ob nobilitatem, & per consequens iecur, constat neque ad quadragesimum extendi potuisse, nec deiectiones multæ tenues, & coloris aquei ab initio vsque ad diem decimum quartum possibiles sunt cum iecore inflammato, & causone, aut omnia medicæ facultatis prima principia sunt fallibilia: neque ex eleuatione cum parua contensione deducitur benè inflammatio, propriè dicta, cùm in visceribus obstructis absque inflammatione aliqua, eleuatio, & tensio moderata quotidiè dentur, & ex ipsis obstructum viscus inferamus. Putandum ergo est, in dextro hypochondrio focum putredinis fuisse, & satis obstructum, vt tumidum cum moderata tensione tactui se ostenderet, mouentur enim humores ad focum in febribus accessionalibus, non ad carnes, & poros partium per quos nutriuntur, sed ad vasa minora, & capillaria, quæ obstruuntur, & tenduntur oppleta tum succis ipsis, tum flatibus, & fuliginibus ex humorum feruore eleuatis. Inflammatio verò propriè dicta humorem extrauasatum requirit, non solùm poros nutritionis replentem, sed carnem visceris inflammati distendentem, & soluentem continuitatem; ita vt & dolor, & pulsus satis durus, & serrans suscitetur; obstructionem verò Clazomenij in caua parte præcipuè stetisse indicauit alui fluxio à principio molestans, & quòd contensio parua videretur, & lingua arida, hæc enim sunt symptomata obstructioni illius partis propriora.

Si præter focum in iecore alius erat admittendus in capite, vt putat Mercurialis, dubium est; nam postquam delirare cœpit, non intermisit delirium, nec semissionis illius recordatur Hippocrates vsque ad decimumsextum, in quo dixit, quod magis quàm antea constabat mente, & cœpit delirium in quarto; & suadetur surditate primo die inuadente, quæ motus humoris ad cerebrum in acutis certissimum signum esse solet. Continuum ergo delirium à die quarto vsque ad vigesimum, in quo febris omninò defecit, & cum illa delirium, satis validè suadet in cerebro, aut in partibus illi proximis, alium focum esse admittendum, quia delirium continuum per tot dies à parte distante excitari nequit, si septum excipias, dum semel delirare coëgit. Et mihi videtur esse concedendum alterum focum non in cerebro ipso; sed (vt insinuauit) in partibus illi proximis, vt in aurium regione, & ob id non delirauit vsque ad quartum, quia vt cerebrum compateretur, incremento certo erat opus, quod vsque ad quartum non fuit; iam verò compatiente cerebro, non implicat continuum delirium esse, si malum non modesetur, vt capite de paraphrenitide, docui.

Dolor capitis, colli, & lumborum primi diei cum peruigilio, & copiam excrementorum, & motum in cerebrum cum surditate innuebant, & multitudo verificabatur alui fluxione à primo die, vsque ad decimum quartum durante, tot enim partes simul dolere, & aluum etiam tam lubricum esse, euenire nequeunt sine magna perturbatione, & copia molestante corpus

vniuer

vniuersum: fuit verò fœlicissimus tam diuturnus alui fluxus, vt cerebrum non pateterur motraliter, aut inflammaretur sine remedio dextrum hypochondrium; tora enim colluuies per aluum expulsa in cerebrum, & dextrum hypochondrium erat transmittenda à natura, & non dubiè desperatæ inflammationes crearentur, quia multa materia erat, & partes principes statim laborare cœperunt, in quibus quicquid natura non sustinebat, erat firmandum, & sic quicquid per aluum trudebat, dolorem lumborum alui fluxuræ nuncium sæpè esse, sæpè iam docui, turbationem enim, & plenitudinem venæ cauæ significare consueuit, & sic deriuationem excrementorum per illam ad inrestina.

Relata symptomata cum delirio, & acuta febre, vsque ad ingressum vndecimi molestarunt, in quo remissionem susceperunt, non quia emendata materia fuisset; nondum enim coctionis signa apparuerant, sed quia diarrhœa perseuerans grandem partem antecedentis materiæ consumpserat, estque frequentissimum symptomata multitudinem sequentia, deposita, aut sedari, aut minui, & molestoria inchoantibus morbis esse; mirum videtur, quod Hippocrates notauerit, cum tam diuturnu alui fluxu, benè se habuisse Clazomenum, quantum ad exonerationem alui, videtur enim innuere, coniungi posse retentionem excrementorum ex cibis, aluo fluenti copiosè, vt inde liceat interdum cum abundanti fluxu clysteres imperare ad sollicitandam fæcalium excrementorum expulsionem, & Medicus deberet interrogare sollicitè, si talia excrementa pulsa fuissent, vt arte pellerentur, quod videretur vulgo ridiculum.

Sed id esse possibile credo; bifariam verò contingere potest, quod Medicus id assequatur; primò quia deiectiones humorum sint semper vniformes, nunquamque crassitiem fæcalibus excremeoris debitam sortiantur, aut absolutè, aut vt permixtæ cum illis: quotidie videmus, inter vnam, & aliam deiectionem humorum, expelli, seorsim alui excrementa, & compacta, aut cum ipsis humoribus mista, quod assequimur crassitie maiori in partibus quibusdam excretis, & colore diuerso, vt constet diuersæ naturæ corpora fuisse excreta, seorsim verò ciborum stercora pelli, euenire potest, quando humor ad intestina fertur per venas inferiores locis in quibus stercus formatur; tunc enim non permiscentur stercus, & humor, nec anticipat stercus exire, si retentrix constet; si verò humores deriuentur per loca in quibus stercus formatur, semper impeditur illius naturalis crassities, si diarrhœa vera sit, quia nunquam inter vnam, & aliam deiectionem, idoneum tempus ad acquirendam crassitiem concedit, sic liquidius humoribus excernitur, absque stercoris formatione. Memini in quodam dysenterico stercora nullo modo pelli, & ipse de illo defectu publicè querebatur; eiecit verò stercora multa, post multos dies, & compactissima, non sine omnium stupore. Miraberis verò sollicitudinem Hippocratis circa omnia ad hominum salutem conferentia, nihil, etsi sordidum omittentis, vt omnibus accuratè occurrens, inculpatus omnibus sit, & nunquam tam nobilis ars ob sui incuriam suo fine frustretur.

Serosa cacochimia magna erat, quam indicarunt deiectiones tam diuturnæ, & aquei coloris, quæ satis non fuerunt, vt vrina crassior euaderet; tenuis enim perseuerauit vsque ad decimumsextum, in quo paulò crassiorem minxit cum aliquo sedimento; erat verò semper boni coloris, qui implicaret omninò, si iecur phlogosi, & inflammatione laboraret. Crederem etiam fuisse succorum crudorum, & pituitæ magnam copiam, & liquatos febrili calore, tantum serum præbuisse: hoc indicarunt suspensiones dispersæ, non subsidentes; nam disiunctio, & non subsidere ab eodem

A principio emanarunt, flatu nimirum crassissimo subleuatore, & vnà diuidente sedimentorum, quod succus potiùs, quàm sedimentum verum erat; crudi enim succi quando calefiunt, inflantur à flatibus inexcusabilibus, dum humida, & lenta materia calefit, & hoc fuit causa obstruens dextrum hypochondrium, & ipsa, & flatus illud subleuarunt cum parua contrusione, quia succi crudi molliter potiùs quàm renitendo, nimis distendunt, velut œdema.

Neque te terreat cum tanto succo crudo, & tam diu durante, dari vrinam boni coloris: esset alba, & renouis non dubiè, si non daretur calor febrilis resistens in iecore actiuitati crudorum; & cruda excrementa efficerunt, vt iecur bilis magnum prouentum, & flauiorem non generaret, quod tenebatur efficere distem-

B peratum febrili calore. Debes hic philosophari vt docuit te Galenus in cordis contraoperantia, 3. *de præsagat. ex pulsibus*, cum vicinis partibus. Hinc pendet longa morbi duratio vsque ad quadragesimum, & quod ante decimum sextum maiorem crassitudinem non acceperit vrina, & quod cum affectu cerebri, & delirio pertinaci, non perierit æger, quia putredo, etsi cerebro proxima, erat benigna, & non in mordaci, & irritante materia, quæ propter propinquitatem, cerebrum calore alterabat vt deliraret, & non dormiret, vapores enim serosæ materiæ putridæ vigilare cogunt, resoluendo ab alimentis eleuatos, & sero se vapores non adstruunt idoneè, vt somnus adueniat, quia non hærent, sed assiduè euolant, & resoluuntur, atte-

C nuantque potiùs quàm obstruant, quia sunt tenuissimi, mobiles, & calidi, & sine aliqua acredine ob putredinem esse nequeunt, vt in acero.

A die decimosexto in quo manifestæ coctionis signa apparuerunt, tentauit decimo septimo abscessum, iuxta aures cum dolore, peruigilio, maiori delirio, & crurum dolore, in quo die rursus vrinæ attenuatæ sunt, turbata enim natura in critica expulsione per abscessum in auribus, & cruribus, non perfecit coctionem inceptam, fuitque felicissimum illo die portionem materiæ in crura expulsam fuisse, vt cerebrum liberaretur, & in illa crisi imperfecta non fieri phrenitidem: nam cùm nouo externo abscessu, & interno deliraret magis, timendum erat cerebro si materia ambo cru-

D ra torquens pelleretur in illud. Non latet, nouum non esse delirare in critica perturbatione, cum quo stat, vt cerebrum timendum nimis sit, quando à morbi principio delirare cœpit, & sine perfecta coctione nouum ascensum natura tentauit, vt monstrarunt parotides, docente Galeno *comm. 2. de humoribus, text. 14.* iudicationis signa quandoque malè apparent, eaque non in principiis, non in incrementis, sed in statibus debent apparere; fuit nihilominus vtilis illa crisis, quia in vigesimo febris omninò disparuit, & notat, quod non sudabat, & vt defecit febris, ira & delirium, & prorsus mente æger iam constabat.

E

A die vigesimo septimo ad finem historiæ.

Circa diem vigesimum septimum coxa dextra vehemens dolor, subito sedatus est, at tubercula aurium non residebant, nec suppurabant, tenebatur dolore; die trigesimoprimo, venter fluebat multis aquosis excrementis, & qualia esse in dysenteria solent; vrinas crassas reddidit, tubercula aurium resederunt, circa quadragesimum diem oculus dexter illi dolebat, obtusior erat visus, ad statum suum redit.

Non narrat Hippocrates statum morbi à die vigesimo ad vigesimum septimum; putat Mercurialis laborasse febre, etsi exigua, & ob prauitatem ignorari

ab idiotis, & tenet id esse deducendum ex modo loquendi Hippocratis, quem modum ego non capio, nec inuenio vnde deducendum sit. Nec nouum est per symptomaticas crises, & crudos abscessus, febres cessare prorsus, & rursus redire, de quo euentu sunt innumeræ sententiæ Hippocratis, & Galeni, & sic Clazomenio contigit, quia absque perfecta coctione parotides, & dolor crurum euenerunt, & dolor fortis redit in dextram coxam, sed subitò euanuit: permanebant verò immutata aurium tumores, & dolebant; verùm quia abscessus relati parui pro tanta materia fuerunt, securiorem, & maiorem euacuationem per aluum natura tentauit, multa aquosa excrementa, & qualia in dysenteria solet, euacuando, & simul vrinæ crassæ apparuerunt, hoc est, perturbatæ simul, & coctæ. Perturbatæ quidem ob mixtionem crassorum parotidas causantium, & morbum; coctæ, quia morbus quadragesimo die perfectè solutus fuit, sine recidiua: quia verò serosa materia, & crassa etiam erat, non potuit non esse mordax tanto tempore calefacta, & multa fuit per intestina expulsa, rodere cœpit intestina modo dysenterico, & ramenta cum dolore pellebantur, & quia cerebrum fuit à principio non leuiter læsum, & toties delirauit, quando imbibita, aut recepta in ipso per morbum expellere radicitus tentabat, in commotione excrementorum oculus dexter dolebat, & obtusiùs cernebat, quæ breui cessarunt, vt cessauit dolor coxæ, quia ex commotione critica pendebant omnia, & non firmabantur, sed in solo transitu offendebat.

Est in hac historia considerabile, quod particulariter notauit Hippocrates in die vigesimo, nempe quòd non sudabat, insinuans non dubiè, quod sudare debebat, attenta morbi causa maiori, serosa nempè cacochimia, cuius semper fuerunt indicium magnum, tum vrinæ tanto tempore tenues, tum tot deiectiones aquosæ, quibus tandem morbus fuit terminatus. Duo fuerunt vt reor cur non sudauerit, primum ipsa multitudo serosæ substantiæ per vrinas, & secessum expulsa: secundum, quod censeo Clazomenium fuisse densissimi habitus, & difficillimè exhalabilis, quæ dispositio, & ad non sudandum, & ad morbi longitudinem vehementer conducit, inueniensque natura obstaculum tantum vt insensibiliter per occultam difflationem morbi materiam absumeret, & quòd sudori aptus non esset æger, per vrinã & aluum materia euacuata serosa illum liberauit, & hæc etiam fuit causa cur dolores crurum sine abscessu diu durante molestarunt, erat enim serosa materia, quæ per partes distributa, facilè resoluebatur, quod verò corporis densitas, vt longissimus sit morbus, sit grandis occasio, docuit Hippocrates *lib. de alimento, comm. 4.* iis verbis. *Qui propè perspirant, imbecilliores, & saniores, & facilè conualescunt, qui malè perspirant, prius quam ægrotent robustiores sunt, cum verò in morbum inciderunt, difficiliùs sanescunt; hæc autem, & toti, & parti.* Serosam etiam cacochimiam coctioni nimiè resistere publicum est, quia coqui sine crassitudine noua nihil potest, crassitiei verò nihil vt aquei humores resistunt, quia nimis tenues: diarrhœa etiam in morbi initio eueniens, & diu durans longum morbum causare, docuit Hippocrates *7. epidem. num. 60.* iuxta Vallesium his verbis: *Ob hoc autem non purgandum in principiis quod sponte in diuturnis his; an diuturna periculosa*; Quasi diceret, si morbi cum diarrhœa incipientes sponte, diuturni sunt, expurgare in principiis non conuenit, quia erit occasio vt morbus diuturnior fiat, est verò periculosum fieri morbum diuturnum. Est autem mirandum, quod sic illum textum Vallesius exponat sine exceptione aliqua, vt ipse non solùm in controuersiis, sed *in lib. 4. method. cap. 2.* acriter defendat cum Auicenna, quod si datur multa materia, quæ videatur ob multam quantitatem insuperabilis esse, sit in principio expurganda, quia longius tempus, quàm vires ferre possint, vt coquatur, requirit, quod præceptum relatæ expositioni directè repugnat; nam si expurgatio in principio morbum diuturnum reddit, additur multitudini noua occasio diuturnitatis, & inde, augetur periculum, quia vt dicebat Hippocrates, diuturna periculosa.

Attende hoc, aliud esse quod materia quæ coquitur iam coquatur tardiùs, si expurgatio imperetur, aliud verò quod expurgatio possit alia ratione, euacuando nempe multitudinem antecedentis materiæ, morbum breuiare, & vtrumque est verum; & potest nihilominus saluberrimè expurgari in principio, quia longitudo multæ materiæ putatur mortalis, non verò quæ fit ex agitatione materiæ inceptæ iam coqui: nam hæc solùm impeditur dum durat commotio expurgationis, quia retentio impeditur, at longitudo multæ materiæ potest per plures dies morbum extendere, quos non tolerabit facultas, & sic salus consequitur, quia longitudo mortalis directè impeditur, & ponitur alia, quæ superabilis est. Constat verò ex dictis, nunquam esse securius expurgare, quàm in morborum initiis, si expurgare conuenit, quia nunquam minor retentio datur, cùm nihil cœpit coqui appareat, & omnia minùs firmata ob multitudinem, & putredinem sunt. Iam verò incepta coctione expurgatur periculosius, quàm si incepta non fuisset, quia maior portio materiæ impeditur, quod *aphorism. 29. sect. 1.* docuit Hippocrates dicendo: *inchoantibus morbis, si quid tibi mouendum videtur, moue, dum verò consistunt, & vigent, melius est quietem habere*, nam in vigore coctio summa celebratur, & sic vehementer lædit, quia summam retentionem impedit, & multæ materiæ, & accessiones vehementissimæ tale auxilium recusant, turbatúrque natura ab actione victoriosa totius materiæ correctiua, instántque crises, quarum occasio legitima in vigore datur, & non dubiè expurgatio legitimam iudicationem turbare poterit.

Curatio morbi Clazomenij.

IN mea opinione saburram multam seri calidissimi in parte iecoris caua, & circa illam Clazomenius habuit, calidissimum dico vt serum esse potest; est verò tale in melancholicis, vt docui, & clarum est quòd non sine humore atro; hic verò cùm semper coctionem vitiet, non datur sine copia crudorum: & quia melancholica, & serum eius turbant mentem insigniter, & nunquam serum atrabiliarium sine malignitate aliqua, & acredine est, præsertim quando iam putridus est, hinc delirare, & linguam siccare facillimè potest, & simul lancinare naturam, & cogere ad eius expulsionem. Ob hoc censeo venam secandam non esse statim in principio. si vt notauit Hippocrates, à principio vsque ad quartum decimum multa, & aquei coloris aluus reddebat, non solùm ob hoc, sed quia in prima regione copia magna excrementorum crudorum, & melancholicorum stabulabatur, cui aduersissima est venæ sectio, quia retrahit ad superiora materiam, quam natura inferiùs vtilissimè mouebat, & debilior æger manet vt coquat, & pellat primam regionem occupantia, & manifestum periculum debilitatis insignis, & mortis est, si à secta vena aluus non moderetur, quod Galenus cum Hippocrate *4. acut.* timuit, & vt ego opinor, non leue periculum est si aluus cohibeatur; quia materia illa, quæ per aluum trudebatur, decumbet in partem aliquam internam debilem, quod est necessarium, quia natura illam ferre non potest, alioqui non pelleretur extra à principio. In Clazomenio autem cerebrum detenta statim peteret, quia ex delirio, & surditate inclinatio naturæ mittendi in illud, & debile esse agnoscebatur. Debet esse

Medicus in iis complicationibus animi confidentis, vt Tralianus suadet,& non terreri quolibet accidenti, statim illi occurrendo, quando alia sunt illud auxilium dehortantia, vt in Clazomenio sanguinis missionem pro delirio, & febre dissuadebat alui fluxio copiosa,quæ non dubiè materiam fluxuram mirè reuellebat, ne in cerebrum raperetur, & retracta indubiè pelleretur ad illud.

Sed quis tam confidentis animi erit, vt delirantem tot diebus siue sectione venæ detineat, cùm phrenitidis tam rationalis timor,vt illam præcaueamus, stimulet. Non datur verò efficacius auxilium præcautorium, sectione venæ, & præcipuè cum acuta febre. Ego quidem sic discurrerem. Si delirium erat mite, & oculi nullo modo rubescerent, neque motus conuulsiui aderant, nec facies turgeret, & præcipuè, si vrina tenuior, & discoloratiur non redderetur, non timerem capiti,nec venam secarem, sed oxyrrhodino, & conciliantibus sumnum quiescerem durante copioso alui fluxu: & si aliquod auxilium tentari securè potest, est hyrudinum venis hemorrhoïdalibus applicatio, quæ deliria mitigare, & præcauere ne phrenitis firmetur,mirè consequi solent, aut cucurbitis scatificatis in suribus,& naribus idem tentarem: si verò aliquo signo, aut pluribus, phrenetidem confirmari agnoscerem, temeratium censerem non secare cephalicam,quia aliter non poterat tam mortale malum precaueri,& dum sanguis fluebat, ligaturis non fuissem vsus, vt vulgus Medicorum consulit, quia delirantes non sentiunt, & sic tractio per dolorem causanda frustra tentatur, & ligaturæ perniciosæ erunt, quia comprimendo vasa, repellunt sursum sanguinem, & motum ad supera fouent; cucurbitæ ergo securè affigentur partibus infernis, vt fluor dum vena secatur, non retrahatur sursum: Est verò secanda cephalica, quia si iam inflammatio,aut phrenitis vera incepta est, vrget semper, quia cum desperatione augetur, & sic euacuare licet quod in parte impactum iam est, ne augeatur. Accedit, quod sectio communis venæ educit minus humoris caput obsideotis,& rettahit plus,& validiùs humores ad secessum mittendos.

Maius dubium videtur à quo auxilio erat inchoanda medela,si sponte ab initio aluus suppressus fuisset; nam si Medicus imitator naturæ rectè operantis esse debet, & diarrhœa serosa,etsi tam diuturna ægrum liberaoit,debebat Medicus sollicitè eosdem serosos humores electiuè expurgare, vt æger saluaretur; quod si imperaret,iuxta mentem Galeni consuleret, docentis, serosos,& tenues humores statim non spectata coctione educendos esse, quia propter nimiam tenuitatem præparatione non indigent vt expurgentur: sunt etiam incoctiles, quia non coquitur à natura, quod crassitiem membris debitam comparare nequit, cuius naturæ sunt serosi humores, vt constat. Ego quidem sic censeo,quia censeo periculosissimam sectionem venæ in tanta cacochimia, & illuuie serosa, donec euacoata magna copia fuisset, est enim vasorum hydrops in mea opinione,& ideo eorum ascites, cum qua idoneam materiam spirituum creationi dari repugnat, nam cor & pulmo assiduo motu implentur nimis aquosis humoribus, vt *lib.de Theriaca,ad Pisonem* docuit Galenus,& sic sunt plus hydropici, & sectâ venâ eueniet quod Princeps timuit, permutatio nempè ad pituitosorum cruditatem, & inde ad vitalis caloris extinctionem.

Hinc probabilissimum censeo in manibus Medicorum nostri temporis periclitaturum Clazomenium, nam tantam serosam meteriam quantam natura sponte reiecit,nullus educerer, admisso quod illam statim cognosceret,quod ferè impossibile mihi videtur, præsertim occultatam cum acuta febre,delirio,peruigilio, & aliis accidentibus à serosa cacochimia alienissimis,

A vt videtur,& venæ sectionem poscentibus in communi omnium praxi, velut si omnia illa à serosis succis creari non possent. Et quid mirum omnes decipi posse, si nostrum Vallesium tanto prætextu accidentium decepit? Hippocrates verò omniscius, epistolà *de insania* scripsit: *Quemadmodum libello de morbo sacro dixi, insanienti necesse est pra humiditate cerebrum in quo anima sunt opera, moueri; vbi videlicèt humidius quàm pro natura fuerit; eo verò commoto, neque visum, nec auditum quiescere, sed aliàs alia, & videre, & audire, & linguam talia loqui, qualia singulis vicibus viderit, & audierit. Quandiu verò cerebrum quieuerit, tandiu homo sapit.* A nimia ergo humiditate turbatur mens, & homo insanit, quod præcipuè causabit, si putredine B incalescat, vt in Clazomenio: & quia nuper dixi; delirium mite minus timendum esse, fuit quia à pituita, & succis serosis pendet, quod securius præ cæteris est, dicente Hippocrate, epistola citata. *Etenim qui à pituita insaniunt, quieti sunt, & non vociferantur, neque tumultuantur: qui verò à bile, percussores sunt, & malefici, & non quieti.* Galenus libellu, de humoribus docuit, quod delirantes à pituita sunt nugaces & stabiles, sicque Pythionem à pituita delirasse; delirant verò nugaciter, qui sine furore, conatu, aut impetu varia loquuntur, & in hoc miti modu insaniendi stabiles sunt, ob materiæ quietudinem. Est verò quieta,quia parum inflammabilis & vniformiter, & quia cerebrum non irritat, nec lancinat; & hic deli- C randi modus securior mihi præ reliquis est, etiamsi cum delirantibus cum risu conferatur,nam dum Hippucrates in aphorismo dixit,desipientiæ cum risu securiores, contulit solùm cum delirantibus cum studio; studium vero (vt libello illo Galenus exponit) audaciam significat, extra dubium enim est, quod sanguis à quo cum risu delirant, inflammatur vehementer, & in Galeni opinione transit in bilem, & per consequens febres illius vehementiores, & acutiores pituitosis, & serosis exeunt.

Euacuato sic corpore, magni vsus erunt vrinas mouentia, deobstruunt simul, & materiam serosam euacuant, & alui fluxum moderantur; verum propriùs conueniunt si aluus non fluat: iecur verò fouendum D est deobstruentibus iecorariis, & mox vngendum vnguento deobstruente calidè applicato, & syrupis concoctoriis: & deobstruentibus materiam in parte caua iecoris impactam emendatem, vt securè expurgari posset. Expurgatiò verò prior solius iecoris esse debet,ne si ex toto magna copia materiæ trahatur, impingatur in iecur,& inflammetur, aut alius tumor creetur;quod præceptum etiam in principio obseruandum est,& post expurgandum corpus, suspicorque probabilissimum,quod eleuatio illa dextri hypochondrij ex plenitudine serosa io ea regione, potiùs quàm ex firmatis obstructionibus pendebat;nam vt eleuatur hypochondrium quando natura sanguinem per nares euacuare procurat, sic eleuabitur quando per eam regio- E nem ducere humores ad album sollicitat,& hoc Clazomenio contigit;& si à Medico percipiatur illa eleuatio submollis, & fortè venter murmuret, alui fluxum sperabit,& si pigrè à natura tentetur, leui medicamento iuuabitur, vt 4.*acut.* docuit Hippocrates. Constat verò in tanta cachochimia incoctili,non sat esse semel expurgare, sed reiterandum auxilium, vt natura in ægro proposito fuit, vsque ad decimum quartum, assiduè per aluum mouendo, & rursus à trigesimo primo, multa excrementa aquosa, & dysenterica reiecit, quibus morbum & parotidas perfectè eliminauit: ex quibus deduces veritatem nostram,nempè quod humores serosi incoctiles sint, quando à trigesimo primo die aquosa non minùs quàm in principio reiecit.

Notabis in hoc morbo naturam ferè semper, velut turgentem fuisse,quia ferè semper humores per plurimas

mas partes intempestiuè, & inopinatè stimulata distribuit, nam & aures intus, & extra, cerebrum, lumbi, cullum, aluus inferior, crura, & coxa, & oculus, & vesica molestata per morbum fuere, vt ex eorum læsione inquietudo expultricis assidua perspicua satis esset, & inde metus ne subitò periclitaretur si cordis debilis fuisset, illaque incessans expultricis libido auget indicationem expurgandi serosos humores, non semel, sed pluries, vt natura nos docuit, & sic Mercurialis docet, quod hic æger erat expurgandus die decima sexta, quando iam natura non pellebat per aluum. Reliqua auxilia reuulsoria, dolores parotidum, & crurum sedantia, somni inductoria, & moderantia delirium, communissima sunt, & necessaria, nec minus sudorem mouentia in tanta feri abundantia, vt sine admiratione nullo modo sudasse Clazomenium credi non possit, & ob id bis notauit Hippocrates sudoris defectum.

Parotides Clazomenij sola anodina poscebant, maléque Medicus earum incrementum tentaret, quia morbi materia plurima erat, & implicabat tanti mali iudicatorias esse, & erat materia cruda nimis, & incoctilis, & inde si magnum incrementum acquirerent, dolorificæ præter modum essent, & recurrere intro cum grandi periculo possent. Est verò laudanda naturæ potentia, & sagacitas, materiam iam extra vasa reiectam, & in locum tam distantem, & quam resoluere, & coquere non potuit, remittens rursus ad vasa, & extra corpus tam securè pellens. Calumnia verò Phrigij contra nostrum Vallesium ficulnea est, solùm enim docuit interdum antequam Parotides suppurent, esse cauterio aperiendas, & hoc imperandum quando febris maligna præcessit, nec locus Galeni oppositum docet; Quod verò illud Galenus non imperauit, non obstat; noua enim in arte laudanda magis, si vera.

HIST. VXORIS DROMEDAI.
A primo die ad tertium.

Dromedai vxorem, quæ filiam erat enixa, cæteris ritè consequutis, postridie rigor cepit, febris acuta primo die, circa hypochondrium laborare cæpit, fastidiosa, horrens, implacida, sequentibus diebus somnum non cepit, spiritus magnus, rarus, statim reuulsus, postridie eius diei quo riguerat, aluum commodè reddidit, vrina crassa, alba, turbida, cuiusmedi sunt quæ in matellis subsederunt, cùm agitata fuerunt; reposita multo tempore non residebant, nocte non dormiuit: tertio die circa meridiem superriguit, febris acuta, vrina eadem, hypochondrij dolor, fastidiosa, nocte magna cum molestia non quieuit sudor vndique frigidus, è vestigio calor illi rediit.

MIRVM quod huius cursoris vxor fœmellam enixa, tam grauiter, & exitiosè laborauerit, cùm soleant fœmellas enixæ crudis excrementis repleri, quorum febres leniores esse consueuerunt, & constitutionis tardioris; & mirabilius, quòd cum vrinis cruda excrementa ostendentibus tam insumnis per totum morbum extiterit, eratque consentaneum, quod modò dormiret, modò vigilaret, quia & crassorum crudorum, & biliosorum, & acrium copià molestabatur, tenebatur enim typhomanicis accidentibus premi; verùm non ita euenit, quia vterque humor in eandem formulam accessionum

A conspirauit, simul putrescens, & ad focum simul transmissus; superabat verò biliosus, vt ex repetitione per tertius constabat, & fortè cruda excrementa salsedinem contraxerunt, miscella quidem perniciossima, quia simul cum crassitie, & lentore molestissima est, ob bilis putridæ acrimoniam, & pituitæ salsuginem, nullaque ad peruigilium paratior, & ad horridas febres cogens, ob acrimoniam, & salsuginem dictam, semperque ferè corruptio maligna succos à partu putrescentes inuadit, ob loci proprietatem; nam si semen, & sanguis naturalissimè abundantes, quia ibi putrescunt, corrumpuntur malignè venenorum æmuli, quæ prauitas in excrementis enixarum prauis ex se non sperabitur, si eodem loco putrescant, & reliquos humores simili B labe contaminent.

Non retulit Hippocrates, quod necessariissimum erat, nimirum si lochialis purgatio vt debebat processit; est verò probabilius fuisse suppressam, & ad hypochondrium retrocessisse, & ibi inculcata dolorem causauit, & cùm tam praua fuisset, anxietudine, horroribus, inquietudine, & peruigilio molestissima fuit, erat enim mordax, salsuginosa, & siccissima cum crassitie, & lentore aliquo, & quia siccissima, & calida, statim intensè cogitare circa obiecta coegit, vt velut oblita respirationis, magnè, & rarè respirarit, signum validissimum delirij futuri, vt dicitur 1. *prognost.* his verbis; *Quæ verò magna, & ex longis interuallis inspiratur, desipientiam ostendis.* Galenus, & Mercurialis legunt diuersissimè, vt Vallesius, & Phrigius, primi transtulerunt sic: *Spiritus* C *magnus, & rarus statim reuulsus*; Alij sic: *Spiritus magnus & rarus, hypochondrium statim reuulsum*, vt Phrigius, Vallesius *suspensum statim.* Et hæc versio magis mihi probatur, quia primo die non poterat esse in musculis inflammatio illos conuellens, nec siccitas primo die conuellens repugnat: reuelli verò hypochondrium sursum succis ascendentibus, statim, & subitò euenire potuit, & declarauit spiritus magnus, & rarus, in cerebrum excrementa ascendere, vt peruigilium, & hypochondrij dolor in transitu; estque signum communissimum eleuatio, & reuulsio hypochondriorum sanguinei fluxus per nares, quæ tumultuosa commotio excrementorum, iecur, cor, & cerebrum offendens, & partes etiam sentientes, horridam, inquietam, & anxiosam reddidit, est- D que anxietudo symptoma propriissimum excrementorum, sursum impetum facientium ex vtero, læduntur enim viscera omnia, præcipuè ventriculos; læduntur verò grauissimè ferè semper; quia vt Galenus docuit, tarò non sunt praua excrementa enixarum, vt sola eorum fuligo per musculos seminata, horrores molestos suscitet, genus neruosum assiduè lancinans.

Dubitabis meritò de rigore primi diei, reiterato rursus in die tertia, qui febris intermittentis significationem non leuem includebat; verùm non erat ita, sed prauitatem excrementorum innuebat, nam praua materia dum ad fucum mouetur, vapor acer, & malignus partes sentientes vellicans, horrores excitat, & cum non E esset morbi ideæ proprius, defecit in quinto, at sexto rursus molestauit, à quo breuissimè incaluit, videbaturque criticus magis, quàm accessionis initium, quia ab eo incaluit velociter, & sudauit per totum; delirauit, & motibus conuulsiuis concussa, celeriter animam egit, quæ non dubiè critica malignissima erant, indefessà molestià naturam lancinantia, & turgentem incessanter reddentia, vt in hoc morbo verissimum sit Hippocratis præsagium 1. *prognost. textu.* 8. qui conualituri sunt, facilè spirant, sine dolore sunt, noctu dormiunt, & alia signa securissima habent: qui verò morituri sunt, difficulter spirant, delirant, vigilant, & alia signa deterrima habent; & cùm in hac infirma conuulsiones à capite inciperent, sudaret, rigeret, deliraret in sexto, & defuncta fuerit, constat sinistra Vallesij, diei quinti interpretatio, dicendo, quod aluus suppressus fuit

fuit cessante iam expultrice: diceret melius deprauatè operante, & violenter agitante excrementa, mouenteque in supernam regionem, & per corporis ambitum; nunquam enim requieuit expultrix; nam primo die riguit, & rursus hypochondrium doluit, sursum expulsis excrementis, aluus etiam sollicitatus fuit, & vrinæ tam crassæ, & turbulentæ sine valida expultrice esse nequeunt: sudor frigidus cum subita ab eo incalescentia idem significat, validæ enim permutationes, & oppositæ, nunquam languente expultrice celebrantur: vrinæ tam crassæ, & turbulentæ robur expellentis non ignorant, nec tenues post apparentes, si vt putat Vallesius euenerunt, quia retrogradum motum, seu oppositum, & inferiori difficiliorem expultrix celebrauit, in cerebrum impetuosè excrementa trudando, conuulsionesque lethales capitia excitando, fueruntque meo iudicio vrinæ tam crassæ, vt repositæ non subsiderent, non ortæ solùm à feruore febrili in materia crassa, sed intempestiuæ, ob symptomaticam crisim statim cum summa cruditate tentatam sinistrè.

A die quarto ad finem.

QVarto dolor hypochondrij remissus est, capitis verò cum dolore grauitas; aliquantulum soporata est, parum nares stillarunt, lingua perarida, sitibunda erat, vrina pauca, tenues, oleosa, paulisper dormiuit: quinto fastidiosa, sitibunda, vrina eadem, nihil deiecit; circa meridiem multum delirauit, statimque ad mentem aliquantulum redit; surgebat, ac deinde mox aliquantulum soporata est, paululum frigebat, nocte dormiuit, delirauit; sexto die manè superriguit, citò percaluit, toto corpore sudauit, extrema membra frigida, delirauit, spiritus magnus, rarus, paulo post conuulsiones à capite cœperunt, subitò obiit.

Dolor hypochondrij remissus est, quia magnam partem materiæ in cerebrum reiecit expultrix, inde capitis grauitas cum dolore: crescente verò obstructione cerebri indolens reddita fuit, quia soporata, fuit tamen breuis soporatio, quia acrimonia, & putredo excrementorum, diuturnum soporem semper recusant, & resoluendo humorem, & vellicando potentias; sæpè etiam vapores acres, humiditates naturales liquando somni sunt authores, breuissimi tamen, quia ex cerebro liquatur paucissimum, & liquidum, est enim illiquabile, vt Galenus docet: habuit hoc die signum illud prauum, stillam nempe sanguinis per nares, de qua iam scripsimus, & hæc non semper facultatis expultricis languorem arguit, vt docui, sed interdum crassitiem sanguinis, & sanguinem jam velut concretum interius esse, ob defectum humoris à febre colliquante, aut quia materia atrabiliaria ferè est, & sic, etsi acrimonia oscula vasis aperiat, crassitie tamen obturat; & expellenti, etsi valida sit, resistit, sanguis enim fibrosus, & crassus qualis est atrabiliarius, si frigiditate medij alteretur, concrescit statim, & nimis obturans redditur. Sæpè etiam cerebri calor, oscula vasorum hiare cogit, & paucissimus sanguis reiicitur, vt hinc teneas non semper esse exitialem stillam sanguinis, etsi ratù talis non sit.

Si lingua erat perarida, necessariù foret sitibunda, sed mirum quod, quæ respirabat semper magnè, & rarè, sitim suam prædicaret, cùm semper talis respiratio delirij sit comes, & delirans non sitiat, aut si non deliret, summam distractionem sensuum significet circa alia obiecta, quæ non minus molestiam sitis obscurat, nam delirans paucibibulus est, non quia delirat, sed quia sine intensa obiectorum contemplatione circa quæ delirium versatur, delirare non potest, rectè tamen Medicus sitibundum esse assequutur, etsi potum non petat, quia linguam peraridam videat, vt sic largiorem potum, & maiorem attemperationem commodet, nec colliquetur, vt huic euenit, & ostendunt vrinæ tenues, & paucæ, & oleosæ; tenues ob langorem coctricis, & calorem putredinalem dissoluentem mixtionem, nullamque succorum coagmentationem permittentem; interdumque quod colliquatur crassum, renes obturans, permittit solùm quod tenue est percolari, cui tenuitati auxiliatur maximè raptus humorum ad cerebrum, & est exitiale signum, ob quam trasmutationem pauci esse debent; & etiam quia calor colliquans, magnam serosæ partis copiam absumit, & insensibiliter digerit, pingue tamen colliquatum vrinæ supernatans, oleosas vrinas reddit, prauum quidem signum, quia in prognosticis dicitur, & pinguia innatantia araneis similia vituperanda: consumptionis enim sunt signa, sæpéque abscessus fiunt ex colliquata substantia, vt non credas semper ab humoribus fieri, vt dicitur *comm. 2. de humoribus text. 25.* iis verbis: *Simili quoque modò euenit, vel ab humoribus, vel à corporis colliquatione, & item animi*, Galenus expositor sic fatur; *Quæ verò colliquatio propriè nominatur, plerumque fit quod pinguedo, aut etiam tenera caro propter malignam febrim colliquetur, quam sanè ex vrinis potissimum cognoscet, sunt enim illa oleosa, ea quæ principium colliquationis significare, cumque in colore, & consistentia, quid veluti oleum sit, tunc affectionis indicat statum.* Verùm ne huiusmodi vrinæ in fraudem te coniiciant, propterea quod tales fermè excerni solent quando renum pinguedo dissoluitur, sed distinctiones allatæ sunt ab Hippocrate, cùm diceret, quibus subsidentia pinguia sunt, & confertim exeunt, in his renum affectiones indicantur: causa est, quia in renibus celeriter fit excretio, at in pinguedine totius corporis non celeriter, sed tardè: in quo textu censendum est erroneam esse translationem illius particulæ *subsidentia pinguia*; nullum enim pingue subsidet, vt nec oleum, sed semper supernatat, constatque ex aphorismo citato à Galeno. 5. *aphorism. text.* 35. iis verbis: *Quibus insidens pingue, ac simul totum, iis renum vitium acutum significatur.*

Quintus dies perniciosus fuit, & grauibus accidentibus ægrum afflixit, anxietate nimirum, siti, lotio colliquatiuo, & aluo astricto, ob raptum excrementorum ad superiora, ob quem circa meridiem multùm delirauit, breui tamen mentem recuperauit, & breui rursus mente fuit capta, quæ omnia perturbationem insignem, & tumultuosam significant, summumque naturæ irritamentum, ob quod anxiosa surgebat, cordis oppressione, & horrendis insomniis perterrita, quando per duorum excrementorum copiam cerebro oppressa fuit soporata, rursusque à moderata vigilia sopor oppressit, quia mutua erat pugna inter expultricem totius, & cerebri, modò enim hoc vincebatur, & sopor molestabat, modò vincebat, & vigilia redibat, tandemque turbatione hac mitigata in pugna deterioris partis accessionis, somnum placidiorem habuit, & nocte dormiuit, delirauit tamen, & hoc, etsi dormiret placidiùs, quod sæpè euenit quando composita causa, & contraria cerebrum simul occupat, biliosa enim vita, mouet intensè phantasiam, & insomnia efficaciter suscitat, pituitosa verò, aut sanguinis vapor, vel alimenti suscepti, dormire cogit: ab insomniis verò suscitata facultas, aut gesticulationes, aut motus conuulsiuos, aut loquelam inordinatam, & erroneam molitur, & hoc est delirare, & dormire simul, attende diligentem modum loquendi Hippocratis, sopore, & somno vtens, in expositione huius dici, illo enim morbosum somnum, hoc naturalem exposuit, quod non assequuti Mercurialis, & Phrigius, impotentiam vigilandi per somnum, & soporem intellexerunt, qui enim ob impotentiam vigilandi, dormire putantur, non expergefiunt, tendente morbo in exitium, sed dormiunt magis, quia debilitas semper crescit, & cõsequenter vigilandi impotentia; nec mutuò delirare, & rursus mentem recuperare possunt, vt huic, quinto die contigit, in quo iam mortem in limine

eius

esse,extremotum frigiditas declarauit, & confirmauit A dies sextus, rigore intempestiuo vires, vt mala causa dissipans,à quo cito incalescens. sudor tutum corpus inuodauit;non dicir si calidus: aut frigidus sudor erat, si calidus diaphureticus,si frigidus syncoposus;crederé diaphoteticum fuisse, in quo digesto vitali spiritu statim friget totum,& extrema magis,citiusque hoc sudore cālido pereunt,quàm frigido,vt Medicus etiam peritos fallar in tempore obitus, putando citius periclitaturos,qui frigidum sudant, cùm soleat frigidus sudor seruare interiùs diutiùs vitale calidum: calidus verò sudor digesto spiritu, celeriter necare:digeritur verò à vehementia caloris febrilis extenuaris, & totius corporis preter modum apertis spiraculis. Ita verò huic contigit,les spiritus,seu respiratio magna,& rara persuadet,magna ob duo,& ob incendium, & defectū vitalis B caloris in corde: quæ duo vsum auctum constituunt: vrgebat magis incendium, alioqui implicaret magna, & rara respiratio,quam sine robore aliquo celebrari repugnar, quo vsque ad extremum vitæ ferè durante, & conuulsionibus à capite incipientibus, subitò animam spirauit, fortassè fuerunt epilepticæ conuulsiones, vt aliquoties sumus experti,quando causæ actimonia, & malignitas cerebrum in morbo pluries tentare consueuit,& facto impetuoso,& erroneo in cerebrum decubitu,ctisi, & abscessu mottali, & à malignitate causæ,& à conuulsionibus violentis subitò dissipato vtroque spiritu, subito pereunt.

Hinc disces rem non facilis solutionis, quomodo nimitum in die obitus,& motti tam proxima infirma, C respitationem magnam,& raram habere potuit,si respiratio illa fortem facultatem requirit. Contigit verò, quia expellente natura causam motbificam in cerebrum, expellit simul magnam copiam spiritus vitalis ad illud;priuauit verò cor vitali calido, cuius defectus, si Galeno credendum est, vsum auctum constituit in corde, cerebrum verò calore vitali accepto,influebat satis ad validos motus conuulsiuos, & motum thoracis per neruos,sicque respiratio magna seruabatur,& dum duceo satis influere,de vtroque influxu intellige,vitali scilicet,& animali:erat verò in hoc mortali conflictu consentaneum, pulsum debilissimum esse, & crebrum ob penuriam vitalis caloris in corde vsum auctum constituentis.

Multa de tyranna proprietate dici sexti ex mente D Galeni Phrigius transcripsit,& vterque ex Hippoctate 4.*aphor.text.*29. dicente. *Quibus in febribus sexto die rigores fiunt,difficile iudicium sequitur*: cur verò id eueniat, nullus satis idoneè explicuit; constat verò aphorismum esse falsum absolutè, si verum est quod docuit Hippoctates, esse nimirum iudicandas febres, si benè iudicandæ sunt in die motionis earum, & cùm frequenter per pares moueantur, & constet ex plurimis historiis epidemicis, erit faustus dies sextus iudicationi febrium per pares affligentium,& vt fœlicem,& decretorium numerauit illum Hippocrates 2.*epid.*3.*text.* 14.& *text.*15. scripsit, *Porrò sciendum est,quod si alter iudicentur extra hos prascriptos, significent recidiuam fore, E fiamque perniciales.* Est ergo perspicua satis tantorum authorum contradictio,& varietas, tenebaturque Galenus tantam tyrannidem diei sexti prædicans, exponere qua ratione tam fœlix fructuosusque sit in febribus motis per pares;& etiam docere rationem veritatis aphorismi;nam quod in die sexto iudicium factum ad salutem sit,historiæ epidemicæ confirmant,est tamen non dubiè infœlix:pendet verò infœlicitas ex duobus: Sit primum quod ex parte lunæ auxiliari naturæ non potest,quia nullus aspectus in illo celebrat.& in sexto mota per impatas à solo irritamento causæ morbificæ incitatur natura ad crisim, & sic periculosè, quia nec ex parte accessionis, nec ob lunæ fauorem crisim procurat.

A Si verò per pares moueatur febris, ratò infœlix non est,quidquid dicat Hippocrates, nam motio per pares copiam magnam causæ arguit, alioquin non extenderetur accessio vsque ad diem secundum, in quo summus vigor in motu per pares affligere debet: tantam verò materiam superati à natura in tam breui tempore implicat, & sic sine coctione ferè semper iudicium morbi intendit, ac per consequens cum grandi periculo mortis: intendit verò illud,& præuertit,vt docuit Galenus 3.*de diebus decretoriis*.c.8.propter vehementiam accessionis,vt secundo die,& quarto interficiat,& sexto plurimos. Recole dicta in enarratione Philisci, vt nunc dicta facilè teneas.

Curatio morbi vxoris Dromedei.

B IMperata victus ratione tenui ob morbi acutiem,quæ iuribus medicatis præcipuè instituenda erat,vt simul febris attemperetur,& lochialis purgatio ad vterum inclinetur, secanda statim erat vena in talo, intermissionibus quibusdam in ipsa sanguinis effusione imperatis (vulgo per pausas dicitur) vt cum minori virium dispendio fiat, & cum maiori inclinatione recursus sanguinis ad vterum; nam vt in exquisita reuulsione præcipitur, vt sanguis per repetitas sectiones & moderatas, crebras tamen extrahatur, sic in eadem venæ sectione similis modus imitandus est, in nullo enim auxilio spes salutis,vt in redditu lochiorum collocanda est, præsertim quando cerebrum sanguis ab vtero C retrocedens petere cœpit, vt in tam graui & acuta febre non semel solùm,vt communiter fit, sed bis,& ter eodem die reiteranda sit sanguinis euacuatio, vt enim extremis morbis extrema remedia optima,sic tam celeriter mortem machinantibus, celeriter occurrendum est, æqualitas enim auxiliorum, non seruatur aliter quàm eadem celeritate auxiliis obstare periculo, quia morbus naturam nostram expugnare contendit.

Inter vnam,& aliam sectionem,affigendæ sunt parti domesticæ inguinum,& vtero proximiori cum multa flamma cucurbitulæ, ventricosæ quidem longioris colli,& oris angusti, sic enim valenter trahunt, & dolorificæ magis sunt, vt duabus rationibus sanguis ad infera retrahatur, & impediatur ascensus in cerebrum, crura etiam assiduè fricanda oleis calidioribus, & vt D consulit Mercurialis, vesicantia affigenda, docendo, quod si ex cantharidibus formentur, prosint multum, quia sanguinem attrahunt à vesica,& consequenter ab vtero,doctrina quidem tam difficilis,vt noua,quæ consensui omnium Patrum refrâgatur, sentiunt enim cantharides esse venenum vesicam erodens, & exedendo sanguinis mictum causare, non quia trahant, cùm si traherent, contra libidinem essent antidotus, non incitamentum tam validum: ascensus etiam sanguinis impeditur cucurbitis scarificatis in parte extrema inguinum, & pubi immediatiore; sunt qui audeant hyrudines labiis pudendorum affigere, vt impediatur ascensus, mariscis verò firmatæ securiores, & non mi- E nùs vtiles sunt, raró enim sanguis lochialis non est melancholicus, & crassitie vteri vasa obturans, & ita esse necessarium apparet,si vt docuit Hippoctates,trahit fœtus quod est purissimum,& dulcissimum sanguinis,vt verè dices sanguinem derelictum à fœtu inquinari trahendo puriorem solum ad se, & relinquendo fæces interiùs,& fæces sunt melancholia.

Est etiam pesariis vtero applicitis mouenda purgatio,sunt enim efficacissima in hoc casu, dummodo vterus inflammatus non sit,iniunctiones totius ventris sunt vtilissimæ cum oleo liliorum alborum, de croco rutaceo,anethino,de angelica, in quibus artemisiæ folia incoquenda sunt,& pista exquisitè per setaceum traiicientur,& cum theriaca magna facto linimento pubi applicabuntur;interiùs vero præter communia pesaria,

vtiliter

vtiliter applicatur succus Mercurialis in bombace imbibitus, puluere croci, & sabinæ inspersus, vt si lenta pituita,& mocosa,oscula,& vasa obstruat cum puluere agarici, & calaminthæ, aut cum lana succo artemisiæ imbuta,& puluere myrrhæ, & asari aspersa, & calida vtero indita. Desperatas ferè iam vidimus, suppurata lochiali purgatione,& concocta,& paulatim emanante liberari,& huic concoctioni,& laxationi vteri summa sollicitudine incumbendum semper, cui optimè auxiliatur æsypum, cum diambra & castoreo in vellere appositum.

Notabis verò quod lochialis purgatio detenta in febre acuta, longiorem potum exposcit; siccatur enim sanguis incendio febrili,& crassior redditur; viæ siccatæ occluduntur,& calor totius trahit etiam ad se, & per totum distribuit illum, & sic ab vtero diuertit, peccantque in hac indicatione communiter Medici, abstinentiam potus rigidè consulentes; enixis meritò tamen multum frigidum recusant, quia primo occursu periculosissimum vtero est,& ventri inferiori, superuenienteque hysterica passione breui pereunt. Peccat grauiter Phrigius in huius historiæ declaratione, vinum consulendo,& periculosissimè monet esse implexanda plurima auxilia, & si non conueniant, ob vulgi æstimationem, nihil perniciosius consuli potest: est communis potus aqua decocta adianto, & si sit possibile viridi, quia efficacius menstrua mouet, additur ob febrem radix condrilæ, ego nunquam radicem apij recuso, nam Galenus in vndecimo methodi in medela febrium putridarum, aquam radice apij decoctam commendat, & quia flatus discutit, vtilissima est. Dioscorides *lib. 3. c. 108.* radices acetosæ ad menstruorum motionem consulit; erunt ergo vtiles, quando febris ardens enixas vrit, estque gustui gratissima; harum radicum,& endiuiæ decoctum, & clarificatum datur vtiliter cum idoneis syrupis ad caloris attemperationem,& in accessionis declinatione sumpto prius syrupo adianti, præbeo decocti moderatè frigidi ℥. vj. aut octo,& lochia abundantiùs descendunt, præsertim si paulò ante axungia cum melle,& puluere croci vtero applicetur; aut æsypum cum modico puluere radicis brioniæ, castorei, & elenij,& vbi rebellis nimis lochialis purgatio est, præbere oportet succi calthæ ʒ. ij. decocti radicis cardui mariæ ℥. vj. extracti sabinæ ℈. i. m.

Aliud grauissimum symptoma erat anxietas, perniciosum quidem inquietudine, molestia tactus, in cessante vitalis spiritus resolutione, & peruigilio dissoluens breuissimè vires, & interdum tam molestè fatigat, vt celeriter facies hippocratica contrahatur,& velut desperatos reddat Infirmos: causa est, authore Galeno 7. *aphorism. text.* 56. humiditatis prauæ certa proprietas in ore ventriculi imbibita, molestissima quidem non multitudine, sed magis malignitate, stabolaturque non in cauitate ventriculi, sed in tunicis oris eius, vt dixi, cui cor ita consentit, vt videatur æquale periculum, velut si cor solùm pateretur, inferre, ob quam compassionem cordis cum ore ventriculi, cor etiam os illud antiqui appellarunt. Nec teneas quod molestissima est sensatio illius in anxietate, propriè dicta, quia intensè dolere faciat, sed alio indicibili modo ita excedit, & implacida est, vt accubitum non ferentes, iacendi figuram incessanter euarient, quia vt docet Galenus præsens semper aggrauat eos; ob id cardialgia, id est cordis dolor à Græcis dicitur hæc praua molestia, & affectio oris ventriculi, quia idem ferè patitur cor ob consensum oris ventriculi, ac si cor primariò affectum esset. Hinc intelligetis loca quædam difficilia. Sit primum Galeni *2. aphor. 33. in fine*, dicentis, sicuti & quæ ad ventrem attinent, & hepar, & cor, vbi adest promptitudo ad cibos; quibus infert ex appetentia ciborum constare cor bene se habere, & cor significat os ventriculi, in quo præcipuè appetitus ciborum residet. Alius locus est Oribasij, virtutes aceti numerando, vbi dicit acetum, cor roborare, hoc est, os ventriculi firmat, quia astringit, & appetendi munus adiuuat.

Magnum dubium ex dictis suscitatur; quomodo sectio venæ imperatur statim, antequam circa passionem oris ventriculi infirma historiæ benè se habuisset; oppositum enim Galenus docuit *1. ad Glauconem c. 14.* dicendo. *Age igitur si quis febricitet,& adsit plethorica dispositio; verùm si ex recentibus cruditatibus sitiat, morsum sentiat, afflictumque os ventriculi, vel si etiam humorem aliquem malum euomerit,& in huius transitu non parum fuerit offensus, adeò vt grauiter se habeat, atque anxiè; nunquid hic ad febrem respicientes, solam multitudinem euacuare conabimus, an prius ori ventriculi prouidebimus, & deinde postquam circa hoc benè se habuerit, quam contigerit totius corporis euacuationem faciemus. Mihi quidem ita videtur agendum, multos itaque sæpius vidi qui ita affecti erant, quosdam interiisse, alios ad extremum periculum fuisse perductos, cùm Medici eos vacuare tentassent, antequam os ventriculi corroborassent*: hæc Galenus.

Dubium vidit Phrigius, sed vt cæcus illud dissoluit, nullam doctrinam tradendo, solùm dicit, oportet respicere morbum,& causam morbi, causa morbi erat suppressio mensium,& huic erat primo incumbendum, quæ praxis perniciosissima est,& contra Galeni doctrinam tradentis methodum in affectibus complicatis seruandam,& multa exempla tradit symptomatum impedientium ob eorum vrgentiam executionem remediorum, causæ febrium debitam primariò, si sine vrgente aliquo symptomate illæ solæ darentur, vt in casu iam posito, in quo ob anxietatem, molestiam,& læsionem oris ventriculi, plenitudinem non tollit secta vena, donec læsio illa mitigata, & robur ventriculi conciliatum sit prius, & experimento conuincitur, si priùs secetur vena, & ventriculo prouideatur, multos hoc aut ad mortem, aut ad extremum periculum perduxisse. Meliùs doceret Phrigius illam suppressionem fuisse cardialgiæ, & anxietatis originem, vt erat febris, & sic & symptomatis & febri, ascensuique succorum ad cerebrum, occurrendum primò esse secta vena; est enim frequentissimum, sanguinem,& alia excrementa retrocedente ab vtero in ventriculum ob communionem vtriusque partis, & quando sic contigit, securè secatur vena, etiamsi molestia magna ventriculi fatiget, dummodo vires constent, vt solet. Verùm si ex recentibus cruditatibus molestia illa daretur, aut ex alio maligno,& venenoso excremento, à quibus causa febris diuersa putaretur, perniciosum esse portat secare priùs venam, quàm ventriculo prouisum sit, vt Galenus asseuerat,& experimento fundat.

Res ergo definienda est vt eo capite Galenus docet, dicendo; At pro viribus metiendum est quanta sit febris, quantumve ex accidentibus periculum immineat, atque ad id quod vehementius, ac difficilius est, intendendum non posthabita omnino etiam alterius cura: ergo consideranda est cuiusque rei vrgentia,& in relata historia, certius mihi apparet vrgentissimam fuisse lochialem suppressionem, dedit enim statim signa efficacia recursus purgationis in cerebrum, & clarè demonstrabat passio hypocondrij patientis in sanguinis ascensu non leuiter, cum aliis accidentibus cerebri, à quibus vsque ad mortem fuit expugnata,& vt nuper docebam probabilissimè putabatur anxietatem illam ab eodem sanguine retrocedente ex vtero fuisse creatam,& secta venâ omnibus indicationibus occurrebat celerrimè, & sic euenisse deducendum erat si ante partum inculpata victus ratione fuit vsa,& nullo modo cardialgica erat.

Si verò ex diuersa causa anxietas excitetur, magnum dubium se offert circa exequutionem remediorum, timendum enim est magnum cardialgiæ incrementum, si priùs quàm anxietatis causæ occurramus, vena

tundatur, commouetur enim causa caNialgiæ,& nul- A
lo modo educitur, commota verò acerbiùs torquet,
& interdum graue deliquium, aut syncope superue-
nit, tracto corde in ipsa commotione in maiorem
consensum, & debiliori ventticulo reddito, ob san-
guinis, & spiritiuum inopiam, quibus cardialgiæ
causa moderanda est. Et mihi videtur quod si anxie-
tas magna sit, debeat Medicus priùs occurrere illi, &
postea venam secare, quoniam in vehementi cardial-
gia, aut vires non constant vt secetur vena, aut eue-
nient symptomata à nobis nuper relata,& in extremo
periculo à sectione constituetur æger. Bifariam verò
occurrere possumus, aut dando statim medicamentum
leniens, a quo causa imbibita extrahatur, aut dando B
eductorium seligens, vt hiera simplex, de qua Eusta-
chios docet, semper ab eius vsu cardialgiam euanuis-
se: parat auxilium ex drachmis duabus hieræ,cum pul-
uere diarodinis,& miuacitorcorum simplici,formatis
bolis, leniens medicamentum conuenit,quando ex re-
centibus cruditatibus, & vitioso alimento anxietas
pendet; seligens vero, quando humiditas maligna in
tunicis incarcerata anxietudinem creat;nec licet in re-
center enixis expurgationem timere, cùm experimen-
tum doceat medicamenta expurgantia non leuiter
menstrua mouere, & vrinas,quæ euacuationes,raptum
ad superiora impediunt, vt deiectio ipsa per aluum
quod auxilium,præcipuè tentandum si cacochimia in-
signis sanguinem inficiat; constat enim ferè semper C
humorum vitio non leui gerentem vtero inquinari;non
solùm ob licentiosam, insolentemque prauorum edu-
liorum appetentiam gestationi tam propriam, sed ob
nutritionem fœtus ex puriori sanguine, & tenuiori, vt
Hippocrates docuit,à qua necesse est cacochimiam sem-
per remanere interiùs expurgandam à partu,vt ob hanc
rationem Galenus docuerit in historia vxoris Philini
raro non esse vitiosum sanguinem à partu, & inculpa-
tum nunquam, vt hæc te audaciorem reddant contra
vulgi opinionem ad purgandas enixas in morbis tam
vrgentibus ob sanguinis prauitatem, qua molestata,
& lancinata natura,semper ferè turgens agnoscitur,vt
huic infirmæ contigit,horroribus,anxietatibus, vrinis
turbatis, sudoribus, sopore, peruigilio, & malignis D
conuulsionibus intra sextum occisæ cum assid[uo] hy-
pochond[r]ij dolore,estque commune præceptum Gale-
ni humores in caput tendentes expurgare.

Si verò anxietas magna non sit, defectus verò lo-
chiorum grauia symptomata afferat, aut eorum præ-
ludia (in principio enim acutarum passionum ita time
præludia,velut si quæ pollicentur, confirmata iam es-
sent, quia breuiter,& inopinatè in acutis pollicita in-
uadunt) sanguinem mittes statim,vt in principio do-
cuimus,iniecto priùs clystere,& roborato ventriculo,datò-
que alimento moderatè roborante, ne fiat causæ car-
dialgiæ magna commotio, & deliquium succedat flu-
xum impediens,& vires eneruans, vt solet, & in casu,
quo cardialgia,& non minùs imminentia à suppressis E
lochiis,ventura assequutus fueris: hæc time magis quàm
illam,& secando prius venam, dabis eodem die medi-
camentum leniens, paulò ante prandium, vt ante ex-
purgationem roborata natura deiectionibus sufficere
possit; nam in tam acutis,& periculosis affectibus,ani-
mi liberalis,& confidentis,(vt Tralianus dicebat)Medi-
cus esse debet,frustra quidem tam grauium passionum
medela suscipitur,nisi æquali celeritate qua periculum
pollicentur, occurratur, breuissimè enim vires labun-
tur assiduitate,& grauitate symptomatum,quod si vr-
geat cardialgia, & simul etiam causa febris, mo-
lestiam cardiacam narcoticis moderaberis priùs,
& statim à molestia suspensa venam secabis, & si
viribus timeas, narcoticum leui cibo miscebis;
nam humores erodentes cibo vt narcoticis cicuran-
tur,de qua indicatione *c.propr.* latè disseruimus.

Notabis verò sollicitè distinctionem cardialgiæ à
cardiaca passione,hæc enim leuissimo dolore,& mode-
ratissima anxietate vires vehementer debilitat,& rarò
non datur æger sine propensione ad deliquium, aut
syncopem,estque malignior hæc causa,& veneni æmu-
la,includiturque in ore ventriculi cum qua cor validè
consentit,& raro inuenies morbum sensibilem ad quem
tanta virium collapsio reduci possit: hæc sectionem
venæ dehortatur; hortatur verò celerem expurgatio-
nem, & vsum alexipharmacorum vitalem vim robo-
rantium, & vt in febre maligna ornata prauis acci-
dentibus,& pusillo calore, inferunt Medici, maligni-
tatem causæ,quia tanta, & grauia accidentia à debili
calore causari repugnat, sic in cardiaca passione dedu-
cenda est venenositas, & malignitas causæ ex prauis
accidentibus, & virtute effeminata cum leuissimo do-
lore,non potente ob remissionem vires exoluere vali-
dè. Vult verò Galenus cardiacos sine febre appellen-
dos non esse, cardialgicos posse, vt vere dicas cardia-
cos propriè febrire debere,& causam cardiacam sensus
tactus minùs, molestando, prauiora accidentia, vt vi-
rium omnium exolutionem maiorem causare. De car-
dialgia propriè intelligitur aphorismus sexagesimus
quintus sectionis quartæ, qui habet, *In febribus circa
ventriculum fortis æstus, & cordis morsus, malum*; nam in
forti æstuatione ventriculi non potest esse nisi mani-
festissima molestia oris ventriculi à bile mordaci crea-
ta,quæ est propriè cardialgia, at in cardiacis propriè
obscura est, & remissa dolorifica passio; implaciditas
vero insignis, cum inquietudine magna,& maiori sus-
pirio ob cordis maiorem compassionem: & ob hanc cum
maiori virium dispendio,in qua passione nesciunt ægro-
ti referre quid sentiant,quia molestia ventriculi obscu-
rissima est; debilitas vero,& cordis affectio maxima,à
qua iactatio,inquietudo, suspiria, & faciei extenuatio
breuissima,& interdum cum sudore, syncopis præsago
creantur.

Inde accipies distinctionem cardialgiæ, cardiacæ
passionis, & cardiogmon: cardialgia est dolor oris
ventriculi, manifestus,non intensus nimis,sed erosio-
ne à succis mordacibus impressus sine febre: cardiaca
passio in doctrina Galeni febrem requirit, & per con-
sequens causa illius debet putrescere in ore ventriculi,
peccans in malignitate,& venenata natura,plus multò
quàm in mordacitate,aut vt veriùs loquamur, nullam
acrimoniam requirit, habetque plus multò periculi,
quàm doloris,quia non vrget molestia tactus, sed ve-
nenata, & maligna qualitate,& putredine. In mea ve-
rò opinione cardiaca passio non indiget febre, quic-
quid Galenus,& Aëtius doceant, ignoro enim cur ve-
nenosa qualitas in ore ventriculi impacta, & per con-
sensum cordis perniciosa symptomata creans, cum le-
ui dolore,& tepida molestia ventriculi, non sit appel-
landa cardiaca passio, quia nec à succis mordacibus
pendet,vt cardialgia,nec occidit dolore,sed leui mole-
stia tactus inducta,maligna, & venenata qualitate pe-
riculosissima est. Cardiogmon verò ex antiquorum pla-
cito,permittit Galenus aphorismo citato, quod appel-
letur creber,& velox cordis motus,palpitationi similis
extremum malum cordis significans, quia arguit ma-
ximum visceris incendium,vnde liquet, sine febre ve-
hementi cardiogmon non dari, & per hanc à palpita-
tione cordis distingui,in qua etiam creberrimè, & ce-
lerrimè cor agitatur,& interdum tam impetuosè,quod
sonus intus causatus audiatur extra, de quo sympto-
mate Galenus agit *2.aphor.tex.*41.

Illud tandem notandum est, in quo non sine gra-
ui periculo peccare Medicos video, est verò epithe-
matis odoriferis in cordis regione vti in febribus, &
aliis passionibus corda affligentibus, quorum vsus se-
xui fœmineo perniciosus cum sit, lethalis est recenter
enixis, est enim efficacissima occasio ascensus vteri,

&

& suppressionis lochiorum, & mortis. Constat verò A quod si benè odorantia damnentur, conuenire possunt, quæ talia non sint, vt in maligna febre non recusarem Mathioli oleum, & in cordis palpitatione flatulenta, aut à venenato vapore, cum theriaca magna: intus verò si quando deuorantur, non odorentur, securissima sunt, quia vt docui tractatu de vteri suffocatione, non lædunt benè odorantia, nisi sensu olfactus percipiantur, quod, etsi verum sit, securius est non odorantia cardiaco præbere, sæpè enim ructibus superuenientibus, vt est frequentissimum, per morbos, quod extra ructu relicitur, olfactu percipitur, & lædere potest; est enim ferè in omnibus fœminis tam facilis consensus vteri cum odorantium perceptione, vt non sine admiratione, quæ experti sumus, audiri possint, nec sine illa quam B in illo tractatu scripsimus, legentur; nam, etsi tanti, & tam docti Scriptores rationem inquisierint, cur vterus sursum ascendat, quando naribus benè odorantia applicantur, refugiat verò, & descendat, si fœtida, nullus adequatam rationem inuenit, vt ex nostra disputatione apparebit, in qua mentem nostram, & veram rationem problematis exposuimus. Verum quia nulla regula sine exceptione accipiatur; fœminam vidimus à graueolentibus histericam fieri, vt aliæ omnes à benè odorantibus, & ab his lætabatur, & roborabatur, sine vteri turbatione, & molestia, quæ erat insignis, & periculosa à graueolentibus perceptis. Ratio non est facilis; censeo quod graueolentia idem causabant, quod vehemens tristitia, à qua quotidie hy- C stericæ fiunt, & vt tristitia, sine olfactu hysterica symptomata causat, sic molestia graueolentium potest esse tam grauis, & implacida alicui indiuiduo, vt sit occasio commotionis excrementorum in vtero, & accessio hysterica excitatur, vt in vehementi animi passione, & iuuat maximè esse ventriculi impuri nauseantis validè à perceptione graueolentium, vt est frequentissimum, vt nausea ipsa commotionem excrementorum vteri foueat, & quod eleuatur ab illo, ascendat faciliùs. Sed cur non lædatur à bene odorantibus, vt in aliis experimur, pendet ex subordinatione vteri cum olfactu; requiritur enim certa, & determinata perceptio odorum, vt vterus moueatur, & simul cum illo excrementa illius si dentur, agitentur, & euapo- D rent. Sed hoc necessarium non est, quando vterus defæcatissimus mouetur non dubiè, & quando talis est, leuior est, & securior histerica accessio, vt periculosa, & molestior, si sordidus, & excrementosus sit. Totum hoc argumentum latè explicuimus quæstione vltima de morbis acutis vteri; in qua omnium rationem scripsimus.

ÆGROTVS DVODECIMVS.

A die primo vsque ad septimum.

Quidam calescens cœnauit, & potauit largiùs, vomuit cuncta, nocte febris acuta, hypochondrij dextri dolor, submollis in partibus externis inflammatio, noctem molestè transegit, vrina primò rubra, crassa, deposita non consistebant, lingua perarida; non valdè erat sitibundus: quarto die febris acuta, vndique eum dolores affligebant: quinto minxit leue oleosum multum, febris acuta: sexto vesperi multùm delirauit, nec nocte dormiuit; septimo omnia irritata sunt, vrina similes, multùm loquebatur, sibi imperare non potuit, A *aluus irritamento liquida, turbida cum lumbricis excreuit, noctem similiter laboriosam habuit.*

Meritò Mercurialis Galenum sugillat ob inæqualitatem scribendi; interdum enim, & in rebus magni ponderis nimis breui loquitur, vt in huius historiæ declaratione percipitur, interdum tam loquax, vt vsque ad fastidium non taceat. Galenus, Mercurialis, & Phrigius legunt, quod cœnauit, & potauit largius; Vallesius potum tacuit, scribitque; *homo quidam calescens cœnauit, atque ad è multum*, intulit verò ex ingluuie cœnæ immoderatum B potum, sed hoc parum interest; putat verò Vallesius cum Galeno læsum fuisse grauiter, quia intempestiuè cœnauerit, in principio nempè accessionis, quia iam incaluerat. Phrigius multis historiis suadet quantam vim culpatus victus habeat, & ad morbos graues, & ad mortem inferendam, & inter omnes historia filiæ Philonis efficaciter comprobat, quæ sola in illa tempestate defuncta fuit, quia intempestiuè cœnauit, etiamsi omnia signa, & iudicium salutis, quibus omnes liberati fuere ipsi euenirent. Ego verò ex historia præsenti coniecto, ægrum hunc voracissimum, & multibibulum fuisse, & inde paratissimum semper ad ægrotandum; homo enim qui iam ægrotabat, cœnans, & largiùs bibens, ventri per bonam valetudinem ardenter obsecundasse C declarat. Est verò probabilius largissimum potum sumpsisse, quia ste lectio Galeni, & aliorum insinuat, & est tam proprium his, qui iam febricitare incipiunt, & præcipue ardenter, vt hic si potus fuit vinum, lædere valentissimè potuit, quia morbus fuit iecoris inflammatio, ad cuius incrementum nihil tam efficacius, ve vinum multum, & cùm morbi omnes à fluxione orti, aut victum nullum, aut extremè tenuem exposcant, non potuit non esse perniciosissimũ in initio fluxionis, & ad partem tam principem, cœnare, & tam insolenter bibere, præsertim illis temporibus, in quibus ciborum magna quantitas pro cœna parabatur, & morbi idea vinum fuisse potius suadet, quia inflammatio, ardens febris, & præ ardore colliquans.

D Contigit huic victu tam indextero infortunium ab Hippocrate pollicitum 6. *epid. comm.* 3. *text.* 1. vbi ex alui, aut ventris stupore omnia in corpore confundi docet. Galenus verò exponit, quod si ventriculus non benè cibos coquit, omnia in corpore confunduntur, idest omnium vitiorum corporis causam esse; ergo in lurconibus idem inuenies: nam quod ventriculus debilis causat, est quia malè concoquit, mala verò coctio efficitur semper, quando plus cibi assumitur, & in hoc casu periclitantur plus, quia non solùm cibus malè commutatus distribuitur, sed replendo vasa nouæ corruptioni opitulatur totius sanguinis, & si varia excrementa creantur, diuersissima symptomata excitantia, & totum corpus vitiatum multas, & diuersas E euacuationes tentat, & mouet intempestiuè, vt huic homini contigit fluxione dextri hipochōdrij oppresso, & meo iudicio duplici tertiana ardore; nam cùm videretur febris motus per impares, notauit Hippocrates quod in die quarto febre acuta opprimebatur, & quod dolores vndique eum afflixerunt, quia irritata natura extensa excrementorum molestiâ, magnam copiam mouebat, & totum doloribus torquebatur, sexto delirauit multùm, & insomnis omninò fuit, & decimo dolor crurum fatigauit, & omnia exacerbata fuerunt, vt verè dicere possis, continenter afflictum fuisse, & à primo die vsque ad obitum: quod si vna sola fuit febris ardens, omnibus diebus potuit multùm pati, quia febris ardens authore Auicenna, leuissimas, & breues remissiones habet, sed semper satis continuè affligit.

Dubium mihi est, quid intelligendum sit per inflammationem submollem in partibus externis, censeo non laborasse inflammatione propriè dicta, quæ est tumor durus, & calidus satis cum rubore, neque tumorem ædematosum fuisse, in tam doloroso, & acuto morbo: erat ergo tensio submollis in partibus externis, quam nomine inflammationis submollis exposuit; nam quando viscera inflammantur propriè, tenduntur submolliter partes externæ, non tamen duræ percipiuntur, sed distenduntur, & tacti si comprimantur, cedunt, & compresse non dolent; dolent verò interna viscera inflammata; nam hæc inflammata fuisse omnes fatentur, & ipsa locutio Hippocratis clarè docet, narrando dolorem dextri hypochondrij, quod absolutè dictum, iecur semper significat: hanc expositionem ex Galeno accipies 3. *epid. com. 2. ægroto ottauo;* verba sunt; *At de hypochondriorum contensione submolli iam antea diximus, tensionem citra tumorem Hippocratem innuere ista dictione.* Ostendit autem ea contensio, nullum de externis corporibus, qui musculi sunt, abdominis inflammatione obsideri, verum aut septum transuersum, aut iecur, aut lienem. Si verò dicas in nostra historia asseruisse dari inflammationem submollem, & sic allatam Galeni expositionem non habere locum, scias ex eodem Galeno, ardorem appellari inflammationem siccam, & hanc intellexisse Hippocratem; ardent enim externæ partes, quando interna viscera inflammantur, & non redduntur dura, sicque laborant propriissimè inflammatione submolli; nam musculi ardentes tactui cedunt, quia à tumentibus visceribus redduntur molliter, & calefiunt.

Vrinæ, & lingua peratida, ab eadem causa proueniunt, vitione nempe sanguinis; hic enim dum assari incipit, præsertim si crassus sit, vrinas reddit primò rubras, & crassas, vitio toto sanguine, & sero consumpto, quod cùm primo die contingeret, suspicor ægrotum illum immoderato labore, aut alio modo viuendi sanguinis vitionem, seu que consumptionem ante morbum passum fuisse, & sic incendium primi diei materiam tam dispositam inueniens, vrinas rubras, & crassas effecit; nisi renes quod probabilissimum est, dari nempè in illo ægroto crudorum non leuem copiam, vt putat Vallesius; illa verò in magna quantitate liquata reddidit vrinas tam crassas, & turbatas, vt repositæ non consisterent, quia flatus crassi copia grandis descensui crassorum obstabat, vt putant omnes, eum qua causa non erit facilis inuentu vrina rubra, nam color hic diluendus erat à sero albo crassorum, & crudorum crassitiem, & turbulentiam causantium: sed hoc possibile est, si supponatur, quod modus viuendi fuit talis vt serum absumeret, immodicus enim labor, & sanguinem genitum vrit, & cruditates causat distributo cibo intempestiuè, & cùm serum validè dissiper, humores crudi liquati crassissimam vrinam reddunt, velut si pix aut cera liquaretur, in quo casu opacissima vrina redditur, & sic rubet color non dilutus, sed opacitate seruatur suo modo, quia luminis defectus nigra reddit omnia, vt illuminata, & splendentia albicat, vt docuit Philosophus, ruber verò color tendit ad nigrum.

Hinc disces, quod etsi vrinam subtubram cum sedimento subrubro salutatem Hippocrates prædicauerit, non tamen ob id vt salutaris rubra laudanda est, quia subrubra reddit interdum in rubram, consumpto sero à calore vrente, qui plus perseuerans paucam vrinam creat summo periculo, & inter colliquatiuas febres semper repono, quæ ita sanguinem vrit, vt passus color euertat nigro iam proximus; ignoro enim cur tanta seri consumptio non arguat colliquantem febrem certiùs multò quàm si liquetur pinguedo recens, cum à leuiori calore hæc non dubiè liquetur; ignoratur

A tamen seri liquatio, quia insensibiliter per poros digeritur, & nihil in vrina ostenditur donec crassissima, & passa redditur. Ego verò si iam calor vrens fatiget, & sudor copiosus emanet timeo colliquari corpus, nisi pituitosissimum sit, eum qua tempetie calor vitiuus non datur, ob superfluum humorem, quo deficiente si sudor multus sit, & febris non leuis, colliquationem timens, illam omni ingenio præcaueo, & quod vrinæ rubræ, & crassæ ob seri consumptionem colliquati iam corpus significent, præsens historia declarat, minxit enim quinto die leu: & oleosum multum grandis colliquationis significatio.

B Dolores qui vndiquè quarto die eum afflixerunt, turgentem naturam ostendebant, per corpus rursum irritantes humores disseminantem, motus quidem periculosissimus interna semper lancinans, cum periculo decumbendi in partem principem, quod sexto euenit in quo multùm delirauit cum magno peruigilio, & tanta inquierudine, & loquacitate, & mente erronea, quod sibi imperare non potuit, etiamsi consuletur, quod irritamentum malignum, & naturæ turgentia, vsque ad mortem continuarum ferè fuit, nullus enim diea sine symptomatica expulsione inuenitur, nam septimo præter vrinas colliquationem ostendentes, habuit aluum liquida excernentem, turbulenta cum fetarum seu lumbricorum copia, vt sine admiratione à septimo die tentatas euacuationes contemplari nequeas, nam præter dicta, noctem inquietissimam habuit, manè riguit, à rigore sudauit copiosè, à

C quibus expulsionibus videbatur sine febre esse, & dormiuit parum, à somno illo paruo frigidus mansit, & stupebat, post delirauit multùm, & vomuit nigra, pauca, biliosa, contionaris tormentis tandem crura dolerunt, & vndecimo debitum soluit.

Rationem omnium reddamus, symptomata cerebri ex decubitu humoris in illo pendent, orto ex maligna turgentia, vt docui, & ferè iam maniacus videbatur, quia mulrùm delirauit, & sibi imperare non poterat, aluus liquida, & turbulenta reiecit, cruditatem magnam significantia, & summam agitationem; cruditatem quia tenuia, turbationem, quia turbulenta cum succis crudis, & flatuum magna copia, quæ à pri-

D ma regione euacuata fuisse certius est, & indicarunt lumbrici simul expulsi, quorum creatio ex crudis primæ regionis pendet, vt est omnium concors doctrina, signaque sunt cruditatum primæ regionis, & ibi putrescentium; putredo enim crudorum conditio est, vt generentur lumbrici, ob quam paritissimi suot fetas has gignentra eadendi in febres, & sæpè malignas, quatum prauitatem ipsi lumbrici, & excrementa intra quæ stabulantur inuolui, assiduè fouent, præsertim quando mortui pelluntur, occisi iam à prauitate materiæ; censeoque mortuos expulsos fuisse, & si viui fuerunt, geniti aote morbum erant, vt natura illos reiecisset, velut consequenter cum aliis excrementis, vt sæpè cibum, & chilum irritata pellit in diarrhœis.

E Sed dubium est de lumbricis expulsis, quos Hippocrates laudat in acutis morbis 2. *prognost. text. 18.* his verbis, *Ac lumbricos quoque teretes eunte in indicationem morbo, descendere vnà cum deiectione, idoneum est;* oppositum verò in nostra historia inuenitur, expulsi enim lethaliter fuerunt, solutio communis est, quod locutus fuit Hippocrates sub conditione, erat verò conditio quòd expellantur eunte morbo in iudicationem salutaris, hoc est concocta materia, in nostra historia ibat morbus in iudicationem mortalem, & sic expulsi mortalitee fuere.

Sed rea hæc altiùs examinanda est. Galenus 3. *aphorism. comm. 26.* putat absolutè, vermes ex putredine generari cum multo calore, & quia hic in tenellis non datur, inde illi ætati non sunt familiares lumbrici, quæ doctrina mihi non probatur; aliud enim est

est quod præsupponatur materia putrida, vt vermes creentur, aliud quod putredine fiant. Primum est probabile, secundum verò falsum, nullum enim animal generatur putredine, imo omnia media putredine pereunt, docente Aristotele, nihil esse 4. metheor. capite 1. ortui naturali magis aduersum quàm putredo. Peccat etiam Galenus dicendo, quod lumbrici non fiant medio semine, sed correspondere aliis animalibus ex putredine ortis; censeo enim omnia animalia semine creari, & nullo modo putredine, de quo argumēto Sennertus cum Scaligero, & Fortunio Lyceto doctissimè agit, & nos antequàm aliquem ex dictis Authoribus legissemus, quodlibeticam quæstionem publicauimus demonstrantem (vt reor) omnia animantia spontè nascentia sine semine suo non fieri, ridiculamque esse antiquorum doctrinam, putantium ex putredine fieri, omnia, sine maris, & fœminæ congressu creata, nam præter Aristotelis testimonium ex 4. metheor. docentis, nihil esse ortui naturali magis aduersum quàm putredo, quam veritatem experimentum stabilit, & ipsa natura putredinis omne mixtum dissoluens, ipsa conformatio, & delineatio illorum viuentium à parte, declarat arcanum opificem in ipsa materia ex qua formantur, occultum dari, à quo tam pulcherrimè, & sine errore aliquo artificium illud mirabile vndique fabricatum fuit, cum tanta pulchritudine qua ex concubitu, & interdum maiori formantur: & doctrina Hippocratis laudantis lumbricorum expulsionem morbo eunte in salutem, eandem veritatem suadet, alioqui, si putredine perpetuo generarentur, vituperanda esset, vt signum, eorum excretio. Laudatur verò, quia, vt putat Vallesius, coctione generantur, estque ratio valida dictam opinionem euertens; nam putredo semper est eiusdem speciei, & humidum à sicco dissoluit, at viuentia spontanea infinitam variationem suscipiunt, informatione, temperamento, & aliis qualitatibus secundis, quæ repugnat à calore, & humiditate ad putredinem semper concurrentibus creari; & euidenter constat in dissolutione mixtorum putredine pereuntium; omnia enim dissoluuntur eodem modo, vnitatis partium diuortio patrato, & ita emollita & mucida reddita, vt leui impulsu partes separentur, & ab aëre in vapores mutentur: viuentia verò consistunt, dum viuūt, & compage, vnioneque seruantur, & permanent, tam diuersisque organis, & partibus ornantur, vt extra dubium sit, solam virtutem formatricem tantæ pulchritudinis, & varietatis authorem esse posse, & euidenter conuincit similitudo mirabilis inuenta in animalibus, quæ vt ex seminis vtriusque concursu, ita sine concubitu, sed sponte generantur, estque expressa doctrina Aristotelis 4. metheor. cap. 11. iis verbis; *Et animalia putridis in rebus generantur, cum calor naturalis ipseque discretus habet vim congregandi ea quæ separata iam sunt.* Vides, quam clarè doceat, calorem naturalem congregare separata, & concoquere materiam vt ex putridis rebus viuentia compingat, & formet.

Hæc ergo est causa cur lumbricorum expulsio in morbis in iudicationem euntibus, ab Hippocrate laudetur, velut si diceret, ne terreat te harum ferarum expulsio, si dum morbi iudicium statim eueniat, creantur enim non putredine, vt putant innumeri, sed concoctione, & emendatione putridorum excrementorum, & vt dicebat Philosophus, quando calor naturalis habet vim congregandi, & vniendi, quæ separauit putredo, vt verè dicere possis, has feras habere eandem significationem quam sedimentum album, leue, & æquale quia concocti ne fiunt vt illud: indeque dedices, quàm oscitanter mens Hippocratis in prognostico exposita à Galeno sit, indigna quidem tanto Expositore, vt doctè Vallesius notauit; aduertésque prognosticum illud intelligendum esse de lumbricis creatis ex ipsa materia morbi, aut quòd generentur quando materia coquitur, lumbrici enim ante morbum geniti, nullam significationem præstant, & in quolibet tempore excreti, excernuntur benè, præsertim si viui pellantur, nam mortui pessimæ significationis sunt, etsi sint ante morbum geniti, occiduntur enim à grauitate materiæ, maléque Cardanus putauit, esse malum signum, quod in morborum initio vermes pellantur, quia in illo soleat natura quiescere, nam quieta esse debent, quæ debent concoqui, vermes verò incoctiles sunt: & si vt docui coctione creantur, possunt in principio benè exire, & citò iudicandum esse morbum significare, quia citò incipiunt apparere coctiones, vt de sputo pleuriticorum Hippocrates docuit, vt enim portio materiæ in principio concoqui potest, etsi aliæ putrescentes morbum crudum constituant, quia portionem coctam excedunt, sic vermes ex benigniori portione gigni non implicat, quando aliæ morbum in principio, quia crudæ constituunt. Nec putes impossibile, quod hæc animalia tam imperfecta, & vilia, tam breui tempore creentur, cùm doceat experientia ex carnibus intra diem æstiuum vermes creari, & quod mirabilius est, bufones paruos, statim quod eodem tempore æstiuo pluuia cadit, subito in terra creatos apparere, & moueri.

A die octauo ad vndecimum.

Manè riguit, febris acuta, sudauit multum, febre carere visus est, non multùm dormiuit, à somno frixit, sputatio; vesperi delirauit multùm, non multò post vomuit nigra, pauca, biliosa: die nona frigebat, magnoperè delirabat, somnum non cepit, decimo crura doluerunt, omnia exacerbata sunt, delirauit, vndecimo defunctus est.

Octauo die rigor, febris acuta, & sudor ægrum molestarunt, à quibus ita febris euanuit, vt post rigorem & sudorem liber à febre esse videretur: nam rigor solus solet esse satis ad eradicandam febrem ardentem, vt docuit Hippocrates 4. aphorism. text. 55. iis verbis: *A febre ardente habito rigore superueniente, solutio.* Dixi quod solus rigor sufficere potest, ad eradicandum causonem, quia sic obseruatum habeo in aliquibus febribus, licet frequentius sit, à rigore sequi, & mox sudorem, aut alui deiectionem, aut vomitum, vt in expositione Galenus notat; non est tamen omninò tutum febrem magnam à rigore sequi, arguit enim, aut non esse coctam materiam, & tunc perniciosum signum esse solet, & causa etiam, si vehemens sit rigor, quia vires validissimè frangit, si enim cocta materia sit à rigore; debet esse leuissima febris, aut moderata, & mox aliæ euacuationes superuenire debent. Inde censebis quod rigor frequentius sit signum decretorium, quàm crisis, seu euacuatio idonea, quia insensibilis euacuatio rarò perfectè iudicat, Vnde necesse est, vt aliæ sequantur euacuationes, vt solutio perfecta succedat: tunc verò rigor solus perfectè iudicare potest, quando per illum materia focum putredinis constituens euacuatur, hæc enim cùm sit moderata, potest insensibiliter discuti per rigorem; euacuato verò foco, necesse est vt febris non reperat, & nullum iudicium perfectiùs, quàm quod focum euacuet, quia radix febrium expellitur, & expellitur cum leui virium dispendio, vt contingit quando in tertianis focus ad labia reiicitur, & iudicantur perfectè.

Hinc disces cur rigor febrem interdum iudicet, & nunquam iudicet febres cum rigore incipientes; harum enim rigor nec euacuat focum, nec accessionum materiam, sed portionem subtiliorem per sentientes partes expulsam; crassior verò intra vasa ad causandam accessionem relinquitur, & focus in suo vigore etiam: sic repetunt febres, donec focus coctus, &

reſolutus ſit, rigor verò indicans benè, & materiam foci euacuat ſi ſolus iudicat, & ſi illa cum antecedente, & coniuncta illius acceſſionis expellatur, rigorem aliæ euacuationes comitantur, cum maiori virium ex ſolutione. Si verò materia, quæ in die iudicij acceſſionem cauſabat, pellatur, & quæ focum faciebat minimè, multa verò ex antecedenti inaniatur, non tamen tota, & nec hæc, nec alia cocta iam ſit quando criſis celebratur, caſus tunc pernicioſus reſultat, vt huic ægro contigit, qui poſt rigorem, & ſudorem copioſum liber à febre videbatur, & tandem obiit, remanſit enim prauitas foci putredinis, & portio antecedentis materiæ, vt reiterarentur acceſſiones, non tamen tam graues, quia intenſæ, ſed grauiores quia maligniores, diſſipato enim vitali calore in criſi, refrixit ab ea, & febris moderatior, ſed malignior euaſit, cum reiterata frigiditate, delirio, peruigilio, vomitu variegato ex nigro, & pallido, moderato tamen ob debilitatem: & quia portio materiæ malignæ ad crura deriuata vomitum diminuit, & tormenta crurum cauſauit, omniumque ſymptomatum exacerbationem, vndecimo eum interficit, nunquam enim cum defectu caloris vitalia magnas febres inuenies; inuenies verò ſymptomatum cumulum nouum, & maligniorem putredinem, vt in iam moribundis, quia calor natiuus extinctus præternaturali reſiſtere nequit, & inde malignior putredo ſuſcitatur gangrenæ æmula cum tepida febre, imperitos decipiente, vt in hiſtoria Hermocratis Galenus notauit: ignorant quidem morem morbi à magnitudine ſecernere, & febres paruas, meliores, ſecurioreſque iudicant, dicente Galeno *tertio de criſibus, cap. 4. Magnitudo verò, & morbi motus ab iis diuerſa ſunt, debiles verò, & paruæ febres quandoque valdè maligna ſunt.*

Sputatio in acutis ſuccedere poteſt quando cerebrum humore crudo, & pituitoſo onuſtum liquationem patitur, & ad palatum, fauces, & linguam humiditas deriuatur, quod ſymptoma malignum eſt, ſi per aſperam arteriam deſcendens, catharrum ſuffocantem excitet, quæ humiditas ſi tenuis nimis ſit, & tuſſim moueat, imperitos decipit, expectorantia, attenuantia, & calida imperantes, fluxionemque acriter prouitant. Contingit etiam ſputatio in acutis ſi acrimonia exhalationum fauces, & oris partes moleſtè irritet, eliquata pauciſſima humiditate, & ſeroſa, acribus excrementis imbuta, vt partes illas lancinet, & moleſtet, ſicque continua excretione, leuiſſima tamen, aſſiduè ſpuere, leuiter tamen ſatagunt, quæ ſputatio, delirij nuncia eſſe poteſt, vt in iam delirantibus inueniri; & hæc malignior eſt, quia tanta eſt eius acrimonia vt delirando ſentiatur: Eſt etiam in acutis vomitus acerrimi ſignum, iam enim ſurſum acrem materiam inclinari à natura portendit, de quo eſt celebris textus 1. *prorrit. text.* 30. iis verbis. *Sic in phreneticis cum perfrigeratione ſit ſputatio, nigra reuomantur*, quæ exquiſitè huic ægro euenerunt, & in ordine in textu allegato, vt meritò Mercurialis putauerit ex hiſtoria præſenti ſcriptum fuiſſe illum aphoriſmum; nam in paſſione phrenetica, quæ in hoc ægro ſicciſſima fuit, vt deliria vehementia, & peruigilia monſtrarunt, in quibus lingua, & os exſuccata, nigra, & aſpera ſolent eſſe, ſolùm ſputatio inuenitur, quando iam humiditas acris ſurſum elata, fauces, palatum, & gurgulionem moleſtat, & aſſiduè excernere cogit. Si verò cum hac ſputatione æger algidus ſit, nigra inquit Galenus debent euomi; verba ſunt. *Quod ergo ob ſputationem vomitus fiet, quodque ob perfrigerationem, nigra reuomantur, licet prægnoſcere.* Galenus verò non tradidit adæquatam rationem, vnde deducendum erat, quod refrigeratio in acutis, occaſio ſit, aut ſignum, quod ſi ſputationem vomitum ſignificantem præcedat, nigra debeant euomi. Cenſeo ideò ſignificare, quia perfrigeratio, aut arguit internam inflammationem viſiuam ſanguinis, aut extinctionem vitalis, & natiui caloris, quæ duo nigra creari cogunt, vt incendium internum lypiricum ægrum reddens denigrat cum ſplendore: Extinctio verò caloris ſine illo denigrat, quia frigus, quæ denſat congelat, & opaca reddendo ſine ſplendore nigricant: calor verò etſi ſiccando denſet, quæ terrea ſunt, creat nihilominus ſplendorem quendam occaſionaliter, quia læuigat, & ſuperficiem planam, & æqualem creando luminis receptiuam generat, & ſic ſplendet, vt ebenum, & gagates, ſuntque inde vſtæ partes multæ, acerrimæ & igneæ, & ſubtiliſſimæ, & diaphanæ, ſplendentes ob igneam naturam, ſimul cum atro colore.

Curatio ægroti duodecimi.

DVbium non leue eſt, à quo auxilio medela inchoanda ſit: homo ille luteo, & bibax eſſe videbatur, & inde cruditarum primæ regionis euacuatio prima iudicatio erat, vt ſecurè vena ſecaretur, quod auxilium enixè iecur inflammatum petebat, cum putrida, & ardente febre complicatum: & mihi videtur leniens medicamentum ſtatim dandum fore, vt excrementa regionis primæ pellerentur, periculosè enim cum multa cruditate primæ regionis vena ſecatur; nam ſi probabilis eſt communis metus tractionis excrementorum ad interiora ſecando venam, trahenda ſunt ad iecur neceſſariò, & augebitur iecoris tumor, qui metus nullus mihi eſt, nec ob hanc tractionem ſecare venam recuſo, ſi vrgenter ab alio periculoſo morbo venæ ſectio petatur; eſt ergo opus diſtinctione, nam ſi iecoris inflammatio magna, & vrgens videbatur, vt in hoc ægrotante, & præcipuè ſi plethoricus erat, vt eſſe ſolent ventri obſecundantes, non erat præter rationem à clyſtere venam ſecare, quia corpus plenum cum iecoris inflãmatione magna, expurgare, etiamſi leniente medicamento fiat, periculoſum ſatis eſt; nam ſi leniens propriiſſimum erat, inutile putatur, quia ſolas fæces euacuat, non cruda & lenta excrementa; hæc enim vehementer reſiſtunt velut lutum: ſi verò ſeligens ſit medicamentum, datur periculoſſimè, quia totam plenitudinem, & copiam excrementorum ad iecur conuocat, nec Galeni doctrinæ diſſonum plus eſſe poteſt quàm vbi iecur inflammatur, expurgare, quia per illud tota excrementorum ſaburra traiicienda eſt, & cùm occluſum diſtentumque totum ſit, impinguntur in illud, quæ medicamentum commouent, & deſperata ob magnitudinem inflammatio creatur, lypiticuſque æger redditur. Clyſteribus ergo ante ſectionem venæ, & ſtatim ab illa res agenda eſt, ſi in magna inflammatione iecoris ſecurè operari velimus, & vt reiterare clyſteres præcipimus, ſic ſecare venam, & crebro, ſtatim in initio, quia ſi magnitudo inflammationis non impediatur ſtatim, lethalis efficitur.

Si verò inflammatio leuis appareat, copia verò crudorum magna, ſecutius erit expurgare priùs, & poſt venam ſecare; non ſit verò leniens omninò medicamentum, quia (vt docui) cruda trahere nequit ob glutinoſam naturam; ſit ergo ex mediocribus ſeligentibus crudorum, in quo duplex commodum inuenies, & eductionem conuenientium, & quod biliosa, & calida phlegmonem cauſantia non moueantur ad iecur, quia analogiam cum illis non habet, quod ſi à ſanguine inflammetur, expurgabis ſecuriùs, quia à medicamento non trahitur, nec poteſt, ligabis verò fortiſſimè brachia, toto expurgationis tempore, vt omni parte motio ad locum inflammatum impediatur, quod ſi expurgare formides, tutum conſilium erit vomitum mouere, ſic enim cruda exturbabis

turbabis, & fluxum ad iecur compesces, & fortè securiùs, & certiùs medeberis, securiùs, quia non trahes ad iecur; certiùs, quia, qui multa cruditate laborant, inepti sunt expurgationi, authore Galeno, ob lentorem, & crassitiem crudorum: & cùm etiam pituitosi humores dentur in secunda regione & fluxibiliores, trahentur isti, & tumor geminabitur, & agitata cum sint cruda primæ regionis, & non educta, tormina, & flatulentæ distensiones ægrum excruciant, & dum venter inferior dolet, trahendo ad se, inflammatio crescere potest, nam cùm humores secundæ regionis in motu iam sint, trahuntur facillimè per iecur ad inferiora, & impinguntur in illud.

Dolores vndiquè quarto die affligentes à turgente materia originatos fuisse, probabilissimum mihi videtur, magnam enim inquietudinem, & assiduum expultricis conatum ostendunt, & si iecoris inflammatio non esset, non dubitarem expurgans medicamentum consulere eo die, ne materia in partem internam decumbens occideret ægrum, vt huic contigit delirando mulrùm die sexto, & septimo ob portionem succi cerebrum obsidentis, cuius aliam per aluum, & aliam per sudorem reiecit, aliamque per rigorem, & vomitum: quæ portiones si per aluum breuiter fuissent expulsæ, fortassis liberareturr, Potuit verò ad vndecimum vsque durare, ob dictas euacuationes, nam Asander, qui meo iudicio turgentiam malignam habuit, dolebant enim latus, genua, & fœmora, & delirè comedebat, quia nulla euacuatione fuit adiutus, breui mortuus est, vt *7. epid. textu* 53. refert Hippocrates: ergo quando tam maligna materia est, & vndique mota, facilè trahitur, & velut manu à medicamento ducitur, vt per viam commodam pellatur, præsertim quando die quarto non delirabat; esset enim delirium obstaculum magnum expurgationi: verùm cùm iecur tam obstructum inflammatumque esset, temerariè expurgaretur æger in Galeni doctrina, essetque rationale eo die sudorem mouere cucurbitulis priùs per totum firmatis, à quarum ablatione inungendum totum erat oleo laxante, & rarefaciente, quo deterso, danda erat potio sudorifica materiam totam intus errantem, & exitum non inuenientem ad cutem expellentem, & rectè factum fuisse indicauit sudor huius ægroti à quo liber à febre esse videbatur: & hoc quod modo consulo, contigit mihi fœlicissimè in quadam nobili infirma, in qua non speraui dolores totius, sed rigoribus multis, & inæqualibus cruciabatur, cum summa anxietate, & dolore rigoribus debito, & imperatis auxiliis relatis, superueniente sudore adiuta strenuè fuit: grassabatur tunc constitutio perniciosa fluxionum decumbentium in cerebrum, & cor, & quidam lethali syncope, breui moriebantur, alij semiplexia, aut apoplexia corripiebantur, aut simul epylepticis conuulsionibus, & linguæ paralysi. Semper enim consilium Argenterij mihi placuit, docentis, quod quando ob prauitatem succorum, timemus eorum incoctiliratem, & natura sensibilitet, aut occultè turgens agnoscitur, non obest, nec potest dare mannam, aut casiam, vel aliud securum medicamentum, ad aluum leuiter inclinans: quod etiam præbet quando in malignis febribus coctio tardat, quia natura ob impotentiam non pellit maligna, aut humores in partibus non molestatis stabulantur, qui aut non sentiunt, aut nimis obtusè, & agitata excrementa, & humores praui à medicamento naturam molestant, & pellere incipit. Turgentiam occultam appello, quando Medicus putat humores ob prauitatem incoctiles esse, & assidua inquietudine ægri incessanter decubitum mutant, velut occultè compuncti ab humoribus non retentis, sed ob impotentiam expultricis non

A pulsis, & quia firmati non sunt, commouentur occultè, hoc est, molestant motitationibus, & doloribus; quia quod non retinetur, semper molestat, hoc aut illo modo, vt per murmur ventris interdum à natura significatur, aut per eius intumescentiam sine molestia considerabili, sensim cadendo; quia sensim expellitur: Pellitur verò quia non retinetur; quæ intumescentia, si in iam morti proximis non accidat, expurgationem statim indicat, vt Hippocrates fecit summa vtilitate in filio Pythionis *3. epid. text.* 106. cuius historia aduertentiam summam Hippocratis notat, considerantis omnia tam sollicitè pro salute hominum; diligentissimusque percipitur in inquisitione dispo-
B sitionis hypochondriorum, & ventris inferioris: putabat non dubiè in ea regione semper ferè stabulari putredinis focum in febribus putridis, quia ibi multa, & varia excrementa creantur, accumulanturque sensim, vt tandem ibi obstruentia, variè corrupta, & interdum malignè, inflammantiáque, omnium ferè morborum sint origo.

Vrinæ indicabant colliquationi occurrendum esse omni ingenio, de quo, tractatu nostro de colliquantibus febribus latè egimus, sicut de iis, quæ iecori inflammato idonea sunt, proprio capite docui, nec tam claræ indicationes muniendi cerebrum ne reciperet, & vsus cucurbitarum ad impediendum ascensum vaporum, & humorum ad cerebrum, & ad cutem tra-
C hendum, in medium proponenda vbique sunt, vt neque euacuationes per hyrudines, & dextræ saluatellæ sectionem, clystares, cucurbitas scarificatas vbiquè sunt aduertendæ, nec indicationes conciliandi somnum in delirantibus, & peruigilibus, & vt expergefaciendi in caraphoris, neque attempetationis caloris febrilis, & rationis victus in quolibet ægro aduertendæ sunt; sunt enim communissimæ, & notæ, vt vinum tanquam venenum fugiendum in colliquantibus febribus præ nimiu ardore, & capiti timemus, si vires constent, nec vbi corpus colliquatur, vesicantia consulerem, vt hic Mercurialis docet, præsertim in morbo, in quo pedilabia attemperantia, & somnifera, retrahentiaque, indicata necessariò sunt, vt frictiones assiduæ crurum post im-
D petum fluxionis, quæ auxilia à vesicantibus impediuntur.

Lombricos necantia consulit Phrigius, velut si ab illis morbus ille crearetur, constat verò quòd si aliqua auxilia pro illis consulenda sunt in hoc morbo, debent esse acida, non amara, hæc enim calida, & sicca sunt, febri colliquanti, & iecori inflammato inimica, vt peruigilio, & delirio: decoctum ergo radicum oxylaphathi, graminis endiuiæ, seminis portulacæ, cum succo acido limonis, citri, & arantiorum cum puluere boli armeni, cui necandi vis etiam tribuitur, commodè imperabitur: decoctum etiam seminum citri, & arantiorum cardiacum est, & lumbricorum occisor, dabiturque vtilissimè cum guttulis olei vitrioli, in quo ma-
E gnam vim occidendi lumhricos, & cohibendi putredinem omnes admittunt, & efficaciùs: & cardiacum erit, si puluerem cornu cerui decocto permisceas. Securum etiam, & gratum auxilium parabis, quod tradit Præuotius; infundit in libra aceti optimi manipulum vnicum summitatum hyperici per biduum, cornu cerui ℥. ß. cynamomi confracti ʒ. j. coletur, & detur in acetariis cochlear cum modico saccharo, in iuribus etiam dari potest.

ÆGROTVS DECIMVSTERTIVS.

A die primo vſque ad quintum.

Mulierem quandam, quæ decumbebat in litore Trimaſtri fœtu grauidam ignis corripuit, mox ei cœperunt dolere lumbi, die tertio dolor colli, & capitis ſecundum claviculam, & manum dexteram, ſtatim lingua obmutuit, dextera manus cum conuulſione elanguit, vt paraplecticus ſolet; prorſus delirabat, nocte cum moleſtia non dormiuit, aluus turbata eſt bilioſis, meris, paucis: quarto linguam vox defecit; eadem conuellebantur, dolores omnium perdurarunt, hypochondrium cum dolore eſt conuulſum: ſomnum non cœpit, prorſus delira erat, aluus turbata, vrina tenues, non boni coloris. Quinto acuta febris, hypochondrij dolor, planè delirauit, excrementa alui bilioſa, nocte ſudauit, febre liberata eſt.

TANTA fuit Galeni admiratio, quod vtero gerens tanta pericula effugerit, docente Hippocrate, eſſe mortale vtero geſtantem acuto morbo corripi, vt totus ſtarieus admiratione, morbum tam grauem ſine expoſitione reliquerit, cùm hiſtoria hæc magna exponenda, & arcana contineat, tanto Doctore, vt Galenus, indigens.

Scire licet priùs, quod vteri geſtatio, eſt occaſio frequentiſſima ægrotandi, & hoc bifariam, & quia aut repletur corpus, aut cacochimum fit: repleri eſt minùs frequens, viriati verò communius, vt communius eſt ſanguinem menſtruum vitioſum eſſe, & deprauatum magis à geſtatione detentum, ſi vera eſt Hippocratis doctrina, quod fœtus puriorem ſanguinem rapit ad ſui incrementum, & nutritionem; conſumpto verò puriori, neceſſe eſt, vt remanens vitiatus, & prauus ſit: talem verò eſſe, indicant ſymptomata varia à geſtatione incipientia, vt inappetentia, aut deprauata alimentorum cupido, & tanta interdum, vt tanquam ſapidiſſimi cibi deuorentur cineres, carbones, terra, ſal, gypſum, arborum corticea, & alia innumera ab Authoribus tradita. Stupenda quidem fuit, & horribilis cupido illius relata à Sennerto, proprium enim ſponſum occidit, dimidium crudum intrepidè deuorans, & aliam medietatem ſalitis, & piperatis ſeruauit incorruptam, vt totus maritus idoneus cibus fieret. Vomitus cardialgiæ, nauſea moleſtiſſima, deliquia, peruigilium, pigritia, & impotentia ad motum, aliàque indicibilia ſymptomata quotidie videntur à geſtatione manantia, pendentia omnia, ſeu creata à prauitate excrementorum, & ſanguinis, quæ per menſtruam euacuationem expurganda, reiiciendáque erant: nunquam enim totus ſanguis per menſtrua pellendus in nutritione fœtus abſumitur, alioqui nulla neceſſitas expurgationis à partu daretur: ergo gerentes vtero ſi ſaniſſimæ ſint, & ſanguis quem menſtrualiter eiiciebant defæcatus, puriſſimúſque erat, & vt dicebat Hippocrates, qualis à victima emanat, replentur ſanguine perfectiſſimo, & præcipuè ſi (vt ſolent) ob geſtationem, plus quam ante illam alimenti ſumant, & hæc ſunt quæ fœtus ſuffocant ſi in ipſa geſtatione vena non aperiatur, aut

A in morbos ex plenitudine incidant, relatos à Galeno *4. de victu acut. text...* Si verò vitioſus ſanguis menſalis erat, maligniot eſt à geſtatione remanens, ob dictas rationes, & quia fœtus pro ſe puriorem rapit, & ſeruat.

Nullus quem legerim rationem reddit ob quam purior ſanguis, & defæcatior pro incremento, & nutritione fœtus trahatur; videtur enim gratis, & ſine fundamento dici, tractio enim alimenti cæca eſt, & ſine electione, vt eſt euidens. Trahetur igitur ſanguis, vt eſt in venis, & non ſeparabitur quod dulciſſimum, & puriſſimum eſt, vt docent Authores. Ego in hoc caſu philoſophor, vt in lictis animo, & exanimatis, quando vena ſecatur, experimur enim ſtatim quod
B animo linqui incipiunt, & debiliorem, & tenuiorem apparere ſanguinem emanantem, & quamvis eſſet corruptus, & craſſus ante deliquium fluens, eſt in deliquio, aut vacillatione, & præludio illius expulſus tenuis, & perfectiſſimus, nulláque labe infectus, quod ſatis mirabile eſt in eiuſdem ſanguinis continuato fluxu; ergo in fieri deliquij, & deliquio ipſo corpus aſtringitur, vt in omni moleſtia: aſtrictio verò foramen ſciſſuræ occludit, vt niſi ſanguinem puriorem, tenuiorem, & ſpirituoſiorem capere poſſit, craſſiorem verò, & melancholicum minimè. Sic cenſeo per vias arctiſſimas, & anguſtas ob paruitatem informationis initio ſanguinem ad formandum attractum percolari, & ſolùm quod eſt puriſſimum, ſpirituoſum, & tenue
C diſtribui, quia illud ſolùm anguſta cauitas exilium vaſorum capere poteſt; hócque conueniens fuiſſe, quia debilis attractio in ſemine ob humiditatem, fluxibilitatem, ſpirituoſámque, & ſpumoſam naturam neceſſariò datur, nec maior, aut vigoroſior conueniebat, ne ſemen ſuffocaretur, & infœcundum fieret. Inde ſi in deliquio, aut eius præludio ſanguis culpabilis, & viriatus emanet, non caret periculo affectio, innuit enim perfectiſſimam ſanguinis partem, & ſpirituoſam corruptionem, & labem ſenſiſſe, quod eſt formidabile, quia vnde reficiantur ſpiritus carent, & ij ſunt per morbos vberiùs cibandi, & ſpirituoſiſſimis cibis, vt qui ſudoribus ſyncopalibus periclitantur.

D Hæc ergo mulier ob vteri geſtationem ægrotauit, non enim occaſionem aliquam Hippocrates retulit, cœpit laborare acuta febre cum dolore lumborum, erat quidem vitioſus ſanguis, & prauus, qui facilè corrumpitur, & malignè, turgentem ferè ſemper naturam tenens, ob prauitatem, & ſtimulum inceſſanter lancinans, & irritans: conduxit verò ad prauitatem viuere in littore, humore nimio ad putredinem ſemper præparante, & corpus totum humore onuſtum, & irrigatum, aſſiduis fluxionibus moleſtatur, vt putredinibus, adueniente calore; quæ infortunia plus experiuntur fœminæ, quia laxioris habitus ſunt humorem plus imbibentis, & quia humidiores; ſícque experimur litora habitantes, ægrotare ferè ſemper au-
E tumno, & ad finem æſtatis. Neque leuis eſt ægrotandi occaſio, aſſiduus piſcium eſus, pipere multo conditorum, vt phlegma tenax eorum corrigatur, vnde duplicis excrementi creatio, crudi, nempe à piſcibus, & bilioſi à pipere, & multo ſale, & ſic tam varia ſymptomata huic euenerunt. Nec mero non indulgent piſcibus veſcentes, à quo etiam inflammantur, & bilioſi fiunt, & miſcella crudorum, vſque ad decimumquartum iudicium diſtulit, quem tam acutæ febres, & tam grauibus accidentibus, & morbis veſtitæ, raró attingunt necando priùs. Dolor verò lumborum à primo inſultu moleſtans, plenitudinem vteri, & vaſorum eius ſignificat, cuius corruptela, & putredo, incendium lumbis, & renibus communicando, dolere cogunt, & non minùs ligamenta dilacerando, quibus lumbi, & vterus communicant: dilacerantur verò tenſione orta à

pondere

pondere plenitudinis vteri, & vasorum eius, quæ (vt sæpè diximus) multa, & grandissima sunt, & quia flatuosum multum habuit huic morbus, doloris etiam lumborum, tendendo fuit machinamentum; venæ etiam cauæ plenitudo doloris lumborum est author communissimus, cum incendio inexcusabili, & pondere alieno.

Cùm per duos primos dies febre acuta, & dolore lumborum laboraret, oppressio maior fuit tertij diei, dolore noua colli, capitis, secundum clauiculam, & magnum dextram, cum linguæ resolutione, & dextri brachij, cum conuulsione paraplectico modo: delirauit etiam in omnibus cum peruigilio, & molestissima nocte, & alui turbatione biliosis, paucis, & synceris: grauissimus quidem dies, & atrox, tanta varietate perniciosorum accidentium mortem in quinto machinando, & occisa fuisset non dubiè, nisi robustissima esset: afflixerunt etiam die quarto simili crudelitate, similia symptomata; fuit tamen maior diarrhœa biliosa, quæ durauit die quinto, à cuius euacuatione, & sudore addito, iudicium habuit in melius, quia libera apparuit à febre implicabat enim iudicium in quintu non dari in febre tertium diem tam grauem afferente, fuit tamen velut miraculum, crisim mortalem non fuisse, cùm tam grauia symptomata cum vrina cruda molestassent, & cum raptu succorum ad superiora à tertio die, indicato planè à delirio, dolore colli, & capitis, cum resolutione linguæ, & brachij paralysi cum conuulsione paraplectico modo; constituitque dies tertius hanc febrem in catalogo periculosarum, nam vt dicitur in aphorismi *febres quæcumque non intermittentes tertio die fortiores fiunt magis periculosæ.* Contulit nimis diarrhœa biliosa à tertio vsque ad quintum, & in hoc plus durans, quà praua excrementa ad caput fluxura reuellebantur, ne fieret passio desperata, si tota colluuies in cerebro firmaretur, & serositas maligna conuulsionum origo, per sudorem quinti diei à corpore eliminata, magnopere contulit, vt febris eradicaretur, & die sexto intermitteret, ex quo deduces, euacuationes symptomaticas vtiles esse semper ex se, si euacuetur morbi materia, siue coniuncta, siue antecedens, & pereuntes in illis, ob virium langoorem non ob aliam causam diem suum agere, etsi periclitentur certiùs ob euacuationem materiæ coniunctæ, quàm antecedentis, hæc enim nullo modo lædit, dum pellitur, coniuncta verò maximè quando cruda reiicitur, quia putrida, & corupta malignè sine emendatione.

Magnam dubitationem fecerunt omnibus Expositoribus verba illa: *Dextera manus cum conuulsione elanguit, vt paraplecticis solet*. non enim capiunt quod simul eadem pars paralytica, & conuulsiua esse possit, quod mihi facillimum apparet, etsi sit casus, & implicatio infrequens, nulla enim repugnantia datur, quod obstructio neruorum paralyticans, copuletur maiori copiæ distendenti, & conuellenti membrum, præsertim si flatuum crassorum vbertas detur. Tradit exemplum Hippocrates, recursum lumborum dolentium in cerebrum, simile adducto in hac historia, 3. enim *prorrit. text.* 47. sic exarauit. *Quibus ad caput, manusque ex lumbis fit recursio, stupefacti, hi ventriculi ore dolentes, & sanosi, sanguinem abundè profundunt, ventérque turbatis his copiosè fluit.* Neque displicet Authorum expositio, quod conuulsio illa cum paralysi non erat vera, sed motus conuulsiui, irritatis neruis, musculis, & cerebro, & concussis ad expulsionem, & id ita fuisse, vel facilè deducitur ex verbis textus, referentis, quod eadem conuellebantur die quarto, in quo etiam dextrum hypochondrium conuulsum apparuit, hoc est retractum intro. Mercurialis verò transtulit, *Hypochondrium tumidum cum dolore* fuisse, nec potuit dies quartus non esse molestissimus instante iam crisi quinti diei, diarrhœa, & sudore, etsi alui turbatio à tertio incepisset. Fuit verò nox quarti diei molestissima, & insomnis, quia vt dicitur in aphorismo: *Quibus fit crisis, iis nox ante accessionem difficilis.*

Notat Galenus diem quintum esse validissimum ad mouendum crisim, etiam sine signis coctionis; Adducit, (inquit) iudicia certaminis plena, quod in peracutis febribus intelliges, & per imparea motis, causam non adduxit. Censeo prouenire, & quia accessio fortissima, & grauis esse debet in peracutis, & quia in quinto die aspectus lunæ concurrit ad crisim promouens, & incitans, & sic iudicia fiunt certamine plena, fiunt enim intempestiuè crises (vt Galenus notat) ob violenta irritamenta naturam lancinantia, vt ante coctionem irritantia trudat: adiuta verò à lunæ influxu, audacius pugnam admittit, & inimicum coctione non victum, vt prius debebat, vincit, à corpore eliminando illum, etsi cum periculo molestissimæ crisis, quia materiam non emendatam agitat, cuius commotio rarò secura est, vt nuper ducui; cùm sit verum Principis axioma, multa mora nocent, quæ si non mouerentur non nocerent. Recidiuam tamen excusare non potuit, quia tam debita erat crisi sine coctione, vt miraculum sit aliter contingere. Ne tamen ignores vim astri in die quinto ad eius finem, quam plurimos scriptores ignorare video, diem illum inter intercidentes, & non propriè iudicaturios numerando, vis verò illa oritur ab aspectu sextili firmato, & cadente in fine quinti diei, in motu, & mense regulati peragrationis lunæ.

A die sexto vsque ad finem.

SExto mente constitit, ab omnibus est releuata, caeterorum clauicula sinistra dolor non est sedatus, sitibunda; vrina tenues, non dormiuit: septimo tremuit, aliquantulum est soporata, non nihil delirauit, dolores clauiculæ, & brachij sinistri permanserunt, reliqua remissa sunt, mente constitit planè, tres dies reliquit eam febris: vndecimo rediit; superriguit, igne est correpta, circa decimumquartum vomuit biliosa, flaua, subcrebra; sudauit, febre liberata, iudicata est non citra dolorem ab illis ipsis affectibus.

Quinti diei iudicium, etsi bonum fuit, quia cessauit febris, non potuit esse perfectum, & sine recidiua, quia sine coctione fuit celebratum; caruit febre dies sextus, in quo signa recidiuæ permanebant, dolor nempe clauiculæ, sitis, peruigilium, & quod fortiùs recidiuam pollicebatur, erat vrinæ cruditas, sicque febris septimo rediit cum tremore, leui comate, deliriòque miti, fortasísque delirabat solùm dormiendo, & inde ad finem diei mente constitit planè.

Tremor huius diei meo iudicio fuit decretorius; quia ab illo fuerunt remissa plura symptomata, & febris euanuit per tres dies, octauum nempè, nonum, & decimum, & cùm nolla alia euacuatio in die septimo apparuerit, constat solum rigorem decretorium fuisse; nam vt dicitur in aphorismo, *à febre ardente habito rigore superueniente, solutio*; duplex peccatum in rigore attende, vt quamvia tribus diebus reliquerit febris, recidiuauit vndecimo: peccata fuerunt coctionis defectus, & quod à rigore nec vomitus, nec diarrhœa, nec sudor superuenit, vt ferè semper contingit, quando perfectè iudicat, vt in aphorismi expositione, & alibi Galenus sæpè docet; solus enim rigor febrem ortam à tenuissima, & fuliginosa, acríque materia iudicare poterit, reliquas verò minimè nisi imperfectè, & inadæquatè, quia materiam crassam nec euacuat, nec extenuat, vt eam resoluat, quod planè indicant rigores febriles, à quibus inseparabiles sunt accessiones, quia solùm quod tenue est, rigoris est causa; crassum verò in venis relinquitur, quod accessionem creat, & à rigore inflammatur.

A Hinc infero fine ratione damnari diem sextum à Phrigio, quia iudicat malè, & Tyraono comparauit Galenus; constat enim iudicium, & etisum imperfectam diei quinti fuisse, non sexti: multàque de tremore intempestiuè scribit, nam tremor diei septimi, tremor proprius non fuit, sed conuulsiuus motus membrorum, causam febris à corpore pellens. Fuit ergo imperfecta solutio, & crisis ob antea dicta. & sic recidiua die vndecimo apparuit, in quo rursus riguit, & febris afflixit, & vsque ad decimumquartum oppressa, vomuit in illo biliosa, flaua, subcrebra, & sudore vomitui copulato febrem eradicauit, sed non citra dolorem ab illis ipsis affectibus, sæpè enim in ipsa turbulentia expulsionum pellitur aliqua excrementorum portio in certas partes, in quibus imbibita durat plus quàm febres, & illas lancinat, & cruciat, etsi febris cessauerit, faciléque topicis resolutoriis, aut cucurbita scarificata supra dolentes partes extrahitur, crassa enim non dubiè erat, quæ calore febrili resolui non potuit, quod melancholiæ propriùs conuenit, terreum enim calore potiùs crassescit, lateritiúmque fit, & lapillus, requirit enim humiditatem mulcebrem, & pinguem cum calore, vt emollitum priùs, queat resolui, cui operi, si non cedat, cucurbitis scarificatis obediet non dubiè.

Notat, & meritò Galenus, quod aborsum non causauerint tot expulsiones, & tanta mali atrocitas; rationem non reddit, sed docet ex historia colligi fœtus trimestres, & quadrimestres præter cæteros iniuriis morborum magis resistere. Multa scripserunt Mercurialis, & Phrigius putando esse contradictionem in Galeni doctrina, nam 4. *aphor. comm.* 1. cum Hippocrate docet, fœtum quadrimestrem esse fortiorem ad ferendas molestias, & motiones vteri, & corporis, exponítque Mercurialis, quod in huius historiæ expositione, sit intelligendus Galenus de fine mensis tertij, qui iam quasi quartus est. Phrigius censet, eandem proportionem habere tertium mensem in ordine ad partum septimestrem, quam in ordine ad nonum quartus participat, & sic tertium, & quartum mensem inter fortiores ad resistendum reposuit, quia vt docuit 4. *aphorismorum*, tempore intermedio habent fœtus firmiorem coalitum. Ego censeo fortiores esse quadrimestres, & quintum ferè complentes, quàm trimestres. Ratio desumitur clarè ex doctrina Galeni, quæ verissima est, habere quidem fœtum coalitum fortiorem tempore intermedio. est verò mensis quintus plus in medio tempore, quàm tertius respectu partus communissimi, & naturalioris, qui fœlicior, & securior putatur si decimi mensis aliquot dies furetur, & respectu prolis fœmineæ mihi euidens videtur, imò quod quintus excedat quartum etiam; nam firmitudo acetabulorum respectu primorum mensium acquiritur siccatione ligamentorum, & cùm proles fœminea sit virili humidior, eget plus temporis, vt siccitate firmetur, & hoc certius est, si siccieas, & firmitudo à calore siccante acquirenda est, vt est certum, vt mihi non sit dubium eandem firmitudinem esse in fœmina in quinto mense, quam vir in quarto participat, vt quintus fœminæ, sit vt quartus proli virili, & quartus illius, vt tertius huic; quod etiam deducitur ex Hippocrate 5. *aphor. text.* 45. vbi abortientes secundo aut tertio mense absque causa manifesta, accusat, quia vteri acetabula humidiora sint, & ligamenta pondus prolis non sustinentia disrumpuntur ob mollitiem, & laxitatem; velut miraculum esse, non fuisse occisam hanc ægram hoc tam graui malo, vel facilè deduces ex Hippocrate 2. *prognost.*

Curatio.

Lethaliter laborare gerentes vtero, si acuto morbo premantur, docuit Hippocrates 5. *aphorism. text.* 30. iis verbis: *Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est*: quem aphorismum diminutè satis Galenus exposuit, & satis confusè; Hippocrates enim mortem matri prædicat ob vteri gestationem; Galenus verò vnam solam rationem dat, ob quam vtero gerens periclitetur, est verò quod si vt fœtus seruetur, ciberur intempestiuè, augebitur febris, & aucta matrem occidet. Verùm non reddit rationem cur mater peritura sit ob vteri gestationem, quando cibatur vt morbo acuto debetur, & si tunc probabiliter doceat, B perituram prolem propter inediam, non tamen matrem, neque respectu prolis in quovis gestationis tempore, idonea videtur ratio Galeni: nam in primo & secundo mense censeo nunquam defecturum cibum fœtui, etsi ciberur mater, vt morbo acuto debetur; plus enim sanguinis in primis duobus mensibus ob menstrui defectum mater accumulat, quàm fœtus absumere possit, etsi parcè mater cibetur, præsertim in morbis acutis, qui cùm sint multi constitutionis breuissimæ, ex accumulato sanguine ob menstrui defectum, & ex de nouo genito ex victu tenui, sufficiet non dubiè, vt paucis illis diebus fœtus seruari possit: quod verò paucissimum sit, quod primis mensibus fœtus absumit, Hippocrates docet *lib. de natura pue-* C *ri, num.* 13. *&* 14. Et ratio deducitur ex paruitate genituræ in primis mensibus, quæ suffocaretur, si stillatim sanguis vterum non foueret, vt formaretur proles.

Hæc diximus, vt necessaria institutioni victus pro gerentibus vtero, quando acutè febricitant; nam febres longæ pleniorem cibum permittendo, non sunt ob inediam abortiuæ. Sed pulchrum dubium est, quod si fœtus absumit illud quod plus conceditur, non videtur cur occidere debeat, dare plus cibi, quàm morbus acutus requirit; si enim non consumeretur, esset non dubiè nociuum, quia vberior esset morbi antecedens materia, & ventilatio maior impediretur. Cùm D verò absumatur, non erit occasio maioris morbi. Galenus in aphorismi expositione duplicem læsionem insinuat, vnam ex intempestiuis cibationibus, aliam ex copia: intempestiuæ verò perniciosiores sunt copià, cibare enim in acutis in accessionum initio, aut augmento, aut vigore, semper est perniciosum, non solùm ob incrementum illarum, sed quia cibus corrumpitur à calore febrili; docui enim tractatu de essentia febrium, caloris febrilis necessariam læsionem esse coctionem destruere. Constat verò, quod crebrò cibare vt fœtus seruetur, includit necessariò cibare abundantiùs quàm matri, & febri conueniat, mater enim, quia vtero gerit, debilis est, vt docuit Hippocrates, cui debilitati copulata alia, & tam grauis, vt inducta E à morbis acutis, paucissimum, & tenuissimum cibum concoquere poterit, non multum & crebrò exhibitum; hunc enim corrumpit potiùs, aut malè commutat, sicque cacochimia augetur, febres intenduntur, fœtus colliquatur, & periclitatur mater, & fœtus cum illa. Debet ergo Medicus in primis mensibus parciùs cibare, vt fœtui, & matri sine periculo occurrat, notando sollicitè, quod mater curari debet vt morbus exposcit, etiamsi fœtus periclitetur, quando remedia inexcusabilia sunt, vt morbus extirpetur, de quo argumento grandis solet esse in consultationibus altercatio, præsertim si morbus sectionem ex talo requirat, aut detur complicatio alterius mali, aut symptomatis impedientis sectionem ex brachiis. Tam religiosè quidam obseruant nunquam licere venam tali secare, in gerentibus vtero, quod hæresim

puteot

putent si talis sectio imperetur, quod falsissimum esse, A
& contra rationem, latè docui tractatu de morbis mulierum, & nouiter Zacutus hanc praxim experimentis, & ratione suadet.

Illud verò ignorare non decet, quod si, vt vulgus putat esse bonum abortire, vt mater liberetur, poterat Medicus neglecta prole omninò, occurrere matri vt morbus postulat. Verum quia censeo abortum esse periculosissimum matri, hic etiam omni ingenio præcauendos est, & per consequens pro fœtu aliquid permittendum, & remedia quæ simpliciter necessaria non sunt, si ab eis abortus timeatur, exequenda non sunt. Simpliciter necessaria appello, sine quibus morbus curari ignorat, vt ignorant inflammationes internæ, & febres acutæ, sine reiterata venæ apertione sedari: verùm in iis sæpè secamus venam, non ita ob periculum, quàm vt morbus citiùs deficiat, & sectiones venæ B
ob breuitatem imperatæ, sinistrè imperarentur in gerentibus vtero, est enim securius quòd morbus aliquot dies prolungetur si securus iam est, quàm secando plus venam vt contrahatur, abortum committere, quia in hoc ob multas causas periclitantur mater, & aute illam proles; attendesque diligenter, quod sæpius abortus committitur ob mali grauitatem, potiùs quàm ob venæ sectiones, vt hinc teneas, quod occurrendo matri rigorosè vt morbus exposcit, & moderando symptomata, occurris vt debes, & saluando matrem, pignus etiam tueris. Quod verò sit matri abortus periculosissimus, deduces facilè ex Galeni expositione, nam reddendo rationem cur sit lethale gerentem C
vtero morbo acuto corripi: infert periculum ex abortu; nam si hic lethalis non foret, sed remedium salubre, deberet Medicus tam tenuiter cibare, vt morbi acuties indicabat, sic enim non lædetet cibus, & si ob inediam fœtus perderetur, accederet nouum remedium, nec tunc abortus directè tentatur, sed per accidens; nam talis parsimonia cibi, vt mater saluetur, imperatur, quia sic cibare morbus requirit, & indicat: non decet verò vt saluetur fœtus manifesto periculo matrem exponere. Ob id nuper docuimus esse operandum etiam pro prole, quia eius perditio solet esse matris interitus, quem ex pleniori cibatione pro seruando fœtu, in expositione aphorismi pollicetur D
Galenus.

Secandam esse statim venam, extra dubium est, & eam consulunt Mercurialis, & Phrigius sequuti Celsi oraculum, quod puer firmus, senex, robustus, & valens grauida mulier tutò per venæ sectionem curantur; hanc verò robustissimam fuisse, omnes fatentur, & prolem facilè ferre sanguinis eductionem ob paucitatem quâ in tertio mense indiget, conueniunt etiam; erat verò secanda vena communis, non solùm ob vteri gestationem, sed quia partes supernæ patiebantur, quarum læsiones cephalicam secare, si graues sint, clarè indicant. Sectio verò ex brachio non resoluto celebranda erat, estque dubium non leue, si durante resolutione brachij dextri, cùm non proficeret sectio sinistri, E
liceret venam in talo dextro secare; nam si plenitudo illius lateris obstructionem causans, erat occasio resolutæ linguæ, & brachij, videbatur consentaneum venam tali aperire, docente Galeno 2. *ad Glauconem*, secandum esse crus si manus laboret, sicque rectitudo suadet, qua sinistræ partes cum dextris priuantur; gaudet verò crus è directo respondens, nam & expulsiones secundùm rectum fieri Hippocrates docuit.

Nec obstat timor abortus si vena in crure aperiatur, cum sit probabilissimum, certiùs venturum abortum, si in brachio aperiatur, vt Cardanus censet, quia illa vena tetrahit plus sanguinem ab vtero, & magis distrahens alimentum, abortus erit certior: si verò in talo aperiatur, non distrahitur cibus, sed potius versus vterum trahitur, & cùm iam totum euacuatum supponatur, non erit occasio suffocationis, vt timetur, si priùs talus secetur; ob immoderatam tractionem, ob cuius timorem in corpore pleno cum menstruorum defectu secant plurimi venas primo brachiorum, Aëtium sequentes, cuius fuit hæc doctrina. Ego quidem sic faciendum esse consulo, quia semper iniuria fit matri, si ipsa non curetur, vt morbus exposcit, & inde sicut si non gereret vtero, debet Medicus in resolutione brachij, & linguæ secare crus è directo respondens, non solùm ob dicta, sed propter reuulsionem maiorem succotum caput impetentium. Eadem praxis seruanda est in vteri gestatione, ne iniuria matri inferatur, & hoc non dubie sequendum est, si Medicus timeat cum probabilitate, quod vterus plenus, aut aliter irritatus mittat in cerebrum; quæ transmissio (vt reor) frequentissima est in prægnantibus, & non secando venas infernas ob timorem abortus in fluxionibus ad supera, irremediabiliter necant. Saluarentur verò si vasa in cruribus aperirentur, vt in epilepsiis, non semel, sed sæpè exequutum à nobis, desperatas ferè iam comitiales sanauimus. Quam etiam praxim enixè vt experiam Zacutus suadet, cui veritati maximè refragatur iudicium Galeni, in historia vxoris Philini, vbi docuit, nunquam sanguinem post gestationem detentum, esse exquisitè inculpatum. Vitium verò contrahitur, quia fœtus sanguinem perfectiorem ad sui nutritionem allicit, vt Hippocrates priùs docuit: Ego verò certiorem causam prauitatis iudico, alterationem malignam è regione vteri ortam, vt in disputatione hystericæ passionis docui, si enim in sanis hystericâ oppressis, semen, & sanguis, quia in vteri regione alterantur, corrumpuntur malignè, certior erit malignitas si in gerentibus vtero vitietur, quia si fœtus prauitatis occasio ex accidenti est, quia sanguinem perfectiorem absumit, faciliùs prauitas contrahetur à simili agente materiam magis dispositam ad prauitatem inueniente, & agens illud, non potest non esse malignius in prægnantibus, quia regio tota vteri, & partium vicinarum excrementis prauioribus, toto gestationis tempore inquinatur, quam prauitatem altiùs Galenus considerans, dixit, ob eam sanguinem à partu expurgandum purgationis epitheto vocari, non verò sanguinis euacuatione; quam veritatem prauitas & corruptela sanguinis à partu venientis, aut si vena secetur, clarè redarguit; vitiosissimum enim se ostentat, & modo indicibili culpabilem. Nec obstat quod Hippocrates dixerit, sanguinem à partu expurgandum, esse velut à victima, est enim talis ex suppositione, quod prægnans sit sana, quod rarissimum est; docui enim quod ipsa vteri gestatio sit ægrotandi initium, quia aut corpus repletum obstruitur, aut vitioso sanguine, ob dicta, quod est frequentissimum, inficitur, & inquinatur.

Si verò suspicio quod vterus ad superiora mittat confirmetur, non licet superiores venas aperire, donec corpus per sectiones talorum, & vterus ipse inanita sint, quod non considerans Phrigius, superiora euacuat, & cucurbitas superioribus partibus affigit, cauendo omninò ne partes inferiores tangantur ob metum abortus, cum nihil perniciosius imperari possit, si vterus, & vasa illius regionis, pars transmittens agnoscantur; trahetur enim impetuosè ad superiora venenum, quod regio inferior validè ad illa trudit; nam quando tam erroneè natura operatur, vt vterus ad cerebrum pellat, operatur summa violentia, nam si potestas vteri consideretur in passionibus hystericis, validissima agnoscitur, ad immutandum totum corpus, vt rarò auxilia, etsi efficacia, impetuosæ motioni, & immutationi vteri resistere valeant, vt hinc constet omni ingenio impediendum esse humorum ascensum, dummodo intra vterum nihil admittatur, ne directè tentetur abortus, donec fœtum esse

esse mortuum clarè, aut summa probabilitata constet.

Quod cerebrum patiebatur per consensum, sicut, & partes superiorea, & nulla passio fuit confirmata, deducitur ex iudicatione ad salutem terminata, non enim liberatetur si causa delitij, & conuulsionum in cerebro stabilia esset, indeque in simili casu magni momeoti erit hyrudinum venis hæmorrhoïdalibus applicatio, euacuant enim à tegione vteri sanguinem prauum, & capiti iam deliro, & conuulsiooibus tentato strenuè auxiliantur, nec sat erit semel illaa affigere, vt eit in communi vsu, sed bis, & amplius reiterari debent, præsertim si à prima applicatione aliqua vtilitas sequatur. Caput verò oxyrrhodino roborandum esse, & tota spina inungenda oleis mordacitatem tetundentibus, & resolutotiis, præceptore non eget, eget verò accutata sollicitudine, & summa attentione inuestigare, si malum quod cerebrum, & partes neruosas apprehendere cœpit, incipiat etiam firmari, & fieri proprium, quod nihil certius ostendit, quàm oculorum intuitus inconcussua, & stabilis, cum oculotum rubore, & pulsua duritie: sed oculorum rubor maguum iodicium fuit semper inflammationis, & passionis propriæ cerebri, vt Galenus docet, 7. *aphorism.* 3. iis verbis; *Rubor verò oculorum vtramque sequitur dispositionem, sed illam præcipuè, qua in cerebro existit similis inflammationi.* Si verò ita fit, vrgebit magis malum partium superiorum, & venæ supernæ secandæ sunt, & celertimè occuttere oportet passioni tam graui, posthabita omnino gestatione vteri, quia si vt docuit Hippoctates, eit lethalis casus gereutem vtero capi morbo acuto, occisor etit Medicus matris, qui ob motum abortus secando minus venam, aut aliod quoduis magnum auxilium omittens, permittat passionem acutam firmari, & interim omni ingeoio partibua infetioribua accommodabit auxilia vterum, & eius regionem detinentia, ne in cerebrum mittant, quæ satis uota omuibus sunt, & à nobis iam commendata.

Cùm die tettio aluus turbaretur biliosis, meris, & paocis, dubium est, si euacuatio illa iuuanda à Medico esset; euacuabantur enim, quæ euacuari debebant, & cum cerebrum, & partes superiorea tam periculosè pati incepissent, nulla euacuatio commodiur aluinâ desiderari poterat, si euacuabatur materia antecedens murbi, & per regionem tam conoenientem, sed diminutè; à nulla enim securiùs, & certiùs liberari cerebrum poterat. Ego euacuationem illam iuuandam statim esse consulo, nam si Hippoctates 4. *acut. text.* 33. docuit, dandam esse scamoneam mediocriter, si venter murmuret ante quintum diem, & purgat, ex motione sola, & murmure deducens, quod natura excrementa per aluum inclinet, etsi non pellat, cettior indicatio sumetur ad exputgandum mediocriter, quaodo oatura pellit humores, sed diminutè, quia non solùm inclinatio, sed effectus agnoscitur, & constat iam quòd humores non derineat, sed velut turgens impropriè deonerari desideret, & certius hoc indicatur, & firmius, quando in parrem principem tam erroneè velut turgens excrementa malignà trudit, quæ inclinatio moderatissimam solùm euacuationem fieri per iosferna permittit, quia opposita omoinò inclioationi iam cœptæ ad superna, vt debeat ob id à Medico iuuari, vt vincatur deprauatio ad superna, & id noo minùs suadet, quod quarto, & quinto die in simili euacuatione permansit, & sudore superueniente intermisit febris, vt constet euacuari, quæ oporrebat; sed quia dimioutè, eguit sudore, vt febris in quinto, & sexto deficeret, & reliqua pathemata releuata fuissent.

Quæ praxis securissima mihi videtur, & vtilissima in morbis tam periculosis, & præcipuè quando tam erroneè cœpit operari natura, & cerebrum expugnare A exitiosè tentabat, prauáque excrementa per diuersas corporis partes vt targeoa, & tanquam cæca pellebat cum summo periculo, & hoc quod tam certum apparet, exequi Medicua potest auxiliis tam securis, vt expurget simul malignitati, & febri occurrendu, vt decocto tamarindorum cum syrupo regiu, aut solutiuo rosatum, vel manna in iure, aut sero dissoluta, vel diacatholicone cum decocto cardiali, & syrupo solutiuo violarum, quam indicationem expurgandi blandè, & tam claram, non solùm ignorauit Phrigius, sed sinistrè satis omne genus expurgationis in gerentibus vtero damnat: Mercurialis verò expurgationem admittit; peccat vero, quia in die solùm sexto, in quo febris defecit, medicari consulit, nam amethodè satis talem diem sperat, in quo iam natura qnieta concipitur, & B excrementa non mouet, & meliùs habuit: nec licet in morbis tam acutis, & periculosis, tot dies sperare ad medicandum, cum possit illis diebus fieri morbus mortalis; éstque expurgatio illius diei contra præceptum Hippocratis 4 *acut. citat.* dicentis, ante diem quintum esse medicandum, si venter murmuret, indicatur verò efficaciùs illud auxilium à ventre murmurante, & euacuante simul, sed diminutè, vt in historia præsenti.

Accidentia diei sexti rediturum esse morbum ostendebant certissimè, vrinæ scilicet tenues, sitis magna, & dolor clauiculæ cum peruigilio, in quo die sanguis mittendus erat, & nullo modo expurgandum; erat enim natura quieta, & sudor antecedens, qui febrem C deficere coëgit, inouebat iudicium aliud futurum medio alio sudore, nec decebat cum tanta siti expurgare; arguit eoim internum inceodium, & phlogosim viscerum quo nihil periculosius ad expurgandum, & cùm natura à sudore quarti diei aluum ampliùs non mouerit, aliam viam ad iudicandum morbum appetere significabat, & post sudorem aluum siccari, propriissimum est, traoslata humiditate ad extra per corporis ambitum, quæ medicari dehortantur, sicque nouo sudore, tremore, & rigore, relicta euacuatione per aluum, & per regionem terriam viscera liberando, cum vomitu etiam morbum extirpauit.

Mirabile est, quod octauo, nono, & decimo, non febricitauerit, cùm euacuatio nulla in die septimo D præcesserit, nisi putes tremores illius diei iudicatorios fuisse, quod mihi probabilissimum est, in quorum excitatione cerebrum etiam nonnihil damni suscepit, sopore nempe leui, & leui etiam delirio detentum: sic verò fuisse deduces, quia eodem die dicit Hippocrates quod nonnihil delirauit, & rursus narrat, quod meote planè constitit, nihil enim communius quam in critica commotione incipiente, delirium leue, & turbationem sensuum molestare, euacuata verò causa sensibiliter, aut occoltè omnia quiescere, & mentem redire.

Inquiretis, quid operari Medicus tenebatur in tribus diebus, quibua sine febre fuit? Opinor quod erat curanda velut si febris non defecisset, nam si recidiua E tam certa erat, eisdem auxilii, erat præcaoenda, quibus si esset præsens vteremur, erat ergo deobstruenda, attemperanda, & aluus lubricus seruandus, prout in statu natutali debebat, & si vires constabant, sanguis erat mittendus, oe reditus febris malignior esset, aut grauitate occideret illam; non enim contemnenda fuerunt symptoma ab vndecimo ad decimumquartum molestantia; superriguit enim, & febris superuenit magna cum vomitibus biliosis, submultis, seu subcrebris, & alio sudore, vt in die quinto, & iodubium est, quod euacuatio facta in tribus illis diebus intermissionis, symptomata supetuenientia, vel impediret, aot non leoiter moderaretur, éstque magni Medici futura peticula prænoscere, & præcauere; semper tamen recidiua prædicenda, ne auxiliis imputetur

(vt

(vt vulgus solet) quod morbi ideæ debebatur, & in putionibus deuhitruentibus, & attemperantibus aliquid miscendum ad sudorem inclinans, & cutis rarefacienda, raro enim iudicat natura alio modo, quàm illu, quo morbum meliorauit, & cùm sudor diei quinti vtilis fuerit, eodem reiterato malum eradicare contendere certius erat, neque in illis tribus diebus intermissionis expurgatio vtilis esse poterat, quia vrina cocta non erat, & erat natura quieta, & concoquent. Quod verò cocta non esset, euidens est, quia si coctio præcessisset, oh quam per tres dies febris defecit, iam esset morbus insensibiliter, integrè tamen solutus, & iudicatus, & vbi per coctionem iudicatus est, non eueniunt tam grauia pathemata, vt post tres illos dies fatigarunt, est enim expressa doctrina Galeni, quod crises debebant celebrari in summo vigore morbi, nam in fine capitis sexti *lib. 3. de crisibus*, sic scripsit: *Crisis enim vel in statu, vel parum ante ipsum fit, mors autem in principio, augmento, & statu.* Et 4. *aphor. 36.* dixit; *Didicimus autem quod in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt.*

HISTORIA MELIDIÆ.

Melidia quæ decubuit iuxta templum Iunonis cœpit caput, collum, & pectus vehementer dolere, statimque eam febris acuta corripuit, menses pauci apparuerunt, dolores horum omnium perpetui: sexto die comatosa, fastidiosa, horrida, maxillarum rubor; aliquantulum delirauit: septimo sudauit, febris intermisit, dolores permanserunt, repetiit, somni pauci, vrinæ perpetuò boni coloris, cæterum tenues; deiectiones tenues, biliosa, mordaces admodum pauca, nigra, fœtida, in vrinis subsedit album, leue; sudauit, iudicata absolutè est die vndecima.

SI menses pauci apparuerunt ante morbum, fuit eorum diminutio ægrotandi occasio, & nulla certior, præsertim si (vt putant multi) sanguis menstruus aliquid veneficum semper includat, nam vt dicitur aphorismo quinquagesimoseptimo sectionis quintæ, menstruis largiùs fluentibus, morbi eueniunt, non fluentibus autem, ex vtero morbi contingunt. Si verò iam opprimente morbo, pauci menses apparuerunt, potuit paucitas pendere ex ipso morbo, & contra morbus ex paucitate. Hoc vltimum clarum est, præsertim si multus fluere consueuit, vt solet in robustis, vt fuit hæc. Primum contingere potuit, quia præcessit tanta distributio sanguinis per tot partes à morbi primo insultu dolentes, quæ copia per vterum erat reiicienda, & sic menstruum fuit diminutum, & non occasio mali: potuit etiam menstruum diminutum appellari impropriè apparitio illa sanguinis per vterum, etiamsi nullo modo diminuta fuisset antea menstrua purgatio; sæpè enim id experimur euacuato sanguine symptomaticè per vterum, aut per nares, aut hæmorrhoïdas, vt solet in morborum initiis, casus semper periculosissimus, vt est stilla sanguinis narium, & quælibet alia euacuatio crudo morbo tentata. Est verò probabilius menstrua diminuta fuisse ægrotandi occasio, & quod per vterum expellendum erat, ascendisse sursum, & caput, collum, & pectus obsidendo vehementes dolores excitasse.

Discordes video Expositores circa essentiam mor-

A bi thoracem affligentis: Vallesius putat inflammationem pulmonis fuisse, Phrigius musculos intercostales partem affectam posuit; Mercurialis Vallesij opinionem reprobat, quia respiratio difficilis, quæ & maxima, & periculosissima in pulmonia est, non adfuit, neque tussis molesta, nec sputum aliquod, sine quibus pulmonia consistere nequit, nullius enim horum mentionem facit Hippocrates, præterquàm quod pulmonem vehementer dolere implicat, quia sensus est expers. Addo etiam quod maxillarum rubor est signum inseparabile pulmoniæ, vt 1. *de locis affectis, cap. 6.* Galenus docet; Melidia verò in sexto die solùm ruborem illum contraxit. Viget etiam Vallesf. narratio diei septimi, in quo febris euanuit, & nihilominus dolores perseuerabant

B erat verò impossibilis febris defectus perseuerantibus doloribus, si illi ex affectu inflammatorio oriebantur, vnde etiam deducitur, causam febris non fuisse causam dolorum, sed à distincto principio creari. Putat ergo Mercurialis, hanc non fuisse veram, & formatam pulmoniam, sed aliquod illius simulachrum, quod est nihil dicere. Censeo ergo, quod sicut caput, & collū absque affectu inflammatorio vehementer dolebant; sic etiam & thorax; contingit hoc, quando venæ maiores, sed minores præcipuè replentur, & alterantur ab excrementis, & succis, non tamen extra vasa effunduntur, quod ad inflammationem est necessarium. Sic dolores cholici eueniunt, & alij innumeri; & quia vasa minora, & capillaria angusta sunt, vehementes dolores mouent, quando plenitudo maiorum in illa deone-

C ratur, incapacia enim cùm sint grandis portionis humorum, si in illa pellatur, distenduntur nimis, & nimis excruciant, & dolent: & cùm Hippocrates partem determinatam dolentem in thorace non signet, totum afflictum fuisse putandum est, & vt ego opinor, mediastinum non leuiter patiebatur, quod cùm in medio thoracis situetur, & sit tam neruosum de illo propriissimè dicitur, quod thorax doleat, & vehementer, illud enim thoracem totum in doloris consensum præ cæteris partibus trahere facillimè potest, plurimùmque facit ad vehementiam dolorum, flatulenta distensio excrementis copulata, quæ nimia esse consueuit, quando vterus radix febrium, & fluxionum est; raro enim sine histericis accidentibus alia mala vterus suscitat

D dixit verò Hippocrates plurimùm hystericarum esse flatus.

Dies sextus diuersa, & grauia symptomata attulit, coma scilicet, anxietudinem, horrorem, ruborem maxillarum, & leue delirium, omnia quidem (vt reor) ex critica perturbatione manantia, in qua varia, & horrenda accidentia molestant, incipiente iam natura excrementa maligna commouere, vt die sequente euacuatio critica celebretur, in qua perturbatione, si succus pituitosus, aut sanguis abundet, repletur vaporibus cerebrum, & coma tentatur, cum summa anxietate, & inquietudine; replentur enim prauis vaporibus viscera omnia, & si exhalationes

E acres per partes sentientes seminentur, horrores fatigant, & delirium superuenit, quod facillimè excitatur, si coma copuletur, vt enim dormientes per insomnia illuduntur tam facilè, ita per morbos, si dormiant, delirant promptissimè, credentes omnia imaginata esse reuerà, & non phantasticè solum, vt tractatu de deliriis docuimus. Maxillarum rubor, qui Vallesium præcipuè decepit, vt crederet pulmoniam reuerà esse, non pendet semper ex pulmonum inflammatione, datur enim in suppuratis, in anxiosis ob febris vehementiam, & quando vapores sanguinei ex toto cerebrum petunt præcipuè si difficulter respirent.

Erant ergo symptomata illa signum crisis futuræ in die septima, in qua sudore excitato febris euanuit; sed dolores vt antea permanebant: casus certè infrequens si sudor totius corporis fuit, & fuit non dubiè,

quia febris abeo intermisit. Verùm quia sudor excrementa impacta in partibus euacuare non potuit, dolores earum permanserunt, oon verò febris, ex quo deducitur error Vallesij, & Phrigij, putantium pulmonem, & musculos intercostales verè inflammatos fuisse, vt nuper cum Mercuriali docui: estqoe magni Medici tantam perturbationem, & symptomatum cumulum videntis, non perturbari, sed sollicitè attendere, si ex morbi pernicie, aut critica commotione oriantur. Distinctio verò facilis est, si sigoa coctioois præcesserint; si non, non est facilis: nam si præcesserunt, non potest morbus deteriorari, & inde si deteriora symptomata adueniant, non ex aucta malitia, & prauitate, sed ex critica commotione oriuntur. Verùm si non coctà materià superueniant, anceps iudicium relinquitur, potest enim casus ex maiori prauitate materiæ pendere, vt ex critica commotione. Distingues verò id probabiliter ex multitudine, & nouitate symptomatum, hæc enim crisim instare portendunt, quia ex commotiooe totius materiæ non emendatæ, nulla pars sine oona passiooe relinquitur, quia totum corpus praua euaporatione repletur, & sic plurimæ partes patiuntur, quæ non patiebantur ante, & præcipuè distingoes ex tam subita mutatione, vt in critica perturbatione inuenitur, impossibilis quidem ex sola noua alteratione materiæ, & si ex sola aucta putredine, & prauitate casus adueniat, crescent symptomata sola, quæ antea cum morbo semper molestarunt, non tamen nouitas, & pluralitas eorum erit possibilis, quia ad easdem partes, & putredinis focum prauior materia mittitur, non tamen ad nouas, & sic eruot pathemata antiqua maiora, non tamen noua, & varia.

Hæc consideratio magoi momenti est ad Medici honorem, & confidentiam, & ad ægrotum salutem: crisim enim prædicendo futuram, quid diuinum apud vulgus putatur, & sic, vt aiebat summus Dictator in præsagiorum prooemio, audent homines se committere Medicis. Ego addo cum confidentia, & spe recuperandi salutem deperditam, quæ confidentia animi, vt hilaritatem ægro conciliat, & omnia auxilia placidè admittit, confert nimis ad morbi eradicationem, vt omne gaudiom. Medicus verò visa critica commotione, & contemplata exquisitè causa morbi, & plus attendendo sollicitè partem, aut regionem, ad quam natura peccantem materiam reiicere inclinat, inclinationem iuuabit idoneis auxiliis, si sit regio conueniens, si non, impediet omni ingenio perniciosum decubitum, cum quo interitum machinatur expultrix erronea, quæ succorum retractio, & inclinatio in partem aduersam, & securam indicatur semper, & strictissimè, & citò: iuuare verò per regionem commodam, non semper requiritur, sed tunc solùm quando natura in perseuerantia dolorum, & symptomatum teoax agnoscitur, nullam sensibilem eoacuationem tentando, quæ molestia, & tenacitas sæpè contingit, quando materia non cocta pellitur, quia quælibet pars viuentis vt malignam satagit truderè à se: partes externæ contra internas pellentes pugnando, & non permittendo, vt per illas detur iter tam prauæ materiæ, mutua lucta inter internas, & externas partes tenacissima solet dari, quæ si diu durare permittitur, periculum est, ne in partem internam tandem expulsa, mortalis abscessus sequatur, aut inopinata mors. Sic anno præterito, mulierem nobilem febre maligna oppressam rigor die vigesimo inuasit, cum cordis anxietate, & suspirio, fuit molestissimus, ob diuturnitatem, vt penè iam animo linqueretur ob tam pertinacem membrorum concussionem violeotam, vires frangentem; contemplatus verò partium externarum vigorem impulsui internarum obstantem, debiliores effœminatasque reddidi, laxantibus oleis, & calidis, & forti frictione detersis, cucurbitulaa multas affigere iussi, & data potione sudorifica, & alexipharmaca, rigor euanuit, sudore adueniente, extinctæ fuerunt angustiæ, & febre in melius murata conualuit. Quod etiam imperandum est, si debilia viscera nequeaot ad corporis ambitum, & cutem morbi materiam reiicere, in quo casu danda potio est vires instaurana & ad cutem inclioans agitatam materiam, per illam enim desiderare naturam morbum finire, rigor tam molestus, & pertinax indicat. Est verò in hoc casu mouendum ad cutem attractoriis remediis, potiùs quàm sudorificis, virtus enim laoguens moderatam solùm euacuationem desiderat, & tolerat: ob id docui mouendum esse ad cutem potione vires reficiente, nam quæ nutriunt, & spirituosæ sunt nunquam validè mouent, detinentur enim à natura, vt commutari possiot, quo fit vt ad cutem impetuosè moueri nequeant, vt si aqua carnis cum lapide bezoar, aut ius tenue, cum pauco vino odoro, & eodem lapide detur: præstat etiam aliquas guttas aquæ stillatitiæ cynnamomi, aut anisi miscere, sunt enim spirituosissimæ, & celeriter per totum distributæ mouent ad ambitum agitatam, rebellem tamen materiam cum virium constantia, ob copiam spiritus insperatò creatam, & vitale robur firmantem; vtilis etiam erit confectio alchermes, & hyacinthorum, sed iis minus fides, quia fallacia non carent, vt carent quintæ esseotiæ tolatæ.

Post iudicium imperfectom diei septimi, rediit rursus febris, vt consueuit ferè semper; quod iudicium tentatur materià nondum concoctà, significat enim permanere intus distemperiem, coctionem impedientem, creatam ab excrementis corruptis, & non emeodatis. Est verò probabile reditum in die nono contigisse, quia erat dies repetitionis, & periodi accessionum; cum febre redieruot etiam alia symptomata, sed pauciora, & coctà materià, per aluum, & sudorem salubrem crisim celebrauit natura, deiectione nimirum biliosorum, mordaciom, nigrorum, & fœtidorum, sed deiectio fuit pauca admodum, cuius defectum sodor compleuit, & sic iudicata perfectè fuit in die legitimo acutorum, neque est facile decidere, si coctio vrinæ præcessit illas euacuationes, aut illæ coctionem; videtur enim hoc vltimum esse lectioni, & narrationi Hippocratis consonum, priùs enim deiectiones, quàm sedimentum album, & leue retulit, & has priùs apparuisse mihi certins videtor, & mox sedimentum naturale, & postea sudor iodicatorius, alioqui si coctio non præcessisset, rediret febris, vt post septimum contigit, & enarrationis series ita suadet, priùs enim deiectiones refert, mox vrinæ sedimentum, & vltimò sudorem: potuit verò deiectio illa tam praua, pauca tamen, coctioni suffragari, quia pars fuit foci putredinis, cuius vel paruissima moles expulsa (vt antea docui) morbum eradicat, aut nimis diminuit, diminuto verò, coctio redditur statim perfectior.

Mirantur Expositores, quod liberata mulier fuerit cum deiectionibus tam exitiosis, nigris, videlicet, fœtidis, & paocis admodum, quæ tria vt mortalia ab omnibus Authoribos cum Hippocrate prædicantur: nigra enim vel consummatam vstionem, vel caloris vitalis extinctionem significat; extinctio desperata est, vstio verò consummata cancrosam dispositionem interiùs arguit à succo atrabiliario creatam, & inde exitiosam, & inemendabilem; quam prauitatem damnauit Hippocrates *4. aphorism. 22. Morbis* (inquit) *quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supernè, vel infernè exierit, lethale.* Solutio facilis est in nostra historia, apparuerunt enim deiectiones illæ com manifesta coctione, & meo iudicio in fieri coctionis summæ: tunc verò benè, & salubriter apparent, etiamsi atra bilis exquisita excernatur, vt in fine expositionis aphorismi Galenns docet, qoi alibi dixit, iudicia bona, vel in statu, vel parum ante illum debere fieri.

Ego

Ego verò nunquam censebo, quod deiectiones illæ tam exiguæ possint esse iudicatoriæ morbi acuti febrilis, nisi contingat, quod dicebam modò, euacuari scilicet, quod erat in foco, putredinis causa, & radix totius morbi; sic enim iam vidi vnica solùm deiectione fœminam liberatam, quando breui sperabant omnes vespillonibus tradendam fore. Eueniunt verò huiusmodi portenta, quando humor malignus, qui est putredinis focus in caua iecoris, aut circa illam stabulatur, aut in alia parte primæ regionis; cùm enim distet multum à secunda, non inficit tam exitiosè massam sanguinariam (etsi malignus sit) vt euadere nequeant: liberantur verò præter spem vnica deiectione, quæ semper magna est, & interdum duabus; vt contigit filio illustris Comitis de Colmenar, febre maligna tam oppresso vt vnicum solum, vel alterum diem mortis molestiam differre posse putabatur, à quibus deiectionibus melior reddita febris, mortem effugit.

Nec intelligas quod vrinæ fuerunt semper tenues vsque ad vndecimum, vt videtur insinuare Hippocrates, nam album, & leue sedimentum, nequit tenuitate vrinæ coniungi, priùs enim liquor quam sedimentum crassatur: decimo igitur vrina, vt decebat, cocta apparuit, & vndecima sudor morbum finiuit. Constat verò quod vrina tenuis, & boni coloris, est tenuis, & rusfa; hæc verò, vt in prognostico docuit Hippocrates, morbum esse crudum significat; sic enim *comm. 2. text. 30. & 31.* scriptum inuenies; *Dum vrina tenuis fuerit, ac rusfa, crudam significat ægrotationem, vbi morbus diuturnus fuerit. Vrina verò si talis excernitur, periculum est, ne durare æger possit, quoad morbus concoctus fuerit.* Sic Galenus transtulit, Vallesius verò clariùs, vt solet sic; *Cum est vrina rusfa, & tenuis, significat morbum crudum esse, si verò diuturnus sit morbus, vrina autem huiusmodi, periculum ne non possit homo sufficere, donec cocta sit vrina*; Quæ translationes ineptissimæ videntur, nam morbi longitudo pendet ex resistentia coctionis materiæ morbificæ; vrina verò tenuis, & rusfa si longitudinem significat, & ob id potest esse periculosa, & mortalis, lethalior erit in morbis acutis, quia breuiùs occidunt, & tantum tempus ad coctionem non concedunt. Est etiam locutio Hippocratis sic translata improprijssima, & ferè falsa, quia morbus longus multum tempus concedit, in quo mediis auxiliis, & roborata virtute coqui talis vrina poterit, nulla enim maior salutis spes, quàm dari multum tempus in quo calor vitalis resoluere multùm, & mulsùm etiam emendare possit, & sic morbum finire: & cùm rusfa vrina quantum ad colorem cocta iam sit, quia color est naturalis, & tenuitas cum tali colore extremam esse repugnet; nequit tantam longitudinem arguere, vt ob illam desperatus sit morbus, imò si longitudo ex vrina non pendet, vt verba Hippocratis innuunt, etiamsi coquatur, non cessabit affectio. Si verò cessat, vt cessare debuit, iam tenuitas cum tali colore arguit morbi diuturnitatem, & indè erit (vt dixi antea) locutio improprijssima, cum repugnet dari nisi in morbis longis, quia si longum tempus ad coctionem requirit, causat ex se longum morbum, vt homo saluetur, quia breui tempore coqui non potest; & si potest breui tempore concoqui, nunquam erit periculosa in morbis longis, quia citiùs coquetur quàm morbus occidat, si vera est doctrina Galeni 1. *de crisibus, cap. decimo septimo,* quod vrina tenuis, & rusfa, sit signum coctionis iam cœptæ, sicut quæ turbida manet, & mingitur talis: coctio verò iam cœpta non potest esse si in principio appareat tam pertinax ex se, vt longo tempore coqui perfectè non possit, & vt veriùs loquutus fuisset Hippocrates, & cum eo reliqui, deberet scribere. Si verò vrina talis sit, & morbus acutus, periculum erit ne æger sufficere possit donec vrina coquatur.

Melior ergo videtur Cardani translatio, quæ habet: *Quandiu verò fulua fuerit vrina, & tenuis, morbum incoctum esse significat: Si verò & diuturna fuerit, talis existens, periculum est ne sufficere homo possit, donec vrina concocta fuerit;* Quæ sententia verissima est, quia de acutis morbis intelligenda est, de quibus in opere prognostico agit Hippocrates, in quibus si longum fuerit tempus cruditatis, periculum est ne æger sufficere possit, donec vrina coquatur, quia acuti morbi iudicantur celeriter ad vitam, aut mortem: ad vitam verò iudicari nequeunt, quando cruditas diuturna est, nisi robustus sit æger, cuius robur acutum morbum ex decidentia faciens, vrinam coquet, & liberabitur: stabilitur verò præsagium in communi doctrina asserentium (quæ & Galeni putatur) quod tempora vniuersalia proportionem seruant, vt tantum tempus requiratur ad summam coctionem, quantum à principio morbi consumptum fuit vsque ad finem principij, & introitum in augmentum vniuersale; & inde si vniuersale principium diuturnum fuit, necesse erit vt tempus vsque ad iudicium, & crisim, aut perfectam coctionem sit etiam diuturnum; & per consequens periculum ne vires antea deficiant, quia acuti celeriter eas dissipant, continuitate accessionum, & grauitate symptomatum, & sic vrina fulua, & tenuis si diuturna sit, periculosa in acutis est, quia totus morbus breui coqui repugnat, acuti verò longi non fiunt, nisi in robustissimis, acutos ex decidentia facientibus, vt nuper dicebam: Quæ doctrina ad omnes acutas passiones, quæ longum principium vniuersale obtinuerunt transferenda est, timor enim est, ne æger sufficere possit vsque ad statum, si proportio illa temporum in duratione putatur esse certa, quam in acutis fallacem millies inueni. Fallit verò quando, aut occultè, aut sensibiliter portio sensibilis causæ malignæ euacuatur; hac enim minuta, crescit robur naturæ, & morbus minùs resistit, sicque breuissimè coquitur, quamuis cruditatis tempus diuturnum præcesserit, vt hic etiam verificetur Hippocratis oraculum, in acutis morbis non sunt omnino certæ prænunciationes salutis, aut mortis.

Curatio morbi Melidiæ.

Phrigius, & Mercurialis venam statim secare præcipiunt, prior notat quod cùm occasiu fuisset menstruorum diminutio, si hæc antiqua erat, venæ supernæ priùs erant secandæ, deinde in cruribus, à quibus sanguis priùs extrahit, si diminutio mensium recens fuerit. Mercurialis dixit, quod si detur toties plenitudo, secentur priùs venæ supernæ, mox inferiores. Quæ opiniones diuersæ non sunt, quando antiqua diminutio dari non potest sine plethora, & praxis hæc iuxta multorum sequentium Aëtij doctrinam, probabilissima est, & experimento sæpè mihi obseruata, vidi enim à sanguine misso in brachiis, statim menstrua apparere, contingit hoc quando plenitudo totius vasa occludit, per quæ ad vterum sanguis pellendus est, & partes superiores ita grauat, vt nequeat expultrix ad vterum menstrua mouere. Deoneratis verò partibus superioribus, incipiunt mouere deorsum, & menstrua fluere; non continget verò mensium apparitio, si euacuatio superior abundans fuerit, quia tollere potest totum quod expellendum erat ad vterum; præsertim quod semper sectio brachiorum, vt docet Galenus, menstrua reuellit, ad superiora sanguinem inclinando. Requiritur ergo plenitudo magna totius, & quod euacuatio brachiorum magna non sit, vt securè venæ supernæ priùs secentur in menstruorum defectu, aut diminutione. In præsenti verò historia praxim dictam suadet dolorum atrocitas, tot partes supernas molestans, & plenitudinem superiorum

efficaciter significans. Peccat verò Mercurialis venam internam secando, quæ minùs partibus superioribus vehementer afflictis, quàm communis, aut cephalica succurrit, quæ secandæ extra dubium sunt, præsertim si capitis dolor vigeat, ne inflammatio superueniens, quam dolor tam vehemens pollicetur, deprauata passio reddatur: & si id consulueris, cucurbitas partibus infernis affiges, ne tota plenitudo ad superiora inclinetur, & statim à missione sanguinis crura vehementer fricari, & diutiùs imperabis, oleo rutaceo, aut irino manibus vnctis, & omni alio auxilio inferiùs trahente vtendum, vt obstemus tam graui molestiæ superiorum partium; tam impetuosus enim ascensus, aut phrenitidem, aut apoplexiam, vel conuulsionem periculosissimè machinatur. Si verò vrgentia superiorum partium non detur, etsi non leuiter doleant, securius est secare priùs venas inferiores, & copiosè, vt eodem die bis vena secetur, & ter si oportuerit, vbi ascensus impetuosus timetur ad cerebrum, præsertim in tam robustis, vt erat Melidia: nam quò robustior est æger, ferocissimæ, & impetuosissimæ fluxiones mouentur, vt repentè ægri obmutescant, & fiant syncopes cardiacæ, & mors inopinata, vt 4 *de victu acutorum*, Hippocrates, & Galenus docuerunt.

Euacuato corpore redditui menstruorum inhiat sollicitè Phrigius, etsi calorem mouentium menstrua pertimeat. Ego verò minimam indicationem hanc censeo in tam acutis morbis; nam præter victus rationem attenuantem, redditum difficilem reddentem, difficillimum illum efficiunt sanguinis missiones in acutis passionibus tam necessariæ, vt æger liberetur, nec minùs peruigilium, & incessans resolutio à calore febrili, & inquietudine necessariò eueniens, quod etiam suadet rara terminatio in acutis per menstrua superuenientia, vt testari possim bis talem terminationem vsque ad hunc diem non vidisse. Ratio est, quia illa euacuatio sanguini perfectiori propria est, instituta enim est ad prolis formationem, & incrementum; morbi verò acuti, ex praua corruptione sanguinariæ massæ oriuntur, à qua in malignam cacochimiam degenerat, & inde adnectatur fini naturali menstruorum, sicque natura per eam partem raro terminat morbos acutos totius corporis, quod firmat suppressio lochiorum à partu, cuius redditus tam difficilis quotidie expertus est, etsi omni ingenio, & efficacibus remediis à Medicis procuretur, & sic cacochimia tam proxima, & immediata vtero. Et ratio à priori præter dictam, desumitur ex modo quo natura morbos acutos iudicat, subitus enim est, & confertus euacuationis modus, quia irritatio causæ ad crisim excitans molestissima est, & ferox; nam vt Galenus docuit, iudicia fiunt in vehementissimis accessionibus, & sic conferta euacuatio à natura tentatur per sudorem, vomitum, aut alui deiectionem; euacuatio verò per vterum à natura assueta, lenta est, & paulatim celebratur, primis diebus præsertim, & sic per eam partem nunquam ferè acutos morbos iudicat, vt nec per vrinam, quia hæc etiam euacuatio paulatim, & sensim fit, & seri euacuationi destinata, non humoribus multis, & subitò, nisi quando morbosè deprauatur, vt in diabete, & vrinæ profluuio, quæ sunt affectiones ob id rarissimæ, Galenus, & omnes experti sumus.

Sopori occurres cucurbitis per totum affixis, & quia dolores partium superiorum inconcussi, & stabiles fuerunt, multam materiam in illis impactam fuisse significant, vt necesse sit in regione superiori aliquas scarificari, & profundè, & scarificationes apertas permittere, vt ego soleo, sic enim virus, & ichores maligni expirant, & minùs caput grauatur, Incipiet verò cucurbitarum firmatio ab inferioribus, & in supernis scarificabuntur, & si virtus constet, etiam in omnibus,

A vt occurras toti mittenti, & partibus supernis afflictis; horrores enim diei sexti malignum irritamentum neruorum, & ascensum ad cerebrum innuunt, cum sopore, & rubore maxillarum, & leui delirio. Mouebantur simul acria, & cruda excrementa, vt cum sopore deliraret, quod est facillimum dormientibus, & cùm cucurbitæ tam validè fluentes succos detineant, & retrahant, conferunt nimis terminationi sudorum, vt huic contigit die septimo, præsertim si cutis oleis idoneis post cucurbitas laxetur, & rarefiat, vt fieri debet ad maiorem transpirationem putridorum, & vt à visceribus retrahantur ad corporis extima. Et quod hyrudinum applicatio mariscis, quando caput B tentatur, & delirare cœpit, sit vtilissima, experimento constat, præsertim quando suppressio menstruorum, aut diminutio præcessit, & maximè si culpa vteri obstructi, aut meserei malum foueatur, & ascensus ad cerebrum iuuetur, cui obstant etiam expurgantes clysteres, cruda, & melancholica deorsum trahentes, sine oleis parati, ne virtus humorum eductiua hebetetur, & si stercorum durities adsit, præcedent emollientes, vt deponantur fæces; post expurgantes, & si ob soporem non operentur vt solent, suppositoriis ex hieris maioribus vim sopitam expergefacies, vt clysteres reiiciantur, & vnà excrementa maligna, & succi commoti, sed non expulsi ob soporem obscurantem molestiam sensus, vt non expellat expultrix, quod etiam procu- C rabis laxantibus inunctionibus totius ventris ab vmbilico inferiùs, permixto vnguento artanitæ, si febris permittat, & venter inferior non æstuet, est enim magnum auxilium lubricus aluus, quando cerebrum cœpit à toto tentari sopore, aut delirio, vel acuto, & grauante dolore, & horrores, aut tremuli motus molestant, vt huic. Quæ intelliges dum sopor, tremuli motus, & horrores molestabant, nam post septimum diem, & sudorem, aluus lubricus, etsi satis moderatè, eiiciebat biliosa, mordacia, & nigra quo tempore detergentibus clysteribus, & anodinis res agenda erat, vt dolor sedaretur, & excoriationi poneretur obstaculum, & partim iuuaretur expulsio tam prauorum excrementorum, quorum cohibitio pernicio- D sissima fuisset, & moderatè potius sollicitanda erat, quia praua, & ab illa habuit vrina idoneum sedimentum, vt docui: nec placet Mercurialis nullum auxilium circa alui deiectionem admittens, sed res agenda vt dixi.

Euacuato iam corpore mitigandi erant dolores thoracis, & aliarum partium, anodinis, & resoluentibus, & assumptâ aquâ stillatitiâ florum chamemali in quantitate quatuor, aut quinque vnciarum moderatè calida cum lapide bezoar, vt ad cutem mouerentur humores: & quia censeo tam intensos dolores, & tot partium, flatuosum plurimum habuisse, sedantur verò optimè aqua dicta, & magis sudore excitato, & cucurbitis supra locos afflictos appositis, tra- E hunt enim flatuosam substantiam per modum incantamenti, vt docuit Galenus, & si humor tenax esse putabatur, vt erat rationabile, à quo crassi flatus eleuabantur, scarificanda erat cucurbitula, si locus patiens erat capax illius, sin minus resoluentia maiora imperanda erant, & attractoria etiam, vt internas partes desereret causa, & traheretur ad cutem. Est mihi probatissima vnctio cum butyro naphæ odorifero, imbuto puluere subtilissimo anisi, & legitimæ camphoræ pro resolutione substantiæ flatuosæ partium thoracis, & neruorum, & sedatione dolorum: est etiam celebre castoreum pro neruis dolentibus, sicut inunctio cum oleo lumbricorum, amygd. dulcium cum modico camphoræ, aut liquamentum axungiarum recentium cum butyro, recenti puluere castorei, croci & camphoræ; & si decocta pro regione thoracis ad dolorem mulcendum, & resolutionem molestantium imperaueris,

caue

caue ne infrigidentur, & plus lædant, quàm prosint, nec contemnenda vnctio cum oleo Mathioli, mirè enim flatus dissoluit, & crassos succos extenuat. Estque præsidium mirabile ad resoluendam flatuosam substantiam zedoariæ decoctum, præsertim si in illo frustum camphoræ ardens quinquies, aut septies extinguatur, quo auxilio desperatas passiones hystericas destrues.

Illud verò notabis, quod symptomata ob criticam commotionem molestantia, sedantur bene, & securè iuuando naturam, vt euacuationem quam tentat nondum tamen viam detegit, determinet, in pugna enim, & repugnantia partium inter se, potest periculosissimus decubitus in partem nobilem firmari, vt exemplo antea à nobis allato docuimus, si enim velis tot symptomatibus, auxiliis tam variis occurrere, vt illa indicant, & Phrigium turbarunt, præter quàm quod lædes fatis, & fastidiosissimus eris, impedies fortasse naturam ne pellat quod tentat, & periclitabitur æger. Remedium igitur erit naturam dubiam dirigere per viam commodam causæ, & naturæ morbi, statim enim ab incepta euacuatione moderantur, tepescuntque omnia, & tandem cum ipsa euacuatione morbus, & symptomata cessant.

His expositæ sunt historiæ primi libri: prætermittimus modo historias secundi explanare, quia nullus quem legerim curationem illatum fuit ausus scribere, fortassis quia minus frequentes, vt sunt reuera, quas nos Deo dante aperiemus postquam ægrotos libri tertij explicuerimus, sunt enim grauissimi, & magni momenti ad medicam praxim.

ÆGROTVS PRIMVS,

Ex libro tertio, de vulgaribus morbis.

Pythion qui propè Telluris ædem habitabat, cœpit primo die tremor à manibus febris acuta, nugabatur; altero die omnia fuerunt exacerbata: tertio eadem erant: quarto aluus pauca, mera, biliosa, dejecit: quinto omnia exacerbata sunt, tremores manebant, somni erant tenues, aluus constitit: sexto sputa varia subrubra: septimo os distortum est: octauo omnia exacerbabantur, tremores etiam permanebant: vrina à primo vsque ad octauum diem tenues, decolores, quæ suspensionem habebant nubilosam: decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrina circa iudicium subtenues: Quadragesimo à iudicio die suppuratio circa sedem: & strangurioſus abscessus factus est.

ME o iudicio laborauit Pythion quartana continua notha, cuius causa fuit humor melancholicus vstus cum bilis acris mixtione; habuit enim diem secundum primæ accessionis grauissimum, & quintum, qui fuit secundus secundæ accessionis similiter, & octauum tertiæ accessionis secundum non minus grauem, quia in eo omnia exacerbabantur: permanebat verò symptomatum pernicies maior duobus ferè diebus, quod indicauit Hippocrates tertium diem enarrans, dicendo, quod in illo eadem aderant, hoc est non remittebantur sensibiliter, estque hoc consentaneum typo quartano tam graui, & à tanta materia creato, quà ex tam pernicioso more velut miraculosè, ex peracuto per accidentiam facto longiori, iudicium salubre quadragesimo habuit, in quo philosophor mouert per pares, vt in tertiana continua paribus molestante; nam vt in hac, dies secundus, & sextus grauissimi sunt, sic in quartana continua paribus molestante, secundus, & tertius primæ accessionis grauissimi sunt; quintus, & sextus secundæ, octauus, & nonus tertiæ: nam vt quartani circuitus continui sunt longiores tertianis, sic molestiæ eorum qui per pares mouentur longiores necessariò esse debent, & vt molestia maior tertianarum per pares in die secundo se ostendit, sic quartanarum in secundo, & tertio, quia longioris constitutionis, & maioris, & crassioris materiæ cùm sint, diutius quodlibet tempus fatigat. Hoc habuit singulare sudor diei decimi, incidisse in die, qui erat leuior, quia primus quarti circuitus: docuit verò Galenus ab experimento doctus, se didicisse, quod iudicium, & crises in vehementioribus accessionibus celebrentur & inde in vndecimo, aut duodecimo iudicatorius sudor Pythionis erat venturus, in quibus vigot, & augmentum quartæ accessionis incidere erat necesse. Solutionem ex ipso Galeno accipies, docuit enim *lib. 3. de diebus decretoriis*, in peracutis quemlibet diem iudicatorium esse posse: ratio est quia crisis suscitatur ob irritamentum magnum naturæ, præsertim quando non coctam materiam reiicere cogitur, & cùm peracuti morbi tam molestissimi sint, & tam assiduè naturam quolibet die lancinent, datur in quolibet ad expulsionem irritamentum sufficiens, & sic peracutorum quilibet dies criticus esse potest.

In primo die delirare, & manibus tremere cum acuta febre, & mortem effugere, tam infrequens est si quid aliud; meritòque Mercurialis putat focum putredinis proximum capiti fuisse, aliter enim non deliraret in primo morbi insultu, & continuè per tot dies, ex nullo enim signorum concursu certiùs agnoscitur cerebrum pati primariò, quàm ex delirio continuo, & hoc stabilitur magis, quando nulla affectio præcessit, cerebrum in consensum trahens, vt nulla in Pythione prior apparuit: & si historia ordinem symptomatum, vt apparuerunt, refert, cœpit tremor à brachiis, febricitauit statim, & simul delirauit. Est verò propriissimum symptoma delirij, motus tremuli brachiorum in acuta febre, innuit enim tremor ille, neruosum genus iam pati, & si brachia tremant, pati spinalem medullam colli, & humores malignos, & mordaces cerebrum petere, vt rarum sit in malignis febribus à tremore delirium non superuenire: nam vt in aphorismo dicitur; *Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.* Non itaque tremor ille fuit à Galeno depictus à duplici motore pendens, grauitate nempè deorsum, & facultate animali sursum, hic enim insignem languorem facultatis motiuæ requirit, qui dari nequit in prima morbi inuasione, in homine præsertim tam robusto, vt fuit Pythion; nam solus qui vires Gigantis æmularetur, morbum tam exitiosum, & tam atrociter inuadens superare, & debellare potest, & hoc suadet delirium tremoribus superueniens, vt dicitur in aphorismo, qui non de tremore proprio, sed de motibus conuulsiuis inuoluntariis à Galeno exponitur. Quinimò censeo, tremores illos à robusta facultate creatos fuisse, & mediis illis magnam portionem excrementorum sursum ascendentium insensibiliter expulsam fuisse, & tam vtiliter, vt propter illam, ne cerebrum inflammaretur, & æger periret, contingit.

☞ Pauca biliosa, & meracia, seu syncera quarto die expulsa per aluum, vituperantur ab omnibus, quia pauca, & syncera, quod mihi non probatur absolutè semper

semper enim quod natura aliquid peccantis materiæ extra reiicit, amplector vt bonum: Melius esset non dubie, quod plus euacuaret, si euacuat quod conuenit, sed cur malum quod vt causa bonum est, & in casu nostro amabile; tentat enim natura per conuenientem regionem portionem morbificæ causæ expellere, & contrarium motum perniciosò sollicita opponit, erroneè enim in principio morbi materiam in cerebrum inclinauerat summo periculo. Erit ergo optimum tentare retrogradum motum, & per regionem tam idoneam reuellere, quæ exitiosè in cerebrum erant pellenda; tam longè sum à damnatione huius motus, vt censeam iuuandum esse à Medico semper in casu Pythionis, ob dictam rationem, & quia syncera euacuabantur, an decet prauiora intus detineri; non certè. Si ergo Medicus naturam adminiculantem inuenit, & mouentem per regionem salubrem, & euacuantem quod decet, sed diminutè, debet motum illum iuuare, aut accusare Hippocratem quòd 4. *acut.* præcellerit, scamonea mediocriter purgate, si venter murmurauerit, & excrementa biliosa fuerint, præsertim quando in die decretorio incepit euacuatio; certiù que desiderium euacuandi monstratur per moderatas euacuationes, quàm per ventris murmurationem, & dato pharmaco eductorio in die in quo tepidè pellebat natura (erat enim quartus) complebatur desiderium illius, & Hippocratis præcipientis ante diem quintum iuuandam esse naturam, si murmure inclinationem euacuandi publicabat, quam Vallesius turgentiam impropriam appellauit, & vt opinor expurgatur securiùs, quàm dum propriè molestata turget, quando in turgentia propria ignorae cæca viam idoneam euacuationi, & sic cum periculo turget, sollicita quærens partem debilem, in qua molestantia excrementa deponat, quæ si fortè sit princeps, lethaliter in illa quiescent, cui infortunio occurrens Hippocrates, docuit statim purgandum esse, moram remedij clamando, vt ego illum sugillo, quòd solùm ante quintum diem si venter murmuret expurgare præcepit, inam vt in turgentia propria quolibet die expurgare cogimur, sic in impropria exequendum, si materia morbi pellatur remissè, & id celebratur securiùs, & leuiori medicamento satisfacimus. Securiùs dixi, quoniam in turgentia propria agnoscitur errabunda natura, attractorio medicamento vago illo motu tesistens, cùm moueat per diuersam regionem, & aluum ignoret, ob quod vehementiori pharmaco egemus, cui si resistat, & aucta commotione, & turbatione, excrementorum crescat turgentia, quia irritato necessariò crescet, & hallucinata cum sit, viam idoneam, & salubrem ignorans, præcipitio maiori, & plus obcœcata pellet ad interna, quia molestata magis, quo periculo expurgario dum per aluum monet urbara fœliciter imperatur, & lenissimo pharmaco, quia ipsa per viam illam faciliùs, & acta euacuat.

Quinto omnia fuerunt exacerbata, erat enim secundus secundi circuitus, vt antea docui, omnes verò secundi fuerunt grauissimi; aluus verò constitit, nec amplius biliosa deiecit, sed per aliam viam expulsionem tentauit in die sexto, sputa varia, subrubra excernendo; est enim frequentissimum, quando totum corpus mittit ad supera, recipere aliquid succorum ascendentium partes intermedias, & quod receperunt sua partiali crisi detrudere, & hoc thoraci euenit, si tussi reiecta fuere sputa varia, & subrubra, si verò simplicis fuit excretio sine tussi, à cerebro descenderunt in fauces, vt fieri solet quando præter naturam onustum se exonerat in partes subiectas; vt non sine ratione quis iudicare possit, os distortum septimo, fuisse in musculos maxillarum, inferioris præsertim exoneratum cerebrum, aut conuulsione violenta, expulsionem excrementorum quæ receperunt à toto, aut cerebro, procu-

A rare, vt tentarunt manus motibus conuulsiuis assiduis se liberare vsque ad decimum, in quo sudor, & sputa subcocta grauitatem tot symptomatum iudicarunt in bonum: non enim censeo tremores manuum cessasse, quia causa eorum sputis fuit expulsa, sed quia sudore fuit rotum corpus perpurgatum: & quia hoc in caput pellebat, & in ascensu nerui superiores, & manuum offendebantur; tremebant dum ascensus conseruabatur à toto mittente, & sudore perpurgato quieuit transmissio, & cessarunt tremores, nam si sputa, (vt putat Galenus) iudicarunt, & finierunt tremores die decimo, remitti deberent à die sexto, in quo varia, & subrubra fuerunt, cuius contrarium narrat historia, vt notaret Hippocrates ob pertinaciam, & molestiam eorum, septimo permanere, & octauo, velut declarans sputa, illus B non moderasse, nec sine censura incuriæ doctrina Galeni potest admitti; censet enim tremores illos fuisse propriissimos, quando iacent infirmi, nec membra subleuare possunt, nec voluntas sine quorum motu sursum essentiam veri tremoris dari repugnat, quod placitum sequuti sunt Mercurialis, & Phrigius, Vallesius verò nostram sententiam amplectitur, aut ego illius.

De vrinis, notat Hippocrates vsque ad octauum fuisse tenues, decolores, accidentia iuxta communem sensum omnium debita ascensui bilis ad cerebrum, & hinc delirare. Sic Galenus 4. *aphorism. comm.* scripsit *Aquosa vrina magnam cruditatem ostendunt, & prætereà flauam bilem ad caput totam rapi.* Dixit totam, hoc est, tota illa quæ cum vrina descendere debebat, rapta fuit C ad caput, tuncque vrinæ apparent albæ, & perspicuæ, extremam cruditatem significantes; cum quibus nullum delirantem vidit Galenus liberatum. Pythion verò periculum fugit, quia non habuit tam extremam cruditatem, vt essent vrinæ albæ omninò, sed tenues, & decolores, hoc est, tenues, & pallidæ nimis remissæ. Decolores (inquit Vallesius) dicuntur aquosæ, tales enim sunt, quæ colorem minimè omnium habent, tenues verò, & aquosæ, maximæ cruditates sunt, quase suspensiones non fuerunt bonæ, candidæ, & lenes, sed obscuræ, turbidæ, nebulosæ. Ego verò non capio, cur vrina tenuis, & decolor ob raptum bilis ad cerebrum, debeat extremam cruditatem significare, sed solam separatio- D nem humoris biliosi, ab hoc pallorem totum, (vt cum Galeno tenent omnes,) & corporaturam quandam, & crassitiem suscepit: certumque mihi est, perspicuas magis fieri vrinas, vt magis deficit bilis tingens, bilis enim opaca est magis, quàm serum, & inde vt tingitur pluś à bile, diaphana minùs redditur, quod euidenter indicat vrina ictericorum opaca omninò facta, quia plurima bile saturatur: vndè fit, quod sine noua coctione crassescere, & colorari possit, cessante bilis ascensu in cerebrum, descendet enim cum vrina, vt per salutem solebat, sicque ob solam permixtionem crassescet, & naturaliter colorabitur, vnde quod dixit Galenus nullum delirantem cum vrina alba, & perspicua sanatum vidisse, non ita pendebat sanatio ex vrinæ coctione, vt E grauitate mali, nam alba, & perspicua vrina magnam copiam bilis caput obsidere significat, & inde magnam phrenitidem, quæ irremediabilis est: nam si vt ipse docuit, omne genus phrenitidis est exitiale, miraculum erit magnam phreniridem non occidere breui.

Hic pulchra, dubia, & noua occurrunt, si secta venà in phreniticis vrinam albam, & perspicuam habentibus, debebat serum sanguinis extracti album, vt vrina apperere, videtur iuxta Galeni doctrinam eodem colore albi ornatum fore serum cum sanguine extractum, idem enim est in specie, & indiuidualibus qualitatibus remanens intra vasa, cum per vesicam excreto, & inde vtrumque priuatum bile apparebit, si tinctutam vtrumque mendicatur ab illa. Dubito rursus, cur phreneticæ accessiones non cessant quando vrina alba, & perspicua apparet; iam enim videtur

detur deficere materia biliosa intra vasa nouos circui-
tus fouens, si illi à bile mota in cerebrum generandi
sunt, vt videatur periculosius esse in phreniticis vri-
nam flauissimam esse, quàm albam, quia flauities ar-
guit materiæ grandem copiam vasa continere, quæ
nouos paroxismos fouere possit: alba verò morbi cau-
sa denudata existit, & sic deficere materiam pro noua
repetitione accessionum. Dubium rursus est, in quo lo-
eo fiat separatio bilis, vt ea deficiente appareat vrina
alba; nam semel sero permixta, videtur impossibile
per impulsum separari ob exquisitam mixtionem per
minima cum sero, impulsus enim suli bili communi-
cari, & non sero repugnat, cùm sit serum tam capax
vt illa, sicut quando natura per vrinam morbos iudi-
car, non pellit humorem seorsim, sed cum sero, &
vt crebrò portionem humoris maligni per renes ex-
pellit, trudit simul portionem vrinæ, etiamsi hæc in-
culpata reuerà sit, vt pellit etiam vitales spiritus cum
excrementis quibuslibet, & aqua hydropicorum, & pu-
rè thoracis, & cuiusvis abscessus aperti. Vnde dedu-
citur inflammationem phrenitidis, aut eius affluxum
serosam esse debere, si vera inflammatio non requi-
ritur, quod videtur absurdum, & consensui omnium
refragari, peruertitque susceptam curationem phre-
niticorum. Nec minùs vrget, quod determinet natu-
ram, vt tam erroneè operetur, quòd pellat in cere-
brum bilem, quæ lotium tingere debebat, nam si
via constat, & publica est, quia vrinæ serum vt sole-
bat per illam reiicit, cur non reiicit, vt solebat eum
sero; nullus enim Author hactenus docuit impeditam
esse viam in phrenitide, per quam bilis cum sero mit-
tenda erat, & vt errat separando bilem à sero, cur serum
non pellit simul cum bile, in phreniticis.

Sed hæc soluuntur facilè, erit enim serum phreniti-
corum album, vt lotium, si bilis tingens iam serum
mittatur in cerebrum, aut separetur in loco à quo itu-
ra erat ad tingendum. Quod vero vrina alba non sit
occasio vt accessiones non repetant, est quia vt gene-
ratur bilis, mittitur ad cerebrum, & sic potius est sig-
num continuitatis expellentis, & accessionum perseue-
rantiæ: neque laudatur vrina flaua, est tamen melior
quàm alba, & perspicua, quia maiorem deprauationem
arguit nihil biliosum per renes reiicere.

Difficilius est quod de determinatione petitur, & de
separatione bilis iam sero permixtæ: determinatio
pendet ex debilitate contracta in membro recipiente,
est enim communis doctrina, fluxiones recipiendas esse
in parte debili. Si vrgeas quod partes intermediæ
inter mittentem, & recipientem debiles non sunt, &
sic impedient transitum per illas, non obstat: nam in-
termediæ sunt debiliores prima expellente, sed non
tam debiles, vt non possint pellere in aliam debilio-
rem, & sic fluxio finitur in parte debiliori omnibus. Nec
obstat, quod si via, per quam naturaliter consueuit na-
tura pellere, libera est, & talis non resistit huic naturali
expulsioni, mittet per illam vt solebat, nam debilitas
alterius non potest conuocare ad se quod per natura-
lem aliam regionem semper à natura pellebatur, cùm
nihil influat in partem mittentem determinans illam,
vt in debiliorem præ cæteris pellat, & sic non datur
idonea ratio de erronea, & tam deprauata missione in
partem tam nobilem, & cur cum tam exitioso ope-
randi modo, viam tam consuetam, & tam necessariam
pro vitæ tutela derelinquat.

Hæc instantia ficulnea est, quando pars recipiens
trahit ad se, quo secluso nihil inuenio mihi satisfa-
ciens respectu partium mittentium per renes, nisi di-
cas quod cùm sit præternaturale quod mittitur, re-
sistunt huic transmissioni, & sic per aliam viam pel-
litur in partem superiorem. Est tamen inanis solu-
tio, quia sequeretur resistere renes vrinæ febrium pu-
tridarum, malignarum præsertim, quod non fit, sed tam

A liberè pellitur, & trahitur ad illis, velut si naturalis-
sima esset. Mihi videtur nullam rationem probabi-
lem dari posse determinationis tam prauæ, & erroneæ
partium mittentium naturaliter per renes serum hu-
morum, ob quam biliosum humorem separent à sero,
& ad cerebrum pellant, nisi detur impedimentum ali-
quod, quod obster missioni per consuetum iter bilis
tingentis, vt hic contingat idem quod in volulo, in
quo natura tam erroneè operatur, vt stercora per seces-
sum pellenda, pellat sursum per os exitio tam certo. &
hoc contingit non loco in quo exquisita permistio seri
cum bile facta iam est, sed in eo in quo bilis creatur, &
mittenda est per vasa, vt sero permisceatur ad con-
B stitutionem naturalis vrinæ, iuxta mentem Galeni; iu-
dico enim improbabilem separationem solius bilis à
sero, quando iam exquisita permixtio facta est, vt est
improbabilis separatio vitalis spiritus, & excrementi
expulsi, si iam spiritus excremento permistus suppo-
natur, alioqui non debilitaretur æger in excrementi
expulsione; censeoque bilem iam tingentem vri-
nam in quantitate tam parua, tingere liquorem,
vt etiamsi separaretur, non creasset tam desperatam
passionem ob paruitatem materiæ, vt hinc teneas quod
in loco in quo separatio fit, non erat sola quantitas
bilis pro vrina tingenda requisita, sed copia maior, &
sic maior expellitur vt generetur phrenitis, & non so-
la quantitas, quæ vrinæ tingendæ dicanda erat: hoc-
C que tandem intellige de bile permista cum sero in
quantitate requisita ad naturalem tincturam, nam si
excederet illam intra vasa cum sero, dubium non est
solam separari posse, quia per minima non est celebra-
ta permixtio, vt in ictericis, & sic seorsim potest ex-
pelli ad creandas accessiones; idemque indicium feres
de portionibus humorum diuersas accessiones crean-
tium, si simul sint permixti intra vasa, nunquam enim
seorsim pellitur humor, & omninò syncerus, nisi exce-
dat proportionem debitam statui naturali, vt velut su-
pernatet: indicium est crisis per sanguinis fluxum, in
qua, etsi sola bilis culpabilis sit in exquisita tertiana
continua, nunquam expellitur sola, sed tota massa san-
guinea, quia illi per minima permixta iam est, & hæc
D est causa (vt alibi docui) cur nequeat natura humorem
solum peccantem tempore cruditatis excernere, sed
bonos simul cum malo: est enim tempore cruditatis
feruor insignis in sanguine toto vbi humor putrescit,
& feruor ille exquisitè humores permiscens, obstat ne
possit natura solum humorem peccantem expellere,
qui feruor, vt obstat naturæ, sic etiam medicamento
expurganti, vt tempore cruditatis in febribus trahere
possit syncerum peccantem humorem, nisi supernatet,
vt excessus illius supra reliquos, illum à reliquis sepa-
ret, & nudum secretumque ab aliis, supernatantia ex-
ponat medicamento trahenti, in quo casu minoratiua
expurgatio à nobis tempore cruditatis admittitur, quia
trahitur liberè, & sine turbatione naturæ, & reliquo-
E rum humorum.

De nebulosa suspensione vrinarum, multa scripse-
runt. Expositores Galenum sequentes; parum mihi pro-
babilia, ego intelligo idem, quod nubis suspensa, vt sus-
pensa significat locum altiorem, quem nubecula in
vrina occupare potest, hæc enim suspensa propriissimè
dicitur, quia altissima: & cùm eius colorem non refe-
rat Hippocrates, putandum est quod fuerit alba, & co-
ctionem aliquam significare, & sic aduertit Author,
quod vrinæ circa iudicium erant subtenues, hoc est,
crassiores quàm vsque ad octauum; nam vsque ad il-
lum tenues semper apparuerunt, vt hinc teneas iudi-
cium diei decimi cum manifesta satis coctione factum
fuisse, vt etiam spura subcocta indicarunt, & sic tam
vtile fuisse, quod acutiem, & periculum subitò elimi-
nauit, vt post illud iudicium cronicus, & securus mor-
bus redditus, spatium quadragesimum peteret, vt per

H 4 absces

abſceſſum ſtranguriosſum, & tuberculum circa ſedem ſuppuratum prorſus terminaretur: iam enim docui ex mente Galeni, quòd omnis morbus per pares affligens, ſi periculum fugit laborans, eſt quia criſes intempeſtiuas tentando, grandem portionem cauſæ deponit, & poſt illas ſi ſit robuſtus, multo tempore indiget, vt tantam materiam, vt ad motum per pares requiritur, ſuperare totaliter queat, vt Pythioni contigit, qui criſim intempeſtiuam diſtulit vſque ad decimum, quia materia melancholica, non ita moleſtat vt biliosa. & fortaſſis erat Pythion ſenſus obtuſi, vt minùs moleſtaretur, & cùm robuſtiſſimus eſſet, ferre potuit moleſtiam vſque ad manifeſtam coctionem acutioris materiæ decimo expulſam; craſſior verò; & minus torquens longo tempore indiguit, vt ſuperaretur, & ob craſſitiem duos creauit abſceſſus in inferna regione: nam vt *in aphoriſm.4.aphor.44.* dicitur: *Quos febres longa exercent, in tubercula, vel labores in articulis fiunt.*

Curatio morbi Pythionis.

CVrationis initium inſinuauit Galenus in expoſitiune primi diei, dicendo; oportebat igitur Hippocratem cum hominem animaduerteret in periculo eſſe, ad ſanguinis miſſionem accedere, aut primo die ſi nullum contineret venter cibum inconcoctum, aut omninò altero, hocque magis quod primo die expoſito ſcripſerit; *Altero die cuncta ſunt exacerbata.* Quæ doctrina ſatis clarè animaduertit, quàm periculoſum ſit non concocto cibo venam ſecare, quando in morbo tam periculoſum ſe oſtendente in primo inſultu, venam ſecare in primo die condemnat, & in ſecundo auxilium celebrat ſupponendo iam cibum concoctum eſſe. Ex eadem doctrina aliud non parui momenti deduces, nimirum quod in die ſecundo quando omnia exacerbata erant, non recuſat ſectionem venæ, ſed anxiè eam hortatur ob præceps periculum, quod nos docuimus, in hiſtoria Philiſci. Nec dubiom eſt, quod dies ſecundus grauiſſimus totus fuerit, narrante hiſtoria, quod tertio eadem aderant, hoc eſt, ſimili tormento, & grauitare torquebatur. Nos addimus, non ſemper ſufficere ſpatium vnius diei ad coquendam ſatietatem, & ſi hoc Medicus iudicet, quia gulæ æger obſecundauerit, non ſolùm in die, aut nocte morbo immediatis, ſed in antecedentibus diebus, non erit ſecurum Galeni præceptum, ſed ſtatim dandum eſt medicamentum lenitiuum, vt breui multitudo crudorum primæ regionis deponatur, & detur breuiur occaſio ſecandi venam in morbo tam celeriter periculum pollicente, niſi vomitu, aut elyſteribus huic indicationi ſatisfacere ſine eductorio medicamento poſſimus, quod minus certum, & tutum mihi videtur, in morbo tam impetuosè plenitudinem pro inſultu ad caput mittente, & non pendebat tranſmiſſio à cruditate ventriculi, & meſerei.

Non docuit Galen. in qua parte erat vena aperienda, & mihi videtur probabilis praxis quorundam ſecantium priùs talum, & per interualla fluentem ſanguinem cohibere, & rurſus permittere (vulgo *per pauſas* Græcè per Epaphæreſim) vt maior reuulſio, & cum minori virium diſpendio celebretur, & hoc neceſſarium plus cenſeo, quo minor materia ad cerebrum pulſa fuerit, & maior plenitudo totius, quam diſtrahere ad infera conuenit: & id etiam ſuadet melancholicus ſanguis, & craſſus, liberiùs, & meliùs in aqua calida emanans, vt grauitare natiua deorſum ſe præcipitando, impetu delationis trahat ſecum impetuoſiùs totius plethoram, moleſtantem ſuperna, & paratam iam, & inclinatam vt pellatur ad cerebrum ſummo periculo. Si verò quod iam cerebrum poſſidet, multum ſit, & vigeat, communis vena brachiorum ſecanda eſt, vt ſimul toti mittenti, & capiti affecto ſuccurramus, fiatque extractio copioſa, & ſi vires permittant, poſt de-

A cem horas reiterabitur; eſt enim generoſi Medici celeri periculo celeriter occurrere. Prætertim in morbis per pares periodicantibus, qui (vt vidimus) ita vrgent vt ante coctionem criſes anticipent, quæ in multa materia periculoſiſſimæ, & difficillimæ ſunt. Cenſeo enim in Pythione varia excrementa fuiſſe, leuiora verò, & acriora ſurſum delata, cerebri, & ocrium ſymptomata creaſſe, & hæc ſudore decimi diei expulſa fuiſſe, ſed manebat craſſiſſima pars, & multa reliquorum ſuccorum in inferiori regione, quæ quadraginta diebus à ſudore afflixit, & abſceſſibus inferioribus fuit iudicata, & hæc copia ſanguinis craſſi edocitur vtiliſſimè tali ſectione, & parum iuuatur æger ſecta vena brachiorum, ſtabulatur enim in venis meſerei; non in ſupernis, de qua conſideratione ad praxim B non leuis nouiter egi in curatione quartanæ, exponendo præceptum Galeni docentis, quod ſanguis non educatur, ſi exeat ruber, & flauus.

Sectâ venâ, caput rigandum erat oxyrrhodino, & elyſteres attrahentes imperandi, quodlibet genus reuulſionis per duras frictiones crurum, per pedilabia, ligaturas moleſtas fœmorum, & veſicantia tentandum erat, ne malum in cerebrum auctum deſperatum ſederetur, ſic frictiones ab humeris deorſum cum aſpero linteo, & calido poſt inunctionem totius dorſi cum oleo anthemidis, & puluere nitri non parum iuuabunt, & ad criticos ſudores idoneè diſponent. Erat etiam oxyrrhodinum collo applicandum, vt *cap. de caſtoreo* Galenus commendat; erat enim materia aſcen- C dens acerrima, & fuliginoſa ſaria, motus conuulſiuos moleſtiſſimos excitans, quæ oxyrrhodino cohibebitur ſatis, in collum & in ſynciput repelletur, & cerebrum munietur: cucurbitæ etiam ſiccæ, & ſcarificatæ in partibus inferioribus, & in medio dorſi vtiliſſimæ erunt, vt tempore conciliandi ſomnum ſaccharum roſaceum Hiſpaniæ in fine menſæ, & cœnæ ſumere, vt aſcenſus vaporum malignorum impediatur, & ſomnus concilietur: hyrudinum mariſcis applicatio magni momenti erit in affectu melancholico, & caput tam aſſiduè tentante.

Quia in quarto die, pauca, mera, & biliosa aluus deiecit, docuit in huius diei expoſitione purgandum eſſe ſi natura pigrè euacuabat, & euacuabat idonea: D quod intelliges ſi euacuatio illa non fuit earum, quas in initio acceſſionum ſolet natura mouere, partem ad focum, & partem ad aluum mittendo, & hæc ſemper minoratur acceſſio, nec indicat medicamentum expugnans, nec malum ſignum eſt, ſed opus optimum, quia illa portio ſi non pelleretur per aluum, pelleretur ad focum, & acceſſionem intenderet. Huius ſortis cenſeo fuiſſe euacuationem Pythionis, quia in omnibus primis diebus acceſſionum per quartos, in quibus initium acceſſionis incidebat, ſemper natura aliquid reiecit, vt primo die ad cerebrum, in quarto per aluum, in ſeptimo os fuit contortum, & in decimo ſudauit, copulando ſudorem criticum cum minori, quem moueret ſi non accederet diſpoſitio ad criſim, vt copulatur ſæpè. Si verò E motio diei quarti non fuit acceſſionalis, ſed critica diminuta, æſtimanda erat, & iuuanda, vt docui medicamento ſeligenti, & præcipuè bilis, quæ videbatur melancholiæ mixta, & primis diebus vires ſuas magis oſtendit, eritque ſecuriſſimum, & optimum ſyrupus regius cum pulpa tamarindorum, & decocto pugini, aut manna in ſero diſſoluta, aut rhabarbari infuſio in eodem ſero cum ſyrupo ſolutiuo roſ. vel decoctum cordiale cum eodem ſyrupo, & diacatholicone, aut mechoacana radix in iure, quæ ſi legitima ſit nullum inuenies innocentius, & ſecurius medicamentum.

Eſt etiam magni momenti quando cauſa morbi caput inuadit cum motibus conuulſiuis, contemperare mordacitatem ſuccorum, & inclinare inquietos humores ad cutem; ſic enim mirè impeditur eorum aſcen-

ſus,

sus, & ad cutem translatis magna reuulsio fit; hebetata enim acrimonia, moderatur expultrix, & concussio neruorum cessat, quietique humores coquuntur faciliùs: acrimoniam mitigat aqua cerasorum dulcium, & cardui mariæ seu lactei, ad cutem transfert aqua buglossæ lupulorum, boraginis, & cardui benedicti. Et si Gallici morbi suspicio fit, aliquid similacis asperæ in decoctis addatur, si vera est opinio docentium quod frigida sit, mirè enim ad cutem excrementa inclinat, & sudorem prouocat, quem validè mouet puluis succini albi in aqua frigida datus. Ignoro quidem cur sudorifica imperanda non sint quando tam inclinata ad cerebrum expultrix agnoscitur, & tam exitiosè; præsertim quando auxiliis malignitatem reprimentibus, & febrem contemperantibus tam securis possumus vti, & tam certus est eorum effectus, estque insignis, & vniuersalis reuulsio totius ab internis ad extra, nec est necessarium dictas potiones calidas dare in febribus acutis, vt moueant ad cutem, & sudor prouocetur. Frigidæ sumuntur alacriùs, & si statim moderatè solùm æger coopertus quiescat, effectus sequetur conuocandi ad cutem, quod etiam facit lapis bezoar, cornu cerui, & vtrumque succinum, sed album validissimè, vt decoctum seminis milij. Illud dolendum est, quod quando impetu maiori natura mittit in cerebrum, non datur occasio mouentium sudorem, & inclinantium ad cutem: missio enim maior est in initio, & augmento accessionum quando corpus astrictum est, vt docuit Galenus, & sic cutis & habitus corporis ineptissima ad recipiendum, vt ob id validior fit ad cerebrum expulsio illis temporibus, & sine frustrentur potiones extra mouentes; ergo dandæ sunt in initio vigoris, & fine, & declinatione, vt vrgentia indicauerit; ante accessiones verò sequendum Ttaliani consilium, cucurbitas imperantis duabus, aut hora ante accessioni, initium, vt ante quam corpus occludatur, trahantur humores mouendi ad cerebrum, ad membra inferiora, & ad cutem. Ego verò, & in ipsa inuasione cum multa flamma figendas consulo, & pedes, & femora calida semper esse procuro, ne infrigidata, aut tepida repellant intus succos, & excrementa, vt partes internæ onustæ magis, cerebrum plus oneremt, & aggrauent; & si ascensus sit ferox, intra horam reiterandæ sunt vsque ad principium accessionum, & scarificandæ in cruribus, aut natibus aliquæ. Estque vtilissimum hoc auxilium, & celebre, quo aliquos præter spem liberauimus, soleoque ante horam accessionis bis, & ter cucurbitas affigere, & oleis laxantibus cum molestis frictionibus ad cutem retrahere, & inclinare humores accessionem factitos.

De columbarum applicatione plantis pedum ante accessiones, vt maligni vapores caput petentes trahantur deorsum, lege Schenkium *lib. 6. de febribus fol. 83.* ex experimentis Dodonei. Potentior, inquit, est omnibus relatis columba viuens in duas partes per dorsum discissa, & mox cum sanguine sub plantis pedum diligenter ligata, quæ non modo vaporosos spiritus ad caput ferri prohibet, sed & eò per latus reuocat, atque sic grauissimos dolores capitis sopit, & deliria sedat, quod frequentiùs experimentis compertum: eodem etiam modo exanthemata ad inferiores partes retrahit, sic vt circa faciem, & caput pauciora, & circa pedes plura proueniant: liganda autem est sub pedibus columba, præcipuè in ipsis exacerbationibus febrium, vel paulo antè, pedibus interim calentibus, atque illic horis ad minus duodecim sinenda. Deinde adimenda, & in alueum aquæ frigidæ mox abiicienda, ne odore molesta sit, & præfertur ad huiusmodi diuersionem columba reliquis, vel volucribus, vel etiam animantibus, propter singularem & eximiam proprietatem humanæ naturæ gratam, & amicam qua pollere videtur. Ego verò resolutoriam vim in-

A signem in columbis agnosceos, & plurimè nitrosé qualitatis participes esse, esseque earum stercus velut potentialis ignis, vt solis calore actuatum ardeat, vt docuit Galenus, calore illo attractorio vtiles esse posse non recuso, nec dubito & vt consulo pedum calorem vt vtilem, consulo columbarum auxilium, dummodo campestres sint, non cicuratæ, hæ enim excrementitiæ sunt, & minus idoneæ attractioni violentiæ tam requisitæ in ascensu impetuoso ad cerebrum, quia non tam calidæ: nec vsque ad duodecim horas permitto vnicam columbam, sed nouas applico, calor enim illarum resoluitur, & sanguis concrescens obturat, & corruptus graueolet, pessimamque proprietatem acquirit, à prauis vapotibus malignè inquinatus.

B Dubium est, si patientibus ascensum humorum ad cerebrum, & peruigilibus, liceat dare medicamenta somnifera, quia in somno semper caput repletur, & cùm interiora ardeant magis, & plus grauentur, sitque corporis ambitus frigidior, & plus constipatus, videtur esse occasio maior vt interna mittant ad cerebrum, & delirium, & inflammatio augeantur: vigilia verò ad extra mouet, & interna viscera euacuat, & attemperat, di ente Hippocrate, manifestè vigilans est externè calidior, internè frigidior, dormiens è contra. Sed si expulsio fit media irritatione, non habet locum obiectio, quia in somno indolentia obsensus, d fectum datur, & sic cessat expulsio, ardetque in peruigilio cerebrum, & trahit impetuosiùs, vites labascunt, & minùs succi emendantur, sanguis totus redditur acrior, & sic plus expultricem stimulat, siccatur cerebrum magis, & ferociùs delitat, augeturque febris: somnifera verò mordacitatem, & calorem attemperant, succos inquietè detinent, & iam probabilissimum est narcotica sudorifica simul esse, & simul ad cutem mouere: spiritus verò vitales in somno instaurati, & vigorati omnes, pugnant egregiè contra causam morbificam, & ipsam concoquent, & moderantur, vt dubium esse nequeat nullum accidens vt peruigilium medicandum, curandumque esse, nisi sit maligna constitutio, in qua si dormiant ægroti, experg fiant prauiores, casus quidem exitiosus, quia vt in aphorismo dicitur;

C

D *in quo morbo somnus laborem facit, mortale, si vero iuuerit, non mortale.*

Post sudorem indicatorium decimi diei, narrat Hippocrates quod mutatus morbus acutus in acutos ex decidentia, afflixit quadraginta diebus, & tandem solutus fuit suppurato, circa sedem, & alio abscessu strangurioso, ex quibus constat quàm grandis copia requiratur vt febris per pares moueatur, & vt ante docui, quàm diligens debeat esse Medicus in euacuatione totius in primis accessionibus morbi, si liberare ægrum desiderat, alioqui suffocatus à multitudine intra sextum, debitum soluet, si non antea, vt Galenus docuit. Non narrat Hippocrates modum passionis quadraginta dierum; verùm si duplici abscessu,

E vt liberaretur, indiguit, suspicor multa & quod Pythion robustissimus erat, & crassorum, succorum sanguinisque atrabiliarij, & densissimæ compaginis, & quod non fuit satis inanitus à Medicis, aut fuit in victu vehementer culpabilis; hoc vltimum conducit nimis ad diuturnitatem, & terminationem per abscessus, sanguis melancholicus non minus, vt indicat quartanæ prolixitas. Densitas corporis robustissimos homines creat, quia non resoluuntur, & vt non permittunt vtilia resolui, sic nec noxia; quò sit vt breui suffocati pereant, aut si morti resistant ob robur, statim tardissimè conualescant; de qua dispositione *lib. de aliment. sect. 1.* sic summus Dictator exarauit. *Raritas corporis ad transpirationem, quibus plus aufertur, salubrius; quibus minus, morbosius: densitas corporis ad transpirationem, quibus minus*

minus aufertur, morbosum; qui probè perspirant, imbecilliores & saniores, & facilè conualescunt; qui malè perspirant, prius quàm ægrotent, robustiores fuit: cùm vero in morbum inciderunt, difficiliùs sanescunt. Hac autem, & toti & parti. En verba vltima, quod diximus, docentia, in cuius loci expositione Galenus aduertit, quosdam sic à principio sui ortus tam malè constitutos esse, vt semper ægrotent, neque possint valere, etiamsi eis ipsum Apollinem præficias: hocque non solum in toto corpore, sed etiam in singulis particulis visuntur, in causa sunt excrementa, quæ per habitum non extruduntur. Diuturnos morbos à pituita, & atra bile creari tam certum est, vt præceptore non egeat, & Galenus docuit in breui denotatione dogmatum Hippocratis his verbis; *Fiert autem (ait) acutos vt plurimum à bile, & sanguine & ætate vigente, æstiuo, & verno tempore: diuturnos verò à phlegmate, & atra bile, & in finibus, & hyeme.*

Duplex peccatum in praxi committitur, aut plus quàm deceat, aut minùs euacuando; illud crises tollit, vt notauit Cardanus, & quia materia deficit, & lapsa virtus subitas euacuationes excitare non valet: euacuare verò diminutè, si æger non pereat, multùm conducit ad crises, & morbi diuturnitatem, quam si causent crassi humores, fieri nequit sine tenacibus obstructionibus, in quibus concoctio, & extenuatio, incisioque illorum, & reiteratæ expurgationes medela est, nunquam enim succi tam crassi coquuntur simul, & vt coquuntur debent euacuari seligenti pharmaco si impedire periculosos abscessus cupimus, vt contigit Pythioni, aut quod sæpè morbus recidiuet.

Notat Hippocrates probabile esse Pythionem liberatum fuisse multitudine vrinarum, & sic illum exponunt omnes cum Galeno, quod mihi non satis probatur, nam periculi fuga fuit in die decima per sudorem, nec de hac fuga intelligi potest Hippocrates, sed de periculo contracto per perseuerantiam, & diuturnitatem post iudicium sudoris durantem quadraginta diebus, & huius periculum fugit per coctionem materiæ, si vera fuit suppuratio abscessus circa sedem, à qua stranguriosa passio creari facillimè potuit, nec plus liberatus fuit Pythion multitudine vrinarum, quàm euacuatione per abscessum celebrata. Probabilius inde mihi videtur, quod liberatus fuerit à recidiua suppuratione tumoris circa sedem, cuius assidua purgatio deseruit pro fonticulo, in quem sensum dixit Hippocrates omne suppurans est sine recidiua, quia crisis simul, & abscessus est, docuit enim Galenus, & præter Iacobum consentiunt omnes, in vniuersali declinatione nullum perire posse: constituit verò illam coctio materiæ morbificæ, crisis verò à coctione succedens euacuat coctam materiam, sed à periculo primi morbi non liberat, hoc enim est lucrum coctionis, liberat verò à recidiuæ possibili, non tamen semper est necessaria crisis, vt liberetur æger omninò, & securus permaneat.

HISTORIA

HERMOCRATIS.

A die primo ad sextum.

Hermocrates qui ad nouum murum habitabat igne est correptus; cœpit caput illi lumbosque dolere, hypochondrium molliter intendebatur, lingua initio adusta fuit, statim obsurduit, somnum non habuit, sitibundus non admodum, vrina crassa, & rubentes, deposita que non subsidebant; ab aluo combusta, & non pauca exibant, quinto die reddidit tenues vrinas, suspensionem habebant, nec subsidebant, sub noctem delirauit: die sexto arquatus euasit, omnia exacerbata sunt, mente non constabat.

Oncoades video Expositores omnes, Hermocratem laborare febre magna, seu ardente, & id esse intelligendum semper, quod Hippocrates nomine ignis febrem scribit: conueniunt etiam iecur fuisse affectum, & id esse intelligendum semper, quod Hippocrates narrat hypochondrium hoc, vel alio modo præternaturaliter fuisse affectum, quoniam cùm iecur sit pars principalior earum, quæ hypochondrij nomine comprehenduntur, & tactu percipiuntur affectiones earum, quando non determinat partem patientem hypochondriorum, intelligenda est nobilior, & ita esse indicarunt multa, nam lingua statim exusta apparuit, & per aluum combusta, & non pauca deiecit; insomnis erat, & sitibundus, licèt non admodum. vrinæ crassæ, & rubentes, & ictericus color qui die sexto apparuit, iecur pessimè affectum esse efficacissimè suadent, si morbus iecoris fuit inflammatio propria, hoc est cum tumore præter naturam, vt sola phlogosis, quæ semper & incessanter focum putredinis seruat: nondum ex dictis accidentibus liquet, etsi negari non possit, quod distensio submollis ram conspicua tactui, magnum indicium fuit tumoris præter naturam, nam focus solus putredinis sine tumore esse debet, aliequi in omni putrida febre, quæ pituitosa non sit, daretur pulsus durus, quod nullus hactenus docuit, imo oppositum semper Galenus. Ego probabilissimum teneo, vasa partis cauæ iecoris obstructa valdè fuisse, & oppleta sanguine bilioso cum pituita aliqua, sed paucissima, potiùs quam carnem iecoris tumorantem passionem pati, quia breuiùs occisus fuisset æger cum tali passione, & tam grauibus accidentibus molestatus, etsi aliquid erysipelaceum iecur passum fuisse probabilissimum sit. Cauam partem affectam fuisse indicarunt exeuntia combusta, & non pauca per aluum; lingua statim exusta, & sitis quæuis non magna, & magna non fuit, quia in partibus proximis iecoris parti cauæ, rarò non datur crudorum sensibilis porrio, sitim magnam impediens, inde sitis non respondet semper linguæ exustioni, & nigredini, quia vsta fuligo separata à loco illo crudis humectato, linguam afficit, & vrit, in qua cruda excrementa non dantur vitioni, & siccitati obstantia, vt dentur, in vehtriculo, & circa illum: vnde non placet Galenus in expositione, dum dicit: *Atqui in tali lingua, febreque talis, si absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægri esse, aut naturalem ventris facultatem, quâ cibos appetimus, emori;* non enim ex his solis causis, sed ex relata à nobis sæpè contingit, vt in historia tradita à nobis in signia ardentis febris retulimus. Et quid mirum, si tussis sicca (vt dicitur in aphorismo) ardentes febres reddit, non siticulosas? Rursus dubito quomodo historia narrare potest quod Hermocrates non erat multùm siticulosus, si non constabat mente, nam delirans, non solùm non torquetur magna siti, sed omni caret. Hippocrates verò dicit, quod erat æger sitibundus, sed non admodum, percipiebat ergo molestiam sitis, quæ non erat admodum magna, & 2. *aphorism. text. 6.* ex totali indolentia, dum adest causa dolendi, mentem ægrotare infert; dicendo; *Quicumque dolentes parte aliqua corporis omnina dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.* Et quod non ob mentis ægrotationem caruerit siti, ex relatione deducitur, nam in die quinto, in quo vrinas tenues reddidit, delira

delirauit sub noctem, habuit verò [illegible]tò ante linguam exustam, sine siti magna, quibus e[illegible] constat, non ob mortificationem oris ventriculi ma[illegible] siti caruisse, sed humiditate eiusdem, vt docui.

Vrinæ primæ fuerunt crassæ & rube[illegible]tes, & repositæ non subsidebant, nam vt rectè Galenus, in affectionibus iecoris nunquam sunt spetandæ bonæ: crassæ erant, & rubentes, crassæ ob duo, & quia sanguis calore febrili vt lingua vrebatur, seroque assumpto crassescebat, & quia pituitæ non leuis portio in venia erat cum sanguine, & ex feruore vtriusque humoris turbatur maximè, inde serum crassum cum rubore apparet, *Non subsidere* (inquit Galenus) *cum tanta crassitie, crudam significat turbationem, multo spiritu flatuoso præditam, vt mustum, quo fit, vt capitis dolores his vrinis sint adiuncti, quod spiritus cum calidioribus succis caput petat, à quibus meritò intendantur vigiliæ, & periculum est futuri delirij, si acrimoniam humores obtineant.* Hæc Galenus, qui planè inter subiugales enumerat Hermocratis vrinas, & esse de quibus dixit Hippocrates in aphorismo sepruagesimo libri 4. *Quibus febricitantibus vrinæ sunt perturbatæ, quales iumentorum, iis dolor capitis, vel adest, vel aderit.* Fieri verò Galenus docet, materia crassa, ac densa à calore agitata; meliùs diceret crassa, & lenta, hæc enim flatuosi spiritus difficilè dissolubilis ob lentorem est idonea materia, vt exemplo bituminis picis, & resinæ explicuit, quod verbis celauit. Vnde constat humores crudos habuisse Hermocratem, & insignem in vasis feruorem, & hoc ab initio, & inde surdastrum, cum dolore capitis, & lumborum ægrotare cœpisse, quia copia crassi, & flatuosi spiritus cum aliqua humorum portione ex tam grandi feruore sursum ascendente, cerebrum, & auditus organa cœpit replere, & obstruere, & cùm die quinto ex crassis, & turbidis vrinis fieret in tenues subita mutatio, plus succorum in cerebrum transmissum, delirium excitauit sub noctem: ascendit verò plus bilis, quia non solùm ob feruorem subleuatur, vt priùs, sed etiam ex commotione critica iam cœpta ad prauam crisim sexti diei, in qua per ambitum corporis disseminante expultrice excrementum biliosum, ictericus apparuit Hermocrates.

Illud verò ignorare non licet, nimirum quod vrinæ similes subiugalibus non debent esse rubræ; nam iumentorum vrinæ tales non sunt: similitudo ergo esse debet in densitate, crassitie, & turbulentia, & in hoc quod repositæ non clarescant, sed semper crassæ, confusæ, & omni transparentia, & diaphaneitate priuatæ; vrina enim, etsi crassissima excernatur, & turbida, si postea clarescit, subiugalis non est, quod significauit Hippocrates in aphorismo dicendo quod sint perturbatæ quales iumentorum, quæ semper sunt tales in prima apparitione: tales quidem periculosissimæ sunt cuiusque coloris appareant, nam rubor non putatur color lethalis, dicunt cum Galeno Expositores, quia in prognosticis docuit Hippocrates esse colorem salutarem valdè.

Sed nota, ne fallaris, quod de subrubra vrina dixit illud, non de rubra, qualis fuit Hermocratis; hæc enim (vt docui) non fit sine vstione sanguinis; nam rubra crassa, est via ad passeam, & finitur in nigra, vt subrubra fiat à calore moderatiori liquante à sanguine quod est faciliùs liquabile. Est verò quod est serosius, & minùs coctum, sic authore Galeno, crudiorem (hoc est) non exquisitè coctum sanguinem innuit; rubra verò iam sanguinem coctum verti in fuliginem arguit, & si vratur plus, passeus color aderit, descendentibus partibus sanguinis vstione iam separatis, & sero facto crassiori, & densiori, minùsque perspicuo, vt sic ad nigrum tendat, ad portionem opacitatis, vt nigrum apparet, quod priuatur lumine, teste Aristotele, quia lucidum speciem albedinis semper repræsentat, vt experimento constat, vt vmbra nigredinem: quia minùs illuminata illa aëris portio: ergo vrinæ similes subiugalibus, crassæ nimis, turbidæ, & confusæ esse debent, & tam confusæ, vt repositæ non subsideant: hæ enim raro non occidunt grauibus affectionibus cerebri, vt docuit Hippocrates *7. epidem in historia famulæ Eualcida*, cuius finis sunt hæc, *nam vrinæ densæ ac conturbata, certum signum sunt doloris capitis, & conuulsionis, ac mortis.* Et cum vrinis rubris, & perturbatis, vt Hermocrates, occisus fuit Polyphantus, vt dicitur *eodem libro*, in quo illud fuit mirum, quod in morbi initio habuit vrinas tenues, & multas, hypostases verò densas & perturbatas: priùs verò quàm periclitaretur, venerunt rubræ, & perturbatæ æquales iumentorum. Constat verò ex lege præsagiendi, quod vt sint certum signum doloris capitis, conuulsionis, & mortis, debeant originari vt adæquato principio, à solo morbo febrili, non ab aliis causis, aut proprietate indiuiduali, aut affectibus renum, aut vesicæ, nec à critica expulsione coctione præsupposita ad morbi iudicium.

Dubitat Vallesius in expositione Polyphanti, si possibilis sit vrinæ tenuitas cum hypostasi densa, & conturbata, vt in morbi initio illi contigit; nam perturbatio est differentia vrinæ totius, plus quàm hypostasis, & perturbatæ vrinæ sunt oppositæ tenuibus, & de hypostasi dicitur impropriissimè quod sit conturbata. Respondet quod in hypostasi potest considerari perturbatio (etsi non id soleant Authores animaduertere) non minus quàm in ipsa vrina; nam est hypostasis quædam, etsi crassa, tamen continuata, & pellucida, est tamen alia, quæ constat velut exagitatis quibusdam fætibus, & turbida, quæ significationem habet similem reliquæ perturbationi; fit verò aliquando vrina tenuis cruda, nec cum naturali bilis portione mista; continens verò in fundo separatum quoddam crassum, confusum, & turbidum, estque hoc maioris cruditatis, minoris verò conturbationis, quàm cum tota vrina perturbata est; nam vrinæ fusuram manere tenuem minoris alterationis est, crescente verò agitatione, etiam illa crassa hypostasis commiscetur cum fusura, quod actum est in hoc ægroto, initio enim habuit vrinas tenues cum hypostasi perturbata, deinde venit vrina rubra, totaque perturbata.

Verba quidem obscura, nec idoneam rationem problematis reddentia, dubium enim erat, quomodo à calore febrili hypostasis conturbabatur, & vrina tenuis appareret; nam si conturbatio fiebat à vehementia febris, implicare videbatur quod crassum constituens hypostasim non permisceatur cum vrinæ liquore; quæ permixtio est causa adæquata perturbatæ vrinæ & non tenuis: nam Galenus vrinas subiugalibus similes fieri docuit à materia crassa, & densa à calore agitata. Non potest verò in eodem vase feruere crassum, quin ferueat tenue, & crasso permisceatur, cineres enim nunquam feruere faciet tota ignis actiuitas, nisi liquori misceantur, qui solus feruens cinerea subleuat violentissimè, & agitatione assidua, inæqualique commotione cum liquore, aut aqua permiscet. Repugnare ergo videtur, quod tam crassa materia hypostasis intra vasa à calore ferueat, & non permisceatur cum liquore, & sic crassas, seu perturbatas vrinas expelli.

Solutio problematis deduci potest ex ipsa historia, verba sunt; *Vrinæ tenues, multæ, hypostases densæ, & conturbatæ*, quibus insinuat Hippocrates, liquorem vrinæ excessisse multùm corporaturam hypostasis, implicabat verò multum liquorem imbibi posse, & per minima diuidi cum parua quantitate crassi excrementi, & sic crassum statim descendebat, & liquor remanebat tenuis. Est nostra solutio, quod vrinæ fusura, quia

quia febris ab eo intermisit. Verùm quia sudor excrementa impacta in partibus euacuare non potuit, dolores earum permanserunt, non verò febris, ex quo deducitur error Vallesij, & Phrigij. potantium pulmonem, & musculos intercostales verè inflammatos fuisse, vt nuper cum Mercuriali docui: estque magni Medici tantam perturbationem, & sympromatum cumulum videntis, non perturbari, sed sollicitè attendere, si ex morbi pernicie, aut critica commotione originentur. Distinctio verò facilis est, si signa coctionis præcesserint; si non, non est facilis: nam si præcesserunt, non potest morbus deteriorari, & inde si deteriora symptomata adueniant, non ex aucta malitia, & prauitate, sed ex critica commotione oriuntur. Verùm si non coctà materià superueniant, anceps iudicium relinquitur, potest enim casus ex maiori prauitate materiæ pendere, vt ex critica commotione. Distingues verò id probabiliter ex multitudine, & nouitate symptomatum, hæc enim crisim instare portendunt, quia ex commotione totius materiæ non emendatæ, nulla pars sine noua passione relinquitur, quia totum corpus praua euaporatione repletur, & sic plurimæ partes patiuntur, quæ non patiebantur ante, & præcipuè distingues ex tam subita mutatione, vt in critica perturbatione inuenitur, impossibilis quidem ex sola noua alteratione materiæ, & si ex sola aucta putredine, & prauitate casus adueniat, crescent symptomata sola, quæ antea cum morbo semper molestarunt, non tamen nouitas, & pluralitas eorum erit possibilis, quia ad easdem partes, & putredinis focum prauior materia mittitur, non tamen ad nouas, & sic erunt pathemata antiqua maiora, non tamen noua, & varia.

Hæc consideratio magni momenti est ad Medici honorem, & confidentiam, & ad ægrorum salutem: crisim enim prædicendo futuram, quid diuinum apud vulgus putatur, & sic, vt aiebat summus Dictator in præsagiorum proœmio, audent homines se committere Medicis. Ego addo cum confidentia, & spe recuperandi salutem deperditam, quæ confidentia animi, vt hilaritatem ægro conciliat, & omnia auxilia placidè admittit, confert nimis ad morbi eradicationem, vt omne gaudium. Medicus verò visa critica commotione, & contemplata exquisitè causa morbi, & plus attendendo sollicitè partem, aut regionem, ad quam natura peccantem materiam reiicere inclinat, inclinationem iuuabit idoneis auxiliis, si sit regio conueniens, si non, impediet omni ingenio perniciosum decubitum, cum quo interitum machinatur expultrix erronea, quæ succorum retractio, & inclinatio in partem aduersam, & securam indicatur semper, & strictissimè, & citò: iuuare verò per regionem commodam, non semper requiritur, sed tunc solùm quando natura in perseuerantia dolorum, & symptomatum tenax agnoscitur, nullam sensibilem euacuationem tentando, quæ molestia, & tenacitas sæpè contingit, quando materia non cocta pellitur, quia quælibet pars viuentis vt malignam satagit truderè à se: partes externæ contra internas pellentes pugnando, & non permittendo, vt per illas detur iter tam prauæ materiæ, mutua lucta inter internas, & externas partes tenacissima solet dari, quæ si diu durare permittitur, periculum est, ne in partem internam tandem expulsa, mortalis abscessus sequatur, aut inopinata mors. Sic anno præterito, mulierem nobilem febre maligna oppressam rigor die vigesimo inuasit, cum cordis anxietate, & suspitio, fuit molestissimus, ob diuturnitatem, vt penè iam animo linqueretur ob tam pertinacem membrorum concussionem violentam, vires frangentem; contemplatus verò partium externarum vigorem impulsui internarum obstantem, debiliores effœminatasque reddidi, laxantibus oleis, & calidis, & forti frictione detersis, cucurbitulaa multas affigere iussi, & data po-

A tione sudorifica, & alexipharmaca, rigor euanuit, sudore adueniente, extinctæ fuerunt angustiæ, & febre in meliùs mutatà conualuit. Quod etiam imperandum est, si debilia viscera nequeant ad corporis ambitum, & cutem morbi materiam reiicere, in quo casu danda potio est vires instaurana & ad cutem inclinans agitatam materiam, per illam enim desiderare naturam morbum finire, rigor tam molestus, & pertinax indicat. Est verò in hoc casu mouendum ad cutem attractoriis remediis, potiùs quàm sudorificis, virtus enim languens moderatam solùm euacuationem desiderat, & tolerat: ob id docui mouendum esse ad cutem potione vires reficiente, nam quæ nutriunt, & spirituosæ sunt nunquam validè mouent, detinentur enim à natura, vt commutari possint, quo fit vt ad cutem impe-
B tuosè moueri nequeant, vt si aqua carnis cum lapide bezoat, aut ius renue, cum pauco vino odoro, & eodem lapide detur: præstat etiam aliquas guttas aquæ stillatitiæ cynnamomi, aut anisi miscere, sunt enim spirituosissimæ, & celeriter per totum distributæ mouent ad ambitum agitatam, rebellem tamen materiam cum vitium constantia, ob copiam spiritus insperatò creatam, & vitale robur firmantem; vtilis etiam erit confectio alchermes, & hyacinthorum, sed iis minus fides, quia fallacia non carent, vt carent quintæ essentiæ telatæ.

Post iudicium imperfectum diei septimi, rediit rursus febris, vt consueuit ferè semper; quod iudicium
C tentatur materià nondum concoctà, significat enim permanere intus distemperiem, coctionem impedientem, creatam ab excrementis corruptis, & non emendatis. Est verò probabile reditum in die nono contigisse, quia erat dies repetitionis, & periodi accessionum: cum febre redierunt etiam alia sympromata, sed pauciora, & coctà materià, per aluum, & sudorem salubrem crisim celebrauit natura, deiectione nimirum biliosorum, mordacium, nigrorum, & fœtidorum, sed deiectio fuit pauca admodum, cuius defectum sudor compleuit, & sic iudicata perfectè fuit in die legitimo acutorum, neque est facile decidere, si coctio vrinæ præcessit illas euacuationes, aut illæ coctionem; videtur enim hoc vltimum esse lectioni, & narrationi Hip-
D pocratis consonum, priùs enim deiectiones, quàm sedimentum album, & leue retulit, & has priùs apparuisse mihi certius videtur, & mox sedimentum naturale, & postea sudor iudicatorius, alioqui si coctio non præcessisset, rediret febris, vt post septimum contigit, & enarrationis series ita suadet, priùs enim delectiones refert, mox vrinæ sedimentum, & vltimò sudorem: potuit verò deiectio illa tam praua, pauca tamen, coctioni suffragari, quia pars fuit foci putredinis, cuius vel paruissima moles expulsa (vt antea docui) morbum eradicat, aut nimis diminuit, diminuto verò, coctio redditur statim perfectior.

Mirantur Expositores, quod liberata mulier fuerit cum deiectionibus tam exitiosis, nigris, videlicet,
E fœtidis, & paucis admodum, quæ tria vt mortalia ab omnibus Authoribus cum Hippocrate prædicantur: nigra enim vel consummatam vstionem, vel caloris vitalis extinctionem significat; extinctio desperata est, vstio verò consummata cancrosam dispositionem interiùs arguit à succo atrabiliario creatam, & inde exitiosam, & inemendabilem; quam prauitatem damnauit Hippocrates *4. aphorism. 22.* *Morbis* (inquit) *quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supernè, vel infernè exierit, lethale.* Solutio facilis est in nostra historia, apparuerunt enim deiectiones illæ cum manifesta coctione, & meo iudicio in fieri coctionis summæ: tunc verò benè, & salubriter apparent, etiamsi atra bilis exquisita excernatur, vt in fine expositionis aphorismi Galenus docet, qui alibi dixit, iudicia bona, vel in statu, vel parum ante illum debere fieri.

Ego

Ego verò nunquam censebo, quod deiectiones illæ tam exiguæ possunt esse iudicatoriæ morbi acuti febrilis, nisi contingat, quod dicebam modò, euacuari scilicet, quod erat in foco, putredinis causa, & radix totius morbi; sic enim iam vidi vnica solùm deiectione fœminam liberatam, quando breui sperabant omnes vespillonibus tradendam fore. Eueniunt verò huiusmodi portenta, quando humor malignus, qui est putredinis focus in caua iecoris, aut circa illam stabulatur, aut in alia parte primæ regionis; cùm enim distet multum à secunda, non inficit tam exitiosè massam sanguinariam (etsi malignus sit) vt euadere nequeant: liberantur verò præter spem vnica deiectione, quæ semper magna est, & interdum duabus; vt contigit filio illustris Comitis de Colmenar, febre maligna tam oppressu vt vnicum solum, vel alterum diem mortis molestiam differre posse putabatur, à quibus deiectionibus melior reddita febris, mortem effugit.

Nec intelligas quod vrinæ fuerunt semper tenues vsque ad vndecimum, vt videtur insinuare Hippocrates, nam album, & leue sedimentum, nequit tenuitate vrinæ coniungi, priùs enim liquor quam sedimentum crassatur: decimo igitur vrina, vt decebat, cocta apparuit, & vndecima sudor morbum finiuit. Constat verò quod vrina tenuis, & boni coloris, est tenuis, & russa; hæc verò, vt in prognostico docuit Hippocrates, morbum esse crudum significat; sic enim *comm. 2. text. 50. & 51.* scriptum inuenies; *Dum vrina tenuis fuerit, ac russa, crudam significat ægrotationem, vbi morbus diuturnus fuerit. Vrina verò si talis excernitur, periculum est, ne durare æger possit, quoad morbus concoctus fuerit.* Sic Galenus transtulit, Vallesius verò clariùs, vt solet sic; *Cùm est vrina russa, & tenuis, significat morbum crudum esse, si verò diuturnus sit morbus, vrina autem huiusmodi, periculum ne non possit homo sufficere, donec cocta sit vrina*; Quæ translationes ineptissimæ videntur, nam morbi longitudo pendet ex resistentia coctionis materiæ morbificæ; vrina verò tenuis, & russa si longitudinem significat, & ob id potest esse periculosa, & mortalis, lethalior erit in morbis acutis, quia breuiùs occidunt, & tantum tempus ad coctionem non concedunt. Est etiam locutio Hippocratis sic translata impropriissima, & ferè falsa, quia morbus longus multum tempus concedit, in quo mediis auxiliis, & robarara virtute coqui talis vrina poterit, nulla enim maior salutis spes, quàm dari multum tempus in quo calor vitalis resoluere multùm, & multùm etiam emendare possit, & sic morbum finire: & cùm russa vrina quantum ad colorem cocta iam sit, quia color est naturalis, & tenuitas cum tali colore extremam esse repugnet; nequit tantam longitudinem arguere, vt ob illam desperatus sit morbus, imò si longitudo ex vrina non pendet, vt verba Hippocratis innuunt, etiamsi coquatur, non cessabit affectio. Si verò cessat, vt cessare debuit, iam tenuitas cum tali colore arguit morbi diuturnitatem, & indè erit (vt dixi antea) locutio impropriissima, cum repugnet dari nisi in morbis longis, quia si longum tempus ad coctionem requirit, causat ex se longum morbum, vt homo salutetur, quia breui tempore coqui non potest; & si potest breui tempore concoqui, nunquam erit periculosa in morbis longis, quia citiùs coquetur quàm morbus occidat, si vera est doctrina Galeni *1. de crisibus, cap. decimo septimo*, quod vrina tenuis, & russa, sit signum coctionis iam cœptæ, sicut quæ turbida manet, & mitigitur talis: coctio verò iam cœpta non potest esse si in principio appareat tam pertinax ex se, vt longo tempore coqui perfectè non possit, & vt veriùs loquutus fuisset Hippocrates, & cum eo reliqui, deberet scribere. Si verò vrina talis sit, & morbus acutus, periculum erit ne æger sufficere possit donec vrina coquatur.

A Melior ergo videtur Cardani translatio, quæ habet: *Quandiu verò fulua fuerit vrina, & tenuis, morbum incoctum esse significat: Si vere & diuturna fuerit, talis existens, periculum est ne sufficere homo possit, donec vrina concocta fuerit*; Quæ sententia verissima est, quia de acutis morbis intelligenda est, de quibus in opere prognostico agit Hippocrates, in quibus si longum fuerit tempus cruditatis, periculum est ne æger sufficere possit, donec vrina coquatur, quia acuti morbi iudicantur celeriter ad vitam, aut mortem: ad vitam verò iudicari nequeunt, quando cruditas diuturna est, nisi robustus sit æger, cuius robur acutum morbum ex decidentia faciens, vrinam coquet, & liberabitur: stabilitur verò præsagium in communi doctrina asserentium (quæ & Galeni putatur)
B quod tempora vniuersalia proportionem seruant, vt tantum tempus requiratur ad summam coctionem, quantum à principio morbi consumptum fuit vsque ad finem principij, & introitum in augmentum vniuersale; & inde si vniuersale principium diuturnum fuit, necesse erit vt tempus vsque ad iudicium, & crisim, aut perfectam coctionem sit etiam diuturnum; & per consequens periculum ne vires antea deficiant, quia acuti celeriter eas dissipant, continuitate accessionum, & grauitate symptomatum, & sic vrina fulua, & tenuis si diuturna sit, periculosa in acutis est, quia totus morbus breui coqui repugnat, acuti verò longi non fiunt, nisi in robustissimis, acutos ex decidentia facientibus, vt nuper dicebam:
C Quæ doctrina ad omnes acutas passiones, quæ longum principium vniuersale obtinuerunt transferenda est, timor enim est, ne æger sufficere possit vsque ad statum, si proportio illa temporum in duratione putatur esse certa, quam in acutis fallacem millies inueni. Fallit verò quando, aut occultè, aut sensibiliter portio sensibilis causæ malignæ euacuatur; hac enim minuta, crescit robur naturæ, & morbus minùs resistit, sicque breuissimè coquitur, quamuis cruditatis tempus diuturnum præcesserit, vt hic etiam verificetur Hippocratis oraculum, in acutis morbis non sunt omnino certæ præounciationes salutis, aut mortis.

D Curatio morbi Melidiæ.

PHrigius, & Mercurialis venam statim secare præcipiunt, prior notat quod cùm occasiu fuisset menstruorum diminutio, si hæc antiqua erat, venæ supernæ priùs erant secandæ, deinde in cruribus, à quibus sanguis priùs extrahit, si diminutio mensium recens fuerit. Mercurialis dixit, quod si detur nimia plenitudo, secentur priùs venæ supernæ, mox inferiores. Quæ opiniones diuersæ non sunt, quando antiqua diminutio dari non potest sine plethora, & praxis hæc iuxta multorum sequentium Aëtij doctrinam, probabilissima est, & experimento sæpè mihi obseruata, vidi enim à sanguine misso in brachiis, statim menstrua
E apparere, contingit hoc quando plenitudo tutius vasa occludit, per quæ ad vterum sanguis pellendus est, & partes superiores ita grauat, vt nequeat expultrix ad vterum menstrua mouere. Denudatis verò partibus superioribus, incipiunt mouere deorsum, & menstrua fluere; non continget verò mensium apparitio si euacuatio superior abundans fuerit, quia tollere potest totum quod expellendum erat ad vterum; præsertim quod semper sectio brachiorum, vt docet Galenus, menstrua reuellit, ad superiora sanguinem inclinando. Requiritur ergo plenitudo magna totius, & quod euacuatio brachiorum magna non sit, vt securè venæ supernæ priùs secentur in menstruorum defectu, aut diminutione. In præsenti verò historia praxim dictam suadet dolorum atrocitas, tot partes supernas molestans, & plenitudinem superiorum

[A] efficaciter significans. Peccat verò Mercurialis venam internam secando, quæ minùs partibus superioribus vehementer afflictis, quàm communis, aut cephalica succurrit, quæ secandæ extra dubium sunt, præsertim si capitis dolor vigeat, ne inflammatio superueniens, quam dolor tam vehemens pollicetur, deprauata passio reddatur: & si id consulueris, cucurbitas partibus infernis affiges, ne tota plenitudo ad superiora inclinetur, & statim à missione sanguinis crura vehementer fricati, & diutiùs imperabis, oleo rutaceo, aut irino manibus vnctis, & omni alio auxilio inferiùs trahente vtendum, vt obstemus tam graui molestiæ superiorum partium; tam impetuosus enim ascensus, aut [B] phrenitidem, aut apoplexiam, vel conuulsionem periculosissimè machinatur. Si verò vrgentia superiorum partium non dentur, etsi non leuiter doleant, securius est secare priùs venas inferiores, & copiosè, vt eodem die bis vena secetur, & ter si oportuerit, vbi ascensus impetuosus timetur ad cerebrum, præsertim in tam robustis, vt erat Melidia: nam quò robustior est æger, ferocissimæ, & impetuosissimæ fluxiones mouentur, vt repentè ægri obmutescant, & fiant syncopes cardiacæ, & mors inopinata, vt 4. *de victu acutorum*, Hippocrates, & Galenus docuerunt.

Euacuato corpore redditui menstruorum inhiat sollicitè Phrigius, etsi calorem mouentium menstrua pertimeat. Ego verò minimam indicationem hanc [C] censeo in tam acutis morbis; nam præter victus rationem attenuantem, redditum difficilem reddentem, difficillimum illum efficiunt sanguinis missiones in acutis passionibus tam necessariæ, vt æger liberetur, nec minùs peruigilium, & incessans resolutio à calore febrili, & inquietudine necessariò eueniens, quod etiam suadet rara terminatio in acutis per menstrua superuenientia, vt testari possim bis talem terminationem vsque ad hunc diem non vidisse. Ratio est, quia illa euacuatio sanguini perfectiori proprior est, instituta enim est ad prolis formationem, & incrementum; morbi verò acuti, ex praua corruptione sanguinariæ massæ oriuntur, à qua in malignam cacochimiam degenerat, & inde aduersatur fini naturali menstruorum, [D] sicque natura per eam partem rarò terminat morbos acutos totius corporis, quod firmat suppressio lochiorum à partu, cuius redditus tam difficilis quotidie expertus est, etsi omni ingenio, & efficacibus remediis à Medicis procuretur, & sic cacochimia tam proxima, & immediata vtero. Et ratio à priori præter dictam, desumitur ex modo quo natura morbos acutos iudicat, subitus enim est, & confertus euacuationis modus, quia irritatio causæ ad crisim excitans molestissima est, & ferox; nam vt Galenus docuit, iudicia fiunt in vehementissimis accessionibus, & sic conferta euacuatio à natura tentatur per sudorem, vomitum, aut alui deiectionem; euacuatio verò per vterum à natura assueta, lenta est, & paulatim celebra- [E] tur, primis diebus præsertim, & sic per eam partem nunquam ferè acutos morbos iudicat, vt nec per vrinam, quia hæc etiam euacuatio paulatim, & sensim fit, & seri euacuationi destinata, non humoribus multis, & subitò, nisi quando morbosè deprauatur, vt in diabete, & vrinæ profluuio, quæ sunt affectiones ob id rarissimæ, Galenus, & omnes experti sumus.

Sopori occurres cucurbitis per totum affixis, & quia dolores partium superiorum inconcussi, & stabiles fuerunt, multam materiam in illis impactam fuisse significant, vt necesse sit in regione superiori aliquas scarificari, & profundè, & scarificationes apertas permittere, vt ego soleo, sic enim virus, & ichores maligni expirant, & minùs caput grauatur, Incipiet verò cucurbitarum firmatio ab inferioribus, & in supernis scarificabuntur, & si virtus constet, etiam in natibus,

[A] vt occurras toti mittenti, & partibus supernis afflictis; horrores enim diei sexti malignum irritamentum neruorum, & ascensum ad cerebrum innuunt, cum sopore, & rubore maxillarum, & leui delirio. Mouebantur simul acria, & cruda excrementa, vt cum sopore deliraret, quod est facillimum dormientibus, & cùm cucurbitæ tam validè fluentes succos detineant, & retrahant, conferunt nimis terminationi sudorum, vt huic contigit die septimo, præsertim si cutis oleis idoneis post cucurbitas laxetur, & rarefiat, vt fieri debet ad maiorem transpirationem putridorum, & vt à visceribus retrahantur ad corporis extima. Et quod hyrudinum applicatio mariscis, quando caput [B] tentatur, & delirare cœpit, sit vtilissima, experimento constat, præsertim quando suppressio menstruorum, aut diminutio præcessit, & maximè si culpà vteri obstructi, aut meserei malum foueatur, & ascensus ad cerebrum iuuetur, cui obstant etiam expurgantes clysteres, cruda, & melancholica deorsum trahentes, sine oleis parati, ne virtus humorum eductiua hebetetur, & si stercorum durities adsit, præcedent emollientes, vt deponantur fæces; post expurgantes, & si ob soporem non operentur vt solent, suppositoriis ex hieris maioribus vim sopitam expergefacies, vt clysteres reiiciantur, & vnà excrementa maligna, & succi commoti, sed non expulsi ob soporem obscurantem molestiam sensus, vt non expellat expultrix, quod etiam procu- [C] rabis laxantibus inunctionibus totius ventris ab vmbilico inferiùs, permixto vnguento artanitæ, si febris permittat, & venter inferior non æstuet, est enim magnum auxilium lubricus aluus, quando cerebrum cœpit à toto tentari sopore, aut delirio, vel acuto, & grauante dolore, & horrores, aut tremuli motus molestant, vt huic. Quæ intelliges dum sopor, tremuli motus, & horrores molestabant, nam post septimum diem, & sudorem, aluus lubricus, etsi satis moderatè, eiiciebat biliosa, mordacia, & nigra quo tempore detergentibus clysteribus, & anodinis res agenda erat, vt dolor sedaretur, & excoriationi poneretur obstaculum, & partim iuuaretur expulsio tam prauorum excrementorum, quorum cohibitio pernicio- [D] sissima fuisset, & moderatè potius sollicitanda erat, quia praua, & ab illa habuit vrina idoneum sedimentum, vt docui: nec placet Mercurialis nullum auxilium circa alui deiectionem admittens, sed res agenda vt dixi.

Euacuato iam corpore mitigandi erant dolores thoracis, & aliarum partium, anodinis, & resoluentibus, & assumptâ aquâ stillatitiâ florum chamemali in quantitate quatuor, aut quinque vnciarum moderatè calida cum lapide bezoar, vt ad cutem mouerentur humores: & quia censeo tam intensos dolores, & tot partium, flatuosum plurimum habuisse, sedantur verò optimè aqua dicta, & magis sudore excitato, & cucurbitis supra locos afflictos appositis, tra- [E] hunt enim flatuosam substantiam per modum incantamenti, vt docuit Galenus, & si humor tenax esse putabatur, vt erat rationabile, à quo crassi flatus eleuabantur, scarificanda erat cucurbitula, si locus patiens erat capax illius, sin minus resoluentia maiora imperanda erant, & attractoria etiam, vt internas partes desereret causa, & traheretur ad cutem. Est mihi probatissima vnctio cum butyro naphæ odorifero, imbuto puluere subtilissimo anisi, & legitimæ camphoræ pro resolutione substantiæ flatuosæ partium thoracis, & neruorum, & sedatione dolorum: est etiam celebre castureum pro neruis dolentibus, sicut inunctio cum oleo lumbricorum, amygd. dulcium cum modico camphoræ, aut liquamentum axungiarum recentium cum butyro, recenti puluere castorei, croci & camphoræ; & si decocta pro regione thoracis ad dolorem mulcendum, & resolutionem molestantium imperaueris,

caue

caue ne infrigidentur, & plus lædant, quàm prosint, nec contemnenda vnctio cum oleo Mathioli, mirè enim flatus dissoluit, & crassos succos extenuat. Estque præsidium mirabile ad resoluendam flatuosam substantiam zedoariæ decoctum, præsertim si in illo frustum camphoræ ardens quinquies, aut septies extinguatur, quo auxilio despetatas passiones hystericas destrues.

Illud verò notabis, quod symptomata ob criticam commotionem molestantia, sedantur bene, & securè iuuando naturam, vt euacuationem quam tentat nondum tamen viam detegit, determinet, in pugna enim, & repugnantia partium inter se, potest periculosissimus decubitus in partem nobilem firmari, vt exemplo antea à nobis allato docuimus, si enim velis tot symptomatibus, auxiliis tam variis occurrere, vt illa indicant, & Phrigium turbarunt, præter quàm quod lædes satia, & fastidiosissimus eris, impedies fortasse naturam ne pellat quod tentat, & periclitabitur æger. Remedium igitur erit naturam dubiam dirigere per viam commodam causæ, & naturæ morbi, statim enim ab incepta euacuatione moderantur, tepescuntque omnia, & tandem cum ipsa euacuatione morbus, & symptomata cessant.

His expositæ sunt historiæ primi libri: prætermittimus modo historias secundi explanare, quia nullus quem legerim curationem illarum fuit ausus scribere, fortassis quia minus frequentes, vt sunt reuera, quas nos Deo dante aperiemus postquam ægrotos libri tertij explicuerimus, sunt enim grauissimi, & magni momenti ad medicam praxim.

ÆGROTVS PRIMVS,

Ex libro tertio, de vulgaribus morbis.

Pythion qui propè Telluris ædem habitabat, cæpit primo die tremor à manibus febris acuta, vagabatur; altero die omnia fuerunt exacerbata: tertio eadem erant: quarto aluus pauca, mera, biliosa, deiecit: quinto omnia exacerbata sunt, tremores manebant, somni erant tenues, aluus constitit: sexto sputa varia subrubra: septimo os distortum est: octauo omnia exacerbabantur, tremores etiam permanebant: vrina à primo vsque ad octauum diem tenues, decolores, quæ suspensionem habebant nubilosam: decimo sudauit, sputa subcocta, iudicatus est, vrina circa iudicium subtenues: Quadragesimo à iudicio die suppuratio circa sedem: & stranguriosus abscessus factus est.

ME o iudicio laborauit Pythion quartana continua notha, cuius causa fuit humor melancholicus vstus cum bilis acris mixtione; habuit enim diem secundum primæ accessionis grauissimum, & quintum, qui fuit secundus secundæ accessionis similiter, & octauum tertiæ accessionis secundum non minus grauem, quia in eo omnia exacerbabantur: permanebat verò symptomatum pernicies maior duobus ferè diebus, quod indicauit Hippocrates tertium diem enarrans, dicendo, quod in illo eadem aderant, hoc est non remittebantur sensibiliter, estque hoc consentaneum typo quartano tam graui, & à tanta materia creato, quà ex tam pernicioso more velut miraculosè, ex peracuto per decidentiam facto longiori, iudicium salubre quadragesimo habuit, in quo philosophor moueri per pares, vt in tertiana continua paribus molestante; nam vt in hac, dies secundus, & sextus grauissimi sunt, sic in quartana continua paribus molestante, secundus, & tertius primæ accessionis grauissimi sunt; quintus, & sextus secundæ, octauus, & nonus tertiæ: nam vt quartani circuitus continui sunt longiores tertianis, sic molestiæ eorum qui per pares mouentur longiores necessariò esse debent, & vt molestia maior tertianarum per pares in die secundo se ostendit, sic quartanarum in secundo, & tertio, quia longioris constitutionis, & maioris, & crassioris materiæ cùm sint, diutius quodlibet tempus fatigat. Hoc habuit singulare sudor diei decimi, incidisse in die, qui erat leuior, quia primus quarti circuitus: docuit verò Galenus ab experimento doctus, se didicisse, quod iudicium, & crises in vehementioribus accessionibus celebrentur & inde in vndecimo, aut duodecimo iudicatorius sudor Pythionis erat venturus, in quibus vigor, & augmentum quartæ accessionis incidere erat necesse. Solutionem ex ipso Galeno accipies, docuit enim *lib. 3. de diebus decretoriis*, in peracutis quemlibet diem iudicatorium esse posse: ratio est quia crisis suscitatur ob irritamentum magnum naturæ, præsertim quando non coctam materiam reiicere cogitur, & cùm peracuti morbi tam molestissimi sint, & tam assiduè naturam quolibet die lancinent, datur in quolibet ad expulsionem irritamentum sufficiens, & sic peracutorum quilibet dies criticus esse potest.

In primo die delirare, & manibus tremere cum acuta febre, & mortem effugere, tam infrequens est si quid aliud; meritòque Mercurialis putat focum putredinis proximum capiti fuisse, aliter enim non deliraret in primo morbi insultu, & continuè per tot dies, ex nullo enim signorum concursu certiùs agnoscitur cerebrum pati primariò, quàm ex delirio continuo, & hoc stabilitur magis, quando nulla affectio præcessit, cerebrum in consensum trahens, vt nulla in Pythione prior apparuit: & si historia ordinem symptomatum, vt apparuerunt, refert, cœpit tremor à brachiis, febricitauit statim, & simul delirauit. Est verò propriissimum symptoma delirij, motus tremuli brachiorum in acuta febre, innuit enim tremor ille, neruosum genus iam pati, & si brachia tremant, pati spinalem medullam colli, & humores malignos, & mordaces cerebrum petere, vt rarum sit in malignis febribus à tremore delirium non superuenire: nam vt in aphorismo dicitur; *Quibus in febribus ardentibus tremores fiunt, delirio soluuntur.* Non itaque tremor ille fuit à Galeno depictus à duplici motore pendens, grauitate nempè deorsum, & facultate animali sursum, hic enim insignem languorem facultatis motiuæ requirit, qui dari nequit in prima morbi inuasione, in homine præsertim tam robusto, vt fuit Pythion; nam solus qui vires Gigantis æmularetur, morbum tam exitiosum, & tam atrociter inuadens superare, & debellare potest, & hoc suadet delirium tremoribus superueniens, vt dicitur in aphorismo, qui non de tremore proprio, sed de motibus conuulsiuis inuoluntariis à Galeno exponitur. Quinimò censeo, tremores illos à robusta facultate creatos fuisse, & mediis illis magnam portionem excrementorum sursum ascendentium insensibiliter expulsam fuisse, & tam vtiliter, vt propter illam, ne cerebrum inflammaretur, & æger periret, contingit.

☞ Pauca biliosa, & meracia, seu syncera quarto die expulsa per aluum, vituperantur ab omnibus, quia pauca, & syncera, quod mihi non probatur absolutè,

semper enim quod natura aliquid peccantis materiæ extra reiicit, amplector vt bonum. Melius esset non dubiè, quod plus euacuaret, si euacuat quod conuenit, sed cur malum quod vt causa bonum est, & in casu nostro amabile; tentat enim natura per conuenientem regionem portionem morbificæ causæ expellere, & contrarium motum pernicioso sollicita opponit, erroneè enim in principio morbi materiam in cerebrum inclinauerat summo periculo. Erit ergo optimum tentare retrogradum motum, & per regionem tam idoneam reuellere, quæ exitiosè in cerebrum erant pellenda; tam longè sum à damnatione huius motus, vt censeam iuuandum esse à Medico semper in casu Pythionis, ob dictam rationem, & quia syncera euacuabantur, an decet prauiora intus detineri; non certè. Si ergo Medicus naturam adminiculantem inuenit, & mouentem per regionem salubrem, & euacuantem quod decet, sed diminutè, debet motum illum iuuare, aut accusare Hippocratem quòd 4. *acut.* præceperit, scamonea mediocriter purgare, si venter murmurauerit, & excrementa biliosa fuerint, præsertim quando in die decretorio incepit euacuatio; certiùs que desiderium euacuandi monstratur per moderatas euacuationes, quàm per ventris murmurationem, & dato pharmaco eductorio in die in quo tepidè pellebat natura (erat enim quartus) complebatur desiderium illius, & Hippocratis præcipientis ante diem quintum iuuandam esse naturam, si murmure inclinationem euacuandi publicabat, quam Vallesius turgentiam impropriam appellauit, & vt opinor expurgatur securiùs, quàm dum propriè molestata turget, quando in turgentia propria ignorat cæca viam idoneam euacuationi, & sic cum periculo turget, sollicita quærens partem debilem, in qua molestantia excrementa deponat, quæ si fortè sit princeps, lethaliter in illa quiescent, cui infortunio occurrens Hippocrates, docuit statim purgandam esse, moram remedij clamando, vt ego illum sugillo, quòd solùm ante quintum diem si venter murmuret expurgare præcepit; nam vt in turgentia propria quolibet die expurgare cogimur, sic in impropria exequendum, si materia morbi pellatur remisè, & id celebratur securiùs, & leuiori medicamento satisfacimus. Securiùs dixi, quoniam in turgētia propria agnoscitur errabunda natura, attractorio medicamento vago illo motu resultens, cùm moueat per diuersam regionem, & aluum ignoret, ob quod vehementiori pharmaco egemus, cui si resiltat, & aucta commotione, & turbatione, excrementorum crescat turgentia, quia irritatiu necessariò crescet, & hallucinata cum sit, viam idoneam, & salubrem ignorans, præcipitio maiori, & plus obcœcata pellet ad interna, quia molestata magis, quo periculo expurgatio dum per aluum monet vrbata, fœliciter imperatur, & leuissimo pharmaco, quia ipsa per viam illam faciliùs, & acti euacuat.

Quinto omnia fuerunt exacerbata, erat enim secundus secundi circuitus, vt antea docui, omnes verò secundi fuerunt grauissimi; aluus verò constitit, nec amplius biliosa deiecit, sed per aliam viam expulsionem tentauit in die sexto, sputa varia, subrubra excernendo; est enim frequentissimum, quando totum corpus mittit ad supera, recipere aliquid succorum ascendentium partes intermedias, & quod receperunt sua partiali crisi detrudere, & hoc thoraci euenit, si tussi reiecta fuere sputa varia, & subrubra, si verò simplicis fuit excretio sine tussi, à cerebro descenderunt in fauces, vt fieri solet quando præter naturam onustum se exonerat in partes subiectas; vt non sine ratione quis indicare posset, os distortum septimo, fuisse in musculos maxillarum, inferioris præsertim exoneratum cerebrum, aut conuulsione violenta, expulsionem excrementorum quæ receperunt à toto, aut cerebro, procurare, vt tentarunt manus motibus conuulsiuis assiduis se liberare vsque ad decimum, in quo sudor, & sputa subcocta grauitatem tot symptomatum iudicarunt in bonum: non enim censeo tremores manuum cessasse, quia causa eorum sputis fuit expulsa, sed quia sudore fuit totum corpus perpurgatum: & quia hoc in caput pellebat, & in ascensu nerui superiores, & manuum offendebantur; tremebant dum ascensus conseruabatur à toto mittente, & sudore perpurgato quieuit transmissio, & cessarunt tremores, nam si sputa, (vt putat Galenus) iudicarunt, & finierunt tremores die decimo, remitti deberent à die sexto, in quo varia, & subrubra fuerunt, cuius contrarium narrat historia, vt notaret Hippocrates ob pertinaciam, & molestiam eorum, septimo permanere, & octauo, velut declarans sputa, illos non moderasse, nec sine censura iocuriæ doctrina Galeni potest admitti; censet enim tremores illos fuisse proprissimos, quando iacent infirmi, nec membra subleuare possunt, nec volunt, sine quorum motu sursum essentiam veri tremoris dari repugnat, quod placitum sequuti sunt Mercurialis, & Phrigius, Vallesius verò nostram sententiam amplectitur, aut ego illius.

De vrinis notat Hippocrates vsque ad octauum fuisse tenues, decolores, accidentia iuxta communem sensum omnium debita ascensui bilis ad cerebrum, & hinc delirare. Sic Galenus 4. *aphorism. comm.* scripsit *Aquosa vrina magnam cruditatem ostendunt, & præterea flauam bilem ad caput totam rapi.* Dixit totam, hoc est, tota illa quæ cum vrina descendere debebat, rapta fuit ad caput, tuncque vrinæ apparent albæ, & perspicuæ, extremam cruditatem significantes; cum quibus nullum delirantem vidit Galenus liberatum. Pythion verò periculum fugit, quia non habuit tam extremam cruditatem, vt essent vrinæ albæ omninò, sed tenues, & decolores, hoc est, tenues, & pallidæ nimis remissæ. Decolores (inquit Vallesius) dicuntur aquosæ, tales enim sunt, quæ colorem minimè omnium habent, tenues verò, & aquosæ, maximæ cruditates sunt, quare suspensiones non fuerunt bonæ, candidæ, & leues, sed obscuræ, turbidæ, nebulosæ. Ego verò non capio, cur vrina tenuis, & decolor ob raptum bilis ad cerebrum, debeat extremam cruditatem significare, sed solam separationem humoris biliosi, si ab hoc pallorem totum, (vt cum Galeno tenent omnes,) & corporaturam quandam, & crassitiem suscepit: certumque mihi est, perspicuas magis fieri vrinas, vt magis deficit bilis tingens, bilis enim opaca est magis, quàm serum, & inde vt tingitur plus à bile, diaphana minùs redditur, quod euidenter indicat vrina ictericorum opaca omninò facta, quia plurima bile saturatur: vndè fit, quod sine noua coctione crassescere, & colorari possit, cessante bilis ascensu in cerebrum; descendet enim cum vrina, vt per salutem solebat, sicque ob solam permixtionem crassescet, & naturaliter colorabitur, vnde quod dixit Galenus nullum delirantem cum vrina alba, & perspicua sanatum vidisse, non ita pendebat sanatio ex vrinæ coctione, vt grauitate mali; nam alba, & perspicua vrina magnam copiam bilis caput obsidere significat, & inde magnam phrenitidem, quæ irremediabilis est: nam si vt ipse docuit, omne genus phrenitidis est exitiale, miraculum erit magnam phrenitidem non occidere breui.

Hic pulchra, dubia, & noua occurrunt, si secta vena in phreniticis vrinam albam, & perspicuam habentibus, debebat serum sanguinis extracti album, vt vrina apperere, videtur iuxta Galeni doctrinam eodem colore albi ornatum fore serum cum sanguine extractum, idem enim est in specie, & indiuidualibus qualitatibus remanens intra vasa, cum per vesicam excreto, & inde vtrumque priuatum bile apparebit, si tincturam vtrumque mendicatur ab illa. Dubito rursus, cur phrenenicæ accessiones non cessant quando vrina alba, & perspicua apparet; iam enim videtur

detur deficere materia biliosa intra vasa nouos circuitus fouens, si illi à bile mota in cerebrum generandi sunt, vt videatur periculosius esse in phreniticis vrinam flauissimam esse, quàm albam, quia flauities arguit materiæ grandem copiam vasa continere, quæ nouos paroxismos fouere possit: alba verò morbi caussa denudata existit, & sic deficere materiam pro noua repetitione accessionum. Dubium rursus est, in quo loco fiat separatio bilis, vt ea deficiente appareat vrina alba; nam semel sero permixta, videtur impossibile per impulsum separari ob exquisitam mixtionem per minima cum sero, impulsus enim soli bili communicari, & non sero repugnat, cùm sit serum tam capax vt illa, sicut quando natura per vrinam morbos iudicat, non pellit humorem seorsim, sed cum sero, & vt crebrò portionem humoris maligni per renes expellit, trudit simul portionem vrinæ, etiamsi hæc inculpata reuera sit, vt pellit etiam vitales spiritus cum excrementis quibuslibet, & aqua hydropicorum, & purè thoracis, & cuiusvis abscessus aperti. Vnde deducitur inflammationem phrenitidis, aut eius affluxum serosam esse debere, si vera inflammatio non requiritur, quod videtur absurdum, & consensui omnium refragari, peruertitque susceptam curationem phreniticorum. Nec minùs vrget, quod determinet naturam, vt tam erroneè operetur, quòd pellat in cerebrum bilem, quæ lotium tingere debebat, nam si via constat, & publica est, quia vrinæ serum vt solebat per illam reiicit, cur non reiicit, vt solebat cum sero; nullus enim Author hactenus docuit impeditam esse viam in phrenitide, per quam bilis cum sero mittenda erat, & vt errat separando bilem à sero, cur serum non pellit simul cum bile, in phreniticis.

Sed hæc soluuntur facilè, erit enim serum phreniticorum album, vt lotium, si bilis tingens iam serum mittatur in cerebrum, aut separetur in loco à quo intra erat ad tingendum. Quod vero vrina alba non sit occasio vt accessiones non repetant, est quia vt generatur bilis, mittitur ad cerebrum, & sic potius est signum continuitatis expellentis, & accessionum perseuerantiæ: neque laudatur vrina flaua, est tamen melior quàm alba, & perspicua, quia maiorem deprauationem arguit nihil biliosum per renes reiicere.

Difficilius est quod de determinatione petitur, & de separatione bilis iam sero permixtæ: determinatio pendet ex debilitate contracta in membro recipiente, est enim communis doctrina, fluxiones recipiendas esse in parte debili. Si vrgeas quod partes intermediæ inter mittentem, & recipientem debiles non sunt, & sic impedient transitum per illas, non obstat: nam intermediæ sunt debiliores prima expellente, sed non tam debiles, vt non possint pellere in aliam debiliorem, & sic fluxio finitur in parte debiliori omnibus. Nec obstat, quod si via, per quam naturaliter consueuit natura pellere, libera est, & talis non resistit huic naturali expulsioni, mittet per illam vt solebat, nam debilitas alterius non potest conuocare ad se quod per naturalem aliam regionem semper à natura pellebatur, cùm nihil influat in partem mittentem determinans illam, vt in debiliorem præ cæteris pellat, & sic non datur idonea ratio de erronea, & tam deprauata missione in partem tam nobilem, & cur cum tam exitioso operandi modo, viam tam consuetam, & tam necessariam pro vitæ tutela derelinquat.

Hæc instantia ficulnea est, quando pars recipiens trahit ad se, quo secluso nihil inuenio mihi satisfaciens respectu partium mittentium per renes, nisi dicas quod cùm sit præternaturale quod mittitur, resistunt huic transmissioni, & sic per aliam viam pellitur in partem superiorem. Est tamen inanis solutio, quia sequeretur resistere renes vrinæ febrium putridarum, malignarum præsertim, quod non fit, sed tam

A liberè pellitur, & trahitur ad illis, velut si naturalissima esset. Mihi videtur nullam rationem probabilem dari posse determinationis tam prauæ, & erroneæ partium mittentium naturaliter per renes serum humorum, ob quam biliosum humorem separent à sero, & ad cerebrum pellant, nisi detur impedimentum aliquod, quod obsiter missioni per consuetum iter bilis tingentis, vt hic contingat idem quod in voluulo, in quo natura tam erroneè operatur, vt stercora per secessum pellenda, pellat sursum per os exitio tam certo. & hoc contingit non loco in quo exquisita permissio seri cum bile facta iam est, sed in eo in quo bilis creatur, & mittenda est per vasa, vt sero permisceatur ad con-
B stitutionem naturalis vrinæ, iuxta mentem Galeni; iudico enim improbabilem separationem solius bilis à sero, quando iam exquisita permixtio facta est, vt est improbabilis separatio vitalis spiritus, & excrementi expulsi, si iam spiritus excremento permistus supponatur, alioqui non debilitaretur æger in excrementi expulsione; censeoque bilem iam tingentem vrinam in quantitate tam parua, tingere liquorem, vt etiamsi separaretur, non creasset tam desperatam passionem ob paruitatem materiæ, vt hinc teneas quod in loco in quo separatio fit, non erat sola quantitas bilis pro vrina tingenda requisita, sed copia maior, & sic maior expellitur vt generetur phrenitis, & non sola quantitas, quæ vrinæ tingendæ dicanda erat: hoc-
C que tandem intellige de bile permista cum sero in quantitate requisita ad naturalem tincturam, nam si excederet illam intra vasa cum sero, dubium non est solam separari posse, quia per minima non est celebrata permixtio, vt in ictericis, & sic seorsim potest expelli ad creandas accessiones; idemque iudicium feres de portionibus humorum diuersas accessiones creantium, si simul sint permixti intra vasa, nunquam enim seorsim pellitur humor, & omninò syncerus, nisi excedat proportionem debitam statui naturali, vt velut supernatet: indicium est crisis per sanguinis fluxum, in qua, etsi sola bilis culpabilis sit in exquisita tertiana continua, nunquam expellitur sola, sed tota massa sanguinea, quia illi per minima permixta iam est, & hæc
D est causa (vt alibi docui) cur nequeat natura humorem solum peccantem tempore cruditatis excernere, sed bonos simul cum malo: est enim tempore cruditatis feruor insignis in sanguine toto vbi humor putrescit, & feruor ille exquisitè humores permiscens, obstat ne possit natura solum humorem peccantem expellere, qui feruor, vt obstat naturæ, sic etiam medicamento expurganti, vt tempore cruditatis in febribus trahere possit syncerum peccantem humorem, nisi supernatet, vt excessus illius supra reliquos, illum à reliquis separet, & nudum secretumque ab aliis, supernatantia exponat medicamento trahenti, in quo casu minoratiua expurgatio à nobis tempore cruditatis admittitur, quia trahitur liberè, & sine turbatione naturæ, & reliquo-
E rum humorum.

De nebulosa suspensione vrinarum, multa scripserunt. Expositores Galenum sequentes, parum mihi probabilia, ego intelligo idem, quod nubis suspensa, vt suspensa significat locum altiorem, quem nubecula in vrina occupare potest, hæc enim suspensa propriissimè dicitur, quia altissima: & cùm eius colorem non referat Hippocrates, putandum est quod fuerit alba, & coctionem aliquam significare, & sic aduertit Author, quod vrinæ circa iudicium erant subtenues, hoc est, crassiores quàm vsque ad octauum; nam vsque ad illum tenues semper apparuerunt, vt hinc teneas indicium diei decimi cum manifesta satis coctione factum fuisse, vt etiam sputa subcocta indicarunt, & sic tam vtile fuisse, quod acutiem, & periculum subitò eliminauit, vt post illud iudicium cronicus, & securus morbus redditus, spatium quadragesimum peteret, vt per

abscessum stranguriosum, & tuberculum circa sedem supputatum prorsus terminaretur: iam enim docui ex mente Galeni, quòd omnis morbus per pares affligens, si periculum fugit laborans, est quia crises intempestiuas tentando, grandem portionem causæ deponit, & post illas si sit robustus, multo tempore indiget, vt tantam materiam, vt ad motum per pares requiritur, superare totaliter queat, vt Pythioni contigit, qui crisim intempestiuam distulir vsque ad decimum, quia materia melancholica, non ita molestat vt biliosa, & fortassis erat Pythion sensus obtusi, vt minùs molestaretur, & cùm robustissimus esset, ferre potuit molestiam vsque ad manifestam coctionem acrioris materiæ decimo expulsam; crassior verò, & minus torquens longo tempore indiguit, vt superaretur, & ob crassitiem duos creauit abscessus in inferna regione: nam vt *in aphorism. 4. aphor. 44.* dicitur: *Quos febres longa exercent, iis tubercula, vel labores in articulis fiunt.*

Curatio morbi Pythionis.

CVrationis initium insinuauit Galenus in expositione primi diei, dicendo; oportebat igitur Hippocratem cum hominem animaduerteret in periculo esse, ad sanguinis missionem accedere, aut primo die si nullum contineret venter cibum inconcoctum, aut omninò altero, hocque magis quod primo die exposito scripserit; *Altero die cuncta sunt exacerbata.* Quæ doctrina satis clarè animaduertit, quàm periculosum sit non concocto cibo venam secare, quando in morbo tam periculosum se ostendente in primo insultu, venam secare in primo die condemnat, & in secundo auxilium celebrat supponendo iam cibum concoctum esse. Ex eadem doctrina aliud non parui momenti deduces, nimirum quod in die secundo quando omnia exacerbata erant, non recusat sectionem venæ, sed anxiè eam hortatur ob præceps periculum, quod nos docuimus, in historia Philisci. Nec dubium est, quod dies secundus grauissimus totus fuerit, narrante historia, quod tertio eadem aderant, hoc est, simili tormento, & grauitate torquebatur. Nos addimus, non semper sufficere spatium vnius diei ad coquendam satietatem, & si hoc Medicus iudicet, quia gulæ æger obsecundauerit, non solùm in die, aut nocte morbo immediatis, sed in antecedentibus diebus, non erit secutum Galeni præceptum, sed statim dandum est medicamentum lenitiuum, vt breui multitudo crudorum primæ regionis deponatur, & detur breuiur occasio secandi venam in morbo tam celeriter periculum pollicente, nisi vomitu, aut clysteribus huic indicationi satisfacere sine eductorio medicamento possimus, quod minus certum, & tutum mihi videtur, in morbo tam impetuosè plenitudinem pro insultu ad caput mittente, & non pendebat transmissio à cruditate ventriculi, & meserei.

Non docuit Galen. in qua parte erat vena aperienda, & mihi videtur probabilis praxis quorundam secantium priùs talum, & per interualla fluentem sanguinem cohibere, & rursus permittere (vulgo *per pausas* Græcè per Epaphæresim) vt maior reuulsio, & cum minori vitium dispendio celebretur, & hoc necessarium plus censeo, quo minor materia ad cerebrum pulsa fuerit, & maior plenitudo totius, quam distrahere ad infera conuenit: & id etiam suadet melancholicus sanguis, & crassus, liberiùs, & meliùs in aqua calida emanans, vt grauitate natiua deorsum se præcipitando, impetu delationis trahat secum impetuosiùs totius plethoram, molestantem superna, & paratam iam, & inclinatam vt pellatur ad cerebrum summo periculo. Si verò quod iam cerebrum possidet, multum sit, & vigeat, communis vena brachiorum secanda est, vt simul toti mittenti, & capiti affecto succurramus, fietque extractio copiosa, & si vires permittant, post decem horas reiterabitur; est enim generosi Medici celeri periculo celeriter occurrere. Præsertim in morbis per pares periodicantibus, qui (vt vidimus) ita vrgent vt ante coctionem crises anticipent, quæ in multa materia periculosissimæ, & difficillimæ sunt. Censeo enim in Pyrhiune varia excrementa fuisse, leuiora verò, & acriora sursum delata, cerebri, & neruorum symptomata creasse, & hæc sudore decimi diei expulsa fuisse, sed manebat crassissima pars, & multa reliquorum succorum in inferiori regione, quæ quadraginta diebus à sudore afflixit, & abscessibus inferioribus fuit iudicata, & hæc copia sanguinis crassi educitur vtilissimè tali sectione, & parum iuuatur æger secta vena brachiorum, stabulatur enim in venis meserei; non in supernis, de qua consideratione ad praxim non leui, nouiter egi in curatione quartanæ, exponendo præceptum Galeni docentis, quod sanguis non educatur, si exeat ruber, & flauus.

Sectâ venâ, caput rigandum erat oxyrrhodino, & clysteres attrahentes imperandi, quodlibet genus reuulsionis per duras frictiones crurum, per pedilabia, ligaturas molestas fœmorum, & vesicantia tentandum erat, ne malum in cerebrum auctum desperatum redderetur, sic frictiones ab humeris deorsum cum aspero linteo, & calido post innunctionem totius dorsi cum oleo anthemidis, & puluere nitri non parum iuuabunt, & ad criticos sudores idoneè disponent. Erat etiam oxyrrhodinum collo applicandum, vt *cap. de castoreo* Galenus commendat; erat enim materia ascendens acerrima, & fuliginosa satis, motus conuulsiuos molestissimos excitans, quæ oxyrrhodino cohibebitur satis, in collum & in synciput repelletur, & cerebrum muniet: cucurbitæ etiam siccæ, & scarificatæ in partibus inferioribus, & in medio dorsi vtilissimæ erunt, vt tempore conciliandi somnum saccharum rosaceum Hispaniæ in fine mensæ, & cœnæ sumere, vt ascensus vaporum malignorum impediatur, & somnus concilietur: hyrudinum mariscis applicatio magni momenti erit in affectu melancholico, & caput tam assiduè tentante.

Quia in quarto die, pauca, mera, & biliosa aluus deiecit, docuit in huius diei expositione purgandum esse si natura pigrè euacuabat, & euacuabat idonea: quod intelliges si euacuatio illa non fuit earum, quas in initio accessionum solet natura mouere, partem ad focum, & partem ad aluum mittendo, & hàc semper minoratur accessio, nec indicat medicamentum expurgans, nec malum signum est, sed opus optimum, quia illa portio si non pelleretur per aluum, pelleretur ad focum, & accessionem intenderet. Huius sortis censeo fuisse euacuationem Pythionis, quia in omnibus primis diebus accessionum per quartos, in quibus initium accessionis incidebat, semper natura aliquid reiecit, vt primo die ad cerebrum, in quarto per aluum, in septimo os fuit contortum, & in decimo sudauit, copulando sudorem criticum cum minori, quem moueret si non accederet dispositio ad crisim, vt copulatur sæpè. Si verò motio diei quarti non fuit accessionalis, sed critica diminuta, æstimanda erat, & iuuanda, vt docui medicamento seligenti, & præcipuè bilis, quæ videbatur melãcholiæ mixta, & primis diebus vires suas magis ostendit, eritque securissimum, & optimum syrupus regius cum pulpa tamarindorum, & decocto pugini, aut manna in sero dissoluta, aut rhabarbari infusio in eodem sero cum syrupo solutiuo ros. vel decoctum cordiale cum eodem syrupo, & diacatholicone, aut mechoacana radix in ilre, quæ si legitima sit nullum inuenies innocentius, & securius medicamentum.

Est etiam magni momenti quando causa morbi caput inuadit cum motibus conuulsiuis, contemperare mordacitatem succorum, & inclinare inquietos humores ad cutem; sic enim mirè impeditur eorum ascensus,

ſus, & ad cutem tranſlatis magna reuulſio fit; hebetata enim acrimonia, moderatur expultrix, & concuſſio neruorum ceſſat, quietique humores coquuntur faciliùs: acrimoniam mitigat aqua ceraſorum dulcium, & cardui mariæ ſeu lactei, ad cutem transfert aqua bugloſſæ lupulorum, borraginis, & cardui benedicti. Et ſi Gallici morbi ſuſpicio ſit, aliquid ſmilacis aſperæ in decoctis addetur, ſi vera eſt opinio docentium quod frigida ſit, mirè enim ad cutem excrementa inclinat, & ſudorem prouocat, quem validè mouet puluis ſuccini albi in aqua frigida datus. Ignoro quidem cur ſudorifica imperanda non ſint quando tam inclinata ad cerebrum expultrix agnoſcitur, & tam exitioſè; præſertim quando auxiliis malignitatem reprimentibus, & febrem contemperantibus tam ſecutis poſſumus vti, & tam certus eſt eorum effectus, eſtque inſignis, & vniuerſalis reuulſio totius ab internis ad extra, nec eſt neceſſarium dictas potiones calidas dare in febribus acutis, vt moueant ad cutem, & ſudor prouocetur. Frigidæ ſumuntur alacriùs, & ſi ſtatim moderatè ſolùm æger coopertus quieſcat, effectus ſequetur conuocandi ad cutem, quod etiam facit lapis bezoar, cornu cerui, & vtrunque ſuccinum, ſed album validiſſimè, vt decoctum ſeminis milij. Illud dolendum eſt, quod quando impetu maiori natura mittit in cerebrum, non datur occaſio mouentium ſudorem, & inclinantium ad cutem: miſſio enim maior eſt in initio, & augmento acceſſionum quando corpus aſtrictum eſt, vt docuit Galenus, & ſic cutis & habitus corporis ineptiſſima ad recipiendum, vt ob id validior ſit ad cerebrum expulſio illis temporibus, & ſine fruſtrentur potiones extra mouentes; ergo dandæ ſunt in initio vigoris, & fine, & declinatione, vt vrgentia indicauerit; ante acceſſiones verò ſequendum Traliani conſilium, cucurbitas imperantis duabus, aut hora ante acceſſionis initium, vt antequam corpus occludatur, trahantur humores mouendi ad cerebrum, ad membra inferiora, & ad cutem. Ego verò, & in ipſa inuaſione cum multa flamma figendas conſulo, & pedes, & crura, & femora calida ſemper eſſe procuro, ne infrigidata, aut tepida repellant intus ſuccos, & excrementa, vt partes internæ onuſtæ magis, cerebrum plus onerent, & aggrauent; & ſi aſcenſus ſit ferox, intra horam reiterandæ ſunt vſque ad principium acceſſionum, & ſcarificandæ in cruribus, aut natibus aliquæ. Eſtque vtiliſſimum hoc auxilium, & celebre, quo aliquos præter ſpem liberauimus, ſoleoque ante horam acceſſionis bis & ter cucurbitas affigere, & oleis laxantibus cum moleſtis frictionibus ad cutem retrahere, & inclinare humores acceſſionem facturos.

De columbarum applicatione plantis pedum ante acceſſiones, vt maligni vapores caput petentes trahantur deorſum, lege Schenkium *lib. 6. de febribus fol. 83.* ex experimentis Dodonei. Potentior, inquit, eſt omnibus relatis columba viuens in duas partes per dorſum diſciſſa, & mox cum ſanguine ſub plantis pedum diligenter ligata, quæ non modo vaporoſos ſpiritus ad caput ferri prohibet, ſed & eò per latus reuocat, atque ſic grauiſſimos dolores capitis ſopit, & deliria ſedat, quod frequentiùs experimentis compertum: eodem etiam modo exanthemata ad inferiores partes retrahit, ſic vt circa faciem, & caput pauciora, & circa pedes plura proueniant: liganda autem eſt ſub pedibus columba, præcipuè in ipſis exacerbationibus febrium, vel paulò ante, pedibus interim calentibus, atque illic horis ad minus duodecim ſinenda. Deinde adimenda, & in alueum aquæ frigidæ mox abiicienda, ne odore moleſta ſit, & præfertur ad huiuſmodi diuerſionem columba reliquis, vel volucribus, vel etiam animantibus, propter ſingularem & eximiam proprietatem humanæ naturæ gratam, & amicam qua pollere videtur. Ego verò reſolutoriam vim in-

A ſignem in columbis agnoſcens, & plurimæ nitroſæ qualitatis participes eſſe, eſſéque earum ſtercus velut potentialis ignis, vt ſolis calore actuatum ardeat, vt docuit Galenus, calore illo attractorio vtiles eſſe poſſe non recuſo, nec dubito & vt conſulo pedum calorem vt vtilem, conſulo columbarum auxilium, dummodo campeſtres ſint, non cicuratæ, hæ enim excrementitiæ ſunt, & minus idoneæ attractioni violentiæ tam requiſitæ in aſcenſu impetuoſo ad cerebrum, quia non tam calidæ: nec vſque ad duodecim horas permitto vnicam columbam, ſed nouas applico, calor enim illatum reſoluitur, & ſanguis concreſcens obturat, & corruptus graueolet, peſſimamque proprietatem acquirit, à prauis vaporibus malignè in-

B quinatus.

Dubium eſt, ſi patientibus aſcenſum humorum ad cerebrum, & peruigilibus, liceat dare medicamenta ſomnifera, quia in ſomno ſemper caput repletur, & cùm interiora ardeant magis, & plus grauentur, ſitque corporis ambitus frigidior, & plus conſtipatus, videtur eſſe occaſio maior vt interna mittant ad cerebrum, & delirium, & inflammatio augeantur: vigilia verò ad extra mouet, & interna viſcera euacuat, & attemperat, dicente Hippocrate, manifeſtè vigilans eſt externè calidior, internè frigidior, dormiens è contra. Sed ſi expulſio ſit media irritatione, non habet locum obiectio, quia in ſomno indolentia ob ſenſus defectum datur, & ſic ceſſat expulſio, ardetque in peruigilio ce-

C rebrum, & trahit impetuoſiùs, vires labaſcunt, & minùs ſucci emendantur, ſanguis totus redditur acrior, & ſic plus expultricem ſtimulat, ſiccatur cerebrum magis, & ferociùs delirat, augeturque febris: ſomnifera verò mordacitatem, & calorem attemperant, ſuccos inquietè detinent, & iam probabiliſſimum eſt narcotica ſudorifica ſimul eſſe, & ſimul ad cutem mouere: ſpiritus verò vitales in ſomno inſtaurati, & vigorati omnes, pugnant egregiè contra cauſam morbificam, & ipſam concoquent, & moderantur, vt dubium eſſe nequeat nullum accidens vt peruigilium medicandum, curandumque eſſe, niſi ſit maligna conſtitutio, in qua ſi dormiant ægroti, expergefiant prauiores, caſus quidem exitioſus, quia vt in aphoriſmo dicitur,

D *in quo morbo ſomnus laborem facit, mortale; ſi vero iuuerit, non mortale.*

Poſt ſudorem iudicatorium decimi diei, narrat Hippocrates quod mutatus morbus acutus in acutos ex decidentia, afflixit quadraginta diebus, & tandem ſolutus fuit ſuppurato, circa ſedem, & alio abceſſu ſtranguirioſo. ex quibus conſtat quàm grandis copia requiratur vt febris per pares moueatur, & vt ante docui, quàm diligens debeat eſſe Medicus in euacuatione totius in primis acceſſionibus morbi, ſi liberare ægrum deſiderat, alioqui ſuffocatus à multitudine intra ſextum, debitum ſoluet, ſi non antea, vt Galenus docuit. Non narrat Hippocrates modum paſſionis quadraginta dierum; verùm ſi duplici abſceſſu,

E vt liberaretur, indiguit, ſuſpicor multa & quod Pythion robuſtiſſimus erat, & craſſorum, ſuccorum ſanguiniſque atrabiliarij, & denſiſſimæ compaginis, & quod non fuit ſatis inanitus à Medicis, aut fuit in victu vehementer culpabilis; hoc vltimum conducit nimis ad diuturnitatem, & terminationem per abſceſſus, ſanguis melancholicus non minus, vt indicat quartanæ prolixitas. Denſitas corporis robuſtiſſimos homines creat, quia non reſoluuntur, & vt non permittunt vtilia reſolui, ſic nec noxia; quò fit vt breui ſuffocati pereant, aut ſi morti reſiſtant ob robur, ſtatim tardiſſimè conualeſcant; de qua diſpoſitione *lib. de alimen. ſect. 1.* ſic ſummus Dictator exarauit. *Raritas corporis ad tranſpirationem, quibus plus aufertur, ſalubrius; quibus minus, morboſius: denſitas corporis ad tranſpirationem, quibus*

minus

minus aufertur, morbosum; qui probè perspirant, imbecilliores, & saniores, & facilè conualescunt; qui malè perspirant, priùs quàm ægrotent, robustiores sunt: cùm vero in morbum inciderunt, difficiliùs sanescunt. Hæc autem, & toti, & parti. En verba vltima, quod diximus, docentia, in cuius loci expositione Galenus aduertit, quosdam sic à principio sui ortus tam malè constitutos esse, vt semper ægrotent, neque possint valere, etiamsi eis ipsum Apollinem præficias: hæcque non solum in toto corpore, sed etiam in singulis particulis visuntur, in causa sunt excrementa, quæ per habitum non extruduntur. Diuturnos morbos à pituita, & atra bile creari tam certum est, vt præceptore non egeat, & Galenus docuit in breui denotatione dogmatum Hippocratis, his verbis; *Fieri autem* (ait) *acutos vt plurimum à bile, & sanguine & ætate vigente, æstiuo, & verno tempore: diuturnos verò à phlegmate, & atra bile, & in senibus, & hyeme.*

Duplex peccatum in praxi committitur, aut plus quàm deceat, aut minùs euacuando; illud crises tollit, vt notauit Cardanus, & quia materia deficit, & lapsa virtus subitas euacuationes excitare non valet: euacuare verò diminutè, si æger non pereat, multùm conducit ad crises, & morbi diuturnitatem, quam si causent crassi humores, fieri nequit sine tenacibus obstructionibus, in quibus concoctio, & extenuatio, incisioque illorum, & reiteratæ expurgationes medela est, nunquam enim succi tam crassi coquuntur simul, & vt coquuntur debent euacuari seligenti pharmaco si impedire periculosos abscessus cupimus, vt contigit Pythioni, aut quod sæpè morbus recidiuet.

Notat Hippocrates probabile esse Pythionem liberatum fuisse multitudine vrinarum, & sic illum exponunt omnes cum Galeno, quod mihi non satis probatur, nam periculi fuga fuit in die decima per sudorem, nec de hac fuga intelligi potest Hippocrates, sed de periculo contracto per perseuerantiam, & diuturnitatem post iudicium sudoris durantem quadraginta diebus, & huius periculum fugit per coctionem materiæ, si vera fuit supputatio abscessus circa sedem, à qua stranguriosa passio creari facillimè potuit, nec plus liberatus fuit Pythion multitudine vrinarum, quàm euacuatione per abscessum celebrata. Probabilius inde mihi videtur, quod liberatus fuerit à recidiua suppuratione tumoris circa sedem, cuius assidua purgatio deseruit pro fonticulo, in quem sensum dixit Hippocrates omne suppurans est sine recidiua, quia crisis simul, & abscessus est, docuit enim Galenus, & præter Iacobum consentiunt omnes, in vniuersali declinatione nullum perire posse: constituit verò illam coctio materiæ morbificæ, crisis verò à coctione succedens euacuat coctam materiam, sed à periculo primi morbi non liberat, hoc enim est lucrum coctionis, liberat verò à recidiua possibili, non tamen semper est necessaria crisis, vt liberetur æger omninò, & securus permaneat.

HISTORIA

HERMOCRATIS.

A die primo ad sextum.

Hermocrates qui ad nouum murum habitabat igne est correptus; cœpit caput illi lumbosque dolere, hypochondrium molliter intendebatur, lingua initio adusta fuit, statim obsurduit, somnum non habuit, sitibundus non admodum, vrinæ crassæ, & rubentes, depositæque non subsidebant; ab aluo combusta, & non pauca exibant, quinto die reddidit tenues vrinas, suspensionem habebant, nec subsidebant, sub noctem delirauit: die sexto ictericus euasit, omnia exacerbata sunt, mente non constabat.

CONCOADES video Expositores omnes, Hermocratem laborare febre magna, seu ardente, & id esse intelligendum semper, quod Hippocrates nomine ignis febrem scribit: conueniunt etiam iecur fuisse affectum, & id esse intelligendum semper, quod Hippocrates narrat hypochondrium hoc, vel alio modo præternaturaliter fuisse affectum, quoniam cùm iecur sit pars principalior earum, quæ hypochondrij nomine comprehenduntur, & tactu percipiuntur affectiones earum, quando non determinat partem patientem hypochondriorum, intelligenda est nobilior, & ita esse indicarunt multa, nam lingua statim exusta apparuit, & per aluum combusta, & non pauca deiecit; insomnis erat, & sitibundus, licèt non admodum: vrinæ crassæ, & rubentes, & ictericus color qui die sexto apparuit, iecur pessimè affectum esse efficacissimè suadent, si morbus iecoris fuit inflammatio propria, hoc est cum tumore præter naturam, vt sola phlogosis, quæ semper & incessanter focum putredinis seruat: nondum ex dictis accidentibus liquet, etsi negari non possit, quod distensio submollis tam conspicua tactui, magnum indicium fuit tumoris præter naturam, nam focus solus putredinis sine tumore esse debet, alioqui in omni potrida febre, quæ pituitosa non sit, daretur pulsus durus, quod nullus hactenus docuit, imo oppositum semper Galenus. Ego probabilissimum teneo, vasa partis cauæ iecoris obstructa valdè fuisse, & oppleta sanguine bilioso cum pituita aliqua, sed paucissima, potiùs quam carnem iecoris tumorantem passionem pati. quia breuiùs occisus fuisset æger cum tali passione, & tam grauibus accidentibus molestatus, etsi aliquid erysipelaceum iecur passum fuisse probabilissimum sit. Cauam partem affectam fuisse indicarunt exeuntia combusta, & non pauca per aluum; lingua statim exusta, & sitis quæuis non magna, & magna non fuit, quia in partibus proximis iecoris parti cauæ, raro non datur crudorum sensibilis portio, sitim magnam impediens, inde sitis non respondet semper linguæ exustioni, & nigredini, quia vsta fuligo separata à loco illo crudis humectato, linguam afficit, & vrit, in qua cruda excrementa non dantur vstioni, & siccitati obstantia, vt deorur, in ventriculo, & circa illum: vnde non placet Galenus in expositione, dum dicit: *Atqui in tali lingua, febreque tali, si absit ingens sitis, alterutrum indicat, aut mentem læsam ægri esse, aut naturalem ventris facultatem, quâ cibos appetimus, emori*; non enim ex his solis causis, sed ex relata à nobis sæpè contingit, vt in historia tradita à nobis in signis ardentis febris retulimus. Et quid mirum, si tussis sicca (vt dicitur in aphorismo) ardentes febres reddit, non siticulosas? Rursus dubito quomodo historia narrare potest quod Hermocrates non erat multùm siticulosus, si non constabat mente, nam delirans, non solùm non torquetur magna siti, sed omni caret. Hippocrates verò dicit, quod erat æger sitibundus, sed non admodum, percipiebat ergo molestiam sitis, quæ non erat admodum magna, & 2. *aphorism. text. 6.* ex totali indolentia, dum adest causa dolendi, mentem ægrotare infert; dicendo; *Quicumque dolentes parte aliqua corporis omnino dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.* Et quod non ob mentis ægrotationem careret siti, ex relatione deducitur, nam in die quinto, in quo vrinas tenues reddidit,

delira

deliravit sub noctem, habuit verò multò ante linguam exustam, sine siti magna, quibus etiam constat, non ob mortificationem oris ventriculi magna siti caruisse, sed humiditate eiusdem, vt docui.

Vrinæ primæ fuerunt crassæ & rubentes, & repositæ non subsidebant, nam vt rectè Galenus, in affectionibus iecoris nunquam sunt sperandæ bonæ: crassæ erant, & rubentes, crassæ ob duo, & quia sanguis calore febrili vt lingua vrebatur, seroque assumpto crassescebat, & quia pituitæ non leuis portio in venis erat cum sanguine, & ex feruore vtriusque humoris turbatur maximè, inde serum crassum cum rubore apparet, *Non subsidere* (inquit Galenus) *cum tanta crassitie, crudam significat turbationem, multo spiritu flatuoso præditam vt mustum, quo fit, vt capitis dolores his vrinis sint adiuncti, quod spiritus cum calidioribus succis caput petat, à quibus merito timendumur vigiliæ, & periculum est futuri delirij, si acrimoniam humores obtineant.* Hæc Galenus, qui planè inter subiugales enumerat Hermocratis vrinas, & esse de quibus dixit Hippocrates in aphorismo septuagesimo libri 4. *Quibus febricitantibus vrinæ sunt perturbatæ, quales iumentorum, iis dolor capitis, vel adest, vel aderit.* Fieri verò Galenus docet, materià crassa, ac densa à calore agitata; meliùs diceret crassa, & lenta, hæc enim flatuosi spiritus difficilè dissolubilis ob lentorem est idonea materia, vt exemplo bituminis picis, & resinæ explicuit, quod verbis celauit. Vnde constat humores crudos habuisse Hermocratem, & insignem in vasis feruorem, & hoc ab initio, & inde surdastrum, cum dolore capitis, & lumborum ægrotare cœpisse, quia copia crassi, & flatuosi spiritus cum aliqua humorum portione ex tam grandi feruore sursum ascendente, cerebrum, & auditus organa cœpit replere, & obstruere, & cùm die quinto ex crassis, & turbidis vrinis fieret in tenues subita mutatio, plus succorum in cerebrum transmissum, delirium excitauit sub noctem: ascendit verò plus bilis, quia non solùm ob feruorem subleuatur, vt priùs, sed etiam ex commotione critica iam cœpta ad prauam crisim sexti diei, in qua per ambitum corporis disseminante expultrice excrementum biliosum, ictericus apparuit Hermocrates.

Illud verò ignorare non licet, nimirum quod vrinæ similes subiugalibus non debent esse rubræ; nam iumentorum vrinæ tales non sunt: similitudo ergo esse debet in densitate, crassitie, & turbulentia, & in hoc quod repositæ non clarescant, sed semper crassæ, confusæ, & omni transparentia, & diaphaneitate priuatæ; vrina enim, etsi crassissima excernatur, & turbida, si postea clarescit, subiugalis non est, quod significauit Hippocrates in aphorismo dicendo quod sint perturbatæ quales iumentorum, quæ semper sunt tales in prima apparitione: tales quidem periculosissimæ sunt cuiusque coloris appareant, nam rubor non putatur color lethalis, dicunt cum Galeno Expositores, quia in prognosticis docuit Hippocrates esse colorem salutarem valdè.

Sed nota, ne fallaris, quod de subrubra vrina dixit illud, non de rubra, qualis fuit Hermocratis; hæc enim (vt docui) non fit sine vstione sanguinis; nam rubra crassa, est via ad passeam, & finitur in nigra, vt subrubra fiat à calore moderatiori liquante à sanguine quod est faciliùs liquabile. Est verò quod est serosius, & minùs coctum, sic authore Galeno, crudiorem (hoc est) non exquisitè coctum sanguinem innuit; rubra verò iam sanguinem coctum verti in fuliginem arguit, & si vratur plus, passeus color aderit, descendentibus partibus sanguinis vstione iam separatis, & sero facto crassiori, & densiori, minúsque perspicuo, vt sic ad nigrum tendat, ad portionem opacitatis, vt nigrum apparet, quod priuatur lumine, teste Aristotele, quia lucidum speciem albedinis semper repræsentat, vt experimento constat, vt vmbra nigredinem, quia minùs illuminata illa aëris portio: ergo vrinæ similes subiugalibus, crassæ nimis, torbidæ, & confusæ esse debent, & tam confusæ, vt repositæ non subsideant, hæ enim rarò non occidunt grauibus affectionibus cerebri, vt docuit Hippocrates *7. epidem in historia famulæ Eualcida*, cuius finis sunt hæc, *nam vrina densa ac conturbata, certum signum sunt doloris capitis, & conuulsionis, ac mortis.* Et cum vrinis rubris, & perturbatis, vt Hermocrates, occisus fuit Polyphantus, vt dicitur *eodem libro*, in quo illud fuit mirum, quod in morbi initio habuit vrinas tenues, & multas, hypostases verò densas, & perturbatas: priùs verò quàm periclitaretur, venerunt rubræ, & perturbatæ æquales iumentorum. Constat verò ex lege præsagiendi, quod vt sint certum signum doloris capitis, conuulsionis, & mortis, debeant originari vt adæquato principio, à solo morbo febrili, non ab aliis causis, aut proprietate indiuiduali, aut affectibus renum, aut vesicæ, nec à critica expulsione coctione præsupposita ad morbi iudicium.

Dubitat Vallesius in expositione Polyphanti, si possibilis sit vrinæ tenuitas cum hypostasi densa, & conturbata, vt in morbi initio illi contigit; nam perturbatio est differentia vrinæ totius, plus quàm hypostasis, & perturbatæ vrinæ sunt oppositæ tenuibus, & de hypostasi dicitur impropriissimè quod sit conturbata. Respondet quod in hypostasi potest considerari perturbatio (etsi non id soleant Authores animaduertere) non minus quàm in ipsa vrina; nam est hypostasis quædam, etsi crassa, tamen continuata, & pellucida, est tamen alia, quæ constat velut exagitatis quibusdam fæcibus, & turbida, quæ significationem habet similem reliquæ perturbationi; fit verò aliquando vrina tenuis cruda, nec cum naturali bilis portione mista; continens verò in fundo separatum quoddam crassum, confusum, & turbidum, estque hoc maioris cruditatis, minoris verò conturbationis, quàm cum tota vrina perturbata est; nam vrinæ fusutam manere tenuem minoris alterationis est, crescente verò agitatione, etiam illa crassa hypostasis commiscetur cum fusura, quod actum est in hoc ægroto, initio enim habuit vrinas tenues cum hypostasi perturbata, deinde venit vrina rubra, totaque perturbata.

Verba quidem obscura, nec idoneam rationem problematis reddentia, dubium enim erat, quomodo à calore febrili hypostasis conturbabatur, & vrina tenuis appareret; nam si conturbatio fiebat à vehementia febris, implicare videbatur quod crassum constituens hypostasim non permisceatur cum vrinæ liquore; quæ permixtio est causa adæquata perturbatæ vrinæ & non tenuis: nam Galenus vrinas subiugalibus similes, fieri docuit à materia crassa, & densa à calore agitata. Non potest verò in eodem vase feruere crassum, quin ferueat tenue, & crasso permisceatur, cineres enim nunquam feruere faciet tota ignis actiuitas, nisi liquori misceantur, qui solus feruens cineres subleuat violentissimè, & agitatione assidua, inæqualique commotione cum liquore, aut aqua permiscet. Repugnare ergo videtur, quod tam crassa materia hypostasis intra vasa à calore ferueat, & non permisceatur cum liquore, & sic crassas, seu perturbatas vrinas expelli.

Solutio problematis deduci potest ex ipsa historia, verba sunt; *Vrinæ tenues, multæ, hypostases densæ, & conturbatæ*, quibus insinuat Hippocrates, liquorem vrinæ excessisse multùm corporaturam hypostasis, implicabat verò multum liquorem imbibi posse, & per minima diuidi cum parua quantitate crassi excrementi, & sic crassum statim descendebat, & liquor remanebat tenuis. Est nostra solutio, quod vrinæ fusura,

quia

quia copiosa, non descendebat ex eisdem locis, à quibus materia hypostasis, & sic implicabat exquisitè misceri eum illa, quia non efferuescebat in eodem loco, sed liquor in pluribus, hypostasis in paucissimis; & sic, etsi in loco hypostasis serum permisceretur cum illa, non tamen in aliis, à quibus vrina deriuata, quia multa erat, diluebat serum eum hypostasi mixtum, & quia excedebat liquor tenuis multis numeris crassum, erat vrina tenuis, & hypostasis densa, & turbata.

Est alia probabilissima ratio; nempe quod materia hypostasis sit difficillimæ diuisionis per minima, vt nequeat à quouis calore, aut impetu diuidi, nam sine diuisione per minima, non potest cum toto liquore confundi, & misceri, vt tota vrina appareat turbata, & crassa qualis iumentorum. Sed hæc ratio non est pro casu posito, quoniam in fine venit vrina rubra, & perturbata, qualis iumenti, & sic materia hypostasis diuisibilis erat per minima, & quia febris fuit vehemens multum serum resoluens, & in primis diebus multam copiam seri per vrinam natura reiecit, mansit postea serum proportionatum hypostasi, & per minima duo illa corpora mixta turbatas vrinas, & rubras crearunt.

Est etiam mihi probabile, in succis, & excrementis putridis, & vitiis, dari vim fermentariuam à qua ferueant, & misceantur inter se, vt atra bilis, & acetum terram fermentant; & visum est deiectioner in vase, non solùm feruere, sed ferè per diem durare feruorem, non sine admiratione omnium, sicque corpora crassa misceri, & turbari, feruere internè, & nihil pati liquorem vrinæ, & erit desperata affectio.

De ictero sexti diei.

D*Ie sexto delirauit, omnia fuerunt exacerbata, & factus fuit ictericus:* De infœlicitare sexti diei multa scripserunt Auctores, seducti doctrina Hippocratis, & Galeni, & iudicia illo die celebrata difficilia esse, 4. *aphorism.* docuit Hippocrates, Galenus verò, vt tyrannus iudicare notar, rationem nullam tradendo, & contra illus stat authoritas propria, quando Hippocrates 1. *epid. sect.* 3. *text.* 14. docet, in febribus per pares periodicantibus, esse decretorium optimum diem sextum, taliter, quod si aliter iudicentur morbi, significent recidiuam fore, & fieri perniciales; & Galenus in expositione huius loci, scripsit, prædictos dies benè, & firmiter iudicare, & firmos esse morbos iudicatos paribus diebus. Nos verò censemus sextum diem ineptissimum ferè semper esse iudicationibus bonis; nam aut morbus mouetur per pares, aut impares, si paribus, est causa multitudo materiæ, hæc verò cocta esse nequit in die sexto, vt vidimus ex Galeno 3. *de diebus decretoriis*, in historia Philisci; & vehementia accessionum vrget naturam, vt intra sex dies iudicium tentet, quia vt ipse docuit, plurimos occidit, si crisis intra illos dies non fiat, vt verè dicas, ob tam grande irritamentum, & in materia cruda crisim tentatam esse: crisis verò multæ materiæ, & crudæ, & in die in quo à motu lunæ nullum auxilium suscipit natura, nequit non esse iudicium difficile. Si verò per impares morbus moueatur, est periculosissimum iudicium illius diei, quia non fit adiuta natura à motu lunæ, quia in die sexto nullum aspectum celebrat. fit ergo iudicium ob intolerabile irritamentum, & hoc non propter multitudinem, quia alioqui moueretur per pares; ergo propter solam prauitatem materiæ, quia in die pari si morbus mouetur per impares, non datur accessio, sed leuissima pars eius, in qua natura minùs molestatur, quàm in primis tribus temporibus: ergo nec à molestia propter multitudinem, nec propter vehementiorem accessionis partem, nec auxiliata ab aspectu; ergo duæ tantùm causæ supersunt vt crisis in sexto tentetur, prauitas nempe maior materiæ, quàm die quinto dabatur, aut retentricis debilitas: vtrumque verò potuit acquiri vehementia accessionis quinti diei, aut quia malignius materia corrupta fuit, aut quia retentrix plus debilitata.

In Hermocrate omnia fuerunt exacerbata sexto die, vnde & prauitas, & incrementum accessionis potuerunt molestare expultricem, vt tale iudicium tentaret. Copia etiam bilis quotidie augebatur, quia iecuris phlogosis assiduè crescebat in morbo lethali: hæc ictetica passio die sexto creata vituperatur ab Hippocrate, non quia sexto, sed quia ante septimum aduenit, vt constet deteriorem esse, in quarto, aut quinto, aut aliis primis diebus; sic habetur 1. *aphorism. text.* 62. *Quibus in febribus morbus regius ante septimum diem accidit, malum.* Ratio Galeni est, quia ictericus ante septimum fit, aut propter iecoris inflammationem, aut obstructionem, aut scirrhum; iudicatque impossibile, quod ante septimum possit bilis iudicatoriè excerni, sed impossibilitatis nullam rationem tradit. Certum mihi apparet, morbum regium ante septimum creatum significare bilis multitudinem, & crassitiem multam fuisse significat abscessus vniuersalis totius ambitus: crassitiem arguit, quod à sanguine separata bilis, fuit tota reposita in cute; totam intellige, quæ separata fuit, non totam quæ aderat, nam sic cessaret malum: huic verò copiæ, copulata crassities, difficillimam concoctionem causat, indeque intra sex dies superari repugnat, & minus si ante sextum creetur. Est verò pessimum signum in morbis acutis multam & crassam esse materiam, quia celeri motu periculum machinatur; multa verò & crassa causa implicat celeriter coqui. Est verò intelligenda doctrina Hippocratis, si sola ictetica passiu contingat, non solùm quòd sit mala, sed satis periculosa, quia nunquam iudicat benè, sed consortio aliarum euacuationum indiget, si euasurus est æger, vt docuit 1. *epid. sect.* 2. *text.* 65. dicendo; *Erant qui sexto die morbo regio afficerentur, sed iis purgatio profuit per vesicam, vel aluus turbatus, vel larga sanguinis eruptio*; vt Heraclides, cui per nares sanguis erupit, aluusque fuit turbatus, & per vesicam est purgatus, vigesimoque die iudicatus est, longè aliter ac Phanagoreon seruus, cui cum nihil horum euenisset, periit.

Ex qua historia ratione à nobis adducta multitudinis materiæ significatæ, ictericia sexti diei verissima apparet, quando Heraclides, etsi per tot vias excrementa reiecisset, non potuit ante vigesimum integrè iudicari, & tantæ efficaciæ est alterius euacuationis societas, quod etiamsi ante septimum accidat ictericia, possit esse iudicatio salubris. Quam societatem proposuit Hippocrates vt necessariam ad securitatem, 4. *de victu acutorum text.* 81. dicendo; *In biliosa febre morbus regius cum rigore ante septimum diem enatus, morbum soluit; si verò absque rigore præter temporis occasionem superuenerit, perniciosum:* Quem locum exponens Galenus dixit nihil, videtur autem Hippocrates explicare aphorismum sexagesimum secundum libri quarti, nam cùm ibi absolutè damnasset morbum regium ante septimum, modò dicit, vtilem esse posse, si cum illo superueniat rigor in febribus ardentibus, vt teneas quanto auxilio vt non sit perniciosus morbus regius, indigeat, cùm rigor solus soleat esse sufficiens ad perfectum iudicium febris ardentis, vt docuit ipse *aphorism.* 58. *lib.* 4. dicendo, *Febre ardenti laboranti, rigore superueniente solutio fit.* Et cùm sit tam frequens rigori superuenire sudores, diarrhœas, aut biliosos vomitus, vt salubris fit crisis, has euacuationes in rigore inclu-

sas

ſas deſiderat Hippocrates, vt morbus regius ante ſeptimum creatus exitialis non ſit, vt teneas etiam tepide ſcripſiſſe in aphoriſmo præſagium, dicendo, eſſe malum, ſi ſolus ante ſeptimum contingat, cum ſit perniciosum, ſi præter occaſiones eueniat. Eſt verò vna ex prauis ante ſeptimum apparere, ob rationem à nobis allatam, vt ſententia quarti libri de victus ratione coincidat cum hiſtoria ſecundæ ſectionis lib. primi epidemion, docente, regium morbum cum aliis euacuationibus ſalubrem eſſe poſſe, ſine aliis verò ante ſeptimum eſſe perniciosum, & vt habet alia verſio, peſtiferum.

Multa de morbo regio examinare huius loci non eſt, & in particularibus quæſtionibus exagitarunt Authores; illud verò teſtari debeo, me iam ſemel vidiſſe in primo inſultu febris malignæ ictericum ſubitò factum, non ex bile ex chylo genita, ſed iudicium noſtrum fuit ſanguinem ſecundùm partes tenues in bilem per putredinem conuerſum fuiſſe, vt Galenus docuit, & cùm ſocius noſter in quinto periclitaturum fuiſſe præſagiret, liber noſtra opera euaſit. Spem ſalutis in expurgatione ſtatim impetata collocauimus, fuitque tam fœlix, vt in quinto iam extra periculum erat, ad quod auxilium me mouit partim vniuerſalis corruptio ſanguinis, quæ per ſupernatantiam bilis præternaturalis ictericum ſubitò reddidit, tum etiam, quia ventri, & veneri obſecundabat, inquinabaturque prima regio cruditatibus lurconi tam debitis, & corruptela earum turpitudini annexa, & ſi medelæ initium ſectà venà celebraretur, certa pernicies eſſet. Ne tamen à memoria excidat terminatio febrium ardentium morbo regio, & aliis euacuationibus ei annexis, fuerunt omnes tentatæ in morbo crudo, alioqui iam morbus regius poſſet ante ſeptimum eſſe ſalubris, ſi ante illum coctio ſuccorum eſſet poſſibilis, vbi eſt ictericia, quod Hippocrates, & Galenus apertè negant, deduciturque ex experimento ibi tradito, ſi periclitabantur, qui ſolo morbo regio læſi, aliis euacuationibus caruerunt: non verò mortui eſſent, ſi coctio materiæ præceſſerat quando morbus regius apparuit, quoniam apparebat in occaſione temporis, vt petebat Hippocrates 4 *acutorum*, vt eſſet ſalubris, & indè deduces euacuationes materiæ antecedentis à natura tentatas, ſalubres eſſe non dubiè, & nunquam vt cauſa eſſe malas, licèt ſignificent copiam materiæ, & ob illam periculum, niſi ſit robuſtus æger, longitudinem morbi, aut multam euacuationem ſuſtinens; nam ſine his, aut periculoſis abſceſſibus, non ſuperatur multa materia, vt hinc colligas robuſtiſſimos fuiſſe, qui morbo regio, & relatis euacuationibus ab Hippocrate periculum mortis fugerunt; nam ſi tales non eſſent, in ipſa tumultuoſa criſi animam agerent.

A die ſeptimo ad decimum quartum.

Hic ſeptimo grauiter ſe habuit, vrina tenues, ſimiles proximis diebus; eodem modo circa vndecimum omnia illi viſa ſunt remiſſa, coma cœpit, vrinæ craſſiores, ſubrubra, infra tenues, non ſubſidebant, aliquantulum mente conſtabat: quatuordecimo die à febre erat liber, non ſudauit, dormiuit, omninò mente conſtabat, vrina eadem.

Si morbus regius ſolus ſolutio morbi eſſe non poteſt, neceſſe erat die ſeptimo, & ſequentibus vſque ad vndecimum grauiter laboraſſe; quia coctio nulla præceſſit, & bilis ſegregata à ſanguine plus non dubie quàm illi contemperata crueiat, vt lib. de veteri medicina, notat Hippocrates, ob eius defectum, & perſeuerante putredine mixtionem diſſoluente ſuccorum perſeuerauit in vrinis tenuitas, & mirum ſatis, quod

A tenuiores non eſſent, & decoloratiores, præſertim quando non potuit non eſſe magnus defectus bilis in vaſis, in quibus defecit tanta quantitas bilis potentis totum corporis ambitum ictericum delineare: ſic patiebatur vſque ad vndecimum, in quo omnia remiſſa videbantur, & cœpit comatoſus fieri cum vrinis craſſioribus, ſubrubris, infra tenuibus, non ſubſidentibus, & aliquantulum mente conſtabat, &, vt tranſtulit Valleſius, *reſipiſcebat tranquillè*, hoc eſt loquebatur ſecundùm rationem ſubmiſſa voce ſine furore, & motu, & ſine querelis. Ego verò verſionem Galeni veriorem cenſeo, nam delirantes cum comate ſemper delirant tepidè, & ipſe ſomnus eſt occaſio delirandi, vnde quando vigilant, & attentè concipiunt

B propoſita, reſpondent idoneè velut ſi non delirarent: mox verò comate oppreſſi delirant, quia minùs attenti obiectis propoſitis, internè conſentiunt phantaſiæ proponenti ſpectra diuerſa, & iudicant reuera eſſe quod phantaſticè ſolum propoſitum eſt; expergefacti verò diſcurrunt benè circa obiecta propoſita, quia magis attendunt; id verò aliquantulum ſolùm durat, quia ſtatim à ſopore vincuntur, & dormientes delirant, vt nos etiam dum benè valemus decipimur dormientes, & nullo modo, ſi vigilamus.

Eſt dubium magnum de remiſſione accidentium in die vndecima ſine euacuatione aliqua cauſæ morbificæ, & ſine coctione materiæ, & hoc in morbo lethali; nec minor diſcordia de cauſa comatis vndecima die

C incipientis. Galenus inſignem cerebri refrigerationem, aut imbecillitatem facultatis accuſat, refrigerium verò non à ſuccis pituitoſis poſſibile cenſet in morbo à prima inuaſione calido, & ſicco, & igneas diſpoſitiones oſtendente tam firmas: refrigerium ergo in doctrina Galeni ortum habuit à caloris extinctione, quæ ſemper fuit exitioſa: idem ſenſit Valleſius, dicendo, hic non erat veriſimile eum tam multis ſignis morbi merè biliosi, repente pituitam cœpiſſe abundare, ſed potiùs languore naturalis caloris, & debilitate facultatis, hominem iam hic non potuiſſe vigilare; quæ doctrina à Mercuriali, & Phrigio non admittitur, & opinantur pituitam fuiſſe cauſam illius comatis, & diuerſè philoſophantur. Putat Mercurialis liquari potuiſſe

D pituitam in cerebro, & irrigato obſtrui, & madefieri, ſicque ſoporem cauſari, & etiam probabile cenſet, paſſionem Hermocratis, mixtam fuiſſe ex pituita, & bile, quod indicarunt vrinæ in initio morbi craſſæ & rubræ, & ob craſſitiem non ſubſidentes, nec obſtat peruigilium relatum ab Hippocrate; nam bilis excedebat pituitam, & cùm ambo humores putreſcerent, calore, & vellicatione vigil reddebatur, & cùm bilis per corporis ambitum diſſeminata ictericia eſſet, permanſit pituita intra vaſa, ſuperior bile, & tandem ſoporem excitauit, quem antea non poterat, eſtque conſonum doctrinæ Galeni, largum, & profundum ſomnum opprimere, quos priùs ſuperflua vigilia diſſipauerat, vt

E ex hac ſola cauſa Carum fieri poſſe quarto de locis teſtetur: & vtriuſque humoris miſcellam ſuadet morbi longitudo ſub tanta acutie, quæ ſi à ſola bile penderet, citiùs multò occidiſſet Hermocratem, videbaturque impoſſibile ſi ſopor ob extinctionem caloris vitalis excitaretur, apparere vrinas eo die in quo coma cepit craſſas, & ſubrubras proprietates extincto calori penitus oppoſitas; multo minùs die illo ad mentem tranquillè rediret, nam extinctio caloris coma præ debilitate excitans, eſt efficaciſſima delirandi cauſa, vt ipſe Galenus docuit 3. *aphoriſm. text.9.* & nos monſtrauimus proprio tractatu, ob ſolam debilitatem mentem deprauari, contra magiſtrum noſtrum Garciam, eſtque expreſſa doctrina Hippocratis *libro de virginum morbis*, iis verbis; *Cùm igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deindè ex*

fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit. Clariùs dici non potuit, cum torpedo debilitatem rigorosè significet, & exemplo dormientium quando decipiuntur insomniis tam euidenter probatur, vt alio argumento opus non sit, & quæ opinionem Galeni vrgent in sequentibus diebus audies.

A decimo quarto ad vigesimum diem.

QVatuor decimo die à febre erat liber, non sudauit, dormiuit, omnino mente constabat, vrina eadem: circa diem septimum decimum rediit, in sequentibus diebus incaluit, febris erat acuta, vrina tenues, iterum vigesimo die est iudicatus, à febre liber, non sudauit.

Fallacissima morbi conditio, quæ bona in die tam celebri euenientia, & in quo firmissima esse consueuerunt, tam caduca, & ficulnea reddidit; quis non putaret quod dormire, & omnino mente constare, & penitus deficere febrem in die tam celebri, securitatem secum non adducerent? Galenus respondet, hos status vulgus ignorare Medicorum, cùm alleuatio illa non ex naturæ victoria, sed quia victa, contingat; ignorat enim quod quando natura enecatur, solet dari alleuatio omnium, contingit verò quando mori incipit, & calor natiuus extinguitur, non secus ac partes, quæ defluxione mala in tumorem assurgunt, vbi natura præ infirmitate nequaquam attingit humoris coctionem qui excitauit tumorem; nam cùm pus generatur, dolores fiunt, & febres, quòd natiuus calor humores tumoris authores immutet: quare quando hic omnino à concoquendo abstinet per imbecillitatem, nec laborant, nec febricitant nisi perparum, ideò fit, vt in iis, qui suppurarunt, excreto pure pars in quam fluxio impegit, salua sit, at vbi suppuratio, & manifestus dolor, & febris abest, putrescit pars, vt eam cogamur solidam aliquando præcidere. Huic igitur non dissimile est quod iis accidit, qui sine signis, & sine ratione explicati sunt febre, post signa lethalia. In hoc casu fuisse Hermocratem, coma quod die vndecimo arripuit, arguebat; siquidem vnà cum ardente febre, & succum habente mordacem, acremque adiunctum, si quis symptomate teneatur, humidos, & frigidos humores atque non mordaces comitante, non esse profligatum incommodum ostendit, cùm nihil acciderit decretorij, sed suffocari, & extingui natiuum calorem. Hæc Galenus.

Quæ doctrina varia satis videtur, nam vltimis verbis innuat aperrè, coma Hermocratis diei vndecimi creatum fuisse à succis frigidis, & humidis, & non mordacibus, quod in expositione diei vndecimi negauit, & meritò modo mutauit sententiam priorem, quando si coma diei vndecimi ab extinctione natiui caloris penderet, & in morbo deteriùs semper procedente, & exitiosè, implicabat in die vigesimo, & decimo quarto, febrem tam clarè intermittere, ægrum dormire, & mente constare. Et loquendi modus Hippocratis in die vigesimo, refragatur expositioni Galeni; *vigesimo die* (inquit) *indicatus est, à febre liber, non sudauit.* Iudicium ergo fuit; & non defecit febris, quia calor extinctus operari non poterat, sed quia non erat materia sufficiens creationi febris, & sic intermisit donec congesta & putrida esset nona portio pro nouo reddituu febris, & sicut non febricitabat, non delirabat, & dormiebat: & quando visum est in tanta extinctione caloris natiui, vt ab vndecimi comate à Galeno, & Vallesio æstimatur adesse, & durasse vsque ad vigesimum septimum, non superuenire syncopales sudores, aut extremorum frigiditatem adesse, continuarèque symptomata calori extincto debita; si extinctio illa ab vndecimo vsque ad obitum fuit continuata, febris verò, & deliria iam deficiebant, iam reuertebantur, iam dormiebat, iam vigilabat, iam comate videbatur oppressus, & quod mirabilius, & contra Galenum videtur, quod in diebus iudicatoriis liberabatur à febre, & in contemplabilibus redibat, nam vndecimo habuit meliùs circa omnia, quatuordecimo erat sine febre, dormiuit, mente constabat, & circa septimum decimum rediit febris, & acutè, simúlque delirauit, & vigesimo iudicatus fuit, & erat liber à febre, à vigesimo quarto rursus incaluit, & potuit natura, liquida, & multa deiicere per aluum, & acutè febricitando obiit vigesimo septimo. Quæ omnia magnam concertationem inter naturam, & morbum non dubiè arguebant, vt ratio Vallesij mihi non probetur, ideò nimirum tot diea sub tam acuto morbo durasse Hermocratem, quia languore potiùs virtutis, quàm morbi grauitate occisus fuit. Nec Galenus placet in cessationem actiuitatis caloris natiui reducens febris intermissionem diei quartuordecimi, & vigesimi, si post illos dies acutè febricitauit, & tam intensè, vt lingua combusta appareret: contrarium clariùs colligitur ex accidentibus tam grauibus, & exitiosis vsque ad obitum, insignem luctam inter naturam, & morbum ostendentibus, vt credendum sit, robustissimum Hermocratem fuisse, corde præsertim expellente prauas, & ad istas fuligines ex iecoris vstione creatas. Nemo verò vita defungitur, quovsque vitalis cordis pulsatione penitus mortua quiescat, nam homini, & cordi quies pulsus mors est, vt millies Galenus notat.

Hinc censeo in die quatuordecimo, & vigesimo sine febre reuerà fuisse, qua cor, & totum corpus auxilio lunæ roborata, quicquid eleuabatur ex putredinis foco, statim expellebant, vt non remaneret stabilis quantitas fuliginum ad febrem totius creandam; nam in foco in mea opinione, partialis febris deficit nunquam, & ab illa disponitur semper noua materia, aut creatur præter naturam ad nouas repetitiones, & paroxismos, & post semel expurgatam omnino per occultam transpirationem, quod ex feruore putredinis vstum eleuatur, non redit alia noua febris afflictio, quovsque sufficiens materia in foco, & parte mittente, pro noua repetitione disponatur, & accumuletur de nouo, vt istæ intermissiones in febribus ex propria idea continuis, interdum oriantur à maiori, & celeriori transpiratione quàm sit accumulatio, aut corruptio in foco, & parte mittente, nouæ materiæ, pro continuatione accessionis, & febris. Contingit aliquando in febribus vstiuis aduri locum obstructionis, & humores obstruentes atrabiliarios reddi, malignosque fieri, non ita celeri alteratione humorum fluentium ad focum, vt tenacitate, & resistentia recipiendi coctionem à natura; vsta enim, & atrabiliaria excrementa ob defectum humoris incoctilia redduntur, & quò plus detinentur, redduntur maligniora, corrosiua, & exedentia, calidum venenum æmulantia, hæc calore actiuo carent, quia intensè calida non sunt; sunt verò siccissima, & crassa, & densa, ob humiditatis defectum, vt lateres excocti; & inde irresolubilia, nec multùm effumant, nec actiuitas eorum ad distantea humores se extendit, sed proximos solùm alterat; sic tardant in collectione, aut accumulatione quantitatis sufficientis ad creationem noui paroxysmi, sicque solet intermittere febris quando focus putredinis velut cancrosus redditus, non corrumpit, aut vrit humores pro noua accessione tam celeriter, vt resoluitur, quod eleuatum fuit in immediata accessione, contingitque præcipuè quando focus ille distat à corde, & corrumpit, quod trahitur pro nutritione partium, potius quàm quod mittitur à toto, quando si totum affatim mitteret ad focum, etsi hic nimis actiuus non esset, excitaretur febris ab accumulatione celeri humorum

misso

missorum, qui non ita putrescerent ab alteratione humorum atrabiliariorum, quàm ab obstructione de nouo in illo loco, à celeri, & copiosa transmissione creata, & non ventilata, quia ad locum satis calidum mittuntur in se, licèt non actiuum ad distans, vt ferrum candens proxima solum vrit, quia inexhalabile. Inde intermissio ab hac causa orta secura non est, sed maligna, vt signum, & si cancrosa sit dispositio, siccissima lingua, & aspera ad nigritiem tendens cum remisso calore, illam internè hospitari declarat; quinimò, & in accessionibus ipsis, asperior, inæqualior, & siccior lingua, quàm calori febrili debeatur se ostendit, quia fuligo siccissima est, & fermentans potiùs quàm calida, in quo euentu imperiti passim decipiuntur à calore intensissimo, linguæ symptomata creari putantes, & excessiuè infrigidantia imperando, & si ad præsens moderari videantur, paulo post fatigant, vt antea, quia crassa, & atrabiliaria excrementa frigore nimio densata irresolubilia magis redduntur, crescit obstructio, & omnia mutantur in peius. Remedium est largior potus, non multum frigidus, sed humiditate mulcebri, & vt sic dicam mucilaginosa constans, cui permistum sit aliquod dissecans, & diuidens in partes minores illud lateritium, & terreum, & ob id irresolubile; hæc enim diutiùs detinentur in loco cancroso, & illa mucilagine emolliuntur, vt diuidi, & resolui simul possint, acrimoniaque eorum, & virtus malignè fermentans, coërcetur & cicuratur, nam frigida aquea inefficacissima sunt, resoluuntur enim facillimè, & in vapores versa leuitate euolant.

In hunc vsum paratur decoctum ex radicibus vtriusque buglossæ, lupulorum, hordei excorticati, & foliorum oxalydis, fluribus nimphæ, & radice filicis, & liquiritiæ recentis, & clarificato optimè, & aromatisato puluere santalorum, additur idonea quantitas syrupi violacei suo colore saturati (alioqui parum prodest) & borraginis, & de acore citri, cum guttulis aceti albi distillati, aut oleo vitrioli, aus loco syruporum; emulsio seminum frigidorum est mirabilis cum lacte amyg. dulcium, de qua indicatione latiùs in cura huius ægri agemus.

Finis Historiæ.

Perpetuò à cibo abhorrebat, omninò mente constabat, loqui non valebat, lingua inaruit, non sitiebat, obdormiebat aliquantisper, comatosus: circa diem vigesimum quartum incaluit, aluus lubricus cum fluxione tenui, & multa; proximis diebus acuta febris, lingua combusta est, vigesimo septimo defunctus est, perpetuò obsurduit, vrinæ aut crassæ & rubentes, non subsidentes, aut tenues, decolores, suspensionem habentes, gustare non poterat.

Cibi abominationem, non sitire, loqui non posse obdormire, comatosum esse, ad caloris natiui extinctionem Galenus, vt solet, reduxit, & ventriculi mortificationem: nam in squalido morbo non sitire, si ob delirium non veniat, extinctio virtutis est causa, & delirium causa non fuit, quia omninò mente constabat. Ego verò non censeo idem esse non appetere cibos, & eos abominari, abominatio enim est odium eorum, quod non solùm sequitur ablatam actionem appetentis virtutis, sed actionem prauam appetitus, vt perniciosum sequentis cibum assumere; & æstimatiua sic censet, & imperat, & hoc nullo modo ex mortificatione creatur, sed ex prauitate excrementorum ventriculum, & os eius præsertim tam malignè alterantium, vt sola memoria cibi assumendi, anxietates, & intolerabiles nauseas statim excitet, vt quotidie experimor. Est verò occasio, memoria, qua tristantur; tristitia verò commouet illos vt totum corpus, moti

A verò, & inquieti lædunt de nouo: sic abominatio excitatur. Tristantur verò memoria, quia dum conati fuerunt cibos ingerere ad vitam seruandam, in ipsa deglutione agitatis malignis excrementis, vaporibus tetris repletur ventriculus, cor compatitur, & sic cibos abominatur, velut si tunc cibos fœtidos deglutiret: per exemplum, Galenus 3. *epid. comm. 3. text.* 58. docet, quod in peste sui temporis tanta erat ciborum auersio, & abominatio, quod multi dicebant se velle priùs mori, quam comedere, & qui vim sibi afferentes, comedebant, omnes ferè liberati fuerunt: non est ergo signum mortui ventriculi cibi abominatio, sed praua, & maligna succorum corruptela circa ventriculum, & in eius ore stabu- B lantium, quorum commotio in deglutione ciborum tam abominabilis, & exitiosa erat ægrotis, vt ferè omnes mori potiùs, quàm comedere libenter eligerent. Qui verò viriliter comederunt, mortem timentes magis, quàm commotionem relatam, effugerunt periculum, vt constet cum tanta ciborum auersione, constantem fuisse concoctionem ventriculi; alioqui non roborarentur, & viuerent: & vt alibi docui, alimentum erat huius pestis antidotum, & alexipharmacum, obtundebatur enim & impediebatur operatio humoris benefici alimenti mixtione, & illo robustior natura reddita venenum concoxit, & fæcum permixtione per aluum trudebat. Nec mirum quòd ipsa alui excrementa essent antipharmaca il- C lius veneni, si fuit alia pestis, quæ potu vrinæ curabatur, nam in excrementis miras dotes, & singulares virtutes includi solus ambiget, qui aut oscitanter, aut nunquam graues Authores legit. Sic Hermocrates cibos abominabatur sine ventriculi morte, quia sic patiebatur consentiendo cum iecoris caua parte, malignè cibos, & excrementa corrumpente; nam vt Galenus loco citato docuit, tanta ciborum auersio in peste illa maximè torsit eos, qui vitio ventris laborabant.

Non sitire in acuta febre, ex multis pendere potest, & cùm Hermocrates à principio morbi non sitiret ad proportionem febris, & linguæ adustæ, non potuit defectus sitis à mortificatione ventriculi crea- D ri, sed aut à crassa, & lenta pituita, vel succis crudis, qui liquabantur, & non resoluebantur, vt nos experti sumus, aut à colliquatione roridæ, & pinguis substantiæ ventriculi, & partium circumiacentium, quæ imbibita in ore eius, suctionem impediebat, sine qua sitis non datur: contingit etiam hoc quando obstructio oris ventriculi à melancholia vsta creatur, quæ etsi siccando sitim magnam excitare deberet, densando tamen siccitate illa, & non minùs astrictione quà pollet, & pondere, sensum tollit, & inde sitim, & famem; causa probabilissima, & satis à Medicis tradita obliuioni. Non minùs fame, & siti priuantur in febribus malignis, qui laborant sorditie maligna in ventriculo, & madida satis, quam ego E vdam appellare soleo, & mucosam, quæ ita madidam substantiam neruorum, & carnis reddit, vt nullus succus cum tanta mucositate possibilis sit. & eius remedium, sunt acida, acetum distillatum, & oleum vitrioli, succus agrestæ, citoneorum, & oxalydis folia in acetariis. Quod si venenosa qualitas sit spiritui vitali opposita, sine quo omnis actio perit, periculosissimus excitatur famis & sitis defectus, & hi sunt, quibus mortis deformitas, pulchrior quam cibi deglutio se ostendit. Omitto non implicare per corruptionem certam, excrementa creari, quæ etsi calida sint, sunt nihilominus narcotica, vt absynthium, styrax, & aloës, anethum, & aqua vitæ, in quæ si Galenus reduceret Hermocratis coma, probabilius fortassis loqueretur, quàm in extinctionem caloris, & iam insignem virtutis effeminationē, vt ad vigilandi impo-

tentiam requiritur, & impossibilem Hermocrati, à die vndecimo vsque ad vigesimum septimum augustiis mortis resistenti.

Loquelæ carentia in pluribus ægrotis visitur, quando mens constat, & vitalis facultas nondum est insigniter lapsa. Galenus vt solet debilitatem ob extinctionem caloris accusat; ego verò, etsi illam negare non possim, non tamen tantam esse censeo, vt illa sola sufficiat; videmus enim quotidie, & nihil frequentius quàm in extremo periculo loqui ægrotantes. Censeo in Hermocrate conuulsoriam affectionem ob vstionem siccatoriam in lingua, & faucibus fuisse, & probabilissimè dices affectos fuisse neruos tertij, & sexta paris, aut partem cerebri à qua originantur, sicque loquela impeditur, quia paralytici erant ob defectum influxus; nam hic æger à primo morbi insultu capitis læsionem manifestam habuit, & surdaster ab initio, delirauit multum, obstructaque parte à qua nerui illi originantur, obmutuit Hermocrates, aut læsis neruis recurrentibus, quod sæpè vidimus in insultibus febrium cum hystericis accidentibus, constabat enim mens, & omnia intelligebat, respondebat per signa, sicque per decem horas, & amplius multò permanebat, donec subitò in accessionum remissione loquela restituebatur, & redeunte accessione, muta reddebatur, sic aliquot diebus affecta non sine magno labore consultantium fuit liberata, non enim hoc solo symptomate premebatur, sed dimidia pars corporis paralytica erat, & cum hoc etiam epileptica satis; moderata verò epilepsia fuit in mutitatem permutata, & tandem ab omnibus malis libera euasit.

Circa vigesimum quartum incaluit, in quo vt in vigesimo, & decimo quarto liber esse deberet, at non ita euenit, quia iam cor à tanto malo, & diuturno defassatum, non potuit reiicere à se excrementa puttida, & vita à foco eleuata, perseueranteque febre acuta cum insigni linguæ deustione, & alui fluxione tenui & multa, debitum vigesimo septimo suluit. In huius loci expositione clarè Galenus varius, & inconstans concipitur; admittit enim febrem acutam ex putredine ortam quandu æger debilior non dubiè erat, & calor innatus plus extinctus, quia morti propinquior, vt constet defectum febris in decima quarta, & vigesima, non euenisse propter extinctionem caloris: sed vt docui, hæc tam sinistra vid. tur Cardano expositio Galeni, vt fatuum sit docere, quod decimaquarta caruerit febre ob calorem extinctum, & vigesima septima acutie febris fuisset defunctus: ex quo etiam deducitur fatuam esse sententiam Phrigij dicentis, nec fortasse cum grauibus symptomatibus tantopere vitam produxisset, nisi firmissimas habuisset vires: manifesta quidè contradictio, affirmando in tota expositione tanta symptomata ob extinctionem caloris vitalis contigisse, cum cuius extinctione nulla facultas constare potest, sed omnes deliquium patiuntur, quia omnes vitali facultate indigent, & cum illa pereunt. Nec minus videtur difficilis doctrina Galeni *texta vndecimo*, quæ sic habet; *Vnde innenem liquet, & validam fuisse natura, quo factum est vt morbo resisteret paulatim marcescens, est enim conciliari ex omnibus, quæ homini acciderunt, quem vocant Medici iuniores, marcorem torridum fuisse.* Certè intelligi nequit, quod paulatim marcescat, qui in vigesimo septimo acuta febre animam egit; fuit ergo robustissimus, quia febri colliquanti, & vstiuæ tantoperè resistere potuit, & ob vigorem, vt docui decimoquarto, & vigesimo, se liberauit à febre, essetque ineptissima Hippocratis loquutio quòd die vigesimo indicatus iterum esset, si febris carentia ob caloris vitalis extinctionem contigisset, & illam cœpisset experiri vndecima die, in qua omnia apparuere remissa.

De liquidis, & multis deiectionibus, quibus fuit cum aliis occisus die vigesima septima, mag-

A na mihi dubitatio est, in febre vstoria, cum lingua torrida, & in morbo, in quo ob nimiam vstionem non inuenit Galenus causam comatis supotosi, & fuit coactus temissionem omnium, & comatis in debilitatem, & extinctionem natiui caloris reducere; dubito ego ex qua materia tanta copia liquidatum deiectionum creari potuit, in ægro non comedente, nec bibente, & vsto tanto tempore. Duplex causa probabilis est, prima quod æger cogebatur bibere etiamsi non sitiret, & id debebant Medici sollicitè imperate, vt ego facere soleo, in febribus vstiuis sine appetitu potionis, præcauendo corruptionem malignam, & tabidam colliquescentiam, & si sic factum fuit, vt debebat fieri, cùm esset iecur tumidum, &
B obstructum, & simul meseteum, non distribuebatur potus per secundam regionem, sed in prima accumulatus illas deiectiones in morti iam proximo causauit, quo tempore communissimum est mortua iam retentrice ventris infetioris excrementa vel inuitè fluere: requiritur enim magna virtus, vt mosculus intestini recti vltimam partem claudens, excrementa primæ regionis detinere possit; & quod de potione duceo, de omni alio cibo liquido tene, non enim coquebatur, nec distribuebatur, sed accumulatus sicum contrahebat, & tandem corruptus, & iam non retentus, per secessum fuit expulsus à parte. Hic attende, quod si vera est Medicorum doctrina, quod viscus inflammatum trahit ad se sanguinem, & spi-
C ritus, eo ipso depravatur illius retentio, non permittens distribui, quod trahitur, & quod per viscus inflammatum debet percolari multò minus; nam partes reliquæ vitali calore orbatæ trahere nequeunt, sicque viscus tam violenter trahens, & vt auarissimum nihil mittens, obruitur, & suffocatur multitudine attracta, donec iam moribundum sine fructu restituat, quod furauit, quæ deiectiones liquidæ, crudæ, quia corruptæ, solent abundè à morituris effluere, nec minùs probabile mihi est, deiectiones illas colliquatiuas fuisse ab æstuante iecore, & ab illis periclitatus est Hermocrates, si Galeno credendum, qui torrido marasmo laborasse docuit, & id timebis semper, quod in fe-
D bre vstoria vrinam rubram, & crassam, & non subsidentem videas, & rursus tenuem, & crudam, vt huic contigit: nam illa sanguinem vri aut iecoris carnem tenuem liquati significat, sic minus, quod iam est ferè vltimum alimentum illios; tenuis verò est quando liquationem significat in vstoria febre, quia calor vstiuus, habet vim medicamenti diuretici, & antequam crassiorem partem sanguinis vrat, liquat plurimum serum, quod non sine aliquali molestia frequentius quàm per naturam mingitur, & ob copiam reddit vrinam tenuem, & decolorem; quam expulsionem sæpè in morbis exitiosis inuenies: agnosces verò periculum, si in morbo crudo vrinam in copia maiori, & cum mordicatione expulsam, & te-
E nuem sine sedimento videas, aut psucissimo, & crudo: certior verò eris, si vt docuit Hippocrates, aliquid pingue supernatet, quod cum tenuitate vrinæ perniciosum erit, significat enim succorum ingentem dissolutionem, per malignam putredinem, & est signum concoctioni contrarium, & inde mortale. Si verò cum calore vstiuo talis vrina appareat, calor acerrimus habet vim, (vt nuper docebam) medicamenti propriè diuretici, & vt hoc priùs liquat sanguinem, & vrinam auget, postea verò illum densat, & cogit, si calor accerrimus operatur, & si cum vrinis frequentioribus, & tenuioribus non anticipet mortem, permutat vrinam in crassam, & rubram, aut flauam intensè, vsta iam crassiori sanguinis parte, & vstione duta, redditur pallea, & tandem viridescit, & nigricat.

Nec

Nec licet omittere, quæ de vrinis perturbatis, & non subsidentibus Cardanus scripsit. Tria (inquit) sunt genera vrinarum conturbatarum, quæ non subsident, vnum quod remanet vt mingitur, vt in vera pestilentia; secundum, quod glomeratur in rotundum, & est turbulentum, quasi sparsus sit in eum puluis; tertium, quod residet vt materia crassa: omnia hæc vaporibus constant, ideo deferri materiam ad caput, aut moueri saltem multitudinem vaporum significant, cùm enim materia à calore naturali subacta est, efficit sedimentum: si non sit subacta, nec à calore diuidatur, post tempus in fundo matulæ residet: si calor violenter in illam egerit, & tenuis fuerit, nullum contentum, aut exile ac paucum relinquitur in vrina, si puluerulentum, vbique exustus, ac caliginosus, & terreus vapor per vrinam sparsus agitur; si vis naturalis caloris aliqua viget in corpore, reuoluitur in globum & supernatat; si prorsus descendit, pauciores euadunt, nam magis terreus humor est, qui putruit.

Curatio morbi Hermocratis.

INcepisse cum humorum turgentia morbum Hermocratis putauit Cardanus, & quia illam Galenus non agnouit, illum sugillat, quia nihil rerum difficilium tetigit. Vidit Cardanus festucam Galeni, & trabem suæ doctrinæ non considerauit, admittit enim inflammationem in iecore, & consulit expurgationem fortioribus medicamentis, peccatum quidem in praxi turpissimum, vt Galenus docuit, & docuerunt omnes, quid enim absurdius, quàm hepate inflammato, & turgido expurgare, si per illud ad aluum transmittenda sunt excrementa? Est enim vt turgens occlusum, & quicquid per illud deriuandum erat ad ventrem, impingitur ferociùs in iecur, & germinatur apostema, quo facto lypiricus, & desperatus æger redditur, & hoc doceo etiam admissa turgentia, quam solus Cardanus agnouit, & nullus Expositorum somniauit, imò omnia signa in morbi initio sic expurgationem fortioribus medicamentis dehortabantur, vt solos delirus illam proponeret, nondum exequeretur. Calumniat Cardanus medentes Hermocratem, quòd ob sinistram medelam perierit, & foret probabilissimum, quod si vt ille docet, incepta fuisset curatio, non attingeret diem septimum; sed (vt docui) lypiricus breui debitum solueret, quid enim absurdius quam in acuta febre cum capitis dolore, & lumborum, & lingua adusta, & hypochondrij dextri tensione submolli incipiente, imperare statim medicamentum expurgans, & ex fortioribus, trahens necessariò copiam insignem excrementorum ad loca inflammata, & obstructa, & minimè peruia, à qua possibile esset breui suffocari, vt docui. Huc transferes doctrinam Hippocratis, & Galeni 4. *de victus ratione in acutis, text. 21. & 22.* Cardani placito tam oppositam vt explicari non possit sine violentia à Cardano.

Colliquantis febris magnum initium habuit, quæ Hermocratem prehendit, sicque Galenus torrido marasmo affectum fuisse docuit *textu vndecimo*, & nos putauimus aliquid erysipelaceum iecur habuisse, cum inflammatione partis cauæ, aut in ea stabulabatur focus putredinis, si quæ per aluum combusta excernebantur, & non pauca, contigit à morbi initio, & non ob prauitatem eduliorum, vt solet, magnum erat indicium iecoris æstuantis, & hæc nullo modo sectionem venæ dehortabantur, verùm ante illam acria, quæ ad ventrem fluxerunt, detergenda, & diluenda breuiter erant clystere attemperante, & abstersorio, & hordei lacte, oleo violaceo, sacchar[o], & oui vitello, aut danda erat potio ex sero lactis cum tamarindorum pulpa, aut syrupus regius, cum decocto tamarindo[rum; hæc enim non trah... ex] toto per iecur, sed illud contemperando, [illegible] [...]rum, & cauam partem fælicissimè mundant, v[t] securè sectio venæ imperetur, non quia censeam sectâ venâ trahi intus, quæ venter continebat, vt vulgus communiter censet, ignorans gratiâ vacui non trahi, nisi quæ corpori prius motto sunt immediata; non sunt verò contigua excrementa primæ regionis sanguini per venas educto. Aliæ sunt rationes huius præcepti, & à nobis traditæ in cura cardialgiæ. Attende, quod si illa combusta, & non pauca, erant solùm fæcalia excrementa, vt in lutcooibus quotidiè experimur, solus clyster sufficiet; si verò biliosa, & corrupta, vtrâque appareant, potio vtilissima erit, quia corruptio incipit in partibus, & excrementis cauæ iecoris proximis, quas clyster nisi ex accidenti educere nequit; potio verò per se, & citiùs.

Sectio venæ basilicæ dextræ semper exequenda erat, si inflammatio, aut erysipelas iecur fatigabat, dubitabis meritò cur secatur basilica in inflammatione partis cauæ, si hæc cum vena caua communionem non habet, nisi occultam, & si habet manifestam, non licet ad interiora viscera retrahere quæ cauam partem iecoris tam pessimè afficiunt, vt mortalem febrem ob corruptionem malignam causent; videtur enim impossibile, quod per fluxionem ex vena caua inflammetur pars caua sine gibba: imò hæc prius non dubiè inflammari debet. Solutio videtur esse ita debere fieri, ne incendio iecoris trahatur ex vena caua copia sanguinis inflammationem fouentis. Constat verò esse secandam venam eodem die non semel solùm, sed bis, si virtus constet, nam si morbus incipit, qui mortalis erit, si increscat, tota mortis præcautio consistit in impedimento incrementi, & sic totum breuissimè inaniendum est, vt non sit quod mittatur, nec quod ab incendio trahatur, sicque meritò consulunt omnes venam saluatellam post alias secare, non solùm quia plus iecur deonerat, sed etiam quia ad distantiam maiorem fluxuros humores retrahit.

Iecoris incendium iam inanito corpore omni ingenio mitigandum est, cùm doceant omnes validissimè trahere, & proritare fluxiones: frigida ergo, & reprimentia conueniunt, sed frigida magis, quàm astringentia, hæc enim iecur indurant, ad quod est paratissimum ob lutosam naturam à Galeno 13. *method. capite* 16. animaduersam, & etiam quia arctissimis venis ornatur, & sit substantiæ compactæ, & astrictæ, ob quæ impinguntur tenacissimè humores, si nimis astringentibus densetur; frigida verò, etsi intensa sint remittuntur ab interno incendio, sicque in debita temperie iecur constituitur: astringentia verò carent contrario contra illa pugnante, & sic lædunt nimis si nimis astringant, & vt verum fatear, astringentia extrinseca parum proficiunt cauæ iecoris, imò impossibile est illam firmare, vt repugnat totum iecur penetrare, & musculos ante positos, vt probabilius videatur læsura astingentia extrinseca, repellendo interiùs, quæ externæ regionis sunt, intrinseca verò non carent suspicione, quia aluum detinent, & impediunt resudationem ichorum malignorum ex inflammatione resudantium, ad quorum eductionem laxantibus aluum vtuntur Medici, vt Mercurialis & alij, attemperare verò incendium, inexcusabile est, vt constat; quinimò censeo, quod si Medicus agnoscat verum erysipelas iecur afficere, debeat statim à misso sanguine calorem iecoris extinguere omni ingenio, alioqui corruptio maligna, & colliquatio superueniens cum intolerabili incendio, implacabili siti, peruigilio, & delirio, & colliquatio non solius pinguedinis, & carnis tenuioris dabitur, sed substantiæ ipsius iecoris, quod præ cæteris partibus patitur plus, vt totius mali domicilium, & putredinis focus; & hoc est, quod

Princeps Auicenna consuluit in cura Cansonis, permutare nimirum arde[illegible] febrem in frigidam potu copioso aquæ gelidæ, ne æg[illegible] suffocaretur, aut colliquatus torrido marcore periret, aut hecticus diuturnus fieret, & fuit doctrina Galeni docentis, meliùs esse incrudare phlegmonem, quàm sinere ægrotum in hecticam labi, quod clarissimè docuit *lib. 9. capite 5. method.* in curatione erysipelatis interni, in quo ad dandum potum copiosum aquæ gelidæ, coctionem nullo modo speiat: verba sunt. *Porro erysipelas quod verum erysipelas sit, non aliter sanaueris; at si mistum cum phlegmone sit, in hoc concoctionis spectanda sunt nota.* Tùm *decimo methodi capite 5.* in prima accessione, duas heminas frigidæ dedit, & post cibum circiter heminam, & febris euanuit.

Ex qua doctrina elicies, quod in vstiuis febribus, & colliquationem machinantibus, & in erysipelaribus internis, statim attemperandum est corpus, & viscus affectum, vsta enim non coquuntur coctione suppuratoria, ob siccitatis excessum, sed attemperatio, & euacuatio remedia idonea sunt; & attemperatio securior, quia hæc vires coctionis æmulatur, reducendo ad benignum humorem, pessimum erodentem, & corrumpentem partes, quas syncerus, & vstus possidet, & vt intus sumitur aqua actu frigida, sic quæ supra locum erysipelatum extus applicantur ad extinguendum incendium actu frigida applicanda sunt, etiamsi iecori, aut ventriculo sint necessaria; nam in vrgente incendio, non est intelligendum Galeni præceptum, quod actu calida topica auxilia applicanda sint; timeo enim, ne calore actuali remedij, & interno corrumpatur pars æstuans, & sic Galenus *lib. de marcore, cap. 8.* actu frigidum applicandum esse suum auxilium consilit, ex succo omphacij cum portulacis in pilam contuso, & in vas expresso, quod aquæ infrigidatæ niue applicitum laudat cum modico albæ farinæ hordei inspersо, & vbi tepescit renouare iubet, ne calore accepto à parte erysipelata inutile fiat, quo loco docet aquam frigidissimam agonisticè dandam esse ante coctionem, si æger frigidæ potioni assuetus sit, & sitim tolerare non possit; colligens ex sitis intolerantia calorem siccantem, & colliquatiuum esse mitigandum statim si mortem præcauere, aut casum in hecticam cupimus. Quia verò æger desiderio potandi frigidam, sitim exaggerare potest, quando tanta non est, aut ab alia causa potest obscurari, etiamsi calor colliquatiuus sit, alia signa vrentem calorem ostendentia contemplanda sunt, in pulsu, respiratione, vrina, lingua, & excrementis combustis, & liquata carne, aut pinguedine, aut spumosis ob feruorem deiectionibus, ne suspendatur auxilium, in quo tota salutis spes collocatur, aut ob exaggerationem sitis, detur ante tempus.

Quod de consuetudine bibendi frigidam Galenus requirit, vt sine periculo in morbo tam vrgenti imperetur; dubium est si neganda sit, etiamsi erysipelas internum fatiget cum intolerabili siti, non assueris frigidam bibere: videtur quod non, quando alia infinita remedia imperamus, & morbo æqualia, quæ nunquam ægri gustarunt, nec habuerunt vsum eorum. Non ergo videtur neganda potio frigidæ, si erysipelas internum fatiget, tot pericula machinans, & tam cito. Solutio ex Galeno accipienda est *lib de consuetudinibus c. 4.* vbi docet, quid in hoc casu operandum sit, exemplo Aristotelis Mitylenæi, ad quem te remitto, vt ex fonte exhaurias, & ne ignores vim consuetudinis in ordine ad omnia; quod argumentum non laconicè, vt solet Hippocrates, sed diffusè satis per multos aphorismos scripsit, *sect. 8. lib. 6. de vulgaribus morbis.*

Si semper sit secanda vena interna brachij dextri, inquies, si inflammatio occupabat solùm cauam iecoris partem, & nullo modo gibbam; videtur enim impossibile euacuari per illam sectionem, quod cauam

A partem obsedit, & cum summo periculo retrahi ad gibbam, & venam cauam humorem tam prauum, vt antea docui, inquinabit enim iecur totum, & massam sanguinariam, ob quod mihi videtur non esse semper secandam venam brachij, sed in talo dextro. postquam totum sectione superna inanitum perfectè fuit ad impediendum affluxum, eruntque in hoc casu magni momenti hyrudines mariscis affixæ, euacuant enim mirificè regionem inferiorem, & venas meserei, quas fouere, aut creare inflammationem partis cauæ, probabilissimum est, præsertim quando ex suppressa euacuatione consueta, creata fuit inflammatio cauæ partis, decetque non semel solum, sed bis, & ter hyrudines reiterare. Attende quod si euacuatio consueta inferior

B suppressa, fuerit occasio inflammationis cauæ partis, securius est secare priùs venas inferiores, & prius cruris sinistri, ne tutiua plethora ad iecur trahatur, & copiosa erit sectio illa, & magni momenti ad præcauendum incrementum phlegmonis, nec in hoc casu cucurbita scarificata supra regionem iecoris vtilis censetur, ob impossibilitatem tractionis, sed conandum est medicamentis expurgantibus alimento permistis, (ne trahant ex toto) extrahere impactum humorem in parte caua, & consuluit doctissimè Galenus; ad quod imperandum coctio speranda non est, sed euacuato corpore, securissimè, & salubriter imperatur, ve periculosissimè in iecore detineri permittitur; hoc enim æstuosum, & flagrans, vrit, & corrumpit malignè

C quidquid continet, quando humores meserei plus ab illo distantes colliquat, corrumpit, & in ineffabiles corruptelas transmutat, vt Galenus docuit, *5. de locis, cap. vltim.* de morbo regio, quod periculum monet te, vt deobstruas, detergas, & incidas breuissimè post inanitionem totius, excrementa in iecore impacta, & leuioribus, reiteratis tamen expurgationibus, incisa, attenuata, & detersa excrementa à iecore abstrahas, si saluandus est æger, nam si æstuans iecur colliquat seipsum, vt Galenus notat, quam coctionem in excrementis speras vt purges?

Erit ergo idonea præparatio syrupo acetoso simplici, de succo oxalydis, de acido citri, & cichoriæ, cum decocto radicum graminis rumicis filicis, fragariæ, &

D eupatorij, quod clarificatum, & santalis aromaticatum summè proficiet, bis, & ter per diem reiteratum, cui si absynthij viridis coma addideris, vtilius reddetur iecori, & ventriculo; expurgatio verò leuissima, & securissima fiet, manna in iure pulli soluto, aut syrupo regio cum sero lactis, aut decocto tamarindorum, & cordialium, syrupo violaceo ex nouem infusionibus. Mercurialem consulit Vega noster, nec inutilia erunt pruna, cum sena parata, aut drachma radicis mechoacan in iure propinata; nam si legitima sit, nullum medicamentum innocentius, & securius imperari potest: epithymum cum prisana propinat Galenus, quod expurgando, mirè deobstruit; nec te detineant, vt sic iecur expurgea, non pauca, & combusta, quæ Hermocra-

E tes sponte eiiciebat, nam hæc non erat morbi materia, sed quæ iecur incensum à meseræo colliquabat, & vrebat, cum alimenti fæcibus; decoctum tamarindorum, aut pulpa summè proficient cum syrupo regio, aut sero, quibus attemperationis gratiâ, & sollicitandi aluum in attemperantibus potionibus frequenter vtendum est. Nec mihi omninò placet praxis Galeni, mel in clysteribus cum oleo, & aqua imperans in iecore inflammato; securius est ex hordei lacte cum oleo violaceo & sacchato, clysteres parare, tepidos non calidos immittendos, ne primo occursu iecur inflamment, & lædant, aut molestatâ naturâ ab æstuante iecore, & calore ænematis, citius illud quàm operetur, extus extrudat.

Surditatem ictericamque affectionem tentat Phrigius, in tam acuto, & pernicioso malo curare, imperat-

que

que aliqua auxilla suspecta satis, & tot auxiliis ægrum onerat, vt illa sola periculum possint augere; nam si Galenus docuit nullum remedium, (etsi vt decet applicatum) carere aliquo damno, necesse est in numerosa auxiliorum applicatione, insignem noxam includi, & virturem effœminari, præsertim sunt perniciosa tam proterue cibos abominantibus, quando solus odor ingratus, nauseam mouet, & vitales spiritus vapor ille graueolens inquinat, debilitat cor, & cerebrum grauat. In morbo itaque tam fallaci, & acuto, contemnenda sunt omnia carentia periculo, & periculoso morbo sollicitè occurrendum, cùm experiamur quotidie, ægros in acutis passionibus periclitari semper, quia morbus virtutem destruit antequam remedia sufficientia possint applicari; estque execrandus error, auxiliis non necessariis vires exoluere, quas in curatione acutorum robustas desideramus, vt magna auxilia sine quibus ignorant superari, queant sustinere. Sit exemplum Hermocrates, qui à primo morbi insultu insomnis fuit, & post diem vndecimum cœpit laborare comate, cui ego solùm non resisterem, sed libenter dormire permitterem, vt virtus tot laboribus, & peruigilio exoluta instauraretur. Triuialis quidem esset Medicus, qui caro post superfluas vigilias, vt Galenus putat, auxiliis resistere tentaret, cum esset remedium peruigilij præteriti, humectaretque à peruigilio, siccatas vires resarciret, & faciem Hippocratis in naturalem mutaret, & cadaueri similem, colurem pulcherrimum restitueret: sic si carus præcessisset, & postea per duos dies peruigilio teneretur, nullum auxilium somnum concilians methodicè imperaretur, ne carus rediret, sed cibo solo idoneo, & quiete regendus erat.

Cum à decimoquarto ad decimumseptimum sine febre videretur, & recidiua tam certa putaretur, ob iam dicta, dubium est, quid illis diebus operandum esset. Phrigius putat dandum fore aliquod medicamentũ euacuans, vt deonerata natura, pateretur minus in recidiua, & post, dat medicamenta deobstruentia, & simul alexipharmaca imperat, & hyrudines, vt nos præcepimus temerarium mihi videtur expurgandi præceptum in morbo tam calido, & sicco, vt ab initio lingua exusta, peruigilium, combusta per ventrem expulsa ostenderunt, & non minùs periculum ob iecoris incendium, & affectum erysipelaceum, aut inflammatorium, quem omnes Expositores concordes admittunt: reliqua auxilia methodicè proponuntur, hyrudines præcipuè, & quæ non segniter deobstruant, & attemperent, quorum inuentio non est facilis, est tamen mihi commune decoctum radicum rumicis graminis filicis, condrilæ, oxalydis, & fragorum cum modico hordei, quod clerificatum, & santalis aromaticatum, cum syrupo de acido citro: & si fluxio mordacium sit, aut colliquatio maligna, vt in iis affectibus solet, decocto relato addo centinodiæ ramusculos, & radicem pentaphili, cum lacte margaritarum, aut puluere electarij de gemmis sine speciebus, dummodo obstructio hepatis magna non detur, quam lapidum puluis semper geminat, & vt dicebat Cardanus, cementum tophaceum creat, & in Hermocrate obstructione insigni partis cauæ iecoris, affectum grauiter fuisse, probabilius mihi videtur, quàm quod tumore inflammatorio opprimeretur. Certè si Expositores huius historiæ non oscitanter legas, concipies clarè varietatem insignem in eorum discursu, vt tortura potius ingeniorum, quàm certa doctrina videatur, & Galenus perturbationis omnium non leuem ansam dedit, coma illud diei vndecimi interpretando; quod si morbosum non censeas non errahis, cum ab illo expergefactus æger, à febre liber apparuit. Die decimaquarta dormiebat, & non delirabat, vt ab illo comate tot bona euenientia, plurima excrementa concocta fuisse veriùs, censeas, & per occultam transpirationem crisim occul-

A tam habuisse, quæ commoda à morboso comate alienissima sunt, & impossibilia, si à cerebri refrigerio ob extinctionem natiui caloris originatum fuisset, vt Galenus censet. Vocatum ergo fuit comas, quia profundè dormiebat, vt solent, quibus post multam fatigationem, labores, & superfluam vigiliam, natura se colligit, & somnum conciliat, & quia decimaquarta erat somni ratione instaurata natura, & minus profundè quàm antea dormiebat, non comate sed somno minus profundè quiescebat, dormire dixit Hippocrates, non laborare comate.

B

HISTORIA HABITANTIS in horto Dealcis.

A die primo vsque ad octauum.

Qui decumbebat in horto Dealcis, capitis grauitatem, & tempus dexterum dolorosum habuit tempore multo; cum occasione verò, febris magna corripuit, decubuit; secunda ex sinistra paucus, syncerus effluebat sanguis, ab alua autem stercora honestè prodierant. vrina tenues, varia, C *enearema habentes minutum instar farina semen genitale referentis: tertia, febris acuta, deiectiones nigra, tenues, spumosa; quæ in retrimentis subsidebant, liuida erant, nonnihil veterno tenebatur, ægrè desurgebat, in vrinis quod subsidebat, liuidum erat: quarto vomuit biliosa, flaua, pauca, postea virulenta, de sinistra aliquantulum fluxit meri sanguinis, aluus iisdem, & item vrina quoque sudauit circa caput, & auriculas; lien intumuit; fæmur è directo doluit, hypochondrium dextrum molliter conten-* D *debatur, nocte non dormiuit, delirauit aliquantulum, quinto deiectiones plures nigra, spumosa; in his, nigra subsidebant, nocte nihil dormiuit, delirauit: sexto die retrimenta nigra, pinguia, spumosa, viscosa, graueolentia, dormiuit, mente melius constabat: septimo, lingua arida, sitibundus erat, non dormiuit, delirauit, vrina tenues non boni caloris, octauo retrimenta nigra pauca, compacta, dormiuit, mente fuit compos, non erat admodum sitibundus.*

E OLitor non dubiè erat hic æger, munus quidem grauissimis morbis paratissimorum; exponuntur enim insolationihus, frigoribus, humiditate semper madescunt ob frequentem arearum irrigationem, qua & hortus semper abundat; periculosissima quidem dispositio, quia ad cadendum in febres paratissima, quod periculum esus leguminum semper ampliauit, praua, & multa excrementa relinquens, quia paucissimum vtile, multum verò inutile continent. Idem de fructibus tene, vt de omnibus Galenus docuit, proprio libro de cibis boni, & mali succi. Verum si portentum in historia propositum teneas, multis, & optimis cibis vsum fuisse hunc ægrotum censebis, & meritò, quia solus ille, qui gigantis robore firmaretur, tam perniciosum morbum,

& tam lethalibus signis implicatum superare potuisset, quod robur ab esu fructuum, & leguminum alienissimum est; & impossibile, mero deditos esse olitores, vt remedio sui muneris communissimum est, & habitatiu pessima,& periculosa;& sic non est extra rationem tam graui morbo affectum fuisse.

Plenitudinem partialem, & magnam in capite habuit non solùm totum caput opprimentem, sed grauiùs partem dextram, vt verè diceres hæmicraneam esse dolori totius cerebri implicitam, estque probabilissimum lassitudine vniuersali cum dolore capitis ante quam febriret laborasse, vt multitudo excrementorum, variegatio, & diuturnitas ostenderunt. Verùm quia molestia cerebri lassitudinem totius superabat, de solo dolore capitis fortasse queribundus erat, aut ille totius lassitudinem vehementer crucians celabat, quia vt in aphorismo dicitur, duobus doloribus simul, non eundem locum infestantibus, vehementior minorem obscurat. Erat ergo paratissimus ob dicta ad incidendum in morbos si verus est aphorismus, quod spontaneæ lassitudines morbos prænunciant,quorum præcautio per euacuationem,ante quam succi putrescant,aut exitiosè in partem aliquam internam decumbant, exequenda est. Incidit ergo in vehementem febrem ex leui occasione ob negligentiam referendi medico lassitudinem,& capitis dolores tam exitiale malum machinantes;& mirum fuit phreniticum non perire,cum tam molesto capitis dolore, aut apoplectica, aut conuulsoria affectione, quia in *aphorism.* 33. *sect*.4. dicitur,& si ante morbum aliqua pars doluerit, ibi morbus firmatur.

Febris hæc acuta per impares mouebatur, & cùm grauiùs tertia die affligeret, habuit signa praua, deiectiones nempe nigras, tenues, spumosas, & quæ in excrementis subsidebant,erant liuida; cœpitque veterno teneri; & quod in vrinis subsidebat, erat liuidum etiam,& subuiscidum: hæ nigræ deiectiones non erant ob sanguinis adustionem,vt ex tenuitate constat,nigra enim,& vsta, crassa sunt,& sine spuma; est enim consumptus flatus quando niger color vstione contrahitur: fuerunt ergo nigræ euacuato melanchulico succo, & tenues, quia dilutæ excremento seroso pituitæ, quæ simul excreta fuit,sine qua,spuma nunquam creatur; indiget enim flatu multo à lentore pituitæ oppresso, nec potente lentorem totaliter rumpere, vt euolet, & spumam non generet: hæc eadem pituitæ cum atro succo permixtio liuidam subsidentiam in tetrimentis creauit; niger enim color ab albo dilutus, aut pituitæ sero,remittitur necessariò, & liuidus redditur,quod planè indicarunt veternus,& subuiscriditas subsidentium in vrina: vtrumque enim crudos succos permixtos esse significant,& liuorem causare; nam liuidus color ab extinctione natus desperatus est, implicaretque à principio morbi eueniens tam diuturnum, & tam grauem morbum superari permittere, nec semper censeo hos perniciosos colores ex causis adductis communiter originari, sed determinatis excrementis debitos, ob peculiarem ciborum proprietatem,quando in corpore corrumpuntur. Sic censeo dictas deiectiones, & vrinas in bonum terminari posse, euacuata materia antecedente, quæ si intus maneret, fouere accessiones debebat, & longiores, & plures.

Præsagium ex sanguine mero per nares die secunda expulso, non est tam lethale, vt Expositores censent, non enim stilla fuit, sed manasse modicum Hippocrates refert; manasse verò, continuam fluxionem propriè significat; vituperatur verò à Vallesio,quòd modica esset,& quia ex sinistro latere: hoc vltimum non admitto, aliud enim est quod esset salubrius, aliud si sit vtile: quod esset salubrius ex dextera nare effluxisse, quia hæmicranea latus dextrum torquebat, extra dubium est. Verùm cum totum caput esset afflictum, vtilis fuit euacuatio ex sinistra; & si non erat sufficiens ad deonerandum totum cerebrum, potuit tamen esse vtilissima pro leuatione sinistræ partis, cui per condolentiam vehementis doloris partis dextræ, moderata quantitas excedens ad dolorem sensibilem sufficiebat, & illam expellendo, potuit sensibiliter iuuare, & prodesse; latus verò dextrum erat vehementer oppressum, & non potuit natura sarcinam mouere, & pellere aliquid illius, robustissimum enim hunc ægrotum omnes Expositores fatentur; non ergo fluxio fuit modica ob debilitatem,sed quia illud modicum fuit satis ad auferendam molestiam expultricem cogentem ad actum,& sic cessauit expulsio.

Nec video cur semper sit accusanda debilitata expultrix, quamvis modicum pellat,cùm sint aliæ causæ expulsionis modicæ: non enim semper crassities, & lentor sanguinis expulsi per osculum venarum apertum, permittunt multum expelli,quia vena parua est, aut durior,& quod grauat partem, potest esse paucum in mole,sed qualitate irritans satis, vt expultrix operetur,& si sanguis sit crassus,& fibrosus, potest à frigore ambientis in osculo aperto concrescere,sicque obturando,exitum alterius impedire, est enim sanguis propria naturà obturans,& fibrosus, quæ omnia ad certitudinem præsagij adamussim contemplanda sunt, nisi velimus errare, & præsertim modus viuendi ægrorum sollicitè inquirendus est, non solùm ad certiùs præsagiendum sed ad idoneam medelam: per exemplum, si febricitans rectam seruabat rationem victus in omnibus,& alimentis optimi succi vescebatur,& moderatè, pessimam significationem, quæ sint nimis præternaturalia ostentant; totumque prauum ab interno vitio creari credes,& causam tam prauæ dispositionis interiùs inuestigabis,& partem tam insigniter læsam, deducesque minus expurgatione indigere, quia ratio victus creandæ cocochimiæ nunquam conduxit. Si verò olitor fuerit,lurco,aut prauis cibis,leguminibus,& fructibus obsecundans,& veneri, cacochimum esse credes,& minus sanguinis esse extrahendum,purgandum plus, & optimo victu reficiendum, & contemperandum, minùsque te fatigabunt praua accidentia, quia pendent ab extrinseca causa, sed hoc periculosius est ob aliam rationem, nimirum,quia materiam creandis spiritibus minùs idoneam continent. Verùm quia alimenta in morbo imperata salubriora sunt,& creationi spirituum aptissima,quando robur ab illis lucrantur,& immutantur saluberrimè, & multùm, quia à non assuetis,& optimis, quæ immutatio in rectè viuentibus leuissima est, quia assueta: longiùs hoc explicui,quia magni momenti, quorum sollicita indagatio, non leuem opinionem apud vulgus mihi conciliauit,certiùs præsagiendo,securiùs medendo,quia causæ morborum ignorati nequeunt, & minus multò curationis certa idea. Sic opinor in hoc ægrotante plurima ex signis tam prauis,quæ omnes interpretes terruerunt,non fuisse ex tam prauis causis creata, vt communiter Medici docent,sicque potuisse tantum morbum superare præter omnium spem.

Quartò die fluxit rursus parum de sinistra nare; erat verò sanguis merus, vt in die secundo: per merum intelligitur crassus, & niger à Vallesio, quia putat merum esse ob adustionem consumentem totum serum,à qua necessariò nigricare debet. Non video cur per merum sanguinem intelligere debeamus nigrum, & crassum,sed impermistum cum aliis rebus extraneis; & merus propriè dicitur qui solus excernitur. Si verò crassus,niger intelligendus sit,quia vstus,eueniet quod dixi,nimirum non posse esse copiosam euacuationem, quia crassities ipsa obstat multæ euacuationi; & præcipuè quando per oscula venarum minorum,(vt in naribus sunt)expulsio tentatur, & aëri denudata exponuntur.

nuntur. Lienis eleuatio hulus diei præcedere solet euacuationem sanguinis per narea, & quando vtrumque hypochondrium eleuatur similiter:ex quo textum difficilem Hippocraria intelligetis 2. *epid.sect.5.text.9.* in cuius fine teliquit scriptum; *Si autem diliret, caput irrigare,nisi hypochondria eleuata sint*; nam eorum eleuatio, est futuri fluxus sanguinis narium communissimum signum, & iam instantis, & quia à positione oxyrrhodini potest impediri, prohibet capitis irrigationem,si sint eleuata hypochondria: per eleuationem verò quod sint sursum rettacta,Vallesius exponit; nos verò eleuationem ad eatra etiam intelligimus; nam vtrumque contingit, quando per vasa eorum viscerum expellit noxia facultas; replentur enim in transitu, & distenta, elataque exteriùs apparent. Per lienem etiam transisse humorem femur cruciantem probabilissimum est, & inde intumuisse. Idem censeo de dextro hypochondrio mollirer contento, aut tumido,quia per illud deriuabantur deiectiones nigræ, tenues,spumosæ,& liuidæ,vt in die tertia.

Sudor capitis, & clauiculatum vtilis esse potuit, quia caput grauatum deonerauit, erarque ibi morbus ante febris inuasionem, doluit quidem vehemenser latus dextrum,& totum capur remissiùs ante febrem. Quintus dies funestus debebat esse, si deiectiones plures,nigræ,spumosæ, cum nigrà subsidentia, peruigilio, & delirio à causis tam exitiosis, vt turba Medicorum suader,crearentur. Idem de sexto die censebis,pinguia enim, & spumosa, nigráque recrementa non ex colliquatione orta fuere, sed flatibus pituitæ lentæ permistis, & calore feruentibus spuma fuit genita; sæpè verò pituita lenta,& alba, & læuigata nimis, pinguedinem exerementis permistam delineat, & simul (quod certius est) humores diarrhœam causantes,aliquid pingue ex intestinis abraserunt, vt fieti solet initio dysenteriæ; quod ita fuisse, melior status post has euacuationes confirmat, quia æger dormiuit, & mente meliùs constabat. Idem in die octauo videbis,in qoo recrementa nigra, pauca compacta eiecit, dormiuit, mente constitit, & non fuit admodum sitibundos, compacta excrementa coctionem significant incepisse; nam vt in prognostico dicitur, crassescere oportet deiectiones morbo eunte in iudicationem, vt inferiùs leges.

In expositione octaui diei per compendium hæc scripta teliquit Galenus. *Hactenus omnia symptomata videntur illi fuisse fallacia*; dixisset meliùs, ægroto fuisse debilia, Medicis verò fallacia, qoia æger superari, & occidi non potuit,quia non debuit: Medici verò quomodo non occideretur,mirati fuerunt, cum tam horrendis,& tantis accidentibus, & tanto tempore molestantibus: decepti verò fuerunt,quia putabant ex perniciosis causis,& malignis creari; & non erat rectum iudicium, quia nigra expulsa, & spumosa, & leuia cum phantasia pinguedinis,non originabantur à causis prauis,sed nigra erant melancholica sine vstione,spumosa, non ob incendiom colliquans, sed causis à me relatis pinguia,phantastica erant,non pinguia reuerà, quia pituita liquata,læuigata, excrementis, & flatibus admixta pinguedinem æmulatur, & sæpè fallit in alui excrementis, quod in vrina non potest; in exerementis enim cum omnibus miscetur per minima, & vt sunt in omni regione, sic in superiori apparet velut pinguedo, in lotio verò repugnat superiora petere, pituitam liquatam,sed semper descendit, sedimentom exprimens, in hac, aut illa regione, vt crudius est, aut flatulentius,vel non.

Multos fuisse liberatos cum vrinis nigris, multæ historiæ epidemicæ confirmant, & passim experimur; quod non ignorans Auicenna *fen.2. libro 4. capite 85.* exarauit. *Scias quod non verificatur iudicium de morte ob nigredinem coloris in vrina, in acutis ægritudinibus, licet*

A *in seipso sit signum malum, quamuis associentur ei alia signa mala, interiora, quod vides fortem virtutem, & potentem facere euacuationes diuersas*, quod huic ægrotanti contigit cum deiectionibus nigris tantas euacuationes tentando. Ego verò quando deiectiones, & alia excrementa imaginem prauitatis delineant in acutis,& virtus constat satis, infero statim, quod hæc excreta malignitatem exprimunt,non sunt tamen maligna: nam si talia essent, non esset virtus tam firma, & alias causas inuestigo, timeóque minus. Interim tamen dictum Principis tenaciter tene, nimirum quod quando signa mala vrinæ nigræ associantur, vt æger mortem effugiat, desiderat quod faciat euacua-
B tiones diuersas, hoc est, per omnes regiones, deiiciendo per aluum, mouendo per vrinas, per vumitum, per sudores, vt hic olitor exequutus, & euasit; vt putes symptomaticas euacuationes vtilissimas esse, si virtus constet, & præcipuè si sit passio acuta, & à multa materia pendens; nam hæc longum tempus, vt coquatur requirit, quod acutæ affectiones rarò concedant; sunt enim iudicij celeris, & nulla maior, & securior sollicitudo naturæ, quia semper turgere, non turgentia propriissimà, quæ non euacuat, molestissima simul,& periculosa est, sed quod cæca expellens per torum, cloacas ignorat, & hallucinata vias euacuationum naturalium non reperit, inuentas iam materiam tam malignam iaciat per illas; nunquam
C enim rationem à priori inueni, in qua mens tranquillè quiescat, cur materia maligna retineri à natura debeat, vt coquatur, & non sit securius statim illam extra corpus reiicere,loquor vt causa; nam vt signum semper innuit irritamentum naturæ, quod quando quieta est, non videtur esse, & inde esse benigniorem: verum cùm constet, per signa causæ prauitas,& quod quieta maneat, timeo naturæ iacturam, ob quam non expellit, & sic consultissimè Auicenna multas euacuationes in acutis desiderat, nisi pestilens sit causa febris, de quo inferiùs rursus incidet sermo.

A die nono ad decimumquartum.

D *Nono saperriguit, febris acuta, sudauit, infrixit, delirauit, dexter oculus distortus erat, lingua arida, sitibundus, insomnis: decimo eadem; vndecima omninò mente constabat, à febre erat liber, sudauit, vrina tenues erant circa iudicium, duos dies fuit sine febre, redit quatuordecimo, nocte non dormiuit, prorsus delirabat.*

Iudicium partiale fuit hoc, idest, portiones materiæ diuersas, per modos diuersos expellendi propulsauit,& ob minorationem materiæ duobus diebus febris omninò euanuit. Vna euacuatio fuit rigor, febrium ardentium occisor, vt dicitur *aphorismo 58.* quartæ particulæ, *à febre ardente habito, rigore superue-*
E *niente, solutio fit.* Est verò frequentissimum à rigore sudare, & fuit secunda euacuatio sudor: à sudore refrigeratus rursus fuit, & delirus, & strabo, symptomata quidem perturbationi criticæ annexa, quando caput neruorum origo, à prauis vaporibus irritatum, conuulsoriè mouetur; sic enim oculi, vt in epilepsiis conuelluntur, & distorti apparent, delirat æger,& insomnis est, lingua arescit vstis exhalationibus imbuta, quod accidens sine siti inuenies nunquam, nisi in iam morituris, aut vbi humida distillatio sitim moderatur, delirium etiam sitim obscurat; & cùm hic æger sitibundus prædicatur, erat non dubiè iam sedatum delirium, quando potum appetebat, aut sitiebat priua quàm deliraret.

Sedata critica turbatione, & partim euacuata materia, rigore, sudore, & insensibilitet,reiteratóque sudore, vndecimo die febris euanuit, mentem recuperauit;

oit; erant tamen vrinæ tenues circa iudicium, & incoctæ, ob quod implicabat morbum omnino iudicatum fuiſſe, & ſic, etſi duos dies ſine febre lucratus eſſet, rediit decima quarta cum peruigilio, & delirio, vt diebus antecedentibus; permanebat enim eadem radix morbi, & ſic ſimili acutie, periculo, & ſymptomatibus cruciabatur.

A die decimoquinto ad decimum-octauum

QVinto decimo vrina turbata, cuiuſmodi ex his, quæ ſubſederunt, fit, vbi agitantur; febris acuta, prorſus delirauit, non dormiuit, & tibia dolebant, aluo ſubiectus balanus reddidit nigra ſtercora: ſextodecimo vrina tenues, quibus inerat nubiloſa ſuſpenſio; delirauit ſeptimodecimo, manè extrema partes refrigeſcebant, cooperiebatur, acuta febris, toto corpore ſudauit, alleuatus eſt, meliùs ſapiebat, non tamen febre liber, ſitibundus, vomuit bilioſa, flaua, pauca, venter ſtercora deiecit, paulò mox nigra, pauca, tenuia, vrina tenues, non boni coloris: octauodecimo mens illi lababat, comatoſus, vnde vigeſimo in eodem erat ſtatu.

Turbatio vrinæ huius diei critica magis mihi videtur, quàm ex feruore pendere, vt putat Phrigius, moueor, quia illo die genua, & tibiæ doluerunt, tentante naturà in partibus illis abſceſſum creare, & bonum Galenus indicat; quia ad partes infernas, & ignobiles excrementa pelluntur. Eſt verò communiſſimum ſin minus ſatis conſonum, pellere per vrinas portionem certam humorum, quando per decubitum in partes inferiores ægrum liberare natura procurat, & ob id aluus inferior vt excrementa deponeret, indiguit balano, ſiccatur enim, quando per lotium humores pelluntur; nam quod in aphoriſmo dicitur *mictio plurima noctu contingens, paruam ſignificat deiectionem*, in quouis tempore eſt verum, & ita fuiſſe deducitur, quia perſeuerante ſimili feritate, & oppreſſione morbi, ſimilique agitationis cauſa, fuerunt vrinæ die ſequenti tenues, quia per vrinam ceſſauit expulſio, & vſque ad decimamſeptimam tales apparuerunt.

Nubiloſa ſuſpenſio diei decimi ſexti, bona non dubiè fuit, & morbi augmentum vniuerſale incepiſſe ſignificabat, in quo ſolet natura præ acutie morbi irritata, criſim intempeſtiuam tentare; ſicque decimoſeptimo die ſudore illo ægrum alleuiauit, etſi non penitus febris defecit, criticúſque etiam partim fuit vomitus bilioſus, & flauus; præceſſit verò relatas euacuationes frigiditas illa partium extremarum, non quidem orta ex peſſima cauſa, vt ſolet in acutis, ſed ex collectione interna vitalis ſpiritus ad debellandam morbi cauſam, & celebrandas expulſiones relatas: accidens quidem communiſſimum, & familiare naturæ, quando, aut ſudore, aut vomitu morbum tentat finire, & ſenſibilius, quando medio rigore: ſopor verò ille ortus fuit ex nimio labore, vt occaſione, quo coactus fuit vigilare nimis: ſolet verò natura profundè dormire poſt laborem immodicum vigilare nimis cogentem, vt Galenus hoc non ignorans, ſpeciem cari poſt ſuperfluas vigilias ſuccedere docuerit, intenditurque ſomni profunditas, ſi in illo labore calidus nimis humor expulſus fuerit, quia pituita (deficiente bile) operatur validiùs, & ad dormiendum profundiùs inclinat: recuperata verò natura ſopore illo, à quo vix expergefieri æger poterat, cœpit die vigeſimo naturaliùs dormire, hoc eſt non tam profundè, vt in præcedenti tempore. Singularis videbitur expoſitio noſtra; moueor verò ex aliis ſymptomatibus in hac hiſtoria relatis, quæ non ex peſſima cauſa, vt in aliis acutis paſſionibus euenerunt, & ſic effugere periculum mortis potuit hic æger, nec ſopor tam grauis ab obſtructione cerebri, à pituitoſo humore creari totaliter potuit; non enim liberaretur tam breuiter, nec illi ſuccederet ſomnus tam naturalis, vt fuit in die vigeſimo cum mentis conſtantia, & huius veritatis probabilitas non leuis eſt, quod poſt totum morbi diſcurſum ſomni violenti mentio non fit.

A die vigeſimo vſque ad finem hiſtoriæ.

VIgeſimo dormiuit, planè mente conſtabat, ſudauit, liber erat à febre, non ſitiebat: vigeſimoprimo parum delirauit, nonnihil ſitiebat, hypochondrium dolebat, & ad vmbilicum perpetua erat palpitatio: vigeſimo quarto, vrinæ habebant ſubſidentiam, prorſus mentis erat compos: vigeſimoſeptimo dextra coxa dolebat, vrinæ tenues, in quibus ſubſidentia erant, cætera mitiſſima habebat: circa vigeſimum nonum oculus doluit, vrinæ tenues: quadrageſimo aluus pituitoſa, alba, ſubcrebra deiecit, multum toto corpore ſudauit, abſolutè eſt iudicatus.

Symptomata vigeſimi aperriſſimè oſtendunt ſomnum dictum antecedentium fuiſſe, qualem diximus, quomodo enim tam fœlix, & iudicatorius ſuccederet immediatè pòſt morboſum ſoporem, à pituita obſtruente tam grauiter cerebrum, niſi velis quod agitatio, talis ſomni cauſa fuerit, hoc eſt non turbulenta, qua ſe natura ad criſim vigeſimi celebrandam præparabat, & vaporibus ex commotione cerebrum petentibus ſoporem excitaſſe, mouebatur enim ſudoris materia iam cœpta emendari, & concocta, ſicque ſomnum profundiorem naturali ægrum oppreſſiſſe, ceſſaturum tamen ſedata perturbatione, & celebrato iudicio, à quo quietus, ſomno naturali dormiebat die vigeſimo, erat enim natura in hoc morbo ſtimulata ſemper ad mouendas criſes, & varios abceſſus, & ſic perturbationibus modò delirabat, modò vigilabat, modò dormiebat, modò hypochondrium dolebat, & arteria ſub vmbilico vehementer pulſabat, quem motum palpitationem vocare conſueuit Hippocrates, & vigeſimo ſeptimo coxæ dextræ dolor ſeptum fatigauit, & vigeſimo nono oculi dextri moleſtia illum afflixit, & tandem quadrageſimo diarrhœa pituitoſa, & ſudor totius morbum tam faſtidioſum, & timore plenum perfectè iudicarunt.

Ex quibus deduces inquitudinem naturæ toto tempore morbi perſeuerantem, & inceſſans capulticis irritamentum, quo ſemper natura velut turgens ad expellendum paratiſſima obligatáque erat, ſicque tot expulſiones, & iam diuerſas tentauit, vnumque à nobis ſolùm notatum aduertes, nimirum eſſe impoſſibilem coctionem humorum in tam aſſiduo eorum irritamento, quia nunquam quieti permanent, ſed aut inſenſibiliter, aut ſenſibiliter inceſſanter mouentur, ſicque incoctiles permanent, quia non coquitur, quod quietum non detinetur, & hoc eſt longitudinis morbi principaliſſima cauſa, ob quam 4. *de victus ratione*, docuit Hippocrates, quod expurgatio in principio morborum maturationem remoratur, aut tollit, & ſic in longum tempus morbum protrahit, & hactenus ibi expoſitor docet, expurgationes in principio ſolutionibus, & concoctionibus aduerſari, quod etiam præceperat Hippocrates 7. *epid. text.* 60. iis verbis; *Ob hoc autem non purgandum in principiis, quod ſponte in diuturnis his, an diuturna periculoſa?* Quod in hoc ægroto expertum eſt, habuit enim plurimas criſes, & ſemper cum vrinarum cruditate, aut coctione obſcuriſſima, morbúſque vſque ad quadrageſimum afflixit, qui terminus eſt acutorum ex decidentia.

Aliud etiam notabitis circa ſymptomaticas euacuationes conſideratione dignum, eſſe quaſdam maligniſſimas, alias verò ſalubres, malignæ ſunt quando humores

mores agitati vt euacuentur, viſcera, cor, & cerebrum A
praui, & maligni vaporibus replent, ſpiritus inqui-
nant, & deſtruunt, & hi humores, etſi maligni, ſecurio-
res, ideſt, minùs pernicioſi ſunt, ſi quieti intra corpus
maneant, de quibus eſt verum Principis dictum, *Multa*
mota nocent, quæ ſi non mouerentur non nocerent; hoc eſt,
non eſſent tam noxij, vt ſunt agitati; at in iis ſi à na-
tura pellantur, non licet eorum euacuationem len-
tam permittere, quia cùm ſemper ſint agitati, aſſiduâ
euaporatione maligna, & nimis protracta ob len-
tam agitationem, continenter viſcera contami-
nant, & cor; & vim vitalem violenter effœminant,
vt deliquium, aut ſyncope non longè abſint, adſint ve-
ro ſemper debiles pulſus, parui, & inæquales, & id de- B
monſtrabit clariſſimè initium faciei Hippocraticæ,
non ſine anxietudine infirmi, neſcientis narrare quid
ſentiat, in quo caſu, ſi natura pigrè reiiciat tam pra-
uam materiam, accelerabitur à Medico ſtatim phar-
maco idoneo expurgante, & roborante ſimul, cui ad-
mixtum ſit cardiacum auxilium, & odoriferum, vt
ſpiritibus creandi, detur ſimul materia, & vnà firme-
tur cor, & bonis odoribus ſemper ſuccurres, vt breui
creentur de nouo in reſtaurationem ſpirituum à terra
euaporatione pereuntium: mox vero leui aſtrictione
reliquos humores in quiete detinebit, ſic mouebuntur
minùs, & exhalatio maligna moderabitur, non ſolùm
ob quietem, ſed quia aſtricti humores ineuaporabiles
fiunt, vniti, & denſati in ſeſe, erunt verò auxilia aci- C
da, ſiccantia, & aſtringentia leuiter, nàm commo-
tio eorum, & euaporatio habent rationem vrgen-
tium, quibus occurrendum; ſicut etiam ſi aſtringen-
tia putrida febris recuſet. Danda verò ſunt ob aliquod
accidens; vt 1. *de victus ratione* text. 18. Galenus con-
ſulit. Hoc infortunium contingit, quando humores
vim veneni putrefacientis acquiſierunt putredine, &
tam validam, quod vapor eorum actiuus ita ſit, vt
quicquid contingit, corrumpat, & exitioſè diſponat,
eſtque paruus in mole, magnus verò in operando, vt
de aura venenata Galenus loquitur; eſt in hoc caſu
optimum expurgans decoctum tamarindorum cum
ſyrupo roſ. Hiſpanicarum ex pluribus infuſionibus, &
diacatholicone. D

Verùm ſi diarrhœa ſymptomatica in commotio-
ne non lædat, vt iam ralata, & euacuetur materia mor-
bi ſine inſigni virtutis læſione, permittenda eſt, ſi natu-
ra ſufficienter euacuet, ſi non, iuuanda erit; nunquam
in aſtringentibus eà vtendum, nec detinenda. Iam
verò alibi dixi, quod ſi euacuetur materia morbi an-
tecedens, quæ nondum computruit, non eſt vocanda
euacuatio illa in rigore ſymptomatica, quia eſt opus
naturæ perfectiſſimum, nihilque contra naturam in-
cludit, nec euacuatur materia cruda, quia nondum
putredinem concepit, & ſic retineri non eget, vt
emendetur, & coquatur, & tales euacuationes ſalu-
bres ferè ſemper ſunt, quia in commotione non læ-
dunt, & materia, quæ morbum conſeruatura erat, & E
mittenda ad focum, expellitur & morbus ſic redditur
ſecurior. Hinc prouenit, quod in peſtilenti conſtitu-
tione, fluxus alui rarò non ſit lethiferus ob peſtilen-
tes vapores ex commotione eleuatos, corpus totum
contaminantes, de quibus Hippocrates 3. *epid. ſect.* 3.
text. 57. ſcripſit vnoque verbo; *Qui longis morbis, vel*
acutis tenebantur, ventris vitio omnes præcipuè mortui ſunt;
cunctos namque venter ſuſtulit: quod etiam Galenus
expertus fuit in peſte illa longiſſima; *Ex his* (in-
quit) *quæ per aluum vacuantur, omnes propè perimunt,*
&c.

Curatio habitantis in horto Dealcis.

Concordes video Mercurialem, & Phrigium ad ſe-
candam venam; nam hic æger etſi non febrici-
taret, tali auxilio indigebat. Ob ſolam capitis graui-
tatem, & hæmicraneam, ſecat venam internam Phri-
gius, praxis non imitanda in tanto dolore capitis, ſed
ſecanda communis, vt caput deoneratum minùs do-
leat, & ſic minus trahat ad ſe, & ventiletur quod illud
replet, & grauat; nunquam enim partes principes vt
onerentur licet permittere, turpiter enim errauit Pri-
meroſius Luſitanus, docendo, non conferre magis ſeca-
re in brachiis vnam quàm aliam: ignorat enim com-
munionem, & rectitudinem vaſorum capillariorum
cum maioribus, & etiam oſcula vaſorum, & carnis ſe
communicantia ſecundùm rectum; & emanatio ſan-
guinis per narem ſiniſtram, deonerandum eſſe caput
planè oſtendebat.

Ego verò cum Cardano cenſeo inſignem corruptio-
nem hunc ægrum habuiſſe in venis meſeræi, & in ea
regione focum putredinis fuiſſe, ex parte partis mit-
tentis, & fuiſſe ſecuriùs regionem primam ante ſectio-
nem venæ leniente idoneo mundare; erat enim lubri-
ci ventris, & nigræ deiectiones diei tertij inquietudi-
nem naturæ ad expellendum innuebant. Eſſetque ſe-
curius non dubiè aluum ſollicitare, & materiam tam
prauam minuere in ægro tam paratiſſimo euacuatio-
ni per aluum. Magna quidem conditio, vt leui medi-
camento ſine torminibus fœlix purgatio ſperetur,
quod ſuadebant vomitus diei quarti, & deiectiones
ſimiles, & fluxus ſanguinis per nates cum ſudoribus:
quatuor enim euacuationes quarti diei ſarcinam ex-
crementorum, & turgentem naturam oſtendebant, &
in omnibus ab excrementis multis oppreſſam fuiſſe,
quando per aluum, vomitum, nates, & ſudando, onera
tam moleſtum deponere fuit coacta. Eſt verò perni-
cioſa praxis venam ſecare, quando excrementa primæ
regionis fatigant, ſuntque conditio ſine qua non, aufe-
renda prius quàm vena aperiatur. Lienis etiam tu-
mor, dolor fœmoris è directo, & hypochondrij dextri
contenſio mollis, motionem excrementorum ad ſedem
infernam ſignificabant; ſubitò enim quarto die om-
nia euenerunt, nec potuit natura tantam ſarcinam
quantam commouit reiicere extra corpus, ſicque do-
luit crus, & lien, & iecur eleuata apparebant, vt ſolent
quando natura criſim procurat, eſtque ſignum motio-
nis iam cœptæ, hypochondriorum eleuatio ſubmollis,
aut ventris murmuratio; cum hac enim expurgare
præcipit 4. *de victus ratione*: & cum ventris eleuatione
7. *epidemion* in hiſtoria filij Pythionis; & 2. *epid. ſectio-*
ne 5. *textu* 9. etiamſi æger deliret, non admittit oxyr-
rhodinum in capite ſi hypochondria ſint eleuata: per
eleuationem verò non ſolùm intelligo (vt Valleſius)
quod ſint ſurſum tracta, ſeu retracta, ſed etiam intu-
meſcentiam ſubmollem, indicium certum commotio-
nis ſuccorum, vt euacuentur per ſedem.

Et ſi quæ euenerunt per totum morbi diſcurſum,
conſideres, inuenies naturam inclinatam ſemper ad ex-
pellendum per ſedem infernam, & ad ſudores ciendos,
quibus euacuationibus in quadrageſimo morbum
extirpauit. Neque ignores ſectionem venæ retra-
ctione ad ſupera, obſtare nimis euacuationi per al-
uum, & quando caput tentari cœpit, & natura ven-
trem reiteratis euacuationibus ſollicitat, magno peri-
culo brachiorum vena ſecatur, quia naturæ iam incli-
natæ ad mittendum in cerebrum, calcaria irritantia vt
ferociùs, & violenter ad ſupera pellat, ſunt ſectiones
brachiorum, quibus iuuatur natura vt ſurſum deter-
minetur, & impediatur euacuatio per ſedem. Vidi iam
in

in alui fluxu cum torminibus,& febre acuta venam secare ob vrgentiam febris, & terminum, & retracto impetu naturæ,per aluum excrementa pellente, pleuritidem superuenite cum magno ægri periculo; quid ergo sperandum, si iam natura ad expellendum ad cerebrum inclinata erat, nisi ventura phrenitis, & exitialis,si quod per sedem pellebat, retrogrado impetu reiiciat ad supera?

Erat ergo in hoc ægroto sollicitandus venter repetitis leuioribus expurgationibus, & attemperantibus simul, vt natura etiam operabatur per interualla, deiectiones reiterando,in morbo tam molesto, & diuturno, sine quibus non dubiè debitum solueret; nam natura tam lancinata excrementorum molestia, si extra corpus non pelleret, pelleret necessariò ad partes internas, quas non resistentes inueniret, & mortalem humorum decubitum internè molita accessionibus insolentibus crebrò reiteratis, & firmata phrenitide, breui conuulsus periclitaretur æger. Sollicitus ergo Medicus esse debet, vt operi, & inclinationi naturæ rectè operanti contrariis auxiliis non opponat; quod præcipuè scribo Medicis nescientibus ab auxiliis quiescere quando natura sponte euacuans,morbum in melius statim non mutat: velut si Medici suis remediis morbi vehementiam statim moderarentur,& hoc in acutis præcipuè obseruandum est, quia est eorum constitutio breuior,& irritatio, & molestia causonum & symptomatum incessans est, vt si semel incipiat expellere, rarò non operetur expultrix, vt in hoc ægrotante videmus, quia die secundo expellere incepit, & vsque ad quadragesimum perseuerauit expulsio per diuersas regiones. Erat ergo sollicitandus aluus detergentibus,& anodinis clysteribus, & attemperantibus; & si natura tam inclinata ad expellendum per aluum, pigrè moueret, iuuanda est, aut sero lactis cum medulla casiæ fistulæ, aut lacte hordei cum pulpa tamarindorum, quod est singulare remedium in febre maligna, quando natura euacuat lentè, & euacuat quod conuenit; tuncque oxyrrhodino caput ne recipiat, defendes, vt tota medela huius tam molesti mali in sollicitudine perseuerantis, diarrhœa, capitis defensione, attemperatione febris, intestinorum lotione,& idoneo victu consistat; semper tamen fugies aluum mouere expurgante medicamento in die decretorio,ne præcipitetur natura, vt timuit Hippocrates, & consuluit tentandum non esse: & quàm continua fuerit molestia naturæ in hoc malo deduces facilè, quia non solùm in diebus iudicatoriis, sed intermediis expulsiones tentabat.

Iecoris, & lienis eleuationes si erant submolles, nec dolorosæ, non indigebant remedio, eleuabantur enim ob humorum transitum per eas regiones, vnde repellentia secura esse non poterant,ne detinerent internè, quæ natura tam sagax exteriùs pellebat: nec leues dolores demulcendi sunt anodinis,ne laxatis visceribus inflammentur. Sitis mitigabitur communibus potionibus, & somni conciliatio inexcusabilis erat, in quibus diebus peruigilio premebatur, vt expergefaciendus æger quando comate soporabatur. Verùm si eleuatio hypochondriorum cum tensione, & dolore molestabat, obstructa esse declarabat, cui malo occurrendum erat,d-obstruentibus, laxantibus, & roborantibus simul, nihil enim ad morbi longitudinem plus conducit,quàm obstructio illorum, eo quod concoctio vitiat maximè, & semper excrementa creantur ex cibis malum assiduè fouentia, & in hoc casu insignem vtilitatem afferunt hyrudines mariscis affixæ, & sectio saluatellarum secundum rectum facta: & si dolor adhuc perseueret, & tensio, cucurbitulæ scarificatæ supra viscus molestans tensum, & dolens strenuè conferunt, præsertim si à saluatellæ sectione sollicitè foueant partes tensæ,& dolentes, vt emollita causa ob-

A struens scarificatione, facilius eradicetur, & in acutis hæc remedia exequenda necessariò sunt, præsertim quando aliquid inflammatorium viscera obsidet: & cauendum ne vulnuscula primæ scarificationis claudantur,vt virus semper spiret,& eodem die reiterandæ sunt cucurbitæ supra vulnuscula prima, vt virus ex intimis attractum,& vlcera replens,extrahatur,& aliud ex profundis succedat, vt docuit Aëtius. Ego addo vtilissimum esse, ne claudantur, sed seruentur reclusa, deseruiantque pro fonte virus assiduè euomente, est enim acutorum causa ferè semper maligna, putrefacientis veneni æmula, non solùm sanguinem sibi immediatum inficiens, sed & ipsam visceris substantiam corrumpens, & in viscere non ventilata, sed assata calore, atrabiliaria fit, & cancrosa, & irreme-
B diabilis,nisi remediis relatis extrahatur, cicuretur, & vlcusculis apertis manentibus spiret, educatur, diffleturque,& sic æger liberetur.

Ne tamen teneas,me ex toto in hoc ægroto venæ sectionem dehortari, sed cautum te reddo, ne impetus naturæ oblitus, quo per secessum finire mórbum tentabat, & tam assiduè, misso sanguine copiosè, vt moris est, his temporibus tam idoneæ iudicationi obstes proteruus: non enim in omnibus diebus apparuit naturæ impetus actu expellens, in quibus sectio venæ celebrari poterat; à quà inferiores partes assiduè fricandæ sunt,vt deorsum inclinetur natura,vt cupiebat, & in ipsa sectione cucurbitulis infernis partibus firmatis idem præstabis, aut ligaturis dolorosis, vt fieri
C solet, & glandibus à sectione, si opus sit,aut clystere idoneo; tot enim considerationes acuti morbi requirunt, si domandi sunt:per exemplum fuit hic æger sine febre à duodecima ad quatuordecimam, & secundum leges medicas recidiua inexcusabilis erat, in quibus diebus erat quieta natura, & signa coctionis non aderant, tunc securissimè vena secari poterat, quia morbus erat in principio vniuersali, in quo tale auxilium imperandum est, & expulsio per aluum defecit, sicque pluries in acutis passionibus occasionem arripimas ad imperandum certum auxilium, quod in alio die fieri non liceret ob aliquod symptoma impediens. Quo consilio quando natura mouet par aluum, &
D mouet tepidè,& paucum,febris tamen vrget, sanguinem mitrimus,vt postulat febria. Verùm si non moueat tam segniter, & fluxum in diebus ferè omnibus reiteret, aut per dies decretorios, canriùs secabitur vena si febris vrgeat, & in præsenti infirmo securiùs fortasse erit venam in talo secare, si non sit pars superior ita læsa vt sectionem brachiorum requirat; sic enim inclinatio naturæ pellendi deorsum non impedietur,& euacuabitur totum, vt per sudores (vt fecit) possit liberiùs crises perficere. Sic die decimaquinta in qua genua, & tibiæ dolore molestabantur, & abscessum in illis partibus creari significabat, fouendæ erant illæ partes oleo irino ruraceo, & amygd.dulcium,vt pars laxata reciperet faciliùs, quod & cucur-
E bitis illis partibus hærentibus tractione sua auxiliaretur naturæ pigrè mittenti ad partes dolentes: & si morbus periculosus esset, & caput pateretur, synapismata genubus,& suris affixa conuenient, vt conuocatâ materiâ augeretur abscessus,& caput, visceráque liberarentur. Hippocrates verò glande sola succurrit, esset verò optimum auxilium leniens medicamentum, vt natura deorsum inclinata partem materiæ extra reiiceret, aut clystere expurgante idem exequendum erat,si lenienti non esset locus ob aliam causam; illud enim conueniebat, non solùm vt motus naturæ deorsum iuuaretur, sed etiam vt motio per vrinam eo die à natura tentata, cùm omnia expurgantia nonnihil etiam per lotium deriuent, vt experimentum docet.

Palpitatio circa vmbilicum fouenda erat decocto

emol

emolliente resoluente, & attemperante; subiro enim die vigesimaprima apparuit, & probabilissimè creara fuir ab obstructione illius regionis cum incendio, ob defectum venrilationis; nam cùm natura semper expulsionem per sedem, & abscessum in parribus infernis appeteret, inculcari humores in transitu in locis articulæ proximis, liberum motum illius magnæ articulæ impediebant, & ab eis calefacta senriebatur violentua motus illius, quem vocar palpitationem, de qua in prognosticis præsagauit, tumulrum, aur delirium portendere, & si oculi crebrò cum illa moueantur, maniam rimet Hippocrates. Verùm hic æger ab ea palpitatione non delirauir amplius, quia non ab affectu inflammarorio, sed obstructione, flatibus, & calore creabatur, & iam coctiones naturæ celebrabantur, & necesse mitigatio symptomatum ventura erat, & cum Hippocrares narter, vsque ad finem durasse, vtilissima fuisset hyrudinnm reiteratio, vt calor dextri hypochondrij, & motus violentus articulæ sedarentur & clysteres expurgantes magni momenti fuissent, quia à vigesimaprima vsque ad quadragesimam oblita fuit natura expulsionis per aluum, eránrque vrilia serapia deobstruentia à vigesimaprima vsque ad finem, & cutis rarefacieuda, quia sudoribus, & deiectione morbum iudicandum esse semper significauit, prædicauitque natura, ob quod syrupi drobstruenres diluendi erant aquis cardui benedicti, & buglossæ, & florum anthemidis, quæ febrifuga etiam vocarur, febres enim eradicare solet.

Dolor coxæ dextræ in die ram celebri, & cum sedimento vrina, abscessus iudicatorij erat signum, à quo ibi bona relata euenerunt, erant enim omnia placidissima, quæ clarè ostendebant dolorem coxæ acerbum non fuisse, talis enim nihil admitterer placidum, sempérque cocta materia placidiores abscessus, & diarrhœas excitat. Fuerunt verò semper renues vrinæ, quia & per illas finire morbum natura tenrauir, & plus seri pellens, renues reddidir: nam cum sedimeuto optimo vrinæ tenuitas à rali causa creatur, fuitque abscessus ille iuxta aphorismum dicentem, quos febres longæ exercent, his rubercula, vel labores in articulis fiunt: contingunt verò, quibus minùs quàm par erat euacuatum fuit corpus, siue ob debilem virturem plus euacuari non permittentem, siue qnia plus cibi sumpserunt, vt dicitur *aphorismo 45.* iis verbis: *Quibus tubercula ad articulos aut dolores ex febribus longis fiunt, hi pluribus cibis vtuntur.* Constat vero repleutia in tali abscessu perniciosa fore, & quia iudicarorius, & ob situm loci affecti; profundus enim cùm sit, repellunt ad locum dolentem excrementa, & humores regionis externæ, & cùm dolor illa alliciat ad se, trahuntur intus velocissimè, quæ ab externis intus tunc repelluntur. Anodina igitur conueniunr dolorem mirigantia, & si augere abscessum ob mali grauitatem erar opus, attractoria miscenda erant, firmandæque cucurbitæ supra locum dolenrem, & rursus leniendus erar, & si his non obstantibus, dolor uon cicuretur, sed torqueat saris, secanda vena erat in crure coxæ dolenris, scarificandus locus profundè, & superpones emplastrum paratum ex diachilon è gummaro Guillenserben cum pnluetibus castorei, & chamepiteos. Celebre est oleum ossium humanorum ad mitigandos, obscurandósque dolores articulorum, sic parabis: Accipe ossa humana magna, frustularim iucide, & igniantur donec excandescant. & subiro extingue in oleo communi vetusto, & dulcissimo, qnibus conrusis distillar oleum mirabile pro sedatione dolorum. Quod si Gallicus æger fuerit, mirè domatur, mitescitque cruciarus vnguenro ex mercurio, & etiamsi Gallicus non fuerit, optima etiam sunt folia viridia nicotianæ conrusa, dolenti loco applicata, illustréque auxilium est pro articulorum dolore, sumere decoctum radicum lappæ maioris; seu bardanæ, quam personatum vocant, vt ex Foresto refert Sennertus; resoluit, siccat, discutit, lotium, & sudorem prouocat, qoo auxilio arrbritis desperata perfectissimè euanuit, mucosis multis per lorium expulsis: & si frigida auris fuerit, vltima sanarione euolat, si dolenres articuli oleo in quo viperæ coquantur, illiniantur, authore Auicenna *fen. 21. lib. 3. tract. vlt. capite 21.* uec minus confert oleum ceræ.

HISTOR. PHILISTES.

In thaso Philistes capite dolebat tempore multo; & aliquando etiam subsoporatus decubuit; ex potationibus verò febribus continuis factis dolor exacerbatus est: nocte supercalefactus est primùm: prima die vomuit biliosa pauca, flaua primùm, postea æruginosa multa, ab aluo autem stercora prodierunt nocte molestè: secunda, surditas, febris acuta, hypochondrium dextrum contentum est, & intro inclinabat; vrina tenues, pellucida suspensiones habebant paruas, genitura similes, circa meridiem insaniit; tertio die grauiter se habuit; quartò conuulsiones, omnia sunt irritata; quinto manè extinctus est.

SI vini proprietares calleas, duobus excrementis corpos replere vino obsecundantes inuenies, calidis nimitum, & frigidis; etiamsi merum bibatur; constat quidem vinum partibus vinosis, & inflammabilibus, & multa aqua; illis morbos calidos, aquâ verò frigidos creat, & quia partes vinosæ inflammantur statim ab actuarioue, & resoluuntur faciliùs, corpus priùs calefacit, & postea infrigidat, manente parte aquosa, quæ in ipso inflammabiles nimis excedir; id experimentum docet si vinum merum, & generosum per lapideum mortarium permittas percolari, totum enim quod percolatur aqua ferè est, & albicans emortuo ferè iam odore vini, & calore, & colore, etiamsi flauissimum vinum sit, quod mortarium suscepir; pars enim vinosa quæ cocta crassior est, est in ipso mortario imbibira, non cadit cum aquosa, & hæc in magna copia resudat; alteriùs verò paucissimum. Hoc didici cupidus inueniendi vinnm, quod oligophoro Antiquorum responderet, vt dari possit in morbis vinum dehorrantibus; virium verò effœminatio illud exposceret. Præter hanc partem aqueam cruditatum authorem, creat etiam illas porus immodicus vini, quia alimentum sopernatans cum tanro liquore nunquam vt decer decinetur, nec ventriculo agglutinatur, & hæret quietum, sicque pessimè coquitur, & crudum distribuitur, quod peccarum per omnes regiones corporis conseruat, & non agglutinatum ob defectum lentoris, nou coquitur benè: & inde carnes laxæ, molles, & minus firmæ creatæ cum excrementis crudis intra illas imbibitis, inflatæ, & tumidæ apparent, incipitque cachexia totius sine colore viuido, & florido: & rursus vinum narcoticum ad somnum statim inclinans, ne dicam cogens, vt experientia docet, ob quam facilè dementant merum bibenres, sopor enim calori agitanri, & mouenti spiritus, & phantasiam, magna occasio delirandi est, imò nulla maior, vt dormientes ram promptè per iusomnia decipiuntur, quia dormiunr partim, & partim phantasia tunc non ligara, spectra varia

proponit dormienti, teuerà esse iudicanti, quæ phantastica sunt, nescieos distinguete obiecta imaginara solùm, à realibus obiectis, ex qua falsa conceptione, tot errores fingunt, & sequuntur dormientes. Vinum ergo quia calidum iam actuatum est, spiritus turbat, & agitat, sicque species phaotasiæ diuersas proponit, & quia vt narcoricum sensus internos suspendir, & hebetat, & ad somnum inclinat, mentem deprauat tam faciiè, vt in dormientihus euenir.

Philistes ergo thorisomenus erat, & mero dementatus profundiùs dormiebat soporatus, & caroticus cruciatus primus assiduis capitis doloribus, ex qua occasione exitiosè febricitare cœpir, vomendo die prima, biliosa pauca, flaua primùm, post æruginosa, & mulra: exierunt itaque priùs flaua, postea æruginosa, & multa, quia illa leuiora cum essent, supernatabant, æruginosa vero imum locum petebant, quia vsta magis, & crassiora, & inde flaua biliosa, quia leuiora, exietunt ptiùs. Vltimo verò æruginosa, & hæc ex deptauatis humorihus febrem creandam esse innuebant, & ob id exitiosè; semper enim mero indulgentes, acria, piperatá que alimenta absorbent, vt bihant auidiùs & magis, sicque flauissima, & tandem æruginosa excrementa creant, quæ tam perniciosa sunt ex se, vt non defuerint putantes à talibus ætuginosis succis febtem creari non posse, quia natuta vt tam maligna, & venefica antequam purrescant è corpore pellit. Vtinam sic cunringeret. Nox fuit molestissima, vt est semper in prima accessione quando per pares fehris mouetur, quia in tam extensis accessionibus, vr dantur in motis per pates, grande incrementum febris noctem primam occupat, & si dolebat caput noo potuit non esse molesta.

Et quia ante morbum febrilem ad mittendum in caput etat tam assueta natura, hanc prauitatem die secunda continuans, surdaster fuit factus, bile supetna petente, quod vrinæ indicarunt, diaphanæ & tenues, & oh id in meridie maniacè delirare cœpit, cum retractione ad intra dextri hypochondrij, quod euenite solet, quando natura deprauatè operans, mittit excrementa in cetebrum, venæ enim replerae dum succi sursum mouentur districtæ, longitudinem contrahunt, secúmque ferunt earum originem, iecur scilicet, & sic intus retrahitur simul, & sursum. Vrinæ tenues, & diaphanæ in morbo tam billioso, & acoto perniciusæ sunt, & mortales, sunt enim aquosæ, de quibus Princeps dicebat, *& nullus phreneticorum visus est, cuius vrina sit sicut aqua, qui euaserit*, eas enim damnauit Hippocrates 4. *aphorismorum* 70. dicendo, *quibus vrina alba, & perspicua, mala, præsertim si in delirantibus appareant*: vbi Galenus dixit, *nullum phreneticum cum tali vrina liberatum vidisse*, ex quo Auicenna suum præsagium transtulit.

In die tertia molestus solùm fuit, hoc est non habuit aliquid graue de nouo referendum, éstque in motu per pares consentaneum, vt dies impates sint minùs molesti, quia in diebus paribus datur semper vigor summus accessionum ægros vehementer fatigans, non solùm quia intensior est calor, sed quia per totum diem antecedentem continuò febris increuit, sicque summus vigor ægro per diem integrum fatigato superueniens, molestissimus esse debet, vt authore Galeno in prima accessione occidantur in die secundo, & sic in hoc ægroto dies quartus fuit molestissimus, omnia enim exacerbata fuerunt, & conuulsionibus oimiis patiente iam cetebro in ingressu quinti diei debitum soluit.

Curatio morbi Philistes.

ID habent grauissimum febtes motæ per pates quando in primo quaternario iudicandæ sunt, quod locum idoneum auxiliis maioribus negent; dies enim secundus ægros vehementer fatigat, si in illo summus vigor primæ accessionis necessariò futurus est, vt sit inde necessarium sperare finem secundi diei, & initium tertij, in quibus accessio ptima declinat, vt in illo tempore auxilium magnum imperari debeat, & hoc non sine formidine casus virtutis præcipietur; nam sub tam longa, & molesta accessione duos ferè dies occupante, assiduè crescendo, quis non horrescet matuta auxilia consulete, & in hoc casu præcipuè ob vomirus leuiores bilis flauæ, copiosos verò æruginosæ bilis, qui periculum insigne, & breuissimum publicabant: deprauata quidem humotum conditio periculum grande, breui verò venrurum motus per pares portendebat, nam si in tali motu Galenus docuit diem secundum interdum occidere, timeri meritò potuit in Philiste, & fortassis ita euenisset, si tam perniciosos humores in ptima accessione natura non excreuisset, tenebatúrque Medicus nullum magnum auxilium consulere antequam periculum tam certum prædiceret, ne auxiliis imputetur infœlix successus, & ferè inexcusabilis mors: vt est reuerà in morbo à tanta copia æruginosi humoris creato, vt moueri febrem per pares obliget, quem tam insolentem agnoscens natura, velut à veneno lancinata, tanto vomitu à se eliminate curauit, & tam turbata iam imminente periculo, quod errando viam expulsioni commodiorem per os reiecit tantum, & tam virulentum humorem cum summo periculo anxietatis, & læsionis oris ventriculi, quod exitialiter afficitur in transitu humoris tam praui.

Galenus 1. *ad Glauconem*, in hoc desperato casu venam secare dehortatur, ob offensam oris ventriculi, nec illam admittit, antequam æger meliùs se habeat, & os ventriculi firmatum iam sit. Mercurialis, hominis tam culpatæ vitæ cruditates primæ regionis considerans, leniens expurgans, ad eas exturbandas aute venæ sectionem consulit. Phrigius verò aluum nimis turbatam fuisse transtulit, sed malè, & sic supponendo primam regioonem satis mundatam esse, venam secat, noo semel, sed bis eodem die, periculum tam breue considerans. Ego verò nunquam censeo, æruginosos succos in tanta copia in regione secunda cum sanguine dari posse, sed in prima stabulari in iis qui mero, & ingluuiei obsecundant, vt Philistes: sed tam insignem corruptionem in meseteo, & prima regione celebrari, imò tam alienam à natura iudico, quòd ob dissimilitudinem non trahatur à partibus, sed tutum meseteum, & primam regionem grauando, quod ventriculus, & vasa lactea idoneè concoquere non potuerunt ob copiam, ibi inculcata excrementa varias corruptiones acquirunt, & interdum vires veneni, sicque variegata, & indicibili modo prauè corrupta expelluntur, in ipsa expulsione sæpè tam grauiter offendentia, vt in deliquia, aut syncopales angustias summo periculo incidant ægri. Celebris est Hippocratis doctrina *libro de medicamentis purgantibus*, docet enim quod cibi quihus quotidie nutrimur sunt etiam medicamenta, & ob corruptionem non minùs, quàm ab expurgantibus corpora commoueri, & inaniri; *Si temerè* (inquit) *& negligenter exhibeantur, temerè homines turbant, & quodammodo morbos inducunt*: & in secunda regione non esse indicarunt vrinæ tenues, & diaphanæ, ab æruginosis humorihus alienissimæ: si in vasis maioribus humores tam adusti habitarent, à quihus vrina decidit, crede mihi huius doctrinæ ignorantiam infiniturum esse

mise

miserabilem cladem, secando enim venam quando in mesereo, & prima regione excrementorum venenosa saburra stabulabatur, febres maligniores fiunt non solùm quia intus, & ad secundam regionem, quæ in prima regione corrupta erant, trahebantur, quod mihi non probatur, sed præcipuè, ob commotionem inutilem malignorum, ad quam deliquia, & syncopes necessariò succedunt, & quod deterius est, debilitata, natura ad correctionem, & emendationem tam prauæ cacochimiæ, debilissima, & impotens redditur. Inutilem commotionem dixi, perniciosam dicerem melius comparatam commotioni à medicamento expurgante ortam: in hac quidem educuntur, etsi commoueantur, vnde speratur vtilitas maior. At secando venam, sine eductione malignorum, commotio periculosissima fit, æger effœminatur, & corruptorum prauitas inde cres-cit, quia inimicus eius (robur nempe naturæ) minuitur. Innumera exempla huius informnij narrare possem, vnum tamen quod pro multis æstimandum est, iam tibi refero.

Illustrissima Comitissa de Fuensalida in mense octauo gestationis, vteri maligna febre opprimebatur in medio mensis Augusti, anxietatibus malignis cum leui diarrhœa incessanter cruciabatur, & mirabilius erat, quod ab assumpto alimento sic cresceebat anxietas, quod non alimentum, sed merum venenum deuoratum fuisse iurares: moderata illa diarrhœa satis variegata erat, & tota nullum humorem naturalem declarabat, sed excrementa cœnosa fœtidissima, liuida, glutinosa, æruginosa, plumbea, punicea euacuabantur: discordes erant Medici in remediorum executione, quidam venæ sectionem, alij expurgationem, alij clysteres abstersorios, & attemperantes consulebant; vocatus vt discordiam dirimerem, & sententiam pedariam diuulgarem, clysteres idoneos esse, sed pro moderatione tanti mali, auxilium leuissimum dixi; sectionem venæ explosi, quoniam tam variegata, & maligna excsementa in regione secunda creata fuisse, impossibile erat, nec vitam cum illis sanguini admistis seruari opinabile erat, nec virtus ad auxilia maiora constaret, vt reuerà constabat. Erat etiam cum dictia excrementis maligna flatulentia, quæ à prandio ita molestabat, vt docui, velut si venenum deuorasset, ob quam, venæ sectiunem recusaui, & ob allatam rationem loci in quo materia morbi, & flatulenta sita erat; putabant enim priùs medentes tormina ventris, & oris ventriculi ab acrimonia excrementorum pendere, ita vt non solùm clysteres potentià frigidoa, sed & actu infrigidatos iniicere imperarint, à quibus non dubiè deteriùs se habuit.

Decreui igitur vt vitium primæ regionis expurgaretur pharmaco roborante simul, & eductorio, admixtis discutientibus ob flatulentiam, quo meliùs se habuit. Verum perseuerabant accessiones, & an.ietates redierunt, vt cogerent nos vt secundo expurgaretur, quo facto moderata fuit diarrhœa maligna, perseuerabant nihilominus febriles accessiones non cum anxietatibus, vt antea, sed cum respiratione difficillima, & magna vi elicita, quoniam in illarum principio septum transuersum tam violenter à flatibus distendebatur, vt sine magno facultatis conatu, vsui satisfacere non poterat; & ob consensum tam facilem cerebri cum septo per quinque aut sex horas delirabat, in quibus carminantibus inunctionibus ventris totius, cucurbitulis cruribus affixis, etsi vtero gestaret, ob vrgentiam vtebamur, sed iis rariùs: per os etiam cordialia, & flatuum discussoria sumebat, & clysteres eiusdem virtutis iniiciebantur: donec tam difficilia respitatio, & delirium sedarentur, molestarunt accessiones, etsi leuiores vsque ad diem legitimum partus, in quo dicebat se fœtum exclusuram, quia in omnibus gestationibus semper in die immediato comple-

A mento nouem mensium erat infallibilis partus, & ita euenit: Verùm quia in aliis partubus maligna, & periculosissima diarrhœa semper ferè periclitabatur, & febres, vt dixi perseuerabant, & meritò timebamur ne maligniores ob partus commotionem fierent, consului, vt ante quartum diem legitimi partus rursus expurgetur ad præcautionem diarrhœæ malignæ, & maioris prauitatis febrium, & fœliciter expurgata, fœtum in die assignato fœlicissimè viuum exclusit, & diarrhœa omninò euanuit, febres tamen vt anteà cum difficultate respirandi, sed minori molestarunt, & idoneis auxillis extirpatæ, tantum periculum sine abortu effugit.

Ne censor aliquis tam crebraa expurgationes in B vtero gerente ab octauo mense vsque ad partum legitimum, & in tam æstuante tempore condemnet, sciat quod infirma, etsi in vteri gestationibus aliis grauissimis morbis oppressa fuisset, nunquam abortum commisit, erat enim validissimi, & sanissimi vteri, cacochimia verò tam maligna, vt proposui, & quæ aluus pellebat, toto genere præter naturam, & prauissima erant, quorum pestilens corruptela in mesereo, & ventre inferiore machinabatur, sunt enim excrementa quædam semel putrida, & corrupta tam valida ad inficiendum omnia quæ contingunt, vt more veneni putrefacientis celerrimè illa corrumpant, etsi alimenta inculpata sumantur. vt infirma relata nullum peccatum in victus ratione commiserat, & hoc C fuit quod me mouit ad expurgandum tam crebrò, etsi gestaret vtero, nec aliter liberari poterat. Ob id publicè docuimus in prælectionibus de mulierum affectibus, periculosissimam esse Galeni doctrinam 4 *aphorism. commentar.* 1. quod solùm gerentea vtero purgare liceat quando turget materia, & non aliter, etsi purgari indigeant: doctrina quidem temeraria, & sine ratione prolata, nec Hippocrates illud docuit; sed tradit vniuersaliorem doctrinam, vt in plurimum seruandam, & consulendo quod iuniores, & seniores fœtus cauere oporteat, non negauit prorsus in illis mensibus purgationem, sed abortus periculum certiùs exposuit, vt maiori cautela, & publicato periculo expurgatio imperetur, D ante quartum, & post septimum. Esset quidem (vt docui) temerarium, si octauo, aut nono mense in graui morbo materia turgeret, non medicari statim, & hoc peccatum grauius esset, si morbus sectionem venæ dehortaretur, vt in infirma relata; quo enim auxilio tanta morbi crudelitas domanda erat, & eliminandum periculum tam certum? vt inde teneas, quod præceptum Hippocratis expurgandi in gerentibus vtero turgentem materiam, securius est si non turgeat, dummodo iuxta aluum habitet, vt in ventriculo, mesereo, intestinis, & iecoris caua parte; nam eductioni extra corpus paratissima est, & leuiori pharmaco cedit, quia breuior via, & pharmaco est humor euacuandus vicinus, conditio magna vt ope-E retur securiùs, & certiùs; materia, verò turgens distat plus non dubiè, & quia actu mouetur motu erroneo, & cæco, ignorante naturà vias euacuationi destinatas, resistit impulsu cæco tractioni medicamenti, quia per vias multò diuersas illud distribuere cœpit, vt contra naturæ inclinationem, & præcipitium iam cœptum, teneatur pharmacum operari, & superare contrarium impulsum. In casu verò à nobis relato inclinatio naturæ motui pharmaci auxiliabatur, secura, & laudanda conditio, vt expurgatio fœlicissima esset, & reiterari securè liceret, vt præsens periculum fugeret, & à partu timendum præcaueremus; nam in partu immediato parum abfuit, vt diarrhœà malignà debitum solueret cum summo periculo incidendi in hecticam febrem.

Redeuntes ergo ad Phthisem, cùm in primo die

morbi, flaua, pauca, sed æruginosa multa euomuisset, **A** vomitus ipsi declarabant ex præternaturalibus succis febrem pendere, & deprauatis omninò, esséque incoctiles: naturam velut turgentem esse à prauitate excrementorum incessanter molestatam, planè ostendebatur; nam in die secundo ad meridiem insaniuit, præcedente surditate cum iecoris retractione tam sensibili, quæ pra am, & erroneam inclinationem mittendi in cerebrum ostendebant, & talem fuisse indicarunt conuulsiones quarti diei, & omnium symptomarum atrocitas maior, à quibus dissipata facultate vitali ad finem quarti diei, & ingressum quinti defunctus fuit. Vnde intelliges naturæ inquietudinem assiduam, esséque expultricem perpetuò molestatam, sursum simul, & per vomitum excrementa **B** trudentem, & sursum expulsa fuisse, quæ tam celeris mortis occasio fuerunt, quæ si per vomitum extra eiicerentur, aut plus viueret, aut fortè si robustus erat, liberaretur. Colliges secundò, quod àd expurgandum statim, erat tam parata causa morbi, & natura in casu historiæ, sicut quando turgentia propriissima datur, quia natura nihil retinebat, sed in inquietudine expultricis, expergefacta, per partes diuersas irritantia pellere satagebat: inuenit ex crapulis cerebrum debile, & ante morbum erat assueta transmittere ad illud superflua excrementa, & in morbo erroneam consuetudinem seruando, cerebrum tot excrementis onerauit, vt in secundæ accessionis fine conuulsus debitum solueret. Nullum ergo auxi- **C** lium proportionatum videbatur, nisi deiectio copiosa excrementorum tam deprauatorum per aluum, vt cerebrum liberaretur, & irritatio tam insolens, deprauatáque consuetudo naturæ ad aluum inclinata à medicamento trahente cessaret, aut saltem moderata, reiterationi auxiliorum locum donaret, vt liberari posset infirmus. Rectè itaque Gentilis docuit, quod interdum tam turgens est natura, quando non pellit, sicut si expelleret, si non pellit quando effœminata, aut ob aliud impediens non potest, aut molestiâ impeditur; sunt tamen tam praua excrementa, vt si impedita non esset, aut posset non retineret illa, sed violentissimè truderet, vt Philisti euenit. Gentilis doctrina est, quod deprauata excrementa, & toto genere præter naturam, **D** semper naturam reddunt turgentem, quamuis non pellat, quia vt incoctilia non detinet illa, sed quieta apparent, quia non potest pellere ob dictas rationes, & sic dato pharmaco, fœlices expurgationes succedunt, quia natura non retinet, & à medicamento expergefacta, & adiuta expellit maligna, quæ antea non poterat.

Constat ex dictis Philistem expurgandum fuisse in primo morbi insultu, si morbus remediabilis esset, erat enim natura tota inclinata ad pellendum, nihil retinebat, sed multa per vomitum trudit, multa verò in cerebrum pellit, à quibus tam breuiter conuulsus animam egit: occasio expurgationis præceps satis erat, erat verò in fine diei secundi, in quo declinauit acces- **E** sio primi diei, quia per pares mouebatur, aut in initio diei tertij, antequam secunda accessio repeteret, erat verò dandum medicamentum non leuiter expurgans quia sola euacuatio abundans potuit morbum in fine quarti diei, & in initio quinti occisurum, & eius exitium reprimere, & in hoc tam accelerato morbo, in quo per vomitum etiam se liberare natura tentabat, dandum erat pharmacum in pauca quantitate multùm educens: multùm quia aliter moderari morbus non poterat, quia peracutus extremè, & à multa materia pendens, inexcusabili quidem in homine vinolento, & lurcone, omnis enim temulentus raro lurco non est; nam alimentum ipsum, potus desiderium cui indesinenter obsecundant auidè excitat, non enim comeduot, vt cibo egentes, sed vt potus desiderium suscitetur, vt bibant frequenter. In pauca verò quantitate dandum erat pharmacum, ne vomitu pelleretur, ad quem inclinata natura constabat vomitibus primi diei. Iis desperatis morbis vtilissima sunt expurgantia chimica in tam exigua quantitate multum euacuantia, nam authore Hippocrate extremis morbis extrema remedia optima, sola enim extrema ad committendum duellum cum tam horribili hoste ad illum superandum, aut moderandum, esse possunt æqualia, fuissetque optima præparatio, in fine vigoris primæ accessionis largiorem potum seri lactis cum pulpa tamarindorum consulere, & clysterem expurgantem, & pro cœna, aut prandio, iua solum, & ouorum vitella, vt aluus obediens plus redderetur, nec morbi acuties aliud alimentum amabat, nisi lac hordei securiùs, & meliùs putares; hæc enim præterquam quod vt benè expurgetur, præparant, non remorantur tempus ad dandum pharmacum, vbi tam breue ob morbi acutiem auxiliis magnis conceditur.

Euacuata prima regione, securius erat venam secare, sed quæ, non leuis censura; ego quidem dum capiti timetur, & cacochimia in mesereo viget sanguini mixta, venas internas secandas esse censeo, sic reuulsio mirabilis fit, ad distantissima capitia, & euacuatur multum à parte mittente, & putredinis foco, sanguísque extrahetur cum intermissionibus, vt reuulsio maior cum minori virium dispendio fiat, vulgò per pausas; & vesicantia cruribus affigerem, cucurbitas insernis cum scarificatione imperandas esse nemo ambiget, & si locus daretur hirudinum applicationi, vtilissimum censeo, futuram enim phrenitidem, & conuulsorias passiones, & ascensum excrementorum in cerebrum mirè præcauent: caput oxyrrhodino muniendum, & tota spina oleo violaceo, & amygdalino recentissimis inungenda; renes etiam vnguento cucurbitæ, & refrigerante cum succo limonis, aut agrestæ; nec capiti solo, sed collo oxyrrhodinum applicandum erat, vt *capite de castoreo*, Galenus docet: potus largiores, attemperantes, & mordacitatem humorum retundentes inexcusabiles erant, ex aquis cerasorum dulcium, buglossæ, lupulorum, cichoriæ, violarum, & oxalydis cum syrupo de acido citri, & violaceo, & granatorum, & puluere margaritarum; & si lingua arida, & aspera appareret, potum copiosum gelidæ imperarem, etiamsi coctio nulla appareret: nam morbi vrgentia, & acuties sic operari indicant, & multùm à tali potu sperare deberemus, si omnia symptomata vstionem, vt, vomitus æruginosi, indicabant; euacuationes enim potum gelidæ comitantes ascensui humorum ad cerebrum, delirio, & conuulsionibus directè opponuntur, nam & sudor, & vomitus, & diarrhæa magis efficaciter cerebrum liberant per tam diuersas regiones excrementa mouentes, & potu illo calor, & acrimonia, à quibus turgere natura cogitur, cicurantur, sicque irritata minus, dormiet expultrix, & quiescet in cerebrum lethalis transmissio, quæ irremediabilis est si deliranti priùs conuulsiones superueniant.

Medelæ surditatis in tam acuto, & lethalifero morbo non memoror, ne ridiculus sim, vt Phrigius, plurima, & satis calidis auxilia consulens in morbo, delirio, & conuulsionibus occisore, propter insolentem raptum humorum ad caput: meliùs fuisset docere, qua methodo, & ratiocinatione tantæ breuitati periculi, & mortis deberet Medicus occurrere, quod tam periculosum censeo, vt erat morbus, ob cuius ignorantiam erit Medicus tam lethalis, vt ille. Quid sentiam tene, nunquam medelam tenres antequam

modum

modum viuendi adamussim inuestiges, circa omnia ad victus rationem pertinentia, nam huius rei cognitio aperiet tibi multa, vt securiùs cures, si non ignores læsionem, & damna cuicumque peccato debita, respectu partium quas quodlibet peccatum offendere debet, & similiter in ordine ad excrementa à tali culpa creanda, in copia, & specie: sollicitè etiam symptomata initium morbi comitantia attende, & modum inuadendi primæ accessionis. Sit exemplum Philistes lurco, & mero obsecundans, & quod ante morbum, capitis debilis erat, & natura excrementa redundantia ob culpabilem vitam, sæpè reiicit in caput, & doloribus, & sopore opprimebatur; fuit etiam accessio prima terribilis vomitibus excrementorum prauæ naturæ, dolore capitis atroce, & per totum primum diem incessanter crescebat, ex quo, aut continentem febrem, aut quæ per pares moueretur sperabis; sed excrementorum species à continente febre alienissima erat, quia æruginosa euomuit, & flaua; continens verò à sanguinis copia creatur; ergo longitudo primæ accessionis diem secundum attingens, à grandi copia excrementorum prauorum febrem, & malignam creari publicabat. Caput debilissimum erat, & die primo grauiter doluit; erat quia natura ante morbum deprauata, & erronea transmissione iam assueta erat mittendi in cerebrum; timendum ergo erat capiti, vt contigit, si delirus, & conuulsiuus periit; & docuit Hippocrates, quod si ante morbum aliqua pars doluerit, ibi morbus firmatur; duplex inde sollicitudo, animæ, nempe, & corporis, & periculum tam imminens statim præsagabis, sicque medelam (vt docui) incipies. & vt docuit Hippocrates, inculpabilis eris, & vulgo mirabilis, lege illum 5. *epid. textu* 92. vbi inuenies exemplum illustre accelerationis remediorum in Thycho, qui à catapulta percussus tertio die obiit; credendo quod in morborum medela rectè instituta, eueniunt monstra vt in natura, nullúsque morbus tam desperatus semper est, vt aliquando vinci non possit, vincetur verò, si æqualibus remediis, & æquali celeritate, vt ille occidere tentat, occurras periculo mortis. Exempla sunt mirabilia in liberatis à fortibus apoplexiis, contra doctrinam Hippocratis, docentis, esse impossibilem earum medelam: & quod mirabilius est ab ipsa sola natura, quæ iam à morbo victa putabatur, feretro tradita, aut sarcophago, libitinam dilacerans, à feretro surgens, & interdum sarcophagum frangens, ipsaque reuiuiscens, velut de nouo animata, præsentes exanimes præ terrore reddens, Medici errorem, vespillonis ictus, libitinarij pressionem, tumuli horrendum aspectum superasse publicat.

CHERIONIS HISTORIA.

A primo dic ad octauum.

Cherionem qui decumbebat iuxta Demenetum, ex potu, ignis corripuit; statim autem capitis grauitas dolorosa, non dormiuit, aluus turbatus tenuibus subbiliosis; tertiâ febris acuta, capitis tremor, maximè autem lubij inferni, paulò ante, post rigor, conuulsiones, omnino delirauit; noctem difficulter tulit; quartâ per quietem, parum dormiuit, delirauit; quintâ laboriosè omnia exacerbata sunt, delirium, difficulter tulit noctem, non dormiuit, sextâ per eadem; septimâ superriguit, febris acuta, sudauit per totum, indicatus est: huic perpetuò ab aluo deiectiones biliosæ, exiguæ, syncera, vrinæ tenues, boni coloris, appendiculum nebulosum habentes, circa octauam minxit melioris coloris vrinas, habentes hypostasim albam, exiguam, resipiscebat, febre vacans intermisit.

PECCAVIT Cherion vt Philistes, & incidit ex multa potatione in febrem acutam, vt ille, sed non æquali periculo, fortè, etsi bibisset multum, non tamen tam merum, & hoc deiectiones indicarunt tenues, & subbiliosæ, tales quidem factæ ob multum serum, à quo diluta bilis, subbiliosa apparuit. Est etiam vinorum magna differentia in calore, antiquitate, & vuarum temperie, ex quibus fuit expressum; nam qui olygophorum biberet, etsi multum, nunquam vitione læderetur, sed crudiratibus potiùs, cum vrinis tenuibus, crudis, & subbiliosis, aut ad aquosas plus accidentibus: liber ergo Cherion euasit, quia non à flaua bile, nec à maligna, & æruginosa, vt Philistes, ægrotauit, sed à bile serosa satis, & remissi coloris, sicque acutorum simplicium legitimum terminum attingens, vigesimo fuit integrè iudicatus, Philistes verò in quinti ingressu animam egit. Verum, etsi à tam serosa bile ægrotare cœpit, non potuit toto morbo, talis apparere, quia febris, inedia, parsimonia potus, & hic (vt par erat) minor multò quam assueuerat, etsi aqua esset, peruigilium, & inquietudo à prauis febribus inexcusabilis, grandem seri consumptionem absumendo, bilem dilutam antea copiâ seri, ad flauam permutant, & sic die decimasexta flauam bilem, & multam euomuit; fuit vtriusque ægroti multa materia, non potuit tamen Cherionis febris moueri per pares, quia per aluum materiæ antecedentis multùm excreuit, & tam diluta bilis resoluitur facilè ob seri abundantiam. Excretio per aluum vt minùs ad focum moueatur, causa est, & sic cum minori copia ad focum transmissa, & hæc resolubilior, implicabat accessiones tam extensas creare, vt ad motum per pares requiritur: bilis verò æruginosa crassissima est, & suo modo terrea ob seri consumptionem, & inde difficillimæ resolutionis, taliáque sunt corpora bile tali onusta, ob siccam intemperiem illa densantem, & cùm tam maligna sit, & sua acrimonia sentientes partes, & totum assiduè lancinet, molestia illa corpus totum contrahere cogit, sicque ob tot causas astrictum. difflari idoneè non potest, longissimæque accessiones redduntur, & cum summo periculo decumbendi excrementa in partes internas, quia corpus astrictum resolutioni, & expulsioni obstans admittere intro cogitur resoluenda, & foras trudenda, & ob id Philistes delirus, & conuulsiuus obiit, Cherion verò deiectionibus, vomitibus, rigoribus, & sudoribus reiteratis non occubuit, vt ille.

Si caput dolebat cum magna grauitate, & aluus turbata erat biliosis deiectionibus, exiguis, & synceris, dormire impossibile erat, dolor enim ille magnus erat, si modum loquendi narrationis attendas; videtur enim cum exaggeratione Hippocrates loquutus, dicendo, statim autem capitis grauitas dolorosa. Deiectiones biliosæ, & exiguæ cum synceritate, & perpetuò molestantes, vt narrat Hippocrates, vituperantur ab illo t. *prognost.* vt turbatoriæ somni, dicendo, si liquida sit, confert, nec stridere, nec minutatim, & crebrò excerni, laborans enim deiiciendi cupiditate peruigilio corripietur. Miror Vallesium quod dubitet,

dubiter, cur non dormiuit Cherion, ſi febricitauit ex vino? velut ſi vinum in bilem mutatum iam non fuiſſet, & bilis febrem generans, putrida non ſit, & inde turbaturia ſomni, calore, ſiccitate, & acrimonia. Vinum quidem narcoticum eſt, dum ſub forma vini ſeruatur, aut in vapores ſuaues conuerſum, non iam mutatum in bilem, & multo minus corruptum putredine; & quid prohibet calorem febrilem acutum, quidquid vaporoſum ſuaue eleuatur ex vino, ſomnúmque conciliaturum reſoluere penitus, & peruigilium cauſare? Vinum ergo non vrit bilem, nec poteſt, ſed in illam conuertitur, nec in illam muratum narcoticum eſt, vt docui. Nec placet dum putat Cherionem non oblitiſſe, quia cerebrum eius robuſtius erat cerebro Philiſtes; ſimilia enim ſymptomata cerebri expertus fuit Cherion, ne dicam maiora, nam capitis grauitas fuit doloroſa, non dormiuit, tremuit etiam, & ſimul labium infernum, quæ Philiſtes non agnouit, & omnino delirauit, vt hic, cum ſummo peruigilio; ſecuritas itaque ex bonitate ſucci manauit, erat enim bilioſus, dilutus multo ſero, vt notauimus; alterius verò infirmi æruginoſa erat, & vt tranſtulit Phrigius, virulenta vomitio, quæ nihil magis ignorat quam morbos ſalubres creare. Sit exemplum phreneticus, qui æruginoſa eiiciens, tertia de feretro fuit traditus.

Symptomata omnia vſque ad ſeptimam diem genus neruoſum non leuiter pati oſtenderunt, & tremor labij, & capitis, & rigor tertij diei, decretoria mihi videntur magis, quàm maligna, fuerunt tamen ſine ſenſibili euacuatione, vt ſæpè ſolet contingere; ſemper enim vſque ad ſeptimum moleſtarunt, in quo cum rigore maiori quàm antea, & ſudore vniuerſali iudicatus fuit Cherion, & febria intermiſit. Intermiſſio vt reor orta fuit, quia diarrhœa bilioſa magnam copiam materiæ antecedentis euacuauerat, & rigor & ſudor diei ſeptimi non ſolùm materiam illius acceſſionis, ſed cinericij remanſuri poſt illam, à quo alterius acceſſionis breuior repetitio ſemper fonctur: & inde minùs materiæ ad focum mittendæ, & putrefacientis cauſæ minoritas, acceſſionem venturam vſque ad nonum retardarunt. Ob hæc Lemoſius docuit, ſemper eſſe vtile in febribus, quarum acceſſiones ſudore finiuntur, aliquo auxilio ſudorem augere, vt minùs cinericij ad reiterationem nonæ acceſſionis remaneat, ſicque conſtitutio febrium mirè contrahitur: mouet verò ille ſudorem decocto milij in vino albo, dato incipiente ſudore. Celebris eſt doctrina Galeni, pituitoſum humorem (etſi ſit frigidiſſimus omnium) quotidie repetere, quia cinericium multum derelinquit, & ideò impurior eſt eius intermiſſio, & alterius acceſſionis maturius principium. Octaua die, quia natura temperatior erat, & cauſa febris minor, bonitatem diei oſtendit etiam lotium, apparuit enim melioris coloris, & habuit hypoſtaſim albam, etſi exiguam; ſignum manifeſtæ coctionis elaboratæ tempore intermiſſionis febris, quæ quia intermiſit ſine perfecta totius materiæ coctione, rediit die nona, quia per impares mouebatur: indéque intelliges duo, & periculum recidiuæ ob coctionis defectum, & quod ſeptimus dies iudicat vt Rex benigniſſimus, non vt Tyrannus, vt ſextus, & ſic intermiſit febris, quando ob defectum coctionis potuit eſſe peſſima criſis, & cum magno periculo ob grauitatem ſymptomatum.

A die nona vſque ad finem.

NOna rediit; quatuordecima autem febris acuta; ſudauit, decima ſexta vomuit bilioſa flaua, ſatis multa; decimaſeptima ſuperriguit, febris acuta, ſudauit ſine febre, indicatus eſt; vrina poſt recidiuam, & indicationem melioris coloris, ſubſidentiam habentes, neque delirauit in recidiua: decima octaua incaleſcebat, parum inſuper ſitiebat, vrina tenues ad pendiculum nebuloſum, parum delirauit: circa decimam nonam à febre liber, circa ceruicem habebat dolorem, vrinis ſubſidentia, perfectè iudicatus eſt vigeſima.

Notat Valleſius vim dierum criticorum, nam in omnibus ferè criſes teotauit. Ego aduerto non ſolùm in illis, ſed ferè in omnibus poſt ſeptimum, & præcipuè à quatuordecimo, in quo ſudauit ſine rigore, & decimaſexta vomuit bilioſa flaua, ſatis multa, & decima ſeptima à rigore rurſus ſudauit, & febris euanuit, & meo videri, calor decimi octaui, & ſitis ſenſibilior, non tam fuit acceſſio, quàm commotio ſuccorum, vt per vrinam deriuantur; vt tenuitas vrinarum illius diei, non nouæ cruditati, ſed multitudini imputanda eſt, quæ ſemper tenuior apparet, quando criſis per illam tentatur, ob multitudinem ſeri cum excrementis expulſi, & hoc deducitur facilè, quia ſine alia euacuatione ſenſibili liber erat à febre die ſequenti, & materia morbi ſemper ſero abundauit, à quo tot ſudores, & vrinæ multitudo ſuperuenire poſſunt: Familiariſſimæ euacuationes, vt optimæ ſunt, & litterarum expoſitio, id ita eueniſſe declarat: ſi ſignificabant eſſe probabile, quod liberatus fuit propter vrinarum multitudinem; cœpit verò multitudo à decimaoctaua vſque ad vigeſimum, in quo medio febris euanuit; nam decimanona erat iam liber à febre; verùm quia vrinæ multitudo iudicatoria ſe extendit vſque ad vigeſimum cum multa ſubſidentia, dixit Hippocrates perfectè iudicatum fuiſſe illo die, etiamſi decimanona ſine febre videretur, velut ſi diceret, iudicium vigeſimi perfectum fuit à quo recidiua timenda non erat, quia in lotio copia ſedimenti apparuit, & hoc iudicium tam perfectum vigeſimi, firmat quod vrinarum tenuitas decimi octaui, non fuit noua recrudeſcentia ob putredinem nouam, ſed ob multitudinem ſeri confertim expulſi, alioqui non iudicium perfectum, & ſecutum, ſed noua acceſſio, & recidiua in vigeſimo ſperanda erat, & in hoc à Mercuriali, Valleſio, & Phrigio diſſentio. Nec capio (vt antea dixi) quod decimanona febris defeciſſet, ſi decimaoctaua noua daretur ſuccorum putreſcentia, nouam creans acceſſionem delirare cogentem, ſed febricula illa, ſitis, delirium leue, & colli dolor, à ſuccorum agitatione, vt per vrinam pellerentur, orta fuere, & id indicauit ſanitas ab illo die ſine recidiua lucrata.

Quia in hac expoſitione craſsè Phrigius errauit, notato quod deiectiones ſyncetæ bifariam contingunt, aut tales dicuntur; vno modo, quia vnus ſolus humor euacuetur, ſine alterius permixtione, etiamſi naturaliſſimus ſit, ſecundo appellantur ſyncetæ, quia orbatæ, & deſtitutæ ſero naturali, cuius conſumptio quia facilior eſt, datur ante conſumptionem ſubſtantiæ ſuccorum. Hæc ſynceritas perniclioſa ſemper putatur, quia nunquam ſine inſigni incendio, aut diuturnitate caloris, aut alia cauſa potenter ſiccante creatur, de qua 7. *aphoriſm. text. 6.* dicitur, *in morbis longis cibi faſtidium, & deiectiones ſynceræ malum*; Galenus expoſitor dicit; nam deiectiones huiuſmodi exuſtam eſſe omnem natiuam humiditatem à calore febrili demonſtrant: *& aphoriſm. 13. einſdem libri* dicitur, *à deiectione ſyncera difficultas inteſtinorum, malum*; & Galenus dicit, appellare Hippocratem, deiectiones ſynceras, quæ ſunt impermixtæ aquoſæ humiditati; de his Phrigius Hippocratem tenet in narratione dicentem; *huic perpetuò ab aluo deiectiones bilioſæ, exiguæ, ſynceræ*; & planè fallitur, nam illæ erant, quæ die ſecundo inceperant, quas clariùs explicando dixerat, *aluus turbata tenuibus ſubbilioſis*, vt omnes tranſlationes, quas ego vidi, ſic tenent: Galenus *tenues, & bilioſiores*, ſcripſit, implicat verò quod ſyncetæ ob ſeri conſumptionem redditæ ſint tenues; craſſæ enim ſunt omnes, etſi

etsi sint biliosæ, mordacissimæ, & exedentes, & lethales: & cùm omnes codices legant, fuisse tenues, & Vallesius, & Mercurialis, & Galenus, & Matinellus, nescio cur *tenues*, Phrigius omisit, ob cuius verbi defectum, deceptus fuit non dubiè. Erant ergo syncerae, quia sine mixtione alterius humoris; verùm subbiliosæ ob seri copiam, quod (vt dixi) & sudoribus, & lotij multitudini materiam vberem præbuit. Inde scies, bilem æruginosam esse malignissimam, quia duplici synceritate molestat, si sola excernatur, & quia sola, & quia sero destituta, de qua Hippocrates *lib. de veteri medicina, n. 31.* hæc reliquit scripta; *Et quos quidem acutæ, acrisque, ac æruginosa bilis affligit, quales mox rabies, & morsus viscerum, ac pectoris, & desperatio*; Eruntque in toto rigore deiectiones meraces, aut syncerae, quæ solæ sine sero, & sine stercore exeunt, & hinc intelliges textum difficilem *in coacis*.

Curatio morbi Cherionis.

Mercurialis, & Phrigius venam secant statim; Phrigius fluxionis biliosæ per aluum non recordatur; Mercurialis cordatiùs loquitur, traditque Galeni doctrinam ex 1. *ad Glauconem c. 14.* vbi sectionem venæ damnat fluente aluo, ne duabus euacuationibus virtus labatur, cuius doctrinam conciliat, dicendo, quod secetur vena moderatè, hoc est minus quàm aliàs secaretur si fluxus alui non esset, estque iam communissima praxis, quod alui fluxio non obstet penitus sectioni venæ, sed solùm quantitati, sed hi omnes Galeni doctrinam non emedullant, cùm loquatur tam rigorosè contra venam secantes, etiamsi non fluat aluus pro ratione multitudinis, vt experimento illos conuincat, dicendo, quod audentes venam secare, aut ampliùs mouere aluum, in maiora pericula ægros deduxerunt, de cuius doctrinæ intelligentia in historia Sileni plurima scitu digna, & noua abundè scripsimus.

Cui doctrinæ insistens, dico primò, quod raro morbi febriles cum alui fluxu incipientes, & materiam morbi euacuante, non sunt longioris constitutionis, vt meritò timuit Hippocrates *text. 60. 7 epid.* dicendo, *ob hoc autem non purgandum in principiis, quia sponte in diuturnis his, an diuturna periculosa?* Sed cur alui fluxiones in principio longitudinem innuant, Vallesius tacuit. Videtur enim contrarium debere contingere, si materia morbi euacuetur, nam minori reddita, citius coctiones venient, & febris contrahetur, *vt aphor. 29. sect. 2.* minoratiuam purgationem consulendo Galenus docet. Certè negari non potest, quod diarrhæa in principio, sit signum multitudinis, quando alia causa in quam reduci possit, non datur, copia verò materiæ, morbi diuturni causa necessaria est: arguit præterea hoc, esse naturam velut turgentem, & per consequens non retinet, non retinendo, non concoquit, & sic coctio protrahetur, & morbi constitutio etiam. Esset nihilominus morbus longior, si portio illa materiæ non pelleretur, & fortassis mortalis. In Cherione autem multitudinis materiæ euidentia erat, ob tam culpabilem victus rationem, & quod doceo de multitudine cogente naturam in principio per aluum mouere, cene, etiamsi ob prauitatem tentet statim eandem expulsionem; seruari enim æger non poterit, nisi tempore multo, quia semper natura irritata retinet minùs, aut non retinet, & indè tardissimè coquet.

Dico secundò, praxim dictorum Authorum suspectam mihi esse, foréque securius, si diarrhæa biliosa moderata erat, illam iuuare leniori pharmaco eductiuo bilis; erat enim natura inclinata per idoneam regionem, & materiam antecedentem in coniunctam futuram pellebat, eaque esset euacuationi adminiculans, cum magna suspicione multorum excrementorum primæ regionis, ob victus prauam rationem: quo auxilio probabilissimum erat, ob minorationem materiæ minùs grauia futura symptomata vsque ad primum morbi iudicium. Hanc praxim firmat doctrina Hippocratis 4. *de victus ratione, text...* vbi si venter murmuret, purgat statim mediocri scamonea, non ob aliam rationem quàm quòd per murmur illud significatur naturam esse in motu, non retinere, & inclinatam esse ad pellendum per idoneam regionem: hoc verò per murmur iudicatum, indicatur clariùs, & certiùs per tepidam diarrhæam: clariùs, constat, certiùs non dubiè, quia murmur potuit flatuosum, non humorale esse, & sic lædere pharmacum, quod in leui diarrhæa cum multitudine repugnaret, præsertim quando timemus febrem acutam fore, & pendere (vt docui) à multa materia, & ob copiam, esse naturæ molestam, à qua lancinata trudere illam procurat, & hoc vrgentiùs indicatur, quando capiti timemus, vt in Cherione, quia natura præcauens lethalem in caput decubitum, reuellebat per aluum, & ad distantissima, eratque si vena tunc secaretur, rationabilis metus, ne retracta sursum materià, & impedità inclinatione naturæ, retrogada expulsione reijceret in cerebrum totam prauitatem quam trudebat per aluum. Sic censeo operandum esse in hoc casu, quando diarrhœa (vt dixi) tepida, & leuis est. Si verò maior esset, illam permitterem, non secarem venam, sed abstersoriis clysteribus, & temperantibus inclinationem naturæ fouerem, & idem idoneis potionibus consulo faciendum si vrgeret sitis, & incendium febrile, quibus etiam, motibus conuulsiuis, peruigilio, & irritationi naturæ succurrimus, hebetata acrimonià vaporum, & materiæ ex qua eleuantur. Capiti, & collo applicandum esse commune oxyrrhodinum, clarum est, & omni ingenio reuulsionum remorandus impetus succorum in cerebrum, & conciliandus somnus. Quod intelligas velim, si sola febris putrida detur; nam si alius esset affectus, venam secare ob periculum petens ex brachiis, temnenda est moderata fluxio, si vires constent, & vena secanda, minùs tamen, quàm si diarrhæa non esset, de qua complicatione latiù, egimus in curatione Sileni.

Maius dubium est, quid die tertia imperandum esset, in qua caput, & labium tremuerunt, rigor afflixit, conuulsiones molestarunt, & delirauit in omnibus cum acuta febre: magna quidem, & insolens turbatio naturæ, totum corpus, & viscera commouendo; & mirabilius hoc, si durante diarrhæa, tot euenerunt symptomata. Insinuaui antea fuisse illam perturbationem criticam, potius quàm prauum morem morbi, tentauitque natura, quod non potuit perficere sensibiliter, profuit nihilominus ob insensibilem resolutionem, quando subtilius est, quod irritat, & corpus densatum non est, fuisséque criticam commotionem cum insensibili euacuatione, indicauit planè quies quarti diei; cum moderato somno, & leuiori, aut nullo delirio, obloquebatur solùm. Narrat Hippocrates cùm die tertia delirasset in omnibus, delirium propriissimum perturbationis criticæ, quæ sine magna simulachrorum propositione, quando mentem turbae, fieri nequit, & errat circa omnia obiecta à procella phantasmatum proposita. Bis simile infortunium symptomatum in duabus fœminis hactenus expertus sum, & quælibet cum summo periculo. Remedium fuit cucurbitulis multis, ab his laxatione totius dorsi, & partium inferiorum oleis idoneis, cum prolixa fricatione linteo calido poros ambitus recludere, vt laxatis partibus non resisterent receptioni excrementorum quæ per illam regionem natura sollicita salutis pellere desiderabat, dedique finita fricatione, potionem sudorificam, & citato relatis auxiliis sudore abundante, quieuerunt symptomata, & tandem mortis periculum fugerunt, etsi vna illarum, non solùm motibus conuulsiuis pertinacibus satis, & validis torqueretur, sed inuoluta etiam

etant cum illis epileptica sympromata cum leuibus deliriis; alia verò delirauit nunquam; verùm connulsionum tebellio pettinacià sic torquebar cum cordis angustia, vt parum deficeret, vt deficeret illa, superueniente syncope iamiam imminente, scimus enim (si Galeno danda fides) rigores, motus conuulsiuos, & tremulos fieri, quando natura extra corpus pellere cupit, suntque iam excrementa excreta extra vasa, & à rigoribus, & conuulsiuis motibus sudores superuenire, frequentissimum est, vt die septima Cherioni contigit, cum tanto commodo, vt intermitteret febris: remedia verò relata conferunt trahendo ad curem, quæ expultrix inclinabat ad illam, non poterat tamen, aut quia cutis erat obstructa in vasis minoribus, aut densata, aut robustior partibus per quas à vasis maioribus excrementa seminabantur, aut seminata crassiora etant, osculis vltimis vasorum improportionata, contra quæ obstacula pugnant egregiè relata remedia, & lapsæ iam expultrici in tanto labore, trahendo ad locum in quem causam morbi illa dirigebat, opus inceptum ab omnibus absoluitur.

Nec te lateat, quod in ipsa concussione, & rigoribus, & motibus conuulsiuis ob tantam molestiam astringitur natura, vt in omni dolore, vt ipsa expulsione quam tentat ad extra mediis rigoribus, & conuulsionibus, vias per quas pellere cupit, claudat protetuè: ob molestiam, dolorem, tristitiam, & metum, sicque vias illas occlusas inueniens, turget intus cum grandi periculo reiiciendi, quæ extra non potest, in partem internam, quæ si debilis, & nobilia sit, aut periclitabitur subitò, aut si non subitò, irremediabiliter, & ideò necesse est in tanto conflictu conuocare ad ambitum, quæ intus conclusa, & contraria, ignorant viam idoneam intentæ saluti.

Si verò symptomatum tam periculosus cumulus detur, simul cum alui fluxu considerabili, qui nullo modo grauitatem, & periculum illorum modereтur, funestus est casus, ob id, quæ diximus imperanda sunt, & sudor efficaciùs mouendus; sed cucurbitæ nunquam partibus superioribus applicandæ sunt, sed inferioribus solum, & ibi permanentibus, laxabitur cutis inunctionibus, & fricationibus, & potu sudores mouente, quæ si non prosint, inexcusabilis est cucurbitarum scarificatio in suris, aut natibus, & rursus potum sudorificum reiterare, si non tepescant symptomata: tutissimum verò non sudare à prima auxiliorum executione, si rigor criticus sit, quia est casus à rigore vicinus, & proprius; & quod humor per corporis ambitum distributus iam sit, & extra vasa inquietissimus, cui nec expurgatio, nec sectio venæ auxiliari securè, & cum certitudine possunt, quia iam tertiam regionem occupat, sicque securius, & certius remedium, cucurbitas in dorso rursus scarificare post primas infernas, dummodo sine siccis infernæ non sint, dum scarificantur supernæ; & hoc totum consulendum solùm est, quando ex perseuerantia symptomatum, & ægri afflictione, titubantem, & hæsitabundam naturam agnoscas, velut cæcam iam morbi oppressione, & accidentium cohorte vacillantem, viamque saluti idoneam perquirentem; præcauereque debes sollicitè ne ipsa fatigata lethalem decubitum eligat.

Ab his sperandum erat iudicium naturæ per eandem regionem, in quinta, aut in septima, quia semper perseuerarunt similia signa, vt verè contigit in septima, copioso excitato sudore, à quo intermisit febris, & nona rediit, sed leuior vsque ad decimam quartam, in qua narrat acutè febricitasse, tacendo, quæ à nona vsque ad decimamquartam euenerunt, vt meritò suspicetur Mercurialis illis diebus febrem leuiorem sine grauibus accidentibus fuisse & meo iudicio in illis diebus sanguis mittendus erat, si diarrhœa considerabilis non erat, nam in sequentibus diebus auxiliis maioribus locus non etat, fuerunt enim tres decretorij, in duobus sudando, in alio copiosè vomendo, & vrina copiosa in vltimis sine alia euacuatione sensibili fuit, morbusque sine metu recidiuæ euanuit.

Duo in hac narratione notanda: primum, quòd largiùs potantea, & comedentes, in omnibus regionibus corporis varia excrementa accumulant, & fraudulentos morbos per consequens creant, & recidiuis opportunissimos, & indigentes diuersissimis crisibus, vt eradicentur securè. Sic Cherion rigoribus, conuulsionibus, vomitibus, diarrhæa importuna, sudoribus sæpè inundantibus illum, & lotio largiori indiguit, vt cum periculo tot iudicationum periculum fugeret, præsertim si lurcones, & bibuli, pigri simul sint, vt sunt ferè semper, quia vitia illa nil aliud sunt, quàm viuacitatis marcor, & mors, & omnium facultatum paralyticus torpor. Ignorant quidem summi nostri Dictatoris oraculum; *Exercitatio salutaris, non satiari cibis, esse ad labores impigrum*; & omnia fuisset amplexus exarans; *Exercitatio salutaris, & vbertas seturæ, non satiari cibis, esse ad labores impigrum*; Nam vt Galenus admonuit, oraculum hoc religiosè obseruantes, sola mors naturalis, non alius morbus inuenit.

Secundum est, morbum Cherionis fuisse Hippocrati exemplum, vt morbos palumbulos, seu dolosos nobis exponeret 6. *epid*. 6. *sect*. *text*. 15. dicendo; *In morbis dolosis mutationes vtiles sunt, his mutare ad decentia, antequam euadant deteriores, vt Cherioni*. Quæ sententia pleniùs legitur in quodam Gal. fragmento, vbi sic habet; *In morbis, qui palumbuli sunt, mutationes prosunt, mutatio autem ad id quod decet prius quàm malè afficiantur, facienda est, vt Cherioni contigit, tus irritata sunt, ex quibus faucium exasperationes oriebantur*. Morbi dolosi sunt (inquit Vallesius) qui cùm videantur esse sedari, aut etiam soluti redeunt, præcipuè si id sæpè fiat, vt accidit Cherioni. Galenus verò non accommodat consilium Hippocratis omnibus morbis recidiuantibus, vt fecit Vallesius, sed malignis solùm, qui etsi tales sint, falsam speciem, seu dolosam securitatis præbendo, maligni sunt intus, & in sua malignitate persistunt. Palumbulus homo (inquit Galenus) est dolosus, qui aliud loquitur, aliud sentit, & qui facilè sententiam mutat, eiusmodi quoque morbus appellatur, qui speciem ille quidem facit leuationis, sed tamen intus malignus est. In hoc itaque genere morborum facienda mutatio est; sed quæ mutatio; Vallesius interpretatur, vt fiat secundum locum, velut si fortè Cherionem iter agentem in diuersorio febris corripuisset, fuisset sanè satius in domo sua ipsi ægrotare, atque ita in domum mutari decens; non fuisset autem expediens id facere, dum febris erat vehemens, & dolor capitis maximus, nec poterat dormire, & conuulsionibus tentabatur, & delirabat, esset autem faciendum die octaua, aut septima, mox ac soluta esset febris, nec expectandum donec die nona rediret.

Galenus verò de remediis mutationem faciendam exponit, non quantum ad speciem, sed ad copiam, aut fortitudinem maiorem, non (inquit) commutandum in contraria, vt à calidis auxiliis ad frigida veniamus, sed copia, & vis mutanda, sic vt à calido ad calidius proficiscamur. Idem exemplum in victus mutatione dat, quando morbus solutus videtur, & Medicus cibum pleniorem consulit, rediente verò rursus morbo ad tenuiorem cibum mutatio facienda est.

Nulla expositio mihi probatur, & minùs placet explicatio Vallesij, nam de loci mutatione iam Hippocrates præceptum antea tradiderat, dicendo, in morbis longis terram mutare oportet: & explicatio Vallesij non potest accommodari sensui verborum textus, qui clarè docet, mutationes faciendas esse eo quòd morbi dolosi sint, sine consideratione loci in quo æger febricitare cœpit. Quæ quæso fallacia, aut proditio in morbum

bum refundi debet, propterea quod æger in loco non A ita accommodato infirmare cœperit? Poterit quidem morbus saluberrimus fieri periculosus ob hoc infortunium, sed hoc non est esse morbum dolosum ex se, sed talis periculi, ob loci incommoditatem, aut distemperiem, aut alia plura possibilia, & idoneæ curationi obstantia. Doctrina itaque Hippocratis, fallaciæ, & proditioni morborum ex se accummodari debet in quocumque loco ægros prehendant.

Nec Galeni expositio satisfacit, non enim reddit rationem idoneam, cur in morbis dolosis, intensiora remedia, quàm priùs, sint imperanda? Contrarium enim videtur experimentis consonum, cùm maligni morbi dolosi ferè semper appareant, quia remissi sint, vt sunt B ferè semper, grauiter nihilominus lædant; in quibus si remissi sunt, amethodum, & irrationale esset priora remedia intendere, nam remisso morbo, non conueniunt intensa, nedum intensiora prioribus: & exemplum mutationis victus alienissimum à veritate textus est, quia morbus meo iudicio non appellatur dolosus quia recidiuet, sed ob aliam diuersam rationem; & exemplum Galeni conuincit ipsum Galenum, nam si morbus dolosus dicitur, quia Cherionem priùs suffocare tentabat, & cessante suffocatione redire consueuit, aut rediit, non diceret Hippocrates consentanea præcipiendo, quod in morbis dolosis fiant mutationes, sed contrarium consulere debebat, dicendo. *In morbis dolosis, quia redire solent, non mutes tenuem rationem victus in crassam, sed in tenui persevera, quia morbus palambul us est, & recidiuare solet*; eritque certior recidiua, si dum intermittit, crassum C cibum consulas. & dum consulit Hippocrates mutationes diuersas in plurali, non de locali mutatione loqui potuit, sed de auxiliis diuersis, quibus morbi dolosi sæpè vt superentur, indigent, & exemplum in Cherione id suadet; fuit enim acutissimè afflictus, & in illo loci mutatio locum non habet, illa præcipuè à Vallesio insinuata in iter agentibus, & in diuersorio, capitis à primo morbi insultu, nam si Cherion loci mutationem ferre posset, meliùs esset non dubiè, statim primo die mutari, antequam morbus deterior euaderet, & cœpta eius medela fuisset, quàm die octaua, in qua non poterat non esse periculosissimum, locum mutare, D præcipuè in morbo euidenter reuersuro; & si mutatus periclitaretur (vt potuit) inexcusabili calumniæ vulgi Medicus se exponebat, vt reus mortis, quia mutatio (clamarent) fuit mortis occasio, quia in primo loco septima iudicatus, erat iam sine febre, quod clarè ostendebat locum non fuisse tam aduersum morbo, si in illo crisis septimi diei cum acuta febre, rigore, & sudore copioso febrem fugauit, à qua calamitate non potuit non esse debilissimus, & cum magno periculo in suum oppidum mutari die septima, mox à sudore tam magno, aut die immediato, vt docet Vallesius.

Sequenda mihi videtur translatio huius textus, quæ non legit in morbis dolosis; sed, *in recidiuis mutationes prosunt, eis transmutare oportet ad ea quæ conueniunt, antequam malè afficiantur, veluti Cherioni*: quasi diceret, E si morbus sæpè recidiuat, non curatur adæquatè, vt decet, alioqui non recidiuaret: mutanda ergo remedia sunt, quæ non solùm intermittere faciant, sed quæ penitus extirpent morbum rebellem; nam quod iuxta eius ideam idoneè curetur, s[...]det morbi intermissio, non enim cessaret si malè fuisset instituta medela; ergo si sæpè reuiuiscit, non fuit tota mali radix, & origo eradicata, sed aliquid auferendum superest, quod sensim humores inficiens recidiuare cogit: hoc tene, si recidiua non superueniat ob errorem in victu, aut alia externa occasione, aut causa procatartica. Hinc censeo morbos recidiuantes non posse appellari dolosos in rigore, quia semper relinquunt signa recidiuæ si tales sunt ex se, vt ex Hippocrate antea docui; nam si signa recidiuæ publicat, nō decipit quādo reuertitur; sed veridicus est, quia stetit promissis, nec vt dolosus fefellit, sed operatur, quod dixit. Nec lateat, quod verba vltima in translatione Galeni, sint extra rem, nec legi debeant copulata prioribus, sed seorsim, & vt vnica solùm, vt habetur in aliis codicibus; sensumque impropriissimum, ne dicam erroneum, prioribus copulata reddere, & legendum, si copularentur, *vt Cherioni contigit, cui mutata sunt, ex quibus faucium exasperationes oriebantur*. Errauit ergo Passarius, aut copulando illa, aut pro *mutata*, vertendo *irritata*. Displicet etiam Vallesius si censet morbum Cherionis fuisse vt dolosum ab Hippocrate traditum, contrarium enim censeo, fuisse, nimirum morbo aliquo recidiuante sæpius oppressum, & quia non fuerunt mutata (vt ille consulit) auxilia, vt penitus extirparetur, cecidisse in morbum tam grauem, vt ibi depinxit, & ideò dixisse mutationes esse faciendas ante quàm malè, hoc est, periculosè afficiantur.

HISTORIA FILIÆ. Eurianactis.

Eurianactis filiam Virginem febris magna cœpit, erat autem sine siti perpetuò, cibos non accipiebat, ab aluo pauca exibant, vrina tenues, pauca, non boni coloris, inchoante autem febre, dolebat circa sedem, in die sexta sine febre erat, non sudauit, indicata est, quod autem erat circa sedem, suppuratum est modicè, rupeum est cum indicatione, post iudicationem verò in septima riguit, parum supercalefacta est, sudauit: post iudicationem verò octauā riguit non multùm, in postremam autem extrema frigida semper, circa decimam post sudorem delirauit, & rursum citò ad mentem reuersa est: dicebant autem postquam gustasset racemum, hæc pati, intermittens verò duodecima rursus multùm delirauit, aluus turbata est, biliosis, paucis, & synceris, tenuibus, mordacibus, sæpè surgebat; die septimo à quo postremum delirasset, decessit. Huic ab initio morbi fauces dolebant, semperque rubebant, gurgulio retractus, distillationes multæ, paruæ, tenues, acres, tussiit, concoctum nihil excreuit, quosuis cibos toto tempore fastidiuit, nec appetiuit quicquam, non sitiit, & nihil effatu dignum bibebat, tacita erat, nihil loquebatur, mœsta, animum despondebat, erat autem, & natiuum quoddam tabidum.

INtegram narrationem sine dierum diuisione, vt ante consueueram, transtuli, quia vt reor, ab vltimis verbis incipere erat meliùs, continent enim occasionem tam perniciosi, & lethalis morbi; fuit verò distillatio illa fera ex capite in fauces, cum dolore rubentes assiduè, à qua etiam gurgulio turgidus simul, & siccus conuulsus apparebat, & retractus; erat verò quod ex cerebro in relatas partes descendebat, perniciosissimum, quia in minima quantitate sic expultricem molestabat, vt dignum consideratione accumulati non sustinens, crebes

crebertima irritatione fauces lancinabat,quia per minimas patriculas fauces irrigando, rubebant semper, & distillationes erant multæ, paruæ, tenues, & totum hoc ex acrimonia,& tenuitate pendebat,nihilque ob id concoctum excreuit; quia molestia erat tanta, & tam continua,& quod cadebat tam tenue, vt acrimonia intempestiuè expultricem deptaoando retineri,vt concoqueretur non permittebat,& quia tenue, & sine lentore,pellebatur facillimè,& fortassis erat incoctile, quia serosum,& malignum,vt iam audies.

Erat Virgo hæc melancholica,atrabiliaria, qoia tacita, & nihil loquebatur, mœsta, animum velut desperata despondens: talis verò temperies sanguinem ichorosum creat, & grauissimi seri,vt testatur Galenus 6.*epid.com.*2.*text*.38. in quo sic scriptum reliquit Hippocrates; *de sanguine ichoroidè, qui in pauidis talis, aut in vigilantibus, est siue bonus, siue malus.* Galenus expositor dicit, per ichoroïdem sanguinem intelligendum esse, non aqueum, & crudum, sed eum qui venenosa aliqua, & maligna facultate præditus sit, & confirmat alio testimoniu Hippocratis,& etiam Platonis auctoritate *in Timeo*, dicentis, *quod serum sanguinis, seu ichor mitis est, nigra verò bilis,& acida serus*: quorum doctrinà concludit Galenus, quod sanguis ichoroïdea vocatur, continens in se prauam ac tenuem humiditatem, non aqueam, & morsu carentem, sed mordacem, & erodentem,& inferiùs scripsit, quod erit infestissimum serum atræ bilis,minùs infestum flauæ,& minus, quàm hoc, pituitæ, sed omnium mitissimum est sanguinis serum, & ichor. Atrabiliariæ ergo naturæ erat, quod cerebrum in subiectas partes distillabat, & calore, & siccitate distemperabat cum notabili rubore, & incendio partes affectas, visui conspicuas: & quia plures erant distillationes,vt narrat Hippocrates, non solùm patiebantur partes visui conspicuæ, sed in opinione Galeni etiam pulmones, & partes carnosæ, etiam in mea,vt non dubitem abscessum illum sedis ex fluxione à cerebro ortum fuisse, nam inchoante morbo,plenitudo erat maior, & sic per partes diuersas seminauit cerebrum excrementorum copiam; nulla enim secura est quando plenum excrementis distillat. Audi Galenum 6. *aphorism.text.*2.dicentem. *Si superfluitas cerebri ad inferiora per palatum descendat,partes subiecta offenduntur, fauces,guttur, aspera arteria, pulmo, gula, ventriculus, tussesque ita in ipsis fiunt, & difficiles anhelitus,& anginas, cruditatesque, & ventris profluuia, est necessarium*: & Vallesius tam insolentem ciborum, & potus inappetentiam, in fluxiunis malignitatem lædentem ventriculum,mortificantem reduxit, sicut & diarrheam biliosam,& minutam.Hippocrates septem fluxiones numerando ex capite in diuersas partes scripsit. *Si per palatum in guttur multa fluxio contingat, vtplurimùm morbi tabi orientur,replentur enim pulmones pituita.* & inferiùs; *Alius morbus oritur ex defluxione capitis per venas in spinalem medullam, inde autem in os sacrum impetum facit, quò medulla ipsa fluxionem perducit, & in coxendicum acetabula, siue iuncturas deponit.* Constat verò quod etiam ad sedem fluere poterit, sicque abscessum ibi creauit, qui breui supputatus fuit, & benè, quia non solùm serum, sed sanguia vnà cum illo confluxit, dicente Hippocrate, quod etiam per venas descendere solet ex capite excrementosa fluxio, verba sunt: *Et alia per venas in spinalem medullam, & in sanguinem; hac verò qua cum sanguine confluit, est qua suppuratur facilè, quia calida,& ob cruoris miscellam benignior, & in loco calido, sede nimirum.* Fluxio ergo per venas deriuata, duplicem febrem creauit symptomaticam vnam ab ascensu pendentem, aliam febrem, morbum succis vasorum communicatum contagium,erat enim prauum,& corruptiuum à cerebro missum,& tam prauum in doctrina Vallesij,quod cadendo per gulam in ventriculum, appetitum totum omnium ciborum, & potus oblitera-

A uit,inducto sphacelo,& mortificato ventriculo, vt verè diceres, fuisse venenum putrefactum. Nemo Expositorum notauit febrem huius virginis fuisse erraticam,non enim habuit periodos certas,quia cerebrum, quod erat pars mittens,non mittebat cum ordine,nec semper per easdem vias, sunt enim variæ per quas se exonerat,vt *lib. de glandulis* docuit summus Dictator. Sic die sexta fuit sine febre, absque vllo rigore,sudore, aut alio abscessu, aut euacuatione sensibili, quia illa die, aut non misit aliquid,aut in partem in qua febris excitari non potuit; in septima verò,& octaua riguit, & sudauit cum leui febricula, non enim mittebat in locum determinatum,sed per vasa,& carnes distribuebat indifferenter; & quia non accumulabatur totum
B in determinato, & certo putredinis foco, erat potius supercalefactio, quàm febris intensa. Sudauit verò septima,octaua riguit sine sudore, decima sine rigore sudauit, à quo iudicio delirauit, sed citò recuperauit mentem,mutationea certè malignæ; rigere enim sine sudore lapsum expultricis,& extinctionem caloria vitalis significat, illius,quia ad corporis superficiem non potuit excrementa reiicere, & huius, quia non potuit materiam,etsi tenuem ita calefacere,& extenuare,vt in vaporem mutata, esset idonea sudoris materia, ipsa enim (quia serosa, & tenuis) erat tali permutationi aptissima, fuitque præsagium mortalis signi superuenientis,non sudasse,frigoris nempè extremorum,extincto iam ferè vitali calido,vnde censeo sudorem decimi
C diei frigidum fuisse,& iam desperatam putandam Virginem illam velut lypiricam,non quia inflammata,sed quia extincta ferè,ob paupertatem vitalis caloris,cuius inopia mors est.

Cùm febris vndecima intermisisset,duodecima iterum multum delirauit; nec refert Hippocrates si rursus incaluit. Dubium est si vsque ad decimam nonam, in qua debitum soluit, febricitauit? Mercurialis putat à duodecima factam fuisse phreniticam verè; Vallesius tabe consumptam fuisse statuit; Galenus verò distillationem accusat, cum qua cohærebat naturalis facultatis extinctio, & in fine expositionis sic exscripsit;quandoquidem mortem distillatio à capite attulit, & natiuũ tabidum:opinio Mercurialis minùs mihi
D probatur. Imò censeo à duodecima non delirasse, nunquam enim tacuit symptoma tam funestum Hippocrates; & verba textus sic innuunt; *Die septimo à quo postremum delirasset, decessit*; velut si diceret,die septimo post duodecimum à quo postea nunquam delirauit, mortua est, & ratio est euidens, quia phrenitis vera nonquam datur sine delirio; & si phrenitide mortua fuit, non datur locus locutioni Hippocratis dicentis, *die septimo à quo postremum delirasset, mortua est*; qnia si phrenitica mortua fuit, non habuit diem postremum delirij, à quo supputatio septimi fieri posset. Accedit quod mulier phrenitica verè, & tam extincta, vt apparuit à die octaua, non poterat cerebro desidere, sed taliter affecti sordidissimi fiunt,in lectulo stercora deponentes,& mictionibus seipsos inficientes: virgo ve-
E rò, è lecto surgebat quando irritabatur, sicque dolorem sentiendo, vt surgeret, constabat clarè constare mente,& vt rationalem operari.

Probabilius mihi videtur,extinctam periisse, & cum febre lenta,aut nulla,vt pereunt tabidi,& extincti: tabem dico extenuationem ex morbo, & tam insolenti inedia contractam, non ex pulmonibus vlceratis, nec obstructis, vt suffocantur ortophinici, vt malè Galenos censuit, vt dubitem si silentium est loquelæ defectus,erat potius impotentia quædam mouendi instrumenta,quàm erronea apprehensio tacendi, & non respondendi quæsitis; nam hoc verum esse delirium ex melancholia ortum, nec de hoc luquutus fuit contra Mercurialem,sed de causato à febre illa erratica,intermittente,& redeunte,vt narrat historia, quæ tam osci-

tanter

tanter relata fuit ab Hippocrate, vt dubitem si illius fuerit vetus scriptor, non referens si dormiebat, si sudores erant calidi, aut frigidi, & totius, vel partium certarum, si ex distillatione respirabat difficilè, aut non, & si die duodecima, in qua multùm delirauit, redit febris, si erat menitruara vt debebat, aut in ætate menstruis inepta; ex relatione enim suspicor stolidam mariiam potiùs fuisse, & cerebri distemperatissimi, siccitate, & calore sanguinem ichuroïdem reddentibus, & malignum, & debilissimum cerebrum, eratque sanguis creationi spirituum ineptissimus, & qui creabantur, intemperatissimi erant & remissè illustrantes, quorum defectus, & remissa illustratio in causa est ingentis mæroris, & desperationis animi; & nihil sic affectis placet, & omnia abominantur, ingens enim tristitia omnem aliam sensationem suspendit, & hebetat, vt omnis vehemens contemplatio, tollit aliorum obiectorum conceptionem, dicente Galeno, tristes non appetere, & in tristitia moueri excrementa ad cor, & ventriculum, quæ cùm in hac virgine tam pestifera essent, abominationem tam insolentem ciborum, & posus induxie, putrida enim, & amara strenue lædunt ventriculum, & si iis addas spirituum vitalium, & animalium paupertatem, sine quibus sensatio (vt nec aliud opus) celebrari potest, inuenies causam certiorem tantæ inappetentiæ, nec ad corruptionem, & sphacelum ventriculi, vt Vallesius, & omnes, confugies, qui à primo morbi insultu tam impossibilis mihi videtur, si quid aliud, quia fauces, & gurgulio à morbi principio maligna illa fluxione cruciabantur, & nulla exulcio, aut sphaceli initium in illis apparuit. Nec facilè credam, quod omnes extra dubium admittunt, fluxionem cerebri per palatum ad æsophagum, & ventriculum deriuari, nobis nolentibus, si deglutio libera est, vt est reuerà. Erat ergo virgo hæc naturali dispositione rabida, malignum sanguinem generans, distemperatissimi cerebri, & cordis, & tam parata ad ægrotandum malignè, quod sola vuarum deglutio, satis fuit vt morbus tam pessimus crearetur, & fortassis tam inappetens iam erat aliorum ciborum, quod debilitas virium ipsam coëgerit racemum auidè comedere, quod cum alimentum prauum non sit, & tam vehementer læserit, publicat satis pessimam dispositionem huius virginis ad ægrotandum malignè, etsi causa ægrotandi maligna non esset.

Mirabile est, quod diem decimam nonam vita huius virginis attingeret, sine cibo vllo, & tam paucissimo potu, vt narrat Hippocrates, præcipuè sudando, delirando, & crebro à lectulo surgendo, ad deponenda alui excrementa, quæ omnia virtutem exoluunt, & præsertim superflua vigilia delirantibus, & crebrò deiicientibus inexcusabilis, huc enim Hippocrati refragatur, *libro de carnibus* probanti hominis vitam septem dierum esse, nam si quis (inquit) in septem diebus nihil edere, aut bibere velit, plerique quidem in ipsis moriuntur, sunt autem qui ipsos transmittunt, & tamen moriuntur. Scire libet, per inediam vitam deficere ob spirituum defectum: deficiunt verò, non ob defectum sanguinis; plurimus enim in talibus iam mortuis inuenitur, pereunt igitur, quia spiritus non generantur ex toto sanguine, sed ea parte pituirosa, pingui, & aërea illius; vt & hæc deficit, deficiunt spiritus: deficit illa, quia resolubilis nimis, & sic priùs absumitur crassiori parte cruoris, quæ etsi post inediam permaneat, non impedit interitum, quia inepta vt ex illa instaurentur spiritus, & quia isti sunt etiam dissipabiles nimis. Deficiunt etiam simul cum spirituosa sanguinis parte, vt materia, & efficiens vnà euanescant, & euolent; indicium est languor omnium virtutum ab inedia statim sentitus, quando sanguinis copia magna datur, & si rationabilis sit, priùs deficere spiritus, & plus eorum resolui quàm partis

A spirituosæ cruoris. Galenus *lib. de marcore, capite 5.* sic loquitur; *Moriuntur enim post inedias non tam ob alimenti corporum solidorum, quàm ob spiritus inopiam, quemadmodum qui iugulantur.* Durant igitur quandiu durat spirituum quantitas; & copia cum qua cor potest pulsare, vt eodem cap. Galenus, docet; iis verbis; *Nam is est vitæ finis, ipsa nimirum cordis ab actione cessatio, quandiu enim cor secundùm propriam sui ipsius actionem mouetur, fieri nequit vt animal moriatur.* Virgo ergo illa non resoluebatur tam celeriter, vt non posset vsque ad decimam nonam cor pulsare; aut quia etsi paucissimum, comedebat aliquid, & bibebat etiam potuitque esse potus alimentosus, vt fortè cereuisias B aut alius id genus. Accedit quod erat melancholica nimis, tales verò resoluuntur difficillimè si verè tales sunt, quia corpora sunt densissima, siccitate, & attrictione succi melancholici, & hic humor siccus & frigidus, resolutioni obstat duplici qualitate, quia siccitas aut non est actiua, aut remissè satis, & sic operatur, densat, & vrit, & minimè dissipat. Frigus verò clarum est tam aduersum esse resolutioni, vt contrarium affectum semper procuret, & faciat. Hinc Sennertus tractatu mirabili de longa inedia, eam ferrè docet temperiem melancholicam, etsi rationes à nobis adductas non tradat; & vt reor, erat virgo illa cordis siccissimi, & frigidi, quia habebat natiuum rabidum temperamentum, & formationem etiam, quæ C sine angustia morbosa thoracis non dantur; angustia verò, calorem debilem dilatare non potentem, & rebellem sieeamque materiam extinctioni reluctantem arguit, sicque resolui facilè non poterat ob dicta: iuuabant verò tantam durationem non parum, tanta quies, sermonis defectus, taciturnitas mira, & silentium, cum desperatione seipsam vitiens, velut fugiens omnia, sicque in summa quiete se continens, seruabat seipsam, velut si legisset, quod vbi fames est, non est laborandum.

Censeo igitur fuisse virginem illam de quibus Hippocrates locutus fuit proprio libello de morbis virginum, & incidisse in tam desperatum malum, quando menstrua tenebantur iam fluere, & non potuerunt. D Quam occasionem, & eius effectus sic descripsit. *Cum igitur osculum exitus non fuerit apertum, sanguis autem ampliùs influxerit propter cibos, & corporis augmentum, tunc sanguis non habens effluxum, præ multitudine, resilit ad cor, & ad septum transuersum. Cum igitur hæc repleta fuerint, cor fatuum fit, deinde ex fatuitate torpedo, postea ex torpedine delirium apprehendit.* Et inferiùs: *Aut ex corde, & septo transuerso tarde refluit, venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad delirium, & insaniam paratus; cùm enim hæ partes repletæ fuerint, & horror cum febre ingruit; erroneas febres appellant, iis autem sic habentibus, præ acuta quidem inflammatione insanit, præ putredine verò clamat, præ caliginositate autem timet, ac formidat, præ compressione verò circa cor, strangulationes parat,* E *præ sanguinis autem malitia, animus mœrens, ac anxius malum attrahit, sed & aliud horribiliter compellit, & in puteum prosilire, & incidere iubet, & strangulare, tanquam meliora sint hæc, & omnem vitæ vtilitatem excedentia.* Hæc Hippocrates. Quæ ferè omnia huic virgini acciderunt, si clamare excipias, nisi loco huius symptomatis, suspicia melancholica, & tristitia putredinem iuxta cor stabulari declararent, aut vt putat Hippocrates, illud replerent. Deduces verò ex relato testimonio, quod ea sola debilitate delirium sæpè creetur, vt docui tractatu nostro de deliriis, nam cordis to[illegible] vt causa delirandi ab Hippocrate traditur [illegible] rò torpedo, debilitatis proprium & insep[illegible] symptoma.

Curatio.

IN victus institutione bifariam peccant Mercurialis, & Phrigius, & quia tenoem consulunt in morbo decimam nonam diem attingente, cum distillatione tenui, & acuta, & salsa, quæ inedia, aut victu tenui exasperatur, & mordacior redditur; & humorum corruptelam tam insignem contempetatione ciborum moderandam esse Galenus docet 11. *aphorism.* 5. iis verbis: *Si verò cum humorum defectu, vel corruptione vires validæ fuerint, tunc multos cibos, atque multoties, iis qui ita laborant, dabimus, vtpote multos exigente dispositione, & natura robusta potente illos superare.* Et suprà dixerat, quod si vires sint debiles cum humorum corruptela, aut defectu, dandum sit alimentum paruum, & sæpe, quia inanitio exigit adiectionem, corruptio contemperamentum. Secundum peccatum est, non imperasse virium restaorationem per infusa, & clysteres nutrientes, per odorata ex cibis nutrientibus; & in mea opinione in tanto cibi fastidio, lac darem, si asininum sumeretur, aut caprinum secundo loco; nam in mordaci, & salsa distillatione conferunt, & suauissimus, & gratus cibus cùm sit, extenoationi, & tabitudini vtilissimus est, & febri opitulatur, præsertim si ex succis vstis & melancholicis pendet, quando in pleuritide melancholica lac asininum Auicenna commendat, & Cardanus in qualibet febre putrida dari posse suadet; est enim cibus humidus, & frigidus, detersorius, deobstruens, & aluum sollicitans, somnum conciliat, sitim extinguit, corpusque totum perspirabilius reddit, & sic mordacitatem retundit, & hebetat, fluxioni etiam conueniet, quatenus stimulara minùs expultrix pellet tardiùs, & minùs, sicque omnem indicationem mirè, & suauissimè implet, estque ob serosam naturam incorruptibile à calore febrili. Quod verò distillationes nutrientes in tanta inappetentia imperandæ sint, & succus carnis extrahendus, vt doceot omnes; clarissimum est, & necessarium, in quorum vsu, non admitto, quod distillatio fiat ex carnibus crudis contusis, vt imperatur ab omnibus, sed quod coquantur, eo modo quo sanis præparantur, & condiantur, vt suauissimæ sint carnes, & coctæ iam exquisitè cum toto iure suauissimo per balneum, & vitreum distillentur. Est etiam abominabilis succus extractus ex carnibus crudis, vt parat Phrigius, & minùs securus: quem iam extractum cum optimo iure, & suauissimo, misceo, & moderatè rursus igni cum iure expositus concoquendus est, & acidis permiscendus. Sic securus, & mirè reficiens paratur, & iucundissimus. Est etiam in tanta cibi abominatione vsitatum, vmbilico, & stomacho frustum carnis semiassæ vino irrotatæ affigere, vt omni ingenio virtus custodiatur, sine qua reliqua auxilia desperata sunt, quia neque actuantur; nec immutantur, & cùm repatiatur ab omnibus, & sit tam debilis, cadit potiùs, quàm subleuetur cum auxiliis virtutem non reficientibus priùs.

Somnus à prandio in distillationibus à capite in fauces perniciosus est, nisi peruigilium cogat à prandio illum conciliare. verùm somnifera, & narcotica nunquam sunt securiora, quàm in distillationibus calidis, mordacibus, & tenuibus, præcipuè si tussi molesta, & assidoa peruigilium causent, & corpus concussione debilitent, & frangant: danda sunt vna hora à prandio, aut à cœna, vt vrget symptoma, & sic meritò Phrigius medicamentum diacodion commendat, vt commendauit eius author Galenus, ad moderandas mordaces fluxiones. Est verò excellentius remedium quod ex Montagnana tradit Quercetanus in pharmacopœa restituta, aqua distillata ex laparhi minoris foliis, & radicibus, mirabilis est in calidis distillationibus, & febri biliosæ vtilissima, quæ cum syropo papaueris vtiliter dabitur, non à cœna, aut prandio, ne crudos cibus reddatur ob

A aquam. Tussis assiduam molestiam coërcet liquor emanans ex ouo recenti ad indurationem cocto, & per transuersum diuiso extrahatur vitellus, & cauitas impleatur saccharo, & vniantur ambæ partes albuminis, & reponantur in vitro, frigido aëri exposito, aut in loco humido per diem integram, post quam saccharum totum liquatum inuenies, & dulcissimum, ad tussim, & distillationes à salsa piruita remedium mirabile, & grarum. Vtilissimum censeo in serosis, & acribus distillationibus albumina ouorum recentium curiosè agitare donec in spumam vertantur, & addito saccharo cando ex syrupo violaceo, aut iuuibino ad grariтudinem sumere paulatim lambendo misturam, & frigidam satis: auxilium commune est tenere in ore saccharum rosaceum rubrum, præcipuè dum somnus

B conciliatur; vtilis etiam est bolus armenus igne incalescens, & aquâ rosarum rubrarum aspersus; tenues distillationes exsiccat; & suffitus ex styrace, saccharo, & charabe exquisitè trito, aliis admixto mirabilis est, & illas fluxiones suspendit. Rulandus medetur emplastro ex fermento acidissimo, & puluere charabe, bregmati affixo. Est etiam efficax auxilium per nares cerebri floxionem deriuare, quod mirè præstat sequens auxilium: Succi radicom betæ ℥.iv. mannæ electæ ℥.ß. m. & tepidum per nares trahatur, aut syringa iniiciatur, est enim validissimum si paretur ex ℥.iv. lactis caprini, elaterij granis duobus misce, & per nares trahatur, & si febris permittat, vesicatoria brachiis affixa vbi cephalica situatur, vtilissima sunt, inexcusabilia tamen,

C si fluxio exulceret fauces, & suffocari æger timeatur, cucurbitæ etiam scatificatæ in superioribus partibus imperandæ sunt in tanto periculo, vt assiduæ brachiorum frictiones, sicque malignis fluxionibus cerebri occurrendum est, quando, aut vrgent, aut omnium symptomarum origo putantur, quas etiam laud anum opiatum mirè suspendere solet, vt si pilulam pares ex granis duobus, aut tribus illius cum ∋.ß. pulueris succini, margaritarum præparatarum. g.iv. cum syropo rosarum siccarum formentur pilulæ, & dentur qoando somnus conciliatur, & quamvis horà post cænam imperentur oarcotica, tutius mihi videtur longius morò danda esse, ne alimentum corrumpatur, aut si possibile sit, cœnæ parcere, & post somnum, idoneum ali-

D mentum sumere, quod si cerebrum expurgare conueniat, in dictis distillationibus, optimæ sunt pilulæ Cratonis quæ recipiunt, succini albi, mastiches electæ ana ʒ.ij. aloës rosatæ. ʒ. quinque, agarici ʒ.j ß. aristolochiæ rotundæ ʒ. ß. olei fœniculi guttas quinque, olei nucis muscatæ expressi ʒ.ß. cum syrupo betonicæ formentur pilulæ. Nunquam cerebrum distillans cruditatibus caret, ob id agaricus, & alia calida miscentur, & roborantia. Id verò non ignores, quod euacuato corpore, & cerebro, calidas, & acres distillationes mirè coërcet, & detinet auxilium. Rasis ex mucilagine seminis psillij, & puluere boli armeni orieoralis paratum; formantur pilulæ, & dantur tempore somni, extrahes verò mucilaginem in aqua portulacæ, aut ros. rubrarum,

E aut arnoglossæ, aut papaueris, aut decocto radicum pentaphili.

Sectio venæ ex talo si vires adetant conuenit, si morbo virgineo ob mensium defectum laborabat, mox ex communi, aut cephalica, ad deonerandum cerebrum, quod erat pars transmittens ad gurgulionem, fauces, & thoracem: & quia tam melancholica erat, hyrudinum suctio ex mariscis, imperanda erat, quæ ad menstrui reuocationem etiam sunt vtiles, sin minus ad supplementum eorum, & deliriis succurrunt: aluus solicitandus si piger sit, & si clysteres nutrientes iniiciantur, semper ante illos defæcanda sunt intestina, vt cibus limpidior, & purior distribuatur, aut vapores ex illo eleuari synceriores sint.

Fauces rubræ, & incensæ attemperandæ, & gurgulio si exsiccatus, & retractus sine tumore erat, cui indicationi collutio ex lacte caprino dicatur ab omnibus. Verùm non solum attemperantia, sed fluxum coërcentia imperanda erant, vt si ex aqua arnoglossæ, portulacæ, capitum ros. & succo granatorum dulcacidorum cum sacchare gargarisma paretur, & si incidere aliquid conueniat, oxysaccharæ aliquid misceatur, estque horum auxiliorum in practicis silua spaciosa, sed in angusta præceptum Gentilis contra communem consuetudinem, & Medicorum consilium, nempe quod quandiu fluunt humores, non fiat gargarizatio aëre per expirationem crebro, & impetuosè agitato, & medicamentum eleuante, & deprimente; quoniam vt docuit Galenus, omne inflammatum integram quietem desiderat, quia dolet plus, si commoueatur, & agitetur, sicque fluxio exasperatur, & trahitur plus ratione doloris. Conuenit ergo os crebrò colluere motione lentissima, & supino decubitu permittere vt partea omnes alteret, & contemperet: cessante verò iam fluxu, securior est communit gargarizatio, vt separentur, & detergantur in partibus inflammatis impacta.

Hæc omnia intelligenda sunt in subiecto idoneo curationi, nam dispositio illius virginis tam dubia est per historiam, vt non sit facilè discutere, & consulere, quæ curatio instituenda erat: cogemur verò ex tanta duratione colligere, plus quàm decet cibari à nobis acutis morbis oppressos, & plures perire, aut fieri longiores morbos, & recidiuantes, ob cibum pleniorem quàm conueniat, si hæc virgo decimam nonam absque cibo considerabili attigit.

ADOLESCENTIS HIST.

Adolescentem illum qui decumbebat super foro Mendaciorum, ignis corripuit, ex laxitudinibus, & cursibus insolitu. Primâ aluus turbata biliosis, tenuibus, multis, vrina tenuet, subnigra, non dormiuit, siticulosus. Secunda omnia exacerbata sunt, deiectiones plures, intempestiuiores, non dormiuit, ment turbata, parum sudauit: tertiam difficiliter tulit, siticulosus, anxius, multa iactatio, perplexitas, delirauit, extrema liuida, & frigida, hypochondrij intensio submollis vtrinque: quarto non dormiuit, in peius, septima mortuus est, ætatem agebat circa vigesimum annum.

Rectè Mercurialis censet, hunc adolescentem vitam sedentariam egisse, & ob id dictum esse, laborasse ex laboribus, & cursibus insolitis, vt notaretur, posse ex causa externa tam grauiter læsum fuisse, solent enim mala ex causis talibus creata, securiora esse, quàm ab interna sine occasione alia, vt dicere possis, non assueta si vehementiora sint, lædere posse tam exitialiter, velut si ex interno morboso apparatu malum excitaretur. Vitæ sedentariæ semper est copulata plenitudo, ex copia excrementorum absumendorum per exercitia, & labores, præsertim iuuenibus, & adolescentibus repleri certius contingit si non exercitentur, quia voraciores, & inordinati ferè semper sunt. Erat ergo adolescens oppletus excrementis, & sanguine, cui dispositioni si exercitatio periculosa est, quid sperandum à laboribus, & cursibus insolitis, nisi morbus desperatus, vt huic contigit. Audi Galenum 3. *aphorism. text.* 20. *dicentem, exercitationes quidem saluberrima sunt, verum si hominem, vel pituita, vel flaua bile atra, vel ipso etiam sanguine plenum volueris ad exercitationem perducere, aut eius morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione, aut si hæc mala non euenant, periculum imminet, ne rupto aliquo vase in pulmone, in morbum incidat insanabilem.* Est verò in vitam sedentariam agentibus aptissima dispositio, vt totus sanguis, & caro etiam à calore violento liquetur, quia humidioris, & laxioris constitutionis sunt, & quælibet substantia talis agenti contrario resistit minùs. Sic censeo quod totus sanguis huius adolescentis biliosam infectionem contraxit ob labores, & cursus insolitos, vnàque colliquatus fuit totus, & fluens per corpus, velut præcipitatus, confluxit multum, & celerrimè distributum non capiebant partes tantum quantum influebat, sicque collectione mortali, & magna, in toto hypochondrio periuit, nam vt dicitur 1. *prognost. ædema durum, & dolens, pessimum quidem si in toto sit hypochondrio*; suspicaturque Vallesius, septum etiam obstructum, inflammatúmque fuisse, quia in die secunda mente turbatus fuit. Non itaque fuit satis, quod die prima multa biliosa, & tenuia per aluum excerneret, vt tot viscera impleta non inflammarentur ob impetuosam, & confertam eliquationem succorum, & sanguinis, quæ si in cerebrum pulsa fuissent, morbos à Galeno promissos crearent: lassitudo verò tam insignis, vehementiam exercitationum, multitudinem, & incendium ab eis declarat satis, & certiùs vrinæ nigredo primi diei, adolescentiæ tam dissona ob humidum temperamentum, & suauem calorem. Situs etiam suadet, & peruigilium, etsi hoc lassitudinis propriissimum sit, de quo in prognosticis dixit Hippocrates; *pessimum verò nec nocte, nec die dormire; nam aut dolore, & labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo.*

Die secunda fuerunt omnia exacerbata, & sudor prauus apparuit ex debilitate retentricis, & liquatione caloris, in die enim in quo deiectiones fuerunt plures non moderati malum, sed leui sudore madefieri, exolutionem vitalis caloris, & retentricis lapsum significat: quæ perniciosa semper est si ita debilitetur; quia omnia vtilia se habent velut pondus alienum, & indiscriminatim vtilia cum prauis pelluntur. Hinc pendet, quod etsi in primis diebus tanta biliosa natura truderet, quæ videbatur idonea euacuatio, quia euacuabatur materia, & causa morbi, contulit nihil, quia plus vtilis quàm causæ morbosæ reiiciebatur, & si non plus in copia, saltem quod erat plus, necessarium erat vt vita seruaretur, quod dies tertia confirmauit, cum liuore, & frigore extremorum, anxietate, iactatione implacabili, & perplexitate, symptomata quidem ex vitalis caloris extinctione orta, cum paralysi retinentis virtutis, sub qua excrementa omnia per totum corpus inquieta, (quia non detinentur) vacillant, & iactationem, perplexitatem, incessantémque anxietatem in historia relatas suscitant. & sic omnibus diebus cùm omnia in peius mutata essent, septima obiit; quem exitum mutatio præ cæteris prauior quarti diei præsagauit, eratque motui morbi propriua in sexta periclitaturum, quia per pares moueri videbatur, quia secundo, & quarto die fuerunt omnia exacerbata, & si quæ euenerunt die tertia, consideres, in quinta debebat debitum soluere, fuerunt enim perniciosissima, vt in nullo ab illo die securitas vitæ possit polliceri. Fatentur tamen Expositores robustissimum fuisse ægrotum, & ita vsque ad septimum durasse, nolentes in hoc casu admittere aphoristicum consilium Hippocratis, *in acutis morbis non esse omnino certas pronunciationes, aut salutis, aut mortis*: quod non solùm in ordine ad vitam aut mortem, sed etiam in ordine ad diei incertitudinem interpretor: nam causa, quæ morbum iam desperatum, potuit salubrem

reddere, poterit etiam obitus diem mutare, quia minus ad hoc, quàm ad illud requiritur: vt nostra expositio alterius loci doctrinæ Hippocratis respondeat, dicentis: *Mitissimæ febres, & signis firmata securissimis quarto die, aut citius soluuntur; deterrimæ autem, & signis deterrimis firmatæ, quarto die, aut citius occidunt*, non ausus ob varietatem acutorum, diem certum mortis, aut vitæ signare. Habuit tamen hic æger signa moriturorum in præsagiis adducta, iis verbis; *Morituri verò difficilè respirant, delirè loquuntur, insomnes sunt, & alia signa pessima habent*; fuerunt verò alia, vrinæ tenues, subnigræ, sitis implacabilis, sudor leuis post tot intempestiuas euacuationes; & totius hypochondrij affectus inflammatorius per duritiem, & dolorem significatus, de quo in præsagiis, sic præsagauit Hippocrates, *significant verò œdemata hæc, periculum mortis breui fore*.

Curatio adolescentis.

Morbum hunc fuisse desperatum fatentur omnes Expositores, nullúmque impedimentum maius idoneæ curationi, quàm alui fluxio, biliosa, tenuis, & multa, in qua periculosissimum putauit Galenus 1. *ad Glauconem*, aut venam secare, aut aluum mouere; audacior tamen reliquis in hoc casu semper se ostendit Plitigius secando venam, si cum diarrhœa, vires permiserint & si in aliquo casu eius temeritas permittenda est, modò occurrit, ob rationem à nobis allatam de præcipitio liquatorum succorum, quorum copia hypochondrium totum inflammatione erysipelatosa obruens, suffocationem vitalis caloris breui machinabatur, & hoc fuit consilium Celsi, licere aliquando tentare remedia cum periculo, ne æger desperatus relinquatur. Periculum verò in hoc casu in sola virium tolerantia consistit; nam inflammationes internæ tam rigorosè sectionem venæ exposcunt, vt nullo alio remedio sedari permittant, quando vsque ad deliquium esse euacuandum, si grandes sint, doceant cum Galeno, & Hippocrate omnes, & hoc præcipuè imperandum, quando (vt docui) suspicio plenitudinis, & colliquationis datur; plenitudo enim liquata, duplicatur ob liquationem, quia si sanguis ante liquationem, vasa replebat, & liquatus rarior redditur, repleuit plus multo, quàm antea, & calidum suffocauit, & intolerabilis erit naturæ, vt huic contigit. Audaciam secandi venam in dictis inflammationibus, fouet non parum doctrina Hippocratis in prognosticis, iis verbis: *Accidit autem iis in primo circuitu fluxus sanguinis ex naribus, & valdè confert; & inferius dicit, Magis autem expectare oportet fluxum sanguinis, in iunioribus quàm triginta quinque annorum.* Vtilitas ergo, & necessitas tanti remedij (vt docui) fouent audaciam, quando aliud contra indicans datur; nam si morbus mortalis alio auxilio ignorat sedari, negligendum est quod illud remoratur, quia sine sectione venæ inflammationes internæ carent remedio, & irremediabiliter occidunt.

In hac complicatione diarrhϾ biliosæ cum inflammationibus internis, tam breue periculum pollicentibus, non licet sperare declinationem accessionis, sed in vigore, & augmento secanda vena est, & viriliter hoc imperandum, quando ob copiam causæ morbificæ, mouendam esse febrem per pares timemus: timebitur verò cognita plenitudine, etsi prima duo tempora accessionis extendi nimis agnoscas, in qua motione per pares declinatio primæ accessionis non veniet vsque ad finem diei secundi, quia in illo dari debet etiam summus vigor: erit verò temerarium in tam periculosis morbis, & tam celeriter necantibus, diem secundum sperare ad exequenda remedia, sine quibus malum irremediabile putatur; nam si licet

A in continentibus incessanter crescentibus, venam secare, & vsque ad deliquium, cur in morbis per pares, & tam citò occidentibus, non secabitur vena? Et infortunium, prauitásque tertij diei, non solùm ita esse operandum hortantur, sed sunt vociferans præco; iam enim illius diei malitia occasionem remediorum maiorum liuore, & frigiditate extremorum cum tam implacabili anxietate sustulit, & hoc furto re simul consulit in primis duobus diebus, magnorum auxiliorum imperio, & crebrò reiteratis, præcauendam fuisse diei tertij exitialem effigiem, & præsagium inexcusabilius mortis, & in his tam desperatis, & tam inopinatè, & breui occidentibus malis, prima summi Dictatoris præceptio, semper memoriæ mandanda; *tempus est occasio; occasio vero in qua tempus non multum, medela tempore,*
B *aliquando etiam occasione contingit.*

Et in hoc casu, cùm alui fluxio inutilis appareret, non erat præter rationem illam moderanda quando vena secabatur; saltem ventriculus omni ingenio firmandus erat, & parca efficienda prima sanguinis missio, non tamen tam parca, vt esset inutilis, & si ab illa virtus lapsa non fuit, dato cibo leui, subastringente, intra sex horas venæ sectionem reitcrabis, & vt proficiet, aut non, reiteranda erit; nunquam tamen excusabitur, dum virtus ferat prædicendo semper periculum, & te tentare remedia, sine quibus implicat ægrum saluari. Sic enim notam effugies; nam vulgus, Medicum non operantem in morbis tam grauibus, timiditatis, aut ignorantiæ semper accusat. Ven-
C triculus firmatur in hoc casu parata pulte ex succo agrestæ, & citoneorum, hordei farina, pulueribus ros. rubrarum, coralli, & spicæ, qua etiam totum hypochondrium mitè attemperabitur, si æstuans percipiatur, & si æstuet, puluerem chrystalli addes; nunquam tamen permittes calefieri, sed sæpè mutabitur; sic fluxum biliosum reprimes, viscera inflammata firmabis, corrumpes incendium, ne hoc fluentia, & impacta corrumpat, & tractionem tanto incendio inexcusabilem stupesces, sitim leuabis, malignam corruptionem impedies, & lethali colliquationi, & tabitudini occurres. Est etiam vtilissimus fotus visceribus æstuantibus, paratus ex succo rosarum rubrarum, cichoriæ, & portulacæ cum guttulis aceti rosacei. Inuenies multa
D si Tralianum consulas *lib. 12. cap. de affectibus erysipelaceis viscerum*, & Galenum *libro de marcore, cap.* 8. ex quo præceptore accipies nunquam talia remedia esse applicanda tepida, quia viscerum robur vt tepida effœminant: ergo aut frigida, aut calida actu; hæc si incendium magnum non sit, & inflammatio erysipelatis sit expers; illa verò si erysipelas sit exquisitum, & intolerabile incendium, de qua præceptione tractatu nostro de malignis erysipelatibus abundè egimus, & de colliquantibus febribus.

De potu aquæ frigidæ non leue dubium, si dandus sit in præsenti ægritudine, nam peruigilium, implacabilis sitis, occasio ægrotandi, ætas, vrina nigra, deiectiones biliosæ, colliquatio, & incendium, ex cursi-
E bus, & laboribus intempestiuis, à quibus sanguis totus biliosam corruptionem contraxit, potum illum strenuè indicare videntur, & vrgentius si hypochondriorum passio erat erysipelacea, quæ semper colliquat, & ad tabem disponit, quam sine potu frigidæ moderari posse negat expressè Galenus. 9. *method. capite* 5. nec in morbo septima die occisuro, speranda erant signa coctionis, vt potus frigidæ daretur: nec Galenus loco nuper citato, in exquisito erysipelate coctionem talem desiderat, imò vt coquatur materia, requiritur, alioqui maligna corruptio sequetur, & eo ipso quod erysipelas superari est perniciosum, vt in aphorismo dicitur, non decet sperare coctionē, quæ in materia putrida, biliosa suppuratio quædā est, aut via ad illā: verba *1. aphorism.* 20. sunt, *Ab erysipelate putredo, aut suppuratio.*

Galenus

Galenus expoſitor ſcribit; Clarum eſt, & in hoc ſermone, quod malignis eryſipelatibus hæc conueniunt. Ratio eſt, quia bilis eſt calidiſſima, & ſicca, cui temperiei putredo, aut ſuppuratio repugnat; vnde quando has permutationes admittit, cauſam potentiſſimam corrumpentem arguit, & hæc eſt ratio cur in exquiſito eryſipelate potio frigida ante coctionem datur, vt attemperato incendio non putreſcat, aut ſuppuretur malignè.

Hoc dubium in præſenti infirmo non habet locum, quia die tertia ſe oſtenderunt ſigna coctionis vitalis calidi; ante illam verò diem ſine euacuatione vniuerſali ſuſpecta potio erat. Verùm ſi alui fluxio biliosa, vt erat tenuis, fuiſſet ſpumans, & feruens vt ſolet, in colliquationibus ex vitione proptia creatis, ſecutiſſimè dati poterat, ob hanc rationem, nempe quod alui fluxio ſemper dehortatur ſecare venam, vt cum Hippocrate, & Galeno timent omnes. At fluxio biliosa colliquatiua ſpumans, & feruens non dehortatur frigidæ potum, ſed illum enixè indicat, vt ſit auxilium incendio viſcerum, eryſipelaceo affectui, & diarrhϾ, ſuadebitque certiùs, dandum eſſe potum, ſi lingua ſicca, & aſpera ſit, & ſitis moleſta. Nec ignores duas eſſe colliquationis ſpecies, vnam grauiſſimam, quæ carnes, & ſolida colliquat, hæc iam ſiccauit humores modo poſſibili, hoc eſt ſeri plurimùm conſumpſit, & craſſiores illos facit, & minùs fluxiles, acriores tamen, & erodentes, & ſitim clamoſam cauſantes; ſolentque adhuc extra corpus emiſſi plurimo tempore in vaſe feruere; hoc eſt colliquatio potum gelidæ ſtatim expoſcens antequam carnes teneras, & pinguedinem depaſcatur. Alia ſpecies colliquationis, leuior eſt, de qua Galenus *3. de cauſis ſymptomat. capite* 2. loquendo dixit; *Ac ſuccus quidem in ſeroſam ſaniem ſoluitur* &c. Hanc paſſum fuiſſe adoleſcentem hiſtoriæ cenſeo probabilius, eſtque periculoſa, non ita ob incendium, ſicut propter impetuoſam fluxionem per partes totius corporis, ſoletque firmari in partibus internis ſummo periculo, vt huic infirmo euenit in toto hypochondrio, & plurimùm per diarrhϾam excreuit natura. Quod ſi in hypochondrio detineretur, occideret breuiùs multò, in tertio nempe, aut quarto, de qua ſpecie colliquationis, loco nuper citato dixit Galenus, ſubitaneos ſtatus hydropis ſtatim creare, & hæc eſt quæ diarrhϾas tenues cauſat, quia ſeroſa ſanies confluit diluens nimis humores, ſimul fluentes, quia multa, & conferrim fluit, & hæc aquæ potum non indicat in principio, quia totum corpus ſeroſa ſanie imbutum madeſcit, repletur, obſtruitur, & extenſæ putredini exponitur, quia ſanies illa putredini, & corruptioni paratiſſima eſt. Dicerem meliùs iam eſſe corruptam, dum fluit, eſt ergo emendanda ſicciſſimis, & frigidis, vt oleo vitrioli, ſucco limonis acido, & citri, deriuandáque per vrinas, decoctis radicum graminis, fragariæ, oxylapathi, pentaphili, foliorum oxalydis, & apij radicibus, cui clarificato addes ſuccos iam dictos, aut agreſtæ, aut granatorum acidorum cum puluerlbus margaritarum, & guttulis olei vitrioli, quod etſi ſeorſim applicitum cauſticum ſit, frigidis mixtum, in aliud vertitur mixtum, ſiccans nempe, & infrigidans; partes enim igneæ à frigore liquoris formam amittunt, quia neſciunt, (vt ignis) niſi exceſſiuo calore ſeruari, cùm nuſquam ſit viſus ignis infrigidans: igneis verò particulis corruptis, viuunt acidæ, infrigidantes & ſiccæ, ſicque putrilaginem illam & ſaniem ſeroſam coërcent, & ne ſerpat earum contagium obſtaculum ſunt, frigore, ſiccatione, & aſtrictione partes corrumpendas firmando, & retentrici, ob ſeroſam ſaniem tam debili, noua firmitudine, moderata aſtrictione, & ſiccitate ſuccurrunt.

Caput oxyrrhodino muniendum eſſe, conciliandum ſomnum, lauanda, & attemperanda inteſtina, cor

A temperandum exteriùs, non vnguentis, vt modò imperatur, ſed aquis idoneis, non eget noua recordatione, cùm ſint tam perſpicuæ indicationes, vt neminem lateant.

HISTORIA MVLIERIS decumbentis in Mendacium foro. A die primo ad ſeptimum.

B *Mulierem qua decumbebat in Mendacium forò enixam cum dolore maſculum, ignis corripuit; initio ſtatim ſitibunda, cor illi dolebat, faſtidioſa, lingua arida, venter turbatus tenuibus, & paucis; non dormiuit. Altero die aliquantulum riguit, febris acuta, modicus ſecundum caput, & frigidus ſudor: tertio cum dolore deiecit aluus multa, cruda, & tenuia: quarto riguit, omnia irritata ſunt, inſomnis quintum diem laborioſè tranſegit: ſexto eadem erant, aluum reddidit humidum, copioſum: ſeptimo riguit, febris acuta, ſitis ingens, ſe ia-* C *ctauit; ſub veſperum verò per totum corpus ſudauit frigidum, frigus partium extremarum, nec redibat illis calor, iteramque nocte riguit, extremitates calorem non recipiebant; non dormiebat, nonnihil delirauit, ſtatimque ad mentem rediit.*

ETſi partus fœmineus morbis creandis paratior ab omnibus putetur, quia excrementorum minus defæcatus, maſculorum verò non caret ſuo periculo, cadendi nimirum faciliùs in febres, & ſi ſemel ſuperueniant, eſſe febres acutiores, & moleſtiores; eſt enim primum prin- D cipium Galeni, naturas calidiores faciliùs incidere in febres. Eſt verò calidior vtero gerens, ſi marem concepit, quàm quæ fœminam; & cùm dolores, & tormenta partus, tam frequens cauſa febricitandi ſint, febricitabunt faciliùs maſculum enixæ, & acutiùs: forteque ſenſibiliores quæ calidiores ſunt, reliquis, præſertim ſi atrabiliariæ ſint, indubitatum eſt: dolebunt ergo atrociùs ob duo, & quia ſenſiles plus, & quia excrementa læſura; calidiora, acrioráque erunt, partúſque difficilior eſt ipſis, quia vt atrabiliariæ, ſicciores etiam ſunt, & carnis ſolidioris, partum difficillimum ſemper creantes. Talem fuiſſe enixam hiſtoriæ cenſeo, ſicque doloribus lancinata peperit, & tam grauibus, vt eorum atrocitas E ad eorum narrationem obligaret Hippocratem, fuitque cauſa tam efficax, vt ſtatim à partu febri corriperetur, ſitibunda eſſet, lingua arida, inſomnis cum anxietate, & dolore oris ventriculi, ſymptomata omnia ſuccorum vſtorum æmula ſunt. Non narrauit Hippocrates ſi lochia ſuppreſſa fuerunt, eſtque ſatis probabile ſuppreſſa fuiſſe, & inſigniter corrupta per aluum, & vomitu tam violento expulſa fuiſſe; contingit enim interdum tam præternaturaliter ſanguinem corrumpi, vt totus in humores prauos conuerſus incoctilia excrementa, & variegata hominem perdant. Inde tot rigores infructuoſi, quia non critici, ſed à prauitate, & acrimonia eorum ſolum excitari, ſymptoma quidem atrabiliariis humoribus redundantibus proprium, vt exponentes hæmitritei naturam docuimus: & dum tot, & tam grauia ſymptomata huius hiſtoriæ ſollicitè attendo,

suspicor hæmitritei plurimum febrem hanc habuisse, quamuis Hippocrates febrem ardentem fuisse asseueret; fuit enim ferus typus, commouens interiora insolenter, rigoribus vsque ad decimumtertium excrucians, vomitibus virulenta trudens, & cardialgia statim torqoens, mentem commouens delirando, & vires peruigilio dissoluens, & aphonia, & fluxu sanguinis ex naribus tandem occidens, & quid aliud voluit significare Hippocrates nisi hæmitritei naturam, dicendo; *Huic perpetuò venter erat lubricus, horrebat.* Probaui (& vt reor efficaciter) chimeticam esse hæmitritei naturam, per complicationem quotidianæ continuæ, & tertianæ intermittentis, à Galeno datam, sed esse simplicem febrem, horridam multùm, & sine ordine, grauibus tamen & multiformibus symptomatibus cruciantem, omnia viscera commouendo, vt *lib. de typis* Galenus docuit, oblitus eorum, quæ *lib. de differentiis febrium* docuerat. Nec tibi nouum videatur quod docui, sanguinem nempe posse totum in alios humores præternaturales conuerti? illud enim docuit Hippocrates *lib. de humoribus, comm. 3. text. 31.* dicendo; *propter conuersionem non iam sanguis prodit, sed pro succi affinitate talia exeunt*, & Galenus in fine expositionis scripsit. *Alij verò nomen rhopin, hoc est propensionem, in tropin, hoc est versionem, vertunt, quorum sententia est, sanguinem verti multis modis, vt in melancholicum, vt in biliosum, vt in pituitosum:* quod etiam scripsit *6. epid. sect. 3. text. 12.* lege Vallesium doctissimè textum illum exponentem, & vtilissimè ad praxim, quam doctrinam si ignores, ignorabis plurima humanæ saluti conferentia, de quo argumento alio loco agemus.

Quia secundo, & quarto die riguit, & aliis etiam diebus, sed non omnibus, dubitabis, quo modo sit vera narratio in fine dicendo, quod infirma illa perpetuò horrebat: sed non est idem rigere, & horrere, explicuit verò horrorem proprium in certis diebus, sed in omnibus horruit. Discrimen est, quod rigor est vehementior motus, & molestior concussio membrorum cum refrigeratione morbosa, qui non fit à fuliginibus acribus, sed ab humore per sensibilia membra delato, & est ob id morborum iudicatorius: horror verò leuior multò membrorum concussio est, & sic à fuliginibus, & mordacibus exhalationibus causatur, sine sensibili, & morboso ambitus refrigerio, quod symptoma, per totum morbum molestauit, quia atrabiliaria erat materia, & vt narratur, virulenta, quæ dum in fuligines in accessionibus resoluebatur, horrores inordinatos creabat; symptoma, (vt docui) hæmitriteo inseparabile, & per nullum prauitas illius meliùs declaratur, & prauitas hæc est occasio, vt in quibusdam partibus calor vitalis plus extinguatur, quia plus læditur ab illo. Sic cerebrum die secundo sudore frigido plus lædi declarauit, illud verò rarissimum fuit, fluere nempe sanguinem in die obitus per nares, post euacuationes sine fructu tentatas, ob quas censeo tot dies durasse, & robustissimam fuisse illam mulierem, nunquam enim expultrix quieuit, sed indefesso labore, etsi non potuit omninò eliminare periculum mortis, distulit saltem: & si dicta teneas, reliquorum symptomatum causam facilè inuenies, delirare enim subitò, & facilè mentem recuperare, actiuitatem fuliginum, & facilem resolutionem significant, vt frigidi sudores extinctionem (vt sæpè docuimus) caloris vitalis in partibus, à quibus emanat, qui cùm semper in acutis perniciosi sint, sine ratione illos accusat Phrigius qui iam caput moderauerunt, nam si melius esset, vt nunquam apparuissent, quia tam prauæ significationis, pessimi iudicandi sunt, copiosi, & quia parui, deteriores. Deceptus etiam videtur docendo inflammatum fuisse vterum in hac infirma, nullum enim signum datur, quod sine inflammatione illa dari repugnat, essetque impossibilis inflammatio

A sine doloribus molestissimis vteri, cùm sit pars tam sensilis, & humores tam virulenti, & mordaces; & illos non taceret Hippocrates.

A die octaua vsque ad finem.

Octauo circa meridiem rediit calor, sitibunda, soporosa, fastidiosa, vomuit biliosa, flaua, pauca: nocte grauiter se habuit, nihil quieuit, multùm affatim minxit inscia: nono omnia fuerunt remissa, sub vesperam soporosa, riguit aliquatulum, vomuit amara, biliosa: decimo, rigor, febris accessit, nihil dormiuit, manè multam in qua nihil subsideret reddidit vrinam, extrema partes calorem receperunt: vndecimo virulenta biliosa vomuit, non multo post riguit, B *rursusque extremitates frigidæ, sub vesperum rigor, sudor frigidus, multùm vomuit, nox grauis fuit, duodecima vomuit multa, nigrida, fœtida, singultus multus, sitis laboriosa: decimotertio, nigra, virulenta vomuit, rigor, circa meridiem muta: quatuordecimo sanguis de naribus, defuncta est. Huic perpetuò venter erat lubricus, horrebat, annum ætatis agebat ad septimum decimum, febris ardens.*

Symptomata diei septimi tam exitialia fuerunt vt nona, aut decima perituram debere esse, videbatur probabilissimum; cur non successerit audi; sunt enim debilitates ortæ ex pugna, aliæ ex sola morbi malitia, & firma prauitate; illæ sunt minùs exitiosæ, quiescunt enim, cessante pugna, aliæ verò crescunt, vt cres- C cit morbi prauitas, & hæ sunt quæ criticos dies incertitudine sigillant, de quibus Hippocrates, *septenorum quartus est index.* Ergo cùm infirma hæc nunquam (vt docui) à pugna quiesceret, essetque materia agitata tam praua, molestarunt semper symptomata ex commotione oriunda simul cum prauis muri pessimo morbi debitis; solentque terrere plus agitationem malignæ materiæ sequentia, vt *5. lib. de diebus decretoriis*, & *3. de crisibus* Galenus aduertit, qui si dicta modò à nobis teneret, vt reliqui Expositores, miraretur minùs de duratione tanta cum tam prauis symptomatis, & tam assiduis. Conducebat etiam (vt docui nuper) quod natura euacuabat, quæ euacuanda erant, & sic tanto tempore morbum lethalem D sustinuit. Cur verò, dices, non effugit periculum, si quæ oportebat, pellebat? non potuit certè, meo iudicio, quia causa morbi, veneni putrefacientis vires æmulabatur, corrumpebatque plus succorum quàm à natura pelleretur, vt tandem à tam incessante expulsione, & morbi prauitate lassata, morbo succumbens, debitum soluit, scimus enim malignam, & veneficam qualitatem ab vtero acquirere, quæ corrumpuntur ab illo, vt de histericis admittunt omnes, nec præter rationem tenebis, si censeas, vterum huius infirmæ putrilaginem concepisse à venefica lochiorum proprietate, sicque tot rigores, & horrores perpetui molestarunt, & vt docui proprio tractatu hæmitritei, nunquam ferè datur sine internæ alicuius partis E corruptela; & huius historiæ febrem hæmitriteum fuisse Mercurialis olfecit solùm, non ausus ita statuere, quod dixerat in fine historiæ Hippocrates *febris ardens*; cùm non aduerterit, nullam febrem esse certiùs ardentem, vt hæmitriteus, & quod Galenus expositor doceat, absurdè positam fuisse aduertentiam illam, *febris ardens.*

Prauitas ergo diei septimi tantam induxit stragem, sicque deprauauit cerebrum, vt octauo comatosa, diu, & vigil noctè, difficillimè illam transigeret; symptomata quidem tam opposita, vt difficilè credam coma illud fuisse somnum profundum à pituita ortum, sed fuisse somnum à Galeno insinuatum inter species Cari, quando fatigata natura, & lassata ex prægressis laboribus, & vigiliis superfluis recolligit se, & interiùs velut immobilea spiritus retinens,

retinens, non permittit ad sensoria distribui, ne deserendo cor, cesset à motu, quod est mori, sicque profundè dormiunt, & fortasse, somnus in rigure non est, sed insensibilitas maxima ob quietem spirituum vitalium internè, ne si extra, vt dixi, pellerentur, anima exhalatet, vt repente solet in declinationibus mortalibus febrium, vt 3. *de crisibus* doctè Galenus notauit. Ob hanc insensibilitatem, & veluti facultatum paralysim, superuenit vrinæ continentia patalyticato musculo ceruicis vesicæ, & velut deficiente iam retentrice illius; excreuit verò illam ipsa infirma inscia, quia erat velut emortua ob defectum vitalis spiritus in partibus extra cor, in ipso tamen reteuti, vt docuit. Quodsi expergefacta, ipsaque inscia lotium exereuit, extremam prauitatem rationis significat, in lectulo iam sorditiem, & vrinam deponens; res tam aliena rationali naturæ, quia tam sordida, & insueta, & in illa ætate præsertim. De iis delitiis traditur ab Hippocrate textus celebris Coacarum, quem ingenuè fatetur Hollerius sibi inintelligibilem fuisse; verba sunt. *Deliria circa necessaria, pessima sunt.* Quem ego interpretor (vt iam insinuaui) renendo per *necessaria*, quæ sunt ineuirabilia, & ab ortu assueta, & naturalissima, proinde, quorum error extremam dementiam arguit, quia extremum discessum à naturali statu, velut de illo ægroto, de quo dixit Hippocrates, quod comedebat delitè, & ego nullum vidi sic comedentem, qui euaserit. De eodem symptomate in specie, est textus alius, primo *prorrh.* 28. qui habet: *Vrina excretio in non recordantibus, perniciosa*: & *lib. 3. coacarum, sect. 3. text.* 11. dicitur, *micta nec sentientibus ægris, aliàs quidem lethalia.*

Sopor noni diei, somnus verus esse poterat, quia omnia fuerunt remissa, & recuperata natura, somnum conciliauit, vomuitque biliosa, & decimo per lotium abundans se deonerare rentauit natura, nullam enim euacuationem omisit, nisi per vterum, & mariseas, vt vitam defenderet. Nec admitto cum Phrigio quietem, aut remissionem huius diei ex debilitare ortam fuisse, sed quia ex prægressis euacuationibus minorata erat materia, necesse fuit expectare nouam collectionem corruptorum humorum, vt grauitas accidentium in eadem intensione permaneret, aut de nouo resurgeret.

Stupenda fuerunt symptomata diei vndecimi, & vomitio illa duo habuit damnanda, & quod bilis syncera pellebatur, contra conditiones optimi vomitus, dicente Hippocrate 2. *prognostic. Vomitus vtilissimus est, pituita, & bile mistus est maximè*: Damnauit etiam fœtorem in vomitu, dicendo; *Omnes subputres, & fœtidi odores, in omnibus vomitibus mali sunt.* Riguit à vomitu, à quo debilitata, & à rigore viribus rursus refectis, algida manens, sudauit frigidum, cum frigidis extremis, & tentante rursus naturá nouo rigore viscera tueri, & mortem differre, reiterando vomitum, & copiosè, nox grauissima fuit, non solum tormentorum copiá, & malignitate lassata, sed etiam quia erat nox illa præsaga iudicij duodecimi diei per vomitum copiá insolentem, & nigredine, & virulentia lethalem: virulentia, vt signum, & causa: atro colore, vt signum, vt tales sunt omnes nigræ deiectiones in acutis, quando non præcesserunt signa coctionis; non ignorando, quod morbi acuti, si ab atra bile exquisita, oriantur, sint desperati, si verò à melancholica, rarò non sunt exitiales, quia est ex propria natura difficile coctilis, & ad sui moderamen, & correctionem latum tempus requirens, quod acuties mali permittere ignorat, vt nescit ille humor acutos morbos febriles creare sine maligna putredine, à qua prauissimus redditur, & indicant quartanæ si in acutos morbos mutentur, à quibus aut pereunt, aut in summo periculo versantur infirmi. Mutatur verò in acutas febres quartana, quando calore accessionum melancholia sensim ad maligniorem putredinem disposita venefica redditur, & ad atræ bilis proprietates accedit, quibus induta, cibi abominationem, sitim implacabilem, peruigilium, animi desperationem, pulsus debilissimos cum cordis oppressione causat, vt continuas, & longissimas accessiones. Iis duobus humoribus communes sunt deiectiones nigræ, aut per lotium, aluum, & vomitum, horribilisque est vomitus, & desperatus si fœtear, quia virulentia regionem superiorem possidens, viscera inficit, estque dissona, & violentissima si fœtet in regione in qua ciborum præparatio ad vires instaurandas celebratur; & continuata pernicie decimotertio die vomuit rursus nigra, virulentia, & maligna, quorum fetum malignum, & ichoroïdes in tunicis ventriculi imbibitum, auctor singultus, fuit signum mortem iam proximam promittens, solus enim singultus in acutis rarum est vt lethale signum non sit, nedum nigris, & virulentis vomitibus superueniens, & socius, expectáque fuit die decimaquarta certitudinem aphorismi vigesimitertij libri quarti dicentis: *Quibuscumque ex morbis acutis, aut diuturnis, vel ex vul-neribus, siue quovis alio modo extenuatis, nigra bilis, siue sanguis niger d... s... excrit postridie moriuntur.* Extenuatá verò debere esse, quòd tot tormenta, & tam grauia, per tam insolentes nigros rigores, horrores, deiectiones, vomitus virulentos, & nigros, lotium abundans, peruigilium exoluens, anxietates eruciantes, & tot diebus incessanter fuit passa, leuissima persuasione credes, cùm omnia non segniter marcorem, & tabem, & vitium languorem machinentur; cui veritati si non auscultes, [...]ttende mutitatem meridiei decimitertij ex emortua iam animali virtute ortam. Nec extenuationem Hippocrates requirit, nisi vt ex illa debilitas ostendatur, incapax iam ad emendandum tam prauum humorem; & quod mors postridie à vomitu inexcusabilis erit, si interitum per secessum expulsus præsagat, certiùs illum innuet iactus per vomitum, sempérque suspicor, vterum fuisse sphacelatum, & velut paralyticum, nihil lochiorum expellere foras potuisse. Excretio vero per nares morti iam proximæ, retentricis paralysis effectus fuit, experimur enim, & in iam defunctis, per os, & nares, sanguinem velut à morte perterritum fugere. Causa vero naturalis, est sanguis tenuissimus, & ichoroïdes, à pondere, seu grauitate partium iam morientium oppressus, quando, etsi mortuus æger iam sit, calor febrilis, non vt febris, sed vt calor perseuerans, oscula venarum recludit, per quæ expulsus à grauitate impellente, corpus deserere cogitur, quia tenuis, & nondum concreuit à frigore, si sanguis ichorosus concrescere potest ob defectum fibrarum.

Curatio morbi enixæ habitantis in foro Mendacium.

MErcurialis, & Phrigius lochia suppressa penitus fuisse, vt certum supponunt, & nos insinuauimus. Mercurialis venam secare formidat, ob cardialgiam, & ventriculi oris læsionem, cum qua Galenus idem auxilium recusat, donec ventriculus meliùs se habeat, & robur idoneum recuperauerit. Phrigius læsionis ventriculi oblitus, si vires venam secare permitterent in morbo tam graui, & lochiis suppressis, imperandum esse statim remedium illud suadet, & fluoris alui non recordatus, iniecto refrigerante clystere, eodem die venæ sectionem reiterat; si verò virtus non constet, & largè fluat aluus, venam

A non secar, sed ad alia auxilia properat, attemperantia, & deobstruentia: lotium proocat, & sudores mouet, sicqoe purar materiam posse ad vterum inclinari, & lochia reddere, aut vt decebat fluere. Nos verò de virtutis constantia non dubitamus, si cum tam grauibus accidentibus, & exitioso morbo, decimumquartum attigit, & si in aliquo casu cardialgia temnenda est, modo se offert; scimus enim ventriculi cum vtero consensum esse facillimum, & quod ex vtero regurgitat, ventriculo communicari, ita vt Hippocrates ex menstruo suppresso, & cibi fastidio occuparam iam prole fœminam esse inferat. Operandum ergo in hoc casu, vt in omni alia fluxione ventriculi inflammationem, erysipelas, aut decubitum alium molestum, & pericu-**B** lum pollicente, etsi in illis venam secare, vt relata mala præcaueantur nullus recusat, inexcusabilis est sectio venæ in hoc caso, in quo euidenter constat vterum esse partem mittentem, & quod mittitur veneficum esse, & publicauit singultus instante iam morte; & oscitanter doctrinam Galeni Mercurialis legit, cùm solum loquatur Galenus, quando ex recentibus, & iam corruptis, malè se haber ventriculus, & vomendo corrupta excrementa, grauiter offensum fuit os illius. Casus verò historiæ grauissimus est, & si in aliquo præcepta practica communia derogenda sunt, est in proposito, censeóque securiorem praxim Phrigij, quia in principio aluus turbata solùm erat biliosis, & paucis, quæ sectionem venæ moderati, impedire tamen non **C** pnterant, eo quod symptomata primi diei acutissimam, & exitiosam febrem promittebant, & certissimam, vt sunt febres à suppressione lochiali originatæ post laboriosum partum, à quo tam ratum est, non esse viriosum sanguinem expurgandum, vt quod fœtus ad sui nutritionem, & incrementum non trahat, & furetur putiorem, si Hippocrati, & Galeno addicti esse debemus: & sic Galenus testatur, notando, purgationem à partu talem nuncupari, quia ob vitium non meretur sanguinis euacuatio appellari, etsi sanguis expellatur, & vt reor non solùm ob dictam causam, sed quia raro gerentes vtero non vtuntur prauissima victus ratione, ob cupedias, aut prætextu gestationis se ingurgitant, ita vt venam secare ad præcauendum ob plenitudi-**D** nem oborsum, tam commune auxilium iam sit, vt antiquis non somniatum vt remedium aborsus, sed publicatum vt author. Censeo ergo cardialgias, & moderatas diarrhæas in casu relato, non solùm non impedire venæ sectionem, sed hanc fore remedium, vt illa symptomata cessent, si remedium est talum secare, vt vterus prauitatem erroneam mittendi ad ventriculum, & aluum deponat, & sui muneris recordatus, operetur, vt debet, & lochia per propria vasa extra corpus euomat; nunquam tamen secanda vena sine antecedente ventriculi firmitudine, ne in sectione deliquiū veniat, vt solet in ventriculo debili, & cum roborantibus miscebis morsum mitigantia, si cardialgia sit propria ab erodentibus orta. & astringens aliquod **E** deuorandum etiam, sectionémque vnicam partitis euacuationibus (vulgò *per epapheresim*) implebis, sic enim minus cadet virtus, & efficaciùs errorem vteri teprimes, & lochia citabis, & bis eodem die secabitur vena si virtus constet; est enim Medici generosi principia morbi mortalis, vt talia tractare, hoc est, ita operari, vt si iam increuisset quod timetur; quia si semel morbus mortalis increuit, irremediabilis desperatúsque fit: ergo vt ipse à principio tam celeriter, & acutè se mouet ad prædam, tam breui, & acutè magnis auxiliis pollicitum furorem coërcebis, vt vitam, & prædam tuearis securè.

Misso sanguine ad virium tenorem, cucurbitæ parti domesticæ crurum vtilissimæ sunt, quas in parte superna inguinum scarificabis profundà, nec ad hoc auxilium esse inanitum corpus exquisitè sperabis; nam **A** si ab ipso vtero posset statim euacuari, quod missurus est, & cum tanto periculo, exequendum statim erat: & hyrudines mariscis affixæ idem beneficium præstant; vtinam ipsi vtero possent applicari. Frictiones crurum oleis trahentibus, manibus inquinatis, & calidis, maximè conferunt, vt vesicantia, & vtero immittenda laxantia, anodina, & trahentia, benè odorantibus mista, dummodo non odorentur, quod impedies graueolentibus naribus appliciris; vterus enim benè olentibus delectatur, ad quorum fruitionem se expandit, & dilatat, sicque non constrictus reiicere cessat, & dilaratus vt gaudens, oscula vasorum apetiens, liberam viam purgatio lochialis inueniens proprio pondere cadet, præsertim si succo mercurialium, oleo amygdalino **B** dulci, puluere croci, & dictami exquisitè mixtis, & tepidis, bombacéque imbibitis vteri interna sollicites ad dictum commodum, cauens semper, ne vterum inflammes, quæ passio enixis non purgantibus frequentissima est, vt notauit Galenus. Ligaturæ molestæ crurum commendantur ob omnibus, mihi non omninò securæ; nam si molestæ non sunt, sunt perniciosæ, quia compressione illa indolente non trahunt, & sic fine frustrantur, impellunt verò comprimendo vasa, sanguinem versus vterum, & illum replendo nouum obstaculum lochiorum exitui accomodant, & lucratur vterus copiam nouam excramentorum, missuram in assueras alias partes suum errorem seruando. Si verò dolentes sunt, & molestæ, contristant animam, tristitia **C** verò, & afflictio determinat cor, vt trahat ad se sanguinem, & spiritum, vt statuunt omnes, sicque fluxio vteri retrahitur intus ad vitalem regionem, & emanatio lochialis impeditur, si adest, & si abest redditur difficilior ob eandem rationem. Venter ab vmbilico inferiùs vngendus est oleo illorom alborum, amygd. dulcium, chamamelino, croci, anethino; ex his paratur oleum angelicæ à Mercato, sumendo olei liliorum alborum, amygdalatum dulcium, & sesamini, ana ℥.j. seminis angalicæ conquassati, irrorati vino albo ʒ.ij. theriacæ magnæ antiquæ ʒ.j.ß coquantur simul in vase duplici, & fiat colatura cum expressione, qua vngitur venter. Pesaria etiam vtilissima sunt, & potiones attemperantes, & cardiacæ menstrua **D** mouentes, melancholiæque occorrentes. Est optima medela parata à Fabricio, & recipit succi melissæ, & borraginis, ana lib.ij. croci optimi ℥.j fiat infusio, & maceratio secundum artem, deinde distillentur ex balneo vaporoso, & aqua seruetur, de qua datur cochlear cum iure, corpore ieiuno in aurora, dabitur verò vtilissimè cum decocto radicum graminis apij, fœniculi, scorzioneræ, erythrodani, seminis dauci, & adianthi viridis, & casiæ, de quo clarificato dabitur manè, & in fine vigoria quantitas idonea, notādo quod parcitas potus solet esse enixis occasio parcioris purgationis, & sic largior attemperatio conuenit, alioqui sangois calore febrili, & incendio vteri crassescit siccatus, & motui ineptus redditur; éstque sitis molestissima ferè **E** semper enixis, præsertim si masculos pepererunt, cuius molestia, (vt antea de ligaturis docui) retrahit versùs cor sanguinem expurgandum; quo diluto largiori potione, medicata præsertim, & ad vterum inclinante, fluunt copiosiùs lochia, vt expertus sum millies, & moderata siti solatur enixa, apperit cibos, & somnus conciliatur, & hoc vtilissimum præstant huiusmodi potiones, quod alui fluxui occurrunt, quatenus per vterum, & vrinam causam febris inclinant, & vt mordacitatem contemperant, similiter diarrhæa moderatur; nec timendum si aliquod astringens dictis aperientibus misceas ob motum fluxionis, præsertim si simul per vrinas euacuet, vt de centinodia scribitur, & radicibus pentaphili, quibus familiarissimè vtor in febribus diarrhϾ biliosæ implicitis, & attemperatione indigentib. Idem beneficium præstant radicea

rumicis

rumicis, cichoriæ, & fragorum. Quæ vel libenter scribo ob timorem Medicorum, & vulgi, tam anxiè enixis potum negantes, ignorant enim, quod Galenus docuit, esse nimirum grandissima vasa vteri, in quib. succi putrescentes, febres continentes generant, & omnes de genere ardentium, si tales sunt, & per consequens magna attemperatio requiritur, ne febris colliquans fiat, sanguis siccatus, & densatus crassescat, & immobilis fiat, detentúsque malignè corrumpetur, & vterus æstuans, siccatúsq; non solùm non pellat lochia, sed trahat ex toto, & in se absorbeat quod traxerit, & inflammatus occidat: sed vt potiones largiores, suadeo vt attemperetur enixa, desidero ne sint nimis frigidæ, nisi in casu vrgentissimo, semper enim sunt suspectæ ob læsionem tam facilem vteri à nimis frigidis, vt experimento quotidie docemur.

Diarrhœa biliosa, quæ ferè perpetua fuit, indicabat magnum attemperamentum, modo iam dicto, putauitque Mercorialis, nullam indicationem ad expurgandum inueniri in hoc casu cùm aluus spontè flueret, & abundè, quasi nunquam liceret in diarrhæis expurgare, etiamsi maligna causa sit, & natura tam inquieta, & irritata, vt hic erat, agnosceretur, & ferè turgens, vt antea docui. Meliùs à tali auxilio cessare consuleret, quia enixis magnum infortunium diarrhæa, & si natura euacuabat abundè, & per totum morbum, præcipitaretur dato pharmaco. Nec euacuatio per aluum lochiali purgationi satisfacere potest, quia nec per vterum nec sanguinis est enixis tam debita; suntq; **C** diarrhœæ à partu tam funestæ, vt vulgus experimento iam doctus desperatas enixas teneat, si aluus à partu largè fluat. Ego verò si sanguine misso, vt in principio docui, & tentato lochiorum redditu auxiliis relatis, attemperatóque sanguine billoso, nihil vterus expurgaret, non dubitarem pharmacum seligens date, si constaret virtus, vt imperatur in dysenteriis malignis, & in turgentiis impropriis. Ratio est, quia materia videbatur venefica; & omninò incoctilis, non solùm ex propria natura, sed quia à natura nullatenus detinebatur ob eius malignitatem, vt constabat ex incessante, & tam insolente expultricis conatu, vt iam vidimus. Nec expurgatio in hoc casu imperatur ob coacuationem **D** solam materiæ turgentis, sed præcipuè, vt quod partibus infixum adhæret, euacuetur; illud enim veneni putrefacientis vim obtinens, & tam actiuam vt docui, solùm cadit sub obiecto expurgationis, nunquámque potuit natura tam molestata à veneno breuibus effectibus illud extra reiicere, sed semper inconcussum tam breuiter sanguinem corrumpebat, vt tam abundantes, & assiduæ expulsiones non possent satisfacere celeri corruptioni succorum, causæ tam veneficæ, & insuperabilis actiuitatis: & iam docui, tam actiuam fuisse, vt totum sanguinem expurgandum per vterum, in humores præternaturales conuerteret, & tam desperata, & multiformia symptomata crearet: & huius expurgationis indicationem auget, in hoc casu ventriculi læsio, seu cardialgia, cui nimis succurrere **E** solet; & securè prodesse; quoniam vomitus, vbi desideratur lochiorum emanatio, importunus, & aduersus est; expurgatio verò minimè, imò solet illa excitare. Purgantia ergo tam secura vt modò habemus, & succis venenatis, & incoctilibus & horrenda desperatáque symptomata excitantibus imperanda sunt, præsertim si crebrò, & minutim expellat natura, vt in his affectibus solet; nam cùm sit tam maligna materia, à leuissima quantitate irritatur, vt pellat; quem expulsionis modum, in prognosticis damnauit Hippocrates, dicendo, *si vero liquida sit, confert, nec minutatim, & crebrò excerni, laborans enim deiiciendi cupiditate, peruigilio corripitur.* Adde tu, & assidua irritatione vires breui deficiunt.

In hoc casu celebre medicamentum est syrupus ex **A** infusionibus rosarum rubrarum dilutus, aqua plantaginis cum puluere rhabarbari recentissimi, vt diarrhœæ molestæ, ventriculi robori, & cardialgiæ occurratur; cui si puluerem margaritarum præparatarum misceas, cordi etiam succurres; aut guttulas aquæ florum cinnamomi, vt simul lochia moueas, & viscera solentur: & cùm frequentius sit sanguinem à partu expurgandum esse melancholicum, & vterum obstrui ob melancholiæ crassitiem: optimum expurgans est, quod recipit foliorum senæ ℨ.ij. rhabarbari ℨ.ß. crystallorum tartari ℨ.j aquæ endiuiæ, & fumariæ ana ℥.ij. infundantur per noctem vt manè coquantur ad liquefactionem tartari, & facta expressione adde syrupi ros. rubrarum solut. ℥ ij. aquæ florum cinnamo- **B** mi parum, m. hoc enim præsidio omnibus indicationibus occurritur, & vterus deobstruitur, & lochia mouentur; caue tamen ne vterus inflammatus sit, aut febris ardentissima, aut ab alia interna inflammatione oriatur, vel detur complicatio vtriusque affectus; tunc enim pernicies erit expurgare.

Rigores tam frequentes, & horrores indicantes malignitatem, & acrimoniam causarum, cientia petebant, mixta cum sudorificis, acrimoniam mitigantia, & alexipharmaca, vt fortè potio ex aquis buglossæ, cerasorum dulcium, & cardui benedicti cum puluere lapidis bezoar orientalis: & cùm cucurbitarum applicatio partibus inferioribus vtilis e it. & totius dorsi laxans, & attrahens inunctio; sic enim frigori extremorum oc- **C** currimus, & sudoribus frigidis, ne fiant tam pessimi, partésque algidæ linteis calidis fouendæ sunt, præsertim si datur diarrhœa vt modo, augetur enim alui fluor multùm, si pedes, & partes extremæ algeant, & rigeant, vt consuluit Hippocrates 4. *de victus ratione*, text. 4. repellit enim intrò excrementa, & succos, partium extremarum frigiditas, & sic diarrhœa crescit, cui etiam augmentum præbet, non posse algida membra trahere aliquid ab internis, sicque bifariam augetur alui fluxio, quam si colliquatione fieri censeas, vt hìc probabile putauit Mercurialis, tractatum nostrum, si alicuius momenti tibi videatur, leges, vbi quid operandum sit, latè docuimus; sempérque quod viscus ardeat, & æstuet inuestigabis sollicitus, vt *lib. de marcore* inquirebat, & **D** docuit Galenus; suspicor enim, enixas non purgantes ob metum vterinarum passionum, etsi ardente febre oppressas, & colliquatas Medici videant, non attemperari, vt vrgentia febris, & colliquatio desiderabant, sicque vitas periclitari, vt hæc adolescentula fortasse periuit: nam causa tam insolenter, tam breuiter, & malignè sanguinem corrumpens, vt tandem vomitibus nigris, & virulentis occideritt, vt docui, vim veneni putrefacientis acquisierat, & non colliquare, & corrumpere partem in qua vt focus stabulatus erat, est impossibile, præsertim si credas hæmitriteum verum fuisse, vt insinuaui; quem sine corruptione partis alicuius internæ, non dari, proprio tractatu docuimus, ob quam complicationem præ omnibus febribus esse hæmi- **E** triteum maximè mortalem, meritò notauit, & docuit Hippocrates, & experimenta anatomica confirmarunt.

Ex iis deduces imperanda esse quæ internam corruptionem coërceant, si aliquo modo saluari possunt tam miserè, & exitiosè læsi, & nullum auxilium efficacius inuenies, vt oleum vitrioli in cordialibus, & attemperantibus potionibus secundum vrgentiam bibitum, acore enim suauissimo, & siccitate indelebili, moderatáque astrictione, & partium tenuitate, omnes partes penetrat, & depascentem putredinem singulari prærogatiua reprimit, incendium attemperat, gratissimum est, & frigidis mixtum causticam vim amittit, cuius rationem in curatione febris malignæ adduximus, & inde si exquisitè pars læsa, & incipientem corruptionem experta agnoscatur, & possit exterius applicitis

auxiliis iouari, exsiccanda refrigerandáq; est, & vt ventiletur curandum, vt in incipientibus sphacelicis fit, & strenuè conferet illam priùs scarificare modo possibili, vt in pleuritide, pulmonia, iecore, liene renibus, & vtero inflammatis consulitur, quando phlegmone resolutioni resistente gangrena timetur, aut quod priùs interimat, quàm corrumpatur, aut suppuretur, & ad præcautionem sphaceli, & suppurationis, meritò scarificantur, cùm finis vterque in internis inflammationibus exitialis est.

HISTORIA PARII.

A die primo ad vigesimum.

In Thaso, Parium qui decumbebat super domum Artemisij, febris acuta corripuit, circa initia continua, ardens, siticulosa, incipiens comatosus, & statim insomnis; aluus turbata in principio, vrina alba: sexta minxit oleosum, delirauit: septima exacerbata sunt omnia, nihil dormiuit, sed vrina similes, & mens turbata; ab aluo autem biliosa pinguia fluxerunt, deinde octaua à naribus parum distillauit, vomuit virosa pauca, parum dormiuit, nona eadem: decima omnia remiserunt: vndecima sudauit, non per totum circumfriguit quidem, citò autem recaluit: duodecima febris acuta, deiectiones biliosa, tenues, multa, vrinis aneorema, delirauit: decima septima laboriosè transmissa est, nec enim somni, nec febris intendebatur: vigesimo sudauit per totum, insomnis, deiectiones biliosa, cibum non capiens, comatosus.

Pessimas esse affectiones in quibus pituita, & bilis prædominantur, Galenus docuit, prædominatæ verò fuerunt post pestilentem statum, à quo oppressi in historiis relati, multi perierunt, & qui non, laboriosè ægrotarunt, variis, & horrendis symptomatis afflicti. Annus pestilens totus fuit Austrinus, sine ventis, & humidior multò quàm calidus; calor verò tepidior cum excedenti, & sordida humiditate, complicatio est malignæ, & pestilenti putredini paratissima, caliginoso enim aëri creando mutuù se iuuant, calor tepidus sub multo humore incessanter effumat, aut vt loquamur propriùs obnubilat crassissimis vaporibus eleuatis; nam calor tepidus suscitat ex multo humore perenniter, & nullo modo resoluit. Inde corpora humore caliginoso, & crasso imbuta, laxantur, effœminantur, obstruuntur tota, vt nulla corporis regio sit, quæ putredinis pestilentis radicem effugere possit; & hæc est causa non solùm pestilentis, sed extensæ etiam per totū corpus putredinis, & irremediabilis simul, quia præter quàm quod causa morbosa excessiua est, & coctioni ob copiam strenuè resistens, non datur materia creationi spirituum, & renutritioni idunea, cùm sit corpus totum caliginoso halitu infarctum, aquea humiditate madidum, spiritibus depauperatum, & quos habet sine splendore sunt, & crassissimi, & ob paucitatem, & crassitiem remississimè influentes, non enim vt alia agentia densata, & crassa operantur validiùs, operantur etiam spiritus, sed remissiùs vt densantur, & crassescunt; æmulatur enim influxus eorum, naturam agentium illuminantium, & vt neruus densatus, & crassus, paralyticus redditur, sic & ipsi spiritus incapaces sunt influendi densati, & crassi, quia incapaces ipsi sui influxus redduntur. Ob eandem rationem vt nerui, influunt fortassis medio lumine, quo densati, & opaci necessariò priuantur, sicque pestilentia affecti pereunt, quando ob Austrinam constitutionem pestis causatur, etiamsi quamcunque occultam qualitatem excludas; praua enim dispositio, & maligna putrilaginis aëris, primò cor debellatur, quia incessanter ab aëre maligno alteratur, & læditur, si sine respiratione viuere nequit. Hinc intelliges causam tam insignis varietatis morborum, relatæ ab Hippocrate in antecedenti constitutione; nam vt quidam nullo modo inficiuntur ob incapacitatem subiecti, alij resistunt minùs, sed non tam validè alterantur, quia robusti, & si non vt non cadentes, & in hac latitudine resistendi contagioso aëri, est summa varietas, vt est summa in sanitatis latitudine, sic vt sunt resistentiæ variæ, dantur corruptiones diuersæ in latitudine malignitatis inclusæ, & tam diuersæ febres, & varia symptomata.

Parius ergo bilioso, & pituitoso humore onustus laborare cœpit ardente, & colliquante febre, dominabatur bilis pituitoso excremento, vt solet in omni principio, quia inflammabilior, vt semper putrefiat plus biliosi quam crudi, sicque symptomata caloris vigent plus in principio; & quia facilioris resolutionis absumitur plus illius, vt tandem post primos dies vincatur bilis ab humoribus crudis, quia horum perseuerantia maior ob crassitiem id causat: inde, etsi primis diebus comate teneri cœpisset, factus fuit statim insomnis bile præualente, cum siti, & incendio ardenti febri debitis. Aluum turbari in morborum initiis, quando copia excrementorum molestat, frequentissimum est, præcipuè si in prima regione incocta, aut praua excrementa inueniantur, quia natura redditur debilior quando iam ægrotat; excrementa à calore febris ardentis liquata, & molestiora facta, ob feruorem, minúsque quieta, expellentem stimulant, & aluus mouetur: & quia (vt antea docui) cruda excrementa à calore liquantur, & multa sunt in principio, lotium album redditur, & crebriùs, quam per valetudinem pellitur, estq; frequentissimum si febris colliquans futura est, deriuari per aluum portionem aliquam colliquationem venturam insinuans; sic lotium die sexta oleosum apparuit, & septima fluxerunt ab aluo biliosa, & pinguia, caloris colliquantis effectus sensibiles, & indubitati; & cùm de deiectionibus euidens sit, de vrinis oleosis certius mihi videtur, fuisse nimirum colliquationis euidentissimum signum, & tales oleosas dictas, quia aut pinguedinem innatantem ostenderent, de quibus in prognosticis dicitur; *& pinguia innatantia araneis similia, vituperanda*; consumptionis enim sunt signa, aut quia teuerà vrina tota appareat imbuta pinguedine, vt in qualibet regione fulturæ oleaginosum permixtum exquisitè videatur, & non innatet totum quod pingue inuenitur colliquatum, quod Galenus, Vallesius, Mercurialis, & Phrigius nullo modo admittunt in huius historiæ declaratione.

Censeoque ita, non repugnare dari vrinas oleaginosas, non solùm vt putant Authores relati, quia in colore, & modo substantiæ oleum æmulentur, sed oleosas esse, quia, vt insinuaui, crassæ sint, & in qualibet regione pinguedo liquata permanere possit, & has rigorosè oleosas esse. Ratio à priori huius asserti est, non repugnare ita contingere, fatentur enim omnes Authores morbos terminari per vrinam, vt terminantur per aluum, siue ad mortem, siue ad salutem; & ita euenire experimur quotidie. Ergo vt dantur pingues deiectiones ex liquata substantia sola, poterit dari expulsio illius rei liquata per vrinam, quæ sine dubio liquori miscebitur, & non innatabit tota supra superficiem

vrinæ,

vrinæ; nam si deiectiones meræ, & pingues in prognostico adductæ vt mortales, vrinæ miscerentur, non innatarent, sed fundum peterent, & cum liquore miscerentur: aut si tentaret natura ipsissimam rem liquatam, quæ deiectiones pingues constituit mortales, per lotium seorsim expellere sine liquore, aut cum moderatissimo, vt potest, dabitur in hoc casu vrina tota oleosa, aut cum liquore liquata substantia permixta exquisitè, vt tota vrina crassa, leuis, & glutinosa, lentaque sit, vt est oleum. Idem eueniet, si simul cum humorib. à calore liquante prauè corruptis, (vt in peste, & malignis febrib. experimur) liquata pinguedo, aut succus pinguis carnium per lotium pellatur, hærebit enim pingue liquatum humoribus ipsis. & vt ab illis in Galeni opinione crassitiem olei, & colorem comparat, sic ob liquatam pinguedinẽ simul cum foecis quibus adhæret, apparebit tota oleosa, vt talis apparet tota in modo substantiæ, & colore, in opinione Galeni, ob exquisitam mixtionem humorum cum vrinæ liquore.

Tales vrinæ exitialissimæ sunt, quando per vniformem succorum, & pinguedinis putredinem, creantur. Vniformem putredinem voco, æqualiter depascentem omnes partes humorum, vda, & emolliente putredine, ob superfluam humiditatem cum moderato calore, non exsiccante, neque torrente, sed liquante, vt humiditas; sic enim succi putridi, & quidquid liquatum à putredine est, exquisitè per minima vrinæ liquori miscetur, vt tota vniformis corporatura modo substantiæ, & colore repræsentetur, præsertim quando liquor vrinæ moderatior est, plurimùm verò liquatur ex partibus & humoribus, aut (vt docui modo) substantia tota succorum secundum partes crassas, & tenues putredine vda corrumpitur; tunc enim in partes minimas humor totus diuiditur, vel leuissimo impetu & motu: & cùm sine impetu, & motu nequeat cum vrina euci exquisitè, inde miscentur omnia, dum per vias tam arctas, & angustas mouentur, vt partes minimæ humorum nequeant diuidere vrinæ liquorem, sed velut vnum corpus liquor, & partes succorum efforment. Si te interrogarem cur bilis naturalis tingens vrinam non descendit ad fundum, sed cum sero vnicum, & vniforme corpus repræsentat, cum sit non dubiè ponderosior, & grauior humor, quàm serum, quidquid respondeas, accipies ex me si probabilia dicas, vt teneas, quod modo doceo de exquisita mixtione rerum colliquatarum, cum vrinæ liquore, merito cuius vrina tota in modo substantiæ, colore, & pinguedine oleum æmulatur, & velut vnum corpus efformat, vnicum quidem oculis, sed plura ratione: esse verò moderatum vrinæ liquorem, in colliquante febre, ratio suadet, etsi vrina tam moderata non sit ob rerum liquatarum mixtionem.

Et mihi videtur sinistre interpretari Hippocratem in oleosis vrinis, si in sola corporatura, & colore similitudo, non in oleaginoso, & pingui, & vnctuoso etiam similitudo cum oleo intelligenda sit; nam olei color non semper est idem, sed variat nimis iuxta diuersitatem fructus expressi, & similiter difformis est modo substantiæ; vt credam ob vnctuositatem, & pinguedinem potiùs quam per colorem, & crassitiem oleosam vrinam vocandam esse; erat enim impropriissima locutio & diminuta, & per consequens Hippocrate indigna, significationẽ rei iam necessariæ ad præsagium, & certitudinem causæ morbosæ, per rem tam variam in modo substantiæ, & colore nobis exponere, & non per illud quod euidens, & infallibile in oleo est.

Sed si stemus doctrinæ Galeni (si vera est) inueniemus posse dari vrinam, & copiosam ex sola colliquatione, in qua non erit, quod liquamentum verè non sit, & si attrahatur à renibus, vt potest, & ipse concedit, erit tota vrina ex liquamento conflata, & inde oleaginosa tota: verba sunt circa finem capitis secundi, *lib. 3. de causis symptomatum. Fit igitur quadam velut ἀνάλα-* A *θεσις, quasi dicas reelementatio, colliquatio, siue resolutio siue dissolutio, siue quomodocumque aliter nominare libet, aliquando totius corporis, aliquando succorum qui in venis sunt duntaxat; quod autem ex colliquatione prouenit, aliàs ad ventrem confluit, aliàs ad vrinas, alias ad sudores pellitur,* &c. Ergo si totum corpus liquetur, & liquamentum totius per vrinas pellatur, erit vrina tota oleaginosa, quia ex totius liquatione creata fuit. Quam veritatem sectatus Galenus *lib. de vrinis*, *c. 25.* (si author illius fuit) tertiam speciem vrinæ oleosæ constituit, quæ tota oleaginosa sit, & exitialem præ cæteris iudicat, quod etiam Actuarius tenet, & experimento confirmat Cardanus 7. *aphor. text. 34.* dicendo, *est tamen aduertendum quod in his quæ conturbantur, & concrescunt, quia refrigerantur, non solùm in suprema superficie, sed in tota vrina,* B *& vrceo apparet adhærens huiusmodi tela crassa pinguis, sine significatione vlla bestrea; si tamen contingat sine concretione vrina, vidi non apparere nisi in febribus colliquantibus.*

Itaque in hoc casu est verum axioma, quod possibilitas est res ampla, & Galenus, & eius sectatores seducti communiori experimento, & frequentissimo, raros euentus non admittendo, quos admittunt, increpant, & sugillant, & quod interdum docuerunt, negant velut mendacium, vt Galenus loco de causis symptomatum, colliquationem totius corporis admittens; & si non pellatur per vrinam, aut secessum pingue liquatum, subitò hydropem suscitari docet, & si natura per lotium pelleret totam illam substan- C tiam liquatam, negat totam oleaginosam esse, & sine ratione, cùm totum quod liquatur ex carnibus solidis, & pinguedine, & sero ob exquisitam mixtionem à calore fermente, & paucitatem seri, in qualibet vrinæ regione, oleosum, & pingue se ostenderet, præsertim, si vt Cardanus dicebat, conturbaretur vrina, & frigori exponeretur. Nos quod Galenus docet de totius corporis liquatione, & subitaneam hydropem causante semel vidimus non ex morbo, sed errore eiusdem circulatoris Empirici, & idiotæ: refrigeratis omnibus decumbere consulebat super multitudinem lauendulæ, & ramos menthæ viridis, quæ æqualiter super sindonem spargebat, & exquisitè in lectulo cooperiebat, & pedibus calida lintea, aut lateres æstuantes D accommodabat, sic iuuenem carnosum quadratum, & plethoricum disposuit, vt abundè sudore inundaretur, & tanta fuit, & tam insolens (vt ille) totius corporis colliquatio, quod impotens natura per sudorem flumen pinguedinis, & carnium liquatarum expellere, confluxit totum in abdomen, & locum in quo aqua hydropicorum colligitur, & subitò hydropicus factus breui animam egit. Erat verò tumor insignis, æqualis totus, & tactui resistens ob corpulentiam rei colliquatæ, & inter omentum, & intestina præcipitio liquationis accumulatæ. Illa ergo liquatio si per vias vrinæ pelleretur, formaret non dubiè lotium, & totum oleaginosum, & pingue. Nec satisfacit Galenus, quod illud præ crassitie non traheretur à renibus, id enim necessa- E rium non est in doctrina illius, loco citato, dicendo, quod id quod ex totius liquatione creatur, aliàs ad ventrem, aliàs ad vrinas, aliàs ad sudores pellitur: non ergo trahitur necessariò, sed pellitur à natura, vt quando per vrinas morbos iudicat, non trahitur materia maligna, & crassa à renibus, sed expultrix sagax suo iure vtens (habet enim per omnes partes dominium pellendi molesta) per vrinas inclinat morbi materiam: & mirabilius est, quod per poros totum quod liquatum fuit in illo iuuene extrauasaretur, vt tam ingentem, & desperatum tumorem excitaret subitò. Et dum hæc scribo, obtulit memoria aliam vrinã oleaginosam totam, quam semel vidi, in quadam pulcherrima adolescentula decem annorum, & non sine admiratione; teneræ enim carnes liquantur subitò à calore vitiuo; ægrotauit grauissimè & tandem cum multo labore, & temporis longitudine

pericu

A periculum mortis effugit. Auicenna vrinam totam oleaginosam admittit, *fen 2. lib. 1. doctr. 3. cap. 2. circa fin. Ad summum* (inquit) *oleaginosa vrina tres sunt species: Alia enim ex ea est qua tota est adeps, & alia est, cuius inferius est tantum adeps, & alia est, cuius superius est adeps.* Hæc ex abundanti sunt dicta, vt constet non repugnare vrinam totam oleaginosam; nec modò disputo, si æger huius historiæ talem vrinam habuit, quia ad eius expositionem necessarium non est, omnia enim symptomata sine tali vrina contingere potuerunt, falsum tamen censeo, quod Galenus, & Vallesius docent, non fuisse vrinam illam alicuius colliquationis participem, vt dies septima planè declarauit deiectionihus pinguibus: & vt nuper docui, nunquam credam fuisse appellatam ab Hippocrate aliquam vrinam oleosam, sine aliqua colliquatione, ob quam oleosa denominaretur, esset enim impropriissimus modus loquendi, & tanto authore indignus, significando per ambages rem tanti momenti.

Reliqua symptomata febri colliquanti propriissima sunt, vigilare nempe, delirare, virosa, & maligna vomere, & à naribus parum stillare, vt non sudare per totum corpus, quando sudor ab eo quod liquatur, emanat, vt censeo huic contigisse, & insinuauit illa corporis circumfrictio post sudorem, sicque duodecima grauissima dies fuit, cum leuior esse, vt decima, deberet: sed quæ leuitas à sudore rei colliquatæ speranda est, si omnia murat in peius? Sic delirauit, & aluus multa, sed sine vtilitate reiecit, quæ etiam à colliquatione erant producta, non quia pinguia, sed quia putredine dissoluta, & liquata, & lancinantia naturam. Perseuerauit symptomatum prauitas vsque ad vigesimam, in qua per totum sudauit, & vt reor, liquatum fuit materia sudoris, vt dicebat Galenus 3. *de causis symptomatum*, cuius pernicies, peruigilium, biliosas inutiles deiectiones, & cibi innappetentiam cum cataphora attulit, timeóque ne coma illud ex liquatione etiam crearetur, si non substantiæ cerebri, saltem humiditatum vtilium; nam ex liquatione crudorum cerebrum irrigantium creari posse, negabit nemo; nam cum deiectionibus tantis sursum ascendere, quod cataphoram causet, difficile est; facillimum verò liquari quod liquabile cerebrum continet sub acuta febre delirare cogente, & ex propria idea liquante: fuitque dies vigesimus laboriosissimus, vt ax symptumatis constat, & inde periculo plenus, quia in die tam contemplabili, & naturæ amicissimo ita molestari, indomitam, vim, & perniciem firmissimam ægritudinis arguit.

A die vigesimaquarta vsque ad finem.

Vigesimaquarta rediit, trigesimaquarta sine febre, aluus non subsistit, & rursum recaluit: quadragesima sine febre, aluus restitit tempus non multum, cibum non capiens, parum rursum caluit, & per totum erraticè sine febre, aliquando autem non; si enim aliquid intermisisset, & alleuata esset, rursum reuertebatur, cibariis multis, & malis vtebatur, somni mali in recidiuis, delirabat; vrinas crassitiem quidem habentes mingebat tunc, turbatas autem, & prauas, & aluus astrictus, & rursum solutus, febricula continua, deiectiones multæ, tenues: centesima autem vigesima die mortuus est, huic aluus continenter à prima, humidus biliosis, humidis multis erat aut suppressus inferuidis, & crudis: vrinæ vsque ad finem malæ, comatosus plerumque, cum doloribus insomnis, fastidiosus, continenter febris ardens.

Febres acutæ, & colliquantes, si in termino acutorum legitimo non occidant, nec ad salutem terminentur, & acutiem perdunt, & in alios affectus terminantur, est frequentius tabificam dispositionem impressam in partibus internis, & visceribus derelinquere: illa enim directè succedit colliqnantibus causis substantiam vtilem populantibus: tabifica verò dispositiu nunquam actiuissima est, quia sicca; & iam per colliquationem calidior substantia resoluta, & liquata euanuit. Inde frigida, & sicca velut senectus ex morbo, sed frigida minùs, quia membra omnia calore vitiuo, & colliquante alterata, empyreuma marcidosum semper ostentant, & cùm marcor ille æqualis esse non debeat, erunt aliquæ parter hecticæ propriissimè calore remisso, & sic febrientes, & hæ præcipuè excrementa derelicta ex acutie prægressa leuiter vrunt, aut putrefaciunt, quod infortunium viscera etiam obstructa, & humores obstruentes incinerati, & atrabiliarij redditi certissimè

B causant. Hinc erraticè accessiones oriuntur ob difformes dispositiones morbosas partium internarum, vsque ad mortem repetentes, quia causa earum inconcussa, & immutabilis est hectico more, ob quod dixit Hippocratea *text. 42.* pestilentis constitutionis, quod quisque moriebatur erraticè, hoc est, accessionibus erraticis, quæ etsi ex se lethales non essent, fuerunt tamen eorum interitus, qui ex acutis febribus, & colliquantibus debiles, & tabidi remanserunt; nullus enim morbus, etsi securissimus, securus est respectu omnium, quia quælibet febris, etsi diaria, ægro debilissimo superueniens illum occidet. Hinc intelligitur locus difficilis Auicennæ *cap. de horis febrium*, absolutè docentis, in omni febre esse timorem mortis vsque ad declinationem, in cuius

C doctrina nulla febris respectu omnium erit secura, quamvis Hippocrates multas febres securissimas publicet, & omnes intermittentes periculo denudatas prædicet; ergo à vigesimo cœpit ægrotare Parius erraticis febribus, & ob illarum accessiones sensibiliores, quæ vigesimoquarto cœperunt, dixit, quod rediit febris illa die, quia à vigesimo noua accessio sensibilis non apparuit, etsi omnes Expositores concordent, nunquam Parium sine febre lenta extitisse, etiamsi Hippocrates non semel referat febrem intermisisse, aut liberum fuisse.

Permansisse verò internam dispositionem morbosam, à qua erraticæ illæ accessiones suscitarentur, indicauit etiam diarrhæa vsque ad obitum tenax, corrup-

D tionis assiduæ, & perennis à vitio viscerum, infallibile signum, & quia ex mera corruptione sine aliqua elaboratione coctricis creabantur, erant vt narrat Hippocrates, deiectiones multæ, tenues, humidæ, biliosæ: quæ variegatio non solùm, vt docui diuersas dispositiones morbosas intus derelictas à febre acuta, & colliquante arguit, sed accusat etiam errores in victu, quo vtebatur Parius, diuersa enim cibaria, & mala, diuersè corrumpi necesse erat, vt quædam deiectiones biliosæ, aliæ humidæ, aliæ crudæ, hoc est pituitosæ apparerent, nam cruditate absoluta omnes vestiebantur, quia omnes coctione denudatæ pellebantur. Hinc somni mali in recidiuis, quia ex prauis cibariis vapores somnum mouentes obstruendo, mouebant simul varia phantasma-

E ta, & molestissima qualitatibus prauis, vt dormiendo vigilent, & vigilent molestissimè; vigilant vt somniant, quia insomnium vigilia est, quia est obiectorum conceptio, & quia obiecta proposita horribilia erant, & somniantes concipiunt phantastica, velut si reuera essent, molestantur dormientes ab spectris, velut si realiter darentur illos molestantia. Sic ausus fuit Hippocrates (ignoro si alius) ex insomniis determinata remedia consulere, quia ille solus ex diuersitate insomniorum, causas determinatas, & certas deducere potuit, ex insomniis etiam varia præsagia tradendo; quæ omnia chimerica, & mera insomnia essent, si certa temperamenta, certa phantasmata non excitarent, quibus vigilans, qui dormit terreatur, aut gaudeat, & diuersissima colligat. Illud verò solum non est, quod mali somni causant, sed si etiam læsionem quatenus somni inferant, inferunt verò si humores intus retracti

stracti tam praui sint, vt non permittant coctiones co- A
rum fieri, quia malignitas sua superior sit actione ca-
loris vitalis abundantis per somnum, à quo concoqui,
& emendari debent, vnde non solùm febris (etsi æger
dormiat) non moderatur, sed incrementum nouum
acquirit, pessimum quidem signum, & causa; arguit
enim læsionem insignem viscerum, quæ spiritus vitales
per somnum visceribus proximiores corrumpit, & simul
etiam humores spiritibus socios; sanguinem enim in
somno intro magis fugere Hippocrates docuit, est verò
frequentior læsio quando viscera inflammantur, aut
erysipelaceo affectu laborant; augentur enim dor-
miendo, quia sanguis intro magis fugit, & fluxio foue-
tur, calórque viscerum intenditur duplici causa, & quia
vt in somno crescit spirituum copia interiùs, sic &
maligna fuligo ex succis prauis, & putridis peremoitet B
eleuata; & cùm corporis habitus frigidior reddatur,
frigus exteriorum repellit intro, quod per corporis am-
bitum expellendum erat; nam vt dicebat Hippocrates,
manifestè qui vigilat est extrinsecus calidior, internè
frigidior, dormiens è contra. Est verò magna infæli-
citas à somno lædi, quia vt dicitur aphorismo 1. *sect. 2.*
In quo morbo somnus laborem facit, mortale; si verò iuuerit,
non mortale. Mali etiam somni dici debent venientes
quando vigilare esset melius, vt in expositione aphro-
rismi doctissimè Galenus docuit, & nos multa ab illo
non dicta, necessaria tamen, in communi methodo scrip-
simus.

Vrinæ perpetuò malæ cum vomitu virulento octa- C
ui diei insignem corruptionem in prima regione, &
secunda significant. Primam voco iecur; lienem, &
meseteum, in qua succi maligni obstruentes, & putridi,
quæ contingunt olida putrefactione inficiunt, in qua
cùm fiant coococtiones ciborum, & tam pessimè sit
affecta, nunquam vt decet cibus coocoquitur, & aptis-
simus vt putrefiat distribuitur, & accipit iecur, quod
impotens corrigendi vitium coctionis ventriculi, &
meserei, origo fuit etiam vt vrinæ perpetuò essent ma-
læ, vt sunt etiam in colliquantibus putridis, in quibus
rarum est, iecur pessimè læsum non esse, & æstuosum, &
variè sanguinem corrumpendo, & disponendo prauè,
distribuitúmque per vasa maiora ob corruptionem
prauum serum semper à renibus trahit. & lotium per- D
petuò est malum; raróque serum solùm, sed portio
etiam humorum corruptorum cum illo allicit, aut na-
tura trudit, innuitque perpetuitas malæ vrinæ, aut in-
cessans naturæ irritamentum quo cogitur per lotium
aliquid succorum prauorum expellere, aut in trunco
venæ cauæ emulgentibus proximo, insignem putrila-
ginem dari, quæ sanguinariam massam exquisitè dis-
soluens, vt diuidatur facillimè, vt diuiduntur exquisitè,
& profundè putrida leuissimo impetu, nequeat trahi
serum sine consortio partium humorum mucida pu-
tredine diuisarum, & si feruor eo loco detur, vt datur in
colliquantibus, permiscebit ille partes succorum tam
promptè diuisibiles cum sero ipso, vt velut lixiuium
formetur ex partibus, & sero, nequeátque tenue sine E
crasso à renibus trahi. Hinc vt sunt succorum corrup-
tiones variæ, dantur prauarum vrinarum variæ etiam
læsiones, & species, & vt exclusit Hippocrates à præsa-
gio illarum si ob læsionem vesicæ creentur, sic ne deci-
piamur, excludenda sunt vitia renum, habent enim
magnum momentum, & vim ad varias lotij mutatio-
nes pingendas. Idem de liene tene, qui per vrinas sua
excrementa crebro deponens, morbos proprios elimi-
nat, vt ex perpetua, & perenni prauitate vrinarum præ-
sertim si variegata sit, timeas viscerum multorum læ-
siones tam variè permutantes vrinam; esséque perni-
ciosissimum signum, nisi crisim tentante naturâ, tanta
prauitas oriatur; vt quando hæc scribo non sine ecstasi
vidimus in peracuto morbo, signis exitialibus signato,
non solùm sine signis coctionis, sed cum repugnantibus

illi, & quota die, hortere ægrum incipientem, simúl-
que dum cresceret vrinæ prauitas (semper enim pes-
sima fuit) fatebatur æger præ angustia, & acerbitate
symptomatum morti esse vicinum, quod & nos time-
bamus: data verò potione cordiali, quæ ad ambitum
corporis distribueret cor affligentia, leui sudore excita-
to, & continuata lotij prauitate, morbus præter spem
iugulatus apparuit, & tam perfectè, vt recidiuæ timor
iustus, fuit tam inanis, vt mortis, ante iudicium: nun-
quam enim rediit, vt verificetur summi Dictatoris ora-
culum, *in acutis morbis non esse omninò certas pronunciatio-*
nes, aut salutis, aut mortis; & infetas etiam contingere
interdum, vt vrinarum prauitate à morbi exordio in-
cipiat morbos iudicare natura, vt solet per diarrhœas;
verùm cum insigni periculo, vt in omni crisi crudo mor-
bo tentata, vt verum sit axioma, vt in natura, sic in
morbis monstra creari.

Tandem dicit Hippocrates quod aluus erat suppres-
sus inferuidis, & crudis, & Vallesius explicuit, quod
non erat fluxio tam abundans, vt fuit per morbum ferè
totum, quando feruida, & cruda deponebat; feruida,
quia exusta, cruda ob inconcoctionem ventriculi. Ego
verò in alium sensum feror: dixit Hippocrates quod
Parius præ doloribus plerúmque reddebatur insomnis,
symptomata familiarissima pituitæ crudæ, & feruidæ,
siue quia salsa ex putredine, siue ex permixtione bilis
vstæ, & pituitæ: hæc verò tardè fluit, & in quantitate
moderatissima, vt per tenesmum solet, aut quando dy-
senteriam incipit fabricare: tunc verò diarrhœa pro-
pria cessat, & venit alia species fluoris alui minor mul-
tò priori, sicque suppressus aluus dicitur comparatus
priori, sed irritans plus, & sic vigilare cogebat. Accidit
etiam per morbos acutos lethales dolere grauiter in-
teriora, quando nimirum erosio excrementorum illa
lancinat, & exulcerare incipit, & in lotio farinacea se-
dimenta, & laminea summo periculo apparent, quo
tempore solet liquor vrinæ tenuior apparere, & sedi-
menta crassiora, fundúmque occupantia; nunquam
enim mihi placuit, quod calor, etsi vstiuus interiùs
diuidat, & superficies eorum, aut partes incendio di-
uidantur: nam præterquam quod madefacta vasa san-
guine, & eius sero tam intensè calefieri nequeunt, vt
vsta sphacelentur, & pereant particulæ aliquæ, ignis
externus, quod doceo suadet, qui etsi voracissimus, nun-
quam carnes in liquore feruente diuidit, sed succum
extrahens integras seruat, sed tabidas. Ergo succi creari
ab vstiuo calore, vasorum superficies erodunt, aut pu-
trefaciendo morbi causa, & velut sphacelando per mi-
nima partes vasorum separantur vt mortuæ, dispositiò
quidem mortalis si ita contingat. Septicam verò effica-
ciam habuisse Parij excrementa deduces facilè, si cen-
tum, & viginti dies sub morbo sustinens, aluum semper
liquidam habuit, & vrinas tam prauas, succorum putre-
dine assidua.

Curatio morbi Parij.

EX excretis per vrinam; & aluum primis diebus;
perspicua satis apparuit huius febris prauitas; erat
enim colliquans, & timenda à primo insultu, In quo
ardens apparuit cum implacabili siti, & accidentibus
typhomanicis, comate videlicet, & peruigilio, & diar-
rhæa, & vrina alba; sunt enim symptomata priora præ-
ter lotium album, febrium colliquantium signa pro-
prijssima, nec vrina alba extra rationem colliquantium
omninò est; nam etsi ex crudis succis liquatis creetur,
arguit nihilominus calorem vstiuum, & ad colliquan-
dum efficacissimum, quando præ copia crudorum liqua-
torum, vrina quæ in ardeore febre flaua, aut ad nigrum
tendens apparere debebat, alba apparuit. Verùm suspi-
cor totam albedinem non pendere ex copia crudorum
liquatorum, sed ex bilis ascensu in cerebrum, ob quam
vigila

vigilabat; & si cruditates liquatæ in ipso cerebro coma somnolentum sollicitabant, vincebantur verò breui à biliosis ascendentibus, & peruigilio opprimebatur, nec bilis raptus ad supera magnus esse potuit, quia à principio habuit Parius diarthœam biliosam, & non d. litauit vsque ad sextam, in qua colliquatio manifesta fuit.

Disces ex dictis suspicionem febris colliquantis, & prauæ si prima die sitis implacabilis, calor vstiuus, peruigilium, & biliosa diarthœa molestent: rarò enim aliud initium inuenies in putridis colliquantibus, neque signa certiora. Et attendas obsecro, quod alui fluxio biliosa, & liquida initio febris adueniens creari potest ex liquatione partis pinguis massæ sanguinariæ, si verum est quod docet Hippocrates *6. epid. sect. 5. text. 24.* dicendo, *lingua lotium significat, lingua virides biliosa, biliosum autem à pingui*, in cuius loci expositione Vallesius dicit, biliosum creari ex tenui parte sanguinis, sicque affirmant omnes cum Galeno, quod si sanguis vritur, aut putrescit, pars eius tenuis in bilem, crassa verò in melancholiam mutatur. Constat verù liquatam vnguinosam partem, & pinguem sanguinis, creare posse biliosam, & tenuem fluxionem. Quia verò permista cum multo sero liquatur, partim per lotium, partim per secessum expellitur, solétque ob exquisitam mixtionem non supernatare, sed cum sero, & aliis humiditatibus ita imbibita incarceratur, vt reuera obscuretur; nam vrinam naturalem aliquid pingue continere probabilissimum est, & experimentum docet, manus vrinà hominis sani lotas, lubricas, molles, & vnguinosas reddi, quod foret impossibile si aliquid vnguinosum, pingue non includeret, quando salsedo illius contrarium semper procurat: intento tamen frustratur, quia breui lotione pingue adherens remanet, salsum vero minimè, sed linteo facilè extergitur. Vidi ægrum sanguineum in prima accessione febrili, ex sanguinia putredine, totum velut ictericum, subitò apparuisse pallidum, tanta fuit corruptio primæ accessionis, nec potuit liberari sine magna sollicitudine, cùm in biliosam cacochimiam haberet totum sanguinem versum: cœpimus verò medelam ab expurgatione, erat enim lurco, & sanguineus, & plethoricus nimis, potuit defectus ventilationis tam magnam causam corrumpentem accumulare. Ad lenientem expurgationem coëgit lurconum cruditas in prima regione, tum corruptio illa insignis in bilem præternaturalem, quæ sectionem venæ dehortatur antequam educta sit supernatantia illa biliosa, quæ subitò illum ictericum reddidit, sicque illum præter spem sociorum liberauimus, putabant enim, sicque præsagiebant, in quinto periclitaturum. Pharmacum fuit sola manna, quo fœlicissimè fuit expurgatus, & postea roborato ventriculo, reiterata venæ sectione effugit periculum septima die, in quo casu magni vsus sunt acida omnia ad cohibendam tam mirabilem corruptionem sanguinis in cacochimiam biliosam, siccant enim, refrigerant, & moderata astrictione, cum partium tenuitate omnia penetrant, vt de oleo rosaceo Galenus docuit, penetrare magis ob vim astringentem qua intrò repellitur. Nec solum ob dicta putredini acida obstant, sed quia ipsa difficillimè putrefiunt, sicque interposita inter causam corrumpentem, & putrefaciendos humores, ne serpat facilè putredo, obstaculum sunt validissimum, & gustui gratissima, nec alia sine ingratitudine amaroris linguæ intolerabilis sumuntur nisi acida, quia partium tenuitate faciliùs quam bilis penetrant linguam, & sua astrictione dilui bilem non permittunt, & partes vniunt, & roborant, ne bilis diffundatur, & diluatur, vt facit aqua, aut vinum, ob quod ingratissima solent esse biliosis, quando, succo amaro imbuta lingua iam est.

A Meritò ex dictis deduces, in nulla febre minus impediri à fluxu alui sectionem venæ, vt in colliquantibus, æstuant enim viscera, & diarrhæa non ita pendet ex succorum prauitate, vt à calore squalido illorum, pellente naturà quod calor eliquat, & tam prauè disponit, vt à natura ferri non possit. Sic Mercurialis, & Phrigius idem auxilium, etsi cum metu hortantur; & experimento fœlici Phrigius suadet, nam si in colliquante febre ad frigidæ potionem esse recurrendum statim Galenus doceat, vt remedium febris, & fluxus; si venæ sectio refrigerat, & vt corpus faciliùs transpiret est causa, fluxúmque cohibet, securè potest tentari, dummodo cruditates primæ regionis non contra indicent, vt in lurconibus, in quibus si
B febris cum diarrhæa incipiat, sat erit vnica, vel altera die fluxum permittere, vt conditioni sine qua non occurrendo priùs, & mox roborato ventriculo, vena secetur securiùs. Verum si fluxio alui largior sit, vt inferas tantam copiam succorum à colliquatione pendere non posse, & euacuetur materia antecedens morbi futura coniuncta, & causa continens, fluxum permittes, non secando venam, & clysteribus attemperantibus, & mordacitatem obtundentibus dysenteriam impedies, intestina firmabis, & totum ventrem contemperando, & viscera naturalia, mirè proficies, & inuestigata sollicitè parte interna æstuante, à qua febris creetur, illam attemperes intus, & extra, vt tractatu de colliquantibus febribus latissimè docui, sperabis verò
C mediocrem saltem euacuationem totius ante topica infrigidantia; vt securiùs, & faciliùs extinguatur partis affectæ incendium, quæ vt focus, aut mittens censenda est, sine cuius salute curatio frustra tentatur.

Obseruandum est, quod alibi docui, nimirum esse semper permiscenda astringentia leuia (quando febris diarrhææ copulatur) cum attemperantibus, & deobstruentibus; est enim curatio difficillima ob indicationes discordes; febris enim astringentibus exasperatur, quia obstructiones augentur, & præexistentes indurantur, ventilatio impeditur, & putredo crescit. Si verù sine astringentibus temperare, deobstruere, & corpus perspirabilius reddere procuremus,
D quæ à febre putrida indicantur, alui fluxio superfluit, & præcipitium adueniens occidit, ob id leniter astringentia vtilissima sunt, quia non permittunt illud præcipitium, nec febris exasperatur, ita vt occidat, imò leuis astrictio nullius, facultatis opus remoratur, sed omnes roborando naturalem operandi modum concorditer seruant. Hoc intelliges, quando nondum diarrhæa ita vrget, vt iam cohiberi indicet; quod si indicet, & febris non sit accidens diarrhææ, funestus est casus, vt sæpè obseruamus, detinendo propter vrgentiam, quæ natura ferre non potest; statim quidem anxietates fatigant, cardialgiæ lancinant, deliquia superueniunt, mox syncopales sudores, & æger petit lypirieus, & citiùs multo si à deliquio sudor sit cali-
E dus, vt *6. epid. sect. 4 text. 30.* sequentibus verbis docuit Hippocrates, *signa lethalia per cutem calidus vapor, priùs autem nasus frigidum spiritum reddit: vitalia autem contraria:* & hoc ita venturum intelliges, nisi ob debilitatem retentricis diarrhæa veniat, tunc enim securè detinetur, sicut si ob osculorum vasorum apertionem causetur, in quo casu securissimè astringitur, & detinetur. Est optima potio in dicto casu decoctum parare ex foliis centinodiæ sonchi, radicibus fragariæ, & pentaphili, & florib. nimpheæ, clarificetur, & aromarizetur pulueribus santali albi, de quo sume ℥ vj. syrupi oxalydis ℥. j. de acore citri ℥. ß. pulueris margaritarum præparat. aut electuarij de gemmis ℈. j. m. & si dysenteria timeatur, additur decoctioni vnum vel alterum folium plantaginis, & loco margaritarum, bolus armenus miscebitur, aut smaragd.

præpa

præparat. puluis : largior verò potio imperabitur si febris incendium sit maius, ●cruentiora excrementa, aut spumantia præ incendio, credésque vim astrictoriam debilissimam in aquis distillatis dari, ob quod decocta vtiliora sunt; & si iam sit necessarium cohibere fluxum, fortiora astringentia, & siccantia imperabis, vt si decocto relato addas parum caudæ equinæ viridis, quæ singularis est, ex qua soleo syrupum conficere, strenuè diarrhϾ repressorem: & renum, & iecoris attemperatio nunquam omittetur in colliquante febre; caput muniendum oxyrrhodino, & si fluxus sanguinis ex naribus iuuari poterat, esset vtile in cerebro iam onusto, & delirare incipiente à die sexta.

In his febribus vstiuis, & liquantibus, diarrhϾ implicitis, & peruigilio occidentibus, vtilissimus est vsus laudani opiati fluxum sistentibus mixti, moderato enim fluxu, & somno conciliato, instauratur virtus, humor coquitur, & longiori curationi datur locus, vt si laudani grana duo, aut tria, cum decocti tormentillæ ℥. ij. syrupi citoneorum ℥. ß. electarij de gemmis ℈. j. misceantur, & sumatur totum. Semper tamen iecoris, & lienis dispositio sollicitè inquiretur, & si tumeant, doleant, & æstuent, saluatellarum sectio vtilissimè imperabitur, & si opus fuerit, scarificabitur cucurbita supra viscus affectum.

Sic vsque ad vigesimum regendus erat Parius, nec tam tenuiter cibandus, vt docet Mercurialis; tum quia febris colliquans inanitionem habet adiunctam, & marcorem semper intendit; tum qoia vigiliis debilitat nimis, & cibi tenuitas vigilans est ob euaporationis defectum. Est verò *vigilia vorax*, vt docuit Hippocrates, quia multum resolutoria, & euacuans: copiosaq; verò resolutio non resarcitur tenuissimo victu. Fluxui bilioso succurrit Phrigius lactis sero cum syrupo rosaceo solutiuo; doctrina, & praxis perniciosa in colliquante febre, cui omnia abstergentia, & laxantia nocentissima sont, quia ab colliquationem maiorem disponunt; semper enim astrictio moderata, (vt docui) inexcusabilis est, vt partes internæ firmatæ liquationi resistere possint; nec caret sero sua ignea impressione, qua liquationi fauet, & fluxiones proritat, etsi attemperantia viscera reiterari debent, vt est necesse, quæ pernicies certior reiteratione seri cum syrupo rosaceo solutiuo, vt natura iam incessanter mouens per aluum, stimulata, sero, & serapio reiteratis, insuperabilem fluxionem causet. Res ergo exequenda est vt docui in principio, sed omnia ad colliquantes febres attinentia proprio tractatu discussimus; neque huius historiæ curatio longior requiritur, etsi tam longa, & molesta fuit ægritudo, quia vt retulit Hippocrates, prauis, & multis cibariis seipsum Parios occidit: potuit non dubie liberari si inculpatus in victus ratione persisteret, si cum victu tam prauo vsque ad centum, & vigesimum diem morbo tam graui in principio, & tam culpabili victus rationi resistere potuit; nam vt rectè Galenus *lib. de theriaca ad Pamphilianum, nullum remedium tam efficax datur, quod vtile esse queat si ratio victus culpabilis sit*: & tam potens est inculpabilis, & vt docet ordinatur, quod ille solus sine aliis aoxiliis innumeros morbos persanare posset, & infortunium Parij Medicos hortatur ne errent in victu, si vindices esse nequeunt; & confirmat Hippocratea *6. epid. sect. 8. text.* 35. dicendo, *ne te lateat quantum victus ratio cognosci possit magna enim calamitas est hanc si ignores*: & Galenus ibi; *Nisi quis victus rationem probe cognitam habeas, profecto innumera incommoda ægro afferes, quæ vel mortem, vel certè eius periculum minabantur.*

De potu aquæ gelidæ agnosticè sumendo, non est cur commendetur, si est primum principium, esse tam celebre remedium in colliquantibus febribus, etiamsi diarrhœa detur, illud tamé aduertes, quod si detur alui fluxio cum colliquatione, sit aqua deaurata, aut chalybeata, vt firmentur plus viscera, & retentrix etiam, claudanturque oscula vasorum, quæ sub tanto incendio non possunt non esse hiantia suo modo, & continuitate fluxionis per illa, satis aperta, delationis impulsu humorum fluentium, & tam calidorum.

HIST. DECVMBENTIS propè frigidam.

A die primo ad vigesimum.

Mulier quædam quæ apud frigidam aquam in thaso habitabat, postquam filiam peperisset, nec esset purgata, tertio die à partu febre correpta est acuta, horrida: multò ante partum, febriculosa decubuerat, cibumque fastidierat, vt riguisset; febres fuerunt acutæ, continuæ, horridæ: die octauo, proximisque diebus multum delirauit, redijtque statim ad mentem; aluus turbata multis, tenuibus, & aquosa bile mistis, non sitiebat: vndecimo mentis erat compos, sed erat comatosa, vrina multa, tenues, & nigra, insomnis erat: vigesimo aliquantulum circumfrixit, statimque recaluit, delirabat nonnihil, insomnis erat, aluus iisdem erat, vrina aquosa, & multa, & mala.

ORDINATIOR scripta fuisset historia, si relato situ habitatiuois, sequeretur quod multo ante partum febriculosa fuerat, & cibos fastidiebat: vtcumque sit, ciborum fastidiú symptoma est familiarissimum gerentibus vtero, quando ex ipso, & menstruorum defectu, & sine rigore, & febre, vteri gestatiunem arguit Hippocrates 5. *aphorism. text.* 61. dicendo; *Si mulieri cessent purgationes, nec horror nec febris superueniat, & fastidia incidant, indica ipsam in vtero habere.* Febricitare occupatas necessarium non est, contingit tamen, etsi sit minus frequens quàm cibos fastidire, sed sæpissimè accidit, estque occasio non leuis ciborum fastidium, quo coguntur, ne pereant mater, & pignus, praua alimenta sumere; illa verò febricitandi origo sunt, ob succi prauitatem, & qoia in copia maiori sumuntur, quia non alia, & pro duorum conseruatione: & cùm cibi praui nihil ferè habeant boni, multum verù excrementitium, & malum, & aliqui fœtus furentur pro se puriorem sanguinis partem, onusta superest mater multis, & prauis excrementis, à quibos obstructa febricitat, interdum malignè, sæpiùs verò febribus lentis, & diuturnis, præsertim si conceptio fœminæ sit, crudiora excrementa relinquens, aptiora quidem ad obstruendum, & febres lentas diuturnas tamen creantia, sicque experimenta docent, rarò à febribus lentis liberari vtero gerentes, donec pariant. si purgatio à partu procedat, vt debet, & si non, & febris superueniat, lethale esse infortunium, vt huic euenit, nam si febris sola ob defectum lochiorum superueniens, funesta ferè semper est, quia rarò non pendet ab vtero inflammata, periculosior erit, si ante illam alia molesta oerit, & adsit cum secunda, à qua exasperari, & prauiorem fieri necesse est.

Has febres ex lochiis suppressis ortas, malignas, & praui moris esse publicum est, quoniam causa earum semper supponitur praua ante putredinem, vt Galenus

testatur, cui prauitati superueniens putredo velut veneficam causam reddit; quod nullus quem legerim ante nos notauit: est enim concors omnium opinio ex menstruis retentis si putrescant in vtero hystericam passionem creari, & quia in illo loco putrescunt, velut venenum corrumpi, & ob id generare tam praua symptomata, & tam periculosa, morbumque à tota substantia dari, nam ille solus tantorum, & tam periculosorum accidentium author esse potest. Si ergo fatemur omnes, purgationes à partu prauiores esse menstruo sanguine, & putrescunt in vtero, vt menstrua hystericam creantia, induent lochia putrescentia prauam veneni proprietatem, & inde malignam febrem creabunt, ob idque tam exitiosum est lochia suppressa putrescere, & febrem causare; hinc pendet tanta rigorum, & horrorum molestia, in mea opinione, vt docui *cap. de signis inflammati vteri*, nam si in illo sanguis, & semen putrefiunt malignè, certiùs lochia prauiora ex se si in illo putrescant, eandem malignitatem acquirent; hæc est causa horrorum, nam teste Galeno, ratò non est melancholicus sanguis à partu expurgandus: hic putrescens malignè, atrabiliarius redditur, & ichor eius prauissimus est semel corruptus, cuius fuligo, & assidua exhalatio partes sentientes vellicans, horrere cogit, vt experimur quotidie in malignis febribus horrere ægros inordinatè, & sæpè, estque horrorum inordinatè inuasio signum efficax malignarum febrium, quam experta fuit sæpè mulier enixa, & ita fuisse indicarunt vrinæ nigræ ex vsto melancholico sanguine ortæ. Et quia rarissimum est non periclitari horrentes multū in febribus ob lochia suppressa, timeo semper contraxisse vim veneni putrefacientis, & vterum exedi, & sphacelari, quia febres horridæ, semper inuoluunt aliquid hæmitriteum, quod ratò sine sphacelo interno alicuius partis dari experimenta anatomica publicarunt, vt proprio tractatu docui. Galenus etiam in huius historiæ expositione, prauitatem lochiorum suppressorum his verbis diuulgat; *Quippe menstruorum suppressio offendit, tamen non perindè, vt si à partu supprimantur offensi, quod non abund[illegible] modò, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem; nam meliorem sanguinem ad se nutrimenti causa fœtus alliciens, relinquensque deteriorem, causa est, vt prægnantes prauis humoribus repleantur, quos à partu euacuat natura.*

Cur fœtus puriorem, & meliorem sanguinem à matre furetur, explicuit nemo quem legerim: censeo duplicem esse causam. prima sit facultas attrahens debilis, quæ solùm allicere valet, quod est tenuius, & spirituosius, non enim decebat robusta attrahens corpori tam exiguo, ne suffocaretur si multum traheret, præsertim in primis mensibus formationis, & incrementi, excedit enim illis diebus humiditas, cum qua nunquam fortis attractio possibilis est. Secunda ratio sit, angustia vasorum, quibus fœtus ipse in vtero ornatur, incapax recipiendi totam corpulentiam sanguinis materni, sicque quasi per suctum trahitur tenuissima, & purior, spirituosiorque sanguinis portio; neque enim totus integer commutari facilè posset, à corpore tam molli, & cui solum lac per biennium cibus vtilis, & securus censetur. Et hinc edisces, cur sanguis purissimus, & defæcatus exeat, quando, cur vena secatur, animo linquitur, etiamsi ante exanimationem crassissimus, & corruptissimus maneret, cuius problematis ratio plurimos torsit, & torquet modo, quorum solutiones nunquam mihi placuerunt. Nostra est in omni deliquio animam tristari, & in sese corpus vniri, & externè infrigidari, & densari, quia in omni deliquio, & mœrore retrahitur sanguis cum spiritu ad cor; partes verò externæ infrigidatæ, & densatæ occluduntur, & cum vulnus venæ afflictum extrinsecum sit, redditur paruissimum, & non capit, nisi spirituosum, & tenuissimum sanguinem, si deliquium non

A obstet totaliter sanguinis emanationi, vt solet, si magnum, aut diuturnum fi[illegible] & inde si à deliquio corruptus sanguis emanet, deduces periculosissimam affectionem esse, quia putredo, aut corruptio vniuersam cruoris massam infecit, nec tentabis deinceps occurrere malo secando venam, quia corruptio cruoris extensa creationi spirituum materiam non præbet, ob idque in euacuatione sanguinis animus deficit, quia sub tanta corruptione, paucissimi spiritus dantur, vt defectus exeuntium cum sanguine sufficiat vt deliquium superueniat facillimè.

Aluus copiosiùs fluens indicabat duplicis excrementi copiam, bilis nempe, & serosorum succorum, à quibus diluta bile, erant deiectiones velut aqua biliosa,
B qua miscellà delirium perpetuum esse non poterat, nisi in accessionum incremento, & vigore, sicque breui mentem recuperabat: in delinatione nempe vsque ad incrementum accessionis sequentis. Narrat multùm delirasse in octaua, etiamsi serosæ substantiæ multùm daretur in tota illa pestilente constitutione, tumultuoso delirio repugnans; nam ad delirium conducebant duo, species, & phantasiam mouentes, bilis nempe, & melancholia putrescentes, qui succi si sine putredine dum superfluunt, mentem perturbant, concipientes putredinem multùm delirare obligabunt, præterquam quod plurima seri portio à melancholia emanabat, hoc est, erat ichor ille malignus melancholiæ putridæ alumnus, qui mentem etiam turbare poterat. Fuit verò humoris melancholici non parua quantitas, si tantum se-
C rum, crudum, & multum atrum reddere potuit, erant enim vrinæ multæ, tenues, & nigræ, sub quibus symptomatis vsque ad vigesimum molestata fuit partim vigil partim comatosa, iam delirans, iam rationis compos, cerebrum enim læsum per consensum fuit semper, aluus enim perpetuò fluens insigne remedium est, vt affectiones cerebri non confirmentur, quibus etiam vrinæ multæ tenues, & nigræ obstaculum fuere, nam tenuitas non propter raptum in cerebrum, sed à multitudine seri, & crudi creabatur, cuius eductio multa à die vigesimo vsque ad vigesimum septimum, causa fuit vt vigesima febris deficeret, sicque censeo illam circumfrictionem leuem diei vigesimæ iudicatoriam suo modo fuisse, vt in febribus ardentibus, & malignis quotidie experi-
D mur, & illud leue delirium etiam hoc suadet, tam proprium quando intempestiuas crises natura tentat nondum coctà materià. Confirmat hoc peruigilium diei vigesimi, qui dies iudicatorius cum sit, & validissimus, crisium feracissimus est, & quæ in eo eueniunt mutationes, & symptomatum varietas, sollicitè contemplādæ sunt; ne quæ ex intento naturæ crisim sollicitando molestant, prauitati affectionis tribuantur, vt fecit Phrigius: & vt dixi confirmatur ex intermissione, & defectu febris in vigesimaseptima, quæ bonitas implicaret, si symptomata diei vigesimi critica non fuissent; ex tam pessima enim causa si nascerentur, vt ille putauit, mors in vigesimaseptima, non febris cessatio certissima esset. Mirum fuit quod narro; laborabam febre
E maligna contagio cuiusdam infirmi impressa, & die septima summè conflictatus non delirans, sed sensuum turbatione quadam subito oppressus, mens vacillabat, in qua conflictu tam molestus, & implacidus erat in lecto decubitus, velut si nudus super lapillos iacerem, durauit molestia velut horæ dimidium, mox madore ferè imperceptibili superueniente, febris euanuit, & decubitus tam placidus, & quietus velut si nunquam ægrotassem restitutus fuit; potuit ergo illa circumfrictio pendere ex insensili expulsione naturæ tentatæ post illam, & in recalescentia resolui, quod ex foco extractum, occasio fuit, vt intermitteret febris postea, durante expulsione sensibili, & copiosa per vrinas aquosas, & multas.

A die

A die vigeſimo ſeptimo.

Vigeſima ſeptima ſine febre, aluus ſubſtitit, non multo autem tempore poſt, dextra coxæ dolor fortis tempus multum, febres rurſum comitabantur, & vrina aquoſa; quadrageſima quæ ad coxam ſpectabant alleuata ſunt, tuſſes autem continuæ, humidæ, multæ, aluus ſubſtitit, cibum non capiens, vrina in eiſdem, febres autem in totum quidem non deficientes, erraticè autem habentes exacerbationes, partim quidem ita, partim autem non: ſexageſima tuſſes quidem ſine ſigno defecerunt, nec enim aliqua ſputorum concoctio fiebat, nec alias conſuetus abſceſſus, maxilla autem dextra diuulſa eſt, comatoſa, delirauit rurſum, & breui reſipiſcebat: cæterum à cibis habebat animum aduerſum, maxilla quidem ad locum ſuum rediit; aluus pauca bilioſa reddidit, febricitauit acutiùs horrida, & ſequentibus diebus ſine voce, & rurſum reſipiſcebat, & loquebatur; & octuageſima mortua eſt. Huic vrinæ vſque ad finem erant nigræ & tenues, & aquoſæ, & coma comitabatur, cibum non capiens, animo deiecta, inſomnis; ira difficilis tolerantia, mens verò melancholica.

Si ſanguis à partu expurgandus ferè ſemper melancholicus eſt, vt hic Galenus teſtatur, & vrinæ vſque ad finem fuerunt tenues, & nigræ, & multæ, vtiliſſimæ debebant eſſe, quia multæ, nigræ, & tenues; pellebantur enim excrementa redundantia ſi in illa conſti- **C** tutione ſeroſitates multæ corpora madefaciebant, & ſuperabundabant, & ſanguis à natura expurgandus poſt partum melancholicus, vt plurimum eſt, & talem habuit hæc ægrotans, ſed non eſt ſatis à partu euacuari nigra, niſi ſanguis euacuetur, quia lochia expurganda, ſanguis eſſe debet, ille enim detinetur in gerentibus vtero, qui per menſtrua expellendus erat; erat verò ſanguis, non ſolus hic, aut ille humor, vt inde quæuis euacuatio alterius humoris à ſanguine ſuſpecta ſit in enixis, quia non euacuatur totum quod redundat; potuerunt ergo vrinæ multæ, tenues, & nigræ mortem protrahere, non verò impedire. Idem de diarrhœa bilioſa, & aquoſa tenendum eſt, conferebat **D** enim, ſed non erat ſatis, quia ſanguis cacochimus, & redundans, & ferè ſemper malignus, non expurgabatur, ſed in vteri regione ſtabulans, & corruptus irremediabilem obitum fecit, fecit verò, quia ſanguinariam maſſam totius corrumpebat, & in alios humores, & alienos permutabat, quos etſi per vrinam, & aluum natura ſollicitata pelleret, quia nunquam mali radicem eliminauit, continuæ corruptioni ſuccubuit, tot, & tam varia ſymptomata experta.

Vt ceſſauit febris vigeſimaſeptima, aluus etiam ſubſtitit; detenta verò excrementa interiùs irritarunt naturam, & quæ per ſucceſſum reiicere conſueuerat, trudit ad coxam, & dolorem fortem cauſarunt, & per multum tempus; nam grauis dolor coxæ ſine grandi copia **E** materiæ excitari nequit, ob articulationis magnitudinem, & capacitatem in qua firmari velut clauo trabali ſolet, multa auxilia contemnens, vt vſtione ſit opus, vt miteſcat. Moleſtauit verò dies quatuordecimus ſolùm, quia corpus inanitum nimis inuaſit diarrhæa, & vrinæ multitudine plurium dierum inedia, & peruigilio, & euacuationibus arte celebratis, ad quod conduxit etiam excrementorum natura, bilioſa nempe, & aquoſa, lentore, & craſſitudine carens, vt breui contra propriam conditionem poſſet reſolui quod fluxerat, dormiente iam fluxu; & pars quæ in coxam pellebat, aliam debiliorem inueniens, in illam fluxionem direxit, & loco doloris coxæ, tuſſes continuæ, multæ, & humidæ ſuperuenerunt, grauiter moleſtantes, à quadrageſima ad ſexageſimam, velut ſi ſuperueniſſet nouus morbus termino acutorum finiendus in die à ſua inceptione vige-

A ſimo, velut dolor coxæ dies quatuordecim vt morbus ſimpliciter acutus afflixit.

Varietas partium affectarum huius ægræ ſuſpicari me facit, ſi cerebrum fuit pars mittens, & radix iam diuerſarum paſſiunum; eſt enim cerebrum para cum vtero facillimè & multùm conſentiens, & quæ omnium fluxionum ab Hippocrate origo putatur, *lib. de locis in homine, & libello de glandulis*, vbi ſeptem principales fluxiones creari ab illo diuulgat, & Galenus *aphoriſm. 2, lib. 6.* nullam partem corporis ſecuram cenſet, ſi cerebrum excrementis onuſtum ſe exonerare procuret; verba ſunt: *Eos igitur qui ſunt humidiores, ſiue cerebro tantùm, ſiue corpore vniuerſo, non contigit ſalubrem vitam omnis noxa expertem traducere; verùm continuò diſtilla-* **B** *tionibus parua ex occaſione capiuntur, & ſi ſuperfluitas ita ad inferiora per palatum deſcendat, partes ſubiecta offenduntur, fauces, guttur, aſpera arteria, pulmo, gula, ventriculus; tuſſes itaque in ipſis fieri, & difficiles anhelitus, & anginas, cruditateſque, & ventris profluuia, eſt neceſſarium; nonnunquam verò & difficultates inteſtinorum, quando quod diſtillat quodammodo ſalſum fuerit*; cerebrum enim eſſe morbis ſubiectum nimis, docuit Hippocrates 4. *de morbis, num. 13. & 14.* quod & de ſplene notat. *Vena*, inquit, *in ipſis craſſæ, ac multa ſunt, & ipſa quoque venoſa ſunt, & caua, vt & aliis humoribus recipiendis capacitas in ipſis ſit*, &c. Quam doctrinam millies reiterat, vnde *epid. ſect.... text....* ſcripſit, ſi caput doleat, deſcendit in pe- **C** ctus, deinde in hypochondria, deinde in coxam, omnia autem dolere non poſſunt. Diarrhæas ex cerebro fatetur paſſim, vnde 7. *aphoriſm. text. 3.* dixit; *Quibus in alui profluuiis excrementa ſpumoſa ſunt, iis ex capite pituita defluit.* Sed locus ex libello de glandulis celebris eſt, vt inde deducatur, nullum morbum eſſe impoſſibilem, ſi à fluxione creabilis eſt, qui à cerebro originari non poſſit.

Ex iis probabiliſſimum eſt, quòd humor qui deſcendebat ad coxam, pulſus fuit in fauces, & caput aſperæ arteriæ, & ſuperuenerunt tuſſes continuæ multæ, & humidæ, ſicut, & qui diarrhæam aquoſam cauſabat, mutatus ad coxam fuit; nam dolor coxam moleſtare cœpit, ceſſante diarhœa, & tuſſes excitatæ ſunt continenter moleſtantes, & per multos dies, ceſſante dolore **D** coxæ, & ceſſantibus tuſſibus, diuulſa fuit dextra maxilla, & ſuperuenit ſoporoſa paſſio, febris rediit cum delirio, quia cerebrum pellere à ſe non poterat quod aliunde recipiebat, aut in ſe generabat, & accumulabat, & hoc eſt, quod *lib. de glandulis*, docuit Hippocrates dicendo. *Hæ fluxiones cerebri ſordes, ac purgamenta diſcedentes exiſtunt, & ſi non diſceſſerunt, morbus ipſi inde oboritur.* Eſt verò facillimum intellectui, cur tot mutationes partium affectarum inueniantur, ſi ſemel concipias cerebrum eſſe quod mittit, & omnes partes eſſe illi ſubditas, vt inferiores, & eſſe facillimam expulſionem excrementorum deorſum, ſi corpora grauia ſunt, & quòd auxiliis medicis roborari poſſunt partes modò ob debilitatem recipientes, vt remediis **E** robuſtiores redditæ non recipiant quod antea, aut aliis remediis diſtracta fluxione per aliam viam pellat cerebrum, quod in primam partem mittebat, nunquam enim fluxiones ſedantur, ſi pars excrementa creans non ſanetur, ob quod Galenus ſugillat Medicos euacuantes ſolùm excrementa genita, & non medentes affectui partis illa creantis, ſicque recidiuant perpetuò, verba ſunt, *comm. 1. de humoribus*, in expoſitione textus duodecimi poſt medium illius, quæ longiſſima eſt; *Quo in loco* (inquit) *par eſt attendere communo Medicorum erratum, quod in plurimis affectibus plerumque committitur, nam quod ſuperuacaneum eſt euacuant illi quidem, ſed tantùm, nec quod euacuatum ſit, quid per ſimile gignatur, nullo modo ſibi curandum proponunt.* Sic roboratis inteſtinis, aut ab eis diſtracta fluxione, reiecit caput in coxam, ab hac roborata, aut diſtracta, vt priùs ſuperuenerunt

A uenerunt tusses tam assiduæ, & humidæ, & multæ, & impedito catharro, conuulsa, aut distracta fuit maxilla dextra, & iam cerebro facto debiliori, etiam reliquis partibus, retinuit in se, quod aliundè admittebat, aut ab illo creabatur, & coma superuenit cum febre, & delirio, vt ducui, & intra cerebrum agitata materià, & inquieta, iam delirabat, iam erat muta, iam loquebatur, in quo conflictu rursus febris occasione vteri cum nouis horroribus acurior reddita, & oppressa simul cerebri passione, octuagesima obiit cum leui illa biliosa per aluum expulsione, quæ non vi expultricis solùm in morituris iam, sed ex retinentis paralysi potiùs causatur, estque in moribundis frequentissimum simul, & perniciosum signum ob semimortuam iam retentricem.

De tussi illa tam continua, multa, & tam humida, B teneu non fuisse ex thorace, quia intra illum irritaret materia, sed solam irritationem, & molestiam fuisse in faucibus, & capite asperæ arteriæ, nunquamque descendisse ex cerebro in cauitatem pulmonum, & arteriam asperam; nam tam continua, multa, & humida excretio si ex intimo thoracis ascenderet, non esset possibili, sine graui morbo pulmonis, & thoracis cum summa difficultate respirationis; & nullius morbi, aut symptomatis thoracis fecit mentionem Hippocrates: solùm ergo distillatio in fauces, & guttur cadebat, sicque tam incessanter irritabat, & tam continua & multa, & cum tanto humore potuit tanto tempore sustineri, quia sine suppuratione, respiratione difficili, aut catharro suffocatiuo, vel pulmonia, aut affectu alio thoracis semper fuit.

C Sentio etiam non esse mirabile, quod tusses illæ tam grauea cessarent sine coctione, aut abscessu de nouo excitato, nam mirabile fuisset, si tussis sicca tam molesta, & tam diuturna præcessisset, & solueretur sine coctione aut abscessu, iuxta sententiam Hippocratis 2. *epid. sect. 5 sext. 16* dicentem: *Quibus tussis sicca non soluitur nisi dolor fortis in coxam aut in crura, aut in testem*; verum si tam assidua, & multa, & tam humida fuit tussis, quid erat coquendum, si quod descendebat in fauces, & guttur, pellebatur statim, & nullibi detinebatur; nam ob id censeo dixisse Hippocratem, quod tussis erat multa, & continua, & humida, exaggerando irritationis molestiam, qua reiterabatur tussis creberrimè, velut si con- D tinenter tussiret: cerebrum itaque se exonerabat impetuosè in fauces, & guttur, iam verò impotens redditum, non potuit reiicere à se, quod recipiebat à toto corpore, & vtero, aut in se creabat, vt docui, sicque detinendo intra se, conuulsa fuit dextra maxilla, sopor oppressit, & accenso humore causa soporis, cessauit somnus, & delirabat, eueniebantque vicissim symptomata illa varia mutitatis, loquelæ, delirij, & euanuit conuulsio, aut paralysis, quibus maxilla distorta apparebat, in qua oppressione octuagesima obiit, & muta rursus vt putat Vallesius, qui dubitat, quo pacto priuata iam voce, & morti proxima, rursus resipiscebat, & loquebatur; & respondet, quid mirum? nam & ex magna apoplexia vidi quam plurimos morti iam proximos ad mentem, & vocem rediisse, vt assistentibus viderentur libera-i. E Hæc sanè facit extremus conatus, qui si non expellit, facit tamen abscedere à quibusdam partibus, ad quas ob virium impotentiam nouo impetu irruentia excrementa mortem afferunt, cùm spes aliqua salutis sese cœperat insinuare. Clariùs quod sæpè experimur accipe; bene potuit cerebrum vltimis conatibus pellere quod illud obstruebat, in partem aliam, & intelligere, & loqui & sine reditu humoris expulsi, ab illo periclitari, quia quod antea pellebat in cerebrum continuauit suam deprauationem, mittendo vt solebat, sicque fecit periclitari sine retrocessu humoris expulsi; non enim tam facilè admittitur retrocessus à parte debili recipiente in fortiorem, quæ illam iam superauerat, vt quod ego doceo. Debebat

A Vallesius reddere rationem illius reditus, si pars recipiens à cerebro, erat illo debilior, vt erat reuera; verùm quia talem retrocessum sæpè experimur in variolis, morbillis, parotidibus, & erysipelatibus malignis, censeòque id prouenire quia pars recipiens non irritatur qualiber quantitate, sed certa, quæ iam sit illi onus intolerabile, & interim dum hæc accumulatur, quiescit expultrix, & dormitat, & quæ mittit, vigilat, quia se exonerat, accumulata verò iam in recipiente parte, quantitate molesta, expergesit expultrix, & mittit in partem, quæ illam lædebat; & vt potest expectari accumulatio maior, sic expectari potest non maior copia, sed transmissi humoris corruptio molesta, & sic quod in partibus detinebatur, & non irritabat, quantitate corruptum irritat, & pellitur in alias debiliores, aut in B illas à quibus paulo antea acceptum erat.

Fastidium ciborum familiare est putrilagini, & fœtori excrementorum à partu, sunt enim putrida, & fœtentia, ventriculi subuersoria, & plus si putrescant in vtero, quia eo ipso putrescunt maligniùs, estque horribilis miscella bilis, & serosæ humiditatis putridæ, quia bilis sola inappetentiam causat, nedum si putrida, & serosis excrementis vitiatis sociata, quæ laxando ventriculum, & in ipso imbibita abominationem ciborum suscitant, fœtida enim agitata, & mota, euaporant halitus putridos, & graueolentes ventriculo horribiles, quando solus fœtor externus nauseare, & vomere cogit. Nequit verò cibus deglutiri sine commotione ventriculi, in quo velut in sterquilinio excrementa stabulantia agitari cum illo, & moueri inexcusabile est; & C inde necessarium pati, & lædi de nouo, & plus quàm antea cibos oblatos abominari, & fugere. Hinc intelligitur cur abominantibus escas, sola alimentorum publicatione, etsi non videantur, nec odorentur, nausea molestissima superueniat, tristantur enim sola ciborum auditione, & tristati commouentur omnia internè, & commota fœtida excrementa, lædunt de nouo, modo nuper dicto, & ob id agaricus vomitorius, nauseabundusque est, quia fungus ex putredine genitus, & ob id corruptus inter venena à Principe reponitur. Quod verò magnus sit consensus ventriculi, cum vtero, præceptore non eget, sed solùm animaduertere, validissimã esse vteri potestatem supra totum corpus, & quia mem- D brum magnum, & grandissimis venis, & arteriis ornatum, vt in illo solo continentes febres creari Medici cum Galeno admittant, cui potestati auxiliatur maximè, quod putrescentia succorum, aut seminis in illo, veneni sit æmula, & hysterica accidentia quotidie cum tanto infortunio publicant, quæ si ignores ab ipso fieri posse, putabis fortè Dæmonem solum authorem eorum fuisse; hinc teneas, quanta sollicitudine sint enixæ curandæ, & innitendum omni ingenio, vt lochia suppressa redeant, si in enixarum curatione mirabilis fieri cupis, semel enim venenosis excrementis vterus commotus, irremediabiliter lædit; Eumenides enim sunt illius furores.

E

De curatione enixæ.

Discordes lego Mercurialem, & Phrigium, hic statim venam secat ex talo, ille verò Auerroëm, & Auenzoarem sequutus, priùs primam regionem mundare consulit, si primæ venæ, & vasa ampla sint plena, & hoc, aut diæta, aut leniente pharmaco, aut clystere. Constat verò plenitudinem debere esse, aut ea alimento incocto, aut cruditatibus multis ex vita inordinata, vt in gerentibus vtero frequentissimè datur, & in hac enixa ante partum febricitante, & cibos fastidiente, probabilissimum erat prauos cibos sumpsisse, vt solent inappetentes deuorare insolenter praua quæ appetunt, & vulgus timore aborsus permittenda esse suadet, præsertim quando boni succi alimenta

abo

abominantur. Fuisse verò in prima règione huius enixæ excrementa maligna, cacochimiamque vitiosam indicauit inappetentia tam tenax, & rebellis cum febre ante partum molestante, & multum bibisse, & accumulasse serosam cacochimiam, indicarunt vrinæ, quæ etsi nigræ essent, fuerunt simul tenues, & aquosæ, quæ complicatio facillima, magnam difficultatem Mercuriali fecit, non capiens possibilitatem tenuitatis cum nigritie, quando hæc à melancholia creanda erat, quæ crassa nimis est velut si serum melancholiæ crassum esse deberet, aut moderatissima portio humoris nigri diluta multo sero albo, tingere non posset, & non incrassare. Quicquid sit, securior mihi videtur praxis Mercurialis, fuisse deponendam priùs cacochimiam primæ regionis, quàm vena secaretur, præsertim si constabat praua deulia sumpsisse ob inappetentiam, ne inediâ omnium mater, & proles perirent. Diæta esse eradicandam primæ regionis prauitatem temerariè Mercurialis consulit in enixa cum suppressa purgatione, & febricitante ante partum, si vera est doctrina Galeni & experimentis innumeris confirmata; ratò enixas non purgantes, & febriculosas liberari, aut non ægrotare periculosissimè, præsertim si fœmineus fuerit partus. Si Clysteres essent sufficientes, securior eorum vsus erat, sed illos, & medicamenta lenientia vulgus timet, vt timet in enixis fluxionem alui, quia multæ enixæ diarrhæa perierunt; sed in tanta cacochimia, vt in hac enixa supponitur, securissimè leniens medicamentum datur, nec clysteres sufficere possunt, & securè iniiciuntur statim à partu, quia est periculosissima ventris, & vteri inflãmatio, ob quam nunquam clysteres securi omninò sunt; nec vterum calefacere oportet, quando à lochiorum suppressione inflammatio vteri tam certò timetur, dicente Galeno ratò non inflammari vterum si purgatio à partu supprimatur, & illam esse periculi causam.

Dabitur ergo securè manna selectissima in iure auis, in quo petroselini folia, & radices incoxerint cum ciceribus, & iam dissoluta manna addetur parum croci, & scrupulus pulueris nucis myristicæ, & si folia melisæ inueniantur, coquentur cum aue, & reliquis dictis; sic enim flatulentiæ occurrimus, & lochiorum redditui croco, nuce, petroselino, & melisa; docuit enim experimentum, cui ratio suffragatur, medicamenta purgantia mouere menstruam purgationem. Vtilis est syrupus regius cum decocto cordiali facto in aqua melisæ, & modico diacatholiconis, aut hoc, in buccellis cum sacharo, superbibito iure cum croco, & puluere nucis myristicæ, & si inueniatur aqua stillatitia artemisiæ, parabitur cum ea, ex apiastro cordiale decoctum, ad diluendum regium serapium.

A purgatione secanda erat vena in talo celerrimè, roborato priùs ventriculo, cuius debilitas semper illam dehortatur, & plus si cibus abominetur. Secat priùs Mercurialis venam cubiti dextri, si detur plenitudo; praxis in hoc casu perniciosa, quia in cacochimia insigni seri, & melancholiæ, & in fastidiente cibos, febricitante, & prole fœminea occupata, plenitudo sanguinis speranda non est, & quamuis daretur, esset error turpissimus in lochiorum suppressione venam supernam secare, quia in enixis plenitudo superior impossibilis est sine plethora vteri, quia in eius regione accumulatur magna copia sanguinis, & excrementorum malignorum toto gestationis tempore, quæ sursum cum certo exitio inclinaretur; vterus enim à partu non purgans, grauatur maximè, & pellet ad supera, si sectâ venâ superiori inclinetur, vt ad illa sarcinam trudat; est enim impotens (quia impeditus) vt per vterum, vt debebat, expurgaretur, & sic pellet in regionem ad quam per artem inclinatur vt mittat, quod graue, molestum, & malignum sibi est: & euacuatio reiteranda erit iuxta tenorem virtutis, & febris vrgentiam, &

A interim quod sanguis extrahitur, venter inferior vngetur oleis idoneis vuluam aperientibus, & laxantibus, vt lochia maneant, dummodo non sit suspicio inflammati vteri, in cuius principio laxare non conuenit, donec fluxio cessauerit. Olea sunt liliorum alborum, anethinum, chamamelinum, rutaceum, baccarum lauri, ex croco irino, & amygdalarum dulcium; laudat Mercatus oleum angelicæ sic paratum, olei liliorum alborum, & amygdalorum dulcium, & sesamini ana ℥.j. seminis angelicæ conquassati, & irrorati vino albo ʒ.ij. theriacæ magnæ antiquæ ʒ.j.ß. coquantur simul in duplici vase, & fiat colatura cum expressione, qua inungatur venter inferior totus vsque ad pubem. Cucurbitæ parti domesticæ inguinum vtilissimæ sunt, & vteri partem internam fouere succo Mercurialium B gossipio imbuto cum puluere croci. Sunt etiam vtilissimæ hyrudines mariscis affixæ, præsertim si caput doleat, vel delirate cœperit, & si opus fuerit, reiterabuntur.

Quæ si non sint efficacia vt lochia fluant, pessarium sic parabitur efficacissimum; fellis vaccæ ℥.ß. radicum assati, agarici, cynnamomi ana. ʒ.j. succi Mercurialium ℥.j. croci sine oleo ℈.j. coque cum pauco melle, reliquisque permixtis fiat instar vnguenti ad sacculos implendos, expurgat mirabiliter vteri saburram, & si flatuosa copia (vt est frequentissimum) detur, vterum distendens, castoreum addes, aut quod melius est, puluerem nucis miristicæ; semper (vt docui) notando, ne in- C flammatio vterum occupet, cuius cognitio facillima est; si durum à tensu distinguere non ignores, & simul quod febres inflammationis ardentissimæ aut continentes esse consueuerunt, & signa linguæ, & sitis diuersissima, nec tantum spatium distentum inflammatio ostendit, vt monstrat flatulenta distensio, & hæc respirationem difficiliorem reddit hoc labore maiori egentem ex parte facultatis, quàm inflammatio, quia flatus lochia detinens, distendit, & tendit plus septum, & vterum, quàm tumor inflammationis, vt conatus naturæ in flatulenta tensione dum respirat, maior non dubiè sit, & respiratio minor, in inflammatione verò liberior est, sed maior. & expiratio ardentior, minusque histericorum accidentium in inflammatione inuenitur, aut D fortassis nullum, quod nunquam in flatulenta distensione deficiet; & mirum si multa non dentur, dicente Hippocrate, *multum, aut plurimum hystericarum flatus*. Hæc doctrina memoriæ hæreat; nam si accidentia flatuosæ substantiæ distendentis, doloribus cruciantis, & febribus non leuibus, cum pulsus tensione duritiem æmulante, affectui inflammatorio ob similitudinem tribuat, aut è contra, quæ ab hoc oriuntur, illis, breuissimè enixam occides, & si in auxiliis dolorem mitigantibus conueniant, inter quæ nullum securius omento arietis pinguissimi (vt extrahitur calidum ob spirituum copiam) applicito; calor enim spirituum omnia vitia moderatur & corrigit, & pinguedine illa mulcebri dolores securissimè suspẽdit, sensu voluptuoso, & subitam E corruptionem sine qua dolor non datur impediendo, pinguedinosa laxitate: efficacius est omentum ex sue domestico, quia magis spirituosum, & pinguedine onustum, & corpulentius, imbutumque grandi copia spirituum vitalium, & si dolores vrgeant ob flatuum distensionem, præter vnctionem totius ventris inferioris, vt diximus, dabis scrupulum radicis zedorriæ non contusæ, sed minutissimè incisæ, in decocto seminis anethi cum guttulis aquæ florum cynnamomi; est enim singularis radix illa, præsertim si cum decocto seminis dauci propinetur, ad resoluendos flatus, cui magnam vim præbent guttulæ olei nucis miristicæ, expressione eductæ.

Horrores illi mitigandi sunt omni ingenio, obstant enim non leuiter redditui lochiorum, quia corpus totum astringitur præ molestia dum horret, & quia in

doctrina Galeni, causa horroris per corporis ambitum disseminata iam est, debet per cutem expelli aquis buglossæ, cerasorum dulcium, & cardui benedicti cum pulueribus lapidis bezoar orientalis: Sudur in enixis cum suppressione lochiorum serosurum (vt erant in hac) vtilissimus est, & materiam diminuit, obstatque ascensui in cerebrum, quem horrores in malignis febribus cum certo delirio, aut cataphora semper machinantur, & potio illa irritationem horrere cogentem cicurat, venenum infringit, & vt vterus se mundet, & oscula aperiat, conducit. Quæcumque euacuatio in corpore lochiorum suppressione onusto, vtilissima est, vt est talis euacuatio veneni interna iam obsidentis, præsertim quando iam cacochimia maligna cerebrum expugnare cœpit, vt declarauit à die octauo tumultuosum delirium, moderatúrque sudor diarrhœam illam serosam, & tam inutilem expertam, quæ ad aluum dilata, omnia viscera regionémque naturalem inquinat, & debilissimam reddit, assiduáque commotione, & irritamento incessante, somnum eliminat, & nixu molesto strenuè vires effœminat. Lucramur inde sudoribus excitatis, quod serosa saburra per ambitum pulsa, nullum viscus offendit; deriuata verò per aluum, iecur, ventriculum, mesereum, & intestina destruens, coctionem alimenti interturbat, & omnia (vt dicebat Galenus) in corpore confunduntur prima coctione vitiata. Et hoc præcipuè imperandum est in melancholicis fæminis, quarum serum nigricans prauitatem eius publicat, vt ex Platone Galenus scripsit, indéque deduces, consectandam fuisse vrinarum nigrarum, & tenuium expulsionem, innuebant enim euacuari serum prauissimum, & incoctile, & per regionem nullum viscus lædentem, nihil enim coctioni succorum plus obstat, vt serum malignum abundans: malignitas semper naturam turgentem reddit, quia inquietudine incessanter per totum corpus excrementa distribuit, omnia viscera lædere tentans, & per diuersas regiones expulsionem procurans, vt in infirma nostra, iam horrida, iam delirante, iam per lotium pellente, iam assiduè ferè per aluum, iam comate oppressa, iam peruigilio, & post, coxæ dolore implacabili, & molestissima tussi, cum conuulsione dextræ maxillæ, omnium partium distructionem tanta inquietudine minaciter publicando: copia verò seri perpetua motione sanguinem agitat, & humores coquendo, diluit, fluxilésque reddit, dispositio quidem coctioni repugnans, si hæc vt prosit, incrassare debet, & coagmentare coquenda, vt teneas à serosa cacochimia omni arte exsiccandum esse corpus, si maturatio putridorum speranda est.

Et fortassis quia hæc infirma nullum habuit sudorem tam prauam serosam cacochimiam minuentem, periuit nulla enim euacuatione liberari meliùs poterat, vt censeam, corporis ambitum obstructum nimis habuisse, aut fuisse carnis densioris, periculosissima quidem dispositio vt à febribus putridis, & malignis ægri liberentur, vt *lib de alimento* docuit summus Dictator, exemplo transpirantium difficilè, & fœminea temperies difficillime transpirat; vnde prouenit, vt fœminæ corpulentiores sint viris, & carnosiores, quia ob cutis densitatem, resoluuntur minùs, Sunt verò densioris cutis, quia frigidiores, & vt cutis minus transpirabilis carnium incrementum causat, sic fouet putridas febres, quia fuligines detinet intro, & occultam transpirationem remoratur, & vt carnium incrementum, ita & febrium sollicitat, ad quarum ablationem corpus exquisitè transpirabile Galenus requirit 1. *de vict. acut. text.* 18. vbi nihil astringens admittit, nisi detur symptoma aliquod vires strenuè dissipans, quando febres putridas curat. Quomodo verò sit sequendus Hippocrates 6. *epid. sect.* 1. *text*.... dicendo; *quæcumque concoqui oportet, occludi conuenit; contraria autem siccare, & aperire*; alio loco exponemus.

A Cùm die vigesimo septimo libera esset à febre, & quia aluus subiuit, superuenit statim dolor coxæ grauis, & diuturnus, non leue dubium est, quid tunc imperandum esset, si vires constabant: secanda erat vena statim in pede, inter minimum, & quartum digitum, iam enim satis inanitum erat totum corpus, & dolorum atrocitas, & perseuerantia ita operandum esse indicabant, magnus enim dolor vires strenuè debilitans vrgentis rationem habet, muderatur verò breuissimè secta illa vena, & suo modo lochiorum suppressioni succurrimus, & ascensui succorum in cerebrum, mox anodinis, & extrahentibos extra vtendum est, nam repellentia in ischiade vetita sunt, & prohibenda magis in enixis, & plus, si lochia suppressa sint aut manantia: & si dolor adhuc vrgeat, insigne remedium est cucur- B bita, profundè priùs scarificata dolente parte, vt educatur impactum, & post sex horas, reiteranda sine noua scarificatione cum multa flamma, vt virus extrahatur: & ne hac vtilitate frustretur, post scarificationem, & ablationem primæ cucurbitæ, inungentur scarificationes oleo Mathioli, aut irino cum pauco sale, ne occlusæ ante secundam applicationem exitum ichorum malignorum impediant, & mox emplastrum attractorium applicandum est, aquæ enim, & decocta, in enixis non sunt admittenda, reducuntur enim facillimè, & pars summè periculusè infrigidatur, paratur ceratum ex emplast. Vigonis, cum mercurio, quod singulare anodinum, & attractorium, & resolutoriũ Riolanus, & Platerus publicant, ex quo & diachilone gummato C cum castorei puluere optimum etiam conficitur, extollitur etiam mixtura ex amplastro diacalcitheos, vtroque diachilone, guillenserben, cum puluere cinabrij: Est singulare quod tradit Hadrianus, & diaphoreticum appellat, & recipit ceræ flauæ ʒ. xj. colophoniæ & deli ana ℥. iv. succi citrini ℥. iij. ammoniaci acero dissoluti, therebentinæ albæ ana ℥. ij. galbani dissoluti in aceto sandaracæ ana ℥. j. mastiches, thuris ana ℥. ß. m. & fiat emplastrum secundum artem. Si quantitas magna pro vnico infirmo videatur, dispensabis illud per drachmas loco vnciatum, & si iam dicta non sufficiant, hyrudines mariscis affixæ reiterandæ sunt, & oleo ceræ, pars dolens fouebitur, aut ex pin- D guedine vulpis, & taxi in portione pari, cum oleo mastiches, & spicæ, cum guttulis generosi vini albi ad ignem benè permixtis vnguentum parabis, & loco dolenti post inunctionem sacculus applicabis calidos ex granis iuniperi confractis, puluere chamepitheos, & musci supra ligna quercina reperti. Est etiam optimum anodinum radices bis maluæ in lacte exquisitè elixare, & pultem parare, si prius in puluerem radix redacta sit, aut minutim incisa.

Si verò ob cacochimiæ prauitatem venam tundere timeas, mihi videtur expurgationem esse imperandam, quod auxilium à prauitate illa, & supernatantia, excrementorum incoctibilium viriliter indicatur, & etiam quia ob diarrhœæ cessationem, superuenerunt statim E tot mala in historia enarrata, & natura (vt docui) inquietudine turgenti nunquam expultricis quietem permisit, sed omnes partes furorem eius, & minas vsque ad obitum expertæ fuere, & si sanguis mitteretur priùs, & reditus febris non obstaret clarè expurgationi, imperabitur vt docui, quia à cessatione diarrhœæ omnia fuerunt in peius mutata, & sola expurgatio redditum diarrhœæ, aut expurgantes clysteres procurant, eiusque supplent defectum: & quando morbus præ repugnantia coctionis materiæ, & indomitæ prauitatis ex acutissimo redditur diuturnus, in nullo auxilio spes salutis, vt in iterata expurgatione inuenitur, & in contemperatione prauorum excrementorum, pleniori cibo, & corruptioni resistente, vt 1. *aphorism. text.* 17. Galenus docuit, quas vires in potionibus oleu vitrioli, ornatis, aut in iuribus ex carne perdicum, cum oxalyde

incocta

incocta, securiùs, & certiùs inuenies; nulla quippe cato febribus idonea incorruptibilior agnoscitur, & si pretiosæ gemmæ in vsu esse possunt, vt aqua etiam, aut vinum deauratum in communi potu, in nullis febribus securiùs consuluntur, vt in malignis serosis, vt erat huius historiæ. Commendatur etiam hyrudinum reiteratio in pertinacibus doloribus Ischiadicis, præsertim in casu historiæ ex sero melancholiæ, cum lochiorum suppressione ortis, & fuit experimentum Zacuti 2. *praxis admirandæ*, *fol.* 102. Inter olea verò celebre est, quod ex lapa maiore paratur ad mitigandos hosce dolores, vt axungia ciconiæ, superpositis nicotianæ foliis viridibus calidis.

Tusses à cessatione doloris coxæ, vt maxillæ dextræ detractio superuenientes, caput onustum esse serosis excrementis, & crudis tenuibus arguebant, erant enim tussea contin uæ, multæ, & humidæ, & vt docui, non ex thorace, sed faucibus tanta materia, & continua pellebatur. Iis succurrendum erat incrassantibus, & acrimoniam mitigantibus, paulatim deglutitis, sed vtiliùs, si diutius in ore detineantur, & expuantur cum excrementis; nam si thorax non suscipiebat excrementa cadentia, deglutio incrassantium importuna, & noxia erit, non solùm quia cum illis excrementa simul deuorantur, sed quia ventriculus læditur, laxatur enim & excrementis impletur, quod absolutè perniciosum est, & in fastidientibus cibum periculosum magis. Communiter practici serapia iuuibatum, violaceum de papauere imperant: penidiæ sunt optimæ, celebre diacodion Galeni; efficacius quod ex Montagnana siliquas recipiens Quercetanus tradit; ego vero efficacissima inueni frustula dulcissimi amyli ore detenta, dulcissimum dico, quia sæpè acidum redditur, & non conuenit. Diacodion verò dandum est, quando somnus conciliandus est, cuius destructor est tussis assidua: secretum verò est pilulæ confectæ ex bolo armeno orientali cum mucagine seminis psilij in aqua portulacæ extracta, & tempore somni deglutitæ, tuncque ore detinetur saccharum rubrum rosaceum, aut violatum consetua: vtile est per narea materiam retrahere, seu deriuare, quod præstat aqua mulsa cum succo betæ naribus attracta, aut ex vnciis quatuor succi ex radicibus betæ, & vncia dimidia mannæ electæ exquisitè mixtis errhinum vtilissimum parare. Est verò validissimum quod ex ℥. vij. lactis caprini, & granis duobus elaterij conficitur, sed decet caput siccare, & roborare simul, vt distillatio cesset, quod perficit suffumigatio capitis cum ligno aloë, aut spica nardi, aut ex Arabum sandaraca, seu gummi iuniperi: & si vt probabiliter docui, erat cerebrum tantorum symptomatum, & morborum causa, vesicantia retro aures affixa, erunt vtilissima, euacuato iam corpore, & repressa sponte diarrhœa, & suturæ coronali, seu syncipiti auxilium Rulandi firmatum has tenues distillationes mirè suspendit, paratur ex fermento acidissimo, & pulueribus charabe, exquisitè permixtis. Augenius tenues fluxiones suspendit fumo ex bolo armeno, igne iam calido, & aqua rosarum rubrarum irrorato, sed suffitus ex styrace, sacchara, & succini puluere, optimus est, vt Crato testatur, & stupa fumo illius imbuta capiti applicita confert optime, & erit vtilior, si agallochum, & spicam addas: ne tamen obliuiscaris somnum à prandio in fluxionibus humidis ex cerebro perniciosum esse, nisi vigilia superflua iam detur, vt liceat quolibet tempore dormire; & nunquam certiùs somnus prouocatur quàm à prandio, post quod ad coërcendas fluxiones relatas, & somnum conciliandum, vltimum remedium est laudanum opiatum, si duo, aut tria grana cum syrupo violaceo, aut iuuibarum imperes, cum granis sex albi succini.

Postquam tusses humidæ euanuerunt sexagesimo die, dextra maxilla detracta fuit cum delirio, & sopore per vicissitudines, aut delirando quando non dormiebat, vt sæpè experimur, & violenter expergiscimur, & interrumpitur somnus, aut quia sponte vigilabat, & mox sopore opprimebatur, erat enim cerebrum iam multis excrementis oppressum, & variis, sicque modò acrioribus excedentibus vigil, & delirans erat, mox verò superabantur calida à crudis, & dormiebat profundiùs, typhomanicoque modo laborabat, quod etiam ab eisdem excrementis oriri probabilissimum est, quando nimirum multitudine obstruente impeditur internorum sensuum operatio somno profundiori, remissa verò accessione, expergefiunt sponte, & delirant, quod contingit quando cerebrum iam multis oppressum, est ipsum solum pars mittens, & recipiens secundùm diuersas partes, & quæ mittit, non mittit continuò sed modo quo intermittentes febres creantur, creantur intermittentia symptomata, etiamsi radix febricitandi nunquam deficiat, quia excrementa humida putrida sunt, & calida etiam, seorsimque expulsa ad primum sensorium, modò dormiunt profundiùs, modò delirant, vt in vigili comate, in quo febris semper affligit, non tamen symptomata, quia causæ diuersæ vt putridæ in febre conueniunt, non tamen in symptomatum creatione, quia pituita corporaturà obstruens, & humiditate dormire facit, bilis verò siccitate, & calore, & acrimonia vigiles reddit, quia acrimonia pungit, & calore, & siccitate potenter resoluit, quæ somnum causare possunt, & vias recludit vt euolent resoluta faciliùs, nisi tantum incrementum suscipiat, vt corporaturà obstruendo, dormire cogat, in quo sensu docuit Galenus, pessimam esse mutationem phrenitidis in lethargum, quia hectica phrenitis contrahitur, & irremediabilis. In hoc casu, occurrendum est capiti, velut si iam esset mortis causa proximior, conuenitque hyrudinom applicatio diuersis partibus capitis, vbi venæ manifestiores percipiantur, sic enim optimè deoneratur; & si vires consent secanda prius cephalica, aut vena frontis, mox hyrudines, mox cucurbitæ scarificandæ sunt in brachiorum superiori parte supra regionem cephalicæ, & si opus fuerit, in occipitio, & communibus auxiliis pulmonum, catulorum, columbarum vt in confirmata phrenitide resoluendum impactum iam in cerebro hectico modo, & si opus fuerit, cucurbita scarificabitur in syncipite, vt Galenus docuit, & sequitur Mercatus, quod remedium si febris maligna sit, & non concocta causa, temerariè imperatur, quia mors in tanta debilitate, si febris incocta sit, ineuitabilis est, vt doctè Mercatus notauit.

De potionibus attemperantibus, & cordialibus, pro cerebri defensione; somni conciliatione, si conueniant, extra dubium est: Est verò mirabilis tanta cibi inappetentia, & velut talis toties reperita eius narratio, & memoria: quod symptoma ante partum patiebatur cum febre, raro enim febres lentæ, si semel occupatam prehenderint, ante partum tolluntur; nam ipsa vteri gestatio corpus excrementis variis replet, & inquinat, præsertim si proles fœminea sit, ægrotantque periculosissimè si cacochimia ante conceptionem fuerit mater, nam si absolutè pessimus sanguis sit, deterrimus pro matre redditur, si verum est quod Hippocrates docuit, quod fœtus nempè puriorem sanguinem, vt nutriatur, furetur à matre, nam si à praoo sanguine tollas, quod in illo paucissimum, bonum, salubréque est, relinquetur eo ipso prauissimum, & si huic prauitati superueniat putredo, vt necessarium est, ad creationem febris putridæ, miraculum erit saluari posse, quia non solùm prauus ex se sanguis erat ante putredinem à qua incommoda bilis redditur, sed simul nulla pars datur eios prauitatem effugiens, & quæ debilis non sit, ob alimenti communis malitiam: hæc fuit causa abominationis tantæ ciborum, nam corrupta, grauedolentia, & laxantia simul tunicas, &

carnem

carnem ventriculi, vt laxant, sensum suctus, & famis A obscurant, sicque appetentiam auferunt: corrupta verò & fœtentia & olida dum commouentur, aut agitantur, vt corrupta, & mota, lædunt de nouo, & magis ventriculum, & latentibus vaporibus olfactum petentibus abominationem ciborum causant, redduntque nauseabundum ventriculum, vt in sanis solo graueolentium olfactu passim experimur. Est verò inexcusabilis commotio in ipsa deglutione, & sic in primæ bullæ deglutione nauseant, & velut si venenum fuisset cibus oblatus, fugit ventriculus eius deglutionem, vt in illa parte à Galeno relata, in qua respondebant ægroti, se mori magis velle, quàm comedere. Ex quo deducitur, deglutionem esse subordinatam appetitui ventriculi, quo deficiente, omnium alimentorum attractio- B nem ventriculus recusat, & si vi æger conetur illa deglutire, nauseat, & vomit impetuosè, quicquid in ore iam est vt deuoretur, quod fastidium gerentibus vtero familiarissimum est, & huic fuit inseparabile, & malignissimum, ob madefactionem superfluam ventriculi sensum suctionis penitus tollens, & cùm imbibita humiditas putrilaginosa esset, abominationis tam singularis fuit causa, nec potuit moderari, quia causa morbi maiorem semper induit corruptionem, & vteri excrementa similiter, quæ ventriculum facillimè in consensum trahunt, & eius pericula fouent; & cùm auxilium fastidij petatur ab acidis, quæ enixis vetita velut perniciosa sunt, nullum auxilium superest nisi violentus vomitus, aut expurgatio infarctorum, & madefacientium ventriculum: nullum verò est enixis se- C curum, nisi post dies expurgationi lochiorum dicatos, vomitus præcipuè, qui non solùm in capite tentato excrementa omnia ad illud inclinat, sed redditui lochiorum vehementer obstat.

Hoc vnum obserua, in morbis tam diuturnis decidentibus, & tam inconstantibus, dati plures partes affectus diuersa excrementa creantes, & seorsum, & variè ægros affligentes, vt in hac historia, vterus, caput & ventriculus singulariùs patiebantur; totum verò genus venosum, cacochimia onustum, per lotium, & diarrhœam se exonerabat, & aluo suppresso, alias partes offendit non leuiter, sed cerebrum præ ceteris partibus plus læsum ægram occidit, & in morbis tam pertinacibus practicum præceptum est, deobstruere efficaciter D regionem naturalem, & vbi tanta cacochimia agnoscitur, crebrò expurgare crassa excrementa, melancholiam nempè, & pituitam, & putare quod melancholicus humor iam diuturnitate passionis mutatus in bilem atram, redditur malignior, & incoctilis, & obstructiones etiam indissolubiles fiunt, quia calore febrili tam assiduo causa earum tophacea redditur si sit pituitosa; si verò sit melancholica, creatur à calore illo dispositio cancrosa, & desperata tabem efficaciter creans, in qua dispositione, sitis clamosa cum linguæ siccitate, aspera inæqualitate, & atro colore non correspondent calori, sed siccitati adustæ melancholiæ, bilem atram propriè iam machinantis, cum summa inquietudine, & peruigilio, & delirio interdum, quæ E huic infirmæ tandem euenerunt, non appetens cibum, nec sumens, animo deiecto interdum desperata, insomnis, iracunda, implacida, à siccitate vstæ melancholiæ producta, & pendentia, nam atra bilis maniacos creat, iracundos, nullusque atrabiliarius datur sine implaciditate sui, quia semper punguntur à sero maligno, & fuligo eleuata ex bile atra, acetrima cùm sit, vigilare eum inquietudine cogit, partes enim omnes sua acrimonia lancinat, & vulnerat, quia per omnes disseminatur, inde iracundia, & intolerabilia displicentia sui ipsius; nam vt dicitur in libello de morbis virginum, præ sanguinis malitia, animus mœrens, & anxius malum attrahit.

HISTORIA PYTHIONIS.

In thaso Pythionem qui decumbebat supra tēplum Herculis, ex lsxitudinibus, & prauo victu, rigor mugnus, & febris acuta corripuit; lingua uridu siticulosa, biliosa, vrina subnigru, appendiculum sublime, non sudauit: secunda circa medium diem refrigeratio extremorum præcipuè circa manus, & caput, sine loquela, sine voce, breuis spiritus in multum tēpus, recaluit, sitiit, noctem cum quiete, hubuit, suduuit circa caput purum: tertia cum quiete, vesperi circa solis occusum subfriguit parum, turbatio nocte laboriosè, nihil dormiuit, ab aluo autem pauca, compacta stercora exierunt. Quarta mane cum quiete, circa medium autem diem omnia exacerbata sunt, frigus, sine loquela, sine voce in deterius, recalefactus est, post tempus minxit nigra habentia appendiculum, nocte quietè dormiuit. Quinta allcuatus esse visus est, circa aluum autem pondus cum dolore, siticulosus noctem laboriosè tulit. Sexta manè, quietè, vesperi autem dolores maiores, exacerbationem habuit, ab aluo autem clystere bene eiecit, noctem dormiuit: septima die fastidiosus submolestè ferebat, minxit oleosum, nocte turbatio multa, delirauit, nihil dormiebat: octauu mane dormiuit parum, citò autem frigus, vocis interceptio, tenuis spiritus, & imminutus, vesperi autem rursus recaluit, delirauit, iam autem ad diem modicum leuatus est, deiectiones mera, exigua biliosa: nona soporosus, fastidiosus cum excitaretur, non valdè siticulosus, circu solis occasum molestè ferebat, delirabat, noctem malam: decimu manè sine voce, multa refrigeratio, febris acuta, sudor multus, mortuus est, dolores huic in diebus paribus.

NOVVM videbitur docere, esse perniciosum malignas febres à vehemente, & insolito rigore incipere, & mihi apparet verissimum, quia omninò acutis, & continuis febribus dissonum, & vt periclitantur ægri, si morbus eorum naturæ dissimillimus sit, & plus si tempori, consuetudini, & ætati non congruus, sic (etsi nouum quod doceo appareat) censeo, esse malignissimum, & prauum, rigere vehementer in primo insultu febrium acutarum, & continuarum, quia est earum naturæ dissimillimum, & inde prauitatis insignis indicium, nam si decretoria damnantur ab Hippocrate si statim appareant, nulla maligniora mihi putantur, quàm quæ morbum venturum acutum præueniunt, munus antea in bulonis æmulatria, cùm deberent seruorum munus à pedibus exequi: hoc tene de rigoribus, à quibus malignæ, & continuæ febres emanant, quarum rigor iudicatorius esse solet, præsertim si malignæ, & æstuosæ ardentesque sint: & cùm nulla anticipatio maior esse possit, quàm simul cum morbo iudicando apparere, sic nulla maior malignitas vt signum, sicque Pythioni euenit post rigorem magnum acutè febricitanti,

tanti, & decima mortuo; laborauit enim ardente febre familiarissima laboribus intempestiuis, & multis, bilis magnam copiam accumulantibus, & absolutè, & sanguinem ob incendium in bilem mutantibus, & bilem, & melancholiam naturalem, in atram bilem vrentem; cui febri rigor iudicatorius esse optimus consueuit, quia, vt in aphorismo dicitur, *à febre ardente habito, rigore superueniente, solutio.* Fuit argo exitiosa, & desperata febris, quia incepit à rigore vehementi, qui in vigore venturus erat salubriter, in initio verò apparens, delirabat natura, tentans iudicare, quod nondum apparuerat, sed imminebat solùm, incipiens ab eo, quod vltimum erat futurum. Sic iliaca passio tam desperata agnoscitur, quando motu peristaltrico causatur, quia vt Galenus testatur, claudit natura osculum quod relaxare, & aperire debebat, vt stercora descenderent, & pellerentur extra. Natura verò delirans, podicem constringit, & non solum excrementa foras trudi obstat, sed continuando errorem inceptum, stercora per os violentissimè pellit, & vt dicebat Paulus, *miserabili morte pereunt, stercus per os reddentes.*

De incommodis oriundis à deprauata victus ratione, tanta scripserunt Authores, vt nobis liceat eorum lectionem commendara potiùs, quam doctissimè scripta transcribere, & vno verbo, dicitur, nullum esse malum possibile, quod ab inordinata victus ratione sperare non liceat, est enim gula mater inscitiæ, & sapientiæ nouerca, vnde D. Chrysostomus sanctè exarauit, corpora moderatè comedentium, robusta sunt, sensusque munus suum expeditissimè explent: illorum verò qui gulæ student flaccida, & viscera mobiliora, & morborum examinibus obsessa. Vnde Clemens Alexandrinus ax mente Antiphanis, dixit, lurcones nihil aliud esse, quàm bucca, & maxilla, & Hippocrates 6. *epid. sect. 4. text. 22.* cupiens mala à gula præcauere, scripsit; *Exercitatio salutaris, non satiari cibis, esse ad labores impigrum:* & Princeps consuluit, esse surgendum à mensa, reliquiis famis nondum cessantibus, idolatræ enim ganeones putantur, si negari potest ventrem proprium, vt Deum habere, nam vt dicitur *Ecclesiast. cap. 19. Vinum, & mulier faciunt apostatare sapientem.* Nec aliter vinum apostatas creat, quàm cogendo ad libidinem, si teste Paulo, cum ebrietate identificatur luxuria, quam cibus plenior indesinenter fouet. Et dolendum plus, quod ventri & Veneri obsecundantes, rarò non pereunt subitò, aut mente priuati, & deliri. Sic Pythio post vehementem rigorem, æstuosam accessionem, linguam aridam, sitim implacabilem, colorem ictericum, peruigilium, & lotium nigrum primi diei; secunda obmutuit, & potuit sine restitutiona loquelæ periclitari.

Dixi habuisse primo die colorem ictericum, eo quod corruptio sanguinis mutauit illum in bilem, vt ego iam vidi in alio in prima accessione acutissimæ febris colore icterico subito fœdato, & in hoc eligo, vt veriorem lectionem Phrigij dicentis, quod erat sitibundus, & biliosus, in colore nempè & cutis pallore, & linguæ amarulentia, ob quam solam impropriissimè biliosus Pythio diceretur, sed copia bilis colore illo totius cutis deducebatur, vt *lib. de humoribus, text. 1.* Hippocrates ex colore cutis excessum humoris cuiusque publicat, & Galenus, in illius loci expositione. Nec nego sine corruptione sanguinis biliosa, posse deduci bilis excessum, sed refero quod vidi, & quod contingare potest. Fuit dies secundus perniciosissimus ob frigus partium extremarum, & vocis priuationem, & quia breuis spiritus fuit redditus, hoc est respirabat parua, & tarda, respirationeque rara, nam paruitas, & raritas, nequeunt coniungi cum celeritate, implicat enim vsus exposcens simul celeritatem, & raritatem, quia hæc multum tempus requirit vt creetur; celeritas verò breue, & hæc vsum auctum; raritas verò diminutum extremè cum paruitate significat: diminuit verò vsum in febre tam maligna, & ardente deliquium magnum ex consumptione vitalis spiritus ortum, dissipauit verò illum accessio prauissima, quæ vsque ad diem secundum extensa, in illo habuit vigorem summum, quia per pares mouebatur febris, & in vigore illo parum abfuit, vt syncope superueniente periclitaretur; fuit enim algidus totus, sed præcipuè circa manus, & caput, sine loquela, & sine voce, indicium certum grandis læsionis cerebri, cuius respiratio parua, & rara, non minorem cordis læsionem diuulgabat, iam mori incipientis defectu vitalis caloris, vt verificetur Galeni doctrina, periclitari posse in die secundo; qui tantam copiam excrementorum prauo victu accumularunt, vt febris creata paribus moueatur, & verè Pythion in prima accessione debitum solueret, nisi robustissimus esset, & tota mali origo à causa procatarthica penderet.

Non enim ignores periclitari sæpè in declinatione particulari ægrotantes, quando grauia, & longissima tria priora accessionis tempora fuerunt, quæ ita ægrum effœminarunt, vt quando natura se totam expandit, & dilatat, vt finiatur accessio, dissipetur tunc vitalis spiritus, simul cum fuliginibus extra missis, & simul cum accessione vita finitur, vt 3. *de crisibus c. 9.* Galenus docuit, & testatur dicendo, neque rationem sequentibus mirum videtur, *quod natura vis imbecillas in principio quidem accessionis, & augmento, & statu possit perdurare, cùm adhuc habitus ipse in vnum compressus contineatur; tempore verò declinationis, à medio ad extrema calore retrocedente, natura habitus spargitur, atque dissoluitur.* Est verò consentaneum, declinationem in motu per pares futuram ad finem diei secundi, quia in nocte illius meliùs se debent habere, vt Pythioni contigit, remissa iam, vt potest accessione. Constat verò frigiditatem illam extremorum, non fuisse initium accessionis nouæ, sed symptoma, vt dixi, ortum ex resolutione vitalis spiritus, & id insinuauit Hippocrates, dicendo, rediit calor, hoc est, calor qui ob deliquium defecit, & cum illo sitis. Fuit ergo nox secundi diei quieta, quia iam accessio tam pessima declinauerat, declinasse verò erat impossibile, si frigus illud meridiei, fuisset initium alterius nouæ accessionis: quia in motu per paras orto ex noua accessione diei secundi, debet esse accessio secunda vehemens, & vehementior priori, quæ fuit tam grauis, vt narrat historia, & confirmauit resolutio caloris vitalis in eius declinatione, à qua algidus totus, & sine voce permansit, vt verè diceres in prima accessione habuisse tria tempora morbi lethalis, cùm in illa lotium nigrum apparuit cum peruigilio, acuta febra, lingua arida, & siti implacabili, saltem de augmento morbi mortalis, dubium esse non potest, includitur enim necessariò in vrina nigra, quia hæc semper est signum contrarium coctioni, directéque illi repugnans: sudor verò modicus circa caput illius noctis fuit etiam signum declinationis accessionis illius prauissimæ, & primæ, qui sudor inter dormiendum frequentissimè apparet dum accessio declinat, quia somnus ad sudandum plus quàm vigilia confert, & sic pessimum signum non fuit, vt malè Phrigius putauit; arguit enim solùm abundantiam partialis materiæ, quæ primam accessionem causauit, & ob id esse signum alterius veoturæ, apud Medicos, & vulgus publicum est, est tamen suo modo vtilis, quia cinericium minus relinquitur pro accessione futura, vt Lemosius censeat esse augendum à Medico sudorem illum, vt accessio ventura tardiùs, & leuiùs ingruat, ob id enim Galenus putauit quartanam tardiùs repetere, quia causa illius accensa, vt testa, putius corpus à cinericio relinquit, & contraria ratione pituitam quotidianam creans, quotidie repetere, quia impurissima est eius declinatio, vt cinericium derelictum cogat tam frigidum

humorem quotidie putrescere, cùm tardiùs deberet euenire considerato pituitæ frigore nimio.

Die tertio ad solis occasum infrigidatus fuit aliquantulum cum turbatione; & nocte laboriosa, & vigili, refrigeratio illa leuis in continuatum malignarum accessionibus, quando incipiunt, sæpè inuenitur, incipit enim prauorum agitatio, & commotio ad putredinis focum, quæ dum multa est, suffocat, & opprimit calorem vitalem; est verò multa in motione per pares, sicque oppresso calore vitali in internis, externa tepescunt, nec solùm ob id, sed etiam quia malignosum commotio spiritus dissipat, & cor patitur bifariam, & defectu caloris vitalis, & oppressum crassioribus fuliginibus in initio accessionum suscitatis, quæ etiam suh modo frigescere externa cogunt, præ crassitie impediendo vitalis calidi distributionem. Est enim prima calefactio in putredinis foco similis factæ in ligni viridibua, crassissimè, & nebulosè effumantibus, donec accensa in lympidum, & illuminantem, splendentemque ignem vertuntur, & vt accessiones sunt maligniotis materiæ, non solùm ob dicta tepescunt extrema, sed quia molestata nimis natura, & afflicta se contrahit, vt contrahitur in omni tristitia, qua suffocationem, & oppressionem vitalis coloria fouet. Hinc anxietas, suspiria, turbationes, peruigilium & interdum aluus excrementa deponit, aut debilitata retentrice in illo conflictu, & motione prauorum, aut in ipsa naturæ molestia, & commotione interna, intestinis compressis, commouentur stercora, & commora irritant, quod non faciebant qoieta, & sic pauca, & compacta ab aluo fluxerunt, sine permistione alicoios succi irritantis, cui expulsio illa posset attribui.

Quartò manè quieuit, sed ad meridiem omnia fuerunt prauiora, quia infrigidatus, mutus, & sine voce fuit redditus, vt in meridie diei secundi. Mirabilis fuit quies illa, quando post illam tam proxima spetabantur tam perniciosa symptomata, & sine dubio quando quieuit, non erat minor febris, neqoe poterat, quia in motu per pares crescit calor assiduè vsque ad diem secundum, in quo summus vigor accessionis esse debet, & præ incendio maior molestia. sed nouum non est in vigore accessionum aliquantulum quiescere; nec semper est bonum, non solùm quia longior, & prauior accessio redditur, sed quia pendere solet ex pessima causa, colliquatione nempe cerebri, illud irrigante, & dormire cogente. Non fuisse verò bonam, symptomata meridiei publicarunt tam pessima, vt suspicari possis, quietem illam fuisse potius, exolutionem quandam virtutis, præludium certum mutitatis, aphoniæ, algoris insignis, ob eandem causam eorundem symptomatum meridiei diei secondi, sicque calor post talem exolutionem in deteriùs rediit, & cùm vrina non subnigra, vt prior, sed nigra, iam vigorem morbi lethalis significante, fuit tamen nox placida, quia noctes parium dierum semper sunt tales respectu aliarum, eo quod in eis declinat necessariò febris.

Quinto releuatus esse videbatur, & potuit ita euenire, antequàm accessio inciperet; solet enim natura defessa priorihus accessionibus, tardiùs mouere materiam ad focum, & segniùa putredinem introducere, videturque meliùs habere apparenter; sed non verè: accensa verò, & putrida naturam fatigat, debiliorem eam inueniens, & sic noctem vt reliquorum imparium laboriosam haboit. Sitibundus, & dolore grauante ventris inferioris lancinatus, rarò enim in exitiosis passionibus quiescit natura, sed prauitare excrementorum implacida, inquieta, & velut torgens, diuersos decubitus tentat, seipsam affligens, & per secessum expulsionem excrementorum procurans, ventrem inferiorem oneraoit: qoia non per viam communem, sed per venas alimenti eorum excrementa errans deduxit, nisi

A accumulando paulatim, & motu tepido copiam eorum in ipsis intestinis infemis, non potuit illam præ debilitate extra corpus reiicere, & onere molestabatur cui molestiæ succurrens Hippocrates in declinatione sexti diei, iniecto elystere, quæ molestabant deiecit vtiliter, molestarunt enim vsque ad vesperam sexti diei, nisi intermiserunt quando quieuit summo mane, expulsis verò vesperi, dolores euanuerunt, & nocte dormiuit.

Septimo fastidiosus, & implacidus erat, oleosum minxit, cum implacabili turbatione, delirando, & insomnis tota nocte: Signo vigoris mortalis in vrina nigra incluso, additum fuit aliud perniciosum satis, oleosum nempe minxisse, colliquari iam corpus significans, de quo scripsit Hippocrates, *& pinguia innatantia araneis similia vituperanda, consumptionis enim sunt signa.* B Rationabiliter inde implacidus, turbatus, insomnis, & delirans fuit, cùm calor illius accessionis corpus eroderet, exulceraret, & liquaret substantiam vtilem, & nihilominus octauo manè dormiuit, sed parum, vt in aliis diebus, & expergefactus vt in aliis, algidus fuit, & sine voce, cum respiratione exili, & imminuta, extincto vitali cordis calore, quo restituto calefactus fuit rursus, & delirauit, non ita caloris vehementià, vt debilis redditus etiam, nam si debilitas sola potest esse adæquata causa delirandi, sequetur melius error, adiuta calore febrili. Ad finem verò octaui diei leuiùs habuit, deiecitque pauca, mera, biliosa, debilitata retentrice, vt in moribundis ferè semper contingit, C & in declinatione accessionis, quando natura seipsam expandit, & suo modo debilitat, permittendo difflati, & liberè exire excrementa accessionem fouentia, vt finiatur in intermittentibus, & in continuis minuatur, leuiorque fiat, ob quam causam & debilitatem à natura intentatam, periclitantur debiles in ipsa declinatione, vt antea docui, & subitò pereunt.

Nono die soporosus apparuit, & implacidus cùm excitaretur, hoc est, molestè ferebat irritamenta soporem impedientia, vt omnes debiles molestè ferunt implacida; nulla verò molestia maior, vt cogere ad vigilias, & obiectorum comprehensionem, dormientes, D seu non vigilare potentes præ debilitate; est enim labor sensuum vigilare, & obiecta concipere, & vt debiles corporales labores molestissimè sustinent, & illis succumbunt, sic iam morti proximi, & ferè extincti, voces alienas, irritamenta, & quæ vigilare necessitant, impatienter ferunt, illi præsertim qui robustissimi fuerunt, vt Pythion, qui iam ferè extinctus, etsi colliquaretur, non sitiebat, vt semimortuos. Nox diei noni molestissima, laboriosáque fuit, vt reliquorum imparium, cœpitque labor à solis occasu cum delirio, incipiebant enim accessiones post meridiem, & incrementa, & vigorea vsque ad diem secundum extendebantur, sicque noctes imparium molestissimæ fuerunt, vt leuiores parium, quod in iis declinarent. E Decimo die mutus, sine voce, & algidus, vt solebat in aliis paribus, cum sudore debitom soluit. Est verò probabilius sudorem frigidum fuisse, si multum frigus aderat, nam etsi ex locia calidissimis internè sudoris materia eleuetur, infrigidatur in cute, quæ in iis iam extinctis frigidissima est, vt Galenus docuit 4. *aphorismor. text.* 37. in quo scripsit Hippocrates: *Frigidi sudores, cum acuta quidem febre, mortem; cum mitiori verò longitudinem morbi significant.* Fuit verò multus sudor, quia duæ causæ ad copiam concurrerunt, & dissolutio corporis, & febris acuta, hæc insolenter extenuans, & colliqoans multum; exolutio verò virtutis retinentem paralyticaos, impetuosè diffluere. & exire foras quicquid extenuatur, & liquescit, permittens, tunc corpua totum sudore inundatur, & denudatis visceribus, & spoliatis vitali spiritu, spiritus euolat, & certiùs celeriúsque de-

functi

functi fiunt, si corpore algido, sudor calidus fit, quoniam confertam, & celerrimam totius substantiæ calidæ expulsionem extra corpus significat, quam algor cutis infrigidare non potuit, & sic calidus sudor in corpore frigido, breuissimi obitus certissimus nuncius putatur.

In hac historia dubium pulchrum se offert de somno illo summo manè diei paris, quando febris in fine augmenti, aut vigore necessariò erat, & in omnibus diebus ea hora dormiuit; nam in motu per pares, initium diei secundi, & magna pars eius, laboriosissimum tempus est, quia vt modò dicebam, finis augmenti, & summus vigor in illo incidunt, & quia in fine dierum parium declinant accessiones, noctes parium quietiores fuerunt, & placidiores. Duplex ratio se offert; sit prima, quod accessiones cum multitudine inuadentes, (vt inuadunt omnes in motu per pares) sunt molestissimæ in initio, & vigore, non incendio solùm, sed præcipuè oppressione, & suffocatione vitalis caloris. Lassantur itaque, & opprimuntur, fatiganturque nimis in duobus illis temporibus, velut suffocati, & sic noctes dierum imparium grauissimæ, & perniciosæ fuerunt. Cessante verò illa oppressione, & molestia in fine augmenti præcipuè, recreatur suo modo natura, & quiescere incipit, & vt tam sagax in præcautione periculi spiritum vitalem retrahit intro, sicque sensus suspendens somnum prouocat, vt Galenus voluit. Alia ratio sit proprietas horæ ad dormiendum summo manè, nullum enim tempus somno conciliando proprius, quia nullum magis assuetum, omnibus ferè hominibus. Verum quia tempus ex parte accessionum incommodum erat, quia dormiebat in fine augmenti, & vigore accessionum, lædebat grauiter somnus, quia retrahebatur versùs viscera cohors tota fuliginum, & impediebatur difflatio, onerabanturque interna, quorum sarcinà, & oppressione spiritu densato, & non influente, & interius incarcerato, velut lypiricus Pythion algidus apparebat extus, & sine voce, vt verè daretur (vt docui) syncopis præludium. Reuocatus verò Pythion ab illa soporosa exanimatione, patiebatur vehementer, quia nondum accessio inclinauerat, vt in effectu deliquium illud videretur velut alterius accessionis initium, refrigerato corporis habitu. Internè verò calor coërcebatur retractus, & eo sic restituto, & distributo ad extra, vrebantur omnia, vt in summo vigore accessionum, & ideò dixit Hippocrates quod ab eo refrigerio, & illa exanimatione, redibat calor, & sitiebat, & hoc est quod *lib. de veteri medicina* docuit doctissimè, nimirum quod sine auxilio extrinseco, corpus si refrigeretur, calefit ab interno principio, & si calefiat, refrigeratur, & intensiùs quàm antea. Ex qua facili mutatione calidi in frigidum, & è contra, dixit ad finem numeri vigesimi septimi, *Frigiditatem autem, & caliditatem, ego omnium facultatum minimè potentes esse in corpore existimo*: & adductis exemplis in ægrotis, & sanis probat in fine numeri vigesimi noni illarum qualitatum impotentiam ad lædendum, dicendo, *Cui igitur breui adeò contrarium accedit, cuique vis adimitur sua sponte, quidnam ab hoc magnum, aut graue fiat, aut quid opus est multo ad hoc auxilio?* Et dubium contra se, quod validum apparebat, dissoluens, concludit, dicendo, *Atqui ego hoc maximum signum esse puto, quòd non propter calidum simpliciter homines febricitent, nec hoc sit simpliciter affectionis causa, sed est, & amarum, & calidum idem, & calidum ac acidum, & salsum ac calidum, & alia infinita, & rursus frigidum cum alijs facultatibus coniunctum; hæc itaque sunt, quæ lædunt.* Sic Pythion à frigore illo incaluit intensè spontè, dum vigor in quo exanimatus, & aphonus videbatur, durauit, & declinante accessione in nocte diei paris quieuit.

Inde intelliges verum esse quod natura Pythionis fatigata, & lassata ab oppressione causæ in initio, & augmento accessionum, retrahebat intus calidum spiritum, & totum effluuium, vt sensus suspenderentur, & velut in ecstasi cessarent ab opere: instaurato verò vitali calido, distribuit rursus per corporis ambitum, quod antea retraxerat, sicque rursus Pythion velut de nouo æstuabat, sitiebat, & affligebatur. Sit exemplum Hippocratis *lib. citat. num. 29. Quicumque (inquit) per niuem, aut aliud frigus iter facientes excellenter frigescunt, aut pedibus, aut manibus, aut capite, vbi se continuerint in noctem, cum cooperti fuerint, & in tempore extiterint, ab æstu & pruritu vexantur, quibusdam etiam bullæ velut ambustis ab igne exurgunt, nec priùs hoc patiuntur, quam calefiant, adeò promptè vtrumque ipsorum ad alterum accedit.* Constat hoc exemplo naturæ sagacitas, calidum effluuium in partes algidas mittentis, ne pereant paralyticæ, aut frigore moriantur, sphacelo, aut gangrena, sicque alluuie calidi effluuij algidas partes inundans calefacit, & ita aliquando vrit, vt bullæ, velut si ab igne combustæ fuissent, suscitentur. Ne tamen intelligas bullas relatas à calore spirituum excitari posse, nam calor ille naturalissimus est, membra seruans, & roborans, non exulcerans: creantur ergo bullæ illæ à calore vitiuo fuliginum in calidioribus corporibus, quæ simul cum spiritibus in subsidium partium algidarum pellebantur; nam quod de bullis Hippocrates narrat, perpetuum non est: est verò mirabile, quod manus algidæ nimis, si externo calore calefiant, mortificari soleant, & remedium sit illius mortis præcautorium niue partes algidas pressius perfricare, sic enim calor restituitur securè.

Curatio morbi Pythionis.

SI lassatus erat Pythion ex laboribus immoderatis, & simul prauo victu vtebatur, non est facilis decisio remedij à quo medela inchoanda erat; ego victus prauitate duo intelligi posse non ignoro, aut quod esset voracissimus, non solum semel multum cibum deuorans, aut quod crebriùs, quàm conueniret cibum assumeret, vel quod alimenta ingesta essent praui succi, plus quàm deceat comedere, pruriissimum est laborantium multum, imò necessarium, quia fatigationem, & debilitatem in laboribus contractam, cibo, & potu restaurare statim procurant, cum potiùs quiete, & somno restitui robur deberet, & post cibum sumere: nam in laboribus magnis lassitudo contrahitur, & defatigatio, spirituum defectu potius quàm sanguinis. Vnde si à nimio labore lassatus statim cibetur, & multum ingerat, crudum alimentum manebit, quia coctrix ventriculi cum tanto cibo, & tam dissimili pugnatura, multo spiritu eget, vt perfectè coquat. Est verò magna illius penuria in lassitudinibus vehementi labore contractis, & restitutio penuriæ, somno, & quiete acquirenda est, quia vt *in 2. aphorism. 48.* dicitur, in omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies statim lassitudinem aufert. Est etiam pessimum cibari antequam calor exercitij sedatus omninò sit, quia membra calida trahunt violenter ad se, sicque cibus incoctus distribuitur, multámque sitim cibus cum calore violento sumptus excitat.

Plenum fuisse Pythionem, lassitudo, si durabat in morbo satis publicabat, iam enim quiescens spontanea erat, & fortè phlegmonosa, quæ parum abest ab vniuersali inflammatione omnium musculorum: motus etiam per pares grandem causæ copiam arguit, vt de missione sanguinis, & copiosè statim educendi, dubium esse non possit, nisi Pythion, vt lurco, & voracissimus, saburram primæ regionis enixæ (vt voraces solent) exposceret, ante sectionem venæ, auferendam leniente pharmaco esse; & vrgentiùs illud petebat, si biliosa, & vsta excrementa primæ regionis molestarent, commotio, quorum deliquia, aut syncopes statim excitat, & fa-

calidis

ciliùs ad intra) si secta vena intromitti possunt) trahuntur, & Galenus 1. *ad Glauconem, c.* 11. bilem in prima regione stabulantem, sectionem venæ maximè dehortari docuit, essetque infælicitas magna, lenientis pharmaci indigentia in febre huius historiæ, præ acutie, & ardore, signa mortalia primo die diuulgante, vt non semel sed bis eodem die secanda vena erat, si remedium adæquatum tanto malo applicandum esset; motus etiam per pares ita esse operandum suadet, quia (vt docui) sine magna quantitate causæ ita moueri ignorat, in quo motu illud infælicissimum includitur, quod si methodus communis seruanda est, non licet vsque ad finem diei secundi sanguinem mittere, quia in illo solùm declinatio primæ accessionis incidit, quam omnes Medici, vt securè imperetur, sperant, & in Pythione hæc occasio, etsi tarda, impeditur ob deliquium, aphoniam, & frigus in medio accessionis superuenientia, à quibus resurgens nouum incrementum febris sequutum, erat insigne obstaculum sectioni venæ cum antecedente debilitate, & corporis frigore.

Ex dictis dubitarunt merito, si febri per pares motæ conuenit secare venam antequam accessio declinet, & in casu historiæ vrget magis dubium ob symptomata tam grauia, quæ in die secunda superueniebant, quæ probabilissimè tale remedium erant impeditura, ob dictas nuper rationes. Ego quidem sic esse operandum censeo, & secandam esse venam in vigore accessionum, vt statim declinent, & non superueniant symptomata tam desperata, vt Pythioni, ob accessionum longitudinem vires populantem, & ad deliquia, & syncopalem febrem tam clarè disponentem. Ratio ex periculo sumitur, & à priori docuit Galenus 3. *de diebus decretoriis, cap.* 8. quod febres motæ per pares occidere solent in die secundo, hoc est, in prima accessione, & plurimos in sexto periclitari certissimè, & iam vidimus Pythionem in die secundo exanimatum ferè fuisse, vt nisi robustissimus esset in illo animam ageret: quo ergo remedio mors tam breui ventura præcaueri potest, nisi sectione venæ, nullum enim aliud inuenies rationi consonum, & securum, & certum, vt febris declinet ne suffocetur æger, aut syncope pereat; periclitatur enim copiâ onustus, quia febris per pares mouetur, plethora ventilari corpus non permittit, portio ad focum delata, vt prima accessio causetur, tam magna est, vt vsque ad diem secundum crescendo, deteriorem partem accessionis dies secundus admittat, sicque aliam partialem, sed molestissimam, & periculosissimam plenitudinem in parte interna, quæ focus est, causet. His duabus plethoris succedit alia ex propria liquatione succorum putrescentium, & rarefactione totius massæ sanguineæ à calore febrili necessario oriunda; quid ergo sperandum in qualibet accessione, nisi suffocatio inopinata, & à tanto incendio, copolara plethora, syncopalis sudor, & mors, alio enim modo accessio prima non potest occidere; incendio igitur, & plenitudinibus suffocantibus (quæ ex dictis sunt tres) & oppressioni virtutis, longitudine, & vehementia accessionis timendæ, adæquatum remedium sectio venæ & larga sanguinis detractio erit non dubiè, quia celerrimè, sine dubio, & securè plethoram suffocantem tollit, impedit vlteriorem fluxionem ad focum, & euacuata causa calefaciente, & dando locum maiorem maiori aëris ingressui, calorem strenuè diminuit, eritque probabilissimum largè inanitis vasis, & refrigerio nouo recreatâ naturâ. & leuata à tanta opprimente sarcina sudorem mouere, & iugulari accessionis crudelitatem, vt totam constitutionem iugulauit Galenus.

Suadetur etiam relatum remedium, quia tenetur Medicus præcauere, ne febris vsque ad diem secundum incessante incremento caloris fatigans, fiat ex continentibus perpetuò crescentibus, & vt in his, etsi inten-

A dantur semper, secatur vena quando semper augentur, sic in motis per pares secari potest in ipso vigore, ne in declinatione, aut in fine vigoris occidat, & impediatur, ne fiat semper increscens, & vt dixi in Pythione vrgent plus rationes adductæ, quia iam constabat, in fine augmenti, & inceptione vigoris superuenire tam grauia accidentia, & per consequens in illo, ante illud tempus erat secanda vena, vt dictum iam est. Habet etiam hic locum sententia Hippocratis ex 4. *de victus ratione in acutis*, dicentis; *Quod autem quis repentè obmutescat, id venarum interceptiones, occlusionesque faciunt*, &c. Et in ipsa apprehensione secat statim venam, & vt sanis contingit repentè obmutescere sine manifesta causa, ob solam plethoram, potest etiam in morbis ob eandem causam euenire; & vt in sanis secatur statim

B vena, vt remedium morbi iam facti, ita in morbis secanda est, vt præcaueatur quando tam certè timetur.

Vt praxi nostræ acquiescas, attende, deliquium, aut syncopem bifariam posse contingere, aut resoluto, & deficiente spiritu, aut non deficiente, sed oppresso, & densato à copia excrementorum, aut sanguinis, ob quam, etsi detur spiritus, non potest influere, non solùm quia præter naturam densatur, sed etiam quia medium per quod influere debet, incapax est influxus illius. Hic secundus modus Pythionem oppressit, à quo liberatus incaluit, & sitiebat, velut si altera noua accessio illum inuasisset, quæ incalescentia cum sisi notanda esset impossibilis, si syncope, aut deliquium illud

C tam grande à consumptione spirituum penderet, quo fit vt separato onere opprimente reuixit calor, & seipsum reducens ad naturalem temperiem, actuare potuit putridos iam humores cum spiritu oppressos, & nouam illam incalescentiam suscitare, & vt exemplis docuit Hippocrates, maiorem priori, vt quibus à niue infrigidatæ, & velut torpentes manus, superuenit calor spontè, qui non solùm frigus corrumpit, sed ita intenditur, vt vrat, & ampullas feruore eleuet; & hic secundus motus syncopis, aut deliquij, curatur ab Hippocrate. 4. *de victu acut.* secando venam statim, fouetque priùs totum corpus, timendo ne in deliquio sanguis concreuerit, & fluere secta vena non possit, de quo latissimè in

D cura syncopis egimus, nec sine labore ingenij, vt Hippocrati suffragantes, constaret esse possibile in actuali syncope, aut grandi deliquio ab oppressione orto, vtiliter venam secare.

In die tertio interdiu quiescebat, erat enim tempus etiam declinationis accessionis prioris, in quo erat reiteranda sectio venæ, etiamsi in vigore antecedentis secta fuisset: si in morbis tam periculosis, & acutis, nulla occasio remediorum magnorum omittenda est, si tam præceps periculum præcaueri debet: & quia ad meridiem quarti diei omnia irritata fuerunt, & superuenerunt grauia symptomata, vt in priori accessione, vtilissimè ante aduentum illorum imperabuntur cu-

E curbitæ à cruribus per nares vsque ad lumborum regionem, vt impediatur subita illa inuasio symptomatum, orta sine dubio à motu erroneo naturæ iuxta cor, & si opus videatur, scarificabuntur duæ, aut in suris, aut naribus, est enim validissimum hoc auxilium, præsertim si non semel, sed bis, & ter ante horam inuasionis illorum symptomatum de nouo affigantur, quo remedio in febribus huius prauitatis strenuè me iuuisse recordor, & semper affixas esse impero, donec hora suspecta inuasionis transierit. Ablatis iam cucurbitulis, oleo Mathioli, aut alio attractorio, cutem totam dorsi calidi vnges, mox linteo calido curiosè, & suauiter oleum deterges, & duriusculè in fine fricando, poros recludes, vt facilè recipiat corporis habitus, quæ ad illum mouenda sunt excrementa, mouebuntur verò securiùs, & certiùs, si ab vnctione, & fricatione potionem imperes cardiacam simul, & sudorem mouentem,

non

non enim ignores, quod in plethoricis solet esse totum corpus obstructum, & corporis habitus obstruitur magis, quia vasa sunt angustoria, & quando natura in vigore accessionum corpus totum dilatat, vt distribuendo per illud ad poros cutaneos, & ambitum, causam accessionis, finiatur accessio, si ambitus, & regio cutanea obstructa sint, & recipere nequeant expellenda excrementa, pelluntur à natura in partes internas, & tam grauia symptomata præter spem (vt mors etiam) superueniunt, & sic habitus corporis omni ingenio in putridis, & malignis febribus debilis reddendus est, & perspirabilissimus, vt recipiat excrementa mittenda, & incessans fuliginum putridarum creatio faciliùs transpiret, & per poros expulsa liberentur interne, breuiorque accessio reddatur.

Hæc methodus seruanda est in omni accessione; quia omnes fuerunt ferè vniformes, & potionibus refrigerantibus, & putredinem inhibentibus largiori manu vtendum est, cordique subuenientibus, erat enim nigra vrina interni incendij signum, & labores Pythionis intempestiui, cum tam erronea victus ratione, vstionem sanguinis semper machinantur, & atrabiliarium reddunt, & linguæ aiditas primi diei declarauit, & clariùs lotij nigredo. Quod si non fiat, colliquati pereunt, & tabidi, vt colliquatus fuit Pythion, cum vrina oleacea diei septimi, & sudure decimi, cum quo obiit. Inter potiones febribus ardentibus, & malignis idoneas, laudabilior est, quæ pulpam tamarindorum recipit, est enim gratissima, & sitim extinguit, putredinem coërcet, & ne serpat impedit, aluum sollicitat, res tam vtilis per has febres. Inter serapia celebre est ex acido citri paratum, aut lymoniorum, aut oxalydis, aut granatorum, endiuiæ, scorcionetæ, & borraginis, diluentur verò aquis buglossæ, oxalydis, cardui benedicti, condrilæ, & sonchi. Est aqua fragorum mirabilis, aut decoctum foliorum, & radicum eius, florum nimpheæ, foliorum oxalydis, & portulacæ, & florum cordialium, clarificetur, & aromaticetur puluere santalorum. Liquor acidus perlarum, ab Hadriano traditus *sectione vigesima sui Armamentarij*, celebris est, & omnem desiderabilem indicationem robotandi viscera, expugnandi venena, mitigandi ardorem febrilem, inhibendi putredinem certissimè complet, & verus est tot malorum antagonista, nitrum etiam vitriolatum eiusdem, & mirabile ad extinguendum ardorem, & inhibendam putredinem, & malignitatem febrium epidemialium, sic Authores commendant mucaginem seminis psilij extractam in aqua portulacæ, cuius ℥.j.ß. & seri lactis caprini ex aqua niuis extracti ℥.xij. succi citri acidi ℥.j. dilura, & frigida potio data, mirè contemperat, & aluum sollicitat, & feruidos vapores bilis putridæ reprimit, ne sursum ferantur, & delirium excitent.

In febribus malignis, & cacochimia biliosa implicitis, præsertim si ex prauo alimentu ortæ fuerint, potiùs quam ex distemperie calida viscerum, secta priùs venâ si cacochimia illam non prohibeat, securissimè datur medicamentum leniter bilem illam excrementitiam educens, & deorsum trahens, præsertim hoc tempore tot medicamentis, & tam securis gaudente, vt selectissima manna in sero lactis dissoluta, aut medulla recenti casiæ fistulæ, aut infuso rhabarbari in aqua cichoriæ cum syrupo regio solutiuo, & decocto violarum, florum maluæ, & vtriusque buglossæ; supernatat enim sua sponte humor ille, trahitur facillimè, & raro circa iecur non stabulatur, & habitat, quod lingua biliosa, vt fuit in Pythione, indicat, & æstuatio circa hypochondria certiùs notificat, quæ si ex affectu inflammatorio non oriatur, magnum auxilium erit illum humorem æstuantem, & anxietates intolerabiles creantem educere. Nec semper te terreat linguæ sicciras, vt communiter timetur, & horrida

A ad expurgandum putatur, sæpè enim bilis impacta in iecoris parte caua, siccat linguam, & sitim clamusam creat, & nullum auxilium securius eductione illius, leui expurgante ex nuper relatis, & nullum periculosius sectione venæ in hoc casu, quando sine affectu inflammatorio circa iecoris cauam æstuat bilis, in quo situ, sitim implacabilem suscitat, lingua redditur chlora, & siccitate exasperatur, quia tam vicina ventriculo, dicta symptomata inexcusabilia sunt, cum non leui anxietate ob exquisitum ventriculi tactum; nam grauioribus ventriculi accidentibus distinxit Galenus passionem iecoris cauæ, à læsionibus gibbæ. Falluntur ergo sæpè Medici, si ex linguæ siccitate, pallore, & asperitate, deducant semper sectionis venæ indigen-
B tiam, & expurgationem recusent, obliti inquisitionis situs, in quo bilis æstuans illa symptomata causat; Hippocrates *4. de victu acutor. text.* 4. in causo linguam siccam, asperam, atram valde, ventris morsum, sitim vrgentem, vigiliam, & delirium admittens, aquam mulsam aquosam ad satietatem consulit *text.* 5. & si os amarescat, vomitum consulit, & aluum sollicitare, & *text.* 7. si aluus non respondeat, expurgat lacte asinæ, quod consuluisse docet ibi Galenus, timendo calorem, & acrimoniam aliorum expurgantium, vnde si tam secura, & benigna vt modo dantur, darentur antiquè, imperaret non dubiè illa, ad expurgandum in causo, bilem inducentem tam grauia symptomata, & primo aspectu tam repugnantia expurgationi. Ex-
C purgat verò ob situm, in quo bilis habitabat, nempe in prima regione, antequam vasa secundæ regionis occuparet, quæ indicatio in casu à me adducto etiam vrget, quia in prima regione residet humor euacuandus, & sectione venæ extrahi repugnat, & periculum certum est, vt ad vasa trahatur, & sanguis totus inficiatur, & in ipsa extractione sanguinis, periculum non leue est incidendi in grauem syncopem, vt incidere solent, quibus bile in prima regione habitante vena secatur.

Ex dictis censeo hoc præceptum Hippocratis non fuisse à Vallesio doctissimo emedullatum, non enim expurgat Hippocrates, quia causo æger corripitur solùm, sed quia ex signis ibi relatis intulit causam eo-
D rum in prima regione residere, cui loco debetur directè expurgatio, quando si intra vasa secundæ regionis causa causi resideret, temerariè, & sine fructu imperaretur vomitus, & perniciosiùs, expurgare regionem illam cum aspera lingua, sicca, & nigra, & siti tam forti. Expurgat ergo tam leui medicamento ob facilem eductionem humoris ex loco tam proximo per vias communes: & quia in illo casu sectio venæ perniciosa fuisset vt docui, & omnino inutilis, nemo enim sine manifesto periculo, in febre in qua morsus molestus ventris, & erosio dantur, venam secabit, nisi planè constet ex secunda regione mordaces succos in ventrem mitti, & nullo modo pelli, sed ibi inculcatos affectum inflammatorium incipere generare. Verum
E si mordeatur venter, & doleat, & deiectiones sint pallidæ, & liquidæ, certius erit in ea regione causam mali residere, cui expurgatio leuissimo expurgante debetur, quia nullum aliud auxilium adæquatum esse potest, & facilè illo extra reiicitur, & ex oris amarore rursus infert Hippocrates circa ventriculum humorem residere, & sic vomere præcipit, & aluum subducere, & si opus sit, expurgare lacte asinino, quia tempore illo aliud expurgans securius in causo non inueniebatur.

In febribus tam exitiosis rarissimum est non dari in parte aliqua interna affectus erysipelaceos, aut ardorem insignem à quo accessiones foueantur, & repetant, quæ sollicitè inquirenda est, vt ardori, aut obstructioni, aut affectui erysipelaceo, post euacuationes totius idoneis auxiliis occurramus, aut cucurbi-

ſcarificata extrahamus excrementa imbibita in illo membro, ſi ſitus illius ſcarificationi idoneus ſit; & ſi forraſſis non ſit, deobſtruentibus, & attemperantibus ſimul diſpoſitionem præter naturam illius reprimemus. De reliquis auxiliis roborantibus cor, & cerebrum, ne recipiant tam facilè excrementa totius, aut ſi receperint, ab eis faciliùs ſe expediant, non eſt vt agamus, cùm tam communes indicationes, & deponendi alui excrementa neminem latere poſſint, ſemper tamen timebitur in febribus huiuſmodi, in quibus deliquia illa, & vocis paralyſis, cum tam exceſſiuo frigore extremorum ordinarè reperiunt, & cum tam certo periculo vitæ, eſſe focum putredinis cordi nimis proximum, & quando in fine augmenti, & in vigoris prima parte tota materia collecta, in acceſſione caloris feruore attenuatur, & rarefit, ſuffocari vitale calidum, & opprimi compreſſione, & denſitate præternaturali, & non influendo, vt antea docui, exanimari, & mutum fieri ægrum, donec reſoluta parte excrementorum opprimentium, reuiuiſcat calor, & ardeat de nouo, vt Pythioni contigit, niſi vt inſinuaui, obſtructus corporis habitus, nequeat admittere attenuata excrementa, & natura portionem aliquam in partes cordi, aut cerebro proximas impetuosè reiiciat, dicta ſymptomata excitans. ſubitò cuilibet cauſæ occurrendum eſt, vt docui, & in ipſo paroxiſmo epithemate cordiali reſoluente, & odoribus vitalem calorem reficientibus, cor deonerandum, & cerebrum etiam, & in cordis oppreſſione ſuffocatiua magni vſus eſt cucurbita ſupra arteriæ magnæ regionem in latere ſiniſtro ſub mamma cum multa flamma applicita, à cuius ablatione oleo Mathioli vnges cum modico camphoræ cordis regionem, aut butyro naphæ cum puluere diambræ, faciemque irrorabis vino generoſo, & aqua naphæ, & per cubiculum ſimiliter aër totus vaporibus implebitur, vt inſpirando trahatur cum aëre ſpirituum materia, & quod ſimul reſolutioni opprimentium ſuccurrat.

Illud verò ſciendum eſt multum intereſſe diſtinguere, ſi febris ardens vſtione, aut putredine creetur, nam vſta vt docuit Valleſius, non coquuntur quia coctio putreſcentiæ contrariatur non vſtioni, ſed vt putreſcentiam cohibet coctio, ita vſtionem attemperatio, & poteſt deduci ex ſummo Dictatore 4. *acutor. text. 5.* conſulente, dandam eſſe mulſam aquoſam cauſone oppreſſis, quantam bibere voluerint, aut aquam. Conſtat verò non potuiſſe Hippocratem conſulere dandam eſſe aquam, aut mulſam aquoſam ad libitum ægrotantium, ſi daretur vt cibus ſolus, vt malè expoſuit Valleſius, nam de cibo nunquam dicitur, quod poſſit dari quantum ſumere voluerint, eſſetque præceptio practica periculoſiſſima: nec minùs impropriè aqua ſola cibus appellari poteſt, cùm ſit extra omnem ciborum rationem, cùm nihil alimentoſi participet, & ſit ex propria natura ſimpliciſſimus potus. Galenus verò dixit, quod qui librum illum ſcripſit, mentem Hippocratis meliùs intelligens, cauſo laborantibus quantum placet bibere concedit, videtur tamen expoſitio Galeni coarctare doctrinam Hippocratis de ſola mulſa aquoſa illum interpretando, & nullo modo de aqua ſola, velut ſi non præcepiſſet aquam ſolam dandam eſſe. Opponitur quidem litteræ textus, qui ſic legitur, *Huic aqua mulſaque cocta, & aquoſa, quantum voluerit bibendum dabis.* Nec admitti poteſt expoſitio Valleſij dicentis quod loquitur ibi Hippocrates de illis, qui ſola aqua, aut mulſa poſſint tranſigere vſque ad iudicationes, cum nihil pernicioſius imperari poſſet in cauſo orto ex longo itinere, & ſiti longa, à quibus reſiccatæ venulæ, ſeroſas, & calidas fluxiones trahunt, vt ſola aqua eſſet danda, quæ nec materia ſpirituum eſt, nec cibi aliquid continet, dicente Galeno, quod aqua nec extrinſecùs occurſans, nec intus ſumpta apta eſt ſolidas partes humectare. Ego vero (vt ſæpe inſinuaui) conſulens Hippocrates, vt detur aquæ, aut mulſæ aquoſæ quantum voluerit bibere, intendit tanta attemperatione permutare cauſonem in febrem frigidam, vt docuit Auicenna proprio capite, eſt enim generoſi Medici febrem in prima inuaſione colliquantem, & vſtiuam ſe inſinuantem extinguere ſtatim, & in aliam minoris vſtionis mutare, quod ſecuriſſimè fit in febribus ab vſtione creatis, quarum diximus quod ſit certius remedium attemperatio, non coctio; & ſic coctio ſperanda non eſt, vt non ſperauit Hippocrates, ſed præcepit tam clarè bibendum eſſe quantum voluerit in quolibet tempore, in quo aqua, aut mulſa aquoſa datur vtiliter.

HIST. PHRENETICI.

Phreneticus qui primò decubuit, vomuit æruginoſa multa, tenuia, febris horrida, multus ſudor continuus per totum, capitis, & colli grauitas cum dolore, vrina tenuis, anæoremata pauca, diſperſa, non ſubſiderunt, ab aluo autem ſtercora emiſit; febris acuta, ſudauit, non intermiſit, palpitationes per totum corpus, nocte conuulſiones: tertiâ exacerbata ſunt omnia: quarta mortuus eſt.

IN hac Hiſtoria ſequor Mercurialis lectionem, vt veriorem in duobus, & in die mortis, & quòd illa dictio, *non ſudauit*, ſit malè poſita, & ſuperabundat, aut quod fuerit malè tranſlata, vt ibi exponit, & meritò: nam ſiue intelligatur quod æger hic ſudauit ſolùm per totum diem in capite, & collo, vt putat Valleſius, abſurdum eſſet dicere referendo eundem diem, & quæ in eo euenerunt, *non ſudauit*; eſſet enim clarum mendacium, & tenebatur Hippocrates ſeipſum exponere, ne vt mendax, aut obliuioſus damnaretur. Quid dicat Phrigius non teneo, nec meo iudicio perceptibilis eſt eius doctrina. Cenſet Valleſius ſequendam eſſe lectionem Galeni, & aliorum, dicentem fuiſſe mortuum die tertia; Marinellus verò, Mercurialis, & Cornarius die quarta fuiſſe defunctum ſcripſerunt. Moueor hoc veriùs eſſe quia in ſecunda acceſſione ſperanda ſunt grauiora accidentia eo tempore in quo in prima moleſtarunt; fuit verò moleſtia maior, & periculoſior, quando ſine voce die ſecundo poſt delirium tumultuoſum, & peruigilium, exanimatus videbatur, & per totum corpus palpitabat, & id ita contingere quotidie experimur, mori nempe ægros in acceſſionum tempore, in quo plus natura opprimitur, qua conſideratione putauit Aëtius, non ſolum diem certum, ſed horam mortis poſſe à Medico prædici.

Aliud inuenio in relata hiſtoria notabile, nempe quod vomitus æruginoſus fuerit multus, & tenuis, quod mihi difficillimum videtur, ſi de bile æruginoſa intelligatur, quæ cùm tam inſignem vſtionem bilis ſignificet, eſt humor ille æruginoſus, ſyncerus bifariam, & quia ſolus euomitur, & quia ſine ſero, hoc enim in vſtione ipſa, quia bilis naturalis in æruginoſam vertitur, neceſſariò conſumitur, & vt conſumitur, neceſſariò craſſeſcit. Ob hoc amplector vt certiorem verſionem Phrigij, qui non æruginoſum, ſed virulentum vomitum fuiſſe, tranſtulit, & hoc Galeni expoſitioni videtur conformius, putantis venenoſam fuiſſe huius phrenetici cauſam, cuius malignitas, virulento vomitu melius quàm æruginoſo exaggeratur, &

innui

innuitur, nam si æruginosus color est via ad nigrum, & hic non putatur necessariò venenum, minus censebitur viridis.

Hæc historia fauet nostræ doctrinæ, quam vt nouam in expositione præcedentis adduxi, esse nimirum perniciosum signum, decretoria cum morbi initio identificari, & esse velut delirium naturæ, & motum prauum incipere ab euacuatione, cum qua finiendus est morbus; estque in Galeni doctrina motus prauus, quia erroneus, cum priùs retinere, deinde coquere, mox secernere, & tandem expellere debeat: in casu verò historiæ incipit expellendo, & multum, quod est error insignis, & indè tam acutus, & desperatus fuit morbus. Quis morbus fuerit, nondum constat, veram phrenitidem fuisse omnes Expositores fatentur, & rigorosè sentit Vallesius, vt ex eius lectione constat. Ego verò modum loquendi Hippocratis, & symptomata omnia sollicitè considerando non fuisse veram phrenitidem suspicor, sed habuisse febrem malignam non pendentem ab affectu inflammatorio cerebri, sed hoc per consensum patiebatur quando delirabat, vomitus enim virulenti, tenues, & multi, horrores assidui, sudor abundans, & deiectio multi stercoris, & affatim, repugnantia sunt suo modo phrenitidi veræ, quæ intenso, & indesinente delirio, omnes expulsiones obscurat, & delet, ob attentionis, & sensus tactus defectum, iuxta decretum Hippocratis *aphorism.6. sect.2. Quicumque* (inquit) *aliqua parte corporis dolentes, dolorem non sentiunt, iis mens ægrotat.* At phreneticus ille de dolorifica grauitate capitis, & colli, querulus erat, res à phrenitide vera, alienissima, in qua nec fames, nec sitis ægros fatigat, etsi sitiendi causa validissima sit, ob fluidi humidi ingentem resolutionem, nihilque inuenitur in verè phreneticis, quod corpus non siccet, motus nimirum animæ, & corporis assiduus, & tumultuosus; vigilia superflua, quam voracem Hippocrates appellauit, quia insolentem substantiæ nostræ dissipationem continenter machinatur. Lotium, & stercora retinent, quia ob sensus defectum, molestiam eorum ignorant; æger verò huius historiæ, lotium petitum concessit, & stercora multa, & affatim reddidit, cibos, & potum admittebat non dubiè, quod si non fecisset, vt res tam necessaria, notaretur, & narraretur ab Hippocrate, vt narrauit de aliis non sumentibus cibum.

Dices, si omnes relatæ operationes deficiunt in verè phreneticis, quia delirant, & æger huius historiæ delirabat multum, & nihilominus illas exercebat, non infertur rectè, quod phreneticus verè non fuisset, aut danda est alia causa à priori, ob quam verè phrenetici non sitiant, non famescant, nec excrementa vesicæ, & alui deponant, & alia tormenta non sentiant. Rectè dubitas, & est solutio facillima, nam verè phrenetici, aut fiunt inflammato cerebro, iuxta opinionem antiquam; aut in omnium doctrina inexcusabile est, quod cerebrum, aut eius membranæ sint putredinis focus, in quem fluxio tentat directè vt vera phrenitis creetur, sicque humores causantes phrenitidem recipit cerebrum sub integra humorum corporatura, à qua non solùm obstruitur, & apostematur, sed alteratur validissimè, quia illi immediata, & sub forma densiori; quæ duæ conditiones potentissimæ sunt ad peruertendam, & destruendam temperiem rectæ rationis. Fuliginosum etiam excrementum à putrido humore incessanter insurgens, detinetur etiam incarceratum in locis cerebri obstructis, aut inflammatis, à quo assiduè alteratum, & intensissimè, intensè cum aliis causis delirare coget, vt nihil sentiant, nec iuxta leges naturæ, & rationis quidquam operentur; delirantes verò per consensum audire solent, attendereque interrogatis, & obiecta naturaliter molestantia, si intensius quam per bonam valetudinem immutent, quia augentur, percipiuntur ab eis, & expelluntur, quia vapores, aut fuligines solùm recipiunt non peruertentes tam fortiter cerebri temperiem, vt omnem sensationem molestantium obscurent, & operentur multa rationi consona admonitis aut ex seipsis.

Censeo igitur febrem huius historiæ fuisse malignam, & acutissimam, ex serosa materia, & virulenta; ortam meo iudicio ex eduliis succi praui, siue radices, siue fructus fuerint, quorum propriissimum est sero, & maligno ex se vasa replere, quibus dum superuenit putredo, aut vitio, pestilens febris, & exitiosissima creatur, insuperabilis à natura opere coctricis virtutis, quia serum illud coqui repugnat, vt repugnat crassescere, & quia mobilitate sua nunquam quiescit, nec adhæret vt coquatur, putridus enim ichor ille malignus calore violento totus euaporatur, estque tam molestus naturæ, vt velut turgens, & summè inquieta, & lancinata expulsionem illius indesinenter, & constanter procuret, velut vlcerosa lassitudine totius corporis stimulata; hanc veritatem statim publicarunt biliosa, virulenta, multa, & tenuia primo morbi insultu vomitione extra corpus expulsa; suadet etiam febris proprietas, erat enim horrifica, ob mordacem, & venenosam fuliginum, & seri proprietatem, sic naturæ aduersam, vt quando extra vasa per corporis ambitum pellebatur, sentientes partes sic vellicabat, & offendebat, vt sine horrore, & concussione contactum illius ferre non possent, tum fugiendo contactum, & vicinitatem, compressæ, tum vt non permanerent, concussæ. Confirmat etiam sudor copiosus primi diei, & vrinæ tenuitas, copiam serosæ & beneficæ substantiæ, qua totum corpus erat imbutum, sudoris diaphoretici, & mortalis quando inflammatur, certissima causa, & febrium syncopalium origo inconcussa, & stabilis, sæpè enim obseruaui in febribus istis sudore diaphoretico, aut syncopali occidentibus, serum cum sanguine exiens, corruptum fuisse, & praui coloris, & occasio sudoris illius perniciosi, vt signum, & causa à me putabatur. Signum clarum est: causa perspicua satis, quia poros dilatat, & recludit, spiritus omnes extenuat, madore retentricem debilitat, acrimonia, & malignitate expultricem sollicitat, alimentum totum inquinat, & spirituum corruptione coctioni fælici obstaculum est, & expultrix per totum inquieta pro serè tam maligni expulsione, simul cum illo spiritus reiicit, sicque tam breui virtutes fatiscunt in multo sudore, vt in copiosa simultanea puris, aut aquæ extractione.

Sic debilitata in primo die natura, & deliquio oppressa, voce, & sensu priuatus phreneticus die secundo summo manè apparuit, & sudore diaphoretico inundatus cum acuta febre, palpitabat toto corpore, mox per noctem conuellebatur, in tam continua, & desperata pugna, natura morbo succumbens, impotens ad loquendum erat, velut resoluta. Nec retulit Hippocrates, si vox restituta fuit, videtúrque probabilius cum deliquio illo vsque ad mortem permansisse, & fuit præsagium Hippocratis 1. *prorrhet. text.29.* & in locis prænotion. dicentis: *Palpitantes toto corpore num muti moriamur?* Ego verò per palpitationem totius corporis, non illam à flatibus ortam, vt Phrigius, intelligo, nihil enim febri acutæ, & multo sudori implicitæ, repugnantius, quàm flatuum tanta copia, vt totum corpus palpitare, quia flatibus plenum, possit; imò à doloribus flatuosis liberantur breuissimè, superueniente sudore. Erat ergo palpitatio illa motus creberrimus, & inæqualis arteriarum ad expellendam oppressionem serosæ, & malignæ

substantiæ, cuius ingens copia arteriis colligitur si in corpore abundet, trahitur enim facillimè assidua earum dilatatione; estque serosæ substantiæ expurgatio per tenes copiosissima, ob quam arteriâ amplissimâ ornantur, vt sanguis arterialis à tanto sero liberetur: quod si de vera palpitatione intelligi velis, non censeas à flatibus fieri in casu historiæ, totum corpus occupantibus, sed à sero illo maligno, & acerrimo, cuius partiunculæ acriores, & subtiliores partium, expultricem irritantes, occasio fuerunt, vt corporis habitus palpitaret. Nec teneas veram palpitationem à solu flatu fieri, quicquid Galenus doceat, sed à serosis excrementis, & prauis, in exhalationes, & vstilagines exiguas discretis, maiores tamen, quàm in vlcerosa lassitudine; & hoc symptoma præcipuè contingere potest in casu historiæ, si in extrema debilitate, cutis infrigidetur, vt densata exhalari serum illud malignum liberè non permittat, sicque cutis palpitatio percipiatur, quod satis difficile est, vt credam per palpitationem intelligi posse motum illum, quem Barbari *iectigationem* vocare solent, per interualla molestantem; & est motus velut vibratiuus, & satis sensibilis partium, quando nerui irritantur à corporatura praua succorum, diuisa tamen in crassiores portiunculas, vt à motu conuulsiuo solum discrepet. Quod iectigatio sit maior, & vehementior multò, & per longiora interualla repetens, nuncius conuulsionum malignarum creandarum à cerebro, vt in epylepticis experimur, & in hystericis accessionibus hæ iectigationes passim inueniuntur, præsertim quando semen virulentum author illarum est: & quando refert Hippocrates totum corpus palpitare, non teneas totum simul id necessariò pati, sed per interualla artus vibrari, modò manus, modò crura, modò caput, modò corpus medium, à quibus iectigationibus, & palpitantibus motibus, timetur meritò, & certiùs mors, quàm si à flatibus palpitatio vera, vt Galenus censet *2. prorh.* crearetur, cuius expositio chimerica potiùs quàm vera mihi videtur, vt muti moriantur, qui flatibus palpitant; est enim cutis affectio aërea, non partium internarum, aut principum, nec suis principiis stat, cùm semper docuerit, non posse flatus creari sine calore mediocri ex humida materia; calor verò ille musculorum, laryngis paralysim, vt mutus palpitans reddatur, creare repugnat. Tepor expositionis suæ detegitur facilè, quia à vocis carentia recurrit ad aliud principium à quo palpitatio creatur: hanc à flatu, & calore mediocri eleuato, priuationem vocis à frigore paralyticante fieri docet loco allegato, cum esset probabilius à flatibus fieri posse: ergo Hippocrates ab eadem causa, à qua fit palpitatio, vult timere mortem media mutitate, hanc verò nunquam plus licet timere, quàm quando humores maligni per corpus vagantes, iectigationem iam dictam in artubus causant, irritantur enim partes neruosæ per totum corpus, quæ in cerebrum se exonerant facilè, ob communionem, & rectitudinem, vt sicut ex motibus conuulsiuis præsagit Hippocrates deliria, sic præsagit ex palpitantibus motibus, & iectigationibus mortem media aphonia. Et sicut non est perpetuum delirare à motibus conuulsiuis, sic nec mutos perire à iectigantibus motibus, vt moriuntur conuulsi ex cerebro, & fuit hic phreneticus occisus, & propterea posuit Hippocrates particulam dubitantem; quia possibilitatem, non infallibilitatem mutæ mortis pertimuit.

Et quod palpitatio totius corporis huius ægroti à flatibus fieri non posset, constat, quia præterquam quod motus ille cutaneus paruissimus, & breuissimus est, solùm potest percipi, si summa attentione partes denudatæ contemplentur, quod in ægrotis impossibile est, & nunquam visum. Si verò ipse narrabat totum corpus palpitare palpitatione Galeni, iam non erat phreneticus verè: videtur ergo certius fuisse iectigationem concussiuam membrorum modo explicato, quæ sensibilis est, & à Medico perceptibilis, etiamsi coopertus æger existat, & hæc est quæ mortis mutæ author esse potest, quia turget materia per partes neruosas, & decubitum in cerebrum semper machinatur, præsertim si collum, & caput in morbi initio dolor fatiget, vt huic ægroto contigit; nam si verus est aphorismus, quod si ante morbum aliqua pars doluerit, ibi morbus firmatur, certior erit, si in eius initio; quia quod ibi longius timetur, proximius est, quia iam adest morbus; in quem sensum *in coacis* legitur; *Colli dolor in omni febre malus, pessimus autem vbi in metu æger est, ne insaniat.*

Curatio Phrenetici.

TAm inopes consilij Mercurialis, & Phaigius, præsentis ægri medelam scribunt, vt videantur penitus obliti subiecti, quod curandum suscipiunt. Sanguinis missionem sine examine consulunt in homine virulenta multa, & liquida euomente, & biliosa simul, cum horrore continuo, & sudore diaphoretico inundato, & in sensu Vallesij, syncopali, suo modo, quia circa caput, & collum, tam vituperatus in prognostico opere, qui virium exolutionem semper intendit, & fabricat, & in initio diei secundi fuit consequutus, iam sine voce exanimatus æger apparens. Quod fuissent consilij inopes in complicatione tam ardua, cuilibet, etsi doctissimo contigisset, verùm tam graues indicationes complicatas, & pugnantes silentio inuoluere, & sine examine relinquere culpabile est, neque excusationem admittit non consulere quid in casu tam arduo sequendum erat.

Certè in hoc tam difficili argumento, quodcumque auxilium magnum in primo die occasione carebat, nam vomitus copiosus, virulentus, & biliosus simul, erat non dubiè euacuatio idonea, quia materiæ veneficæ, quæ si cohiberetur, esset internum venenum, & impedita pelleretur in partem internam, & fortasse subitò occideret. Horror continuus fuit nuncius sudoris copiosi; vt solet rigor in ardentibus febribus sudorem præcedere, & inde pessimum signum cum sudore illo, quia quilibet solet esse febrium ardentium iudicatorius, & apparere in primo die, perniciosum est, vt in historia Pythionis docuimus. Hic sudor si fuit (vt videtur certius) totius corporis, diaphoreticus erat ob inflammationis vehementiam, vt *5. prognost.* docuit Hippocrates, si verò caput, & collum tantùm occupabat, syncopem minabatur, aut virium insignem languorem. Erat ergo transacto primo impetu omni arte reprimendus, syncopem, aut deliquium promittens. Si verò totum corpus mundabat, moderandus erat, & non reprimendus subitò, quia est periculosissimum reprimere primum naturæ impetum, si illo multam materiam reiicere iam decreuerat, eodemque timore te terrere debet, sicut si angina, aut parotis intrò verteretur, & si in sudoris retrocessu aliquid vtile inueniatur, nimirum caloris vitalis tutela, quo sudor diaphoreticus imbutus est, & mortem accelerat si permittatur, quo commodo retrocessus anginæ & parotidis caret, & est ob id periculosior.

Auxilia externa sudorem reprimentia nota satis sunt, vt in cura febris syncopalis minutæ, & colliquantis sudore, abundè scripsimus: internè verò in diaphoretico imperanda sunt feruorem reprimentia, & incrassantia, vt syrupi de agresta, succo cidoneorũ, granatorum, rosarum siccarum, & præ omnibus de portulaca, qui attemperat, incrassat, & mordacitatem virulenti seri, & biliosi mirè obtundit præsertim si pulueribus crystalli præparatur, margaritarum, & electarij de gemmis admixtus propinetur, cum decocto

folio

foliorum centinodiæ, sonchi, oxalydis, & arnuglossæ, albumine oui clarificato, & santalorum alborum aromaticato, quod remedium frigidissimum si virtus ferat, concedes, & reiterabis pluries, si sudor ab eius potione moderetur, & incendium viscerum tepescat; hoc enim præceptum nouum (vt reor) ex nobis accipies, nimirum non esse aliam viam occurrendi mortali, & exitiosæ proprietati morborum securiorem, quàm in primo impetu (si per artem fieri potest, ad aliam naturam permutare.) Sint duo exempla Auicennæ & Galeni, hic torridum marasmum arte irremediabilem, docet esse permutandum ad frigidum, quia ille siccitate irremediabilis factus iam est, vt senectus: verum quia calor siccat, & mortem accelerat, corrumpit calorem siccantem frigido balneo, vt marcore frigido, (si mori necesse est) & breuissimè calido duret æger amplius, & vt ipse dicit, habeamus quem curare possimus, vita longiori balneo frigido lucrata, Auicenna verum causum colliquantem, & marcorem, aut breuem mortem machinantem, consulit, vt potu gelido ad satietatem, permutemus ad febrem frigidam, sicque calorem breui occisurum extinguit, & Galenus, meliùs (inquit) est incrudare phlegmonem, quàm sinere ægrum in hecticam labi. Eodem ergo exemplo, huius phrenitici morbus tam celerem interitum promittens, permutanda erat in prima accessione, si vstione diaphoreticum sudorem ciebat, vt est probabilius, potionibus gelidis crebrò reiteratis. Et quia acribus, & virulentis ichoribus scatebat, contemperatio indicabatur antidotis malignitati occurrentibus, & quia spirituum dissipatio insignis cum sudore erat, odoribus frigidis, & feruorem sedantibus instaurandi erant, vt cibo optimi succi cum succo citoneorum, agrestæ, aurantiorum, & citri.

Hinc intelliges Galeni doctrinam, imperantis cibum pleniorem in humorum corruptela 1. *aphorism. text.* 1. contra Hippocratis oraculum; *Non pura corpora quantò magis nutries, tantò magis lædes*; Sunt enim corpora impura duplicia quædam, atsi sint impura, constante virtute satis firma, quia vitium sanguini arteriali, & in corde habitanti communicatum non est, ita vt non sit creandis spiritibus inepta materia; talia enim læduntur, si plus cibentur, quia cacochimia venarum augetur, & non indigent tanto cibo, quia ex sanguine arteriali, & cordis, idonea datur materia, vt creentur spiritus, quod clarè monstrat virtutis, & pulsus constantia, in quem sensum 1. *ad Glauconem*, præcipit, quod inedia imperetur, si virtus sit fortis, & morbus concoctioni sit contumax. Si verò corpora impura ob impuritatem in arteriis, & venis, careant idoneâ materiâ ad creandos vitales spiritus, pereunt inedia, & leuiori refectione, quia cibus moderatior corrumpitur faciliùs à prauitate humorum, & corpus indiget nouâ materiâ ex qua vberior copia spirituum creetur, sine qua correctionem prauorum fieri implicat, & in hac hypothesi datur suo modo morbus in inanitione, & defectu, quia in ordine ad viuens, idem est deficere idoneam humorum quantitatem, & cacochimiam, & impuritatem tantam in sanguine vtroque, vt nequeat natura ob defectum bonæ materiæ necessariæ, spiritus creare ad virium constantiam, & talia corpora indigent cibo pleniori, vt regenerentur vberiùs spiritus, & vitium sanguinis contemperetur, vt teneas imperari cibum pleniorem, sed medicinalem, de quo non verificatur necessario aphorismus; *Non pura corpora quantò magis nutries, tantò magis lædes*, sed de cibo non emendante sanguinis distemperiem, quæ cibum corruptura est: cibus verò medicinalis quia contemperat, & reficit, sine noxa augetur, quia attemperatione corruptio impeditur, & virium refectione aucta, cibo pleniori coquuntur vitiosa.

Si verò sudor syncopalis sit, & non diaphoreticus, A difficilior est permutatio in aliam naturam, quia remedia eam permutationem intendentia, debent esse magna, & vires robustas requirunt, quibus orbantur dispositi ad syncopem sudore syncoptico. Est verò cohibendus statim sudor, & incrassandi moderatè humores, & venenosa proprietas alexipharmacis castiganda. Cor exterius firmandum, aër cubiculi refrigerabitur, nunquam tamen quietus permittendus, sed assidua flabellatione agitabitur, nullum enim remedium efficacius inuenies ad moderandum sudores, qui detergendi non sunt, vt imperiti cum vulgo assiduè consulunt, nam vt plus detergitur, plus sudor mouetur, quia pori recluduntur ipsa abstersione, & aqua ibi infrigidata repellens auxilium, & obstruens, seu densans redditur, albumina ouorum recentissima, curiosa agitatione, & ver- B beratione attenuata, crebrò sumentur, mirè enim feruorem internum reprimunt, & sudoris materiam mordacem incrassant, & emulcent. & si interna vasa oblinire desideras, decocto centinodiæ, foliorum plantaginis, & caudæ equinæ, fumentur, aut mucilago seminis psilij recentis cum puluere boli armeni orientalis cum decocto foliorum coronopi, sonchi, radicum quinquefolij propinabitur, & syrupus factus ex decocto caudæ equinæ viridis est singularis ad firmanda viscera, & retentricem virtutem, qui permistus cum syrupo corallorum, puluere electarij de gemmis, & aliquo decocto ex dictis, magnum auxilium erit, præsertim si cum aqua pluuiali deaurata, aut chalybeata bibatur.

C Hoc serum virulentum, quia incoctile, & veneficum, statim sine mora expurgandum est, quia desperatas febres semper creat, & acutissimas, éstque occasio arripienda, quæ breuiut se obtulerit, nam in morbis tam acutis, & celeris motus, & periculi, & tot symptomatis oppugnantibus, raro bis se offeret occasio expurgandi ob virium celerem lapsum, & accidentium complicationem; & hoc vtile inuenitur hoc casu, quod præparatione non indigeat ob nimiam tenuitatem. Si se obtulit occasio in hoc ægroto, non potest clarè ex historia inferri, quia si manè diei secundi fuit mutus, & vocis priuatio ex debilitate fuit orta, non inuenitur quando potuit dari medicamentum expur- D gans, quia à vocis ablatione sudauit sine intermissione febris, post sudorem, cum palpitatione totius corporis, & conuulsionibus, symptomata expurgationi aduersissima, quia natura tam inclinata ad mittendum in cerebrum, & delirans, probabilius est expulsura ad illud quicquid medicamentum commouerit, præsertim in deliro non sentiente excrementorum motionem, nec capaci ad determinandum certè instrumenta naturalia per secessum expulsura quæ commouit medicamentum. Quod si semel datum non expurgetur aliquid, clystere etiam expurgante, aut suppositorio acriori, inclinanda est natura, & sollicitanda deorsum: ante tamen quàm detur expurgans, vngendus est totus venter inferior butyro suillo non salito, cum liquamento axungiarum recentium, oleo amyg- E dalarum dulcium, & violaceo, éstque non leuis præparatio si ante exhibitionem expurgantis ex oleo dulcissimo communi clyster impetetur, aut ex solo oleo violaceo.

Medicamenta serosos humores expurgantia si sint ex leuioribus, inutilia censeo ob multas rationes; debent ergò dari, quæ in parua quantitate multum edoceant, quia tractione fortissima est opus, & calor medicamenti dati in parua quantitate timendus minùs est, & actuatur faciliùs, semperque delirantes in pauco sunt decipiendi si possibile est; hoc præstat scrupulus, aut drachma semis, aut scrupuli duo radicis anthoreæ in iure, aut mulsa diluta, aut vino lymphato: sed hoc minùs conuenit ob delirium, & febrem, verùm dandum si alia delirans recuset, aut cum saccharo

formetur tabella, vtiliterque dabitur in vncia mellis rosacci Persici: flores siccati malorum Persicorum, aut malorum cotoneorum securissimi sunt, præsertim si cum sero lactis sumantur: celebris est radix cucumeris agrestis à granis quindecim ad semidrachmam, debet esse sicca non recens extracta, dabitur in aliquo liquore ex antea propositis, sed securius remedium est succus foliorum plantaginis depuratus, qui teste Plateario, serosos humores expurgat, & est ex auxiliis, febrem fugantibus, non solùm frigiditate, sed proprietate sua, & dabitur vtilissimè, & sine periculo cum sero lactis, aut iure, aut mulsa, cum qua febres eradicare docuit Mizaldus. Excellens est remedium ex gutta gummi paratum, expurgat enim aquas serosas, & serum biliosum salsum, & feruidum, tenuioresque humores abundè, & sine naturæ concussione extrahit, sumuntur grana decem, & cum syrupi regij solutiui ℥.j. ß. & aquæ violarum ℥. ij. ß. potio paratur, aut in iure dissoluitur semidrachma cum guttulis de acido citri, aut limonis, vel spiritus vitrioli, si robustus sit æger, si minùs robustus sit, grana decem, aut duodecim, in sero lactis soluta cum puluere cynnamoni danda sunt.

In febribus malignis mortem machinantibus sudoribus diaphoreticis, aut syncopalibus, cauendus est vsus cucurbitarum, & oleorum laxantium, & aperientium, præsertim fugiendus in dorso, nam partibus inferioribus quando raptus ad cerebrum, & cor timetur, non erit præter rationem cucurbitulas ad retractionem affigere. Fugiendus similiter vsus lapidis bezoar, aquæ cardui benedicti, buglossæ, & cordilæ, & omnes stillatæ ob nimiam tenuitatem suspectæ sunt, vt & liquida omnia. Quia verò in diaphoreticis sudoribus causa esse putatur in secunda regione, inexcusabilis est potio liquidorum, vt penetrare, & distribui possit remedium attemperans ad locum, in quo humores, aut succi feruentes sanguinem, & humiditates serosas insolenter extenuant, vt sudore pellantur, ob id decocta consuluimus, potentiùs enim attemperant, & minùs sudorem mouent.

Illud mihi videtur probabile in his sudoribus syncopalibus, & diaphoreticis præcipuè, oriri nempe ex corruptione partis sulphureæ sanguinis, aut eius vstione, est enim inflammabilis nimis, & sanguinem violenter extenuat, & ad sudandum totum corpus strenuè disponit, vt disponunt omnes aquæ, & balnea sulphurea, est enim sulphur inflammabile nimis, extenuans violenter, & abstersorium strenuum, cuius flamma plus tenuitatis, quàm ardoris ostentat, hoc est, ob pinguedinem lentam ardet in se, magis quàm extra diffundatur, sicque interius incessanter extenuat, vt in pluribus ægris non sine admiratione obseruaui, qui cùm debiles satis essent, ita abundanti, & insolenti sudore inundabantur, vt videretur mihi esse in visceribus talis ignis proprietatem vt non extingueretur humore, sed foueretur potiùs. Et quia Spagyrici partem hanc sulphuream quodlibet mixtum, vt partem essentialem suæ constitutionis includere ex axungiis, & seuo, & pinguedinibus in viuentibus sensibilibus euidenter deducunt, & quia nullum mixtum inueniunt, nec metallum, ex quo oleum proprium non extrahant, sic asseuerantes sustinent, in sanguine humano dari non parum huius partis sulphureæ, & inflammabilis, à qua erysipelata, & aliæ efflorescentiæ excoriantes, & excitantes ampullas, vesicas, & interdum carnem, vt ignis verus, in carbonem vertentes quotidie creantur. Huius partis sulphureæ mitigatorium dum inflammatur, in doctrina Hippocratis, & Galeni inuentum non est, & ita esse experimentum suadet, cum tot pereant, & liberentur paucissimi, audiuique à Magistro meo doctissimo, curationem febris syncopalis sudore necantis publicè legente, dum librum artis curatiuæ ad Glauconem exponeret, vnicum tantum liberatum vidisse, cum esset iam senex.

HISTORIA CALVI.

Larissæ Caluo dextrum fæmur doluit repente, nihil ex his quæ offerebantur iuuabat. Primo die febris acuta, ardens paulatim corripuit neque comitabantur dolores. Altero die fæmoris remissi sunt dolores, febris verò increuit, implacidior erat, non dormiuit, extremæ partes frigidæ, multa vrina, neque ea bona reddebatur. Tertio fæmur desiit dolere, mentis alienatio, & turbatio, multúmque se iactauit; Quartò ad meridiem periit.

NVllus Expositor directè explicuit verba illa; *Primo die febris acuta, ardens paulatim corripuit.* Nos verò censemus quod statim cum dolore tam atroci cœpit etiam febricula leuior, vt solet per dolores tam graues quando incipiunt, & continuata putredine paulatim, seu sensim creuit adeò febris, vt ardens, & acuta primo die videretur, nec potuit primo insultu grauis esse febris, ob portionem ad fœmur expulsam, quia ad partem ignobilem, & à corde distantem, sine affectu inflammatorio illius, vt constat ex doloris totali euanescentia, quando reliqua symptomata tam grauia fuerunt, & mortalia. Habuit ergo dolor ille eandem prauitatem, vt signum, quam reliquæ excretiones in primo morbi ingressu tentatæ, & vt in prima accessione natura frequentissimè per acutas febres vomitum mouet, aut deiectionem, aut sudorem, ignorando has vias vt extra corpus irritantia truderet, portionem quandam in fœmur expellens, dolorem illum suscitauit. Iam itaque materia illa expulsa, mittebatur corrupta, alioqui dolor non esset tam atrox, nec tam validè sedationi resisteret, vt omnia remedia contemneret: censeóque contra Mercurialem, esse numerandos dies decretorios ab inuasione doloris tam grauis, vt numerantur in partu violento. nam vt hic ob doloris grauitatem, & molestiam, humores exagitat, & commouet, & febris est manifesta origo, sic dolor tam molestus fœmoris, & pertinax, eandem præternaturalitatem in sanguine causans vt partus, principium numerationis dierum criticorum esse debet, & certius, quia iam expulsa materia ad fœmur, contaminata, vt docui pellebatur, & vnà cum abscessu illo symptomatico febrem creare cœpit, sensim in ardentem permutatam primo die, & sic nobiscum sentit Vallesius.

Nec mihi placet Galenus, cum aliis Expositoribus putantibus, malignum fuisse quod dolor ille euanesceret, non remissa febre, sed maligniori reddita, cùm esset deterius dolorē perseuerare cum simili prauitate febris; nam vt quod esset deiectio, aut vomitus, aut sudor symptomaticus non est prauum in malignis febribus, imò eorum perseuerantia damnatur; sic doloris perseuerantia vituperari debet, quando complicatur cum febre maligna, & melius est obscurari, quia cessauit transmissio humoris maligni dolorem crudelem causantis; non enim in mea opinione cessauit, quia materia eadem quæ dolorem causabat, retrocessit ad inferiora sed quia expultrix cessauit, & resolutum fuit quod in fœmore dolorificum erat, nec symptomata maiora euenerunt, quia doloris causa in alium locum expulsa, fuit eorum author, sed quia febris erat mortalis, & pestilens,

&

& necesse erat cum suis symptomatis crescere, & maligniorem semper cum illis reddi, nisi censeas securius fuisse, quod dolor ille tam sæuus per totam morbi constitutionem perseueraret, quia portio humoris illum causantis mitteretur ad focum proprium febris, & hæc leuior fieret, quod est laudare omnes euacuationes symptomaticas, contra consensum communem Medicorum, si omnes vt signum sunt prauæ, & dolor abscessus symptomatici malignissimus, vt erat huius historiæ, totam farraginem remediorum contemnens; per exaggerationem enim crudelitatis illius retulit Hippocrates, nihil vt remedium contulisse vt sedaretur, sed remedium fuit resolutio humoris expulsi, & quies facultatis pellentis ad fœmur, multitudo enim excrementorum partium diuersarum in morborum principio, occasio est vt quælibet pellat vbi potest se exonerare, & quæ in fœmur reiecit portionem illam, potuit reiicere totum quod illam molestabat, & sic non esse signum prauum, doloris euanescentia; non enim erat fœmur febris pestilentis focus, nam ardentis febris nemo posuit fœmur vt focum, sed alius erat focus, & dolor fœmoris signum potius pestilentis febris, vt solet esse bubo in aliis, & in hoc casu solo potuit esse salubrius quod dolor perseueraret, donec tumor ingens apparuisset, quoniam obseruatum est in pestilentibus febribus liberari certiùs, quibus ingens bubo partes glandulosas obsedit, perire verò certiùs si patuua exitet.

Die secunda dolores videbantur remissi, sed febris increuit, ex quo deduxerunt Expositores, retrocessisse causam doloris, & sic cum minoratione illius febrem deteriorem fuisse; & est probabilius, dolores euanuisse, quia per aliam viam tentauit natura expulsionem causæ morbificæ, nempe per copiosam vrinam, & vt hæc, etsi abundans nullius fuit commodi, fuisset similiter nullius, si dolor fœmoris continuaretur, & læderet nimis vehementia doloris, vt hinc colligas, verum esse quod docui, non fuisse febrem deteriorem quia dolor euanuetit, sed quia erat deterrima, de quibus docuit Hippocrates, quarto die, aut citiùs occidere, si signis pessimis firmentur, vt huic Caluo contigit die secundo, aucta nimis febre, cum extrema inquietudine, & implaciditate, peruigilio, lotio copioso, sed malo, & quod deterius erat, frigore extremorum, quod rarò exitiosum signum non est.

Die tertio, inquit Hippocrates, cessarunt dolores fœmoris cum mentis alienatione, & turbatione insigni, multaque iactatione, quibus perseuerantibus, & vt est probabilissimum, crescente febre vsque ad diem quartum, & increuit secundo, & omnia in peius mutata, animam egit: mentis alienatio, vehementem perturbationem illius significat in Hippocratis doctrina, & delirium ferocius quàm in furore, vt ex aphorismo quinto *sect. 7.* constat, dicente, *A furore difficultas intestinorum, vel mentis alienatio, vel aqua inter cutem bonum:* & Galenus Expositor dixit; Quod si per alienationem mentis intellexit Hippocrates continuum, & vehementem furorem, iam nouit quendam à furore mediocri quo priùs detinebatur, fuisse liberatum superueniente continuo, & vehementi furore, idémque contingere, quod in morbis acutis in quibus vehementissima symptomata superuenientia, solent aliquando bonas crises operari, & nos etiam vidimus alium maniacum, qui in viridario domestico ficubus viridibus satiatus post diarrhœam ingestioni ficuum tam propriam furore tumultuoso oppressus, omne delirium discutiens rationem recuperauit. Nec censeo furorem illum continuum, & vehementem, esse solùm signum criticum & significate naturæ motum, & discretionem humoris atrabiliarij à reliquis, vt eo solo expulso sanitas sequatur, sed furor ingens, & tumultuosus, potest vt causa resoluendo humorem esse bonus, Bifariam verò contingere potest, & commotione orta ex continuo, & graui furore, & calore furore dicto superueniente resolui potuit humor, non enim est nouum ex passionibus animi tam violenter humores commoueri, vt morbi pertinaces soluantur subitò, & calore febrili paralyticus, & conuulsiones sanari. Quin imo & febrem putridam sanatam vidi superueniente diaria: laborabat duplici tertiana notha, illustris Comitissa de Saldaña mense Septembri, erat cubiculum multis fenestris ornatum, & viridarium pulcherrimum, situm totum cubiculi circundabat, & nocte prima (me inscio) fenestras aperiri iussit, vt ventilaretur cubiculum, & attemperaretur, flauit aër frigidissimus, vt in noctibus Autumni consuetum est, à quo constipata cute quando iam accessio tertianæ inclinauerat, accessio noua satis intensa cum summa anxietate præter spem inuasit, cum signis manifestis diariæ ex retentione calidi effluuij, à quo tota materia tertianæ nothæ resoluta, simul cum diaria eradicata fuit, quando causa tertianæ cruda omninò erat, & longam febrem meritò timebamus, non solùm ob temporis Autumnalis proprietatem, sed etiam, quia in octauo mense gestationis vteri erat. In hac illustri Comitissa aliud singulare obseruaui, incidit in febrem malignam post felicissimum partum ex animi ingenti tristitia cum summo periculo, paraphrenitica ferè per totum morbum: secundum rationem vngebantur partes consuetæ oleo Mathioli, & iam remissa aut ablata ex toto malignitate, perseuerabant accessiones, etsi leuiores: continua fuit vnctio oleo dicto, & ab illa tanta anxietate premebatur velut si oleo inimicissimo naturæ vngeretur; cúmque mirarer tantam anxietatem, & immutationem præternaturalem, occurrit doctrina admiranda Galeni *ex quinto simplicium*, vbi docuit alexipharmaca propria, esse semiuenena, & notat quod si in maiori quantitate dentur quàm conueniat ad superandum venenum, læditur vehementer corpus ab alexipharmacis: vnde intuli, si quando datur venenum, nocent alexipharmaca in quantitate excedentia, nocebunt semper si dentur, aut applicentur, quando venenum non datur; & inde quia iam malignitas febris in Comitissa euanuerat, lædebatur ab oleo Mathioli, quia non erat venenum cum quo pugnaturum erat alexipharmacum illud, tot scorpiones recipiens, vt optimum fiat, ex qua læsione deduxi, exquisitè & optimè fuisse præparatum, & nunquam securum esse si selectissimum sit, vbi venenum expugnandum non datur.

Partium extremarum frigiditas in perniciosis signis esse, publicum est, arguit enim aut caloris vitalis extinctionem, aut internum incendium viscerum, aut inflammationem trahentem ad se spiritus, & sanguinem, vt millies Galenus repetit, præsertim *septimo aphorism. text. 1.* dicente; *In morbis acutis frigus partium extremarum, malum*; Galenus meliùs scripsit dicendo, *in acutis, extremorum frigus non esse mediocre malum, sed casum satis extremum.* Turbatio illa, & iactatio multa oppressionem cordis significant, ortam ex malignis vaporibus, & fuliginibus, in qua, & suspiria multa, & angustiosa solent afflictionem cordis etiam ostendere, conantibus ægris veloci, & magna thoracis compressione onus vitales spiritus cordis suffocans, extra expiratione magna reiicere, suntque suspiria illa signum firmissimum, quod focus putredinis sit cordi vicinus, & ratò non sunt desperatæ febres, & breuissimæ mortis, quarum focus cordi proximus est.

Si tertio die fuit tanta mentis alienatio, inquires, vnde constabat dolores fœmoris fuisse sublatos, quando si adessent, sentiri cum tanta mentis alienatione implicabat? Fortè non delirauit Caluus vsque ad incrementum, & vigorem accessionis, & interrogatus de

dolore, respondere potuit idoneè, nullo modu dolere, antequam accessio inciperet. Videtur huiusmodi fuisse febrem maliguam ob multa, & quia pestileotis habuit ideam, ob vehementiam dolorum fœmoris, qui nullo auxilio mitigari permiserunt, & fuit tam celeris motus, & tam breuis periculi. Tum etiam, quia eius focus fuit cordi tam proximus, quo solo infortunio sine alia malignitate exitialis redditur qualibet febris, quamvis continua non sit. Tandem quia moucbatur per pares, nam die secundo habuit insigne incrementum cum magna inquietudine, peruigilio, extremorum frigiditate, & lotio multo non conferente, & noua accessio diei tertij occidit illum in quarto, in quo deterior pars accessionis inexcusabilis erat, vt fuit in secundo, vt veritas doctrinæ Galeni, ex 3. *de diebus decretoriis*, confirmetur, nimirum in motu febrium per pares in qoarto die aliquos perire, & multos in sexto; & inde inferes, quod præsagium Hippocratis ex 3. *prognost. text.* 2. scriptum, sit propriissimum febribus motis per pares, quod alio loco explicabo.

Curatio morbi Calui.

IN curatione huius morbi conueniunt Mercurialis, & Phrigius in sectione venæ, discordes sunt in loco ex quo sanguis extrahendus est. Phrigius brachiorum venam secat, Mercurialis in pede: hic timet si vena superna secetur, ne humor malignus sursum retractus, impetum capiat ad supera, & conuulsionibus, paraphrenitide, aut phrenitide pereat æger; qoam dubitationem, & periculum talis recursus sibi obiiciens Phrigius respondet, non solùm non impediri fluxionem ad fœmur, sed iuuari potiùs, quia natura potentior ad pellendum redditur, si deoneretur à sarcina illam opprimente, nam si debilis erat per aggrauationem, ablata parte sarcinæ reddetur fortior natura ad pellendom, quia crescit virtus, vt sarcina minuitur, & est sarcina minor. Vnde necesse est, vt sit agens fortius, passum verò minus resistens: sicque sequetur fluxio validior ad fœmur, & nullo modo retractio ad superiora. Ratio quidem chimerica, & quolibet Medico indigna, nam si depositio sarcinæ est occasio vt natura impetuosiùs mittat ad partem primò affectam, sequeretur in nulla fluxione ad partem principem, aut à qua vitæ periculom penderet, si augeretur fluxio, licere venam secare, quia mittet natura deonerata impetuosiùs, & magis quàm ante sectionem venæ, & crescet inflammatio. Nec obstat si dicas, crescere non dubiè, sed cùm sit minorata materia, fluet minùs, licet breuiori tempore, & erit per consequens inflammatio minor, licet citiùs acquiratur: nam, etsi hoc eueniat, tollis omninò alium effectum sectionis venæ, retractionem nempe, & inclinationem mittendi versus partem, & regionem in qua vena secatur, alioqui licitum esset, in pestilente constitutione secare venam brachiorum, quando bubo, aut carbunculus inguina possidere cœpit, quia impetuosiùs mittet & magis natura deonerata, ad locum affectum, & simul viscera, & cor, à veneno illo citiùs, liberamus bifariam, quia extrahitur immediatiùs veoenum viscera possidens, & illa mittent impetuosius deonerata iam per sectionem venæ, ad locum bubonis, quæ praxis peroiciosa meritò censetur, quia clarè impedit missionem ad infera, & retracto veneno occidit celerrimè, & crudelioribus symptomatis; & vt vindex erat accusandus sic operans, quam perniciem in Gallicis bubonibos seminauit Mercatos, & est communissima in multis locis cum magno ægrorum periculo, vt sæpè obseruaui, & in his est culpabilis magis suo modo, quàm in pestilentibus febribus, quoniam contagiosa seminaria in pudendo stabulantia, & externis partibus magis hærentia tra-

A huntur ad viscera intus, & cor offendentia syncopalibus sudoribus occidunt, estque crudele quando natura deonerare se ad inguines incipit, & à visceribus contagiosam materiam extus expellit, secando venam brachiorum, impetum, & inclinationem naturæ retrahere, & per totum corpus infectionem partium inferiorum disseminando, viscera, & totum contagiosa reddere cum exitio tam certo, vt pluries obseruaui, non solùm quando Medici sic consulebaot, sed etiam in nosocomiis, non admittentibus ex instituto ægros contagiosos, & ipsi ne pellerentur, contagium celaotes, venenosis accidentibus exanimati perierunt.

In hac controuersia, & in casu historiæ, securius censeo, in talo venam secare, vt Mercurialis suadet, & in malignis, & pestilentibus constitutionibus, B communior praxis, & plausibilior iam est, quia venenosa materia ad inferiora trahitur, & à cerebro, & corde separata, lædit minus, & expulsionem ad dictas partes principes, qua ferè semper malignæ febres occidunt, sectio crurum strenuè remoratur, & naturæ inclinationem prauam pellendi ad supera, ad contrariam, & securam regionem hortatur, & trahit. Sic Mercatus ex doctrina Galeni, aut Oribasij, & Sennertus *lib.* 4. *de febribus, capite* 11. & est conformis Expositoribus omnibus huius historiæ, totum periculum in recursu ad superiora ex fœmore priùs dolente deducentibos, quem retrocessum iuuare sectio brachiorum, impedire verò in talo, aut malleolis, solus proteruus negabit. Desiderium verò naturæ separandi venenum à corde, & cere- C bro, & ad longinqua pellendi, esséque malignum humorem expulsum, aperuit satis, & validè dolor tam acerbus fœmoris, & qoodcumque remedium mitigantium contemnens, & à tanto authore imperatum. Secabitur securiùs vena in crure non dolente, quæ inclinationem naturæ mittendi ad inferiora non suspendit, sed iuuat, & sphacelum, quem attractio totius cacochimiæ ad partem iam debilem cognitam inducere poterat, & timent contrariæ doctrinæ sectatores, validissimè præcauet, sicque in cruribus reiterabitur, donec totius plethoricà cacochimià deonerata, securiùs venæ brachiorum secentur, & à visceribus educatur venenum remanens, sine retractionis periculo, si priores sectiones crurum cessasse inclinationem naturæ D mittendi ad inferna declararunt, quia nec dolor, nec tumor malignus permansit. Accedit alia ratio validissima, quia dolor tam acerbus fœmoris, potuit pendere à praua cacochimia venarum primæ regionis, in fœmur se deonerantium, & id indicabat doloris atrocitas, orta ex prauis, & vitis excrementis, aut sanguine atrabiliario, qui vt melancholicus, illorum vasorum propriissimus est, in quo casu, saluberrima erit sectio inferior, vt perniciosa superior. Quæ consideratio, & distinctio à me solùm notata, magnæ considerationis esse potest, & contra Galeni, & omnium doctrinam in medela quartanæ explicui; & iam docuit experimentum, & fœlix curatio, rem inauditam scripsisse, & simul verissimam, & quia quæ ad salutem conferunt re- E petere permittitur, repeto rursus.

Galenus in cura quartanæ, docet, quod si secta vena sanguis inculpatus manet, sistatur fluxus, & sine tali auxilio curatio perficiatur, quod præceptum melancholiæ morbosæ medelam tradendo, iterum memoriæ commendat: si verò sanguis niger, & crassus exeat, fluxum permittit, & reiterato remedio quartanæ, & melancholiæ morbo aliis auxiliis soccurrit. Nos verò in cura quartanæ docuimus, quod si sectà venà superiori inculpatus sanguis fluat sine culpa chirurgi, aut passionis animi ægroti, aut deliquij, non liceat venam brachiorum secare, sed ad talum descendere conuenit, si necessaria sectio venæ putetur, quia potest esse occasio mali, in sanguine vasorum meserei, qui fœculentus, melancholicus, nigérque est ferè semper, & per

marisças

mariscas solet excerni, melancholiæque hypochondriacæ author esse consueuit. Hoc præceptum discipulus seruaos, in quartaoario adolescente, cui sectà venà sanguis inculpatus manauit, ad talos recurrit, & cùm sanguis melaocholicus exiret, sectionem reiterat, & sine aliis auxiliis eradicauit quartanam. Duo tamen notabis; sit primum, quod quaodo dolor intolerabilis in morbis malignis datur, & pars afflicta non tumet, sit cruciatus certior; causa est serum malignum exedens partem dolentem, qnod more veneni paucum in mole, & in virtute validissimum, illam lancinat, & erodit. Secundum est, raro dolores tam vehementes interius quando sedantur sine causa, sedati quidem, sed contingere, quia pars internè sphacelatur, & moritur, vt de non sitientibus in ardentibus febribus exitiosis, in historiarum expositione Galenus docuit; nec damnum internum, & iocipiens sphacelismus statim se publicant extus, quando locus læsus profundus in alto occoltatur, & carnosus simul est, vt est fœmur, & tam breui interitu non datur tempus, vt interna corruptio vsque ad externa serpens agnoscatur, vt de pure iam facto docuit Hippocrates, quod ob sui crassitudinem, aut loci in quo cootinetur, non innotescit; & clarum est, quod pus semper locum in quo stabulatur dilacerat putredine silente, dooec aut exterius se prodat, aut vomica tanta sit, & puris collectio, vt tactu perspicuè exploretur, quia inundat locus compressus.

Hæc dicta sunt supposito quod venæ sectio conueniat, & in Caluo non est leuis quæstio si expurgandus statim erat, id enim indicare videbatur ingens ille fœmoris dolor, ob duo, & quia naturam turgentem ostendebat, & Inquietissimam, & quia deorsum mouebat, viam tamen expulsionis errabat: erat verò pharmaco ad viam expulsionis ducenda, vt de pleuritico dolore 2. *de victus ratione* docuit Hippocrates, in quo si ad inferiora natura succos inclinet, expurgare statim consulit, & venam non secat. Inquietudo naturæ in Caluo notissima erat, & vehementia doloris, qui vt continuus, & grauis, & continuam naturæ corruptionem arguit, & inde incessantem transmissionem in locum afflictum succi malignissimi, nullo remedio mitigabilis. Multa etiam vrina secundi diei, & mentis alienatio tertij, cum tanta turbatione, & iactatione ferociam expultricis clarè innuebant, & meo iudicio nulla maior turgentia quàm illa, in qua natura diuersas euacuationes tentat, & in nulla persistit, vt in Caluo; quia nulla pars secura videtur perniciosi decubitus. Priùs excrementa maligna deposuit in fœmore, deinde per vrinam, & tertio cerebrum, & cor expugnauit, & vitam; tales verò succi incoctiles sunt, quia non retinentur quia venefici, & à natura sanguinis alienissimi, & si ab illo separati sunt, erit sectio venæ venefica, sine fructu virtutem effœminans, & vt loquuntur Medici, frænum prauorum, à quo contemperanda, detinendáq; sunt, laxatur, vt ferociùs se mooeant, aut maligniores redditi, vt ferociùs pellantur expultricem obligent. Si verò saoguini permisti sint, prauiores succi agnoscuntur, quia succi tam benigni societas, non potuit prauitatem eorum cicurare, sed naturam molestando, tumultuosam, & intolerabilem assiduè pellendo, reddunt. Et vt veriùs, & acutiùs loquamus, tanta in sanguine præternaturalitas, & corruptio datur, vt deficiat mulcebre illud, & pingue, quod prauitatem aliorum coërcere, & cicurare debebat, vt non essent tam infesta naturæ. Quæ omnia sectionem venæ dehortantur, & expurgationem consulere videntur.

In pestilentibus, & malignis constitutionibus, nulla certa indicatio inuenitur, donec experimenta doceant, quæ auxilia malignitatem coërceant, & tanto malo succurrant; éstque difficillima ob id resolutio dubij propositi. Galenus, etsi admittat turgentes humores esse statim expurgandos, tanta tamen requirit, vt secu-
A tè in acutis passionibus expurgatio fiat, quod censeat securius venam secare, etsi minor vtilitas sequatur; & cùm doctrina hæc de acutis solum tradatur, seclusa pestilente, aut maligna qualitate, & hæc sectionem venæ non indicet, sed potiùs dehortetur, videtur iuxta mentem Galeni resolutio difficilior multò in placito communi Medicorum docentium pestilentes humores, & malignos, incoctiles esse, & purgare illos sine coctione consulunt, vnde si tales sint, & turgeant simul, vt in Caluo supponimus, & probabimus, ex tam insolenti naturæ inquietatione, inexcusabilis expurgatio videtur, dummodo fiat in primo morbi insultu, antequam seminatiorum fermentatio sanguinem vasorum perturbet, & omnia exquisitè permis-
B ceat, quæ confusio est obstaculum magnum expurgationi, & tam aduersum, vt ipsa natura in expellendo nociua tam sagax ferè semper cum summo periculo euacuationem aliquam tentet, quia est impossibile in illa fermentatione, & commotione sanguinis ex feruore separare booum à malo, & sine discretione, bonum cum malo reiicit, lædendo plus quàm prosit, & huic expulsioni additur alia noxa magna, nimirum, quod commotio, & agitatio succorum non emendatorum, insignem debilitatem consumptis spiritibus causat, & totum corpus tetris vaporibus obrutum summam anxietatem, & inquietudinem patitur, & in ipsa agitatione permiscentur magis seminaria cum toto cruore, & sanguinaria massa, & exquisitiùs infi-
C citur, & hoc fuit consilium Hippocratis consulentis in morborum principiis esse mouendum si quid videatur necessarium moueri, vt principium significet, non solum tempus cruditatis, vt malè censent Expositores, sed præcipuè primum diem morbi, antequam fermentatio illa, & confusio omnium, clarum, & certum impedimentum sit eductioni prauorum sine bonis, & optimis; nam toto cruditatis tempore intellecto, vt idoneo expurgationi, vt putat Vallesius, quia ex ipsa cruditate colligit succos non esse firmatos, & sic expurgari posse, errandi causa esse potest, & grauis, quia obstaculum idoneæ expurgationi, solum est illa confusio, & permistio bonorum cum prauis, quæ præcipuè viget tempore cruditatis si ad aliqnos dies extendatur;
D nam cruditas ipsa fermentari, & agitari sanguinem publicat, & omnia confusa, permixtaque ob feruorem & fermentationem esse, & inde implicare fœlicem expurgationem fieri.

Si quæ diximus vera sunt, vt reor, praxis communis expurgationis minoratiuæ, difficillimæ veritatis apparet: consulunt Authores, vt priùs vena secetur, & postea minorans pharmacum detur, dummodo coctio incepta manifesta non sit, nam si esse, arguebat humores firmatos iam esse, & à natura detineri, vt vltimatè illos perficiat, & coquat, & si tunc expurgans daretur, retentio cessaret, & noua cruditas emergeret, & diuturnior febris redderetur, & fortassè mortalis, vt potest esse mortale, acutos morbos longiores reddere.
E Nec praxis in mea doctrina, redditur difficillima, quia permixtio bonorum cum prauis exquisitior fit, quo plus fermentatio durat, durat verò tempore toto, in quo sectiones venæ celebrantur; & præparatur corpus cum succis educendis, vt commodè possint educi, & inde censeo, quod si cacochimia vasorum tanta non sit, vt venæ sectionem prohibeat in acutis febribus quando incipiunt, non liceat minorans pharmacum dare post sectiones veoarum si cruditas durat, quia durat fermentatio, & confusio totius massæ sanguineæ, cum qua fœlix expurgatio repugnat, vt docui. Constat verò adductam doctrioam dari, quando causa febris malignæ, aut pestileotis cum sangnine permista est, siue in vna causa ascendente, siue in meseraicis venis, nam excrementa, quæ à sanguine separata sunt in prima regione, semper

expurga

expurgationem desiderat, estque perniciosum venam secare.

Est ergo resolutio nostra in historia Calui, quod si constabat febrem illam ex prauo victu ortam fuisse, ingentem cacochimiam creante, vt in pestilentibus constitutionibus frequentissimum est ob multas causas, non erat præter rationem in primo morbi insultu, hoc est in declinatione primæ accessionis, si cum febre dolor tam intolerabilis cœpit, aut in ipsa doloris inuasione, si sine febre cœperat, pharmaco seligente, cacochimiam minuere, & inclinationem naturæ mittentis ad infera sollicitare: est & ratio efficax, quia supponitur supernatantia humoris, aut humorum prauorum cum sero maligno, & deprauata victus ratione, & natura turgens agnoscitur, quia in prima morbi inuasione, tam intolerabilem dolorem causabat nullis remediis placabilem, & prauitas materiæ cum excrementorum copia, ex nullo signo meliùs deducitur, quàm ex inquietudine illa expultricis in prima morbi inuasione, quando putredo, aut non datur, aut non potest esse si datur, remissior, ex quo censendum est, quod crescente putredine, & humorum malignitate, cresceret occasio expellendi, & nunquam quiesceet expultrix, donec partem tam debilem inueniat, vt nequeat præ debilitate ab impetu aliarum se defendere, & hoc timendum magis, quando natura in primo morbi insultu pellendo, non pellit extra, sed per partes totius excrementa distribuit, ignorans euacuationis itinera, & eget ductore, vt per secessum, & securè trudat, quæ cum tam certo periculo velut cæca, & errans per corpus seminando, omnes partes deprauat, & turbat, & tandem occidit.

Notanter dixi dandum esse pharmacum expurgans, si constabat corpus cacochimum esse ob prauam victus rationem, quoniam in hoc casu supponitur iam creata tota materia antecedens, morbum incipientem seruatura si statim non educatur; conditio quidem celebris, vt fœlicissima expurgatio sequatur; datur enim sine putredine, & in die sine cruditate: & in prima morbi inuasione, nondum feruentes sunt succi, neque ex fermentatione permiati, vt expurgatio impediatur, & copia prauorum excrementorum ob prauum victum est tanta, quòd supernatantia ipsa exquisitam cum bonis succis permistionem impediens, separati satis sunt, & discreti maligni, vt propterè seorsim sine aliis trahantur, & in ipsa commotione læsio notanda non detur, quia vt dixi, materia expurganda putrida non est, neque maligna, nec euacuatur materia cruda, nec sub statu cruditatis sensibilis, hoc est fermentationis, aut permistionis expurgationem impedientis.

Ex dictis infertur, cum summo periculo expurgari, qui inculpabiles sunt in victus ratione, quia nec cacochimia, nec materia maligna antecedens creata ante febrem supponitur quæ expurgari debeat, omnésque humores in vasis exquisitam mistionem habent, sine supernatantia aliqua; & hoc intelligendum est si qui in victu inculpatus est, non sit iecoris, aut lienis distemperatus, ob cuius visceris vitium, aut creetur alicuius humoris magna copia, vt si iecur patiatur, aut non expurgetur, & defæcetur, vt decet sanguinaria massa à liene, aut à vesica fellea, nam horum viscerum defæcantium cruorem, aut iecoris creantis illum cacochimum, vitium cadit sub obiecto expurgationis, aut praui victus, quia supernatantia alicuius humoris resultat, expurgationem petens, vt in icterico affectu bilioso, aut nigro constat, in quibus irrationale esset ante expurgationem venam secare, si supernatantia alicuius humoris in doctrina Hippocratis expurgatione priùs tollenda est, quæ non dubiè sanguinem defæcando, ad secandam postea securè venam optimè disponit.

A Dubium pulchrum ex dictis suscitatur, si feruor sanguinis à calore causatur, & est tam intensus in diariis continentibus: videtur in illis debere esse vrinam vitiatam, & velut subiugalem, præsertim in communi doctrina Galeni, & omnium admittentium diariam continentem ea sanguinariæ massæ feruore, ita vt feruor sit prior, & causa illius caloris præternaturalis. Confundentur ergo, & miscebuntur omnia corpora cum sero illorum in ipsis vasis, & lotium perturbatum exiet, quod est contra experimentum, & danda est alia causa feruoris, & permistionis in acutis à calore diuersa. Respondeo, quod feruor caloris solius, non mutat modum substantiæ humorum, & sic vrina non variatur, in modo substantiæ, vt contingit in febribus putridis, nam putredo sine mutatione in modo substantiæ
B impossibilis est; hæc autem mutatio ab interno feruore, & fermentatione rei putrescentis, inducitur à seminatio contagionis in rebus putrescentibus productis, à quibus tota materia putrescens fermentata internè ebullit, & agitatur, & coquitur suo modo, vt in omni alio succo expresso, in dolio concluso experimur ab interna fermentatione, & ebullitione rarefieri, moueri, & feruore, & sonum tam perceptibilem ex agitatione interna causare. Durat verò fermentatio illa, donec spiritus fermentatiuus dissoluitur, & euolat; euolat verò, quando cum iam sit succus expressus in partes diuersas diuisus, crassæ ad fundum vasis grauitate interna præcipitantur, & tenues, homogeneæ, vniusque naturæ vniuntur, & supernatant, quas vinum ex
C omni succo appellamus, & coctum esse vinum tunc dicimus, & aptum potui redditur. Confert verò illa fermentatio, & ebullitio, vt attenuato liquore, aut succo, & rarefacto, diuidi possit à pondere partium crassarum, quas fæces nominamus, quando finita fermentatione in fundo vasis stabulantur, atque defæcantur internè omnes succi à fructibus expressi, fermentati ab interno spiritu, & extenuati calore illius, in qua fermentatione vapores innumerabiles eleuantur naturæ pessimæ, vt est cuiusvis succi proprietas. Fermentatio ex feruente musto cellam vinariam tam tetris vaporibus replet, vt sine subitæ suffocationis periculo, hominum ingressum non admittat. Sic rene in succis putres-
D centibus nostri, fermentari internè à proprio spiritu, & ebullire. Est verò spiritus ille creatus de nouo in rebus putrescentibus, quia omnes formam, & proprietatem naturalem mutarunt putredine, aut vstione sibi violenta. Putrescunt itaque, & vruntur à calore axterno, vt tenent omnes philosophi, & Medici, sed feruent iam putridi, spiritu interno fermentatiuo succorum, in quo feruore febres excitantur, maiores, aut leuiores, vt est copia maior, aut minor spirituum fermentantium, & humiditatis ex qua vapor, aut fuligo eleuanda est, quæ extranea corpora per totum distributa febrem totalem creant grauiorem, aut leuiorem, vt est copia illorum, & maligna proprietas, ex putredine, aut corruptione humoris orta de nouo.

E Ex his intelliges, cur periculosum sit non febricitare, quando datur causa interna, febris productiua, humor nempe putridus, qui casus ratò desperatus non est, arguit enim (vt optimè Galenus) naturæ extinctionem, hoc est defectum caloris vitalis à quo spiritus fermentatiuus rei putrescentis, aut actuarà debet, aut debet seruari in propria temperie, vt fermentare humorem intra quem incarceratur, naturaliter possit, in qua fermentatione crassæ partes reà putrescentis non sunt euaporabiles, sed velut fæces illius subsident in vasis, & pus, aut sedimentum fiunt: pus intra vasa nunquam; sedimentum verò sub dubio est, quando album, & leue, coagmentatúmque pellitur, est enim probabilissimum esse excrementum tertiæ coctionis, quæ intra cauitates vasorum proprias,

&

& non communes celebratur quando mutriuntur; A
nam de sedimento naturali in febribus, nullus dixit debere esse fœtidum, vt de pure dixit Hippocrates, sed hæc alterius sunt loci, & dicta sufficiant pro huius curationis intelligentia.

Si teneas quod timor expurgandi, Galeni, adhuc in vera turgentia, non ita pendet ex adæquata indicatione expurgandi quando datur, vt ex defectu idoneorum pharmacorum illius temporis ad expurgandum securè in morbis acutis, erant enim calidissima, & sicca, & minus defæcabantur per artem, & sic cum maiori periculo imperabantur; nostro verò tempore celebria pharmaca temperatissima, & cordialia dantur, & securissima, absque vlla formidine exhibenda ex parte sui, si alia requisita, vt fœlix eueniat expurgatio, non desint. B

Reliqua remedia huius morbi ex sæpè dictis clarissima sunt, dolor insignis mitigari indicabat anodinis priùs applicitis, & si satis non erant, narcoticis, & conciliantibus somnum, & in morbis tam acutis, & malignis, potiones cordiales, & inhibentes putredinem, & attemperantes, feruorémque coërcentes, & crebrò reiteratæ, & frigidissimæ imperandæ, consulendæque sunt, tentando (vt in præcedenti historia docui) in febrem alterius naturæ benignioris tam lethaliter incipientem permutare. Sic Cardanus docuit, omnes morbos esse curabiles, si in primo insultu, vt sunt, agnoscerentur, & æqualibus contrariis Medicus egregiè pugnaret, & incremento eorum resisteret: cognoscere verò illos, vt sunt, intellige, non solùm vt sunt, quando C
incipiunt, sed quid polliceantur, aut machinentur deinceps, ars enim, aut pars præcautoria futurorum periculorum, & mortis, est quæ honorem publicum Medico conciliat; floret illa inter omnes, & multum illi tribuentes, plus debitores se prædicant, & inde illustriorem gratiam, & remunerationem opulentiorem lucratur.

Si vt dolores remittebantur, augebantur symptomata, & metus erat retrocessus ad supera, vesicatoria, aut attrahentia supra locum erant idonea, & cucurbitæ priùs cum multa flamma, & scarificatæ vtilissimè imperabuntur, & sectio venæ in talo eiusdem fœmoris, & hyrudines mariscis affixæ, & plantis pedum columbæ maiores agrestes, & recenter vulnerata, D
& calidæ, & fortiter ligatæ hærebunt; creditur enim apud Schenchium venena ad pedes allicere, & frigori extremorum suo intenso calore, & attractorio succorum: & tene, quod vesicantia, & synapismi, nisi partes cui applicantur calore naturali, & intenso priuentur, nullius vtilitatis erunt, quia non actuantur his auxiliis, & pedilabiis calidioribus retrahendi sunt humores caput petentes, & hoc oxyrrhodino muniendum, & collum, vt *cap. de castoreo* Galenus præcipit, & si ex iactatione tumultuosa, respiratione difficili cum suspiriis anxiosis, cor veneno oppressum agnoscas, & pulsus inæqualis parui, & crebri attestentur, cucurbitam sub sinistra mammilla vbi arteria aorta pulsare percipitur scarificabis, vt venenum cor opprimens extrahas, & oleo Mathioli vlcuscula implebis, & ali- E
quid cardiacum offeres veneni resolutorium. Constat verò in passionibus tam acutis, victum tenuissimum consulendum esse, vt ptisana tenuis, aut iura cum acore citri, aut limonis, vel aurantiorum, aut limpidissimi aceti; potus decoctum tamarindorum frigidissimum, si alia vrgentiora non dentur potum tam frigidum impedientia.

HISTORIA PERICLIS.

In Abderis, Periclem febris acuta corripuit, continua cum dolore, sitis multa, fastidium, potum continere non poterat, erat autem sublienosus, & capite grauatus: Primâ fluxit sanguis multus ex sinistra nare, febris intendebatur, minxit multum, turbatum, album, repositum non subsidebat: Secundâ omnia exacerbata sunt, vrina autem crassa quidem erant, residentes autem magis, & fastidium leuatum est, dormiuit: Tertiâ, febris emollita est, vrinarum multitudo, cocta, multam hypostasim habentes, noctem quietam transegit vsque ad meridiem, sudauit, sudore multo, calido: quartâ per diem totum à febre liber, iudicatus est, non rediit acutum.

MVLTA, & mirabilia relata historia nos docet, confirmat primò euentus oraculum Hippocratis, naturam esse doctam sine doctore, & sine eius consortio peracutas passiones posse superare, & fortassis tam sagacem in medela huius ægri illam inueniens summus Dictator, illud scripsit, & inde intulit esse morborum medicatricem. Docet secundò veram esse doctrinam ex 3. *prognost.* quod *febres indicantur eisdem numero diebus, quibus supersunt homines, & quibus moriuntur, & rursus quod signis securissimis firmatæ mitissimæ febres, quarto, aut citiùs finiuntur, deterrimæ verò, & signis firmatæ pessimis, quarto die, aut citiùs interimunt,* vt fuit occisus Caluus die quarto, in quo Periclis periculum effugit. Rarum etiam iudicium in die quarto ad salutem publicat, quem semel solum Galenus, & bis Archigenes viderunt. Mirabilius rursus, quod euacuationes tam diuersæ, vt sanguinis fluxus ex nare sinistra, & lotij tam crassi insignis copia in primo morbi insulto, & die celebratæ, tam salubres, & sine recidiua euaserint, cùm nihil periculosius in acutis agnoscatur, *vt decretoria statim apparere,* vt antea docuimus: sed parua sunt hæc si cum aliis naturæ miraculis conferantur, & verum sit, quod *lib. de alimento, n.* 4. docuit Hippocrates dicendo, *natura omnibus subuenit.*

Laborauit Periclis acuta febre, & continua cum dolore, hoc est lassitudine, vt in morborum initio frequenter contingit, ex excrementorum & sanguinis copia, quæ iam per putredinem calefacta liquantur, agitantur, & plus ob hæc replent, & alterant efficaciùs quàm antea, erátque inexcusabilis talis molestia in die primo, si in illo crisim per lotium copiosum, & fluxum sanguinis mouere curabat, vt fecit. Quæuis enim molestia merito speratur in commotione copiæ excrementorum, & sanguinis iam putrefacti, in corpore pleno, quod malè perspirabile, quia plenum, remoratur nimis prauorum transpirationem, & totum vaporibus terris onustum, anxium ægrotum reddit, oppressione viscerum fatigat, lassitudine quiescere in lecto negat, sed quiuis decubitus molestus cum sit in lassatis, incessanter iacendi figuram éuariant, éstque lassitudo molestior à sanguine melancholico orta, vt fuit huius ægri, quia lienosus, & sanguis ille grauis quia terreus, lassitudinem ossariam molestissimam creat, vt in rigore quartanæ Galenus notauit. Quia verò sanguis ille ichorosus est, & ichor ille malignus, vt ex

Platone Galenus admittit, & cùm æger lienosus esset, A regurgitabat aliquid feri in os ventriculi, anxium, & fastidiosum reddens Periclem accidens molestissimum lienis malè affecti, præsertim quando putredine serum illud inficitur. Mirum quod vehementer sitibundus, potum continere non poterat, fortassis non erat sitis ex ore ventriculi sed ex cerebro calido, & grauato, & dolente, humiditatem faucium, & linguæ exsiccante, quæ causa sitiendi sæpè ignoratur, quia minùs notata, & est communissima, accusatúrque incendium iecoris, & ventriculi, & est in cerebro occasio, solétque lingua exsiccata nigrescere, & aspera fieri, & esse aliquando signum incipientis phlegmonis in cerebro, per congestionem succi atrabiliarij, vt in excellentissimo Marchione de Sancta Cruz fui expertus, qui sine febre sensibili, sicciss ima, & aspera lingua erat, & dum cadauer conditetur, vt feretro traditum deponeretur, discisso cerebro, niger humor apparuit, sitis, & mortis occasio. De huius partis abscessibus, vltimum caput scripsit Cardanus, tractatu de morbo regio, in quo sic loquitur; Et lingua nigrescit, & crassa fit, & hæc est miseria humana, quandóque enim non excedit granum milij; ergo potuit ventriculus debilis esse ob ichorum malignorum affluxum, & in tunicis imbibitorum, & à potu grauati ob debilem retentricem, & statim euomere, liquida præsertim, vt quotidie experimur, & fortè plus potus quàm posset à ventriculo contineri, sumebat, vt est frequentissimum in validè sitientibus, & etiam frigidior esse poterat, quàm debili ventriculo conueniret, & euomi; est enim hoc duplex peccatum, in copia, & intensiori frigore, in validè sitientibus communissimum vt lienosis potest esse ventriculus debilis, & inimicissimus potus.

Prima die fluxit sanguis è nare sinistra, in quo docemur, quod ex Cardano historia antecedenti notaui, esse nimirum omnes morbos curabiles, si primæ inuasioni vt decebat, occurrerent Medici, vt huic occurrit natura, qui non dubiè laborare cœperat phlegmone lienis, cuius complementum sanguinem tantum euacuando natura, & secundum rectitudinem affectæ partis, sagaciter impediuit. Aliud verò non minùs vtile docuit, debere Medicum non sperare in incipientibus phlegmonibus, & in febribus quæ per pares mouentur, declinationem primæ accessionis, ad secandam venam, nam in ægro præsenti, in primo die sanguinem copiosum expellit natura, quando necesse erat, esse in augmento, aut initio vigoris accessionem primam, quia in motu per pares in die secunda incidit summus vigor, aut maior pars illius: ergo sequa imitandam naturam in incipiente phlegmone, certum est, quia incrementum illius raro non est mortale, & fluxio potest esse continua, & continenter augebitur febris cum illa, & nunquam dabitur melior occasio secandi venam: in febribus verò motis per pares, est etiam imitanda natura, & secanda vena antequam accessio declinet, quia si summus vigor debet dicm secundum attingere, necessariò exponitur æger periculo magnæ corruptionis, in tam extensa, & intensa accessione, & manebit in fine illius debilissimus sub tanto incendio, & fine cibo, & fortassis remedij tam necessarij subterfugiet occasio, quæ in acutis extremè tam præceps est si omnia requisita sperentur, vt nunquam, vt desideratur, inuenta sit, imò in iis tam periculosis febribus secanda vena est, vt accessio declinet, & impediatur ne fiat continens crescens perpetuò, esset enim temerarium sperare declinationem ad secandam venam, si Medicus videret per totum diem integrum febrem fuisse auctam, & nondum vigorem esse transactum: Ex cuius accessionis duratione putredinem incessanter communicati deducendum erat, & febrem fore continentem meritò timebitur, & nullum auxilium nisi sanguinis missio tantum periculum deonerata copiâ, & nouâ inducta ventilatione, præcauere potest; & vt in continentibus secare venam, auxilium celebre est, & in nulla specie secatur, nec potest in declinatione, quia tota continentium constitutio in vnica accessione finitur, ita in febre per pares mouenda, non decet declinationem sperare, sed venam secare vt declinet, & ne tam grauis reddatur, vt in die secundo occidat, vt potest. Audi Galenum *lib. 3. de diebus decretoriis, cap. 8.* circa finem; *Inuadunt* (inquit) *quidam morbi secundum diem prima grauiorem habentes, quartum, tertio, & totas accessiones in diebus paribus, qui longorum quidem morborum naturam habent, iudicium tamen præuertunt, vt acuti, propter accessionis vehementiam, hi etiam secundo die interficiunt, & quarta, sed sexto plurimas.* Si ergo in secundo B occidere possunt, non occidunt in declinatione diei secundi, sed in vigore; quomodo ergo mors diei secundi præcaueri à Medico potest, nisi iugulando primæ accessionis vehementiam; Et quomodo iugulabitur, nisi secando venam, & forte vsque ad deliquium, aut proximè; vt tanta vehementia accessionis mortem tam breuem machinantis tepescat, & moderetur suffocatio tam breui timenda. Idem iudicium est, de occidentibus quarto, & sexto die, quia nunquam auxilium æquali vnica sectione venæ in occidentibus quarto applicatur, nec in duabus, in occidentibus sexto; nam si prima accessio ob sui vehementiam potest die secundo occidere, poterit meliùs secunda, & meliùs tertia, quia quælibet post primam inuenit naturam debiliorem, & nunquam, aut tarissimè in morbis ex sua natura longioribus, est repetitio accessionum leuior, sed C grauior, quia intensior, & longior.

Quod vt intelligas, est pulchrum dubium quomodo doceat Galenus, loco nuper citato, quod febres quæ per pares mouentur, habeant naturam longorum morborum, si die secundo, & quatrto occidunt, & plurimi sexto pereunt. Quæ enim acuties maior, quàm quæ tam breui interficit? Responsio est, quod motio per pates fit in febribus ex magna copia materiæ ortis, ob quam tam graues, & longæ sunt accessiones, vt quælibet in principio, augmento, & vigore, totum primum diem, & magnam partem secundi occupet: tanta verò materia non potest breuiter coqui, & superari, & consequenter morborum longorum constitutionem sortiuntur, non D absolutè, sed in ordine ad salutem, & per coctionem; breui tamen occidere possunt ob eandem materiæ copiam, eam graues, & longas accessiones creantem, vt prima mortalis esse possit, & secunda, & tertia plurimos occidat in sexto die, in quo vigor tertiæ necessariò incidit, nam vt loco citato Galenus docet, in die secundo adhuc est valida natura, item in quarto magis quàm in sexto, sed nondum in certamen venire audet; at in sexto accessionis vehementia frequenter eam ad certamen prouocat, in quo aut coincidit, & priùs quàm excreuerit, extinguitur; vel plurimum propulsat offendentium, & reliquum non potest, verùm ex pugna iacet languida, & si reficiatur, paulatim morbum concoquit, sin minus viuet æger, quandiu natura sufficere E possit, morietur autem postea. Et hinc intelliges quàm ratum sit iudicium salubre quarto die fieri, quod si per impares febris moueatur, non est iudicatorius ex parte morbi, quia in illo est remissio febris, iudicia verò fieri debent in accessionum vehementia. Si verò per pares febris moueatur, est vel ut miraculum quod sit materia cocta in secunda accessione, quæ ad quartum cum vigore se extendit, nam in sexto periclitantur multi, vt Galenus docuit, quia vehementia accessionis naturam obligat, vt crisim tentet; tentat verò illam ferè semper lethaliter, quia iam debilis ex vehementia duarum primarum, & quia morbus est crudus, & cum multa materia, cuius commotio non potest non esse periculosissima, & ob id censeo notasse Hippocratem, velut miraculosum iudicium huius histo-

riæ

riæ ad salutem, & quod non recidiuarit, dicendo, *non rediit*.

Ex dictis intelliges, qood in febre per pares, supponitur tota materia antecedens creata, & abundans, quæ si sangnis non sit, non potest non esse insignis cacochimia, quam timendo Vallesius Regem Philippum expurgauit die quinto, sine turgentia, & sine coctione materiæ, & dando rationem, cur die quintu; respondet, quia febris illa mouebatur per pares; in cuius sententia, morbus erat tertiana continua, quæ in diebus paribus (vt docui) plus affligebat, quia in illos incidebat summus vigor accessionis, quæ die antecedente cœperat, & quia dies impares remissiores erant, commodiùs, & securiùs in illis expurgatio imperabatur. Quibus verbis solutionem alterius obiectionis dedit, quia videbatur contra Hipocratis documenta expurgare in die illa, nam 4. *de victu acutorum text.6.* docuit; *Hos si ab initio expurgare volueris, ante diem quintum facito*: quem Hippocrates, vt iudicatorium vehementem in acutis per impares motis, ineptum expurgationi censuit, quia temerariè expurgatur in die in quo natura crises, aut mouere, aut insinnare frequenter soler, quam insignem virtutem iudicatoriam insinuauit, & exaggerauit Galenus *1. epid. sect. 3. text. 30.* in fine historiæ mulieris in littore habitantis.

Illud verò quod dixi, esse nimirum in febribus motis per pares totam materiam antecedentem genitam ante morbi inceptionem, conduxit maximè vt expurgatio ante coctionem facilior, & securior sit, quia quædam supernatantia datur humoris expurgandi, quæ nihil aliud est, quàm separatio, & permistio non exquisita reliquorum cum excedente humore expurgaodo, & sic facilè trahitur sine torminibus, & syncerior, neque reuerà crudus est, quia nec putridus, neque exquisitè permixtus cum aliis, & sic sine vtilibus, & morbo aduersis extrahitur, cum magna vtilitate: & in historia Vallesij non pauca desiderantur ad praxim, natura nempe morbi tam periculosi qui Regem oppressit, & si fuit priùs secta vena, & quibus diebus ante expurgationem, & est difficilior solutio suæ doctrinæ, quomodo docet, qood per pares mouebatur illa febris, si affirmat, & narrat ante nonum diem nullam remissionem febrem habuisse, & simul docet, secundum fuisse deteriorem primo, & quartum, sextum, & octauum difficillimos; nec est minus difficile si ob eupiam humoris peccantis coactus fuit expurgare crudam materiam, contra communia præcepta, cur non expurgauit in prima morbi inuasione, aut prima occasione magni remedij, qoia in securiori praxi, vt sectio venæ disponit ad expurgandum, quando cacochimia tanta non est, vt sectionem venæ prohibeat, & in tali casu coctio speratur, vt detur pharmacum, sic in supernatantia cogente expurgare ante coctionem, est expurgatio dispositio, vt securè vena aperiatur, & si cacochimia tanta non est, vt impediat secare venam, nunquam impediet, quandiu fuerit necessitas mittendi sanguinem, erat verò insignis in quinto die morbi tam periculosi, & morbus erat, crudus, & cacochimia oon obstabat sectioni venæ si fuit secta priùs.

Vrina primi diei fuit multa, turbata, alba, & reposita oon subsidebat: hæc, & fluxio sanguinis abundans ex nare sinistra, docent modum quo tam acutis passionibus occurrendum est, si Medici liberare infirmos procurant; decent enim interdum eodem die venam secare, non semel, sed bis, & ter, sicut, & expurgare, & secare venam, & alia auxilia etiam à morbo indicata, imperare. Verùm in primo die tantam vrinæ copiam fundere, non est Medico imitabile, nec possibile, neque doctrina Vallesij in huius loci expositione mihi probatur, putat enim has duas euacuationes esse intempestiuas, & inde miratur quod tam vtiles fuerint;

A censeo enim fuisse tam tempestiuas, vt censeam non fuisse symptomaticas, sed naturalissimas; nam in omni vtili euacuatione nihil includitur præter naturam, quia omne vtile morbum tollens, aut minuens, contra naturam esse non potest. Est doctrina expressa Galeni *lib. de differentiis symptomatum cap. vltim.* in quo distinguit acutissimè symptomata, à naturæ operibus in morbis, nam causa morbi, morbus, & symptoma vt formaliter talia sunt, debent esse violenta, & nihil naturale includere, quia de formalitate eorum est, esse præter naturam, & nihil quod morbum tollit potest esse præter naturam, sed oaturalissimum. Exemplum dedit Galenus *loco citato*, dicendo: *Aliqua enim quamuis etiam toto genere præter naturam sint, veluti sanguinis per nares profusio, vel vomitus, vel sanguinis deiectio, vel* B *hæmorrhois, vel aliud huiusmodi, tamen præter naturam adhuc non sunt, si modò tempestiuè fiant, fiunt autem tempestiuè, tàm id quod contristat, expellitur.* En quàm clare docet expulsionem quæ contristantia reiicit, nunquam includere præternaturalitatem, etiamsi sanguinem nobis tam amicum expellat; ergo si prodest vehementer sanguinis fluxio ex naribus, inflammationibus iecoris, & lienis, non erat præter naturam: vehementer verò prodesse docuit Hippocrates *1. prognost. text. 32.* dicendo; *Accidit iis in prima circuitione sanguinis e naribus fluor, atque admodum iuuat*: & talem euacuationem in historiæ expositione accommodatissimam Vallesius appellat; nunquam verò quod formaliter est præter naturam potest esse accommodatissimum, quia nec com- C modum; non ergo omnia quæ fiunt si morbus non esset, sunt appellanda symptomata, si morbum ipsum destruunt, aut moderantur, & alibi posui exemplum id planè stabiliens, quando oatura ab interno principio, ablata causa febris corrumpit calorem febrilem producto frigore, quod nullo modo produceret si morbus non esset. Et nullus sanæ mentis talem productionem appellabit læsam actionem, & symptomaticam. Sic actionem morbi causam expellens, læsam esse repugnat, quia nec lædit, nec potest, si tollit, quod lædit, & necat, non tamen eliceretur, si morbi causa non esset, vt terminatur ad illam.

Est etiam falsum, quod sanguinis fluxio per nares D sit intempestiua, & symptomatica, quia in primo die contigit, cùm nihil salubrius posset tentari à natura, supposito affectu inflammatorio lienis fieri incepto. Contrarium censeo, nimirum quod si tardaret natura in illa expulsione, fuisset culpabilis, quia non applicuit remedium statim, quo præcauere debebat, ne crescente inflammatione fieret lethalis affectio, & quod iam locum affectum obsidere cœperat, liberabat à molestia, & dolore. Ratio à priori est quia esset noo dubiè culpandus graui pœna Medicus, si incipiente lienis inflammatione cum acuta febre, tardaret sectionem venæ, permitteret enim (vt modò dicebam) augeri inflammationem internam, quæ raro mortalis non est: eodem ergo modo culpanda natura, si pigra in tali remedio agnoscatur, quia ipsa E est instituta, vt morborum medicatrix, & tenetur statim occurrere incremento morborum, & reiicere quicquid illos iam creat, & seruaturum est; & si non potest ratione morbi, est eius defectus actio ablata, & symptomatica, quia impedita à morbo, non potest causam eius reiicere, vt debebat. Rursus si Medicus teneretur, quod est symptomaticum, & morbosum destruere, debebat fluxum sanguinis primi diei cohibere, quia intempestiuum, & symptomaticum censebat Vallesius, quod nullus somniabat, deberetque deinde non imitari naturam secando venam in primo inflammationis die, quia non est imitanda, quando intempestiuè, & symptomaticè operatur, sed quando benè: ergo vt regulariter, & secundum rationem, & non coactè operatur Medicus

secando venam in primo die inceptionis phlegmonis, A sic nec natura operatur irregulariter, euacuando per nares statim causam futuram, & præsentem phlegmonois, vt malè putat Vallesius.

Ex dictis quæ tam consentanea rationi videntur deduco duo, contra communem Medicorum consensum: Sed primum, non videri rationale asserere, quod debebat natura putridum humorem febrem causantem, aut alium tumorem retinere, vt concoquat illum, sed est accusanda si statim quod putrescere incipit, non trudat illum, quia internè habitare permittit quod mortis occasio necessariò est. Quid boni homo lucratur, ex retentione humoris incipientis corrumpi, & malignè, & sæpè venenum internum creari; Ignoro quidem similiter quid vtile sequitur ex retentione humorum præternaturalium, & corruptorum malignè, B vt à natura coquantur, si detinet, quod hominem occidit, & totum sanguinem, & partem affectam inficere, & calorem vitalem destruere incessanter intendit; & ex humorum talium retentione, nihil vtile natura susceptura est, quia nec alimentum esse potest, nec idonea spirituum materia, nec conditio vt operetur melius; indéque discursus Galeni, quem etiam Vallesius hic sequitur, & fuit omnium Medicorum deceptio, & est adhuc, sinister est, & sine ratione discurrit Galenus sic; Quando natura operatur naturaliter, priùs trahit, deinde coquit, post separat excrementa, & illa aut trudit, aut dissipat: ergo per morbos eodem modo operari debet, & si non, operatur intempestiuè, symptomaticè, & vt erronea, & inde detinere debet putridum, & ve- C neficum humorem, illum coquere, separare bonum à malo, hoc trudere, retinere illud. Contrarium verò si faciat, pessimum signum, pessima causa, quia peruerso modo operatur, vt per naturam solet. Nos verò contrario modo discurrimus, vt natura sana retinet quod sibi est vtile, & coquit illud, & sumit quod commutabile est, & optimum, separat quod inutile, & illud trudit, aut dissipat, sic peccat quando venena retinet, quia si excrementa naturalia non pelleret, peccaret, quia inutilia sunt, & lædunt retenta, sic culpanda necessariò est, quando quæ occidunt, & semper periculosè lædunt, retinet, & fructum spectat ab occisore interno, & inimico publico: ergo D expulsiones in morbi principio semper sunt malum signum, & optimum, quando euacuant morbi materiam; malum, quia significant naturam læsam à morbo: optimum, quia significant operari vt debet, pellendo statim quæ læsura sunt, & actu lædunt: læsura, quando causam antecedentem reiicit; lædentia actu, quando causam iam creantem morbum expellit; quod si non faciat, læsa est natura, & symptoma est actio ablata expellentis, quæ maligna, occidentia, & lædentia reiicere statim tenetur, & illa permittit, quia partem in qua causa morbi stabulatur, sic effœminauit, aut impediuit, vt impotens reddita à morbo, sileat expultrix, & publici inimici hospitium susti- E net, donec à Medico adiuta, aut ipsa ex seipsa vt solet pugnando occultè, sensim illum debilitet, gliscat natura, & somnolentià discussa, clamet expultrix, & morbi causa fugæ viam inquirat.

Peccat etiam discursus Galeni, & omnium, quia non scrutantur esse semper naturam in motu incessante, dum febribus putridis opprimitur. Galenus docet, & satis diffusè 2. *de febrium differentiis, cap. vltimo*, accessiones febriles fieri, quia semper humor mouetur à parte mittente in focum putredinis, vt accessiones repetant, & iudicationes salubres numerando, *vndecimo methodi* c. 10. ad cohibendam putredinem in febribus putridis, scripsit; *At curabitur quidem quod obstructionis factum est, per ea quæ obstructa liberant, inhibebitur quod futurum est, si affluxum obstruentium succorum compescas, & hoc esse quod prius peragendum est, quamuis* A *sit vltimum in resolutiua methodo*. Vides quàm clarè fluxum humorum admittit, in febribus putridis, & esse compescendum, si vt decet medela disponatur. Est ergo natura in motione lædentium assidua, & si retinet, non est quia retineat, sed quia pellere non potest, & probo efficaciter ita esse: nam si portionem humoris quam natura mittit ad focum, vt noua accessio creetur, non pelleret ad illum, sed per secessum extra eiiceretur, cessaret febris non dubiè, vt est manifestum, ergo ideò accessiones repetunt, quia pellit ad focum, & non extra corpus: errat ergo semper quando mittit ad focum, & non extra; indéque deducitur clarè, quod semper quando ad extra mittit morbi causam futuram, aut præsentem, operatur vt debet, & quanto citiùs id exequatur, operatur tempestiuiùs, quia morbum bre- B uiorem reddet, & pericula præcauet.

Secundum quod infero ex dictis est, quod quando natura materiam antecedentem in febrium initio euacuat, non fit expulsio illa symptoma, sed opus naturale, vt Galenus dicebat, quia materia illa coquenda non est, non enim computruit, & si detineretur, mitteretur ad focum, & morbum foueret, & grauiorem efficeret, aut desperatum, & si hæc expulsio non est symptoma, erit minùs tale, quando materiam infectam iam, & olidam trudit, quia tota est excrementum, & ad mortem semper disponit doloribus, calore violento, & infectione sanguinis contagiosa qua febrem, & accessiones continuat.

Idem de vrina abundante primi diei tenendum est, C quæ cum tam crassa, & alba esset, prohibuit abscessum in liene firmari, & strenuè conduxit vt febris quarto die tam copioso sudore solueretur; nihil enim iudicationi sudando plus obstare poterat, vt crassorum, & crudorum multitudo, & sic Galenus inter signa quotidianæ exquisitæ carentiam sudoris reposuit: & inde intelliges veritatem Galeni dicentis, febres quæ per partes mouentur, æmulari naturam morborum chronicorum, quia semper (vt docui) à multa, & crassa materia, creantur, quæ tam longarum accessionum est causa: nunquam tamen sola piruita febres tales creabit, sed copulari debet humor alius inflammabilis, aut vstiuus præ nimia siccitate, vt sanguis melancholicus, aut bilis crassior, aut atra; nam accessiones talium febrium pe- D riculosæ sunt nimis, si prima, & secunda accessio possunt esse mortales, & sexta occidit plurimos, nunquam verò accessio solius pituitæ lethalis esse potest, quia neque inflammabilis, nec propter crassitiem, & lentorem, tam celeriter ad focum confluere, & in tanta copia, vt tam extensas, & graues accessiones causet. Hinc solertiæ naturæ, tam citò morbo lethali occurrentis fluxu sanguineo, & tanta vrinarum copia, per translationem accommodatur rectè oraculum Hippocratis 6. *epid. sect.* 3. *text.* 56. *Decubitus quidem in quibus facta tollit, hæc ante facta prohibet*. Fluxione enim quæ in liene abscessum erat causatura, deriuata ad vesicam prohibuit natura ne abscessus in splene firmaretur. Lienosos verò multo sero E abundare, & sanguinem ichorosum esse, tenent omnes cum Hippocrate, & talibus sudor multus, & calidus optima crisis est, & in Pericle tam bona, vt sine recidiuæ periculo, periculum vitæ fugit.

Dubitat tandem Vallesius, quo pacto tam perfecta, & secura iudicatio esse potuit, quæ ab intempestiuis euacuationibus incepit? Certè (inquit) & si ab intempestiuis inceperunt euacuationes, euaserunt tempestiuæ, nam vrinæ inceperunt coqui obscurè die secunda, tertia die iam manifestè tales apparuerunt. Quamquam ergo fluxus sanguinis, & mictus copiosus, qui morbum minuerunt, fuerunt ante coctionem, tamen sudor, qui finiuit, post concoctionem fuit multus, & calidus per totum diem. Quare meritò fuit à febre liber, & non rediit. Ego aliter discurro, Si intempestiuæ euacuationes possunt esse vtiles, possunt consequenter morbum

omninò

omninò tollere,nam euacuatio, quæ morbum minuit, ideò minuit, quia materiam antecedentem tollit per partes,aut quia à foco euacuat, quæ materiam antecedentem minuit, si perseueret, eradicabit morbum sine dubio,quia non superest quod ad focum moueatur, vt accessiones repetant, & morbua continuetur: si verò euacuat ex foco, multo faciliùs morbus eradicabitur, quia cum minori multò euacuatione tollitur totus focus, vt in tertianis quotidie experimur, tolli omninò per labiorum, & narium vlcuscula, quia foci materia teiicitur. Verum quia ego censeo omnes euacuationes materiæ antecedentis esse tempestiuas, non habet locum dubitatio Vallesij,in mea doctrina. Materia verò quæ in foco stabulatur, parum refert, quod expellatur cruda,vt morbus eradicetur, quia deficiente quod putrefaciat ad nouam accessionem, non repetet morbus, & si extra corpus pellatur,cessabit sine læsione aliqua: si verò focus mittatur in partem aliquam; lædet eam plus, aut minùs vt fuerit emendatus, & minùs putridus, aut malignior. sic labia, & nares in tertianis exulcerari solent satis molestè,& os etiam per aliquot dies. Estque Hippocratis singulare exemplum 2. *prognost.text.* 67. Vbi in pulmonia omnes abscessus in cruribus factos laudat,etiamsi crudus sit morbus,notando quod si crudus sit,periculum est claudicationis in articulo,aut multi negotij, si verò coctio supponatur,securissimus erit æger,& abscessus breuissimè, & absque dolore deficiet.

Ex fælici successu huius historiæ deducitur, quod euacuationes antecedentes materiæ,quo citiùs à natura tentantur,sunt securiores vt causa,quia vt minùs sunt humores permixti,possunt,separari faciliùs,& cum minori permixtione succorum vtilium, educuntur, quæ eductio timetur à Galeno cum prauis,& putridis,quos crudos vocat,& quia materia antecedens putrida nondum est,& paucissimum quod infectum est, statim in principio,non est tam nociua eius commotio,vt si posteà pellatur,ob contrarias rationes. Nota,quod est diuersissima ratio prauitatis vt signum, à bonitate vt causa, nam euacuationes,vt citiùs incipiunt cum morbo, sunt signum prauum, quia arguunt naturæ magnam molestiam, si statim à primo insultu eueniant: verùm vt causa sunt bonæ, quia supposita morbi creatione,vt citiùs causa antecedens pellitur, contrahitur morbi duratio, vt antea docui, mirè præcauentur pericula, qua distinctione intellecta, saluatur apparens contradictio nostræ doctrinæ,quando cum Hippocrate damnamus decretoria statim apparere, est intelligendum,vt signum,non vt causa.

Curatio.

CVratio huius mali non eget præceptore cùm tam doctè à natura celebrata legatur, & narretur,& ex dictis à nobis in huius historiæ expositione, facillimè deducitur. Illud attendes;quod lienosi si habent sanguinem serosum,& ichorosum simul,laborant periculosè satis,quia nec serum, nec ichores coctiones admittunt,non enim calefacta coagmentantur,sed resoluuntur vt mixta aquea. Hinc sudor sine recidiua Periclem iudicauit,quia serosis excrementis nulla euacuatio vtilior, præsertim si per vrinam etiam natura tentet eorum expulsionem,vt in iis nunquam videatur symptomatica euacuatio quovis morbi tempore eueniat, quia nunquam cocti possunt expelli: ob quod Galenus statim esse expurgandos serosos,& tenues humores 1 *lib. proprio* doctissimè docuit, & simul notat, quod tales nihil in foco putredinis derelinquunt, sed totum quod ad focum mouetur resoluitur in accessionibus,vt aqua tota si calefiat,vertitur in vapores,nihil exustum in vase agglutinatum derelinquens, vt teneas,per sudores,lotium,& aluum, idoneè hos serosos

A humores educi posse,& per nullam regionem symptomaticè euacuari, & per quamlibet deberet Medicus inclinare naturam, vt eos expellat, dummodo sudores syncopales non grassentur, vt in aliquibus constitutionibus malignarum tertianarum contingit, quorum sudorum causa frequentior est copia serosæ, & ichorosæ substantiæ, maligno modo corruptæ, in quibus quid faciendum sit,proprio loco docuimus. Malignitas verò huius ichorosæ substantiæ, & serosæ in dictis constitutionibus, non solùm pendet ex innata proprietate,& acquisita per putredinem,aut vstionem, sed etiam, quia cùm sint alimenti vehiculum, penetrant omnes partes vsque ad intimos poros, sicque totum corpus inquinant,& inficiunt,& ferè semper irre-
B mediabiliter,vt experimenta docent, totum enim corpus madefactum,laxatur,pori, & vasorum oscula aperiuntur præter naturam, spiritus vitales extenuantur, retentrix facultas laxitate, & madore firmitudinem perdit, expultrix maligna proprietate, & acrimonia ichorum stimulata quiescit nunquam,estque inquietissima ob leuitatem exhalatio ex sero eleuata, & ob rarefactum totum corpus, velut fumus replet, & insolente sudore inundat,& si cohibetur, æger suffocatur,si permittitur,animam cum sudore exhalat,& dum Magistrum meum Catterium viua voce hos sudores explicando audirem,publica exaggeratione, dixit vnum solum infimum liberatum vidisse.

C

HISTORIA VIRGINIS Abderæ.

A primo die vsque ad decimumnonum.

Abderæ virginem, quæ in vestibulo templi decumbebat, febris cœpit acuta & ardens, siticulosa erat, & insomnis menses autem primùm Profluxerant: eam sexto die multum cœpit fastidium, rubuit calore phœniceo, lan-
D *guebat: septimo die eadem erant, vrina tenues, sed boni colòris, venter non vexabat: octaua surditas, febris acuta, insomnis, fastidiosa, horrebatque, mentis erat compos; vrinæ similes: nono nihil est mutatum, nec proximis diebus mansit item surditas. Quatuordecimo mens perturbata fuit, febris remissior: septimodecimo multùm fluxit ex naribus, surditas est nonnihil imminuta, sequentibus eam fastidium, surditasque tenebant, eratque delira.*

E MEritò putat Galenus laborasse humorum copia, si quando cœpit ægrotare, cœperunt etiam menstrua primo apparere, est enim frequentissimum fluere dimiourè, quia nondum vasorum oscula per quæ vterus recipit sanguinem expellendum, vsu menstruorum aperta fuere, & quod non admittunt, regurgitat intus, & conclusum putrescit, febresque suæ naturæ debitas creat. Hanc dixit Hippocrates ardentem fuisse, non quidem propriè, talis enim tam longioris constitutionis non est,nec vrinas boni coloris, sed flauas intensè, & igneas solùm admittit, & quando exitialis est, passea, vstione sanguinis creatur. Censeo multitudinem sanguinis melancholici, & biliosi huius febris authorem fuisse, talis enim acutas febres,& longas simul creat,acutas per bilem,longas ob

melancholiam, quilibet succus si putrescit, sitim, peruigilium, & fastidium siccitate, calore, & malignitate putredinis suscitat, estque vtriusque succi consortium surditatis aptissima occasio. bilis enim liberè sursum mouetur, secumque aliquid melancholiæ subleuans, partem in quam pelluntur, obstruunt facillimè, & si auditus organum, ægrotũ surdũ reddunt. Illud verò scias, nunquam esse sine periculo febrem quæ primo insultu sitim mulctam, & peruigilium causat, arguit enim, aut internum erysipelas, aut incendium visceris alicuius principis, cerebrum, & os ventriculi siccans, linguæque humiditatem depopulans, vnde inquietudo, & cibi abominatio: censeóque robustissimi cerebri hanc virginem fuisse, habuit enim signa magna inclinationis naturæ mittendi humores ad cerebrum, vt peruigilium primi diei, & quæ sexto, & octauo euenerunt, præsagiebant.

Sexto (inquit) *multum fastidium cœpit, & rubuit colore phœniceo, languebatque*; & in aliis translationibus legitur, quod horrebat, vt transtulit Mercurialis, & musa in margine notauit. Omnia huius diei symptomata euenerunt ob ascensum subtilioris, & calidi sanguinis ex vtero ad partes supernas, & ferè per corporis ambitum distributi; nam horrores causari ob mordaces fuligines ambitum mordentes, publicum in Galeno est, nec in continuis febribus sine malignitatis timore inueniuntur, fuitque euaporatio hæc maligna satis, & per totum distributa, cor in transitu offendens, & vitales spiritus dissipans, languorem publicum causat, estque deliquij animi, aut syncopis comminatio, & præludium. Diminuitur calor vitalis omnium actionum necessarium principium, & sic omnes languent; & quia omnes debiles impatientes sunt omnium, omnia fastidiunt, & molestè ferunt: legitur etiam in aliis translationibus, quod erat mœsta, cuius tristitia, indicat fuisse miscellam sanguinis melancholici, & biliosi, vt docui.

Color ille phœniceus, seu ruber saturatus faciei, est symptoma communissimum feminis, & anxias satis fastidiosasque reddit cum summa molestia, nullusque Scriptorum inter morbos muliebres reposuit, vt decebat. Obseruaui frequenter afficere quibus iam proximus est menstruorum defectus naturaliter, priùs tamen solidantur exiles venæ, & oscula vasorum, per quæ sanguis ad vterum deriuandus est, quàm iecur producat sanguinem tam moderatum, vt nihil supersit ad menstrua mouenda; & illud quod in vtero colligitur, retrocedit violenter expulsum ad superiorem regionem, quia vterus, & oscula vasorum illius solidata densataque sunt siccitate ætatiua senectæ, & non capientia, quod superest, retrocedit, & per corpus tumultuans, lædere solet. Id verò contingit, quando iecur siccatur minùs, & infrigidatur, quàm venæ ad vterum distributæ, vt menstrua fluant: nec hoc symptoma quibusque sic affectis succedit, sed illis solùm quæ sanguinem subtiliorem generant, vt facilè ascendat, estque frequentissimum accidens Monialibus discalceatis, ob condituram alimentorum quadragesimalium pipere rubro, alliis, cuminis, & oleo, serum etiam nitrosum cœparum, betarum, brassicarum, & salsamenti, ouorumque frixorum, plurimum facit ad superiorum ascensum, nullumque auxilium tam efficax inuenitur, vt fontanellæ in cruribus, balnea aquæ dulcis, & fuga dictorum alimentorum, vsus amili & quæ leuiter astringunt, & contemperant, & ne à prandio contemplentur sollicitè, aut legant.

Huius naturæ fuit virgo historiæ ex diminutis mẽsibus rubore igneo in facie molestata, & fuit magnus, & molestus non dubiè, & ob hæc Hippocrates memoriæ illud commendauit, optiméque assimilatur, & propriè rubro colori florum mali punici, aut papaueris rubri, totamque faciem ornat, & maculat, & non solùm

A maxillas, vt fit in pulmonia; breuis est eius molestia, plus in ascenso offendens, quàm in facie firmatos, & sudore leui quiescit: verùm crebro repetere solet, est tamen occasio horrorum, anxietatum, & dolorum capitis, febresque anxiosas excitat, ob eius mobilitatem omnia viscera perturbantem, de quibus Hippocrates 2. *epid. sect.* 3. scripsit, *quibus in febribus anxiosis, horridis, rubescunt facies, laboriosè degunt, oculi dolent, caput grauatur, paraplexia adsunt, & menses si apparuerint, potissimum quibus primùm, sed & virginibus, & mulieribus, quibus non subinde, sed longum post tempus, quin, & quibus non in quo consueuerunt tempore, aut non vt oportet apparent, deinde pallida fiunt*; hic serosus succus putrescens, & in tunicis ventriculi imbibitus febres illas asodes Græcè dictas excitat, de quibus Hippocrates 4. *de
B vict. acut. text.* 41. scripsit, breuius tamen quàm pro tanta malignitate decebat, & nos tractatu de perniciosis febribus latiùs egimus.

Vsque ad quatuordecimum relata symptomata perseuerarunt, & sola surditas octauo die addita fuit; erat verò vrina tenuis, sed boni coloris, quæ morbum crudum esse significat, vt 2. *prognost. tex.* 13. docuit Hippocrates iis verbis; *Dum vrina tenuis fuerit, & rufa crudam esse ægrotationem significat*: tantique fecit Galenus colorem illum in expositione historiæ, vt maximum signum appellet; verba sunt; *Et quantum portendebant prima symptomata, mortem certè huic timeres, sed bonus vrinarum color in his qui humorum copiâ laborant, maximum est signum; quæ quia crassæ non erant, morbum longinquiorem
C fore denunciabant.* Quæ Galeni explicatio tam difficilis mihi apparet, vt contraria illatio probabilior, & verior appareret, si inferret; Vrinæ color bonus erat, qui si humorum copia non detur, maximum salutis est signum, quia quantum ad colorem iam coquitur, aut cocta est vrina, & si multitudo excrementorum non detur, coctio celeriùs eueniet, estque Galeni doctrina Hippocrati aduersa loco citato *text.* 31. dicenti. *vbi morbus diuturnus fuerit, vrina verò talis excernitur, periculum est, ne æger durare possit quoad morbus concoctus fuerit*; & si in verba Magistrorum iurare non licet, vterque Author vt verba sonant improbabilia refert, & docet; nam si tenuis vrina longo indiget tempore,
D vt concoqui possit, & illud morbus longus concedit, periculosior erit talis vrina in acutis, quia hi breuioris constitutionis sunt, & inde non coquetur, sed periclitabitur æger. Nec facilè admitto, quod in ardentibus febribus talis vrina detur, in Galeni doctrina si color pallidus à bili tingente creandus est. Ratio est, quia febris ardens bifariam colorem pallidum in intensiorem vertit, & quia plus bilis necessariò creatur, & illa erit præternaturalior propter calorem vrentem, & rursus quia ab illo magna copia seri absumitur, quod facit multum vt color vrinæ intensior appareat. Quibus si addas victus tenuitatem, vt in acutis esse debet, conducet nimis ad vrinæ incendium, agente calore in sanguinem & eum in bilem mutante; vt si verè discurrendum erat,
E si in ardentibus febribus vrina tenuis, & boni coloris datur, timere erat proprius raptum bilis in alias partes, quod tam periculosum est, vt in morbis longis inueniri repugnet; cito enim occidunt tales recursus in acutis, in quibus tanta copia seri naturalis non datur, vt obstet crassitiei vrinæ; alioqui cum tanto sero necesse erat dari magnam cruditatem per defectum coctionis, & abundantiam crudorum, & hoc repugnat dari cum febribus æstuosis, quia sanguinis incendium prohibet copia crudorum, & seri, vt probabilissimè proferre possis in acutis, & æstuantibus febribus, vrinæ tenues, & rufæ phrenitidem innuunt, iuxta aphorismum 72. quartæ particulæ. *Quibus vrina alba, & perspicua, mala; præsertim si in delirantibus appareant*: nam perspecuitas tenuitatem sequitur, & in febribus æstuosis, color rufus raptum bilis ad alias partes significat.

Mihi

Mihi videtur sequendam esse translationem Cardani, quæ habes; *Quandiu verò fulua fuerit vrina, & tenuis, morbum incoctum esse significat, si verò, & diuturna fuerit, talis existens, periculum est ne homo sufficere possit donec vrina incocta fuerit.* Quæ sententia vera est & est intelligenda io acutis, de quibus in opere prognostico Hippoctares loquitur, stabilitur verò in proportione temporis sequisiti ad coctionem perfectam, postquam manifestè coqui appasuit morbi materia, ad primum morbi tempus; putant enim Medici cum Galeno, idem tempus requiri à coctione manifesta ad perfectam quantum narura consumpsit à principiu, vsque ad manifestam coctiunem apparentem, & si vrina tenuis, & fulua diuturna fuir à morbi acuti principio vsque ad coctionem manifestam, cùm tantum rempus requiratur vsque ad perfectam coctionem, periculum erit, ne homo sufficere possit vsque ad finem vigoris, quia morbi acuti sunt breuioris constitutionis, & porest constitutio morbi, in quo ralis vrina datur, terminari priùs ad mortem, quàm vrina illa coquatur si diuturna, tenuis, & fulua perseuerauit vsque ad coctiooem manifestam. Hæc explicario est vera illius sententiæ, & fit comparatio in ordine ad virturem infirmi, & materiæ resistentis, velut si diceres, hæc virtus à primo morbi insultu tantum sempus consumpsit vsque ad coctionem manifestam, & æquale deber sustinere vsque ad declinationem vniuersalem, & primum tempus fuit diuturnum: erit ergo & secundum, ante quod porerit morbus acurus occidere, quia breuioris constitutionis esse poterit. Quam proportionem in præsenti historia inuenit Vallesius, censuit enim in decimaquarta fuisse factum iudicium aliquod, à quo remisit febris, & delirium illius diei orrum fuisse ex commorione critica occulta, non ob malitiam morbi, & quia in die illa fuit coctio manifesta, durauit morbus vsque ad vigesimumseprimum, in quo crisis per sudorem finiuit febrem.

Notat vero Hippocrates quod venrer inferior commodè habebar, erat per consequens deiectio mollis, & constans, & hoc confert multum ad salurem, quia arguit coctionem ventriculi læsam mulrùm non esse, aur insensibiliter, item, & mæseræi. Est verò magni momenti alimenrum non corrumpi inprima segione ad virium restaurationem, & ne febris foueatur ciborum corruptela, & ob id fortassi, fuit tam naturalis color vrinæ, etsi non ita crassæ vs debebar, in quo fuis sensibilis læsio. Idem de iecore censeo, ob bonitatem coloris; quæ duo viscera non sensibiliter læsa, tantum valeor ad salurem, vt rarissimi sint morbi febriles cum eorum bonitate mortales, quia idoneam materiam spiritibus creandis suppeditant, & sic durat viuens quovsque morbi causa coquatur, aur resoluatur, nemo enim periclitatur si sanguis, & spirirus ex cibo regenerentur.

De surdirate sæpè diximus esse signum ambiguum, sed sæpius periculosum, & virgo illa fuir sine dubio robustissimi cerebri, quia huius surdairæ, & deliræ cerebrum inflammati non poruit: rigores verò inordinati, vteri malè affecti sunt, propriissima symptomata, ignorat enim reiicere à se quod prauom, malignum, & virulentum non sit, & dum sursum ascendit, offendis in via partes sentientes vaporibus tetris extrauasatis, & vellicaræ horrenr; fluxus verò sanguinis decimiseptimi contulit multum in febre ardente, surditate, & imminente phrenitide, quæ firmari erat necesse, si fluxus ille non superuenirer tam abundans, & ex vrraque nare, desideratusque vbi menstrua defecerunt, aut fuerunr diminota, vt in aphorismo dicitur, suntque innumeræ sententiæ in coacis, & opere prorirhico ox dolore capiris floxum ex naribus pollicentes, & vtilissimum prædicantes. Est verò satis mirabile, quod virgo illa à primo die vigilans, & ferè per totum morbum conuulsa, aut resoluta non periisset, nam continuum peruigilium inter maligna signa teponitur, sed mirabilios est, quod Hippoctares doloris capitis mentionem non faciat, quod vt necessarium symptoma tacuit non dubiè, quia posuir maiora quæ dolor capiris antecedere solet: quod si fuir, haber locum sententia Hippoctatis in coacis, dicens; *Capitis dolor pertinax cum acuta febre, & alio signo maligno, lethale est.* Sed sine signo maligno transgrediens diem vigesimum aut sanguinis fluxum, aut puris de naribus, aut abscessus ad inferna; fluxum iunioribus trigesimi & quinti annosum, senioribus abscessus. Virgo hæc duo habuit, quibus fuit adiura, & liberata, fluxum nempe sanguinis, & dolorem ingentem in pedibus, vt iam audies.

A die vigesimo vsque ad finem.

Vigesimo pedes dolebant, surditas, & delirium eam deserverunt, aliquantulum è naribus fluxit, sudauit, febre fuit liberata. Quarto & vigesimo repetiit, surditas redist, pedes assiduè dolebant; mente excidit, vigesimo septimo multum sudauit, febre caruit, surditas eam reliquit, restabat pedum dolor, catero fuit exactè indicata.

Mirabilis naturæ pruuidentia, copolans in eadem ærate, quæ diuersis conuenire docuit Hippocrates, fluxum ex naribus familiarem esse dixir ante trigesimum, & quinrum annum, quod etiam in prognosticis docuit, abscessum verò familiariurem esse dixit Hippocrates senioribus, hi enim crassis abundans, & minus constat expultrix, estque corpus vt siccius, minus perspirabiles & inde abscessus creantur, iuueoes verò ante trigesimum quiotum, calidiores sunt, sanguinis tenuiotis & actioris, & perinde aptissimus est, vt per ora venasum apesta pellatur, & sanguinis calorem, feruotem, & acrimoniam, venarum ora secludere, nemo dubitat; irriratio est maior, expultrix robustior, sicque nisi crassissimus sit sanguis, extra corpus reiicitur. Fuit huius virginis sanguis biliosus, & melancholicus, & ille sursum ascendens secundum tenuiotem pottionem fuit expulsus per nares, crassiot verò ad pedes fuit motus, quia vt ponderosior iuuabat motu deorsum, & resistebat ascensui, sicque dolor pedes vexauit, arguens expultricis robur, longius lædentia eliminans, quod Hippocrates maximè laudat; & surdiras, & delirium intermiserunt die vigesimo, in quo nares parum stillarunt, quia moderatior copia erat ob multum quod antea fluxerat, ad quod non parum conduxit sudor illius diei materiam morbi minuens, & quæ vt tenuior, vt per nares pelleretur erat aptissima, & iudicata fuit, & libera à febre.

Vigesimaquarta sediir febris, surdiras etiam, & dolor pedum permanebat cum mentis alienarione, quæ non ira ex malignitare, vt ex inquietatione naturæ oriebansur, intendentis expulsionem in vigesima septima sudore abundante, quo tantum malum eradicauit, & solùm dolor pedum permansit, quia à crassiori materia creatus, & in partibus frigidioribus non potuit tam breui resolui. Illud verò notabis, quod mutarionis vrinæ mentio facta non sit, vt seneas, quod tenuis, & boni coloris, plos securitatis, quàm periculi induat, & quod tantò crises cum illa bonæ non sint, & vt ex historia constat, ex qua etiam edisces in paribus, & in imparibus diebus iudicia, & optima celebrara fuisse, quia vt Galenus docuit, quilibet dies potest esse criticus, & hoc nunquam est verius, quàm in morbis à multa materia creatis, quia in quolibet die datur copia sufficiens, quæ irriser, & in excrementorum copià cuicumque diei erraticæ impressiones ex vagantibus excremenris copulantur, à quibus prærer ordinem molestara natura, in qualiber accessione crises, & iudicia tentare cogitur, quia vt doctè notauit Galenus, *irritamenta extrinseca crises anteuertunt*, hoc est, irritamenta prærer ordinē paroxysmorum venientia, ex excrementis corruptis, non in foco cu

maretia accessionum vnitis, sed seorsim in quolibet tempore accessionum: sed præcipuè in augmento, & vigore, in quibus calor puttedinalis omnium excrementorum corruptor plus viget.

Curatio morbi virginis Abderitæ.

SI menses fluxerunt simul cum morbo, an priùs morbus, & postea menses apparuerint, non retulit Hippocrates, & si fluebant an sufficienter, vel non; ex quibus considerationibus iudicationes salubres sumendæ sunt, & maius dubium est si priùs quàm menses, morbus inuasit, vt nunquam visi fuissent; ex qua parte secanda esset vena, nam quod secanda esset, nemo dubitauit, & constans assertio esse debet: quod si nondum menstrua fluxerunt, erat verò ætas menstruis matura, secanda erat B in talo, ex Aëtij decreto, sic enim inclinationi naturæ auxiliamur, quæ iam ætatis ratione propensa esse debet euacuationi per vterum, & simul reuellimus à cerebro, quod semper morbus superare, & expurgare tentauit, & vt docui, si tam robustum non esset, periclitatetur phrenitica. Verùm si morbus incepit simul cum menstruis, & procedebant copiosè, non erat præter rationem cessare ab auxilio illo, si constabat quolibet die euacuari à natura tantum quantum per artem euacuaretur, quia minus debilitat euacuatio illa, & paulatim fluens per totum diem reuellit efficaciùs à partibus principibus, cum hoc tamen securins censeo simul cum menstruis venam in talo secare, ob rationem dictam, quia cùm menstrua euacuatio paulatim fiat, & non debilitet, sustinebit optimè venæ sectionem, & sic breuiùs C occurrimus morbo tam periculoso, & acuto, cui in principio obstandum est omni ingenio, ne crescat, & augeatur malignè; & suadet hanc veritatem proprietas morborum acutorum, non solùm quia sunt breuioris constitutionis, & vt indigent minùs alimenti, sustinent plus euacuare, sed etiam quia incendium febrile tam graue se in prima inuasione ostentans, vt in præsenti virgine, impedire solet statim euacuationem mensalem calore viscerum attrahente ad se quicquid à natura mouetur: & vt Hippocrates expurgare in talibus strictè formidat, quia quod à medicamento agitatur trahunt ad se carnes incensæ, & ventres æstuantes, sic trahitur sanguis, & absorbetur à carnibus calidis, & æstuantibus D visceribus, & in prima inuasione mensium difficillima est eorum commoda expulsio, vt libello de morbis virginum docuit Hippocrates; cùm osculum exitus apertum non fuerit, sanguis non habens liberum exitum, resilit ad cor præ multitudine, & ad septum transuersum, & cùm hæc repleta fuerint, cor faruum fit, deinde ex faruitate torpedo, postea ex torpedine delirium. Quæ pericula præcauentur secta statim vena, vt euacuetur, quod resilire potest cum tanto periculo, & in hac inferiori euacuatione perseuerandum, donec satisfactum sit plenissimè euacuationi mensali, considerata natura ægrotantis, & plenitudine. Dixi verò hoc esse faciendum ex Aëtij decreto, quando iam medemur morbis acutis, & nondum menstrua apparuerunt, non enim latet contrarium docuisse Aëtium quando solæ suppressioni succurrit, quem etiam Mercatus sequitur, in quos tractatu nostro de morbis mulierum sequuti Galenum latissimè egimus. E

Deinde ad venas brachiorum recurrendum est, & in casu historiæ semper secabitur vena communis, vt cerebrum etiam deoneretur cum toto, non enim licèt partem tam principem permittere vt repleatur, quia semper repletur cum summo periculo phrenitidis, aut conuulsionis, vel alterius affectionis exitialis; & hæc praxis obseruanda semper, si cerebrum onerari Medicus percipiat, & si non, secabitur vena interna, quia vt docuit Galenus 4. *de victu acutorum*, plurimum, & velociter à partibus principalibus euacuat, præsertim si partis A naturalis, aut vitalis inflammatorius affectus molestet, in quo casu, nisi cerebrum patiatur nimis, vt ei timeamus, semper internæ venæ secandæ sunt.

Iis diebus attemperatio sanguinis sollicitanda erat, nam à prima inuasione erat siticulosa, & insomnis cum ardente febre. Sitis verò, & peruigilium, semper delirium machinantur, eratque necessarium capiti prouidere communi oxyrrhodino, & attemperatione, ne phrenitis firmaretur, quod in fœminis nunquam impero ex aqua rosacea, præsertim si menstrua fluant, aut sint enixæ, ne odor rosarum vterum perturbet, & sursum ascendente, omnia excrementa cerebrum, aut cor cum certa pernicie offendant, quod infortunium fouet strenuè histerica accessio, ascensus excrementorum occasio. Parandum ergo ex aqua plantaginis loco rosaceæ, B aut ex centinodia cum guttulis aceti; nam quando vigiliam moderari cupimus, acetum fugiendum est, vt somno inimicissimum, inde miscendum est quando in accessionibus dormire non decet, auferendum verò quando dormire conuenit, & tunc vngendum est sinciput oleo violaceo, & superponendum oxyrrhodinum quod est vtile, vt docet Mercatus, somnum enim conciliare suauissimè solet. Estque in hoc casu pulchra controuersia, si quando phrenitidem timemus ob superfluam vigiliam, liceat vti amygdalatis ad conciliandum somnum; nam si dormire faciunt, quia ad cerebrum mulcebres vapores mittuntur, videtur vsus eorum periculosus, fouent enim ascensum excrementorum ad cerebrum, & nos sæpè experti sumus expergefieri delirantes quando illo auxilio dormierunt, ob C quod semper vsum eorum formido, quando ab eis dormiendum est, & extrinsecis occurro, & quando ad dormiendum se recolligunt, iubeo, vt linteo madido aqua frigidissima lactucæ, & plantaginis, aër leniter moueatur, nullum enim auxilium certius, securius, & suauius ad dormiendum inuenies, vt quando vrgent vigiliæ ob acres fuligines, & vstas, imperare potionem frigidam satis, vt potest permitti cum moderata astrictione impediente actium excrementorum ascensum, & mox caput vt dictum est, præmunire, & aërem leniter mouere, quod inuentum semper consulo post potum attemperantem in fine vigoris ardentium, & malignarum febrium, & aliquando obseruaui solam confectionem D hyacinthorum in aqua idonea solutam somnum conciliasse, quod referebam partim ob moderatam astrictionem, vt docui, partim quia spiritus erat, & quia sæpè moschus, & ambra somnum conciliant cerebrum roborando, & terros vapores resoluendo, malignitatemque reprimendo, quod fuit inuentum doctissimi Cratonis, vigiliis senum aromaticis calidis occurrentis. Constat verò ex dictis talia odorantia fœminis danda non esse, ne histericæ pereant, quamvis illa Augenius non renuat, dum iam accessio molestat, & experimento prodesse suadeat, cuius dubij solutionem nullus ante nos soluere potuit, quia nullus rationem idoneam reddidit, cur vterus graueolentia fugiat, prosequatur verò benè odorantia, vt tractatu de morbis mulierum docuimus, eiusdem Augenij, & Magistri mei doctrinam accusantes. E

In die sexto reiteranda erat sectio venæ ex talo, rubor enim tam intensus faciei raptum ad supera indicabat; eratque reuellendus humor ad distantissima, præcipuè si, (vt erat probabilissimum,) in vteri regione partialis plenitudo timebatur, aut restagnans sanguis in illo retrocedebat, vt docuit Hippocrates, ob quem metum cucurbitulæ fœmoribus affixæ vtilissimæ erunt, vt detineant retrogadum sanguinem, & quæ ascendere in cerebrum conantur, quem impetum hyrudines mariscis firmatæ, & vbi sanguis melancholicus datur, optimè temorantur, & pedilaba sanguinem attemperantia, & conciliantia somnum, & ad crura attrahentia moderato calore, & laxatione vasorum, & fricatione assidua,

assidua, & si opus erat vesicantibus, & cucurbitis scarificatis in partibus inferioribus, semper quòd ascensus à toto mittente seruatur, & fouetur; foueri verò indicabant surditas perseuerans, & horrores, & peruigiliũ, cum tanto fastidio, & inquietudine ortis ex ipsa excrementorum malignorum commotione semper stimulante de nouo, & viscera tetris halitibus replente, à quibus velut exanimata languebat, & spiritus dissipabantur. Indicant verò omnia, esse imperanda auxilia mordacitatem inhibentia, & mouentia ad corporis ambitum, & malignitatem reprimentia, quod præstant aquæ buglossæ, cerasorum dulcium, violarum, cardui benedicti, & lupulorum, & maluarum, & portulacæ, quæ in atrabiliariis vstis magni momenti est, quibus addes syrupos granatorum, oxalydis, & violaceum, & si opus fuerit de papauere, qui somnum concilliat, non quidem, vt amygdalarum, sed vi narcotica, qua spiritus, & halitus acres quiescere cogit. Est etiam celebris syrupus du nenuphare, ex quibus optimè dilutis cum aquis relatis, & lacte margaritarum, aut earum puluere, salubris potio parabitur, aut cum puluere smaragdorum, & si opus fuerit chystalli præparatæ subtilissimè, aut electarij de gemmis sine speciebus, sed syrupus rosatum rubrarum est etiam mirabilis cum syrupo portulacæ ad continendos mordaces humores in quiete, ne sursum impetuosè ascendant.

His erat auxiliandum huic virgini si obstructa non erat, non si erat, minùs secura sunt auxilia relata, quia obstruunt, nisi vrgens erat cohibitio ascensus ad supera, & vstio febris in die decimoquinto, secanda erat cephalica, iam enim delirium perseuerans cum minori febre in decimaquarta, significabat clarè impactum esse sanguinem, & implentem cerebri vasa, & si natura sanguinem per nares non reiiceret, periclitaretur phrenitica. Non decet verò fortuitum auxilium naturæ sperare, cum tam certo periculo, & in hoc casu operatur Medicus, quod à natura sub dubio sperat, & prodest, vt illa. Solùm de oxyrrhodini applicatione dubitandum erat, si Medicus tam doctus, & expertus erat, vt signis agnosceret crisim per fluxum narium decimaseptima venturam, in qua fælicitate oxyrrhodinum applicandum non erat, vt alibi docui ex mente summi Dictatoris a. *epid sect. 5. text. 9.* vbi in fractura ossis capitis, ex qua delirium superuenit, dicit; *Si verò deliret, caput irrigare, nisi hypochõdria eleuata sint*: quia eleuatio illa est signum fluxus sanguinei per nares venturi; non fuit verò fluxus ille sufficiens ad deponendam cerebri plenitudinem, quia & surdastra, & fastidiosa, & delira erat, donec vigesima excitato in pedibus abcessu, & reiterato fluxu narium, etsi minori; & sudore addito, surditas, & dilirium, & febris euanuerunt. Ex quibus euacuationibus vigesimo euenientibus, deduces, aut in primis circuitibus non fuisse satis euacuatam, aut plus quàm deceret comedisse, aut cum magna plenitudine ex menstruis detentis febricitare incepisse, quia tardiùs fluere inceperunt, vt est frequentissimum, & totum corpus obstruitur, occasio magna ad morbi diuturnitatem. Inde Cardanus *in arte parua*, quod in nostris temporibus pauciores crises videantur, reducit ad plurimam sanguinis euacuationem secta venâ. Mirum certè est, quod natura diebus viginti fatigata, & morbo tam graui, tam robusta maneret, vt post euacuationem abundantem die decimoseptimo, tres crises tentaret per abscessum, & in partibus tam distantibus, fluxum sanguinis, & sudorem.

Sed nec hæc fuerunt satis, vt febris cum surditate, & delirio non redierit vigesimoquarto, perseuerante, dolore pedum, & sui muneris non oblita natura sudore copioso malum extirpauit vigesimoseptimo. Quibus docemur, quod si pulsus constabat post euacuationes decimiseptimi, euacuanda erat, aut secta cephalicâ, aut reiteratis hyrudinibus, si constabat vterum, aut genus venosum ad cerebrum mittere, aut scarificatis cucurbitis, in suris, aut naribus; in die verò vigesimo quiescendum erat, quia decretorius, & ex præcedentibus constabat inclinatio valida naturæ ad commotionem succorum, & celebrandas crises in diebus iudicatoriis, vt fecit excitato abscessu in pedibus, sudore, & narium fluxu. Dolor ille si grauis non erat, permittendus erat, & nullo modo repellenda erat caussa illius, sed si molestabat, demulcendus erat, & resoluenda materia, si tumor non apparebat, in quo casu balneum ex decocto meliloti, florum chamemali, radicum maluarum, foliorum artemisiæ, & violarum vtile erit, nam dolorem demulcendo resoluit attractum, aut expulsum humorem, & laxando vasa, paratissima reddit vt recipiant promptè expellenda à natura, & calore attrahente, iuuat expulsionem partium mittentium ad pedes, cauendo semper, ne à balneo infrigidentur; si verò tumor appareat, operandum vt fiat moderatus, ita vt idoneus sit ad iudicium, & leuanda symptomata; si verò magnus tumor spontè excitetur, timendum est ne sphaceletur, non solùm quia magnus est tumor, sed quia ex materia maligna, & non emendata, vt iam vidimus in alia nobili, & pulcherrima virgine, quæ maligna febre, & paraphrenitude oppressa, auxiliis idoneis liberato cerebro, & impedito ascensu, cœpit natura ad pedes, & crura, materiam malignam reiicere & sphacelo mortua, animam egit.

Est verò dignum consideratione quid agendum, si tumor magnus excitetur à natura, & timor sit gangrenæ, eo quod materia maligna sit, & non emendata, duret verò nihilominus febris, quia abscessus symptomaticus non iudicauit illam, præsertim si antea simili crisi & abscessu crurum periclitati fuerunt aliqui, nam tempore illo in quo virgo à me relata sphacelo crurum periuit, alij duo ægroti simili abscessu oppressi in vnico solo crure, vt scinderetur consultum fuit, & alter liber euasit, alius verò defunctus fuit. Consilium nostrum est, quod si febris maligna sit, & abscessus sine correctione, & coctione materiæ breui augmentum suscipiat, sit statim æger expurgandus, vt incrementum mortale abscessus impediatur; est enim natura expellens, & ad infera, & sic leui medicamento materia ad crura fluxura deducetur ad aluum, quod si non sufficiat, ex opposito crure secabitur vena, sic enim motus naturæ non impeditur ad inferiora, & fluet multò minùs in latus oppositum: & si adhuc tumor augeatur, magnum periculum est, si permittatur maius incrementum, oportetque partem defendere ne recipiat ampliùs interposito roborante, altiore parte tumorante; sic enim probabile est, quod mittet natura in aliud crus inferius, quia vtrumque in trunco venæ magnæ communicat, quo facto pars tumorans excitantibus, & euaporantibus extra à grangrena præcauebitur, admixto simul aliquo pharmaco contra malignitatem; nam si in abscessibus in crura, in pulmoniis periculosis, in quibus malignitas non datur, timet Hippocrates a. *prognost.* claudicationem, & multum negotium esse dicit, si ante coctionem abscessus excitetur, quid timendum non est quando maligna febris præcessit, & sine emendatione materiæ abscessus creatur, & pars affecta multis hyrudinibus inanietur, sic enim tumor minuitur, & ventilatur pars multò meliùs, sicque corruptio impeditur.

Illud verò considerandum, nimirum attendendum esse sollicitè ad motiones, quibus natura in diebus iudicatoriis se inclinat, & morbum non iudicat; nam si ab illis meliùs se habeat, frequentissimum est in aliis diebus decretoriis reiterare similem euacuationem, & morbum finire, sicque inclinatio illa semper iuuanda est à Medico, huic euenit sudore vigesimi minorando

morbum, & vigesimo septimo sudore maiori eradicando omninò, & si sudor ille perniciosus sit, & morbus deterior factus, contraria ratione operandum est, obstare nempe oportet omni modo ne natura illam euacuationem reiteret. Est verò frequentissimum ex corde nimis æstuante diaphoreticos fieri, quæ causa ignorari non potest, & sic cor refrigerandum est omni ingenio, exteriùs quidem cordialibus frigidis actu, & potentia; interiùs, suspectæ sunt potiunes frigidæ, nisi astrictoriæ etiam sint, nam omne liquidum calefactum ad sudorem semper prouocat, & astrictio non caret scrupulo ob putredinem., sed in casu tam vrgente inexcusabilis est, corpusque dispones, vt in febre syncopali minura docent omnes, celebresque sunt syrupi de acidn citri, granatorum, agrestæ, limonis, oxalydis, & portulacæ, si acrimonia succurum magna sit cum pulueribus chrystalli, & electarij de gemmis, cum aqua deaurata, aut pro pauperibus chalybeata.

HISTORIA ANAXIONIS

Abdera Anaxion, qui ad Thracias portas habitabat, in acutam febrem incidit, dextri lateris assiduus dolar eum cruciabat, tussim aridam habebat, nec primis diebus expuit, sitibundus erat, & insomnis, vrina boni caloris, multa, & tenues; sexta delirabat, fotibus nihil remittebatur, septimo laborabat magis, febris intendebatur, nec sunt imminuti dolores, simulque febres infestabant, difficulter etiam spirabat: octauo secui venam, multùm vt debebat effluebat, leniares ibi euaserunt dalares, sed tusses aridæ permanebant: vndecimo febres fuerunt minores, aliquantum circa caput sudauit, durabant etiam tusses, & quæ à pulmone exibant, liquidiora erant: decima septima incepit pauca cancocta spuere, leuatus est. sitibundus erat, & earum, quæ à pulmone non vtiles purgationes: vigesimo sudauit, à febre liberatus est, past indicationem autem subleuatus: vigesimo septima febris rediit, extussiit: excreuit cocta, multa, vrinis subsidentia multa, alba, desiit sitire, dormiuit: trigesima quarta sudauit per tatum, liberatus est à febre, indicatus est omninò.

ANAXIONEM pleuriticum fuisse fatentur omnes Expositores, & quatuor signa illius historia narrat, febrem acutam, dolnrem assiduum lateris dextri, tussim siccam, & difficilem respirationem: deficit pulsus durus, & serrinus, vt tota syndromes compleatur, cuius Hippocrates mentionem non fecit, vt tacuit semper in ægrorum historiis polsuum differentias, quarum silentium culpabile semper fuit in tanto Authore, nisi summa sollicitudo narrandi respirationis difficilis differentias, venia sit tantæ oscitantiæ, cùm respiratio, & pulsus mutentur eodem modo in communibus passionibus cordis, quod viscus eisdem etiam differentiis, pulsus, & respirario tueri indefessè procurant. Galenus præter quinque signa exquisitam pleuritidem ostendentia, sextum addidit *lib. de constitutione artis medicæ*, decumbere scilicet molestiùs, aut placidiùs super latus affectum, aut sanum, rationem *cap. proprio*

A latissimè tradidi, si teneas, quod tussire est proprium, & inseparabile signum pleuritidis exquisitæ: tussire verò siccè, aut humidè, accidentale omninò, & huius differentiæ causa ibi inuenietur. Febrem Anaxionis plus symptomaticæ, quàm putridæ habere apparebat, ob bonitatem colotis vrinæ; mirabile enim est, quod in febre acura cuius focus tam vicinus cordi erar, colorem vrinæ non mutaret, nisi censeas pituitæ mixtionem, & eius serum abundans intendi colorem impedisse, vt crebrò experimur in concursu simoltaneo causarum contrariarum, cui permixtioni in lotio, respondet propriissimè vrina tenuis, multa, & boni coloris, nam intensior color creandus à febris incendio, impeditur ab albicante sero pituitæ, & dilui, arrenuarique multum serum ax pituita liquata necesse erat. & inde primis diebus
B vrinæ fuerunt multæ, renues, & boni colotis, sitire, & vigilare ardentium febtium, & acuratum propriissima sunt, & vigilare, quando dolor assiduè cruciat, proprius quàm sitire; quia duabus causis vigilat, calore nimirum, & doloris molestiâ assiduâ, quia dolere est vigilare, vt teneas quod peruigilium ob dolorem non ita delirium præsagit, vt sine illo, quia vigilare ob dolorem non pender ex cerebro distemperaro, sed à causa manifesta; sine dulore verò, iam læsum illud significat, vt adsit iam, quod à dolnre timetur, in quem sensum dicitur 1. *pragnost*. pessimum esse nec noctu, nec diu dormire, nam aur dolore, aut labore vigilabit, aut delirium succedet huic signo, vt in die sexto Anaxioni contigit, cui consueta medela Hippocratis in thoracis dolori-
C bus nihil contulit, tentare nempe fomentis calidis ante aliud magnum auxilium, dolorem auferre. Hippocrates narrat quod non minuebatur, probabilius mihi est quod crescebat non dubiè, nam temeritate non caret in corpore pleno, partem ob fluxionem dolentem, initio calefacere, si calor trahit, & partem dilarat, vt faciliùs recipiat, sicq; merito die septima dolores, tusses, & respiratio difficilis, adde, & febris, plus molestarunt. Ex incremento omnium symptomatum diei septimi coactus Hippocrates, & suam praxim accusans, secuit venam die octauo, aduertitque quod fluebat multum vt debebat: diceret meliùs, fluebat multum quod multo ante fluxisse decebat, illud multum fuit quod 2. *acut.*
D *text*. 10. suasit inanire, nimirum vsque ad mutationem coloris, aut vsque ad deliquium, vt primo aphorismorum, & vtrumque non satis securè in thoracis doloribus fortissimam vim thoracis requirentibus, vt impetu valido tussis, materia inflammationis (si liberandus est æger) pellatur, oh quam expulsionem, & tam validam vim exposcentem, sutbitionis quantitatem augete præcepit ipse 1. *de victu acutor. text*. 23. quando os madefacit, & expectorare cocta æger incipit: Nec verum censeo quod ante octauum fuerit secta vena, vt Galenus insinuat, & non admittir Vallesius, nam si priùs secta fuisset, non permitteret Hippocrates in die octauo tam copiosam fluxionem, nec sine culpa erit, etiamsi admittamus com Mercuriali, vocatum non
E fuisse Hippoctatem vsque ad diem quintum, & fomentis tentasse priùs dolorem suo modo sedare; nam præterquam quod cum acuta febre, dolorem stabilem vsque ad sextum permanere, si à flatu creabatur, non est probabile, arguit etiam tepidissimum discursum, nescire distinguere, si à flatu, aut affectu inflammatorio pleuræ dolor excitetur, cùm nihil meo iudicio facilius sit in medica facultate; præterquam quod Hippocrates non stat suis præceptis; nam dolores, & perturbationes sanguinis, & passiones apoplecticas à flatibus fieri docet ipse, & docuit simul esse auxiliandum sanguinis missione: 4. enim *epid. sect*. 5 *text*. 11. in translatione Vallesij sic scriptum reliquit; *Anemien venæ sectio*. Est verò anemie idem quod flatus, vt ex Galeni expositione Vallesius sequitur, & quid obstabat dolor tam stabilis cum acuta febre, vt non secaretur vena, tam necessa

necessarium remedium pro febre, & vt sedetur dolor, si ob plethoram tutius, aut partis do entis, exitus flatui occludebatur, & reddito toto perspirabiliori secta vena, resoluitur facilè, & minus distendit, & disrumpit locum dolenrem, sicque euenit die octauo à sectione venæ, & vndecimo diminuta fuit febris, & cœpit natura indicare leui sudore capitis fore soluendam febrem sudore maiori, vt contigit vigesimo, & liber euasit à febre, & meliùs habuit.

Vigesimo septimo rediit febris, & tussis, & excreuit multa concocta, & in vrina apparuit subsidentia multa, & alba; cessauit sitis, dormiuit, & trigesimo quarto reiterato sudore totius corporis, febris euanuit, & fuit iudicatus in totum, recidiua inexcusabilis erat, quia in augmento vniuersali sudor vigesimi venit, in quo manifesta coctio solùm in sputo, & vrina aderat, nam à dicimo spetimo pauca, & concocta expuebat, quæ totam materiam non poterunt absumere, & sic vigesimo septimo qui finis quartæ septimanæ est, recidiua accessit, in qua probabilissimum est, febrem illam ex concoctione materiæ remanentis potius euenisse, quàm ex noua fluxione ad partem dolentem, hæc enim cruditatis nouum principium includit, & erat impossibile terminari in trigesimo quarto & quia hic dies fuit finis septimanæ à vigesimo septimo, clarè ostendit non fuisse nouum principium cruditatis, sed perseuerantiam coctionis antiquæ materiæ sine nouo affluxu, & sic in sputo, vrina, & sitis defectu, coctio perfecta statim apparuit, & sudore trigesimiquarti, sine recidiua indicatus fuit morbus.

Dubium non leue est quod modò dicebamus, esse eundem morbum sine recidiua; nam si vigesimo sudauit, & fuit sine febre. & vigesimo septimo rediit febris, & tussiit, multaque concocta excreuit, & apparuit etiam coctio perfecta in vrina, videtur impossibile quod fuerit pleuriticus Anaxion, & si fuit, non potuit sine febre esse, & aliis symptomatibus essentialibus pleuritidi vsque ad vigesimum septimum, vnde deducitur quod non potuit esse sine febre, aut quod pleuriticus non fuit. Mihi videtur fuisse duplicem febrem, vnam vocatam accidens inflammationis, hæc nunquam defecit, vsque ad perfectum iudicium trigesimiquarti. Alia est putrida febris, quæ morbus propriè dicitur & comitatam appellant aliqui ex recentioribus, quia fuciam habet inflammationem, & hæc est quæ sudore vigesimi euanuit, & rediit vigesima septima, cuius focus erat locus inflammationis, sed non identificatus cum locu inflammato; hic enim focum habet extra vasa, in poris nempe, in quibus alimentum coquitur vt vertatur in carnem: focus verò febris putridæ erant vasa minora immediata, & proxima loco inflammato, à quo sudor vigesimi dissipauit multum: & extrassis quod erat tenuis. & non discussa crassiori parte, remansit in illa recidiuæ occasio; & si hoc non placeat, discuttes eodem modo circa causam inflammationis, cuius portio magna resoluta fuit per sudorem die vigesimo. Erat verò quod putridum feruebat, & dolore cruciabat, crassum verò nondum feruebar, nec quietum dolorem causabat, concoctum verò vniune noua caloris vitalis, & nouo feruore rediit febris; & tussis, & ex sputo ex citato, & sudore cessarunt omnia cum crisi perfecta. Sed hæc solutio non videtur adæquata, ob coctionem perfectam vrinæ in illo septenario cum sedimento multo, & albo, vt narrat Hippocrates, quæ coctio non apparet possibilis in sola materia inflammationis, quando hæc vrinam non mutat, quia extra vasa concoquitur, & in regione thoraceis; ex quibus lotium non emanat, nec potest, vt inde coactus dicere possim æquale iudicium factum fuisse in materia pleuritidis, & putridæ febris. vigesimo die, & in quolibet loco relictam fuisse portionem coquendam ex parte crassiori, cuius coctio celebrata fuit in

A illa septimana, & iudicatus vterque morbus, quia ex eadem materia cum simili aspectu lunæ vterque incepit, non enim est nouum has febres, quas comitatas appellant, incipere simul cum inflammationibus internis, & iudicari simul, quia eadem natura, quæ victura est, eadem materia vincenda, & in aspectu cæli propitio naturæ vt vincat, & si eodem tempore euenerunt vtriusque morbi iudicia, & mutationes similes ante iudicia.

Quod vt teneas, attende, quod quando pleuritis incipit simul cum febre putrida, non solùm est focus putredinis locus inflammatus, sed vasa etiam loco inflammato immediata, nam si solùm putresceret humor inflammationem causans, non vitiaretur vrina, B quia ex loco inflammato nihil ad vias confluit vrinæ, non solùm ob defectum viarum, sed magis quia in humore extrauasato, & per poros partis inflammatæ dispersο, nihil ferè seri datur, sed syncerus iam est, quod euidenter suadet totum illud quod resudit, & tussi extra pellitur, ex quo nunquam visum est serum separati ab sputo, & sic si in pleuritide vrina præternaturalis sensibiliter datur, non solùm computruit causa inflammationis, sed humores etiam vasorum maiorum, & capillarium, à quibus serum vitiatum, & in omni alia febre putrida emanat, vt pars mittens eodem impetu, & motu vasa maiora, & minora, & poros partis inflammatæ repleat, sed priùs maiora, deinde minora, & capillaria, vltimò poros, & inanitates partis tumentis: C & inde pendet, quod eisdem diebus mutationes similes fiant in materia inflammationis, & putridæ febris; similes periodi seruentur in inflammationibus, vt seruantur sine illis, si humor sit idem, vt Galenus docet 1. *aphorism.* 12. dicendo, quod in pleuritide, & phrenitide, per impares accessiones reperunt frequentes, quia à bile creantur, cui proprius est per tertios moueri ad focum, & hinc etiam contingit pleuriticum siccè tussire, quia vt extra poros partis inflammatæ humor pellatur, maior virtus requiritur, quàm vt mittatur ad poros, & pulmonem extra pleuram effusus, obstruat, vt tussis excitetur. & sic experimur, quod simul coquatur materia inflammationis, & putridæ febris ob rationes adductas.

D In hac historia notabis quod ad præsagium durationis conducit; est verò quod tantum tempus requiritur ad finiendum morbum, quantum vsque ad apparitionem manifestæ coctionis consumptum fuit: Anaxion enim decimaseptima excernere cœpit pauca, & concocta, quæ initium augmenti significant, & trigesimo quarto finitus fuit morbus. Notandum etiam, quod causa tussis siccæ potest esse densitas pleuræ, resudationem humoris ad thoracis inanitatem impediens, sine qua nihil potest expui; & hæc eadem densitas est occasio diuturnitatis morbi, & perinde periculi, & mortis, & sæpè suppurationis, quæ raro exitialis non est, quòd statim in pleuritide spuere laudatur nimis, quia arguit (præter fortem virtutem coctricem, & E excellentem) pleuram esse transpirabilem, & faciliùs à morbo liberandam esse, quod docuit Hippocrates *lib. de alimento. comm. 4. text.* 10. iis verbis: *Raritas corporis ad transpirationem, quibus plus aufertur, salubrius; quibus minùs, morbosius: densitas corporis ad transpirationem, quibus minus aufertur, morbosius; qui probè perspirant, imbecilliores & saniores, & facile conualescunt, qui malè perspirant, priusquam ægrotent robustiores sunt, cùm verò in morbum inciderunt, difficiliùs sanescunt. Hoc autem & toti, & parti.* Et mihi videtur probabilissimum, densissimæ pleuræ fuisse Anaxionem ob tardam resudationem, & longitudinem doloris pleuritici, vt teneas quod etsi densitas robustum corpus efficiat, & ob id faciliùs deberet morbos superare, verùm transpirationis difficultas lædit plus, quàm robur conferat, quia semper pars læsa excrementis obruitur, & calor vitalis suffocatus impo-

tens

tens redditur ad vincendum tot excrementorum congeriem, vt ob hanc occasionem in illius loci expositione doceat Galenus, quosdam à principio sui tam malè constitutos esse, vt semper ægrotent, nec possint valere, etiamsi eis ipsum Apollinem præficias, & hæc non modò in toto corpore, sed etiam in singulis particulis videri: *In causa* (inquit) *sunt excrementa quæ per halitum non extruduntur*; in quam causam hecticæ febris originem quandam reduxi tractatu nostro de hectica febre, quando viscera præter naturam densantur, & ex hac origine propriissimum illud signum nouæ incalescentiæ post cibum suscitari, vt ibi explicui.

Curatio Anaxionis.

PLeuritidis curationem latissimè exposui proprio capite, omnesque discordiæ circa venam secandam, tam latè traditæ ab Authoribus sunt, quilibet sua experimenta referens, vt suum placitum stabiliat, vt nulla conciliario possibilis videatur, quia experimenta nulla ratione possunt impugnari. Euentus varij pendent quotidie ex varietate partium mittentium ad pleuram, quarum ignorantia, remedia communia irrita, & infructuosa reddit. Est aurea doctrina Hippocratis *lib. de locis in homine, in principio*, affirmantis, nullum principium corporis esse, sed omnia esse principium, & omnia finis: est verò intelligendus in ordine ad originem morborum, nam singulæ partes corporis altera alteri morbum facit, venter capiti, caput carnibus ac ventri, & reliquæ omnes iuxta eandem rationem: quo supposito velut primum principium, sic loquitur paulò inferiùs; *Et optimum fuerit sic curare partes ægrotas, per has quæ morbos faciunt, sic enim quam optimè principium ægrotandi quis sanauerit.*

Est in primis accusandus Galenus, qui in sanguinea pleuritide in qua cruenta expelluntur, sanguinem mittere dehortatur, cùm in nulla securiùs mittatur, & temerariè contrarium docet, sinistrè interpretatus Hippocratem, cuius sunt hæc verba 6. *epid. sect. 3. text. vltimo. Impedimentum incruenta sputa, anni tempus, pleuritis, bilis*: in cuius loci declaratione exemplum tradit cuiusdam pleuritici, cui sine sanguinis missione succurrit, & sanus euasit, affirmans pleuritidem, in qua sanguis tussi excernitur, tam securam esse, & facilem, vt tanto auxilio non egeat, cuius doctrinam Horatius Augenius *tom. 2. epistolarum, lib. 12. epistola Luciano dicata*, tam erroneè contra Vallesium, vt Galenus, sequitur, estque Vallesij expositio tam vera, & doctrinæ Hippocratis tam consona, vt sine periculo ægrotantium contrarium sentire non liceat. Sic Mercurialis sine fundamento sugillat Medicos prima die pleuritidis venam secantes, quando Hippocrates sexto die vocatus, tentauit prius quàm venam secaret, calidis fomentis dolorem auferre; exemplum quidè non imitandum, sed damnãdum potius, cum clarè ignorantiam arguat Medici non agnoscentis dolorem lateris esse pleuriticum propriè, & fore fomenta nocentissima, cùm implicaret non irritari fluxionem laxata, & calefacta, & per consequens debiliori reddita parte recipiente, vt Hippocrati euenit.

Ergo quod in pleuritide priùs considerandum venit, est, si vrgeat quod in parte affecta confluxit; vrgere agnoscitur doloris vehementia, & respirationis difficultate, quæ duo si magna sint, & non detur aliqua pars inferior transmittens, quia euacuatio per illam consueta suppressa sit, secanda est vena interna eiusdem lateris, vt docuit Galenus 2. *de victu acutor. text.* 10. dicens, *venam in cubitu secare eam oportet, quæ sanguinem ab affecta parte, & magis, & velocius tum reuellere, tum vacuare possit*; & inferiùs scripsit; *Nos vero partem eam, quæ phlegmone obsidetur, tum celeriter, tum quam cæteras partes*

A *magis, in acutis præsertim morbis vacuare contendimus, quod sane interna cubiti vena facit, multoque magis vbi sanguinis redundantia ad superiores surgere videatur, aut si superiores partes thoracis affecta sint.* Ex quibus edisces ex eadem vena secta, reuulsionem, & euacuationem fieri, teste Galeno, quod Mercatus nunquam capere potuit, & cùm hæc euacuatio ex reuulsione, & euacuatione componatur, largior permittenda est, vt euacuetur plus de loco affecto, & vrgenti, quia euacuatio ex parte læsa, minor est, vt est permista reuulsio, ob quod Hippocrates consulit euacuandum esse vsque ad mutationem coloris, de quo dicemus inferiùs.

Si verò dolor, & respiratio difficilis non vrgeant, & corpus plethoricum sit, non sine ratione putant multi, vtilius esse venam lateris oppositi secare, ne tota plethora ad locum dolentem reuocetur; nam cùm
B totum mittatur, & pars læsa dolore trahat, & calore, insignis confluxio, & conuocatio fiet ad locum dolentem, & in hoc casu copiosè euacuandum, quia multum fluxurum supponitur, & natura deonerata sulet impetuosiùs mouere, præsertim quando multitudine coniuncta qualitas stimulans est, quæ semper expultricem instigat, & non impedita ab onere, pellet non dubiè impetuosiùs, vt quotidie experimur. Ego verò in hoc casu securius censeo venam in talo secare, quia rectitudo maior datur cum latere læso: Semper verò decet in omni reuulsione ad longinqua rectitudinem seruare, quia plus ex latere læso inaniendo, deriuatio, & euacuatio à parte, secando venam internam in bra-
C chio efficaciores fiunt, & vtiliores. Verùm si corpus plenum non sit, & inflammatio mediocris appareat, sequenda est Galeni doctrina, & secabitur vena basilica eiusdem lateris, in hoc enim casu probabilius est partem mittentem in eodem latere esse, & totum non esse culpandum: semper verò erit vtile in regione inferiore vtriusque lateris cucurbitas multas affigere, vt detineant quod ad latus affectum moueri potest, & hoc impetrabitur necessariò, si vrgeat dolor, & corpus plethoricum supponatur, & ob vrgentiam secetur basilica lateris dolentis: & in hoc casu totum latus in inferioribus partibus onerabitur, dum ex dolente vena secatur. Constat verò in casu plethoræ non semel, sed bis, & ter esse eodem die secandam venam, multum
D enim fluxurum supponitur, estque Medici docti præcauere semper, ne morbi periculosi incrementum acquirant, nam magni, & acuti rarò mortales non sunt. Hoc verò ex nobis contra Galenum accipies, quod celeritas præueniendi ne crescat pleuritis, necessariissima sit in pleuritide, quam sine sectione venæ Galenus curare consulit. Ratio est quia nulla vt sanguinea securiùs secta venæ curatur, & nulla vt hæc, si magne sit, citiùs in suppurationem mutatur, quæ permutatio mortalis semper ferè, & molestissima fuit, tabe ferè occidens.

Consulit Hippocrates 5. *acut. text.* 10. vt secetur vena, & reiteretur vsque ad mutationem coloris, & hoc celeriter esse exequendum; *auferendus itaque sanguis est, donec rubidior multò, vel pro puro rubidoque liuidus*
E *fluxerit, nam vtrumque contingit*; quod non intelligas vt necessarium, sed vt exemplum, cùm nostris temporibus frequentius sit sanguinem totum infectum esse, & nihil, aut paucissimùm rubri educi, vnde si corruptus totus sit, quando iam extrahitur prauior, & malignior, signum erit quod ex loco affecto educatur, eritque notandum sollicitè vt bonum finem speres. Galenus expositor sic loquitur; *Quicquid sanguis in phlegmone continetur, id caloris abundantiâ colore permutatur, reliquum autem in partibus omnibus simile manet, & pituitosiore existente, rubicundior erit qui in eo quod phlegmone obsidetur latere continetur: quod si sanguis in corpore totum diffusus rubidus fuerit, is proculdubio qui ad phlegmonem est adustus, assatusque, in nigrum permutabitur, liuidus autem*

in

in ea quæ fit à rubido in nigrum transmutatione, medium obtinet. Coloris igitur mutatio sanguinis ex particulata inflammata translationem sufficienter commonstrat. Aduertit tamen Galenus *lib. de vena sect. c.* 11. ob d io non semper esse euacuandum vsque ad coluris mutationem, aut quia virtus tantam euacuationem sustinere non possit, aut quia phlegma, seu inflammatio tam maligna sit, vt nihil remittat; *Interdum* (inquit) *nihil ab ea emittitur, sed inibi sanguis fortiter constrictus est.* Heurnius verò, nec in descendente pleuritide talem culoris permutationem sperat, quia partes inferiores thoracis nutriuntur ex vena sub corde, & esse necessarium euacuare priùs copiosè cordis ventriculos, antequam coloris mutatio, quia extrahatur ex loco inflammato aliquid, percipi possit.

Multa in his exceptionibus difficilia inuoluuntur. Quod de virtute dicitur, clarum est; quod de colore rubro, & magis rubro, & de pituitoso sanguine, & posteà rubro, difficile apparet: nam sanguis inflammationis causà continens in pleuritide, necessario corrumpitur, quia putridus febrem acutam causat, per hanc verò, rubriorem colorem acquirere est impossibile, quia si color ruber naturalis est sanguinis, per putredinem corruptiuam sanguinis color naturalis non potest intendi, nec si sanguis pituitosus sit in toto corpore, poterit colorem rubrum in loco inflammato comparare ob insinuatam rationem putredinis sine qua febrem causare nequit. Est verò putredo corruptio illius à qua color naturalis communicari sanguini implicat, quia opposita directè coctioni, per quam color ruber comparandus est. Sed hæc leuia sunt, si quod dicit Heurnius accuratè notetur, insinuat enim causam inflammationis pleuræ inferioris, si per sectam venam euacuanda est, fieri non posse nisi priùs cor inaniatur multum, & gratià vacui, & consequentià eius trahatur per cordis ventriculos materia inflammationis vsque ad venam apertam, vt color mutatus percipiatur, quæ tractio si possibilis est, videtur periculosissima sectio venæ basilicæ, quia materia putrida partis inflammatæ, non solùm in transitu per cor, syncopem causare poterit, sed & mortem, si dum iam in corde erat, cesset fluere sanguis per venam apertam, & tunc quietè permanebit intra cor materia venefica inflammationis cum tam certo periculo. Fortasse desumpsit præceptum illud ex Galenu a. *atm. text.* 10. dicente. *Verùm quæ partes thoracis inferiores propè septum transuersum infestant phlegmone, non abs re dolorem ad hypochondrium transmittunt, quo fit vt dolores huiusmodi non admodum iuuet, quæ in cubitu fit vacuatio, corde scilicet medium occupante; nempe venam quæ inferiores thoracis alit partes, sub corde emergere audiuisti.*

Sed non esse necessariam hanc translationem per cor, probabilius est, nec experimento constat ita euenisse, etiam si pluries in pleuritide descendente secta vena fuerit; & soluitur difficultas eodem fundamento, quo eneruatur opinio putantium, in dolore pleuritico sinistro, esse secandam venam internam semper in brachio dextro, quia ex hoc latere nascitur è vena caua antequam cor ingrediatur ramus dictus vena sine pari, qui distributus per inferiorem regionem pleuræ, totam illam ornat, & alit dextrè, & sinistrè, & inde ex sinistra parte nihil euacuari potest, nisi secando venam in latere dextro, à quo vena sine pari nascitur. Hi enim, & Heurnius, & cum illis Galenus, & antiquitas tota ignorarunt communionem inferioris pleuræ, cum axillari vena vtriusque lateris, & communionem occultam osculorum venarum, & carnia dextræ partis, cum dextra vena, & sinistræ cum sinistra, constarque ex anatome inter axillarem venam, & cephalicam propè iugulum, ab vtroque latere oriri mediam quandam venam nascentem ferè ab axillari, à qua plurimæ productæ propagines, tandem cum ramusculis venæ sine pari copulantur, & inde secta venà interna lateris affecti, magna rectitudo, & communio seruatur, & secatur vtilissimè, quam communionem Vaëcius affirmat totam antiquitatem ignorasse, & præcepisse expurgationem in descendente pleuritide, putantes esse impossibile in illius inflammatione posse aliquid depromi secando venam basilicam, & sic expurgationem consuluerunt.

Hieronymus Montuus habuit singularem sententiam circa missionem sanguinis, sequitur enim firmissimè opinionem, quod semper sit secanda vena priùs in latere opposito, & quod in dolente secare, non solùm non est necessarium, sed molestum; nam facta in initio pleuritidis reuulsiua, & auersiua sanguinis missione, quod reliquum inflammationis supererit, per sputum fælicitet magna ex parte solet expurgari, vt in sexcentis notauit; *Palamque est* (inquit) *quod quæ in cubitu fit vacuatio deriuatiua, non iuuat in phlegmone notharum costarum, quia vena quæ interiores thoracis partes alit, sub corde emergit, teste Galeno.* Hoc vltimum impugnatum, & solutum iam est; aliud verò perniciosissimè consulitur, nam præterquam quod pars mittens in eodem latere esse potest, & hoc censeo frequentius contingere. & hoc certius est quando vterus, aut pars inferior mittit ad pleuram ob rectitudinem quam semper amat natura, & docuit Hippocrates 6. *epid. sect.* 2. *text.* 11. & *secundo epid. sect.* 3. *text.* 13. dicendo, *Secundum rectum, & costarum dolores, & lienis eleuationes*, &c. In quo casu venæ maiores, & minores lateris inflammati plenæ fouebunt inflammationem, quæ tam magna esse potest vt suffocet, & tam diuturna vt interimat si expectetur vt tota causa per sputum externatur, aut quod priusquam spuatur, suppuretur: Nec hic Author succurrit durationi, & magnitudini quæ dolore trahente tam familiares sunt, & obliuiscitur simul doctrinæ Galeni docentis esse interdum tam malignam, & insolentem inflammationem, vt nihil remittat: quod non solùm est verum per vasa, sed per resudationem ad thoracem, cui auxiliari non possumus, nisi cucurbitis scarificatis, & diaphoreticis in locum dolentem applicitis, & talia remedia irrationabilia sunt, & periculosa, si latus affectum inanitum priùs non sit, quod secando venam in latere opposito fieri nequit, aut si fieri potest, erit cum extremo virium languore per multas sectiones, & tardissimè, vt docuit Galenus *lib. de vena sectione c.* 16. quo periculoso modo curandi coactus fuit docere, esse secandam venam semper in dolente latere. Nos testati possumus in quadam atroci constitutione pleuritica sequutos Galeni doctrinam parum profecisse, quo viso ex latere opposito sanguinem priùs mittendo in principio (vt loquuntur multi) principiante, & nullam maiorem vtilitatem sequutam fuisse, quin imò celeriùs periclitabantur.

De expurgatione in pleuritide.

DOctrina Hippocratis 2. *de victu acutorum*, satis aperta videtur, nam in ascendente venam secat, in descendente expurgat, nec venam secat antequam fomentis tentauerit dolorem sedare sollicitè, quibus si non cedat, sanguinem mittit, aut expurgat: decernit verò ex situ doloris quod auxilium ex dictis eligendum sit: Quæ doctrina tam indigna Hippocratis mihi videtur, vt putem spuriam, & addicam esse, & si fortassis legitima sit, non esse sequendam, nec continet quicquam vtile, sed esse potiùs verè Medicinæ nouercam. Iam insinuaui, quod tentare semper dolorem auferre fomentis, quando post illa vrget indicatio secandi venam, est ignorantia crassissima, quando inter acutos morbos, nullus meo iudicio facilioris cognitionis, vt pleuritica inflammatio, quæ si sit, & Medicus tentet statim resolutoriis auxiliis medelam,

operatur

operatur turpissimè, & cum summo periculo creandi inflammationem mortalem, incitando calorem, & partis recipientis laxitate depravaram naturæ inclinationem mittendi cum tanto periculo in pleuram: est etiam error putare, quod si fomentis dolor non sedatur, sit necessaria sanguinis missio, cùm possit esse causa doloris flatuosa substantia crassissima, & æger solidæ naturæ, quæ statim fomentis non permittat nebulosi flatus resolutionem; aut tanta cacochimia, quæ sectionem venæ recuset, & fomentis fluxio augeatur, & sit necessaria in ascendente pleuritide expurgatio sine qua medela doloris è tanta cacochimia pendentis, irremediabilis erit, cùm pluries Galenus docuerit, in doloribus, & fluxionibus esse adhibendam distinctionem si eapurgare priùs, aut sanguinem mittere eapediat, & quid absurdius, quàm in descendente pleuritide fouere priùs locum dolentem, & si dolor non sedetur, eapurgare? cùm sine dubio descendens pleuritis multò vrgentiùs quàm ascendens eapurgationem dehortetur: in hac enim potest esse reuulsorium auxilium, & vtile, in illa verò tractorium totius cacochimiæ ad inflammatum locum, & mortis probabilissima occasio. Et cùm hoc sit euidens, perniciosus Eapositor est etiam Galenus, qui de vera inflammatione Hippocratem fuisse loquutū admittens, docet minùs vtile remedium esse in descendente pleoritide venā secare, quàm expurgatio, licèt securius, cum esset perniciosissima praais eapurgare, vt nuper euidenter docui.

Ergo si de vera pleuritide loquamur, certum est non esse expurgandum in principio, siue ascendens, siue descendens sit, quia nulla inflammatio vera expurgationem indicat, nisi euidenter constet esse humoris fluentis supernatantiam, & ingentem cacochimiam, in quo casu expurgare cogimur, quia sine magno remedio tales inflammationes mitigari ignorant, & cùm sectio venæ in supernatantia alterius humoris à sanguine, periculosa sit, solùm superest expurgatio vt magnum auxilium contra humores fluentes, & cùm sit in hoc casu reuulsorium remedium, nequit sine periculo in descendente pleuritide imperari, vt antea docui contra Hippocratem, Galenum, & alios. Sconphus pleuriticus die septima animam egit, & eapurgatus deorsum, delirauit, cùm die priori mentis esset compos, & à purgatione delirauit, quia vt insinuauit Hippocrates, non fuit præ paruitate euacuatio idonea, hoc est, vt declarat Vallesius, multa excrementa fuere commota, verùm paucissima educta ad commotionem collata: est verò necessarium in locum iam dolentem & calidum impetuosè pelli, quæ agitata non eaierunt, nam talia irritant plus, quàm quieta, & cœpta moueri à medicamento, & velut subleuata, pelluntur faciliùs à natura in locum dolentem, in quem iam irritantia, & superuacanea destinauerat trudere; in cuius historiæ expositione reuulsoriam eapurgationem Vallesius admittit, vt nos, sed alia ratione, nam admissa expurgatione vt vtilissima in declinatione vniuersali, quando corpus malo aliquo succo abundat, sic loquitur; *Sed & antequàm fluxio in parte firmata sit, aliquando (etsi rarum) ob dictas inflammationes vtile est reuulsoria vti expurgatione, id quod non temerè facias; sed cùm febris non sit omninò magna, & missus sit sanguis satis, & succi à sanguinis natura degenerent, & nihilominus facultas fortis sit ad ferendam alui fluxionem, & ad inflammationis tempus legitimum transigendum, & natura propria hominis non repugnet, sed is sit, qui facilè expurgetur, tantæ difficultatis est pleuriticum nondum inclinante morbo expurgare, læditur enim mille modis, aut aucta febre, & inflammatione ab ipsis medicamentis, aut debilitata virtute, & morbo nihil imminuto, vt non euacuetur quod oportet, neque vnde oportet, aut quòd commoueantur multa, euacuentur verò pauciora;* Hæc Vallesius.

In qua doctrina non leue dubium insurgit, quia si **A** priùs mittendus est sanguis satis, & iam misso, vrget indicatio expurgandi, cur sanguinis non mittitur ampliù; nam si cacochimia non erat tanta in principio, vt sanguinis missioni obstaret, non poterit obstare reiterationi maiori, postquam missus est satia, vt ipse loquitur; præsertim in opinione dicentium plus virtutis requiri ad expurgandum, quàm ad secandam venam. & videtur temeraria praais in morbo sectionem venæ petente, eapurgare postquam missus est sanguis; nam conditio à Vallesio petita vt secura sit expurgatio, nimirum quod fiat antequam fluxio firmata sit, non potest habere locum si iam missus est sanguis satis, quia firmatum est quicquid fluait. Si verò expurgat ne firmetur quod fluxurum timetur, cur non secat venam, **B** & tentat remedium tot periculis plenum, & refragatur Galeno consulenti venam in descendente pleuritide secare, etiamsi expurgandum esset, quia securius remedium est, etsi minùs vtile, expurgatio: Vrget hanc praaim, quod si priùs missus sit sanguis satis, tam erit inflammatio magna si cogit expurgare cum tanto periculo, alioqui cur remedium tam periculosum tentat si inflammatio non vrget, & si vrget, erit necessarium, si ingens sit febris, quam inter dehortātia eapurgationem Vallesius refert. Neque mihi probatur praais quæ priùs venam secat satis, & mox expurgat, quia succi fluentes, à sanguinis natura degenerant, quia quando sic degnerant vt expurgentur crudi, debent expurgari statim in principio ante venæ sectionem, quia **C** supernatantia est, & ipsa expurgatio, est optima dispositio ad secandam venam sine periculo, quia ablata cacochimia per excessum humoris creata, mutatur formalitas cocochimica in plethoram, manent enim humores cum sanguine, ex quo adaucti, nullus ita excedit vt supernatantiam faciat: vt hinc teneas, quod quando dicitur, *si morbus indiget missione sanguinis & expurgatione, sit priùs secanda vena, mox expurgandum*; non potest, nec debet intelligi, quando adest supernatantia, & magna cacochima, in hac enim, priùs expurgatur, mox secatur vena, quia ipsa supernatantia est dispositio vt facillimè humor eacedens eapurgetur, quia non est permistus per minima cum aliis succis, alioqui enim non supernataret: & in hoc casu intelligendus **D** est Auicenna dum docuit, cauendum esse, ne secando venam permutemus biliosum cacochimum ad biliosorum incendium, & feruorem, aut pituitosum, ad pituitosorum cruditatem, & cachexiam, vt constet in dictis casibus secare venam priùs quàm expurgemus, aliud non esse, quàm cacochimiam priorem augere: si verò eapurgemus priùs, ponitur massa sanguinaria in statu sectionis venæ inidoneo, quia supernatantia tollitur, & remanent omnes humores permisti per minima, in quo statu est expurgatio periculosissima, & maaimè turbatrtia succorum, vsque adeò, vt ipsa natura in eapellendo nocentia tam sagax, nequeat malum, & lædens sine bono reiicere, vt millies præsagiuit, & docuit Galenus, & tam rigorosè 1. *aphorism.* 22. vt dixerit, **E** *quo enim tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest humorum cruditas, tunc aliquid benè euacuari est impossibile.*

Ex dictis deduces, quod minoratiua expurgatio, vt communiter à practicis consulitur, secando priùs venam, & mox crudam materiam expurgando, nec est rationalis, nec secura, nam cacochimia quæ in morbi ingressu sanguinem mittere non impedit, nunquam illam admittit ante materiæ coctionem, quia prima indicantia sectionem venæ semper perseuerant, & si vrget morbus postea, indicatur sectio venæ, quia crescunt priora indicantia, vt vrget morbus, & inde indicatum remedium desideratur efficaciùs, & expetitur, & vt nuper dicebam, quando non datur supernatantia in febribus

bus putridis, non datur indicans expurgationem materiæ crudæ, quoniam permistio humorum cum sanguine tam exquisita est, & exquisitior quando putredine sanguinaria massa efferuescit, vt verificetur tunc Galeni doctrina, quod aliquid euacuari vtiliter est impossibile à natura, & impossibilius à Medico, quia natura potest electinè nocentia solùm pellendo, retinere vtilia, quod ab arte vt ab illa fieri repugnat, vt est euidens; & nihilominus natura ob exquisitam mistionem, non potest malum sine bono expellere, vt Galenus notauit, & fuit Hippocratis oraculum; *Cocta medicari oportet, & mouere, non cruda, nec in principiis*: ergo si in illis ob cruditatem secatur vena, & expurgatio non conueuit, conueniet minùs, quando feruor maior molestat, & permistio est exquisitior, quod mihi euidens videtur, quia tunc datur euidenter maior cruditaa in humoribus, febres sunt intensiores, symptomata maiora, æger debilior, & expurgatio euidenter difficilior quàm in principio; & in internis inflammationibus periculosissima; quia natura iam est determinata ad pellendum in partem determinatam, & pars læsa dolore, & calore auidissimè trahit, vt expultrix repugnet tractioni medicamenti, & pars calore, & dolore inflammationis similiter trahendo ad se agitata à medicamento excrementa.

Si hactenus dicta teneas, dilues argumentum difficile, cur scilicet in principio pleuritidis, phrenitidis, inflammationis, pulmonis & aliarum partium, non expurgamus statim, vt in turgentia impetatur; vrgent enim indicationes similes, quia natura non retinet excrementa, & mittit illa in partem principem in ordine ad vitam, quia mortalem passionem creat; & in turgentia expurgamus, timendo ne humor vagans pellatur in partem internam, in qua morbus periculosus firmetur, vt quando inflammationem iam creat, adsit quod in turgentia timemus, & per consequens vrgentiùs expurgatio indicatur, quando natura errans incipit mortalem affectum creare. Est tamen ratio diuersa; in primis argumentum non est ad rem, si inflammatio sit propria, orta ex sanguine, hic enim non cadit sub expurgationia obiecto, si verò alius humor à sanguine pellatur, dummodo non sit supernatantia, expurgare non licet, quia in turgentia non est determinata natura ad pellendum in partem determinatam, & sic si dirigatur à medicamento in vias euacuationis, obediet tractioni medicamenti, quia nulla pars in turgentia trahit ad se, nec pellit in determinatam, imò omnes excrementa mota recusant. Quando verò inflammatio datur, iam errat natura determinatè mittendo in partem certam, & pars inflammata dolens, & æstuans, allicit validissimè excrementa agitata, sicque (vt dicebam) & expultrix ad illam pellendo, & illa trahendo ad se, pugnat egregiè contra tractricem medicamenti, & periculosè expurgatur, quoniam commota excrementa, & trahuntur à parte determinata, & pelluntur ad illam: & sic intelliges faciliùs doctrinam Hippocratis 4. *de victus ratione*, *text*. 21. vbi dicitur. *Quicumque autem ea quæ inflammantur, statim inter morborum initia medicamento soluere conentur, ij non solùm ab intensa inflammataque parte nihil adimunt, cùm non cedat, obsequaturque quæ adhuc cruda est affectio, verùm quoque & quæ morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabefaciuntque, ductóque ad imbecillitatem corpore, morbus superior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet*: obsecro attendas, quod non solùm non cadit quod inflammatum est, verùm nec ea quæ fluxuta sunt excrementa, sed euacuantur quæ morbo contraria erant & sana, sed cur non euacuentur fluxura excrementa, pendet ex eo quod diximus, nempe quia pelluntur in partem in quam iam natura superuacanea trudere cœperat, & pars dolens, & æstuans trahit ad se quæ pelluntur. Medicamentum verò trahit quæ sunt

A sana, & morbo contraria, quia hæc non sunt causa inflammationis, & sic non pelluntur ad locum dolentem, sed trahuntur à medicamento, & corpus colliquatum tabescit, & perit, & si hoc contingit in incipientibus inflammationibus, eueniet certiùs in antiquioribus, in quibus priùs fuit secta vena, quia consuetudo mittendi in partem dolentem antiquior est, & locus affectus calidior, & plus dolens, nam si talis non esset, non esset opus tanto remedio, expurgatione scilicet cruda existente materia, & debili ægro, & morbo magis affecto; & sic censeo, quod in inflammationibus, quibus auxiliamur secando venam priùs, nunquam liceat expurgare, donec materia cocta sit, & omnia remissa, & fortè rarò conueniet.

B Dices quod iuxta doctrinam Hippocratis, nunquam videtur consentanea expurgatio in inflammationibus incipientibus, quia nunquam cedet cruda passio, & semper iuxta dicta modo, colliquabitur corpus; & videtur hæc doctrina, allatæ ab ipso in descendente pleuritide opposita, in qua expurgationem statim consulit ante sectionem venæ, imò nec huius recordatur: & Galenus in doloribus, & fluxionibus, priùs distinguit si expurgandum, aut secanda sit vena, vt medela incipiatur; & vt docui initio huius dubij; si tanta sit cacochimia vt supernatantia detur, temerarium esset venam secare priùs, vnde in fine textus allati, Expositor Vallesius scripsit. *Alioqui multæ occasiones sunt expurgandi in inflammationum initiis, cùm scilicet corpora valdè cacochima sint; atque ex mali succi fluxione inflam-*

C *matio accipit initium, præcipuè si nondum cessauerit fluxio, in talibus enim præseruationis, & reuulsionis gratiâ, ab expurgatione incipitur*. Sed doctrinalia Hippocratis præcepta, nunquam prima principia peruertunt, nec possunt; loquitur ergo Hippocrates de fluxionibus non excludentibus sectionem venæ, in quibus si expurgamus priùs, incommoda magna euenient, etiamsi expurgatione postea sit opus, vt *text*. 21. docuerat. Vbi verò cacochimia venæ sectionem dehortatur, inexcusabilis est expurgatio, vt Vallesius & Galenus docuerunt, alioqui desperata erit affectio, nec in supernatantia; verum est quod si cruda passio non cedat, euacuentur quæ morbo aduersa, & sana sunt, sed facillimè educitur quod supernatat, quia nec corruptum, nec permistum

D cum reliquis per minima est, nec retentum à natura, si iam illud pellere incipit ad locum dolentem, & quia incipit, nondum assueta est natura, nec locus inflammari cœptus, tam calidus, & dolens, vt tantum humorem supernatantem inclinare ad se possit, sicque euacuatur fælicissimè humor superuatans, & vt docui, massa sanguinea disponitur, vt vena postea si necessitas vrgeat, secari vtiliter possit: quando verò cacochimia tanta non est vt supernatantia detur, & medela inflammationum secando venam incipitur, non decet expurgationem tentare ante materiæ coctionem, quia incommoda adducta ab Hippocrate *text*. 21. superuenient.

Vrget iam difficillimus casus si tanta sit cacochi-

E mia vt humor supernatet, & inflammatio creetur in ventre, mesereo, aut hypochondriis, in quibus partibus certa erit pernicies expurgare, cùm trahantur succi ad locum affectum, & cùm sit regio illa obstructa, & tumida, impingentur ibi attracta excrementa, & aucta inflammatione morbus desperatus fiet, & lypiricus æger peribit. Nec hic valet praxis communis expurgandi in dysenteria, etiamsi humor ad locum affectum trahatur, quia in illo affectu non est impedita via expulsionis, est verò in inflammatione dictarum partium. Ego in posito casu, si æger facilè vomeret, illud consulerem loco expurgationis, fieretque cum euacuatione reuulsio magna, & cucurbitis fluxum reprimerem, & clysteribus lenibus lubricam aluum seruarem, vt deriuaretur aliquid ex venis loco inflammato pro-

ximis, & aliquid expurgaos reciperent, vt ex proximis partibus sine attractione totius ad illas euacuarent quod nondum erat impactum, & assiduis frictionibus brachiorum, & dorsi versus supera, impetum fluxionis ad extra retraherem, & si virtus constaret, venam secarem, Celsi consilio dicentis, *satius esse tentare aliquid cum periculo quàm desperatum ægrum relinquere*, & si virtus dubia esset, cucurbitas scarificatem in dorso, & vesicantia brachiis affigerem; sedato verò fluxu hyrudines mariscis firmatæ essent magni momenti sæpiùs reiteratæ, & vim expurgantem ænematum augerem, resoluentibus mistam. Habes ex Galeno methodum medendi phlegmonem cum supernatantia crudorum *lib. 12. methodi*, & nos proprio capite latè exposuimus tractatu de febribus perniciosis; si verò biliosa supernatantia daretur, audaciùs in illa vena secari potest, nam in pituitosa nullus hactenus ausus fuit venam secare, & si ex Galeno audacia deduci posset in Anasarca venam secante, 4 *de victu acutorum*, quod præcipit, innixus suo satis temerario præcepto, quod præsentibus scopis non datur tanta copia succorum crudorum, quæ sanguinis missionem prohibeat, *lib. de vena sectione*, & nihilominus in syncopali humorosa audaciam sui theorematis deposuit, etsi in illa virtus constare non repugnet, vt quotidie experimur contra suum placitum maiora quàm ille remedia impetrantes; nam, etsi venam non aperiamus, expurgamus tamen sæpe fœliciter.

Parcas obsecro digressioni, nam quæ tam difficilia sunt, etsi obiter dicta suum locum habent, & proprium, dum non ignores Hippocratem *lib. 3. de morbis*, medelam biliosæ pleuritidis à purgante medicamento inchoare, & notat, *quod si non purgatus incidat in pleuritidem, expurgetur; priùs tamen* (inquit) *quàm salivam biliosam expuat. Si verò iam expuat biliosa, medicamentum ne dederis, si enim dederis, sputum sursum prodire non poterit, sed septima, aut nona die suffocabitur, maximè si præcordia doleant*; quod consilium Vallesius omisit non sine ægrotum periculo, quando iam satis sanguine misso expurgationem consuluit, ob cacochimiam. Dubium verò est, si vt expurgatio est lethalis quando saliua biliosa est, sit etiam lethalis venæ sectio, nam hæc, vt expurgatio, reuulsorium remedium est, & retrahendo impediet sursum sputum prodire, & æger suffocabitur, & si sputum cesset debilitata natura, cessabit certiùs secando venam, quia in doctrina communi debilitat plus, quàm expurgatio; hæc enim vitiosa solùm eligit, illa verò omnes humores indifferenter euacuat, & cum tota massa, simul multum spiritum, quod sollicitè contemplatus Galenus *de vena sectione, cap. 1.* aduertit, quanta animaduersione sit secanda vena, & *cap. 5.* aduertit, non solum sanguinem esse alimentum commune, sed quod calor natiuus perseuerantiam, & stabilitatem in sanguine habeat. Non ergo vena secanda, quando expurgatio lethalis censetur, quia sputum prohibeat, si plus sectio venæ prohibebit spuere: & quod dubium magis videtur, est quod si doctrina Hippocratis vera putetur, vt non liceat expurgare si sputum sit biliosum, nec licebit semper quod expuatur, quia semper retrahetur, & impedietur sputum, & idem de venæ sectione sentiendum erit, & per consequens in solis pleuritidibus siccis dicta remedia locum habeont.

Non videtur facile cur expurgatio non conueniat in sputo bilioso, & cur sputum sursum prodire impediat, & cum tam certo periculo, nam biliosum sputum arguit biliosam cacochimiam, cui expurgatio debetur, & nulla expurgatur securiùs ob tenuitatem humoris, quam præcipuè desideramus, quando ante coctionem expurgatio imperatur. Censeo, sputum plus quàm venæ sectioni obstare expurgationi, quia sine dubio debilitat magis, & siccat, & distrahit plus naturam ab opere expellendi, non enim sectio venæ

A debilitat tantùm, vt expurgatio, quia agitur sine dolore, & minùs ægrum perturbat; tum quia separat humores certos, & alios relinquit, in qua separatione reparitur nimis natura, & in ipsa humorum expulsione, quæ nixu, & motione necessariò celebratur, & motio succi vitiosi, & synceri semper fuit naturæ molestissima, & hæc molestia reiteratur pluries in expurgatione, & durat ferè per horas duodecim reiteratio molestiæ, nixus, & motionis ad deiiciendum, & cùm pleuritidis spuitioni siccitas strennè resistat, & expurgatio siccet bifariam, siccitate nimirum, & calore medicamenti, & etiam correctiuorum, quæ non solum siccant, sed astringunt necessariò, inuenies facilè, quàm violenter expuitioni B expurgatio opponatur, & cùm expulsio deorsum totius repetatur, motioni sursum per sputum resistit, sicque suffocatur æger. Expurgabat Hippocrates veratro nigro, vel peplio, corrigebat verò malitiam eorum, siccis, & calidis, dauco nimirum, seseli cymino, vel aniso, vel succo sylphij, omnia quidem expuere impedientia, & siccant sputum, & vias siccando densant. Sed est aliud sputum impediens in expurgatione, ipsa nempe attractio medicamenti, hæc enim lædentia ad medicamentum inclinat, natura verò ex pleura resudare contendit in thoracem, & cùm cruda passio non cedat medicamento traheoti, luctatur semper contra naturæ impetum, sic, etsi non trahat medicamentum, cohibet tamen re- C sudationem, sicque suffocatur aucta inflammatione, & diminuta resudatione, & sputo, vt necant desperatæ siccæ pleuritides. His incommodis caret sectio venæ, sicque etsi aliquo modo sputum diminuat, breuissimè fit, vt exercetur remedium, non siccat, neque distrahit, vt expurgatio, nec venenosum includit, vt eleborus, & peplium.

Sed altiori examine indiget admonitio Hippocratis, videtur enim difficillima, nam si cacochimia biliosa sputo, aut saliua pallida arguitur, & quò plus bilis reliquos humores excedit, plus, & biliosiùs expuitur, relinquetur æger desperatus sine expurgatione: quia indicatio expurgandi sine saliua biliosa non cessat, quia natura biliosum expuere incipiat, præsertim D in morbi initio, in quo non expuere, non est præternaturale ob paucitatem materiæ, & est ingens cacochimia ad pleuram fluxura cum summo periculo, & non potest æger suffocari in morbi initio, quia nondum fluxerat, quod suffocare poterat, & eductio humoris fluxuri tam necessaria propter cacochimiam putatur. Censeo doctrinam Hippocratis admittendam non esse in casu argumenti, vt efficaciter probat; nam si æger in excessu biliosus, pleuriticus fieret, & statim biliosum expuere incipiat, temerarium esset non expurgare statim reuulsoria expurgatione, si hoc remedium, & non missionem sanguinis cacochimia poscebat; de alio igitur sputo bilioso loquebatur Hippocrates, & est illud, quod coctionem iam naturam aggredi significat, nam *in prognost.* sic exarauit E 2. *prognost. Excretio in omnibus doloribus qui sunt circa pulmones, & costas, citò, promptéque excernatur necesse est. si permista appareat flaua bilis, admodum excerni oportet*: vbi laudatur, non quidem sputum flauum, sed quod si flauum eiiciatur, sit valdè permixtum sputo, quoniam ipsa exquisita permixtio flaui cum sputo, manifestè iam coqui materiam significat, quo tempore perniciosa erit expurgatio ob rationes allatas, & sic damnando Hippocrates tale remedium dixit, quod expurgetur æger antequàm saliuam biliosam expuat, hoc est, antequàm concoctio manifestetur; nam si iam manifesta sit, & expurgatio imperetur, non poterit sputum sursum prodire, sed æger suffocabitur septima, aut nona, & inde inferes, quod si flauum sputum non sit, sit tamen coctio manifesta,

erit

erit expurgatio perniciosior, vt si rubrum cum sputo, aut nigrum exquisirè permistum iam sit, quia rubrum expurgare non petit, & nigrum expurgatur periculosius flauo, aut pallido, ipsaque coctio iam cœpta, innuit victoriam naturæ, & remedio tam periculoso opus non esse, quia illo vtimur in principio, timendo ne natura pro tanta cacochimia sufficiat; cessat verò timor si iam coctio manifesta ostendatur, & sic si statim in principio morbi pallidum spuatur sine permistione cum sputo albo, sed syncerum, expurgandum est, si cacochimia sectionem venæ ob supernatantiam dehortetur.

Zacuti error de expurgatione in descendente pleuritide.

ZAcutus *lib.2.Histor. q. 23.* in vera descendente pleuritide expurgandum esse contra Vallesium, & alios contendit enixè, nec Hippocratem expurgationem ante sectionem venæ consuluisse, sed secta prius venà expurgandum esse, éstque eius conclusio: Quapropter cùm primæ viæ sint illæ à quibus tanquam à fonte praui, vitiosique humores cum sanguine mixti fluunt ad pleuram, facta priùs phlebotomia, necessaria est purgatio reuulsoria, quæ fluentes, & fluxuros humores ad inflammatam partem concurrentes reuellere, & retrahere possit ad illas, vnde manare cœperunt, in iis enim gigni, & colligi solent. Inculcat multa in relata quæstione male digesta, confundit alia sine discrimine, & vera intelligentia.

Et in primis supponit falsissimum principium, quod pars mittens in descendente pleuritide sit semper inferior regio, quod nec ipse, nec turba Medicorum ab eo citata probabili ratione suadere possunt, cur enim regio secunda deonerari non poterit in pleuram, & descendentem pleuritidem creare? est enim via facilior, & proximior parti patienti, & hæc, & mittens maiori communione alligatæ. Vrget hanc partem quod antea docui, perniciosius nimirum esse expurgare in descendente pleuritide, quàm in ascendente, si reuulsoria expurgatio sit, quia ascendens distat nimis à loco in quem excrementa trahuntur, descendens verò vicinior est, videtúrque per consequens, diminuta doctrina consulens in descendente, & non in alia expurgare, & si sub septo transuerso vera pleuritis dari non potest, difficilius erit quamlibet à fluxione incipiente à venis meserei, creari, quàm à regione secunda, vt constat, & in hoc casu non erit expurgandum. Et quod magis vrget doctrinam Zacuti, est quod in descendente pleuritide, non erat secanda vena in brachiis, sed in talo, quia reuulsio ad originem fluxionis est celebre auxilium, & ob id expurgat in descendente pleuritide, quia putat esse retrahendos humores ad locum ex quo fluunt, & fluere cœperunt, in quo propriissimè philosophatur, & impropriissimè loquitur: nam reuulsio ad originem fluxionum non consistit in reditu humoris ad eundem locum, à quo fuit expulsus, hoc enim solùm erat onerare rursus partem mittentem, vt expulsionem ad locum patientem reiteraret, & foueret, sicque daretur incessans circulatio; euacuamus enim partem mittentem, vt inanita careat humore mittendo, sicque fluxio cessat, & est ob id singulare remedium, & summè vtile, & meritò à Galeno commendatum.

Quod si ita fieri debet expurgando, imperandum etiam est venam in talo secare in descendente pleuritide, vt reuellamus succos fluentes, & fluxuros ad suam originem, & erit per consequens perniciosum auxilium aperire venas supernas, quia trahetur ad locum patientem tota plenitudo primarum venarum, aut primæ regionis, éstque damnandum hoc remedium, vt condemnantur vomitus ab eodem Zacuto, quia excrementa primarum viarum ad locum affectum conuocat, & extra dubium sectio venæ brachiorum certiùs, & plus conuocabit, quia situatæ sunt suprà locum affectum, & hic in medio itineris cum summa rectitudine inter partem mittentem, & ad quam ipsa mittit, & in qua vena secatur, quod in vomitu non inuenitur. Vnde nunquam mihi placuit praxis Amati *centur. 7. cur. 2.* annuo menstruorum defectu venam supernam secantis semper, præsertim vbi quartana præcesserat, quam raro ex saburra meseraï non creari censeo, & secta vena superiori trahitur tota ad locum affectum.

Imposuit etiam Hippocrati Zacutus, quod in descendente pleuritide sanguinem prius mittat, & posteà expurget, cùm tale verbum non inueniatur *2. de victus ratione text.11.* nec *4.text.76*, sed solùm expurgare consulit. Verum est quod *4.acut.text.21.* docet, in illis affectibus esse priùs secandam venam, & post expurgandum, sed expurgationem non consulit reuulsoriam, sed cocta iam materia, & sic locus iste est extra rem, & controuersiam de expurgatione reuulsoria, de qua agit Zacutus, antequam coctiones appareant. Meritò igitur Vallesius, & reliqui à Zacuto sugillati censuerunt in vera pleuritide descendente non esse expurgandum præcisè, eo quod descendens sit, velut si in ea ascendentẽ expurgare non esset licitum, & rectè censet Vallesius, quod Hippocrates *2. acut. text. 11.* non loquatur de pleuritide in rigore, sed de omni dolore laterali, & hypochondriorum, & sic fomentis tentauit priùs dolorem soluere, alioqui absurda diceret planè, consulendo in omni vera pleuritide esse priùs fomentis vtendum, & in descendente esse semper expurgandum in eius initio.

Quod medicus in sanguinea pleuritide erret si venam non secet, contra Zacutum.

NEmo qui inconcussè in verba Magistri iurauerit, etsi videat sui præceptoris errorem, retrocedet à sua proteruia dogmatica; sic Zacutus *lib.2. hist. q.22.* contra Fusium & Rorarium, & obiter contra Vallesium defendit acerrimè (ne à Galeno discedat) quod pleuritis aliquando venæ sectionem impediat, & conclusio cum Galeno est, quod detur aliquando pleuritis sanguinea, quæ ob benignitatem succi fluentis tam mitis sit, vt sine sectione venæ eradicari, & securè curari possit, sicque cum Galeno locum Hippocratis exponit *6. epid.sect.3.text.vltimo*, dicentem, *Impedimentum incrementa spuentibus, anni tempus, pleuritis, bilis.* Quæ explicatio violenta nimis, & præter mentem Hippocratis est, quid enim absurdius doceri potest, quàm pleuritidem sanguineam impedire missionem sanguinis, cùm nullus humor quando morbum aliquem creat, & præcipuè inflammatorium, vt sanguineus, venæ sectionem exposcat; si hæc propriissimè indicatur à sanguinis copia, siue partiali, siue vniuersali, & nullum auxilium detur, quod loco eius securè substitui possit in morbis acutis breue periculum pollicentibus, essetque irrationale aliud substituere, si vena secari potest, estque falsissima illatio. In pleuritide sanguis spuitur; ergo tam secura vt sectione venæ non egeat. Vnde enim infertur, quod non fluet tam copiosè, vt mortalem pleuritidem causet, & si hæc doctrina sequenda esset in morbo tam periculoso, imitari debet in omni alio morbo à sanguine pendente: vnde nec continentes febres sectione venæ indigerent, quia à sanguine oriuntur humore mitissimo, & nihilominus vsque ad deliquium à Galeno educitur. Est verò pleuritis genericè periculosior febre putrida à sanguine orta, nam, & hanc habet vt signum essentiale, & supra illam addit dolorem

acutum, respirationem difficilem, tussim assiduam, & focum putredinis cordi propinquissimum, & dolorem à sanguine ortum inflammante, molestissimum esse fatetur Galenus, respiratque difficulter pleuriticus bifariam, & propter febris incendium, & ob renitentiam instrumenti inflammati; rumpitur enim pleura in ipsa respiratione, & dolet in motu, & fugiendo dolorem respirat pauxissima respiratione, quam febris acuta maiorem, & celeriorem naturali exposcit, & has differentias pleuritis excludit, & magnitudinem magis, vt Galenus ducuit, & sic suffocat.

Nec obstat quod ob paruitatem possit Medicus contemnere sectionem venæ, vt Galenus fecisse gloriatur; nam hoc cuicumque paruæ pleuritidi commune est, vt constat; nec inflammatio vera pleuræ quinque signa celebrata ostentans, morbus leuis putandus est, & semper si augeatur, magni periculi est, & per consequens temerariè Galenus docet, sectionem venæ imperandam non esse si rubrum spuatur, nam si in aliis innumeris morbis non periculosis ex se, venam ex Galeni præcepto secamus, vt præcaueamus eorum incrementum, & ne in alium periculosum mutentur, & liberentur citiùs ab illis; qua rationali methodo in morbo ex propria idea acuto quando incipit, & mortali si crescat, cessandum est à remedio mortem præcauente, & morbum iam incipientem breui curaturo? & sic medendo, summi Dictatoris oraculum implemus, *citò, tutò, & iucundè* morbis occurrendo; indomiti enim iudicij videtur, non credere, quod medetur periculosè qui plus permittit dolorem cruciare, febrem intendi, quod fluxio periculosa perennet magis, contagium putredinis iuxta cor protrahatur, peruigilium procrastinetur, tussis molestia, dolorem pungentem excitando acerbiùs, & diutiùs lancinet, & animi passio ob mortis timorem cor crudelissimè opprimat, nullus enim ignorat, etsi rusticus, dolorem pleuriticum periculosissimum esse, & innumeros feretro tradidisse: omnia hæc in ægros crudeliter machinatur, qui sine sectione venæ sanguineam pleuritidem eradicate procurat. Mirum est, quod si Medicus allequeretur crastina die futuram pleurisim sanguineam, peccaret grauissimè si non secaret venam antequam apprehenderet, vt præcaueretur, & quod venam non secet post apprehensionem, velut si morbus præsens leuiùs indigearet remedia, quàm futurus. Fuit Galenus sinister interpres oraculi Hippocratis ex sexto epidemioo, & ne palinodiam recantaret, suamque expositionem retexeret, suasit illam periculosam praxim, & Zacutus Vallesium referendo, aut rotus est fallax, aut illum oscitanter legit, nunquam enim dixit, quod pleuritia sit obstaculum sectioni venæ, vt scribit Zacutus, imò Galenum sugillat, quia illud sic exposuerit. Verba Vallesij sunt; Galenus atque vt ipse refert, alij eo priores intellexerunt dici hic impedimentum, quod sanguinis missionem prohibeat; cæterùm durum est dicere, pleuritidem prohibere mitti sanguinem, nec Galenus se expedit ab hac difficultate quantumuis laboret, quapropter in alium sensum feror, intelligoque impedimentum dici, non quod missioni sanguinis, sed quod curationi simpliciter obstat. Et inferiùs exponendo eur obstet, scripsit. Iam verò pleuritis non aliter curari potest quàm excreando, nec Hemoptay quicquam petit magis, quàm thoracis quietem, vt ne loqui quidem talibus libenter permittamus. Obstant igitur hæc omnia spuri cruenti curationi: & confirmat suam expositionem ex ipso Galeno 1. *aphor. text.* 16. dicente, contraria curatione indigere sputum sanguinis, & pleuritidem, & si contraria petunt auxilia, necesse est mutuo sibi impedimentum sint.

Eandem sententiam scripsit Hippocrates *sect. 3. de humoribus* 1r *xt. 31*, verba sunt. *Impedimentum his, qui cruenta sputum, tempus an dis pleuritis, bilis.* Eandemque

A interpretationem Galenus attulit, quia semel damnari pœnitentiâ priuantur: non damnatur in tigore Galenus, quia docuerit dari posse pleuritidem tam leuem, vt sine sectione venæ curari possit; nam, & maiores possunt, sed quia consulat esse securius, aut securum non secare venam, (vt nuper docui) si rubrum spuatur, eùm nullum sputum venæ sectionem minùs recuset, damnatur etiam, quia extra intentum Hippocratis tota Galeni expositio est, nam ille non docet, si in pleuritide sit, aut non secanda vena, nec de pleuritide sanguinea potiùs quàm de aliis loquitur, sed de omni cuiusuis naturæ sit, & sic solùm dixit, *pleuritis*, & dicit quod quælibet impedit idoneam curationem sputi sanguinis, si cum illo complicetur, quia pleuritis

B quælibet tussim vt signum essentiale mouet, quæ perniciosa causa est, in spuentibus sanguinem, ob vehementem concussionem thoracis, qua vena aperta, aut erosa dilaceratur amplius, & recluditur. Est verò remedium vasis, occlusio, & coalitus cum tussi impossibiles, & si non, difficillimæ: pleuritis laxantia petit, sputum eruentum, quæ astringunt, & densant; pleuritia febre continua vasa & eorum oscula recludit, & cruorem attenuat, feruereque cogit, biliosum reddit, repugnantia omnia sanguinis expulsioni: hæc densantia glutinosa astringentia, & frigida amat, quæ pleuriticum suffocant; nam hic excrementa ex phlegmone resudare, & resudata tussiendo expellere, vt liberetur, satagit, & his augendo eruoris fluorem se necat: ergo

C si tam clara, veraque est Hippocratis doctrina, quod pleuritis impediat idoneam curationem sputi sanguinei, negatur Galenus tam perspicuæ, & veræ doctrinæ miscendo medelam pleuritidis, in qua expuitur rubrum, & omittendo quod declarare tenebatur, præstigiis alioa elusit, vt ob suæ doctrinæ tutelam inculpatos accusent, vt Vallesium Zacutus, & Horatius Augenius, & sunt alij plures apologeticè, velut lanistæ se vulnerantes in dogmate intelligentiæ tam facilis vt à Vallesio nostro expositum fuit, contra Galenum verissima expositione egregiè pugnante.

De reliquis auxiliis pleuritidis.

D PRæter dicta quæ difficiliora vt controuersa *sunt*, attende quod vt expurgatio damnatur si sputum coctum iam appareat, ita sanguinis missio quando coctio maior est non caret scrupulo, quia & retrahit, vt doeui, & vt datur, alimenti copia maior quando plus expuitur coctum ob thoracis firmitudinem sine qua tanta virtus vt ad tussiendum requiritur, non datur, ob eandem rationem sanguinis detractio non caret periculo. Est verò docti Medici obstare sollicitè ne inflammatio sit magna ob mortis periculum, aut suppurationem, quæ ratò lethalis non est, præcipuè timenda in sanguineis ob facilem suppurationem, qua veritate praxis Galeni, & sequacium non secantium venam in sanguinea pleuritide satis reiicitur, & impugnatur,

E committunt quidem voluulo fortunæ, quod ipsi breui securè, & certè secando venam consequi possunt, & debent ad præcauendum periculum imminens: alimentum in principio fluxionis tenue esse debet, nam *in* tempore in quo plus vena secatur præcauendo inflammationis augmentum, est etiam cibus detrahendus, præsertim in pleuritide petente plus cibi quando oa madescit, & copiosè materia cocta tussiendo debet excerni, aluus secuanda lubrica emollientibus solùm, & detersoriis; sunt enim omnia siccantia inimica pleuriticis, sputum enim retardant, resudationem reprimunt, & thoracis motum difficiliorem reddunt, ob quod Tralianus dicebat, quæ humectant, & abstergunt esse pleuritidis antipharmaca. Potus in principio parcus, tepidus esse debet, nam frigida potio, etsi fluxionem cohibeat, tussim auget, resudatio impeditur thorax,

thorax effœminatur, sed vinum, vt venenum in principio fugiendum, in quo aqua decocta Iuiubis, violis, aut carne pingui passularum deacinatarum optima est, non tam secura saccharata, aut ex hordeo integro, quia in tempore fluxionis detergentia suspecta sunt, fluxionem enim stimulant, & fouent. Vbi attende, quod biliosa fluxio duabus causis fouetur, copia, & mordacitate, & in principiu quæ acrimoniam obtundunt. & attemperant, vtilissima sunt; sunt verò iam dicta, & flores buglossæ, & radices, flores, & radices maluarum, & ordeum excorticatum, & mihi videtur vtilissima tragacantha in principio biliosæ pleuritidis; est amica thoraci, fluxiones biliosas mirè reprimit, & ne tam crebrò tussis teiteretur, nec tam concusè torqueat occasio est, & est hoc in doloribus thoracis pulcherrimum inuentum, quando tussis violenta concussione dolorem atrocissimè acuit, quia subitò, & insolenter continuum dissoluitur, inflammata parte concussa, estque sæpè fuga doloris, occasio periculi, & mortis, quando nec respirare, nec tussire ob metum doloris pleuritici audent, & sic suffocantur; omne enim inflammatum integram quietem desiderare, Galenus docuit, quoniam motu diminiatur & rumpitur, & dolor accrescit, & torquet validiùs, & fluxiones prorritat.

Dolor hic suo modo perniciosus est, nam contra dolorem est somnus validum remedium, & hoc in vniuersali principio auget fluxionem omnem internam, & thoracis maximè, ad illum enim plus quàm ad alias partes sanguis in somno fugit, præcipuè si retracto vitali spiritu à corde somnus causetur, vt Galenus censuit. Verùm, etsi hoc modo lædat, prodest vt vires instaurat, & mirabiliùs, quod à pleura mouendo, sit simul reuulsorium auxilium, nam si dolor trahit, & somnus dolorem eliminat, reuellit suo modo, (etsi improprio) quod dolore trahendum erat. Et ne ignores, quod in thoracis doloribus trahuntur succi bifariam, & dolore per se, & adiuncta tristitia doloribus irremediabiliter vinculata; tristitia verò ad partem vitalem, sanguinem; & spiritum rettahit. Rarum ergo erit somnum non prodesse, si per indolentiam tractiu illa impeditur, & simul debilitas causanda à dolore, vt dolor, & vt vigilare cogit, tot sunt vtilitates dormiendi; estque ob id signum mortale si dormiens à somno (dum dormiat in tempore idoneo) non solùm non expergefiat robustior, sed cum nouo febris, aut aliorum symptomatum incremento, vt in aphorismo dicitur; *In quo morbo somnus laborem facit, mortale; si verò iuuerit, non mortale.* Ob hæc, vigilia in vniuersali principio fluxionum internarum consulitur, somnus in principio externarum, & longior, nam si calor trahit, vt omnes cum Galeno docent, in somno calent interna, repescunt externa, quia vt docuit Hippocrates, sanguis in somno intrò magis fugit, & tursus, manifestè qui vigilat est extrinsecus calidior, internè frigidior, dormiens è contra.

Reuulsiones ad inferna assiduæ debent esse, frictionibus crurum, cucurbitulis, & vesicantibus fortioribus, & secta venà dolor mitigabitur oleis anodinis, etiamsi exquisitè totum inanitum non sit; nam doloris mitigatio omni ingenio procuranda, ob commoda multa, & ad impediendam attractionem doloris effectum tam certum. Communia sunt olea amygd. dulcium, sesaminum, violaceum, chamemali com liquamento axungiarum recentium, & recenti butyro facto linimento, fouere locum dolentem cum decoctione rerum diuersarum, nunquam mihi placuit, reducitur enim facillimè, & infrigidatur locus cum summo periculo, præsertim hyeme, olea verò semel calefacta, & actuata, tenaciter calorem conseruant, præsertim lana succida superposita. Ore verò sumitur oleum amygd. dulcium recentissimum, & quod vt expertum extollit Phrigius de semine lini, cuius sex vncias præbet, etiamsi fe-

A bris sit magna, sic hoc auxilium confert vt pleuritidis proprium alexipharmacum putes. Vtile est ius optimum cum lacte amigd. dulcium, & saccharo, cui si emulsionis seminis papaueris albi aliquid misceas, optimè consules, non enim somnum conciliat quia frigidum, vt antiquitas credidit, sed proprietate occulta narcotica in calidis multis inuenta; imò, & doctissimos Platerus docuit hæc, quæ non frigore, sed narcotica vi soporem inducunt, esse etiam sudorifera, effectus tã necessarius medelæ plueritidis, est enim sudor felix illius terminatio, vt quotidie experimur. Vnde si vrgeant vigiliæ, dati possunt propriè narcorica in decocto pectorali, quicquid dicat Riuerius; est enim incredibile quod laudani opiati granum conciliet somnum;
B quia totum infrigidet corpus, quando, & ignis actiuissimus omnium in ea quantitate, vel leui tactu extinguatur; & putandum sit quod calor febris ardentis vincatur ab vnico grano laudani opiati, esset enim necessarium ante somni inuasionem sentire ægros infrigidari vehementer, vt sentiunt si frigidam potent, & nihilominus non soporantur ab illa, etsi in tanta quantitate bibatur. Nec sibi constat Riuerius dando in initiu pleuritidis aquam papaueris rubri cum syrupo eiusdem in notabili quantitate, in quo auxilio doctrina Plateri firmatur, quod narcotica sunt etiam sudorem cientia, vt in papauere rubro experimur, & ipse Riuerius semen papaueris albi cum aliis admittit.

Si dolor tam pertinax, & indomitus sit, sequenda
C est doctrina Galeni 6. *epid.* quam optimè exposuit Vallerius, docens esse applicandam supra locum dolentem cucurbitam cum scarificatione, vt euacuetur causa continens tam atrocis symptomatis, ad quod auxilium non semper requiritur exquisita totius euacuatio, sed imperandum est quando reuulsionis per sectam venam, & alia remedia, & topica anodina dolor non moderatur, nam cùm ipse sit attractionis occasio, fluet semper humor donec dolor remissus non sit. Hoc ex me accipiendo, quod quando dolor nullis auxiliis moderatur, est de genere illorum, qui ex loco inflammato nihil permittunt euacuare, vt propter malignitatem eorum Galenus docuit 2. *de victus ratione*, & in his notat non esse sperandam in sanguine extracto co-
D loris mutationem; illa ergo insuperabilis, & indomita retentio in loco inflammato, sola cucurbita scarificata profundioribus plagis superabitur, si verum est ex Galeno, esse strenuum auxilium ad extrahendos humores firmiter impactos in profundo corporis, qua praxi multos à faucibus Orci liberasse Vallesius docuit. Nec ignores ex Hippocrate, debere esse cucurbitam oris stricti, sed ventricosam; est enim hæc formatio ad trahendum ex alto valentissima, & si opus fuerit, vnam, & alteram repetes immediatè, nam tractio gratia vacui debilior fit ad proportionem qua prima cucurbita repletur, & cum hæc immediata excrementa trahat priùs, educet secunda, quæ profundiores partes lancinabant, & exedebant. Est aliud
E ad scarificationem cogens notandum, quod dolor tam pertinax arguit aut suppurari materiam, aut sphacelari locum affectum ob corruptionem malignam causæ inflammantis, quod in aliis partibus experti sumus, dolere nimirum violentissimè, & dolorem deficere penitus, & gangrenam subsequi occultam, vt fuerit necessa membri mutilatio cum insigni vitæ periculo, & frequentiùs sine remedio, & contingit faciliùs pleuritidibus nihil ex sua causa remittentibus ob malignitatem, vt Galenus admonuit, qui quod nos modò docemus, tenebatur aduertere, vt causam tantæ Inflexibilitatis tradendo, remedium vt debebat tanti periculi diuulgaret, quod & nemo quem hactenus legimus fecit, & si aliqui doceant malignas pleuritides esse inungendas oleo Mathioli, & theriaca ad refractionem veneni, & nos addimus oleum viperi-

A num, quod est singolare resoluens, & alexipharmacum. Verùm hæc post scarificationem partis affectæ excellentiùs, & efficaciùs operabuntur, præsertim si oleo ceræ misceantur, in quibus malignis pleuritidibus communem confectionem hyacinthorum repudiabis, & electarium de gemmis, siccant enim, & astringunt, & sputum cohibent, vt experimentum docuit, quo magistrum meum doctissimum redargui, & conuictus præcepit, ne deinceps in illis consulerentur; sed solùm lapis bezoar, dummodo syncopales sudores non grassarentur, vt in malignis solent.

De vsu acidorum in pleuriticis non leue dubium est, Galenus enim 3. *de victu acut. tex.* 2. sic scripsit, *ob id sanè viscosos humores tusses non expurgant, nempè manent, & interna visci instar occupant branchia, ergo quæ ad eductionem eorum, qui in pulmone continentur crassorum humorum* B *futura sunt idonea medicamenta, moderatam humiditatem habere debent: quod si viscosi humores fuerunt, non humiditate solùm est opus, verùm quoque, & ea quæ ab acidis fiat succis detersione, ob eam rem melicratum ad crassorum humorum expuitionem est conuenientissimum, oxymel vero ad viscosorum:* & Hippocrates *libro de affectionibus* 8. scripsit, *& potiones dandæ sunt acidiores, quo sputum de latere repurgetur.* Esse verò perniciosa ex eorum natura facilè deducitur, siccant omnia, & frigida sunt, & astringere certum est, quod & gustu clarè exploratur, nec mirum, quia ex acerbis transeunt in acidos sapores, sicque exasperant, vt 1. *de victu acut.* Galenus docet, & 5. *de locis affectis*, acida gulam comprimere aduertit, quæ qualitates pleuritidi aduersissimæ sunt, siccæ C præcipuè, & astringenti, ob quod Galenus 1. *de victus ratione tex.* 27. vt mortis autorem diuulgat illum, qui pleuritico, iam in declinatione constituto lentes cum acero dedit, estque acidus sapor acris, vt 4. *simplicium* docet Galenus, & tussim irritare necesse est, & molestiam augere, citatiori tussi.

Censura nostra est, acida sola nunquam esse secura, & in principio esse perniciosa, mixta verò calidis, & detergentibus, quando cocta est materia, optima sunt, quia sputum coctum crassescit, fitque glutinosum, & quia dulcius iam, & naturalius ob coctionem, expultricem irritat minùs, & sic incisoria, detergentia, & tussim leniter mouentia magno commodo dantur, vt acida sunt, & habent eundem locum cocta iam ma- D teriæ, quem in morbis venarum medicamenta expurgantia, cocta enim medicanda sunt in venis medicamento expurgante, quod in thorace venenum erit, quando in vigore cocta expuuntur, & loco illius acida sunt exhibenda cum aliis, vt feliciùs thorax expurgetur, & citiùs.

Periculum, & frequentia huius morbi multa considerare obligarunt, sic tempore hyemis intra cubiculum vas plenum aqua calida perpetuò tenendum, in qua coxerint liquiritia, fœnugræcum, melilotum, tussilago, chamemali flores, & lini semen, cuius vapor assiduè inspiratus, coctionem excrementorum thoracis, & resudationem à pleura optimè sollicitat, estque necessarium auxilium in multo frigore, tussi sicca, & E quando melancholicus sanguis pleuritidem causat, est imperandum secti priùs vena, nam in principio fluxionem calefaciendo thoracem fouere poterit. Ex me accipies, quod si asthmaticus corripiatur pleuritide solet periclitari quando inflammatio videtur securior, est verò quando multum, & coctum expellendum est, tunc enim cùm branchia pulmonis ratione asthmatis supponantur obstructa, & cùm obstructio sit indelebilis, suffocari solent multitudine sputi, (etsi cocti) hærentis lucis obstructis ob defectum commodæ, & liberæ viæ, & si asthma à crudo tuberculo creatum sit, certiùs pereunt, quia occasio impediens, penitus irremediabilis est, obstructio verò à crassis potest idoneis auxiliis diminui, quod optimè faciet, si oxymel squilliticum idoneis aliis admisceas, aut seminis erucæ, vel vrticæ subtilissimum puluerem, & florum sulphuris: est singularis puluis ex thymo cum mulsa datus, & in extremo periculo chrysocollæ.

Sed quod te illustrem faciet, erit si sollicitè attendas suppurationis inflammationis initia, vt celeriùs euacues, ne confirmetur quod est difficillimum: verùm tunc profundè latus scarificare, & vlcera manantia seruare celebre est, vt paulatim euomant, quod internè suppurat natura, sic impedies ne intus vomica rumpatur, à qua paucissimi euadunt. Signa incipientis suppurationis ex Hippocrate in præsagiis accipies, quæ in omnibus thoracis inflammationibus, quotidie memorià reperes, vt internam suppurationem præcaueas, mirabilisque fias, & vulgi fugias opprobrium ex morte subita, dum internè vomica rumpitur venturum, si illam non præsagauetis, vt te docuit Hippocrates 7. *aphorism. text.* 8. dicendo. *A tuberculo intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectio fit*: & Galenus Expositor sicuti tuberculorum in thorace, atque pulmone ruptio, non vomitiones, sed necessariò quidem tussim excitat, sæpiùs etiam strangulat; vnum tamen signum suppurationis in præsagiis tacuit, diuulgauit verò in coacis prænotionibus inter alia signa mala, scribendo; *in doloribus pleuriticorum vtile est alnum mollem esse, sputa colorari, vrinam facilè prodire, strepitum in pectore non fieri, ut contraria iis difficilia, & sputum dulce factum*: est enim dulcedo sputi suppurationis signum, non extinctionis vitalis caloris, vt malè Hollerius exposuit. Nec Iacotius veritatem attigit, ad delirium, & colliquationem reducens sputi dulcedinem: est ergo exponendus hic locus per alium Hippocratis 3. *de morbis, titulo, Peripneumonia*, dicentem: *Sin minus interroga ipsum an dulcior sit salina, & si affirmauerit hoc, scito pulmonem ipsi suppuratum esse, & morbus annum durabit, si non in quadraginta diebus pus eduxeris, status morbi lethalis est*; En dulcedo nec ab extinctione, nec delirio, aut colliquatione, sed actione suppurante orta, in quem sensum dixit idem author in coacis; *Qui futuri sunt purulenti, primùm quidem spuunt salsa, mox dulciora.* Breuis, & melior Hollerij translatio *fol.* 789. *Futuris purulentis, sputa primum salsa, deinde dulcia.* Fit dulcedo à calore, intra limites naturales, sed non exquisitè in pleuriticis, & pulmonariis, cùm laborent febre, & acuta; est etiam materia suppuranda putrida priùs, nam calor partis qui illam supparat, coquit alimentum naturale, nutritur enim dum laborat, & reliquæ partes similiter, quamvis febricitent vt inflammata, sed non tam intensè. Inde fit, quod in ipsa suppuratione dulce fiat quod antea putridum, salsum, aut amarum erat, quia vt docuit Galenus, quædam coctio in suppuratione includitur. Vt ergo assimiletur pus membris coquentibus, suo modo dulcibus, necesse est, vt quod suppuratur, benè reddatur dulce, & similiter, quod coquitur, etsi non suppuretur, & est per consequens dulcedo communis excrementis coctis, suppuratis, sed maior in suppuratis percipitur, quia pus dissolutum plus est, quàm simpliciter coctum, & penetrat, distribuiturque profundiùs per linguam, sicque dulciùs sentitur, quàm coctum, quod in pus versum non est, hoc enim lentum est, & nullo modo dissoluitur quando expuitur, sed integrum pellitur, & minùs linguam immutat, & sic meritò præcepit Hippocrates, quod pulmonarius interrogetur, *si dulcior sit salina, & si affirmauerit, scito pulmonem esse suppuratum.* Omnia verò quæ coquuntur, dulcescere, & fieri semper dulcia docuit Hippocrates de aëre, locis, & aquis, de dulcedine aquæ pluuialis tractans in fine numeri octaui. Hæc sunt quæ non paruo labore ad explicandus textus Hippocratis acquisiui; ex quibus deduces, quod dulcedo maior potiùs confirmatam suppurationem significat, quàm

inci

incipere, & ad cognitionem incipientis esse tenenda tenacitet signa adducta ab Hippocrate in prognostico opere, & quolibet die curationis inflammationum internarum esse in ægrotis aduertenda, vt fias illustris, & opprobria vulgi præcaueas, ob mortem possibilem inopinatam, si sine prædictione ruptionis eueniat.

Quæ alexipharmaca pleuritidis putantur.

QVercetanus, vt tradit etiam Riuerlus, pomum curtipendulum excauat, & puluere thuricis masculi foueam replet, & igne coquitur, donec puluis cum pomo exquisitè incorporetur, & cum saccharo cando sumitur, & superbibantur aquæ cardul benedicti ℥. iv. & æger stragulis coopertus multum sudet; datur post tres, aut quatuor dies morbi euacuato corpore, quo auxilio innumeros pristinæ saluti restitutos vidit. Quod remedium vtile est, quia sudore reuellit mitificè materiam totam ad cutem, quod præcipuè præstat aqua cardui benedicti, malignitatem simul reprimendo; pomum idem præstat, (nomine cuius eanusias nostras intelligo) calore enim moderato, & humore pingui, & odore, cor recreat, & thoracem laxat, vt sudore euacuentur illius excrementa; thus narcoticum est, & dolores sedat, & simul partem dolentem astrictione firmat, ne amplius recipiat, partibusque aromaticis sudorem etiam fouet, & concoctionem iuuat, sed suspectum illud facit Dioscorides *cap. proprio*, dicendo; Sed in secunda valetudine haustum insaniam mouet, & largiùs cum vino sumptum interficit, securius proinde censeo drachmam dimidiam solùm miscere, si experiri remedium velis, & loco alterius dimidiæ, lapidis bezoar grana sex addere post coctionem thuricis in pomo, non enim lapis coquendus est. Non retulit Dioscorides modum occidendi, nec alius quem legerim, est mihi probabile, necare, vt occidunt narcotica in maiori quantitate sumpta: indicium est, quod sumptum cum vino occidat, quod etiam narcoticum est, etsi leuissimum. Sic videmus hyosclamum insaniam mouere, & largiùs sumptum occidere, non quidem frigore, vt tota putauit antiquitas, sed vi narcotica.

Securius auxilium videtur dare puluis radicis lappæ maioris in aqua calida, potenter enim sudorem prouocat, & dolorem sauat, dosis drachmæ duæ, ieiuno copore, est experimentum Alexandri Benedicti, *cap.* 18. *de Pleurit.* qui lappam recenset; est ea Bardana seplasiariis, & Græcè Arction dicitur: Dioscor. *lib.* 4. *cap.* 108. De aqua stillatiria, aut decocto florum papaueris rubri, aut puluere, vel serapiu ex decocto eius parato, concors est omnium opinio, vtiliter dari, & signa deducunt recentiores scriptores, quidam in principio solùm illis vtuntur, censent enim sputum prohibere, vt narcotica omnia quatenus sensum suspendunt, & molestiam, sine qua sputum non pellitur; verum cùm sudorem efficaciter moueant, semper erunt vtilia, cùm terminatiu illa sit tam idonea pleuriticis, habet enim (vt reor) flos ille multum sulphureum quo vtilissimus est ad expectorandum, & mouendum sudorem simul, estque astrictionis sensibilis expers, nec vt frigidus somnum conciliat, ob quod ne impediat sputum sine ratione timent: indicant hæc subtilitas, & summa raritas, & tenuitas floris, & sic censeo omni tempore dari posse; nec Mathiolus tempus certum definit ad vsum eius, & Serapium præcipuè laudat *lib.* 4. *c.* 6. Vbi lentor sputi, & crassities sputitionem remorantur, celebre est auxilium mulsa cum puluere seminis vrticæ, nam, & cum melle linctum laudat Dioscor. *lib.* 4. *c.* 89. & omni difficili pectorationi ob lentorem, & crassitiem auxiliatur validè mulsa in qua therebinta resina lota sit, sic puluis, aut rasura dentis apri, vt expertum laudatur remedium, etiamsi siccissimus sit ob vim sulphuream, quam ossa (humana præsertim) vberrimè participant, qua, & arthrides peruicaces sanant, & summum præcautorium remedium sunt electaria ex cineribus eorum composita, simulque articulos strenuè robotant, siccitate qua pollent, & moderata astrictione.

In biliosa pleuritide creber vsus ptisanæ esse debet, præsertim cum cremore seminis melopeponis, cucurbitæ, cucumeris, & papaueris, vt docet Mathiolus, sicut mulsa, in pituitosa, largiorque potus concocta materiâ concedetur, vt in asthmaticis Galenus docet, vt faciliùs expuatur. De vsu lentium in pleuriticis controuersiam tractat Zacutus *lib. 2. historiarum, quæst.* 21. in qua multa falsa docet, vt Auicennam defendat, estque periculosa eius decisio, dando in principio pleuritidis primùm lentium decoctum quod fluxionem prorictare & sollicitare est certum, si detersurium, & mundificatiuum thoracis est, & vt inferiùs dicit Zacutus, nitrosum, calidum, est solutiuum, & inde in pleuritidis calidæ principio minùs conueniet, cùm in nulla sit vtile, & semper suspectum in principio. Quod verò dicit de aceto, nullam astrictionem habere, absurdum est, experimentum enim docet contrarium, & omnes practici, vt repulsorium fluxionum commendant; at in inflammationibus incipientibus applicatur, & Galenus medicum qui lentes cum aceto dedit, damnauit, & clarè docuit 14. *methodi cap.* 1. & gustus ipse ostendit, ignotóque si mixtum siccum in tertio, & frigidum à prædominio sine astrictione sit possibile; & Oribasius *cap. proprio*, os ventriculi acetum roborare docet, quia astringit. Securius ergo est rem in controuersiam positam fugere, vt soleo in passionibus acutis, in quibus nullus error leuis est, præsertim quando dantur alia simplicia sine discordia idonea, vt sunt plurima, lentium decoctum securissimè implentia, & semper debet Medicus (si potest) quodcumque auxilium praui succi in acutis affectionibus fugere.

HISTORIA HEROPYTHI.

A die prima ad sexagesimam.

Abderis Heropythus caput erectè obambulans dolebat, non multò autem posteà decubuit, habitabat prope superiorem viam, febris ipsum corripuit ardens, acuta vomitus in principiis multorum biliosorum, siticulosus, difficilis tolerantia, multa, vrina tenuis, nigra, sublimè appendiculum, aliquando quidem, aliquando non; noctem laboriosè, febris aliàs aliter exacerbescebat, plerumque sine ordine. Quatuordecima verò surditas, febres intendebantur, vrina per eadem: vigesima delirauit multùm, & sequentibus: quadragesima multus sanguis exiit de naribus, & intelligebat magis, surditas inerat quidem, minùs tamen, febres remiserunt, sequentibus diebus sanguis erumpebat crebrò, & paulatim.

RARA, & singularis duratio morbi tam acutis vsque ad centesimum, & in aliis translationibus vsque ad centesimum, & vigesimum attingentis, cuius forrassis durationis admiratus Hip-

pocrates, non solùm à morbi initio notauit fuisse febrem ardentem, & acutam, sed in fine narrationis scripsit; *ardens febris.* Nec minus stupendum est morbum tam acutum in tanta duratione ægrum non sustulisse, cuius fælicitatis, duplex ocasio fuit, & ægroti robur mirabile, & quod in initio accessionum multum biliosum euomebat, ob id enim dixit Hippocrates *vomitus in principiis*, estque probabilissimum illam insignem expulsionem durasse vsque ad quatuordecimam per omnium accessionum initia, quæ vt Author narrat, inordinata erant, vt nullus typus certus seruaretur, fuitque per consequens febris illa ex inconstantibus, quarum antiquus magister meminit 4. *de victu acut. text.* 52. Præter inconstantiam habuit aliud prauũ hæc febris, esse nimirum difficillis tolerantiæ, & æmulari febres *Assodes*, dictas de quibus eodem libro *text.* 47. mentionem fecit, & periculosas nimis esse diuulgauit, vt admiratio maior videatur, potuisse Heropythum febrem tam grauem superare. Mihi verò minus mirabile apparet, cùm censeam expulsiones antecedentis materiæ in rigore symptomaticas non esse, sed vtilissimas, quia nondum materia illa cruditatem contraxit, præsertim quando à morbi initio illius materiæ expulsionem natura procurat, vt censeam, quod si tam insignis euacuatio per vomitum non fuisset, periclitaretur breuissimè Heropythus, si teneas, vt debes quod si tota illa materia vomitibus pulsa, pelleretur ad focum, (vt erat necessarium, si non vomeretur) mortales, & desperatas accessiones causaret, aut in initio accessionum suffocantes, aut in vigore, & declinatione sudoribus diaphoreticis, aut syncopalibus, iis in declinationibus; illis in summo vigore, quia in hoc ob summum incendium digesto vitali spiritu, in declinationibus verò, debilitata naturà, vt par erat in tribus primis temporibus, de quibus Galenus 3. *de crisibus cap.* 9. docuit in declinatione accessionum inopinatò necare, nequeunte naturà, vitales spiritus detinere, quando ad finiendam accessionem laxatur, & expanditur tota, & corpus recluditur, liberéque ob debilem retentricem exhalari vitalem calorem permittit, verba Galeni sunt; *Debilior verò atque inordinatior & inæqualis est pulsus in mortalibus declinationibus; nam vnà cum illis, tunc calor febrilis expirat, atque hinc spes melioris exoritur: mox cùm ad leuandum ventrem surrexerint, animi defectum incurrunt, & nonnulli pauco, & tenaci sudore effuso moriuntur, vel etiam sine surrectione.*

In hac pugna, & inordinatione accessionum, vsque ad decimumquartum perseuerauit affectio, & ob id nullum diem determinatum vsque ad illum exposuit, aut enarrauit Hippocrates, iam verò in decimo quarto cessante expulsione per vomitum, cœpit materia sursum moueri, & surditas inuasit in transitu ab infernis ad cerebrum; estque ob id phrenitidis timendum præconium, sicut salutis, quando surditatem morbus grauis cerebri præcessit; simul cum surditate creuerunt etiam febres, quoniam vt suspicatus sum, cessarunt vomitus in accessionum initiis, & plus materiæ ad focum pellebatur, nec fuerunt mortales accessiones ob multam euacuationem in paroxismis accessionum præcedentem. Vigesimo surditas promissis stetit, & multùm delirauit, cœpitque natura velut nouum morbum excitans, nouum focum accessionum errans eligere, cerebro proximiorem, vnde delirauit continuò vsque ad quadragesimum, in quo fluxu sanguineo natium, & multo, remissum delirium fuit, & moderatior surditas, & tepidiores febres, & vt deonerabatur cerebrum à natura, fluebat minus per nares, durauitque stillicidium vsque ad sexagesimum. Qui fluxus in primo circuitu criticorum dierum ardentium febrium cum magna vtilitate solet à natura moueri, vt in prognosticis docuit Hippocrates; non fecit verò, quia (vt docuit) per vomitum in duabus septimanis insignem euacuationem celebrauit, mortem præcauendo, & fortassis si fluxum sanguinis in principio natura tentaret, tentaret illum periculosissimè, quia cacochimia biliosa erat magna, & vt in illa est perniciosa sanguinis missio, esset fluxus sanguinis natium, & docuit, quod expurgatio ingentis cacochimiæ disponit mirè vt securè sanguis mittatur, sic sagax natura loco medicamenti expurgantis à Medico imperandi vomitibus biliosis supernatantiam sustulit, & posteà venas narium aperuit, vt securè detracto sanguine cerebrum delirans liberaret. Fuisse ingentem cacochimiam biliosam ostenderunt vomitus priores, & rursus quando cessarunt declarauit ascensus sanguinis ad cerebrum, & delirium tam pertinax, & efficacissimè diuulgauit illam sanguinis fluxus copiosus priùs per nares, & postea euidentiùs publicauit stillicidium illud tot diebus reiteratum tam crebrò, quod clarè denotabat infectionem biliosam sanguinem totum inquinantem, vt in minima quantitate illius detur sufficiens irritatio, vt sit naturæ intolerabilis, qua prauitate stimulata expultrice, vsque ad mortalem syncopem sine remedio euacuat, vt in cura nostra de ardente febre latiùs explicui, quam insolentem euacuationem fortasse in hoc ægrotò natura perficeret, nisi priùs (vt docui) sanguinem tot vomitibus defæcando, tolerabilem naturæ reddidisset, & vtilem.

A die sexagesimo ad finem.

Circa sexagesimam autem fluxus sanguinis cessauerunt, coxa autem dextra dolor fortis, & febres intendebant, non multo autem tempore posteà dolores omnium inferiorum partium, contigit autem aut febres esse maiores, & surditatem multam, aut hanc quidem recedere, & sublenari, infernarum autem partium circa coxam maiores esse dolores; iam vero circa octogesimam omnia remiserunt, nihil autem defecit, vrina enim boni coloris, & plures subsidentias habentes prodibant, & deliria minora erant, circa centesimam autem aluus multis biliosis turbata est, & tempore non exiguo multa huiusmodi prodibant, & rursum dysenterica cum dolore, aliorum autem quies, in summa febres defecerunt, & surditas cessauit, in centesima iudicatum est perfectè, febris ardens.

Nunquam putabo materiam huius febris coctam fuisse, quia nunquam illam quietam inuenio, incoctile verò est, quod nunquam quiescit, quia non retinetur; nihil verò non retentum coquitur, nec reuerà potest, & maiori retentione esset quod malignius est, vt fuit materia huius febris. Priùs excedebant vomitus, iis deficientibus surditas, deliria, & fluxus sanguinis, cum iam reiterato stillicidio superuenerunt, fluxibus illis cessantibus dolor fortis dextram coxam oppressit, & febres erant maiores, mox omnia inferiora doluerunt, & in omnibus insignis, & periculosa simul mutabilitas, & inquietudo naturæ apparebat, quia modò maiora, modò minora erant tam insolentia, & varia pathemata. Quæ volubilitas, & inconstantia vsque ad octogesimam molestauit, in qua remissa iam erant omnia, nullum tamen defecit, cœperuntque vrinæ naturales apparere cum multis subsidentiis, & deliria erant minora, & cùm leuiora essent, non fuit satis vt suam consuetam iracundiam expultrix deponeret, sed velut furens de nouo per secessum prauam materiam eliminare penitus decreuit, qua exilium adimplente, testimonium suæ peregrinationis vlcera intestina fidelissimum tradiderunt, doloribus, nixu, & inquietudine à dysenteria inseparabilibus, quæ coctam non fuisse, nec cicuratam morbi materiam declararunt, sed potiùs expulsam, & resolutam, sicque ea eradicata, cœpit natura cibum vt debebat concoquere, & fortasse in putridis febribus non datur alius modus coctionis,

ctionis, hoc est nihil verè putridum coquitur, sed pellitur modis diuersis, & quando quod remanet non potest naturam peruertere, incipit cibos perfectiùs concoquere, & ob id coctiones sunt signum victuriæ naturæ, de quo argumento alibi ex professo.

Ex relata inquietudine diuersas partes de nouo velut nouum focum occupante, & tam diuersa creante symptomata, sequentem partitionem morborum Vallesius fecit; *Verùm hic morbus,* (inquit) *non semper fuit febris ardens* (*nam non habuisset constitutionem tam longam*) *sed multas fecit mutationes; vsque ad diem vigesimum fuit febris ardens, inde vsque ad quadragesimum fuit phreniticus, inde vsque ad sexagesimum fuit etiam phreniticus, sed cum fluxu sanguinis de naribus inclinans ex acmie, à sexagesimo ad octogesimum fuit schias vocatus morbus, seu dolor coxa, ab octogesimo diarrhæa, & dysenteria vsque ad centesimum, qui fuit morbi finis.* Quibus sentire videtur Vallesius phrenitidem esse leuiorem affectionem ardente febre, & breuiorem constitutionem per consequens febri ardenti dicauit, nimirum vsque ad vigesimam; & phrenitidi quadraginta dies accommodat, vel at si phrenitis non esset acutior multò, & periculosior, sine discordia omnium Medicorum, dicente Galeno 1. *prognosticorum, omne genus phrenitidis esse exitiale*; sed quod in initio expositionis historiæ dicit, videtur difficilius, in morbis longis, (inquit) rariores esse indicatorios dies, vsque adeò, vt perinde sit in illis quadragesimos, & vigesimos notare, atque in acutis septimanas, & quaterniones, dictum est antea, & ex hac narratione etiam intelliges, quæ post vigesimum, semper per vigesimos additio facta est, quadragesimi, sexagesimi, & centesimi mentione facta, & paulò post dicit, illud est notatu dignissimum, omnes vigesimos attulisse magnas mutationes.

Difficile est credere, fuisse Heropytum verè phreniticum, vt est difficile admittere tam longam constitutionem in morbo exitiali, cùm dies quadraginta phreniticum fuisse Vallesius concedat: ob id docui antè focum nouum putredinis ortum fuisse in parte cerebro proxima, vt ob proximitatem delirium esset perpetuum, & modo clariùs explico mentem nostram; est verò, quod à die quatuordecimo cessarunt vomitus, & cœpit natura versus cerebrum biliosum sanguinem pellere, quod indicauit surditas, & etiam nouum febrium incrementum, & confirmauit delirium à vigesimo die, vsque ad sexagesimum; nunquam tamen censeo veram inflammationem cerebrum obsedisse, sed vasa maiora impleri sanguine assiduè misso, & læsum fuisse transeunter, quin aliquid extrauasaretur in cerebro; onus verò illud sanguinis biliosi in vasis cerebri, delirare semper cogebat, donec quadragesimo sanguinem per nares cœpit expultrix reiicere, in magna quidem copia viginti diebus paulatim congesta, nec antea expulsionem cœperat, quia delirantes sentiunt solùm obiecta vehementia, & sæpe intensissima necessaria sunt, vt expultrix operetur, & Heropytus à vigesimo delirabat multùm: fuit verò moderatius delirium post copiosum sanguinis fluxum, deposita magna ex parte plenitudine partiali vasorum cerebri, & simul remissiores febres successerunt, quia quod mittebatur ad supera erat minus euacuato per nares, fuit enim insignis euacuatio diebus viginti perseuerans. Qua cessante, nouum hospitium inimicorum excrementorum natura inquirens, & securius, coxæ articulationem inuenit, quam non leuiter, & totam inferiorem vicinitatem, excrementorum cohorte oppressit. Verùm quia in illa, velut in angulo domus propriæ patiebatur semper natura, extra domum reiicere inimicos antagonistas decreuit, & diarrhæà priùs, & tandem dysenteriâ mulcta tam perniciosos hostes proscripsit.

Si inquiras occasiones tantæ varietatis, non erit responsio facilis; inquires enim, cur natura vt cœpit per vomitum se exonerare, non seruauit hunc modum, & si illum dereliquit, cur non reiecit per intestina, vt fecit in fine morbi, & tam deprauarè operata fuit, vt cerebrum tam periculosè per dies quadraginta expugnare contenderet; & tandem rantorum errorum in proprio capite periculum faciens, resipuit, & per secessum lædentia reiecit. Scire licet, quod in cacochimia vniuersali totius, omnes partes se exonerare procurant, & quælibet in debilem cum qua aut vicinitate, aut rectitudine viarum communicat: sic caua iecoris pars, & venæ ei affines per vomitum se facillimè liberant, ob viarum, & partis recipientis capacitatem receptioni tam commodam, & ventriculus per os, aut secessum. Sic meserei saburra vomitu, & secessu expurgatur, quod tenebis, si via morbosè impedita non sit, & hic modus primæ regioni proprior est; regio verò secunda totum corpus habet subiectum, quia per totum excrementa, vt alimentum necessario distribuit, cuius furorem quælibet pars experietur, si debilis sit; erat verò ante morbi inuasionem cerebrum Heropyti debile, & sic mundata priùs per vomitum prima regione, cœpit secunda cerebrum vt debile iam expugnare, & sursum feruentia misit, & errorem expellentis ad cerebrum, fouebat non dubiè capitis dolor tractione ad se incitando expultricem, & non dubiè, laborauit multum Hippocrates præcauendo ne firmaretur phrenitis, timendo quod ipse in aphorismo scripsit. *Si ante morbum aliqua pars doluerit, ibi firmatur morbus*; & roborando cerebrum, aliisque reuulsoriis auxiliis: & quia quod crassius erat, difficilè sursum ascendere poterat, & dictis auxiliis inclinabatur natura, & deorsum coxam expugnauit, crassiorem excrementorum partem in illam pellendo, hæc enim in longis febribus vincitur tardiùs, non solùm quia talis magis resistet, sed etiam quia in ipsa affectione assiduè creatur, vsto sanguine, & melancholico reddito, & tandem diarrhæa, & dysenteria superuenerunt, quas omnes Medici ab Hippocrate edocti, clysteribus attractoriis, & furtibus vt ischias eradicetur accuratè sollicitant, quibus natura errans, & tempore tanto rectissimè ducta, morbum finiuit, & non sine magno vlcerum incommodo, quia vt docui, materia morbi emendata non erat, alioqui non exulceraret in transitu.

Curatio morbi Heropyti.

QVid agendum sit primis morbi diebus vsque ad quatuordecimum, tam difficile mihi apparet, vt in tam arduo argumento mallem esse docti magistri discipulum, quàm tantorum magistrum. Decreti ambiguitas ex historiæ defectu pendet, cùm non referat quæ à primo die vsque ad quatuordecimum, ægrum molestarunt, & vt insinuaui iam, probabilius videtur per primos quatuordecim dies passum fuisse Heropytum in accessionum initiis, grandem bilis euacuationem per vomitum, & quia vniformis fuit vsque ad decimumquartum modus ille affligendi, non retulit Hippocrates, quæ quolibet die euenerunt, sed putandum est, laborasse, vt in principio scripserat vsque ad decimumquartum. Ob id translatio Mercurialis, & Vallesij mihi magis probatur, quàm Galeni, & Phrigij, quæ vomitus molestasse in accessionum initiis, refert; experimur enim in febribus, aliquando dari in omnium accessionum initiis determinata symptomata, hoc, aut illo modo affligentia, vt in quartanis rigores per annum integrum & in aliis lentem diarrhœam... ipsius esse certissimum nuncium constat, aut iamiam sine rigore paroxismi imminentis, vt alij soporantur, & satis molestè, alij cardialgici cum summo periculo fiunt, & nos vidimus duas ægrotantes, quarum vna sudore copioso inundabatur in quolibet accessionum introitu, & quadraginta diebus hoc symptomate fuit regulariter afflicta

ctas

cta. Alia verò histericis accidentibos subiecta, cùm Medicus imprudens pro cordis tutela odorum auxilium regioni cordis applicare iussisset, subitò exanimis facta, difficillimè potuit restitui; ex qua inuasione tam prauam consuetudinem vterus acquisiuit per totum morbum (erat enim doplex tertiana) vt in initio cuiusuis accessionis, vt velut iam defuncta haberetur, & vltra mensem tam stupendum symptoma oppressit omnia remedia hysterica illudens, donec meo consilio, aquam melisæ fruito camphoræ ardente in illa sæpius extincto, in initio accessionum sumeret, quo reiterato hysterica accidentia euanuerunt & fuit secretum Patris doctissimi Heurnij, qui non in aqua apiastri, sed communi camphoram extinguebat. Simili ergo modo potuit natura in initiis accessionum Heropyti bilem per vomitum expurgare, & durate per totam constitutionem febrium ardentium, nempe vsque ad decimumquartum; nam & nos alium vidimus tertiana exquisita mense Augusti oppressum, qui in initio accessionum tuberculis magnis, & rubris totus ita fœdabatur, vt feram potius quàm hominem iudicares, cum intolerabili ardore, & pruritu, summaque inquietudine.

Sic censeo affectum fuisse Heropytum, & ob tantam bilem expulsam, non fuisse sectam venam in primis duabus septimanis; præsertim potuit obstare cardialgia continua, & dolor ventriculi, ob quæ fuit febris tam difficillis tolerantiæ, quam exaggerãdo Hippocrates dixit, *difficilis tolerantia multa:* quod symptoma, est vnum ex dehortantibus venæ sectionem, vt rigorosè docuit Galenos 1. *ad Glauconem*, *cap.* 14. de febre cum accidentibus, vbi docet, quod qoamvis sit febris cum plethora, dummodo sit afflictum os ventriculi, aut ex recentibus cruditatibus, vel si etiam humorem aliquem malum euomuerit, & in huius transitu non parum ventriculus sit offensus, vt grauiter se habeat, atque ventriculo sit prouisum; & postquam circa hoc benè se habuerit, euacuationem totius faciendam esse, & experimento hanc doctrinam suadens, dicit. *Multos itaque sæpius vidi, qui ita affecti erant, quosdam interisse, aut ad extremum periculum fuisse perductos, cùm Medici eos vacuare tentassent, antequam os ventriculi corroborassent.* Si hanc doctrinam vomitioni multæ bilis copules, & ingenti cocochimiæ, & rursus quod febris fuerit ex inconstanribus in primis duabus septimanis, & quod iuxta dogmata Hippocratis, febres inconstantes noo sunt curandæ aoteqnam constiterint, non solùm non miraberis venam sectam non fuisse, sed extolles meritò praxim Hippocratis, & Galeni accusantium simul plurimorum Medicorum impatientiam, qui ignorant omninò febrem continuam curare nisi statim venam secando, quicquid complicatum inueniant, velut si febres cum accidentibus simplici curatione delendæ sunt, vt quando solæ fatigant; & fortasse Hippocrates notanter scripsit (vt traduxerunt Vallesius, & Mercurialis) *vomitus in principiis multorum biliosorum:* vt explicaret supernatantiam humoris biliosi, dehortantem sectionem venæ, donec sponte, aut arte deposita, detur locus sanus sectioni venæ, & sic (vt antea docui) prudentissimus Medicus natura, non tentauit sanguinis fluxum priùs quàm vomitibos multis sanguinem defæcauit, sic enim cacochimia in pletoram vertitur, cui sectio venæ directè debetur: plethoram voco, sanguinem defæcatum remanentem, non propriam, sed vt excedit in corpore affectu acuto iam oppresso, in quo casu naturalissima sanguinis quantitas si fluat, aut corrumpatur, multa est, & minorari petit pro illo statu, & sic in ordine ad illum plethora est suo modo, quatenus corpus plus inanitum esse petit, ne pereat.

Et Hippocratem non secasse venam tempore dicto, videtur deduci ex copia multa expulsa per nates, & tam diuturna; durauit enim ferè viginti diebus, nec ex hoc inferas, errasse tardiùs secando venam, secaret enim illam, si natura occasionem idoneam ante Hippocratem, vt debebat, agnoscens, cœpit ante illum sanguinem fundere, est enim licitum quando nullo modo Medico, huic; huic enim, nec in accessionum initio, nec in augmento, & vigore, licet venam regulari curatione secare, nec si recens pastus sit æger, in quibus occasionibus potest natura vtilissimè sanguinem fundere. Errauit Phrygius in multis in huius morbi medela; sanguinem mittit statim, paruipendendo vomitus tantos indicantes (vt docui) supernatantiam biliosorum, expurgationem petentem, & venæ sectionem dehortantem, sicque (vt docui) sagax natura vomitibus tantis cacochimiam deponendo, expurgationem suppleuit exequandam à Medico, si natura vomitus non moueret. In relata ergo complicatione debet Medicus considerare, si per totam accessionem, vomitus molestabat, in quo casu, vt Phrigius consoluit, non erat licitum arte vomere plus tentare, sed sinere si virtus constabat, donec finita accessione, daretur locus attemperationi ventriculi, robori summo, & refectioni vitium. Verùm si per sola accessionum initia (vt est frequentiùs) vomitus molestabant, notandum erat, si morsus ventriculi, & anxietas (vt solet) ægrum affligebant, in quo casu primam regionem probabilius erat satis mundam non esse, & securissimè expurgans medicamentum imperabitur, quod ex toto non trahat, sed impactum in ventriculo, & primam regionem occupans euacuet, simulque ventriculum firmet, ne deinceps recipiat, aut non tam facilè, quod mirè præstat syrupus ex pluribus infusionibus rosarum Hyspanicarum dilutus cordiali decocto, & tamarindorum, facto in aqua endiuiæ; & arnoglossæ, cum drachma dimidia recentis rhabarbari, & post idoneis astringentibus ventriculus firmabitur, quo facto iam vidimus in sequenti accessione totam cacochimiam biliosam per secessum depositam, & febrem perniciosam penitus euanuisse.

Verùm si finita accessione quietus maneat ventriculus, & copia bilis euacuata fuerit, rectè sperabitur sine nouo remedio accessio secunda, & si eodem modo, vt antecedens, inuaserit, considerabis sollicitè si fluxio ex regione secunda incipiat, quod declarabit vrinæ flauities, corpulentia, & turbatio, dolor lumborum, & renum, & vt dixi, si nullus morsus ventriculi, aut ventris inferioris molestia & implaciditas ægrum lancinet; & sic notabis, si excessus choleræ magnus sit, & si sit, expurgatio securè imperabitur, syrupo regio cum decocto priùs dicto, & medulla cassiæ fistulæ, aut rhabarbari infusione, mox roborabis ventriculum, & si accessio, vt antea oppresserit, sanguinem mittes, & auxiliom reiterabis, vt scopi indicauerint, & permiserint: nunquam tamen expurgare consules ante sectionem venæ, nisi certum sit supernatantiam biliosam dari, ex bile genita ante febris ardentis inuasionem, vt non ignores posse bilem subitò abundantem creari in ipsa inuasione febris per putredinem sanguinis, si vera est doctrina Galeni docentis partem tenuiorem sanguinis per putredinem in bilem mutari; diceret meliùs partem pinguem sanguinis biliosam fieri, vt dicebat Hippocrates; *biliosam autem à pingui.* Hæc autem bilis creatio subita, non petit necessariò expurgationem, sed sectionem venæ, quæ febrem contemperet, & materiam ex qua bilis creatur, minuat, quod notabis sollicitè, ne subita mutatio coloris in pallidum, supernatantiam dari tibi imponat, & purgare consulas, quando sectio venæ fortiter indicatur, semel hanc permutationem vidi, & statim expurgaui, non ob illam, sed quia æger vorax, bibulus, & venereus erat, & fœlicissimè successit, tales enim primam regionem crudis, & corruptis excrementis obrutam habent, quæ si ante sectionem venæ non educantur, statim

tim in acutis febribus,in graue periculum æger deducitur.

Robur ventriculi in tot vomitibus biliosis nuoquam procules oleis, vt practici docent, inflammantur facilè,& oleum vim aftrictoriam fymplicium fua emollitiune,& oleaginofa natura retundit, & deftruit : fouebitur verò vtiliffimè fi fumas fucci tofarum tubratum ℥. vj. fucci citoneorum ℥. ij. fucci abfynthij ℥. j. aceti tofatum ℥ ß.m. quo calilo foueatur ventriculus continuò. Interius verò vtiliffima etunt ferapia de agrefta citoneorum,& granatorum, fine aquatum mixtione,,vt validiùs operentue, & plus in ventriculo detineantur, & niue inftigidata paulatim fumentur, & fi æruginofa bilis euomatur, puluerem fmaragdorum mifcebis, aut fi opus fuetir chyftalli præparatæ, aut margaritarum, vel clectarij de gemnis fine fpeciebus; in robuftis verò fuccus agreftæ,& citoneorum, & granatorum acidorum cum decocto menthæ vtridis mirificè prodeft, & efficaciùs quàm fyrupi operantur, & minùs bilefcunt,quia nec cocta fuere, nec faccharum facilè bilefcens accipiunt; eft etiam optimum auxilium fumere farinæ hotdei partes tres, oryzæ vnam,& cum fuccis iam dictis, aut aliquo eorum emplaftrum molle parare cum pulueribus rof. rubrarum, coralli vtriufque, & maftiches, & in linteo extenfum ventriculo hæreat, nec omninò incalefcere permittatur; fed mutetur de nouo quando incalefcere, & ficcari iam agnofcatur; nunquam tamen actu frigidum applicetur,nifi incendium infigne, & grandis æftuatio ventriculum fatiget;tepidum verò conueniet nunquam,quia omnia tepida vim ventriculi nariuam diffoluete, publicum eft,& vomitoria funt, vt debilitant.

Verùm fi ante febris ingreffum caput Hetopyto dolebat, mouendum erat oxyrrhodino communi, ne in illud morbus firmaretur, vt in aphorifmo timuit Hippocrates, fimulque omni reuulfionum genere infra humores inclinandi erant; vomitio enim tantorum dierum inclinauit non dubiè excrementa regionis fecundæ in cerebrum,& fic finitis vomitibus,cerebrum expugnarum fuit,quem raptum, & furditas, & zneorema fublime femper pollicebantur, vt ceffatio vomitionum in morbo crudo, & materia tam feroci, & naturæ molefta, vt velut turgentem femper effe cogeret; erat ergo neceffarium in alias partes excrementa, & prauos humores reiicere, ficque caput obfedetunt, ante febrem grauiter læfum, dolens,& debile.

Hic grandis quæftio fufcitatur circa remedia maiorainam fi vt apparebat, turgens, & inquieta, & velut in perpetuo motu fuccorum erat expultrix,rationabile videretur date medicamentum expurgans, vt in omni turgentia imperatur, & in cafu præfenti fortiffimè indicatur,quia quod inturgentia timetur,iam adeft, moueri nempe humorem,& pelli in partem principem,ob quem metum in turgentia expurgamus : fed eft fallaciffimum argumentum, alioqui in omni incipiente phrenitide,lethargo,& apoplecticis paffionibus expurgare ftatim liceret, contra communem, & receptam praxim, venam fecare in relatis paffionibus, imperantem; & in cafu Hetopyri venam fecandam effe natura docebat, quandu tam copiofo, & largo fanguinis fluxu fanauit phrenitidem; fuit itaque motio non humoris folius à fanguine feparati, fed totius fanguinariæ maffæ, in quo euentu expurgare effet certa pernicies,vt confulit Phrigius, iam enim docui, fupernatantiam biliofi humoris eradicatam fuiffe tam copiofa vomitione priorum acceffionum,ficque fectionem venæ fecutiffimam fore poft illam defæcationem fucci biliofi,& tempeftiuè fluxus narium fanguineus, motus à natura fuit, quo deliria fedauit, & meo iudicio ftatim à furditate fecanda erat vena in talo, vt imminens paffio phrenitica præcaueretur, crura fricanda erant continuò, veficantia cruribus firmanda, & cucurbitis

A crebro reiteratis obftandum ne tam violentus afcenfus ad cerebrum daretur, quod & clyfteribus idoneis follicitandum erat; deinde per fectiones fuperiorum vaforum cerebrum deonerandum erat, ne inflammatio exitialis crearetur. De oxyrrhodini applicatione ante inceptum fanguinis fluxum ex naribus,dubium effe non poteft,iam verò incipiens tale remedium dehortatur, impediet enim iudicationem delirij fluxu illo luctandà, quod ex factariis magni Dictatoris deduces *1. epid. fect. 5. text 9.* dicentis; *Si verò delirct, caput irrigare,nifi hypochôdria fuerint eleuata*; Quibus oxyrrhodinum damnatur fi detur hypochondriorum eleuatio, quia fignificat fluxum fanguinis per nates venturum, & ablaturum delirium: quod præceptum ignorans Phrigius, oxyr-
B rhodino affiduò caput fouere præcepit, etiamfi tantus fanguinis fluxus reclamaret, auxilium illud idoneum non effe,ne tolleretur, & intro repulfus occideret Heropythum;ex dictifque intelliges, nullum aliud auxilium reuulforium ad infera confulendum fuiffe, dum natura fluxum fanguinis conferuabat, fed finendum effe, & feruandum vt phrenitidis tam certum remedium.

Mirum eft quod poft fluxum tam copiofum fanguinis reiteretatur à natura crebrò, & minutè, indicium certum quod fanguis totus erat bi iofa infectione colpabilis, & fic in minima quantitate erat infeftus naturæ, & pellebatur crebrò, & minutè, vfque ad fexagefimum diem, vt in iis ita affectis folear effe talis fluxus
C periculofiffimus, quia in qualibet minima fanguinis parte datur ob prauam infectionem Irritatio fufficiens vt pellatur, de quo fymptomate in medela caufonis latiffimè egimus, & indicationes falubres funt fecum æftuans contemperare,& fanguinem totum etiam idoneis potionibus frigidis,& mordacitatem obtondentibus, vt fortè decocto radicum, & foliorum fragariæ, portulacæ,centinodiæ, fonchi, hordei decorticati, cum fyrupis de acido citri,oxalidis,granatorum, violarum, & tofatum rubratum, & iis vtendum poftquam iam natura euacuault fufficienter copiam idoneam, vt ceffaret phrenitis; fic enim iudicium illud non peruertitur, & præcauemus ne vfque ad fyncopem homo diffoluatur, vt iam vifum eft, & notauit Vallefius. Nos
D verò mulierem cognouimus tam infolenti fluxu per nares affectam, vt poftquam natura totum fanguinem reiecit,humorem aquofum, nullo rubore tinctum guttatim pellebat donec fatiata fuit expulrrix,donec fimul cum fluxu illo ferofo animam ageret cum omnium admiratione.

Poft vfum attemperantium, methodicè dabitue medicamentum bilem craffam ob aduftionem educeris, & fimul attemperans fanguinem, vt ferum depuratiffimum cum ferapio folutiuo regio, aut rofarum Perficarum, & tamarindorum medulla, aut rhabarbari infufo in eodem fero; dolores enim coxæ poft fexagefimam graues fuerunt, & indicabant actimoniam fuccorum fluentium, aut fanguinis attabiliarij
E iam poft tot vftiones ex acceffionibus prægreffis concracta acrimonià. Conftabat verò ex tam reperita expulfione fanguinis, & tam diuturna, fuiffe fempec naturam incitatam ad pellendum,nec fuccos retinere firmatos, in quo cafu fœliciffimè expurgatio tentatur, & deorfum excrementa trahuntue, & vifcera perpurgantur, & Medicus doctus expurgare debebat ftatim quod natura in coxam cum atrocibus doloribus humores non coctor mittebat, funt enim periculofiffimi abfceffus excrementorum vftorum, & expurgando Medicus fequebatur naturæ inclinationem mittendi deorfum, quæ cerebrum, & partes principes exitiosè expugnabant, & præcauebat errorem naturæ mittentis in coxam, quæ extra corpus reiicere tenebatur. Verùm fi ob aliquod inconueniens expurgare non liceret, conftabat fecandam effe venam ex

oppo

opposito crure, & clysteribus assiduè obstandum, ne abscessus tam grauis, & molestus crearetur, simulque anodinis dolores mulcendi erant, non solùm vt molestia illorum, & debilitas sequenda moderatiores fierent, sed etiam vt tractio merito dolorum ad locum dolentem inexcusabilis, tepesceret, & temperaretur, quæ si non sufficerent, vena ischiatica in pede coxæ dolentis secanda erit, nam vbi tam euacuatum corpus supponebatur, magni momenti erit illud auxilium breui imperare.

Post tam diuturnam passionem sanguinis, necesse fuit copiam excrementorum erodentium assiduè creatis, quam per secessum exturbans natura, Heropythum sanauit, & quia (vt docui) cocta non erant, molestus, & dysentericus fluxus fuit, exulcerant, & lancinans in transitu, cui tormento succurrendum erat detersoriis contemperantibus, & anodinis clysteribus, & lac hordei frigidum eum pulueribus margaritarum consulendum; & si dolor intolerabilis erat, vt solet, dabitur lac illud cum syrupo portulacæ, & papaueris, & smaragdorum puluere, aut in maiori peruigilio, & tormento, laudanum opiatum imperabis in aqua portulacæ, & plantaginis solutum, cum confectione ex hiacynthis, aut electario de gemmis: reprimentia fluxum perniciosa erunt; expurgare verò vbi tot euacuationes præcesserunt, necessarium non est, securissimum tamen omentum arietis recens extractum, & ventri applicatum, ad mitigandos dolores, & solanda intestina, nulla alia mixtura alterarum, vt multi practici docent, qua vitales spiritus, quibus inobutum est, alterantur, & vitiantur, & dum mixtura fit, resoluuntur. Sunt verò spiritus, quibus præcipuè indigemus ad moderationem omnium symptomatum, eritque probabile ægrum tot euacuationibus inanitum, indigere balneis aquæ dulcis ad omnium viscerum attemperationem, & præcauendam ex morbo senectam, quam victu ideoneo, & spinæ totius lotione ex lacte cadente ab vberibus mirificè impedies, somnumque longiorem à cibo consules.

HISTORIA NICODEMI.

A die primo ad decimum.

In Abderis Nicodemum ex venere, & potu febris prehendit, incipiens autem anxius erat, & cardialgicus, sitibundus, lingua exusta est, vrina tenues, & nigra. secundo die febris exacerbata est, horridus, anxius, non dormiuit, vomuit biliosa, flaua, vrinæ similes; nox quieta, dormiuit, tertio die relaxata omnia, leuamentum autem erat, circa solis occasum rursus implacidè habuit, nox molesta. Quarto rigor, febris multa, omniū dolores, vrinæ tenues cum suspensionibus, multum delirauit. Septimo leuamentum: octauo cætera omnia remissa sunt; decimo sequentibusque diebus erant quidem dolores, sed omnes minùs affligentes, huic exacerbationes, & dolores ad finem in partibus erant magis.

Omnia mala, etsi grauissima, minùs mortalia putantur, si à causis externis, & prauo viuendi modo creentur, quàm si inculpatis eueniant, quod præsens historia suadet, referens morbi mortalis initium, in quo febris cum

A cardialgia, sitis implacabilis, lingua adusta, vrinæ nigræ & tenuibus Nicodemum prehendit, quorum symptomatum perniciem auget, moueri talem febrem per pares, vt notauit Hippocrates. Quid verò faciat ad maiorem securitatem, aut teporem periculi, à causis externis pendere, nullus quem legerim scripsit præcipuè; nos verò putamus pendere ex eo quod causæ externæ, & prauus viuendi modus generant morborum materiam, sine interna visceruum malitia, & intemperie, verùm si cum inculpabili viuendi modo, similes morbi fatigent, & creentur, internum vitium datur, illorum origo, & inde pugnandum est non solùm cum prauis excrementis creatis, & morbum causantibus, sed etiam emendandum est vitium internum viscerum

B prauos succos creantium. Vbi verò error externus solus excrementorum fuit author, illis ablatis, aut coctis, eradicantur morbi, habemusque naturam minùs læsam, quæ illorum humorum generationem non fouet, imò contra illos semper egregiè pugnat, & nullum malignum generat, morbos fouentem.

Ergo Nicodemus, venerì, & ventri obsecundans, vt censent Mercurialis, & Phrigius, praua excrementa creauit, febris malignæ causam; cuius prauitatem effugit, quia nullum viscus affectum erat ex sesed patiebantur omnia ab excrementis errore victus genitis, venerei enim nullum peccatum, & errorem recusant, cibis enim, & mero se replent, vt saginati fortiores venerei fiant, & cum à venere debiliores se sentiant, replent se rursus cibis, & mero, sicque mutua circulatio in er-

C roribus datur, quousque in morbos desperatos, aut grauissimos incidant. E multo cibo cruda creantur, non propter ventriculi lapsum, sed ob excessum obiecti, non enim tantam copiam concoquere tenetur, sed quæ sit sibi idonea, & proportionata, estque velut miraculum à multa venere, & ciborum ingluuie læsum grauissimè non mansisse ventriculum, dicente Galeno 3. *epid. sect.* 1. *text.* 4. Atqui venus quidem quanquam ex vacuatione non sinat plethoram subsistere, stomachum tamen abundè exsoluit, cùm veneris abstinentia robustissimum ipsum efficiat, doctissiméque Vallesius noster incommoda vtriusque vitij descripsit, & ad vnguem Phrigius transtulit.

D Cœpit laborare anxiosus, accidens inseparabile, quando os ventriculi malignis, & serosis excrementis imbutum est, cardialgias causantibus: symptoma certè grauissimum, & quod regularem febrium medelam strenuè peruertit, & extremè debilitat. Galenus 7. *aphor.* 56. Sic scripsit: *Dicunt igitur, alycen, idest anxietudinem habere homines sanos, qui semper præsentibus molestantur, & ab vno negotio, atque actione ad aliud transfiunt; eodem modo, & ægros illos anxiosos esse dicunt, qui accubitum non perferentes, figuras tuariant, quia semper præsens aggrauat eos. Hoc vero præcipuè illis euenire consueuit, quibus in ore ventriculi humoris aliqua propria qualitas continetur ventriculo molesta, quæ nec plurima est, nec in ventriculi fluitat cauitate, sed eam ipsa imbibtrunt tunica.* Est verò sitis implacabilis symptoma familiarissimum affectionibus oris ventriculi calidis, & linguæ adustio, ob commu-

E nem tunicam vtrique parti, quæ symptomata fortiota fiunt, ob praua excrementa, & vsta, in prima regione stabulantia, saburra inexcusabilis lurconibus, & venereis, vt indicibilis ventriculi languor.

Dubitant Mercurialis, & Phrigius de causa vrinarum nigrarum cum tenuitate primi diei, non capientes in prima inuasione tantam vstionem in sanguine dari posse, quæ nigras vrinas cum tenuitate creet; vnde Phrigius non ex vi morbi tales fuisse censet, sed ex depositione seri sanguinis propter emulgentium dilatationem, à calore vehementi factam, Mercurialis censet, per nigras esse intelligendum tuborem quendam intensum ad nigredinem proximè accedentem, ortum ab incendio febrili, & non à succo atro, & melancho-

lico

lico vrinæ permixto; putar etiam fuisse occasionem veræ nigredinis, quod laxationes, & vasa seminaria profuderint sanguinem attum in vesicam à quo tincta vrina sit. Verùm (inquit) si hoc esset, non fuissent tenues vrinæ, & idem debebat asserere de prima occasione; nam rubor ram intensus, vt proximus iam sit nigredini, ortusque ab incendio febrili sanguinem assante, repugnat omninu renuitati vrinarum, est enim color passeus ex seri consumptione creatus ab incendio sanguinem vrente, & reddente nigrum, à quo renuem vrinam reddi repugnat, sed opacam vsto sanguine, & sero consumpto: opacitas verò vt splendorem tollit, & lucem, hoc est lucem non recipit, nigritiem induit, vt vmbra ralis apparet ob lucis defectum: res à nullo quem legerim notata, qualiter nimirū lux remissa ob interpositum corpus opacum quæ vmbra nominatur, nigritiem ram claram repræsenrer, si vmbra solùm est lumen remissius? Sic enim ob eandem rationem lux remissa sine præsentia corporis opaci nigra percipi debebat, quod non contigit.

Solutio Phrigij est etiam falsa, quia apertio osculorum vasorum emulgentium, nunquam tenues vrinas, sed crassas, & perturbaras generat, vt est euidens nam lege contrariorum, si viarum occlusio tenues vrinas, & albas creat, reseratio earum, & dilatatio præternaturalis, crassiores necessariò teddet, & sanguinolentas, quia necessariò tesudabit aliquid sanguinis, & vrinæ miscebitur, saltem. Ex illa causa tenues fieri posse, non est probabile, nec in philosophia potest admitti. Hæc verò vt primum principium docet, leue agens in passo nimis disposito ad alicuius effectus introductionem, illum posse producere, potuitque per consequens ex incendio insolente, & teiterato veneris, vsu & meri potione in dextera sanguis vstus iam esse, vt antecedens calor putrefaciens, atrum, & melancholicum redderet, & nigræ vrinæ fieri, tenues vero in principio esse possunt, non solùm ptopter putredinem propriam, sed etiam ob liquationem succorum crudorum, quibus venerei lurcones imbuti semper sunt, sicque experimur in primis febrium insultibus, crebrò, & multum lotium excerni ob seri magnam cobiam ex succis crudis liquati. Calorem verò Nicodemi primo insultu vehementissimum fuisse, symptomata primi diei publicarunt satis viua voce, vt materiam vstioni iam proximam atram posset reddere, & ex crudis succis multum serum liquare, tenuitatis vrinæ concausam; & quid prohibet Nicodemum ob errores jam relatos, magnam copiam succi melancholici creasse, aut sanguinem talem fuisse, & putrefacto humore, aut sanguine atro, nigras, & tenues vrinas apparere, si vera est doctrina Galeni, & melancholiam à calore maiori moderato creari, & melancholicorum sanguinem ichorosum esse.

Secundus dies grauissimus fuit, vt est semper quando febris per pares mouetur; in illo enim febris exacerbata fuit non quidem quæ die secundo cœperat noua inuasione affligere, sed prior quæ primo die cœperat, exacerbata fuit die secundo, quia in illo habuit deteriorem partem accessionis, nempe summum vigorem, à quo vehementer oppressus Nicodemus, & anxius, non dormiuit per diem, sed vomuit biliosa flaua, velut crisis primæ accessionis, post quorum vomitum sequuta fuit nox diei secundi quieta, & dormiuit, & à somno noctis secundi diei instauratus, (quia dormiuit in declinatione primæ accessionis) relaxata fuerunt omnia symptomata in ingressu tertij diei, nam in febre per pares mota, dies secundus & grauissimus partim leuior esse debet; grauissimus quidem in primis horis, in quibus summus vigor necessariò incidit, leuior in horis postremis, in quibus declinatio iam datur, duratque hæc leuatio, donec in die tertio secunda accessio incipiat affligere; & huius secundæ accessio-

nis vigor cadere debet in primis horis diei quarti, & in vltimis declinare, sicque in die quarto riguit, vt in secundo, febris erat multa quia erat in summo vigore, omnia dolebant, & delirauit multùm: septimo verò habuit melius, vt in omni impari euenire debet, quando febris per pares mouetur, vt motus per pares contingat in febribus, quatum materia cuiusuis accessionis in tanta quantitate mouetur ad focum putredinis vt principium, & augmentum occupent primum diem integrum, & vigor in die iam secundo molestet, ob idque periculosissimæ sunt febres quæ per pares mouentur, quia semper pendent à multa materia consertim ad focum expulsa, cuius copia suffocat nimis vitalem calorem, & opprimit, sicque principium longissimum est, & augmentum similiter, vt ambo diem integrum occupent, totaque materia ardeat, vt potest in die secundo, quod est in vigore esse, & deinceps in vltimis horis diei secundi remittatur, & leuiùs æger se habeat, & hoc est moueri per pares, vt in historia Philisci docui.

Hoc quod retuli, & est verissimum, multi non capiunt, & putant moueri per pares, esse, quod accessio primi diei sit leuior, & accessio noua secundi sit grauis, & maior multò priore, sicque explicuit moueri per pares Saxonia, & in consultationibus magna altercatio semper inuenitur circa explicationem motus per pares, omnes ferè Saxoniæ explicationem sequuti, ignorant tamen doctrinam summi Magistri, & Galeni, docentium, periculosiores esse febres motas per pares, quàm per impares, adeò vt doceat Galenus, in motis per pares interdum alios perire in die secundo, & alios in quarto, & plurimos in sexto: Desumpsit ex Hippocrate 1. *epid. sect.* 2. *text.* 15. vbi referendo malignam constitutionem febrium ardentium, inter signa lethalia numerat, quod febres ardentes mouebantur per pares, & in fine scripsit, *Nec reuersio alicui horum facta est, sed sexto die cum sudore moriebantur.* Ratio à priori est, quia moueri per pares, aut impares, est motus debitus morbis, aut febribus simplicibus, vt febris ardens vnus morbus est, & per pares mouebatur in illa constitutione ab Hippocrate relata. Non ergo est cogitabilis alius modus mouendi per pares, nisi quod accessio quæ hodie cœpit, extendatur per diem primum, & totum occupet semper crescendo, & deterior pars accessionis, quæ est summa vigor, in die secundo prehendar, & consequenter omnia symptomata vigori debita grauiora sint: & inde pendet, quod aliquando prima accessio hominem occidat, vt docuit Galenus, quia totum primum diem crescendo semper afflixit, & in die secundo, in quo fuit summus vigor, mora contigit, & inde noctes dierum parium semper sunt leuiores, vt ex historiis constat, quod esset impossibile, si in diebus paribus noua accessio, & grauior priori vehementiorque succederet, vt constat planè ex historia Pythionis, qui in noctibus dierum parium dormiebat, & in noctibus imparium peruigilio corripiebatur.

Confirmatur quia alioqui, deterius esset moueri per impares, nam deterius est primam accessionem vehementissimam esse, & secundam leuiorem, quàm è contra, vt est deterius maiora mala, priùs quàm leuiora, ægrum prehendere; estque inexcusabilis ignorantia veritatis, dicere, quod moueri per pares sit, quod accessio noua secundi diei sit vehementior prima, & quarti diei fortior accessione tertij, hoc enim non est vnam febrem simplicem moueri per pares, sed dari duas tertianas, vnam maiorem altera, quia quælibet per tertios vniformiter repetit, estque per consequens duplex motus, & duplex periodicatio, duplexque motus, non vnicus: & dicant mihi huius doctrinæ assertores, si febris ardens mouetur per pares, vt docuit Hippocrates, quid est in illa ratio constitutiua motus

motionis per pares? Nam causus, seu febris ardens, simplex, & vnica tertiana continua est, & per tertios dies accessiones repetunt, & est euidens, & nihilominus docuit Hippocrates, quod in illa maligna constitutione febris ardentis, mouebatur per pares, & talem motum inter signa pessima enumerat. Est ergo pessima illa morio, quia febris ardentis accessiones tam longæ sunt, vt semper crescendo vsque ad diem secundum, habeant in hoc grauiorem partem illatam, summum videlicet vigorem, sicque in die secundo possunt occidere, & in quarto, & multos in sexto, vt docuit Hippocrates, & ex illo Galenus, lege Vallesium 1. *epid. sect. 3. text. 59. & text. 29.*

Quod modo docemus conducit nimis ad praxim, & ad præsagiendum periculum, tum etiam ad idoneam medelam, & sic Galenus loco citato docuit, quod in febribus his accessionum grauitas, & intolerabilis molestia, cogit naturam tentare crises in primis accessionibus cum summo periculo, quia tentat illas ferè semper cum materiæ cruditate, quia cùm pendeant ex multa materia, & ob copiam nequeat breui emendari, pellit illam incoctam & sic plurimi occiduntur in sexto, & alij in quarto, & aliquando in secundo, & qui saluantur, liberantur tardissimè, quia multa materia eget longa maturatione, ob quod Galenus 4. *aphor. 36.* dixit, *quod morbi qui diebus paribus habent accessiones, tardant in iudiciis*, hoc est, ad salutem; nam in ordine ad mortem breuissimi sunt, ob dictam rationem, quia nimirum accessionum vehementia naturam cogit vt crises mortales statim in primis accessionibus procuret: verba Galeni sunt; *Didicimus autem quod in vehementioribus accessionibus iudicia fiunt, & quod morbi qui in diebus imparibus accessionem habent, citiùs iudicant; qui verò paribus, tardant; Atque ideò si in principio aliquis morbus, peracerbus est, hoc magis accidit in diebus imparibus, si tardare debeat, in dies pares accessiones vehementiores incidunt, indéque intelliges*, quod iudicia per sudores, de quibus in aphorismo loquitur Hippocrates, possunt esse bona in tertio, in quinto, & septimo die, quia motus est per impares, & pendet febris à minori, & tenuiori multò materia, quàm si per pares moueretur, & sic non repugnat breuiori tempore concoqui, & securè sudari. At quando per pares mouetur, ipsa accessionum longitudo declarat à multa, & crassiori materia creari, cuius coctio longius tempus requirit, & oppressa natura accessionum vehementiâ crises intempestiuas tentat cum summo periculo, à quibus pereunt in secundo, aut quarto, & plurimi in sexto, quod periculum si effugiant, & sani fiant, longissimum tempus requiritur, ad concoctionem, & resolutionem tantæ materiæ.

Ad praxim pertinet probabilitas opinantium cum Auicenna, quòd expurgatio possit celebrari in febrium principiis sub cruda materia, ob copiam illius timorem indicentis na non possit à natura superari, de quo larè egimus in curatione febris quotidianæ, vbi docui in hoc casu non expurgari crudam materiam, sed antecedentem, futuram coniunctam, & mouendam ad focum si non educatur, in quo per putredinem cruda redditur, simulque nouiter probaui, quod euacuatio illius sponte facta, à natura, nullo modo sit symptomatica, sed in naturæ commodum, vt est euidens. Nihil verò quod tale est potest esse contra naturam, & inde nec symptomaticum; hoc enim contra naturam non esse repugnat, estque expressa doctrina Galeni *libr. de differentiis symptomatum 2. cap. vltimo*; Quæ si consideres, inuenies nec Phrigium intellexisse quid sit moueri per pares, nec Mercurialis assequutus fuit mentem Hippocratis dum eodem die secundo, dixit Nicodemum dormisse, & non dormisse, nam vt docui non dormiuit in prima parte diei secundi, in qua vigor aderat, dormiuit verò in fine in quo erat declinatio, & occasio optima concillandi somnum.

Fuit febris Nicodemi in modo affligendi vniformis in reliquia diebus vsque ad vigesimumquartum, in quo iudicatus fuit; cœperunt verò dies pares leuiores esse ab octauo, nam etsi affligerent semper plus quàm impares, erant nihilominus minus molesti prioribus paribus, in quibus natura, vt Galenus dicebat crises tentauit, rigorem mouendo die secundo, & quarto, oppressa accessionum vehementiâ, vt in motu per parea consueuit, & quia vigesimus est validissimus ex parte lunæ, & ex motu per pares adiuta natura à benignitate diei, & iam manifestè concocta materiâ, tentauit eodem die sudore abundante morbum eradicare, & reuerà non potuit ob multitudinem materiæ, vt necesse fuerit in vigesimoquarto, multo expulso sedimento, & inundante sudore morbum omnino extirpare, vt teneas esse vera, quæ diximus, morbos nimirum qui per pares mouentur, tardissimos esse si liberari debent infirmi. Nec reclames si dicas, hunc morbum tam tardæ solutionis non fuisse, si vigesimoquarto iudicatus fuit; fuit enim reuera tardissimus, si initium illius considerès, quod peracutissimum fuit reuerà, & mortale, incipiens cum anxietudine, & cordis dolore, siti clamosa, lingua exusta, vrinis nigris & tenuibus; quæ non dubiè mortem in quarto, aut in sexto machinabantur certissimè, vt tantùm valeat, dies vigesimus quartus in tarditate in morbo tam exitialiter incipiente, vt sexagesimus aut quadragesimus io acutis simpliciter, nullus enim morbus per pares incipiens, extra classem acutorum esse potest.

Mercurialis Vallesium nostrum sugillat in huius historiæ expositione, quod putet sine concubitu cum contagiosa posse ex immoderata venere morbum Gallicum creari, & præter rationes contrarium suadentes contra Vallesium non parui ponderis, est nostra indissolubilis meo videri, deberet enim esse tam antiquus morbus Gallicus, vt est immodica venus, si hæc sola potest esse causa morbi huius; quod est contra veritatem, & experimentum, cùm tot sæcula venerem immodicam per historias constet Gallicam luem præcessisse, & vt arguit Mercurialis, immodica venus non relinquit semen quod putrefieri possit, & hoc corruptum, rorem partium inquinare, & ob id sudasse multum vigesimo, & vigesimo quarto, cum tanta vtilitate, vt solet esse vtilissimus sudor Gallicatis, velut si bibentes multum, (vt Nicodemus) egerent corruptione roris ad sudandum, & posset esse febris salubris, quæ hominem ex venere immodica rores corruptos habentem tam acutè primo impetu inuasit, & tot dies oppressit; & seminis putredo familiaris est castè viuentibus, vt roris abundantia putrefieri potens, libidinosi verò sic semine carere solent, quod loco eius sanguinem effundant inconfectum ex vasis seminariis, narrantque historici morbum Gallicum ob scortorum contagiosorum contactum cœpisse.

Curatio morbi Nicodemi.

SI Galenum consulas 1. *ad Glauconem, capit. 14.* facilè inuenies à quo auxilio sit incipienda curatio, non enim admittit sectionem venæ, vbi morsus oris ventriculi, & anxietas ægrotum molestant, antequam circa ventriculi læsionem benè se habuerit, & roboratus iam sit; læsionem verò illius, & quod maximè esset afflictus, symptomata primi diei validè publicabant, vnde meritò Mercurialis, & Phrigius non solùm ob dicta, sed quia occasio febricitandi tam acutè, fuit immodica venus, venam secare formidant, meliusque Phrigius leniens medicamentum statim præscribit ad deponenda excrementa maligna, cardialgias, &

anxiera

anxietatem causantia, cuius remedij Mercurialis non recordatur, sed timidos secandi venam, cucurbitas scarificatas consulit, velut si illæ ad mitigandum morbum grauem, adæquatum remedium esse possent, præsertim in homine, quem fatentur omnes sine robore insigni virium tantum morbum sopetare non potuisse, vt sis probabilissimum, Nicodemum non fuisse venereum, sed thorisomenum; incidisse verò in morbum non ex immodica venere, sed ex indextero vsu vt quotidie contingit si immediatè à prandio, aut cœna concubuisset, aut eodem die plus quàm expediret, & si vt putat Mercurialis, æger ille appellatus fuit Nicodemus, quoniam lucta, & aliis certaminibus publicis cunctos vincebat, potiùs videbatur venerem fugisse, vt venenum fortitudinis, si nulla res tam insolenter vtilla vires ener uat. Videtur ergo probabilius, vt alios Athletas cibo, & potu vini saginatum fuisse, vt robustior reliquis à nullo vinceretur, & sic onustum sanguine, & excrementis febricitasse, & ob copiam (vt docui) per pares febrem molestasse, & tam grauiter, & quia ventri obsecundantibus, & præter modum exercitatis in lucta, & publicis certaminibus, rarò non est immundissima regio prima, & ita esse cardialgiæ, & anxietates Nicodemi ostendebant, rationabilites ergo expurgatio primæ regionis consulitus primo morbi insultu celebranda, nam morbi inuadentis tam exitiosè remedia nullam moram admittunt.

Hoc auxilium suspectum faciunt symptomata primi diei, quis enim expurgare audebit ægrum tam anxium cum siti implacabili, & lingua exusta, & lotio nigro, signa quidem febris ardentis, in qua Hippocrates libello, de medicinis expurgantibus, expurgationem acerrimè dehortatur, dicendo; *Quicumque igitur à febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta purgantia dare non oportet, donec remiserit febris, sin minus saltem non intra quatuordecim dies.* Sequenturque tot mala ab co relata quæ grauissima sunt, & mortalia, semperque vbi lingua exusta est, & clamosa sitis fatigat, timendum est medicamentum expurgans, quia aut interna inflammatio, aut æryfipelas datur, quibus tale remedium velut venenum est, & certa pernicies, & velus lypirici pereunt. Attende primò, quod Nicodemus cauit interna inflammatione, quia nulla mentio illius in historia fit, & semper Hippocrates sollicitus fuit explorandi hypochondriorum præternaturales dispositiones, & eas narrat accuratissimè, velus origines morborum, quibus vt illi auferantut, enixè occurrendum est. Nota secundò, contingere sæpè per morbos acutos, vt vsta lingua, & sitis molesta expurgationem esse necessariam indicens, ita vs si vena secetut, sit error grauissimus, hoc contingit quando biliosa excrementa, aut atrabiliaria cauam partem iecoris absque affectu inflammatorio possident imbibita ibi, aut in ore ventriculi, pyloro, vel meseo stabulantur; in his enim locis manentia, linguam exurunt, sitim implacabilem suscitant, & anxietatem, & cardialgias, & implacabiles nauseas; & si vena secetur, certa pernicies erit, non solùm quia intus perniciosa illa excrementa trahuntur, sed etiam periculosissimè commouentur cum summo periculo syncopis, & ventriculo debiliori reddito, patitur magis ab illis, & minùs potest illa superare. Hoc videtur consonum doctrinæ Galeni *5. de locis affectis, cap. 6.* vbi referendo signa cauæ partis iecoris inflammatæ, scripsit; *Quæ in imis iecoris partibus eueniunt inflammationes, vt magis quàm illæ, quæ in eius gibbo sunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitim ingentem inducunt,* &c. Constat verò quod vt sitim ingentem inducunt, inducent etiam linguæ siccitatem, & vstionem, ob communionem tunicæ vtriusque partis, Si ergo Medicus agnoscat, bilem, aut bilem atram in caua iecoris stabulantem, siccare linguam, & vrere, sitimque inextinguibilem inducere, anxium reddere ægrum, & os ventriculi mordicate, dummodo inflammatio non detur, periculosè venam imperabit secare, & vtilissimè expurgare consules decocto tamarindorum cum syrupo regio, & medulla cafiæ fistulæ, aut shabarbato infuso in sero lactis, & tamatindorum pulpa, aut manna in eodem sero solute.

Si verò ob aliquod inconueniens expurgare non liceat, & venam secare non conuenit, vt dictum est, ad clysteres emollientes, & expurgantes confugies, & in dicto casu aquæ potu frigidissimo incendium, & mordacitatem, æstuationemque ventriculi, & meserei attemperabis, quo, & venter fortasse laxabitur, aut recreata natura vt solet, vomitu bilem lancinantem seiicict cum summo commodo, hocque facies præcauendo febrem futuram colliquantem, aut lypiricam. Quid enim aliud sperandum est à febre, quæ primo morbi insultu linguam vrit, sitim implacabilem excitat, cum anxietate, & vrina nigra, eiusque causà iecoris caua per primam regionem distribuitur, sunt enim febres sic incipientes in primo die in summo vigore lethales, & vt tales starim tractandæ sunt, si mortem præcauere volumus, & vt alibi docui, permutandæ sunt in principio, si fieri possit, vt docuit Auicenna, ad febres frigidas, & vt hoc præcipit in causone, quando in vigore consistit, idem consulendum est, quando prima inuasione signis publicat futuram febrem colliquantem, aut lypiricam, aut incendio & anxietatibus lethalem, cum sudoribus diaphoreticis, aut syncopalibus, & inflammando interna, & erodendo viscera, retracto vitali calore, & sanguine, externa frigere: est quidem generosi Medici, morbos tam graues imminentes omni ingenio præcauere, ne tam exitiosè vt promittunt inuadant, cùm sit rarum, si vt machinantur, adueniant, non occidere, & frequentissimè pereunt paraphrenitici, aut verè tales, in religione Christiana summa infælicitas. Sic Hippocrates *5. epid.* famulam Onisedemi statim frigidæ potu succurrendo curare tentauit, & in habitum contrarium permutare, agnoscens ingressum morbi tam acuti fuisse, vt in tertio eam occidit. *Hac autem (inquit) videbatur omninò moritura, minimè verò, quod aquam frigidam bibisset, vsque dum vomitus tenebat.*

Expurgata prima regione si expediat, & toborato ventriculo, secanda erat vena, publicabant enim vrinæ nigræ, & tenues regionis secundæ immunditiem, & putredinem, & vt reor, hyrudines marisciis affixæ etunt vtilissimæ, quia in linguæ vstione, anxietatibus, cardialgiis rarò non sunt imbibita excrementa atrabiliaria in meseteo, aut iecoris caua, aut iuxta lienem, quibus auferendis maximè conferunt, vt largiores potionea niue infrigidatæ, aut lympidissimum serum lactis ad exturbanda illa excrementa, & si causa cardialgiæ à iecore æstuante ad ventricoli os reiiciatur, sectio saluatellæ dextræ vtilissima erit, & iecur exteriùs attemperabis, capiti occurres, ne phreniticus fiat, & cucurbitis scarificatis in inferioribus partibus similiter, ligatu ris & crurum assidua frictione iuuabis, & si ad vesicatoria confugias, cruribus applicita, non erit præter rationem, aut loco illorum pedilabia imperabis ante cœnam, ex decocto violarum, foliorum salicis, chamemali floribus, & nymphex scariolis, & aliis huius naturæ, quæ calore actuali humores caput petentes reuellunt, & mordacitatem eorum retundunt, somnumque conciliant. Sunt qui consulant plantis pedum columbas discissas, & calentes affigere; censent enim prauos succos attrahere; deducuntque (nescio si benè) ex insigni fœtore humorum attractorum percepto: timeo ne fœtor exhales ex sanguine columbarum corrupto à calore febrili, scimus enim sanguinem extrauasatum, ex se solere malignè corrumpi, nedum pedibus febrientibus, & calore maligno, & contagioso alteratum. Nec ignotes vim attractoriam ob calorem nitrosum columbis inesse, sic probabilitas sic opinantium suadetur. Lædere

non posse certum est, cùm nunquam lædat per febres æstuosas, & malignas pedes calidissimos esse; eligas semper columbas campestres, & seniores, nam cicuratæ vt excrementitiæ magis, sunt minùs calidæ, minusque nitrosæ, & nitrum in senioribus auibus in copia maiori inuenitur: præcipies tamen vt crebrò renouentur, si commodum auxilium putes, quia calor vitalis columbarum actiuissimus est, & resolutionis facillimæ, sanguinemque pedibus illitum, & agglutinatum vino calente absterges, quia corruptus, & fœtens, & impediet, ne quæ de nouo applicatur, tam intensè vt potest, alteret, & trahat.

Est aliud remedium insigne ad extinguendum calorem æstuosum, & colliqoantem post euacuationes totius, olei rosacei, lactis mulieris, succi cucurbitæ, & B endiuiæ ana partes æquales, misceantur benè, quo linimento vngantur partes squalidæ, illo enim Rodericus à Castro liniebat dorsum, lumbos, plantasque manuum, & pedum, & totum corpus præter caput, & regionem ventriculi; ab eius vnctione æger in lecto continetur quietus, nam sæpè eueniunt sudores orti à naturæ vigore, roboratur enim à frigore remedij æstuosum, & squalidum calorem extinguente, quo solo vnguento à grauissimis, & molestissimis ardoribus intra breue spatium multos liberauit, quibus reliqua auxilia incassum fuerunt applicita.

In victus ratione febrium per pares molestantium illud attendes, quod in primis circuitibus, & vsque ad sextum, tenuissimè cibes; nam si vt docuit Galenus, C accessionum vehementia ita vrget naturam, vt vsque ad sextum crises procuret, & plurimos in illo occidat, & aliquos in quarto, & interdum in secundo pereant, sunt febres illæ in primis accessionibus in vigore lethali præ nimia intensione, & copia materiæ ferè insuperabili, & inde velut in summo vigore cibandæ sunt, in quo tenuissimum cibum Hippocrates commendat, vt non distracta natura in cibi commutatione, emendet plus, & breuiùs morbi materiam, cibique parsimoniâ, & tenuitate perspirabilius sit corpus, & expulsioni excrementorum obediens, obstructum enim, & plenum in hoc genere febrium necessariò supponitur, & publicat tam insolens longitudo accessionum; quod onus si D cibo crassiori crescat, suffocatus æger debitum soluet, quando crises natura tentat, in quibus cùm vehemens succorum commotio fiat in secretione vtilium à prauis, & in hac noua repletio duabus ex morbi materia, & cibi plenioris addatur, à tanta sarcina onerata natura, & oppressa, si sudare procuret, sudabit symptomaticè, quia suffocata, etsi per aluum se exoneret, in ipsa euacuatione exoluta deficiet, quia tam abundantem materiam, & incorrectam pellere sollicitat, abundantem commouet, sed non pellit, quia robur est sarcina inferiùs, & incorrectè commotio exitiosa semper est; replet enim corpus totum euaporatione maligna, tetroque halitu, à quibus vitalis calor detractus, & frigidum velut lypiricum corpus redditur, & frigore externorum densatum, & intranspirabile redditum, repletur de E nouo, & suffocatus æger animam agit.

Si verò in ipsa crisi non pereat, & spes salutis aliqua detur, pleniùs cibare incipies, quia iam lethalis vigor euanuit, anticipata crisi, & ab illa incipit morbus lineam acutorum ex decidentia admittere, & tardiùs crises euenient, vt Galenus docuit, aut sine illis coctione diuturna finietur incipiesque velut nouum morbum curare, si non in specie, saltem in acutie, & vt diuturnior tractabitur: & cùm in primis diebus acutissimus sit, cibum præparabis spirituosissimum in mole, & in virtute, hoc est, sit facillimæ commutationis, vt totus facilè coquatur à natura tunc tam oppressa, & si fieri possit, totus fiat spiritus, cuius copiâ magna eget natura, si tam breui tempore tam periculosum certamen cum tam indomito hoste sperat, contra quem sola co-A pia vitalis spiritus est superior antagonista; & vt cibus spirituosior paratur, pauciora, aut nulla excrementa supersunt corpus alterantia, & replentia, quia si defæcatissimus in præparatione non sit, & velut volatilis, spirituosissimum esse repugnat; & vt priùs notaui, æstuosas accessiones primas refrigerantibus validis reprimes, ne calor earum vitales spiritus dissipet, & vt ille remittitur, robur naturæ additur, si verum est, hoc in copia spirituum, & idonea temperie consistere.

De occasione auxiliorum in his febribus, scripsit nullus quem legerim; & cùm sit commune præceptum, declinationem accessionum sperare in acutis, vt magna remedia dentur, non videtur possibile seruari posse in febribus per pares molestantibus; nam si authore Ga-B leno, possunt in secundo die occidere, & in quarto, & plurimi pereunt in sexto, sine auxilio relinquitur febris in secundo occisura, quia nunquam declinat, & pro occisura in quarto, sola vnica accessio præbet occasionem auxiliis, in qua repugnat auxilia repetere idonea, & adæquata morbo, ex tanta copia materiæ creato. Ob id mihi videtur, esse operandum in iis, vt in continentibus semper crescentibus, in quibus declinatio nunquam datur, vt Medicus operari præcipiat, sed vt declinet, & mortalis non fiat, toto tempore quo increscit auxilia imperantur: sicque in motis per pares operandum est in ordine ad sectionem venæ, vt prima accessio in die secundo non occidat, & sic in reliquis. Sperandum ergo est accessionis augmentum, in quo secabitur ve-C na, & abundè, vt in continentibus fit; nam in primis accessionibus datur semper summus vigor plenus periculo præ nimia intensione, cuius remedium sola sectio venæ copiosa esse potest; in principio verò paroxismi secanda vena non est, quia in illo constare non potest, si febris per pares mouebitur. Nec reclames, quod nec in vigore primæ accessionis constare poterit, potest quidem constare, si quæ diximus tenuisti, in accessionibus enim paribus tria prima tempora longissima sunt; ergo longitudo principij suspicionem traher motionis per pares, quam augmenti longitudo declarabit, si hæc duo tempora integrum diem occupare debent, essetque imprudentissimi Medici in his temporibus tam longissimis, non inferre febrem incipientem, aut conti-D nentem esse, aut mouendam per pares, & posse in secundo occidere, aut in quarto, vel sexto, & esse per consequens necessarium venam in augmento secare, si mors præcaueri possit per artem, & si vires constent, in declinatione reiterandum remedium est, vt mors in quarto præcaueatur, & in fine augmenti secundæ accessionis, & declinatione eodem modo operandum est, & ne occidat in sexto, debet medicus simili, aut æquali celeritate qua morbus mortem machinatur infortunium præcauere, vt extremis morbis extremis auxiliis occurrere, semel vidi principium accessionis occupasse quindecim horas, & in vltima tam oppressum, vt si prima fuisset, perciperetur, in quo venam secare præcepi, timens ne æger suffocaretur, quo auxilio deone-E ratâ naturâ respirare cœpit, hoc est pulsus cœpit dilatari, velociùs moueri, calefieri corpus, & æger leuari, conualuit tandem etsi longissimo tempore.

Erit verò summa infœlicitas, si in his febribus secare venam non liceat, & expurgare sit opus, videtur enim sine discrimine vitæ, non posse medicamentum in augmento exhiberi, quoniam expurgatio futura est in vigore summo, quando carnes æstuant, & trahent ad se excrementa agitata, sequentur incommoda relata ab Hippocrate *lib. de medicamentis expurgantibus.* Casus quidem desperatus, nam si supernatantia, & cacochimia sit tanta, quæ sectionem venæ recuset, & in tanta copia ad focum mittatur, vt paribus moueatur, exitialis febris erit, & hæc est, quæ in prima accessione die secundo interficit, de qua meritò dicitur, quod in prooemio prognosticorum scripsit Hippocrates, occidere

priùs

prius quàm arte Medicus possit repugnare, & solis prognosticis agendum esse videtur; dubitoque si in tanta cacochimia, & in accessione die secundu occisura, possent dari vires magna remedia admittentes, præsertim si supernatantia melancholica sit, quæ difficillimè expugnatur, & nunquam datur cum idonea spirituum quantitate ad ferendum morbum, & remedium propositum, & si dentur, perclitari oporter venam secandu, vt corpus transpiret, & impediatur tam insulens transmissio ad fucum. In cacochimia verò biliosa supernatante, securius iudico expurgare quàm mittere sanguinem, quoniam humor biliosus facillimè si supernarat educitur, & medicamenta plurima sunt, & securissima bilis eductoria, & semel incepto motu, largior euacuatiu succedere solet, ob eius tenuitatem, & maioris, aut molestioris irritationis, nec præter rationem erit in fine augmenti frigidissimam potionem dare, expurgantem, & attemperantem simul, vt frigore roboretur natura vt soler, & roborata ferè semper expellit morbi materiam, & ne carnes calidæ absorbeant in se excrementa agitata, vt si seri lactis depuratissimi ℥.xij. cum vnciis duabus pulpæ tamarindorum, aquà viulatum lotæ, & guttulis olei vitrioli frigidissimas præbeas, quo auxilio nun solùm bilis educerut cum summa securitate, sed tentabis simul colliquantem febrem futuram, aut ardentem, & malignam permutare in frigidam, & securiorem, vt Princeps docuit, iam enim notaui huiuscemodi febres in secondo, quarto, aut sexto occisuras, incipere cum summa lethali pernicie hoc est esse statim in summo vigore lethali, & tepescere, aut moderari non posse, nisi extremis contrariis, & hoc genus remedij securiùs in biliosis febribus consulitur, si ex vstione creentur, quia vt doctè Vallesius notauit, vsta non coquuntur, sed coctio, eorum attemperatio est, & inde vt incipiunt cum summo vigore præ nimio incendio mortali, summa attemperatio indicatur statim, si mors tam proxima impedienda est. Sic Galenus febres in corporibus squalidis prima inuasione frigida data extinguere curat, ob timorem celeris transitus in hecticam, & *lib. de marcore* hecticam primò incipientem potu frigido statim eradicare procurat, ne in marasmum irremediabilem abeat, & marasmum torridum balneo frigido extirpat, & in frigidum marasmum permutat, vt torriduus insanabilem, sed tardiùs necantem.

HIST. MVLIERIS MOROSÆ.

In thaso mulier morosa ex mœrore cam occasione erectè ambulans, insomnis facta est, & cibum non captebat, & siticulosa erat, & fastidiosa, habitabat verò prope Pyladem in Leta. Primo sub initium noctis terrores, sermones multi, tristitia, febricula tenuis, mane conuulsiones multæ, cùm autem intermisissent conuulsiones illæ multa, delirauit, turpia loquebatur, multi dolores, magni, continui; secundo eadem, nihil dormiuit, febris acutior; tertio conuulsiones quidem defecerunt, coma autem, & cataphora, & rursum vigiliæ; exiliit, continere se non poterat, delirabat multa, febris acuta, ad hanc autem noctem sudauit multa, calida per totum, liberata est à febre, dormiuit, omnia intelligebat, iudicata est; circa diem autem tertium vrina nigra, tenues, appendiculum verò valde rotundum, non subsidebat, circa iudicationem autem muliebria multa fluxerunt.

HVMORAM melancholicum esse efficacissimam causam delirandi, constat, quando inter humores naturales, ille solus imputridus morbum, melancholiam dictum generat; mentem itaque perturbat per solam cupiam, vnde Philosophus dixit, *melancholicos per somnos plurimas visiones videre*, hoc est, spectris diuersis molestari, & sæpè terribilibus. Carent melancholici copia vitalis caloris, nulli enim tam terrei, sicci, & crassi sanguinis sunt, qui creandis spiritibus ineptissimus est, inde insomnes, & vigiles, & animi deiectissimi, omnia molestè ferentes, implacidi, vt sæpè videantur familiares, & proximos velut inimicos fugere, & quia in tristitia patitur nimis ventriculus (præter cor, & cerebrum) cibos abominantur, quando sanguis intro per tristitiam retractus, & conclusus, aliquid vitium contraxit, vt ferè semper in mensali per vterum expellendo inuenitur, cuius suppressiu in hac muliere orta ex immoderato mœrore, tanti morbi, & tam terribilium symptomatum occasio fuit. Frigus succi melancholici, elationem vaporum impedit, quibus cerebro obstructo sensus suspenduntur per defectum influxus, sicque vigilia importuna melancholicos fatigat, & effeminat, & si à calore illorum vapores ex alimento cerebrum petant, exsiccati à succo atro cerebrum obsidente, densantur tantisper & cadunt, humiditatemque, & lentorem amittunt, quibus hærere in cerebro, & permanere debent, vt somnus permaneat. Vigilia, & inedia corpus siccant, & mœror non minùs, qui tam validè hoc præstat, vt ossa siccare ab Ecclesiastico notetur. Tantæ siccitati annexa sitis erit necessariò, indeque hæc mulier, vigil, sitibunda, anxiosa, & cibum abominans antequam febricitaret ob melancholiam erat; verùm si sanguis melancholicua factus fuit à calore maiori moderato, vt Galenus putat, fuliginosus cum certa prauitate creatur, & vt dicebat Montanus, igneam quandam proprietatem sortitur, velut empyreuma maioris caloris à quo generatur. Diceret meliùs quandam vim fermentatiuam habere, qua omnia, quæ contingit, resoluere procurat, & fermentando ebullire, & moueri, qua proprietate mentem mouet, species sensibiles ad operandum determinat, vigilare cogit, & ex illo sanguine non vapor suauis, vt ad somnum requiritur, sed vsta fuligo siccans cerebrum, & suaues vapores somnum conciliaturos resoluit, extenuat, & dissipat, sicque vigilare cogit; nam si bilis atra à maiori calore genita terram tam crassam, & densam fermentando ebullire cogit, melancholia à maiori calore moderato creata, occultam illam vim fermentandi acquiret, & quæ diximus, mala semper machinabitur.

Huius naturæ fuit succus, aut sanguis melancholicus infirmæ huius historiæ, paratissimus creationi omnium symptomatum molestantium illam, vt mæror, peruigilium, sitis, anxietas, cibi abominatio, sermones multi, timores, & conuulsiones multæ, cum febricula tenui in primo die morbi; cœpit verò febricitare inchoante nocte, quia est tempus diei Autumno correspondens, in quo melancholia exaltata suam prauitatem ostentat; nam si vt docui, mens à melancholia naturali deprauatur, iam vsta, aut putrida, calidior reddita, deprauationem efficaciùs causabit; sicque in primo die delirauit multum, & manè multæ conuulsiones neruorum afflixerunt, hoc est motus conuulsiui orti à fuliginosa, & acri materia cerebrum petente, & in ascensu offendente neruos, qui molestiam illius ægrè ferentes, concussione conuulsiua illam reiiciebant, suntque per consequens delirandi nuncius, vt in aphorismo vigesimu sexto sectionis sextæ ita dicitur; *Qui in febribus ardentibus tremores fiunt delirio*

delirio soluuntur. Notat verò Hippocrates, quod quando deficiebant conuulsiones mulræ, delirahat, & loquebatur contumaciter, vt constet veritas aphorismi, nimirum quod soleant cessare tremores superueniente delirio, qoia materiã, quæ in ascensu neruos offendebat, translata iam ad cerebrum, & neruos non offendente, delirium adfoit, & tremores cessarunt, & hoc noo puces esse perpetuum, contrarium enim crebrò in malignis febribus experimur, perseuerare nempe tremores etiamsi æger deliret, signum quidem perniciosum copiam magnam malignorum succorum portendens, cerebrum, & neruos simul offendentem. Veritas tamen aphorismi in præsagio delirij futuri potiùs consistit, certiùs enim est delirium superuenire, si tremores dentur, quàm tremores cessare, si superueniat delirium: alius sensus probabilis est, cessare nempe tremores, si superueniat delirium, quia vt hoc sensationes dolorificas ob mentis distractionem suspendere solet, sic irritationem excrementorum, aut succorum ad cerebrum ascendentium obscurando, conuulsiui motus deficient, sed hoc infrequens est. Verùm possibile si delirium vehementissimum sit, quod habuit hæc infirma, vt ad litteram Græci exposuerunt Valdeus, & Phrigius; Vallesius verò, & Mercurialis non valentes, sed turpia, aut obscœna loqui scripserunt, vult verò Mercurialis obscœnam loquelam vehementissimum delirium innuere, est enim podor naturalissimus fœminis, & magnum recessum à naturali statu argoit obscœna, aut turpis loquela.

Dolores erant multi, magni, & continui die primo, & secundo, capitis videlicet, & neruorum, sed præcipuè membranarum cerebri, soli enim dolores magni à delirantibus percipi possunt, nam medioctes, ob aduertentiæ defectum obscurantur, vt in aphorismo dicitur, mentem ægrotare quando dolor præsente eius causa non percipitur: aduertesque, huiuscemodi dolores significari in delirantibus per vociferationes solùm quia, etsi dolorem percipiant, noo loquuntur, nec locum dolentem, neque dolores explicant directè, sed solo vlulatu dolores grauiter publicant, inde peruigilij altera occasio magna, & incrementi febris; nam si dolor vehemens febrem suscitat, facilius erit, iam creatam augeri, & acutiorem fieri, die verò tertio defecerunt conuulsiones; hoc notat, etsi iam defecissent, significans non repetiisse die tertio, vt erat consentaneum, aut timendum, superuenit tamen caraphora, vt in perturbationibus criticis, & præcipuè quando per sudorem iudicandus est morbus, consentaneum est, si humor pellendus in vapores humidos vertendus priùs est quàm exudari posset. Verùm cataphora illa breui deficiebat resolutis vaporibus, & ad cutem expulsis vt sudor citaretur, redieruntque vigiliæ, anxietates, deliria tumultuosa, & se cootinere non poterat, quia critica perturbatio tam acotæ febris, & pessimæ, horrenda symptomata, & multa semper conoocat, quæ non solùm assistentes, sed Medicos adeò terrere solent, vt mortem instare, quando salus à natura procuratur existiment, suntque terribilia, si perturbatiu illa febri tertio die iudicandæ copuletur, quæ ex extremè acutis cùm sit, eritque incendio, & prauitate perniciosissima, & velut portentum erit, in tam breui tempore coctam vt decet materiam esse, & hic non fuisse nigræ vrinæ, & tenues ostendebant, occasio magna, vt cum grauissimis accidentibus perturbatio critica fiat, replentur enim viscera omnia malignis vaporibus ex materia agitata, eleuatis, & insigni crudelitate, & varietate symptomatum torquent, vt sunt variæ partes patientes.

Dubitat Vallesius de bonitate tam perfectæ crisis, cum vrinis tenuibus, & nigris. & sedimento rotundo, non subsidente hoc enim vstum sanguinem, & non coctum significat, vt vrinæ nigræ bilem atram, & cruditatem ostendunt, & respondet, illas vrinas ob instantes

A euacuationes menstruas, fuisse nigras factas: successe ergo (inquit) euacuatio à qua verisimile est sanatam fuisse mulierem illam, & relictam simul magis sanam, quàm antequam febricitaret, quia non solùm febris tam accuta, sed mœror, qui febrem antecesserat sulutus fuit. Sed non satis explicat propositum dubium, inquirens modum, aut rationem crisis tam perfectæ cum vrinis tam prauis, & crudis omninò. Non asserimus in præsenti historia verum fuisse partem mittentem ad focum putredinis, vt esse solet, quando menstrua defecerunt, redeuntibus verò, & copiosè, vt dicitur hîc, euacuata tota materia fuit, antecedens, conseruatura illam febrem, sicque cum prauis vrinis eradicata fuit febris illa, quia origo illius à qua fouenda, & cooseruanda erat, expulsa cum menstruis fuit.
B Mercurialis, non putat impossibile quod crisis perfecta cum signis coctioni contrariis contingat, & hoc velut raeum insinuans Hippocrates dixit, circa diem tertiam fuisse vrinas nigras, & tenues, nullam rationem tradens. Est verò à nobis relata verissima, nam portiones quæ ad focum mittuntur, vt causa accessionum, ipso putredinis feruore in fuligines versæ finiuntur, & euolant, indéque si non mittatur alia noua portio ad focum putredinis, non reiteratur morbus, sed cessat omninò, & hoc euenit, quando materia tota antecedena pellitus extra corpus, vt est euidens, quomodolibet se habeas vrina, & causa quæ illam tingit, potest esse materia antecedens, cuius expulsio non est symptomatica, vt ma-
C lè censent omnes, quia nihil contra naturam includit, vt menstrua euacuatio huius mœrosæ, fuit saluberrima euacuatio, febris vlterioris præcautoria, & sudor quo præsens euanuit, salubris etiam vt causa fuit; nam vt actiones morbum auferentes sunt morbo contrariæ, debent esse nobis necessariò naturalissimæ, sic opera naturæ morborum præcautoria contra naturam esse repugnat. Est tamen Mercurialis dignus censura diem tertium vt repugnantem optimæ crisi tenens, contra Galeni, & Hippocratis placitum, hic enim aphorismo trigesimo sexto quartæ particulæ diem tertium inter reliquos pro optimis sudoribus, enumerat, & Galenus in per acutis extremè similiter, redditque rationem cur in die quarto qui primus de-
D cretorius est, crises oon fiant, in tertio autem celebrentur, & Hippocratis doctrina est, quod quæ imparibus febres mouentur, imparibus iudicantur, & quæ per pares, iudicantur in diebus paribus, crises enim in accessionum vehementia debere fieri, illo aphorismo docuit Galenus, indeque primus decretorius febribus motis per impares est dies tertius vt paribus est dies quartus, vt 1. *epid. sect. 3. text.* 13. & 14. Hipppocrates ducuit. Et sicut hæc mulier ob acutiem tantam febris crisim salubrem in die tertio habuit, sic alter phreniticus eodem occisus fuit, quia vt in prognosticis docuit Hippocrates, febres iudicantur eisdem diebus numero, quibus supersunt homines, & quibus moriuntur, & mitissimas febres, & signis firmatæ se-
E curissimis, quarto die, aut citiùs finiri, deterrimas autem, & cum signis grauissimis factas, die quarto, aut citius interimere, ibi docuit.

Dubium non leue est, quod videatur idoneam non fuisse crisim medio sudore, si mœrosa illa ex mœrore cum occasione ambulabat, non dormiebat, cibos auersabatur, eratque sitibunda, & anxiosa, quæ omoia exsiccatam illam declarant, & carere humiditate morbosa, quæ in vapores à calore extenuata, & rarefacta, posset esse causa illius febris tam accutæ, & sudoris tam abundantis, vt historia narrat: verùm si siticulosa erat, potuit ob id multum hibisse, & habere sudoris idoneam materiam, aut quod certius apparet, habuit illa sanguinem ichorosum, melancholicis, & timentibos proprium, vt 6. *epid. sect. 2. text.* 41. Hippocr. docet sequenti sententia, *De sanguine ichoroso considerandum, quod*

timent

timentibus talis sit, vel in peruigilibus; siue bonus, siue malus fuerit, vbi Galenus notat, sanguinem ichorosum non appellari tenuem, & aquosum, sed qui cum virulenta quadam, & maligna sit virtute; & inferiùs ex doctrina Platonis vocantis agrestem ichorem nigræ bilis, & acidæ, scripsit, *ichorosus itaque sanguis vocatur, qui prauam in se humiditatem continet, non aquosam, & mordacitate vacuam, sed tum mordicantem, tum rodentem*: huius ergo naturæ esse potuit sanguis illius mulieris, & planè indicarunt tam grauia symptomata, & acuties febris malignæ, habuitque materiam, vt abundè sudando mortem effugeret, & vrinarum tenuium, & nigrarum esset occasio, censeoque ichorosam illam materiam incoctilem esse ob serositatem malignam, & tenuem, sicque potuit salubris esse sudor, quia putredo serum illud potius quàm sanguinem infecit, sicque tam citò solui potuit morbus, quia materia tam tenuis erat eius causa, & aptissima creationi symptomatum, quibus fuit mulier illa, tam oppressa, & in textu Hippocrates docuit timentibus, & peruigilibus inesse.

Curatio morbi mulieris morosæ.

MIror quàm sine examine Mercurialis, & Phrigius venam statim secant in talo, in febre acuta, cuius occasio fuit ingens mœror ex occasione ortus, quæ non dubiè magna fuit, si cibi inappetentem, peruigilem, anxiam, sitibundamque reddidit, causæ quidem omnes exsiccantes, inanientes, & debilitantes, quæ contemperatione, & humiditate pingui ciborum, & potus aufferendæ potius erant, quàm sanguinem inaniendo. Galenus quidem *aphor. 16. secunda partis*, apertè sentit contrarium dicendo, *nec ægris aliquis vehemens motus adhibendus, si vel cum cibi abstinentia, nec sanguinem mittere oportet, nec ciere vomitum, nec purgare, nec malis vti frictionibus, nec in vniuersum aliquo motu foris, vel corporis alteratione, in talibus siquidem motibus omnibus, vbi cibus defuturus sit, vires deficiunt, siue ægrotent, siue sani sint homines, vbique verò Hippocrates magnum studium habet seruare fortem eam quæ regit animalia potentiam*, quod præceptum in muliere Romana adimplens venam non secuit in affectu tam vrgente sputendi sanguinem, quia famem sustinuerat prius, velut remedium sputi sanguinei.

Quidquid sit de relato præcepto, vrget etiam ad non secandam venam anxietas illa, quâ præmebatur, antequam febre corriperetur, cuius causa erant ichores maligni in ore ventriculi imbibiti, vt Galenus docuit 7. aphor. 56. dicendo, *nec verò illis præcipuè euenire consueuit, quibus in ore ventriculi humoris aliqua propria qualitas continetur ventriculo molesta, qua nec plurima est, nec in ventriculi fluitat cauitate, sed eam ipsa imbiberunt tunica*: docuerat verò Galenus 1. *ad Glauconem, cap. de febre cum accidentibus*, secandam venam non esse, si os ventriculi afflictum, occasio sit anxietatis, sed priùs tollenda anxietas, & roborandus ventriculus, nisi velimus in grauiora pericula ægros deducere, vt contigit plurimis, quibus sine tali præparatione venam secare præceperunt. Hæc notanda sunt prius in medela mali tam acuti, vt securè vena aperiatur, semperque plorabimus, non scripsisse Hippocratem auxilia imperata in morbo tam graui, & prima facie lethalissimo, vt alias infirmas methodo sua similiter oppressas vt ille liberatemus. Certum ergo sit, quod si cibum non capiebat, vigilabat, & ab iis duobus exsiccata, premebatur siti clamosa, cum anxietate, non erat locus sectioni venæ, sed attemperatione, cibo, & potu, & idoneis potionibus tentanda erat curatio, potiones verò medicatæ largiori manu, & satis frigidæ concedendæ erant statim, & ad retractionem humorum caput petentium cucurbitæ scarificatæ in cruribus vtilissimæ erunt, caput oxyrrhodino communi munietur ad repulsionem excrementorum iam delitate cogentium, & obstandum ne ascensuram reciperet, emendandam siccitatem cerebri, & demulcendum squalorem inedia, peruigilio, & anxietate contractum; prius verò balneo ex lacte succurrea, à quo oxyrrhodinum applicabitur, & totam spinam oleo amyg. dulcium, & cucurbitæ illinies ad moderandos motus conuulsiuos, imò & totum dorsum inunges oleis dictis, & anthemidis, mox verò detersis oleis, & poris reclusis, potionem dabis sudorem cientem, qua non solum sudare facies, sed ad ambitum mittes excrementa, & mordaces exhalationes, neruos, & cerebrum offendentes, rursus hyrudines mariscis applicare præcipies, mirè enim cerebrum offendentia retrahunt, & melancholicis passionibus succurrunt, easque reiterabis si opus fuerit, quoniam deliria strenuè suspendunt, adnertesque sollicitè, tam acutas, & exitiales passiones medicorum præsentia assidua indigere, nunquam enim affligere vno, aut alio symptomate desinunt, vario modo ægros torquendo, aut auxilia, quæ modo necessaria putantur, paulo post non conueniunt, ob mutabilitatem symptomatum, est enim in hisce passionibus semper turgens expultrix, & velut furens, & delira per omnes partes tam principes venenosos humores distribuens, medicos, etsi doctissimos terret varietate symptomatum, quibus satis clarè hortatur crisim proximam esse, vt huic accidit tot accidentibus oppressæ, & continenter, mox præter spem salubri sudore, & menstruo profluuio abundante febrem eradicare, & recidiuam præcauere.

Verum si extenuata non sit, quia, etsi innappetens cibum sumebat, & euacuationem ferre poterat, attende, quod menstruorum suppressio fuit occasio febricitandi malignè, vt Expositores putant, & in illa est frequentissimum, ventriculum per consensum lædi, vt ob eandem occasionem in grauidatione compati solet, quatenus menstrua tollit, in quo euentu non decet ad tollendam anxietatem expurgare prius quàm sanguis mittatur, patitur enim ob retrocessum sanguinis ex vtero ad ventriculi vasa, quibus communicat, vt anxietas illa sit inflammationis, aut erysipelaris initium, tolliturque retracto sanguine ad fluxionis originem, vt secatur vena quando per vias alimenti in perniciosa tertiana mittitur humor ad ostium ventriculi, & in casu historiæ mittitur sanguis securiùs, quia sanguis retrocedens non cadit sub expurgationis obiecto. Constat verò esse secandam venam in talo, & in affectu tam graui, bis, & ter eodem die, si celeritas iudicationis agnoscatur, nam morbi tales principium, & augmentum celerrimè transeunt, vt propriè dicas ferè semper esse in vigore malignitatis, & summè affligere, vt si forte vnum prauum symptoma deficiat, superueniet statim aliud, vt huic contigit, cessabant enim conuulsiones, & superueniebant deliria tumultuosa, & dolores magni continui, aut pugna somni præter naturam cum superflua vigilia proprietas quidem morbi malignissimi, incessanter naturam ad expulsionem instigantis, & assiduis incrementis à leui remissione reiterantis naturæ molestiam, vt nunquam expultrix, vt (nuper docui) quiescat; vt verè dicere possis, totam morbi constitutionem fuisse perturbationem criticam, sicque tam celeris iudicationis febrem illam fuisse, vbi obsecro sollicitè attendas, tantam & tam assiduam perturbationem à duobus præcipuè creati, exquisito nempe sensu tactus, & excrementis atrabiliariis, quorum fuligines tam acerrimæ sunt, etiam molestæ nostræ naturæ, vt cesset nunquam ab earum expulsione, sicque tam pertinaces fuerunt motus conuulsiui neruorum, & partium sentientium, & symptomatum tam varia afflictio, & molestia, quia (vt docui) erat semper turgens natura præ sensus acutie, vel minimas irritationes non sustinens, sed omnia excrementa vt creabantur reiiciens, donec excitato inundante sudore febrem fugauit die tertio.

Redditus menstruorum post sudorem,& tam copiosus monet nos operandum esse omni ingenio pro tedditu illo, præsettim si recens defectus sit, opetabimut verò non secando venam supernam si non detur motbus sectionem brachiotum petens ob eius vrgentiam, & si vterus pars transmittens putatut, secatur periculosè vena brachiorum,præsertim quando cetebrum pati iam per consensum constat, & diuulgabant satis conuulsiui motus,quorum ablatio potenter sollicitatur secando venas infernas, vt assiduis fiictionibus inunctis manibus oleo chamemali,aut Yrino,calidis,& cucurbitis in patte domestica fœmotum, hyrudinibua etiam mariscis affixis, & vnctione ab vmbilico inferius oleo liliotum alborum,crocino, chamemali, & amygdulcium, aut oleo angelicæ, & vteto indetur succua mercurialium in bombace imbibitus cum puluete croci, & in medicatis potionibus miscebitut sempet aliquod simplex menstrua mouens. Vt damnatur sectio venatum superiotum, sic, & vsus cucurbitarum in tegione supetiori vituperatur,notanter dixi, sic opetandum esse,si recens suppressio sit, & ex occasione externa,vt huic contigit,non ex vitio vteri,aut eius obstructionibus antiquis, quæ dum motbus acutus fatigat, medicandæ non sunt,& iam corpus totum menstruo sanguine plethoricum est,petitque sectionem venatum superiorum,post sectionem infetnarum,& in opinione multorum Aëtium sequentium, priùs secantur supernæ,vt menstrua reddant,quando plethora pattium superiorum obstat contractioni fibrarum transuersatum, vt datur ischuria ob solam vesicæ repletionem impedientem contractionem fibratum qua lotium pellendum est, verum ex occasione externa, si eueniat mensium suppressio,redditus est facilior, & in acutis passionibus plus indicat, vt redditum intendamus celerrimè modo iam dicto; cessat enim vterus mittere ad superiora,& cessat per consequens motbus priot: hic locum habet doctrina Galeni contra Aëtij praxim, *Epid. 6. sect. 3. text. 29.* (tenet Siluaticus in Hist. Gal. *hist. 70.*) secuit enim venas infernas in illa cui menstrua per octo menses se absconderant, etiamsi satis esset extennata, & in vitio sanguinis insigni sesquilibram semel detraxit, & die sequenti libram, & tertio libram dimidiam, & plus, vitium verò tam insigne erat, vt dissecto vase,pici liquidæ,& crassæ similis sanguia appateret.

HISTORIA VIRGINIS. in Larissa.

In Larissa virginem febris corripuit ardens, acuta,insomnis,siticulosa,lingua fuliginosa aridu, vrina boni coloris, tenues verò; secundo laboriosè, non dormiuit; tertio,multa,ab aluo fluxerunt,vt aqua biliosa, & sequentibus fluxerunt,hæc cum bona tolerentia. Quarto minxit tenue,paucum,habebat appendiculum sublime, non subsidebat,delirauit ad noctem; sexto per nares largiter fluxit multum,horrore correpta, sudauit multo calido per totum sine febre, iudicata est, in febribus autem,& iam indicata muliebria fluxerunt tunc primum, virgo enim erat;erat autem semper fastidiosa,horridu,rubor faciei, oculorum dolor, capitis grauitas, huic non fuit recidiua,sed indicata est, dolores paribus.

A Vehementem fuisse febrem historiæ, & de genere ardentium,symptomata primi diei clarè ostendunt, est enim ardoris insignis primo die sitim magnam,linguam fuliginosam,& aridam, & peruigilium inducere, fuitque fœlicissimum ægrotanti,quod simul cum febre tam graui, & post illam, menstrua fluxerunt tunc primum,aluus multa biliosa, vt aqua reiecit, sudauit die sexto abundè. Quibua euacuationibus potuit tantam materiam superare, alioqui in sexto debitum solueret, vt multis euenit quibus febres per pares mouentur,vt Galenus docuit,mirum verò fuit cum lingua fuliginosa,& arida primi diei,fuisse vrinas tenues, & boni coloris,si teste Hippocrate,lingua vt lotium significat,est verò fuliginosus color proximus atro,vrina verò boni
B coloris,hoc est,rusa,tenuis. Vrget etiam diarrhœa tertij diei, euacuans multa,vt aqua biliosa, nam tam serosa bilis,nec linguam aridam, nec fuliginosam causare ob seri multitudinem valet,humectat enim nimis,nigredo verò linguæ, & ariditas,vstam, siccamque fuisse significant,vstio verò cum tanta copia seri dari repugnat, fit enim à calore sicco,non humido,vt est calor bilia nimis serosæ. Sic Hippocrates 6. *epid. sect. 5. text. 14.* dixit, quod lingua arida fit à fuliginosa exustione. Verùm Hippocrates non dixit, quod si lingua sit viridis, aut nigra, debet lotium eisdem coloribus vrnari, nec è contra,sed quod lingua significat,vt lotium, & vt hoc si sit nigrum,nigram bilem significat,ita,& liogua nigra,& sic de reliquis coloribus,cum quo stat,vt lotium
C possit esse nigrum, & lingua alterius coloris,vrina enim habere potest plurimum seri,& potus naturalis,lingua verò per morbus mutata, totum quod recipit præternaturale est,quia solum illud quod calor febrilis,in fuligines permutauit,&sursum mouetur,sicque nequeunt lotium,& lingua semper similia esse,imò infrequens est similari, quoniam semper vrina recipit multa excrementa,quæ lingua non potest,potuit ergo in hac virgine liquata pituita, & multum illius serum vrinas tenues reddere,& euacuata simul bilis naturalis,aut rusa, vrinaa tenues, & buni coloris; lingua verò à fuliginibus vrentibus, exuri, quia nec serum, nec liquatam pituitam recipit. Nec ignores, quod febris ardens, & acuta vt fuit huius virginis debet habere focum pu-
D tredinia vbi ventriculus patiatur nimis, vt sitis implacabilis symptôma essentiale febris ardentia excitetur, cui liogua statim consentit ob tunicæ communionem,sicque siccatur,& vritur,quando vrina excrementa cruda, & serum liquata suscipit, & vstionem non ostentat vt lingua. Scias etiam cerebrum delirans, & vigil, præter naturam siccum, & calidum esse, à quo lingua siccatur,& nigricat, & lotium non mutatur ab illo, nec potest semper, vt discas, si videas linguam vstam,& siccam, quando febris tam fortia non est, vt linguam tam validè possit mutare, apostemari cerebrum, aut erysipelari cum summo vitæ periculo, vt noa vidimus,& alibi docuimus.

Cœpit diarrhœa biliosa,& tenuis à die tertio,& durauit vsque ad quintum & sextum,in quo superuenien-
E te sudore copioso fuit iudicata perfectè, cum largo etiam sanguinis fluxu per nares. notat verò Hippocrates has euacuationes contigisse cum bona tolerantia,in qua iudicatione duo inuenio mirabilia, vnum quod in febre per pares mota cœperit crisis die tertio,& fuit salubris, secundum, mirabilius est, nimirum quod cum vrina tam tenui,& cruda contingeret crisis tam salubris,vt hic casus apertè Galenum accuset, quod dixerit, 1. *aphor. comm. 22. Quo enim tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, & adest humorum cruditas, tunc aliquid vtiliter euacuari est impossibile.* Quæ doctrina si esset vera, erat necessarium omnes euacuationes in crudo morbo factas,esse statim cohibendas, quia si nihil vtile includunt,necesse est læsuras esse, & ideo sisti

statim

ftatim deherę, quod erit perniciofiffimum præceptum, vt millies experti funt omnes. Verum cur fint vtiles infinuatum à me femper eft, quoniam euacuatur materia antecedens, quæ corrupta non eft, nec cruda, nec eft eius euacuatio fymptomatica, vt docui, & inde non lædit, nec poteft. & fic vt toleratur, confert etiam, quia nunquam poteft lædere, euacuate materiam, quæ cruda non eft, & eft futura materia coniuncta fi detineatur, in hac enim non eft vera doctrina Galenl loco citato dicentis, *fiquidem oportet coctionem praire, fubfequi vero difcretionem, & poftea euacuationem, vt bona fit crifis, fiue iudicium*. non enim coquenda funt, quæ nondum putrefacta fuerunt, nec in his aliquid datur difcernendum, & poftea euacuandum, fed tota materia expellenda eft, quia tota eft futura materia coniuncta, & eft vera præcautio morbi futuri, & fic naturaliffima eius expulfio, nunquamque fagacior natura agnofcitur, quàm euacuando ftatim materiam antecedentem, in febribus per pares affligentibus, quoniam (vt docui) pendent femper ex multa materia, & ferè infuperabili fi tota feruetur ad fouendas febres, quod dum hæc fcribo, fumma fælicitate in regina Hifpaniæ fuimus experti, habuit enim diarrhæam magnam, & variegatam quatuor primis diebus, cum intolerabilibus alui totius torminibus, non à caufa erodente, fed flatuofa, & humorali benigniori: die quarto, & fine tertij cœperunt apparere variolæ, exieruntque in magna copia cum fumma afflictione, putaruntque omnes fuffocatam perituram, fi tota materia ante variolarum apparitionem expulfa, feruaretur, in vafis ad fouendas variolas.

Dilues ex dictis quod contra Galenum docui, fi intelligas non poffe euacuari aliquod vtiliter, fi euacuetur ex cruda materia, non implicare verò vtiliffimè euacuari, fi fola antecedens caufa pellatur, quod videtur ridiculum, fi materia coniuncta putrida eft, & habet plus excrementi, eftque naturæ moleftior, & vera caufa morbi, & per confequens falubrior erit eius expulfio quàm materiæ non putridæ, fed huius dubij folutionem in tractatu de febre maligna inuenies.

Quarto die minxit tenue, & paucum, eratque æneotema fublime non fubfedens, & delirauit in noctem, durante diarrhæa neceffariò fequitur vrinæ paucitas, *nam fi mictio plurima noctu contingens, paruam fignificat deiectionem*, fic lege contrariorum aluus multum fluens, paruum lotium fignificabit, mirum tamen eft, quod durante alui fluxione, & euacuatione menftrua delirium fuperueniret in nocte quarti diei, præfertim in motu per pares, in quo noctes parium dierum folent effe placidiores, vt ob id Hippocrates velut fingulare notauerit, non dormiffe in die fecundo, cùm acceffionum declinatio in motu per pares contingat in fine illorum, delirare verò in declinationibus, folum in vera phrenitide contingere poteft, verum in hac febre femper natura torgens apparuit, tentans per omnes regiones materiam antecedentem reiicere, vt tantam excrementorum farcinam deponendo, (vt dixi fagaciter) exitium tam certum præcaueret, in die fexto venturum, vt in motu per pares docuit euenire Galenus plurimis, & vt in fexto falubris fuit iudicatio, foret non dubiè mortalis, fi tot euacuationes non præceffiffent, quia *febres indicantur in eifdem numero diebus, in quibus fuperfunt homines, & in quibus moriuntur*, non ergo fuit mirum in tanta commotione excrementorum, & per tam diuerfas regiones, velut in critica perturbatione delirare in nocte diei quarti. Notat Vallefius, quod Hippocrates nunquam aduertit fuiffe fublime appendiculum, quin eodem die, aut fequenti delirauerint ægroti, vt huic contigit, defumpfit ex Galeno in huius hiftoriæ expofitione, in qua inuenies doctrinam noftram à tanto autho-

A re confirmatam, nimirum non effe actionem fymptomaticam expulfionem materiæ antecedentis, etiamfi fiat ante coctionem materiæ, fed effe opus naturale, & perfectiffimum, & morbi futuri præcautorium, verba Galeni funt. *Manifeftum itaque erat, quod fola indigeret vacuatione, & hanc natura incepit quidem operari tertio die, compleuit verò fexto*, quod autem ratione naturæ, non morbi fymptomatica per ventrem vacuatio fuerit, manifeftè ipfe indicauit, fcribens, tertio die multa à ventre percurrerant aquei coloris, & fequentibus diebus talia tolerabiliter erant, & Vallefius refragatur tanto authori, & veritati, fymptomaticam illam diarrhæam cenfendo, maléque Galenus cenfet, diem fextum quam fideliter iudicare, nam in motu per pares iudicatorius eft, vt per impares feptimus, aut quintus, aut nonus, dicente Hippocrate, quod fi in febre per pares affligente

B fiat crifis in imparibus, fit infida, & recidiuam, aut mortem fignificare, vt dicitur 1. *epid. fect. 3. text. 15*. Mirabilius fuit, quod in motu per pares fieret crifis fine recidiua in die fexto, non quia in fexto, fed quia vt docui creantur à multa materia quæ intra fex dies fuperari, & concoqui repugnat, & refponfio Galeni ad fidelitatem diei fexti, accommodanda eft motioni per pares, fuit enim præcautio recidiuæ menftrua euacuatio poft crifim perfeuerans, vt hinc etiam ftabiliatur noftra doctrina, quòd euacuatio materiæ antecedentis nunquam eft fymptomatica, fi verè per illam recidiua redimitur, vt docuit Galenus.

Notat Hippocrates quod hæc infirma erat femper anxiofa, horrida, cum rubore faciei, grauitate capitis, &

C dolore oculorum, ex quibus fufpicari poterat fuiffe illam febrem hæmitriteum fpurium, nam febris ardens tertiana continua eft, & fi erat femper anxiofa, & horrida, hæmitriteum fpurium æmulabatur, verùm probabilius eft, laboraffe ob menftruorum poftpofitionem refpectu ætatis, ob quam plethorica facta, tantam farcinam materiæ accumulanit, vt febris moueretur per pares, & tot euacuationibus indigeret, vt periculum fugeret, oftenderuntque fymptomata relata, cerebri infignem plethoram, eamque tam extenfo fanguinis fluore depofuit, horrores verò illi non erant maligniffimi, fed nec omninò malignitatem recufarunt, quia (vt reor) pars tranfmittens ad focum putredinis, erat

D vterus, cuius proprietas eft malignè quæ deprauat vitare, vt hifterica fymptomata ex menftruorum corruptione quotidie publicant, & efficacius fi ex genitura creentur, ob id tam anxia, & horrida femper fuit, ob tetram prauamque naturam fuliginofi excrementi veneni æmulam, eftque vteri monarchia tam valida, fi femel cruorem corrumpat, quod nullum vifcus eius poteftatem, & imperium repellere poffit.

De rubore illo faciei aduertes, effe fymptoma communiffimum mulieribus, quando iam menftruorum fuppreffio proxima eft, & præcipuè fi ante debitum tempus fupprimantur, fatigat verò magis, & intempeftiuiùs moniales, & alias religiosè, & caftè viuentes,

E & mirum eft, quod tam communiffimum accidens, & eodem die fæpè repetens, & interdum cum graui moleftia, & deiectione virium, dum ab vtero furfum pellitur fanguis ille vaporofus vifcera in afcenfu non leuiter offendens, à nullo quem legerim examinatum fit, nec tam frequentis, & molefti afcenfus idonea caufa reddita, folus Sennertus *lib. 4. de morbis mulierum, p. 2. fect. 3. c. 10.* breuiffimè illud tetigit in affectu hypochondriaco ex vtero, verba funt. *Fæminæ tales funt cogitabundæ, triftes, folitudinis amantes, vbi fanguinis iftius pars tenuior incalefcit totum corpus, & in primis faciem ftogofis quædam fubitò occupat, quæ fubitò iterum euanefcit*, &c. Et cùm vterus venis multis, & arteriis ornetur, affliguntur, torquenturque moleftiùs fi per arterias vapor ille, aut ichor malignus, & tenuis furfum moueatur; fed

cùm

cum hoc accidens detut, (vt dixi) in quamplurimis
ſine affectu melancholico, alia ratio illius tradenda
eſt, eam eſſe cenſeo, quod vteri vaſa denſentut, priuſ-
quam iecur deſiſtat præ frigote, & ſiccitate ſenectutis à
generatione ſanguinis ſuperflui per vterum expurgan-
di: btcuiùs explicatut ſi dicas, vterum cooſeneſcere
antequam iecut, & inde hoc create plus ſanguinis
quàm pro nutritione corporis requiratut, & quod re-
dundat mouetur vt ſolebat ad vterum, in quo detentus
incaleſcit, & pars tenuior, & ſerum caleſactum, ſurſum
pelluntur per vaiias paries in illo aſcenſu non leuiter
offenſas, & quia ſeneſcere piius vtero conuenit quàm
iecori, rariſſimum eſt non infirmari fæminas, quando
iam inſtat, & proxima eſt naturalis menſium ſuppreſſio,
quia redundat ſanguis, per vterum vt ſolebat pellendus,
& inter accidentia ex tali detentione menſtruorum ori-
unda, frequentiſſimum eſt incendium faciei, ſubitò, &
crebrò eueniens, cum non leui moleſtia antecedente,
quandn in aſcenſu excrementi iam dicti viſcera inter-
media non leuiter offenduntur,

Ex hiſtoria præſenti deduces, quod Galenus etiam
docuit, quemlibet diem criticum eſſe poſſe, nam ſex-
tus, quem tyranno comparauit, iudicauit hanc virgi-
nem perfectiſſimè, idemque & melius, octauus, & de-
cimus, & duodecimus efficetent, ratio eſt, quia etſi dies
decretorij proprij pendeant ex motu lunæ ſuo modo,
dependent magis ex ipſo motu morborum; quam ve-
ritatem expertus Hippocrates, diuulgauit illam dicen-
do, quæ paribus mouentur, paribus iudieantut. Quo-
rum verò acceſſiones diebus imparibos fiunt, diebus
imparibus iudicantur, & numeratis diebus vtriuſque
motus iudicatorij, dixit; ſcire autem oportet, quod ſi
extra præſcriptos dies fuit iudicatio, futura recidiua
ſignificatur, fiantque motbi lethales, vt conſtet ex
eius doctrina, quod virgo præſens iudicaretur cum pe-
riculo recidiuæ, aut mortis, die ſeprimo, qui ex parte
lunæ iudicat validiſſimè, & vt dicebat Galenus, non vt
tyrannus, ſed tanquam Rex, quia criſis celebrabatur in
die impaii in febre quæ pet pares mouebatur, & meo
iudicio, ſine ratione aliqua docuit Galenos, diem ſex-
tum tyrannicum in iudiciis eſſe, ratio enim contrarium
ſuadet, cùm dies ille medius inter quintum, & ſepti-
mum, qui in peracutis motbis validiſſimè iudicant,
repugnat verò diem intermedium duobus ram validis
proximum, omni bonitate ſpoliatum eſſe, ſi verè eſt
duorum tam peifectorum vinculum neceſſarium, &
copula, & cum ſit euidens in opinione aſtrologica mo-
tum lunæ æqualem non eſſe, poterit aſpectus ſeptimi
in motu celeriori lunæ in ſexto incipere, & vis quinti
in taidiori motu ſextum etiam attingere, & in illo fie-
ri criſis non tyrannica, ſed optima, licet non talis vt
fieret in die acceſſionis, & cùm certum ſit determinari
naturam ad expellendum morbi cauſam, quando iam
emendata eſt, & cocta, & coctio ad criſim in fine quin-
ti, aut in piima parte ſexti poſſit perfici, eueniet criſis
optima in die ſexto, quia mala eſſe repugnat, ſi coctio
præcedat, dicente Galeno, quod cum millies criſibus
intereſſet, nullum perire vidit, coctione præſuppoſita
materiæ.

Curatio morbi Virginis Lariſſæ.

DVo in hiſtoria præſenti verificantur, primum,
Hippocratis oraculum, quod natuta ſit morbo-
tum medicatrix, nam ſi ſollicitè euacuationes à ſola
natura tentatas attendas, agnoſces, illas ſolas fuiſſe
eapaces occurrendi morbo tam periculoſo, pet alııom
mulra bilioſa, & tenuia cxcreuit, floxu abundante ſan-
guinis per nares, cetebii plethoram depoſuit, men-
ſtruis per totum morbum reiteratis, totum corpus
onuſtum menſali purgaiione ante motbum ſuppreſſa
ſecurum teddidit, & ſudore innundante cum decreto.

A rio rigore, morbi rigorem, & periculum diluit, & quia
in ſebre per pates moleſtante occiduntur plurimi ſexto
die, tribus euacuationibus eo die celebratis inimicum
eliminans, in tuto virginem poſuit, & ne recidiuaret,
menſtruam purgationem, à morbi purgatione conti-
nuans, conualeſcentiam ſecuram dictis bonis accumu-
lans vires colapſas duello tam terribilis hoſtis, breui
inſtaurauit.

Secundum eſt, quod dixit Galenus, in febribus pet
pares moleſtantibus, vehementià acceſſionum ita irri-
tari naturam, vt ante idoneum tempus nullaque ſpe-
rata coctione, criſes, vt ſe defendat procuret, occaſio
eerta vt plurimi in ſexto occidantur, quia rarò in illo
motu moibus in ſexto ſuperior non eſt, quia magnus
B in mole, & peſſimus, quia non emendata, pugnatque
per conſequens copia, & malignitate, quando natura
præ temporis anguſtia copiam tam grandem non co-
xiſſe repugnabat, à quo auxilin deſperans, aliud, etſi
cum periculo tentat, hoſtem nimirum non cottectum
è medio repellere, cuius commotio nunquam periculo
caruit, fugiunt verò illud in illo conflictu, qui robuſti
eum ſint, incipiunt ſtatim à morbi innaſione grandem
copiam materiæ antecedentis trudere extra, qoo impe-
ditur coniunctæ incrementum, & ſic liberantut quia
coniuncta abundans non eſt, & antecedenti nondum
corruptæ permixta, contemperatur, ſicque cicurata dum
agitatur ab expultrice, minus offendit, vt tardiùs vene-
num necat cibis permixtum ſyncero, hincque pericli-
C taretur natura certiſſimè, quando corruptum aut non
emendatum humorem expellit, quia tetra, & venefica
exhalatione viſcera replet, & quicquid in tranſitu of-
ſendit, contaminat, & creſcit corruptio, quando natura
corruptum non cicuratum ab ipſa minuere tentar, ob
quod deiectiones ſœtidas vltra modum vt exitioſas
damnauit ſummus Dictator, quia fœtor inſignis putre-
dinem aliam, & ſordidam innuit; nullaque emendatio-
ne naturæ dumatam, quæ deiectiones non ſolùm vt ſig-
num, ſed etiam vt cauſa ſunt exitiales, ſi quæ diximus
teneas. Quod Phrigius non intellexit docendo, quod
euacuatio ſymptomatica eſt mala vt cauſa, quia omnis
fluxus ſymptomaticus vires diſſoluit, frequentia ſur-
gendi reſoluris ſpiritibus, ratio quidem ficulnea, & fal-
D ſa, quia ſymptomatica euacuatio non eſt neceſſario fre-
quens, imo paruiſſima eſſe ſolet, & tarda, ridiculumque
eſſet dicere, quod ſanguinis ſtilla ſymptomatica lęde-
bat, quia vires diſſolueret, frequentia expulſionis ſpiritu
reſoluto.

Relata ſagacitate operans virgo hæc fuit liberata,
vt ex deiectionibus, & aliis euacuationibus conſtat,
diſceſque ex illa, ne turbent te anxietates aſſiduæ, &
horrores continui, peruigiliumque & alia accidentia
quando natura tot euacuationes celebrat in morbi
principio, ſunt enim agitationi tot excrementorum, &
per tam diuerſas regiones propriiſſima, & propriiſ-
ſima magis, quando materia non emendata pellitur,
tribuendo enim tot ſymptomata prauitati morbi, &
E non criticæ perturbationi, tentabis fortaſſe remedia
naturam rectè operantem turbantia, & impediendo
criſes idoneas, obſtabis ſalutis remedio, ergo extra
controuerſiam in huius mali initio ſecanda erat vena
in cruribus, neque ad brachia recurrendum erat, quia
nunquam menſes apparuerant, ſi iam reſpectu ætatis
tardauerant, vt expoſitores cenſent. Phrigius venas
brachiorum ad deponendam plenitudinem totius
conſulit eſſe prius ſecandas, & docet eſſe exequendum
hoc dato leniente expurgante, & ſyrupis modicè de-
obſtruentibus exhibitis, praxis quidem temeraria in
narratione huius morbi, nam plenitudo maior
erat non dubiè in vterò: ex illo enim (authore Hip-
pocrate lib. de morbis virginum) recurrit ſanguis
præ multitudine ad cor, & ſeptum tranſuerſum, recur-
rit verò quia qui vterum replet non habet in virgini-
bus

bus liberum exitum, quando iam primò instat fluor mensalis, & sunt fœminæ viro maturæ, vt erat huius historiæ: est verò irrationalis praxis, si vterus est pars transmittens ad focum, qui cùm ille sit, ex brachiis sanguinem mittere, sed ex cruribus, vt deoneretur pars mittens, & reuellatur ad crura quod ad focum pellebat, secta verò venâ brachiorum, tota plenitudo vteri, & meserei ad supera trahitur cum summo periculo, & in partes principes irruens in eis firmatur; quia iam in morbo tam graui debiles sunt, alioqui tam periculosè non ægrotarunt; iamque in historia antecedenti docui, quod quando ex vtero recurrit sanguis ad viscera, & ventriculus etiam patitur, anxiaque redditur fœmina, non decet ventriculi damnum expurgatione tollere, quia sanguis retrocedens, non est expurgationis obiectum, & omnia signa primi diei expurgare dehortabantur, & cùm crescerent in die secundo, & in motu per pares, plus in illo expurgatio erat suspecta, nec leniens expurgans in principio febrium ardentium, deobstruentia serapia requirit, si humor educendus in prima regione habitat, vt est necessarium; nec acutæ, & tam imminens periculum febris occisuræ, aut iudicandæ in sexto, deobstruentia sine graui damno permittit, quoniam sine auxilio relicta tribus diebus desperata redderetur, secanda ergo vena erat statim in cruribus, & iam docui, quod in motu per pares non est expectanda declinatio accessionum, vt vena aperiatur, sed in vigore optimè imperabitur, vt citius declinet, & impediatur ne fiat colliquans, aut maligna, aut occidat in die secundo, vt solet febres mota per pares, temerariè enim in febre per diem integrum incessanter crescente sperabitur declinatio, vt vena aperiatur, cum declinatio dubia sit, & primo ingressu imaginem continentis semper crescenti, delineet, in qua amethodè declinare speratur, vt imperentur auxilia maiora, *& libro citato* hoc auxilium Hippocrates commendat, & Galenus insinuat dicendo, *manifestum esse quod morbus erat plethoricus*, & ita fuisse inferius signis demonstrat, vndè intulit, *manifestum itaque erat, quod sola indigeret vacuatione, & hanc natura incepit quidem operari die tertio, compleuit vero sexto*, oscitanter quidem loquutus admittens diarrhœam, vt idoneum auxilium in morbo plethorico, & oblitus menstruæ purgationis, vt adæquatum auxilium plethoræ, aduertente Hippocrate quod in febribus, etiam facta iudicatione muliebria tunc primum prodierunt.

Secta vena in vigore, si hic diem secundum grauissimum, perniciosumque fecit, vt narrat historia, arripienda erat occasio in declinatione, vt sectio venæ ante secundum vigorem reiteraretur, quia in quarto, in quo vigor erat venturus occidere poterat, & vigor ipse erat futurus occisor, & inde in declinatione primi paroxismi, erat reiteranda venæ sectio, vt periculo tam præcoci occurramus, mox æger alendus, & die tertio ab hoc auxilio cessandum, quia multa ab alio subsidiosa prodiderunt, & cum bona tolerantia, & vt narrat Hippocrates, sanguis menstruus etiam fluebat, nam in febribus, etiam facta iudicatione perseuerauit, non erat verò rationale duabus euacuationibus conferentibus nouam addere, ne caderent vires, quando natura tot euacuationibus tam attenta requirebatur, robusta, vt opus tam vtile cœptum perficeret, & reuera fecit inundante sudore, & fluxu nouo sanguinis per nares, die sexto morbum suffocando, quarum euacuationum præsaga fuit paucitas vrinæ in die quarto, iam enim incipiebat natura ad ambitum corporis serum declinare, & sanguinem etiam, vt pelleretur per nares, sursum mouere, sicque lotium diminuit, & in illa commotione delirare non erat nouum, neque terribile.

Dubium se offert si æneorema sublime possit esse A signum delirij venturi; nam Vallesius docet semper quòd Hippocrates illius memoratur, delirium superuenire eo die, vel sequenti scribit, Galenus idem docet, putat verò nullo modo per se delirium venturum significare, sed interdum per accidens commonstrare, quoniam flatuosius significat esse æneorema, nam in illo quod prorsus flatu caret, ad fundum vasorum deferuntur æneoremata, videturque mihi eandem habere significationem quam subiugalis vrina, quæ à copia flatuum turbata, dolorem capitis præsentem, aut futurum significat, quoniam in illo aphorismo docet Galenus, quod flatuosus spiritus simul cum calore promptè fertur ad caput, secumque deferens aliquid humoris, delirium superuenier, quod Hippocratem respiciens, sæpè in coacis prænotationibus ex sublimi æneoremate, delirium præsagauit, & nos B etiam vidimus, estque fallax Galeni ratio, nimirum quod in opere prognostico in quo de præsagiis vrinæ tam diffusè egit, nunquam scripsit sublime æneorema delirium polliceri, velut si omnia possibilia in quolibet tractatu deberent adduci, per exemplum, in opere prognostico signa significantia inflammationem thoracis suppurati, sollicitè exarauit, & non adduxit aliud quod in coacis scripsit, fieri nempe dulce quod spuitur, verba sunt, in doloribus pleuriticorum, vtile est aluum esse mollem, sputum facilè prodire, vrinam benè colorari, strepitum in pectore non fieri. At contraria his difficilia, & sputum dulce factum: & 3. *de morbis* præcepit quod laborans peripneumonia, transacto die vigesimo, & vigesimo primo, C interrogetur si saliuam dulciorem quàm antea percipiat, & si esse affirmauerit, intellige pulmonem ipsi suppurati, & quod morbus annum durabit si in quadraginta diebus pus non eduxerit, ex quo testimonio intelligitur, cur sit malum in pleuriticis sputum fieri dulce, quia periculosissimum est suppurati pleuritidem, raro enim non pereunt phthisici, & hectica febre, in opinione communi, & Galeni, colligesque ex dictis, quod si æneorema sublime delirium portendere potest, significabit illud certiùs, si crassissimum sit, quod subleuatur, quia quod ponderosius est subleuari, arguit flatuosius esse, dummodo regio inferior vrinæ, & medium etiam non occupentur excrementis D aliis, nam tunc situs superior non indicat subleuari à flatibus, sed impediri à reliquis corporibus crassis descendere.

Si impetus euacuationum, & diuersitas considerentur, sufficienter naturam euacuare colliges, solusque timor erit, ne vires sub tanto conflictu labascant, quarum lapsui idonea victus ratione, & somni conciliatione succurrendum erat, & capitis attemperationi, ne firmaretur aliquid ex malis timendis meritò ab eius pleuritide, rubore faciei, dolore oculorum, & grauitate capitis publicata, fouebaturque semper euaporatione incessante à critica excrementorum commotione, modus succurrendi tantæ inquietudini naturæ indicibilis est, penderque ex assidua infirmorum visitatione, E sunt enim varia, & terribilia symptomata in tanta oppressione fatigantia, Medicum præsentem requirentia, cor semper roborandum intus, & extus, semper verò benè odorantia exterius apposita recusabis in fœminis menstruantibus actu, aut recenter enixis, & fere semper in omnibus, quia vterus odore suaui sursum commotus, grauissimorum accidentium est author, & sæpè inopinatæ mortis, dixi ferè in omnibus fœminis, quia aliquæ non solum offenduntur, sed lætantur, & roborantur suaueolentibus, imò quandam vidi à graueolentibus tam euidenter hystericam fieri, vt aliæ suaueolentibus, & ab iis læta, & fortior reddebatur semper; oleum Mathioli securissimum est exterius applicitum, quia graueolet, interius verò si hysterica accidentia fatigent, mirabilis est aqua melissæ,

aut

aut huius decoctum, in quo fruſtum camphoræ ardens ſæpè extinctum ſit, & dentur in potu vnciæ tres, aut quatuor, potentiſſimè enim flatus malignos camphora diſſoluit, ob eximiam partium tenuitatem, ob quam etiam ex accidenti refrigerat, etſi calida ſit, meliſſa verò cor, cerebrum, & ventriculum roborat, & plus vterum, venenaque refrangit, menſtruaque mouet mirificè, eſt enim aromatica cum leui amarore, & magna partium tenuitate cum moderata aſtrictione, qua omnia viſcera firmat, eſtque antidotum contra inſomnia melancholica, & terribilia, quæ etiam aniſum viride (hoc eſt tota planta) cerebro proximum dum ſomnus conciliatur ſtrenuè ſuſpendit, & delet.

HIST. APPOLONII.

A die primo ad decimumtertium.

Appollonius Abderis ſeſe erectè ambulans ſuſtentabat multum tempus, erat autem magnis viſceribus, & circa hepar dolor continuus multo tempore comitabatur; & ſanè tunc ictericus fiebat, flatuoſus colore ſubalbido, comedens autem, & bibens bouinam carnem, incaluit primùm modicum, decubuit, lacticiniis verò vſus, crudis, & coctis multis, caprinis, & ouinis, & victu prauo omnium læſiones magnæ, febres enim exacerbatæ ſunt, & aluus ingeſtorum nihil mentione dignum reddidit, vrina tenues, & pauca prodibant, ſomni non erant, inflatio mala, multa ſitis, comatoſus, hypochondrij dextri eleuatio cum dolore, extrema omni ex parte ſubfrigida, parum delirauit, obliuio omnium quæ loquebatur, mouebatur mente.

VARIA nimis huius partis tranſlatio ſcribitur: Valleſius; *erat autem magnis viſceribus*, quem ſequitur Phrigius. Mercurialis, *erat autem magni lienis*, Vaſeus tranſlulit, *erat autem magni lienis, tumefacto viſcere*, Cornatius, *erat autem magnis viſceribus præditus*, quæ tranſlatio vt iacet, de naturali formatione intelligi debet, vt Valleſius cenſet à Phrigio tacitè reprehenſus, de morboſa magnititudine textum intelligendo, Vaſei tranſlationi conformior hiſtoria mihi videtur, *& per viſcus tumefactum*, iecur intelligo, ob eius principatum reſpectu viſcerum quorum tumefactio Medico perceptibilis eſt, tumebat verò, quia non leuiter obſtructum, & ob inſignem obſtructionem turgidum clarè percipiebatur, & faſtigiatum præter naturam eſſe, moueor ob paſſionem ictericam obſtructo iecori tam propriam, & quia circa illud dolor continuus multo tempore comitabatur, & quia colore ſubalbido cum ictericia ſimul fœdabatur, ob læſam diminutè ſignificationem, ſymptoma etiam iecoris, aduertens Hippocrates fuiſſe ſimul flatuoſum, quod intelligo inſigniter, & velut quid repugnans ictericis, nam vt in aphoriſm. vltimo. ſect. 5. dicitur, *qui morbo regio laborant, admodum flatuoſi non ſunt*, verùm hic cachecticus incipiens iam erat, vt indicabat albedo, & ob hanc complicationem fuit ſatis flatuoſus, à qua etiam dolores ſatis moleſti creari conſueuerunt, ob id diminutum calorem in materiam crudam, inceſſanter agentem, & flatus nebuloſos, & craſſos eleuantem, quorum generationi icterica affectio auxiliabatur, nam

A copia bilis crudis ſuccis copulata, duorum contrariorū miſcella, & diſſymbolorum erat, mutuo ſe expugnantium, & corrumpentium, in quo duello craſſorum flatuum eleuatio inexcuſabilis erat, quæ pugna orta ex contrariis, quorum neutrum eſt in naturali ſtatu, violenta, & moleſtiſſima debet eſſe naturæ, & ſic Galenus dixit peſſimas eſſe affectiones ex bile, & pituita creatas.

Hic ergo antequam febricitaret obſtructus, & cachecticus erat ob prauam victus rationem, non vt rectè Mercurialis, ſi ita læſus carnem bubulam comedens, incidit in febrem, conſtat prauo cibo vſum fuiſſe in tota illa ante febrem mala diſpoſitione, quæ leuis non erat, eamque Cornatius clariùs expoſuit dicendo: Appollonius erectè titubans ambulabat multo tem- B pore, iam enim ante febrem debilis cerebri, & neruorum erat, & fortaſsè dum mouebatur initium deliquij patiebatur, aut occultæ vertiginis, ſicque titubans ambulabat, debilitas quidem prauo victui debita, vtebatur enim multo lacte ouillo, & caprino iam cocto, iam crudo, & aliis cibis prauioribus, quorum causâ omnium læſiones magnæ ſequutæ fuerunt, hoc eſt omnes partes corporis læſæ fuerunt, quia ſanguis aquoſus, & pituitoſus per omnes tanquam commune alimentum diſtribuitur, nulla ſecura eſſe potuit, in qua communi læſione viſcera plus ſemper patiuntur, quia in illis alimentum magis abundat, & ab eorum læſione crudioris ſanguinis generatio ſemper dependet, & fatendum eſt in meo conſenſu, & fortè in communi Medicorum, C quod quando ex praua victus ratione occaſio talis cruditatis datur, læditur priùs ventriculus, quia non ſolum eſt officina prior, ſed quia cum tota mole ciborum, & omninò diſſimilium pugnare debet, & illos exquiſitè defæcare, vt poſſit iecur ſanguinem peſſimum generare ex chilo cocto perfectiſſimè, peccatum verò primæ coctionis eſt generale pro reliquis, & velut originale contractum pro omnibus, ſi vera eſt recepta ſine lite doctrina, quod vitium primæ coctionis à ſecunda nequit omnino corrigi, quod non ignorans Galenus 1. *ad Glauconem* dixit, rarò dari quotidianam febrem, quin ventriculus patiatur, quia febris illa ex crudis ſuccis dependet, quorum origo ventriculus eſt ob allatam à me rationem. Hinc intelliges Hippocra- D tis oraculum, vt intellexit Galenus 6. epid. ſect. 5. text. 1. *quod alui ſtupor, ſeu torpor, ſit vniuerſorum confuſio*, intelligendo per aluum (ventriculum) qui dum ſtupet, hoc eſt diminutè, & ſegniter concoquit torpiduſque eſt in chilo, ſic omnia in corpore confundantur, quia omnia læduntur ſangoinem malè confectum ſuſcipientia, quia nec partium omniûm tam perfectæ ſubſtantiæ ſit, & præter hoc infortunium, aliud eſt inexcuſabile, generatio nempè plurium excrementorum in qualibet particula, à quibus corpus totum variis modis, & indicibilibus rheumatiſmia torquetur, præſertim ſi denſæ cutis ſit, & minus tranſpirabile, vt lib. de alimento docuit Hippocrates.

Tanta excrementorum copiâ ex prauis cibis creata, omnium partium magnæ læſiones emanant, & fe- E bres exacerbatæ fuerunt, quæ ſunt omnium partium etiam læſiones, & aluus ingeſtorum nihil mentione dignum reddidit: non dicit, quod aluus excrementa fæcalia non pellebat, ſed quod nihil ingeſtorum reddebat vomitu, aut deiectione ſub forma alimenti incocti, ſed omnia alimenta ingeſta concluſa permanebant, coquebantur, etſi malè, eratque inde neceſſaria diſtributio ſanguinis incocti per totum corpus, & à naſarca, aut malo corporis habitu fædari, meliuſque ſcriptum fuiſſet, quod nihil ingeſtorum reddidit, ſine annotatione per aluum, cum vtentes prauo cibo, & multo, non minus iuuentur vomitibus aſſiduis, quam aluo lubrica, imò plus, quoniam vomitus non ſolum ciboa recenter ingeſtos reiicit, ſed conatu, & concuſſione violenta

crudos

crudos succos iam genitos, & ventriculo agglutinatos tenaciter, cum alimentis assumptis hærentes expellit, præsertim post horam, aut duas à cibarione, quoniam coctio sine fermentatione non fit, nec hæc sine permixtione cruditatū cum cibo coqui incepto, vt verè dicas, in ipsa fermentatione subleuatas esse, & feruentes cruditates antiquas, sicque vomitu tunc cum cibis recenter ingestis pelluntur, quia sunt in motu, & velut turgens ventriculus, quem casum, & effectum olfaciens Galenus, nothas tertianas antiquas vomitu à cibo eradicare procurat, & summa felicitate: dixi verò talem effectum Galenum olfecisse, quia fortasse vim fermentandi, & dissoluendi cibos ignorauit, actin ad coquendum ingesta tam necessaria, vt frustra sine illa, etsi calor abundet, alimenta sumantur, nam sine illa defæcari cibus, & excrementa fæcalia, ab alimentosa parte separari repugnat, ignoraretque sine illa struthiocamelus ferrum dissoluere, nam calor igniti ferri, vret ventriculum illius, & non dissoluit ferrum, nec liquat, vnde neque illud animal calore solo ventriculi liquabit, alioqui liquaret, vreretque seipsum, sic censent Spagyrici, nunquam chilum perfectum dari, sine aliqua aciditate in fermentatione priori contracta, estque ob id verus aphorismus Hippocratis, *bonum esse in longis læuitatibus intestinorum ructum acidum superuenire*, qui prius non erat, quoniam significatur acore illo, iam esse inceptam fermentationem ciborum, qui antea sine aliqua immutatione pellebantur, non itaque erat satis ad bonum præsagium, quòd ructus superueniat, sed quod sit acidus, nam hic inseparabilis est ab incepta cibi coctione, quem aphorisinum coarctauit Galenus sine ratione, quia hunc effectum fermentationis ignorauit, & acidus ructus superuenire poterit, à quacumque causa læuitas intestinorum orta sit, non à solo frigore, aut pituita acida creata, oblitus itaque videtur oraculi Hippocratis, libro de veteri Medicina, hæc continens verba; *Non enim siccum, nec humidum, nec calidum, nec frigidum, nec aliud quicquam ex his putauerunt hominem lædere. nec aliquo horum homini opus esse opinati sunt, sed quod in vnoquoque fortè, & humana naturâ potentius est, quod que non possit superare, hoc ipsum lædere duxerunt, & hoc auferre quæsiuerunt: fortissimum autem est inter dulcia dulcissimum, inter amara amarissimum, inter acida acidissimum, & in omnibus adeo rebus vigor ipse, ac summa, hoc enim & in homine inesse viderunt, & hominem lædere, inest enim in homine & amarum, & salsum & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita omnigenas facultates habentia, copiamque, ac robur. Atque hæc quidem iuxta atque inter se temperata, neque conspicua sunt, nec hominem lædunt, vbi vero quid eorum secretum fuerit, atque ipsum in seipso fuerit, tunc, & conspicuum est, & hominem lædit*, &c. Vim verò fermentandi acori annexam esse, experimenta infinita testantur, sic atra bilis terram grauem fermentando subleuat, & extenuat, quæ acidissima est, acetum idem facit, & succo acido limonum lapides dissoluuntur, & aliis innumeris acidis idem causatur, & fermento acido calore temperato actuato turget massa, attenuatur, leuiorque reddita, salubris fit, vt sine fermento perniciosus fit cibus, & in mea opinione saliua humana insignem vim fermentandi tenet, vt censeam probabilissimum coctioni ciborum summè prodesse, vt eorum in ore spatiosa attritio, non solùm conferat vt cibum in partes tenues diuidit, sed multo plus vt saliuâ copiosa totus in attritione imbutus, secum ad ventriculum ferat suum fermentum, vt faciliùs coquatur, suppletque partim dentium commodum quando deficiunt, sicque quibus deficiunt consulendum, vt mandibulis comprimant spaciosè cibos, vt exquisitè saliuæ misceantur, & fermententur magis, vt facilius vincantur à ventriculo, hoc etiam ex dictis disces, quod quando aciditas in excrementis abundat, & vt dicebat Hippocrates secreta ab aliis fuerit, & ipsa in seipsa consistat, causat vrinæ ardorem, quam causam omnes ferè practici tacuerunt, per ardorem intelligo lotium reddere cum magna molestia, & dolore, præsertim in fine expulsionis, quod symptoma ad vrinæ salsedinem omnes sine lite reducunt, & ratò curatur ob legitimæ causæ ignorantiam.

Constat iam hunc ægrotum vario genere excrementorum intra vasa vitiatum sordidumque sanguinem habuisse, lacticinia enim tribus, aut quatuor excrementis imbuta sunt, caseo, butyro, sero, & eius parte nitrosa, quæ corrupta vario modo ægros excruciant, caro etiam bubula melancholiam generat, obstruit nimis, & vigiles homines reddit, & si per totum morbum ictericus fuit, non potuerunt vrinæ tenues, & paucæ fuisse, sine insigni renum obstructione, nam morbi regij vrinæ crassissimæ sunt, ob magnam bilis copiam illas tingentem, vt experimento quotidiano docemur, & à turba Medicorum putantium quod bilis ad intestina expellenda, vt irritata eius acrimoniâ stercora pellant, excernitur cum vrina, indeque alui fæces albicant, & pigrissimè deiicit illas, ob irritationis defectum, quando obstructo iecore, & poro per quem bilis ad vesicam felleam deriuatur ex iecore icteritia causatur, sed hanc causam non fuisse certius videtur, etsi eam omnes expositores adducant dubij à me propositi obliti, & quia Hippocrates aduertens aluum nihil mentione dignum eorum quæ deuorauerat reddidisse, notaret necessariò deiecisse stercora alba, vt quid tam præter naturale in febribus acutis, & ictero ex iecoris obstructione orto tam debitum, & cùm malum tenderet semper in peius, & iecur tumidum, & inflammatum magis, & dolens apparuisset, & mortem attulerit, crescere in dies debebat affectus ictericus, & æruginosus periclitari, quod etiam tenebatur Hippocrates narrare, & ita non fuisse vrinæ nigræ, & paucæ quas semper obseruauit, aptè suadent, vtpotè ictero alienissimæ, croceæ, & crassæ semper apparentes, nisi icterus niger, non flauus fuit, de quo probabiliter satis interpretari poterat narratio, præsertim in translatione Mercurialis, dicente fuisse magni lienis, & obstructo vase per quod viscus illud melancholiam ad excitandam famem expellit, distributa per corpus, ictericus niger crearetur, sed nec hanc expositionem permittit color subalbidus ab Hippocrate accuratè notatus, vnde opinor ictericum affectum creatum fuisse ob copiam maiorem bilis à iecore calidiori genitam, quæ supernatans in sanguine, ruborem illius obscurans pallida cutis apparuit, quod facillimè euenit, quando sanguis crudior generatur, ob distemperiem calidam, vt putat communis Medicorum doctrina, dum docet qualiter à iecore calido hydrops creari solet, quorum placitum euidenter (vt reor) falsitatis conuincit *cap.* de hydrope; si aquam ascitis à iecore calido morbosè, vt efficiente generari censent, cùm chilus sit hepate frigidior, & vt in aquam vertatur, debeat à frigore iecoris positiuo, & reali alterari, quod veræ philosophiæ repugnat, si iecur est chilo calidius; fuisse verò calidius suadet affectus inflammatorius ortus malo crescente, cum multa siti, peruigilio, extremorum omnium frigiditate, mentis errore, habuitque iecur signa essentialia inflammationis, eleuationem nempe cum dolore, & febre acuta. Est verò facillima transmutatio lacticiniorum in bilem præternaturalem, quando viscus commutatiuum ciborum in sanguinem, obstructum, & calidum est, vt erat iecur Appolonij, cui statui lac esse perniciosum Hippocrates, & Galenus docuerunt 5. *aphor*. 64. habuitque Apollonius omnia mala lac dehortantia, & sic ab vsu eius omnium viscerum læsiones

magnæ fuerunt, cum febrium maiori exacerbatione, & capitis noua læsione, & varia, vsque ad decimumtertium.

A die decimoquarto.

A Decimoquarto autem ex quo cùm riguisset, decubuit, insaniuit, vociferatio, turbatio, sermones multi, & rursum quies, & coma tunc temporis accessit; post hæc autem aluus turbata multis biliosis, meris, crudis, vrina nigra, pauca, tenues, multa difficilis tolerantia, deiectiones variæ, aut enim nigra, & pauca, aut æruginosa, aut pingues, & cruda, & mordaces, postea verò videbatur, & lactosa reddidisse, circa autem vigesimumquartum cum solatio, alia verò eodem modo, parum autem delirauit, ex quo autem decubuit, nullius recordabatur, rursus autem celeriter resipiscebat, procedebant omnia in deterius, circa autem trigesimumquartum mortuus est. Huic vsque ad finem ex quo ego illum noui, aluus turbata, vrina tenues, nigra, comatosus, insomnis, extrema frigida, delirus vsque ad finem, phreniticus.

In die tam decretorio tam varia, & grauia symptomata cœpisse ægrum molestare, pernicies certa speranda erat, quia vt docent omnes, mala in diebus iudicatoriis grauiora sunt quàm in aliis, quia omnibus siue malis, siue bonis firmitudo quædam additur virtute diei, nam si ille semper est naturæ commodus, mala grauiora erunt si perniciem eorum auxilium à cœlo susceptum moderari non potuit, rigor ergo qui in ardentibus febribus iudicatorius esse solet, & morbum eradicare, vt in aphorismo dicitur, pessimus fuit vt signum, non solùm quia non iudicauit, sed quia omnia in peius mutata fuere, & mors inde certissima, *quia decretoria non decernentia, aut mortalia, aut difficilia*: fuerunt verò lethalia, quæ à rigore euenerunt, insania nempè maniaca, vociferatio, sermones multi, & deiectiones exitiosæ. Rigor ergo ille non ita videbatur decretorius, vt fuit potius signum ascensus excrementorum in cerebrum, & vt motus conuulsiui delirio soluuntur in ardentibus febribus, sic rigor Apollonij solutus fuit delirio maniaco, & sermonibus tumultuosis, & vociferatione, & quia materia impetuosè in cerebrum delata, accerrima erat, & impulsu, & acrimonia membranas cerebri lancinans, & erodens, tam graues dolores creauit, vt à delirante perceptos molestissimè, vociferatione tormentum declaret, sermones verò tumultuosi, ab efficissima specierum variarum repræsentatione pendebant, quarum repræsentata phantasmata tam præsentia proponebantur, vt iudicans realia esse obiecta repræsentata, & non phantastica, cogeretur circa illa discurrere, & tumultuose delirare, multaque sine ordine loqui, totumque pendet, ex cerebri siccitate, & calore excrementa humida resoluentibus, quæ claritatem phantasmatum obscurare poterant, & simul spiritus cerebri variè, & tumultuosè mouendo, conditio magna ad tumultuosam, & confertam obiectorum diuersorum repræsentationem, quia cerebrum reuera attonitum redditur, seu obrutum spectrorum varietate, & celeritate, à nullo se corrigere potest, & inde omnibus consentiens circa omnia proposita delirans loquitur, nunquam quiescens, donec assidua vigilia, motibus, & vociferatione fatigatus, & debilis, pacataque tumultuosa illa spectrorum apparitione, somnum capit, & coma superuenit, non ita vaporum suauitate cerebrum obstructum, vt non sentiens ob ingentem spirituum resolutionem, qua inducta, vel leuissima vaporum obstructione somnus profundus superuenit, & subito, si vera est Galeni doctrina soporem catoricum immediatè solere superfluis vigiliis succedere, qui interdum superuenit, colliquatis à superfluo calore sicco humiditatibus excrementitiis, sed magis naturalibus, quibus irrigato cerebro, cum summo periculo dormit, si à superflua vigilia, & variis deliramentis subito dormiat, prouenit enim quies illa (quæ breuis esse solet) à resolutione superflua spirituum cerebri, & ab irrigatione dicta, quæ præternaturales sunt, & periculosissimæ, & sic ab eo sopore, non solum non iuuantur, sed expergefacti delirant vt antea, & sæpè deteriùs, vt verum sit in hoc casu desperatum esse morbum, in quo *somnus laborem facit*, vt Apollonio euenit, qui à comate eiicere cœpit plurima, biliosa, mera, cruda, vrinas nigras, tenues, & paucas, cum difficillima tolerantia, & tandem deiectiones in exitiales mutatæ fuerunt, nigras nimirum, æruginosas, pingues, crudas, & mordaces, in opere prognostico ab Hippocrate damnatas, & quia variegatæ, ostendebant plures partes læsas esse, varia excrementa, & praua generantes, quarum prauitatem augebant deiectiones pingues, febris colliquatoris certissimum signum.

Notat Hippocrates habuisse post tot sortes prauarum deiectionum albas, & lacteas, vt essent ad finem velut lac in colore, & consistentia, Vaseus sic transtulit; *Tandem visa sunt, & lacti similes.* Mercurialis scripsit, *secundum autem tempora visus est & lactea reddere.* Vallesius verò: *Postea videbatur, & lactosa reddidisse.* Phrigius. *Tandem etiam lacti similes reddere visus est.* Cornarius sic, *per tempora verò videbatur etiam lactosa egerere.* Mercurialis dicit, talem loquutionem hic solum inuentam esse in scriptis Hippocratis, Phrygius lacteas hic scriptas vniuocat cum albis solùm, vt idem sint lacteæ, & albæ, in confirmationem tradit aliud testimonium Hippocratis ex 1. *prorrit. text.* 13. dicentis, *phreniticis alba deiectio malum, vt Archecrati, an, vt in iis veternus fiat, rigor in iis pessimus?* causam albedinis cum Galeno reddit, quoniam bilis ad cebrum tota mittitur, verba Galeni sunt, *at quomodo plerique alij Medici deiectiones in morbo regio albas fieri dixerant, ita & nunc in phreniticis dixit*, quasi eas prorsus flaua bile carere dixerit, fit autem id cùm ea non amplius in ventrem confluat, sed vnà cum sanguine qui in vniuersum corpus distribuitur, sursum fertur, idque vel propter astrictionem quandam eius canalis, qui bilem in ventrem defert, veluti in morbo regio laborantibus vsu venit, vel propter vehementem ardorem, qui in superioribus iecoris partibus existens, sanguinem simul cum bile sursum rapit. Ex quibus Phrigius cum Galeno, iecoris incendium fuisse causam delationis biliosi humoris in cerebrum. Quæ expositio peccat in multis, quoniam coarctat præsagium, vt alba deiectio solum sit mala in phrenitide orta per consensum cum iecore æstuante in parte superiori, vt Galenus dixit, & cùm alba deiectio sit perniciosa, à quauis causa phrenitis creetur, est non dubiè diminuta expositio. Secundo peccat, quia pars æstuans, & inflammata, vt erat iecur Apollonij, tantum ab est, quod præ incendio pellat à se, quod potius, si stet Galenus suis principiis, debeat allicere, & trahere ad se sanguinem ex toto corpore, & lypiricam febrem creare, vt in locis innumeris Galenus docuit, explicando cur sit casus lethalis frigere externa, & interna vri, vt 7. *aphor. text.* 1. & 4. *aphor.* 37. & 48. Rursus esset necessarium, quod semper quòd deiectio sit alba ob rationem Galeni, deberent etiam vrinæ esse tales, quia in eius doctrina, vrina, & stercora ab eodem humore pallescunt, quod non experimur, deinde non datur ratio sufficiens, cur vesica fellea non trahat ex iecore tantam copiam bilis creante, portionem sibi debitam, vt per salutem solebat, nam obiectum trahendum abundantius datur, & calor febrilis tractionem non tollit, sed potius vigorat, & illam ob vehementiam deprauat, immodicè, & insolenter trahendo. Nec minus difficile videtur, quod bilis seorsim pelli possit à iecore simul cum sanguine ad cerebrũ, videtur enim Galenus

significaro

significare quod bilis separata à sanguine velut quid
distinctum pellatur cum sanguine, quod est absurdum,
quia iecur non generat bilem à sanguinaria massa di-
uersam, sed omnes humores quatuor confusos, & exqui-
sitè permixtos creat, separatio verò bilis fit à vesica fel-
lea, & si fit, trahitur, & si trahitur non erunt albæ deie-
ctiones, sed pallidæ.

Vrget etiam Galenum expositio sua 4. *aphor.* 72. vbi
dicitur, quibus vrinæ albæ sunt, & perspicuæ, malæ,
præsertim verò in delirantibus apparent, vbi dicit, quod
tales vrinæ significant bilem flauam totam ad caput
rapi, & ratio falsa videtur, quoniam implicat bilem se-
parari totaliter à sero naturali, cui tam exquisitè per-
mixta est, vt repugnet expultricis impulsum pellere
bilem seorsim, & nullo modo serum, quod totum per
minima imbutum est bilioso succo, & vrget etiam,
quod serum eductum cum sanguine in sectionibus ve-
næ phreneticorum, deberet esse tam album, & perspi-
cuum, vt apparet vrina, quod nunquam visum est, sed
potius oppositum, imò, & sanguis eductus sine bile per-
mixta esse deberet, si tota ad caput rapitur, quod non
est verum, quia nunquam Medici illud experti sunt,
nec tale præceptum notarunt, aut aduerterunt, vt Me-
dicus colligeret, bilem ad cerebrum raptam fuisse,
quia in sanguine extracto nullo modo conspicitur, sed
dicas totam bilem raptam non esse, sed tantùm partim, &
partim remanere, iam redarguis Galenum dicentem
rapi totam, & si tota rapta non est, quomodo vrinæ
sunt albæ, nam tales totam fuisse raptam euidenter
publicant, quia renes serum humorum alliciunt, vt
est in vasis, & (vt nuper docui) calore febrili omni-
bus partibus communi, non læditur diminutè tractio
partium, sed potius deprauatur ob vehementiam tra-
ctionis, & trahi reuera, ipsa vrina ostenditur, nec Gale-
nus idoneam rationem reddit, cur vrina naturalis si ex
bile permixta cum sero integratur, non est amarissima,
idem de stercore dico, quod cani, & auibus suauissi-
mus cibus est, & si amaresceret, vt deberet, ob tantam
bilem permixtam, illud fugerent, vt fugiunt panem, si
tantilla particula fellis illiniatur, & vrgeo Galenum
non leuiter diaphaneitate vrinæ, quam habere repu
gnat, si à bile permixta cum sero pallida fieret, constat
planè, quia humor biliosus cum suo sero vomitu, aut
deiectione expulsus, opacus est prorsus, omnem lu-
cis receptionem intus impediens, vt impediant opa-
ca, ergo vt hæc si vrinæ permisceantur naturali tam
exquisitè, & per minima, vt bilis miscetur, diapha-
neitatem tollunt, vt euidenter constat, sic bilis opa-
ca cum sit, seri diaphaneitatem impediet, vt nihil
intra lotium conclusum percipi possit, per visum, sed
hæc per otium expressa contra communem doctri-
nam sunt, non vt illam reiiciant vt falsam, sed vt exa-
ctius ad vnguem veritate Galeni examinata, certior sit
praxis tam necessaria, & tam frequens ex permu-
tationibus vrinæ desumpta, similem difficultatem fa-
cit dubium à nobis non semel in publicis controuer-
siis adductum, nempè, quod quando datur vrina al-
ba, quia renes obstruuntur, deberet esse occasio inci-
dendi in morbum regium, quia alba redditur, eo quod
bilis nequeat cum sero percolari quia crassior, vnde,
vt ictericus fit homo, quòd via obstruatur per quam
bilis ad intestina deriuatur, & deiectio albicat, de-
beret ob eandem rationem icterus creari, quando
vrina albicat, eo quod bilis non descendat cum sero,
quod nunquam visum est, nec hanc causam icteri
authores tradiderunt. Omitto quod pueri lactantes
carent temperie, & materia ad bilis creationem tan-
tam, vt experimur; sunt enim iecoris humidissimi,
& nutriuntur lacte frigido, & humido, & crebrò
videmus alui excrementa flaua, & vrinam similiter,
vt videatur impossibile vesicam felleam tam paruam
posse capere in se tantam copiam bilis, vt ad tin-

A gendas alui fæces requiritur, quæ in illis copiosissi-
mæ sunt, & si attendas sollicitè vniformitatem vrinæ,
& coloris pallidi æqualitatem per totam superficiem
vrinæ, dubitabis meritò si ex duobus corporibus tam
diuersis, possit fieri tam vniformis, & æqualis modus
substantiæ, vt in vrina naturali experimur. Et inter-
rogabis obiter, cur bilis illa cum sit crassior liquore,
non descendit paulatim, quia ponderosior, & post tem-
pus aliquod sedimentum pallidum in fundo appareat,
& liquor albus reddatur, hoc enim debebat esse argu-
mentum conuincens ex illis duobus corporibus con-
stare lotium naturale.

Redeuntes ad rem de lactosis deiectionibus Apol-
lonij, mihi videtur verior translatio Cornarij, quod
B per tempora videbatur etiam lactosa egerere, hoc est
per interualla, non continuò, est enim frequentissimum
simul cum excrementis corruptis, & prauis expelli
quod est incorruptum, abundat tamen, erat verò neces-
sarium plurimum lactosæ substantiæ immutatum ma-
nere, quia præter modum lacticiniis se expleuerat,
nos iam vidimus ægrotum, qui per quadragesimam
lac multum ingesserat, & simul cum sanguine secta
vena lac serosum, & tenue sub propria forma appa-
ruisse, serum enim non est commutabile in carnes
ob aqueam naturam coagmentationi requisitæ ad
membrorum soliditatem oppositam, quod nunquam
in magna copia deuoratum, tam defæcatum, & sin-
cerum redditur, quod butyrosæ, & caseosæ partis ali-
quid non includat, quod per aluum emissum lactosas
C deiectiones causauit, & quia Apollonius fuit lactici-
niorum voracissimus, lacteas deiectiones narrando
Hippocrates, periculum edacium declarauit, repleri
nimirum incommutabilibus cruditatibus, & lethali-
bus morbis obsideri, ob excrementorum varietatem,
vt huic contigit per aluum eiicienti nigra, æruginosa,
mordacia, cruda, & præ cæteris in pernicie pinguia, &
meritò ita euenit lacticiniis variis vtenti, coctis, &
crudis, quæ corrupta degenerant necessario in dif-
formia excrementa, ob variam compositionem caseo-
sæ, butyrosæ, & serosæ substantiæ, quarum corruptio
addita prauitati victus alterius generis, perniciosos
morbos causare necesse est, & hinc intelliges, varie-
gatas deiectiones non semper arguere varias disposi-
D tiones morbosas talia excrementa creantes, vt sine di-
stinctione Galenus censuit, cum possint oriri ex varia
ciborum corruptela ab eodem agente, & de his ve-
rificatur aphorismus. *In profluuiis alui, mutationes
excrementorum iuuant, nisi ad praua mutatio fiat*, con-
tingit enim cibos ita malignè corrumpi, vt venenum
æmulentur, & hoc sæpè in lacticiniis contingit, præ-
sertim si diuersis alimentis misceantur, vt non semel
vidimus, ita vt in qualibet deiectione æger velut syn-
copi caret in ipsa commotione excrementi expellendi,
velut si tunc venenum deuorasset de nouo. Tam pes-
sima est malignorum commotio, prauis, & venenatis
vaporibus cor, & viscera obruens, indeque intelliges
cur expulsio materiæ putridæ sit symptomatica, &
E non antecedentis materiæ, cum sit illa deterior, & præ-
ternaturalior, & videbatur naturalior eius expulsio, &
plus necessaria, quia causa iam erat continens morbi, &
malignè corrupta, nam eo ipso, quod tam pessima est,
alterat corpus violentissimè in ipsa commotione, &
permiscetur vapor malignus cum omnibus bonis
succis, & vitali calore, & spiritu, & inquinat omnia, &
corrupto spiritu vitali exanimat ægros, quod infor-
tunium materia antecedens excludens, quia nondum
corrupta, nihil præternaturale includit, & est eius
expulsio secura, & vera morbi præcautio, & si materia
corrupta possit expelli sine læsione relata, esset non
dubiè extra rationem symptomatis; quia nihil con-
tra naturam includeret, & esset vera morbi curatio,
nam ablatio causæ facientis morbum, semper ex se

est naturalissima, dummodo in ipsa expulsione non lædat necessatiò, ob quod aliquid contra naturam includat, & sic verificetur Principis documentum, *multa mota nocent, quæ si non mouerentur non nocerent*, & hinc non leue argumentum insurgit contra expurgantes in principio materiam malignam, aut venenosam, cum sit eius commotio tam periculosa, tenebaturque Galenos rationem reddere 3. *epid. sect.* 3. *text.* 56. cur purgationes ita læderent laborantes peste, & pestilentibus febribus, & non tacete negotium tam necessarium in praxi, melius Vallesius noster scripsit dicendo; *Pharmaca verò rarò non lædunt in morbis pestilentibus, quia malignos succos versus cor conuocant*, & in os ventriculi, nisi mox in initiis turgentibus succis, nec sanè nisi raro spontaneæ alui fluxiones in talibus vtiles sunt, accommodatiores enim sunt euacuationes, quæ ex alto corpore in cutem euocant, & talea etiam sunt arte procurandæ, vt euocatio ad cutem per frictiones, cucurbitulæ cum scarificatione adhibitæ, & prouocatus sudor, non tamen ob hæc nego antecedere debere missionem sanguinis, etsi res exigat expurgationem turgentium, quam praxim non seruat in febre maligna, in qua indiscriminatim expurgat ob malignitatem, vt ex historia Fullonis constat. 7. *epid.* de qua indicatione latissimè egi tractatu de febre maligna.

Notat Hippocrates quod Apollonius nullius recordabatur etiam à morbi principio quando nondum delirauerat, quod esse signum pessimum Vallesius docet, quia non recordari charissimæ vxoris, aut dulcissimorum pignorum, aut amicorum, qui vnicè amantur, magnum recessum à naturali statu arguit, sed causam talis obliuionis non reddit, censeo illud fuisse melancholicum symptoma, quo taciturni multi redduntur, & nullis lætantur, nam in morbi principio leuiter febricitauit, vnde febris non potuit tantam læsionem imprimere, vt ob virtutis languorem memoria deficeret, erat ergo accidens melancholicum silentium insigne, vehementi tristitiæ alumnus, & iam ferè delirium, donec auctis febribus, & viso sanguine delirare cœpit, & loqui: melancholiam abundare declararunt vigiliæ, vrinæ nigræ, & vt narrat Hippocrates, parum obloquebatur, nec abundantia succi melancholici deficere potuit in homine, bubulam carnem, & in lacticiniis, ouilibus præsertim, caseum plurimum comedente, & præter hæc praua victus ratione vtebatur in aliis cibis, est verò talium effectus necessarius melancholiæ creatio. Quæ si attendas, & quod deliraturi solent multo antequam delirium manifestetur, contemplari attentissimè obiecta circa quæ deliraturi sunt, inuenies facilè causam taciturnitatis Apollonij, & quod nullis (vt docui) delectaretur, vt non delectantur melancholici, suspenduntur que sensus velut statici in attentione obiectorum, quæ deliraturis à phantasia præsentantur, sicque tacent, & nullis ferè propositis respondent, quia etsi non dormiant, dormiunt tamen suo modo in statica contemplatione phantasmatum, quæ per morbos viuacissimè repræsentantur, & hæc viuax contemplatio, somnus est aliorum respectu, quia vt in somno deficit animæ concursus in ordine ad obiecta, sicque in intensa determinati obiecti contemplatione, deficit in ordine ad proposita per sensus, aut aliter, sic intelligo per non recordari siluisse multum velut omnium oblitus, sed rigorosè obliuio non est, nam vt notat Hippocrates, ante mortem resipuit, etsi breuiter desipientia rediit.

Curatio morbi Apollonij.

COncordes video Mercurialem, & Phrigium, quod sit incipienda curatio auferendo cruditates primæ regionis antequam vena secetur, erat ergo voracissimus, & prauorum ciborum, & ictericus antequam febricitaret, & iam febricitans leuiter, perseuerauit in prauitate ciborum, à qua omnia mala creuerunt, vnde implicabat primam regionem incocta, & praua non continere, sine quorum eductione venam secare certa esset pernicies, clysteres satis non esse certum mihi est, quando morbus acutus speratur, & sarcina cruditatum tanta præsumitur, vt partes superiores ventriculi, & cauam iecoris partem occupet, vt ictericia publicabat, ex qua regione crassa, & lenta excrementa posse breuiter per clysteres eradicari difficillimum iudicò, deponenda erat leuiori pharmaco, quod solam primam regionem moueret, & non ex distantibus traheret, quia iecur obstructum erat, aut fortassis iam inflammari cœperat, vt postea apparuit, expurgans per ipsum trahens ex secunda regione, venenum esset, & occasio certa inflammationis, quando necesse erat, quicquid ad illud veniret, impingi in illud, quia non erat deobstructum, nec obstruentia dissecata, attenuata, & incisa, vt erat requisitum ad eorum eductionem, in qua indicatione crassè Phrygius peccauit, consulendo medicamentum totum corpus commouens, & ex toto attractorium sine præparatione aliqua, ignorans Galeni doctrinam dicentis, esse ineptos ad expurgationem qui multa cruditate laborant, & desiderantis adhuc in turgentibus succis, inuenire occasionem dandi prius aliquod incisorium quàm medicamentum expurgans, & peccat grauissimè si curare intendit obstructiones tam tenaces, antequam febris superueniret, tunc enim temerariè præberet medicamentum expurgans ex toto, sed alia viâ, & securissima incipienda medela erat, de qua modò non agimus, sed de illa debita homini obstructo cachectico, cum icterico colore, & subalbido flatuoso, qui iam leuiter febricitare cœperat ob dicta mala, & potum aquæ, & esum carnis vaccinæ, & iam febricitans, non timens periculum praui victus vt par erat, lacticinia varia deuorauit, quo errore aucta febre, & obstructionibus, grauiùs laborauit, & exitiosè.

In hac complicatione exitiali, rectè dictum est, esse statim succurrendum clysteribus, & leui medicamento expurgante, tenui, & leuissimo cibo, & prisana, cum saccharo, & melle, ad detersionem crudorum, aut iuribus cum multo petroselino, & ciceribus coctis, cum succo limonis, arantiorum, aut citri, & saccharo, aut mellis tantillo, bis eodem die clysteres reiterandi erant, ante cœnam, & prandium, & meo iudicio expurgatio etiam vt prius erat reiteranda, quia ictericus color, & albicans simul, ob copiam crudorum, vitalem calorem suffocari ostendebant, & securè secari venam non posse sine concoctione crudorum, & recuperato colore viuidiori: nota, quod Apollonius postquam omnia mala creuerunt ob prauam victus rationem, & febres exacerbatæ, venter nihil ingestorum reiecit, vrinæ fuerunt tenues, & paucæ, & inflatio mala, soporosus cum multa siti, & peruigilio aliquando, quæ omnia calorem vitalem cruditatibus præcipuè, & biliosis, & melancholicis excrementis obrui publicabant, obstantia non dubiè sanguinis detractioni, & subfrigida extrema non minus tale auxilium dehortabantur, & si Apollonius facilè euomebat, celebre auxilium erat ad vomitum cogere, & maximè à prandio, sic enim lenta excrementa tenaciter hærentia eradicantur meliùs quàm leui expurgante, mirum est qualiter dum cibi coquuntur in ipso feruore cum succis crudis misceantur, & secum dum vomuntur agglutinata excrementa pellantur, quod fælicius eueniet si rapharcorum cortices syrupo acetoso simplici imbutæ, initio prandij sumantur, & prandium sit prisana colata cum melle. Constat verò non esse dandum vomitorium ante horam à prandio, vt exquisita permixtio excrementorum cum cibis sit facta, in clysteribus ergo reiteratis, & etiam

expur

expurgatione vt docui, vomitibusque perseuerandum erat dunec clarè constaret, eradicatam fuisse totam saburram primæ regionis, & robotatum ventriculum, putandumque in hoc consistere totum curationis momentum. Nec in hac tam certá crudotum copia, terrere debent febres, etsi leues non sint, vt perseuerante cruditate sanguis mittatur, quia sequitur, quod Auicenna timuit, permutatio nimirum ad frigiditatem, & cruditatem pituitosarum, & ventriculus crudis iam debilis, sanguine extracto ita esse minatur, vt deinceps concoquat debilius, & semper nouam materiam ad fouendas febres generet, eratque perniciosum in tanta cruditate vrinas esse tenues, & paucas, vel obstructis tenibus crassorum copia, aut iam ferè patalisim esse attrahentis virtutis, quod symptoma incessanter afflixit, estque in acutis signum pessimum, si aluus nimis laxata, occasio paucitatis vrinæ non sit.

Sic tractandus erat donec (vt dixi) regio prima defæcata perfectissimè sit, & ventriculus firmior idoneis roborantibus, & iam instat febris, & iecoris inflammati, aut distenti præ ingenti obstructione curatio, & Mercurialis venam communem secat, nos basilicam dextram vt iecoris inflammatio modereur, quod focum putredinis erat; & si lien culpabilis erat, sinistra basilica etiam aperietur, si verò læsus non erat, dextra basilica semper aperietur, & postea iecoraria seu saluatella in extrema manu quæ solet plurimum prodesse in dolente, & turgido iecore, & mox hyrudines marisçis firmatæ vtilissimæ erunt, & dum hæc auxilia celebrantur, deobstruentia, & temperantia imperanda sunt, nam siti molestabatur tam propria hepati, & meseteo obstructis, & æstuanti hepari, eritque vtilissima potio lac hordei extractum ex decocto radicum rumicis endiuiæ, radicis fragariæ, & eupatorij. & graminis, & filicis, de quo sex vnciæ dari possunt, cum vncia medullæ tamarindorum, & modico sacchato, deturque bis quolibet dic, aut loco medullæ addes olei vitrioli guttas quatuor aut quinque, quod erit efficacius, & plus deobstroet, semper tamen conueniunt radices fragorum, & rumicis ob insignem proprietatem auxiliandi ictericis, & firmandi deobstruendique iecur, quod etiam fouebis exteriùs decocto florum chamemali, absynthij, squinanti, rosarum rubrarum, & eupatorij cum oleo rosaceo, spicæ, & chamemali cum guttulis aceti rosacei, est etiam mirabile decoctum centinodiæ, radicum pentaphili, florum nenupharis, spicæ vtriusque, & radicum apij, cum guttulis omphacij, quibus moderatè calidia iecur blandè foueatur, & linteo deterso fotu vngetur iecur vnguenti decpilatiui succorum iecoris, duabus partibus, & vna vnguenti santalorum strictè mixtis cum tantillo camphoræ, quæ validè extenuat, & sic resoluit mirificè flatus, ex accidentique refrigerat optimè.

Quod si malum non modetetur, reiterandæ hyrudines sunt. Et si tumor iecoris, & dolor molestent, cucurbita scarificabitur profundè supra tumorem, & reiterabitur (si videatur) noua alia, vt plus sanguinis à loco inflammato educatur, id enim sæpè necessarium est, vt tumor minuatur, & tota mali origo euanescat, quæ sæpè, aut ferè semper in loco inflammato, aut insigniter obstructo residet, & si leuamen suscipiat, reiterabitur applicatio cucurbitæ sine noua scarificatione eodem die, & vlcuscula aperta semper seruabuntur vt virus resudet, & per illa fuligines malignæ transpirent, quod auxilium inexcusabile est, quamuis aluus varia excrementa reiiciat, sunt enim illa colliquatio praua visceris æstuosi, cuius attemperatio nulla maior, & validior quàm eradicatio excrementorum tumorem creantium, & viscus corrumpentium, & in iecore tam prauè disposito vt in Apollonio, relata auxilia necessariissima sunt, nam vt est alimenti communis officina, communicat partibus omnibus vitium sanguini inferrum, & difficiliùs commutabilem reddit, vt reddit sanguinem necessariu magis dissimilem, & supra ipsum iecur tumidum hyrudinum applicatio vtilissima erit, vt fuit expertus Zacutus *text. 2. fol. 417.*

Si excrementa alui consideres, praua sunt omnia, & insignem corruptelam ostendunt, vt pinguis deiectio notificat febrem colliquantem esse, & inde lethalem, vt teneas vsum lactis hordei antea descripti, crebrum debere esse, & clysteres attemperantes, & detergentes imperandi; recurresque ad tractatum nostrum, de colliquantibus febribus, vbi omnia inuenies huic febri debita, & non ignores quod sit possibile ægros delirare continuò, quamuis per consensum delirent, postquam delirare cœperunt, ratio est clara, nam si iecoris inflammatio cœpit trahere cerebrum in consensum, & illa crescat semper, & crescit quando mortalis est, non solùm non deficiet delirium, sed intendetur ad phlegmonis augmentum, quia huius est phlegmon adæquata causa, vt inde teneas, plus esse attendendum curationi partis phlegmonosæ, quam cerebri, nam hoc nunquam sanabitur sine salute partis illud lædentis, quod noto quia delirium ita tenet sæpè Medicos, vt cerebro solum auxillando, partem delirandi radicem incuratam relinquant, est verò facillimum distinguere delirium per consensum ab alio, quia morbus cui caput consentit præcessit sine delirio, & hoc raro superuenit, nisi morbus prius insigniter crescat, & si hic augetur semper, postquam delirare coegit, delirabit incessanter infirmus, tuncque si oculos sollicitè attendas in rubore, phlogosi, aspectu tremulo, aut motu inordinato, & etiam si motus tremuli brachiorum dentur antea non visi, turgetque facies, timebis meritò cerebrum iam inflammari, & cerebro sollicitè occurres, & simul parti quæ cerebrum tam insolenter expugnauit, & cum tam certo periculo, accipiesque ex propriis capitibus auxilia tam necessaria, & communia, & ex Gentile, quod ad sedationem delirij maniaci, aut furiosi, sit remedium validissimum applicatio continua carnis ranarum, à quibus si dormiat summè proficient, & idem auxilium consules, si, etsi delirium furiosum non sit, detur semper cum perpetua vigilia, quia calori, & siccitati, à quibus vigilat æger, mirè opponuntur, & calorem febrilem mirè extingunt, deliriaque sedant.

Si quando deiectiones tam prauæ molestabant, poterat esse vtilis expurgatio, magnum dubium est, omnes enim tam perniciosæ velut venenum apparebant, & à natura insuperabiles, videbanturque efficacissimæ ad corrumpendum omnia, quæ in transitu attingebant, vt demonstrabat variegatio tam pessima, erant enim deiectiones biliosæ, syncera multæ, crudæ, tenues, virulentæ, pingues, nigræ, mordaces, vt suspicari liceret, esse interius imbibitam, & impactam causam aliquam, velut venenum putrefaciens, à qua tot, & tam malignæ corruptiones semper fouerentur, vt censeam trigesimum quartum attigisse ob tam assiduam corruptorum expulsionem, quæ interius stabulantia breuissimè Apollonium occiderent, velut occidissent tot venena accumulata, si exterius data non euomerentur statim. Prodigium certè est, quod æger tam cacochimus antequam tam acutè febricitaret, posset vsque trigesimumquartum durare, & verè phreniticus, vt censuit Hippocrates, & cum iecoris tam magno phlegmone, erat ergo non dubiè cordis robustissimi, & expultricis validæ non permittentis quietem excrementorum malignorum iuxta cor, sine cuius offensa magna ignorant ægri perire, in tali ergo suspicione, si iecur inflammatum non obstaret, & in ægro tam robusto, rationabiliter expurgatio imperatur medicamento seligente, & roborante naturam, vt & causa putrefaciens in aliquo viscere

A firmata euacuetur, & si iecur illam occultabat, euacuanda erat dato medicamento, quod corpus totum non turbet, sed solum iecur mundificet, vt Galenos docuit in cura iecoris inflammati, miscendo cum ptisana epithimum Cnicum, vrticam Mercurialem, & filiculam, vt totum corpus non agitaretur, sed euacuaret solum à iecore impactos, & malignos humores, & hoc remedium conueoieotissimum mihi videtur, quando partem cauam iecoris excrementa possident, vt sæpè insinuaui, tunc eoim sectio venæ inutilis, est, & expurgatio securissima, & vtilis, quia euacuatur leui medicamento quod iecur, ventriculum, & partes vicinas destroit, & est magna occasio corruptionis omnium ciborum iam conuersorum in chilum, imò, & antequam conuertantur, quooiam distemperies, & alia vitia cauæ B partis iecoris fiunt statim communia venis meserei, quod exemplo inflammationis Galenus docuit 13. *method. c.* 14. dicendo, *cauo autem iecinoris phlegmone obsessos protinus etiam venas, quæ in mesentereo sunt, vna phlegmone laborare est necesse, quando ex ea quæ ad portam pertinet omnes sunt ortæ.*

Ex qua doctrina deducendum est præceptum ad praxim mirabile, nimirom aliquando euenit tanta excrementorum corruptio, & difformitas, ob excrementa cauam iecoris partem obsidentia, & radicem venæ portæ, à qua reliquæ meserei deriuantur, vt totum remedium diarrhϾ malignæ in acutis, sit expurgatio excrementorum prauorum illam regionem cauæ partis, & truncum meseraïcorum vasorum occupantium, C & quo plures fuerint praui colores excrementorum, maior, & certior erit suspicio, quod corrumpentis origo in dicta regione habitet, ratio est pulchra, nimirum vsque ad cauam iecoris impurissimam esse regionem, non solom quia est locus destinatus defæcationi ciborum, vt purissimus chilus creetur, vt sit depuratissima, & lympidissima sanguinis materia, sed etiam quia ex vesica fellea, & liene sua excrementa recepit, & hac regione, (vt docent omnes) vasa illius fæculentum, & crassiorem sanguinem continent; secunda verò regio purioris sanguinis domus, tam malignæ, & variegatæ corruptioni ineptissima est, non solum ob hoc, sed quia excrementis fæcalibus careat ad alterandum validissimis, & inde desperatus est casus si tam varia, & ma- D ligna excremeota ex corruptione succorum secundæ regionis emanent, nam præter difformem præternaturalitatem ob dicta, lædunt in transitu, valentissimè iecur offeodunt, & commune omnium partium alimentum inquinant. Hinc docuimus in medela iecoris inflammati non esse sperandam coctionem phlegmonis, vt detur leue medicamentum expurgans, ad extrahenda assidua excrementa ea caua parte emanantia, & fuit doctrioa Galeni methodi c. 14. iis verbis: *nam expelli ex iecinore oportet, quicquid in eo tum amaræ bilis, tum sanguis, quæ ex phlegmone prouenit, est collectum:* id fieri nequit, nisi & vasa, quæ sunt in viscere detergantur, & meatus qui ad ieiunum pertinet, sit apertus, sunt verò securissima medicamenta medulla casiæ fistulæ cum E pulpa tamarindorum, aut serapium regium cum pulpæ tamarindorum decocto, aut infusio rhabarbari cum syrupo ex pluribus infusionibus rosarum Hispanicarum, si infusio fiat io sero lactis cum floribus cordialibus. Quæ medicamenta in omni tempore inflammationis securissima suot, & esse imperanda Massarias expresse consulit, & noster Vega mercuriali vtitur ad eundem finem, vt Galenus docuit, prisanæ miscendo expurgantia nuper relata; asserendo vt certum phlegmonem cauæ partis expurgatiooe curandum esse.

HISTORIA HABITANTIS in Cizico.

In Cizico mulieri quæ gemellas pepererat, & ægrè pepererat, & non satis expurgata erat, primò febris horrida, acuta, capitis, & ceruicis grauitas cum dolore, insomnis à principio, taciturna, & tetrica, & non obsecundans, vrinæ tenues, siticulosa, fastidiosa plerumque, aluus erraticè turbata, & rursum astricta; sexta ad noctem multa delirabat, nihil dormiuit, circa vndecimam insaniuit, & rursum intelligebat, vrinæ nigræ, tenues, & rursum intermittentes, oleosæ, & aluus multis tenuibus turbata. Quatuordecimo conuulsiones multæ, extrema frigida, nihil iam intelligebat, vrinæ suppressæ sunt, mortua est Phrenitis.

CVR gemelli fiant, & quomodo eorum generatio à superfætatione differat, ex Hippocrate disces *lib. 1. de diæta, & lib. de superfætatione*, non eoim hoc discutere huius loci est, sed ad tractatum de semine pertinet. Pertinet verò non ignorare, quod cum parturire nooquam carear periculo, huic partus fœmineus proximus est, & plus si sit gemellarum, nam duplicatur occasio periculi, vt geminatur partus, repugnat verò non esse laboriosissimum partum gemellorum, vt constat ex multis præternaturalitatibus, sine quibus partus, etsi naturalissimus fieri ignorat, hoc infortunium experta mulier huius historiæ, debilissima à partu relicta, & languescente expultrice, lochia diminutè fluxerunt, & febris horrida, & acuta eam inuasit, potueruntque excrementa à partu expurganda horrores suscitare, dum sursum ferebantur caput petentia, & gemino etiam dolore illod cruciantia, graui nimirum, & alio, quoa innuit Hippocrates dicendo, *capitis, & ceruicis grauitas cum dolore*, multum verò in caput confluxit, quando non illud solum, sed ceruicem etiam ooerauit, & oppressit, est verò sursum latorum excrementorum communissimum symptoma, vt signum prauissimum, horrere ægros in acuta febre, rarò enim non termioantur io delirium, vt in aphorismo sæpius allato dicitur, & die sexto hæc enixa experta fuit. Sanguis à partu expurgandus, etsi fæmineo, nunquam est bonus, quia rarò non est melancholicus, & atrabiliarius, & mordax, nam si authore Hippocrate puriorem in sui outritione fœtus absumit, crassior, & terreus expurgandus relinquitur, qui melancholica symptomata creat, peruigilium, tetricum aspectum, & tenacem apprehensionem obiectorum circa quæ delirant, vt hæc apprehendit, vt conueniens omnia proposita recusare, nullis precibus obsecundans, sanguis etiam à partu expurgandus est, qui per oouem menses ex menstrois detentis relinquitur, & si menstrualis vt in plurimum vt prauus damnatur, prauissimus certè erit à quo purior pars secreta iam est, vt fœtus alatur, qoo fit vt non solùm crassus, sed mordax, & acris supersit, quia acrimonià exaltatà cessat taciturnitas, & varia, & multa deliria mouet, vigilare cogit, & in vndecima insaniuit, velut maniaca, crescit verò acrimooia non solum vsto plus saoguine accessionalibus febribus, sed etiam consumptis spiritibus à quibus contemperari deberet vt à somno, vt siot tres causæ mordacitatem acuentes febrilis

febrilis calor, peruigilium, & spirituum insolens resolutio.

Notat Hippoctares, quod à furore rursus intelligebat, quoniam furot sæpè solet esse crisis partialis alicuios partis humoris facientis furorem, à qua liberatum cerebrum resipiscere solet, in ipsa vero commotione delirant ægri vehementiùs, & expulsa, aut separata materiâ illa mentem subitò recuperant, breui verò ad delirium redeunt, vt in aliis crisibus imperfectis frequentissimum est, præserrim quando in parte consentiente, non in primaria crisis celebratur, hinc intelliges aphorismum quintum difficilem 7. *aphor.* dicentem, *à furore difficultas intestinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio, bonum.* Galenus expositor sic reliquit scriptum, *mentis autem alienatio tantum abest, vt sit furoris solutio, quod quispiam magis diceret esse incrementum*, sed si reuera Hippocrates continuum atque vehementem furorem, alienationem mentis nominauit, quendam vidimus à furore mediocri, quo prius detinebatur, fuisse liberatum, vnde ratiocinando perpendimus ex vehementi motu causarum efficientium, furorem, solutionem fuisse consequutam, quemadmodum in morbis acutis, vehementissimi casus solent aliquando bonas crises operari, & quod Galenus nouit, vidimus etiam nos in iuuene, qui ex ingenti insolatione capitis, & cibi renuitate maniam contraxit, delirus in horto propriæ domus se clausit, vt nullis precibus Patris, & amicorum persuasione ad redditum obediret, permansit in horto duobus diebus, ficus multas comedens, à quarum esu vehementissimo, & inuincibili delirio oppressus, sanus repente præter spem omnium euasit, & post duos annos ex insolenti musicæ, & literarum studio, rursus maniacus factus, eum sanauimus assiduo lactis asinini vsu, post multa alia remedia, & efficacissima, vt peruigilium continuum quo resoluebatur, moderaretur.

De vrinarum varietate, & pernicie sæpè dictum est, vt de deiectionibus prauis, sciendum verò est, quod vterus inflammatus (vt esse censuit Galenus) magnas permutationes in lotio, & alui excrementis creat, sed in lotio magis, & inde minus periculosæ sunt significationes prauæ quando vterus æstuat, quàm ex vitio vasorum secundæ regionis oriantur: mulier verò hæc insigne vitium per corpus totum contraxit, & præcipuè in cerebro, sicque erant pessimæ significationis praua illa excrementa, erat enim totum corpus vitiatum, vt ferè semper est enixis à partu febrientibus; quoniam totum corpus menstruo sanguine per menses euacuando oneratur, & expurgatur, defæcatúrque totum per lochia à partu emanantia, pingues verò vrinas in acutis prauas esse omnes fatentur, sunt enim consumptionis signa, & febris vstoriæ, & colliquantis effectus, liquantur verò pinguedines, caro recens, & antiqua, & neruorum roridus succus, qui pinguis non est, sed si liquatur, succus albus, saniosus, tenuis, & glutinosus emanat, Vallesius per pingues vrinas, intellexit, vt apparerent velut sobiugales, ex admixtione crassorum, ob agitationem magnam, oleosas transtulit, non pingues, vt Mercurialis, & huius translatio melior mihi videtur in febre maligna cum tam insigni raptu ad cerebrum cœpto à primo die febris, cui propriissimum est tenues vrinas superuenire, de quibus in aphorismo dicitur, in delirantibus maximè apparere, & in hac ægrotante semper tenues fuerunt etiam in vndecima, à qua superuenientes magnæ conuulsiones, & multæ in quatuordecimo, clarè publicarunt raptum ad supera magnum, & mortalem fuisse, & vrinas sub tenuitate perseuerasse, aut tenuiores extitisse; quod est verosimilius, & ipsa Vallesij expositio dando rationem cur vrinæ prope mortem defecerint, nostram mentem confirmat, dixit enim occasionem fuisse raptum excrementorum in alias partes, qui fecit, vt huic iam morti vicinæ vrinæ supprimerentur, velut si in delirantibus non soleant deficere ob solum delirium, & iam morti proximis certiùs ob expultricis languorem, & sensuum extinctionem, ad quod symptoma contulit etiam vteri inflammatio magna, vt fuit in nostro casu, & indicarunt conuulsiones ingentes diei decimiquarti, symptoma graue in vteri inflammatione, eam esse magnam significans, & à maligna, & atrabiliaria materia creari, cuius contactum vt molestissimum natura refugiens, violenter concutitur, vt tam pessimam materiam expellat, semperque nota, has horrificas febres malignissimas esse, & hæmitritei naturam æmulari, qui non solum ex praua materia creatur, & atrabiliaria ferè semper, sed occasio maior esse solet viscerum incipiens corruptio, vt proprio tractatu docuimus, & communissima, & frequens esse consueuit in partu difficili, & gemellorum præcipuè, quando ex defectu lochiorum vterus inflammatur, est enim causa tam praua, vt tarò vterus non afficiatur contagio putrilaginoso, sicque tam periculosas esse febres enixarum. Quod infortunium meo iudicio indicant fortissimè diarrhϾ enixis superuenientes tam fætidæ, & variegatæ, originantur ferè semper ex insolente corruptela totius sanguinis, in vasis tam magnis vteri conclusi more veneni, vt consueuit vterus corrumpere, quæ inquinat, vt ex hystericis accidentibus omnes cum Galeno fatentur, & quotidie experimur, & erit maligniot corruptela, quando putrilago iam vterum occupat, eruntque desperatæ diarrhϾ ortæ ex hac causa, vt sunt frequentissimè mortales enixis superuenientes, ob lochia suppressa, & vterum inflammantia ob dictas rationes, sunt enim vasa capacissima, vt continentes febres ex illis creentur, vt Galenus docet, inde materia cui contagium communicetur abundat nimis, causa putrefaciens validissima, vterus nempe inflammatus potens ob duo, magnitudine, & prauitate natiua, qua solum ignorat, quæ corrumpit, corrumpere leuiter, & cùm omnibus partibus principalibus per venas, arterias, & neruos sit alligatus, omnia quando inflammatur, grauissimè offendit, & turbat, est enim semivenenum quidquid per illa post partum distribuit.

Quod cum ita sit, rationabiliter morti tam proxima habuit frigida extrema, non ob rationem Vallesij dicentis, calidum naturale ad partem malignè inflammatam raptum, extrema deseruisse, & frigida reddita esse, quando si hæc esset occasio, non expectaret diem vltimum, in quo animam egit, & calidum vitale ex propria morbi grauitate extinctum iam ferè est, & cum in doctrina Galeni, habuit vterus grandem inflammationem, & esset alia in cerebro, vt putat Vallesius, multò ante diem obitus algerent extrema, occasio tanti frigoris partes inflammatæ fuissent, ergo defectus caloris vitalis in morti tam proximis inexcusabilis, & conuulsionum vehementia, & multitudo, clariores causæ penuriæ caloris fuerunt in extremis corporis. Nam defectus obstat distributioni ad extrema, & si concussiui motus calorem, etsi abundantem intro ita retrahunt; vt totus corporis ambitus algeat, tepescet magis, quando calor ferè extinctus iam est, & hæc etiam fuit causa, cur in die vltimo nihil intelligebat; non vt putat Vallesius, aucta nimis phrenitide; diceret melius, mutata in deliquium ob extinctionem caloris, & nouam grandemque obstructionem cerebri, à quibus omnibus sensibus suspensis, non solum delirare non potuit, verum nihil percipere, velut iam semimortua; vt sit mihi probabilissimum, mortuam fuisse epylepticam, cuius affectus symptomata essentialia sunt conuulsiones totius cum sensuum omnium læsione insigni, vt habuit hæc, & sæpe nos vidimus delirantes per febres malignas humore expulso impetuosè in cerebrum in vltima accessione epilepticos fieri, & ita perires probabilius exposuit hanc partem Mercurialis, redu-

cendo (nihil iotelligere ad phrenitidem hecticam, in qua tam obstructum est cerebrum per minima sui, vt nihil intelligat, & lanis tinctis Galenus assimilauit, & per illas explieuit phrenitidem hecticam, 1. *prorrit.* Quod infortunium si homineviuo possiblle iudices, inrelliges phrenitidem fuisse in carum mutatam, aut leuem apoplexiam, ne dicam fortissimam, ignoto enim, si obstructio maior excogitahilis est quàm illa per quam alieno humote tam imbutum est cerebrum, vt penitissima eius rincta sint, vt lanæ tinctorum, quo daro, non solum non erit phrenitica affectio, verum omninò contraria, nam phrenitis sine cognitione non datur, vt non datur sine illa delirium, cerebrum verò tinctum vt lana, paralyticum erit, quia dormiet profundissimo somno, aut negare tenebis somnum cerebro obstructo non dari, & si dari vt debes concedas, si non datur obstructio maior, quàm illa, per quam totum cerebrum, vt lana ringitur, dormiet profundissimè, & nihil percipiet, vt nihil somniat quando naturaliter profundissimè dormit, quia totum cerebrum naturali vapore imbutum irrlgatumque est, tuncque nullum phantasma sensus expergefacit, quod est adæquatè dormire, nihil somniando, quia teste Philosopho; insomnium, est visum, quod in somno apparet.

Si teneas relata, alia duo non leuia, etsi noua edisces, sit primum, intelligentia loci difficilis Galeni 6. *epid. sect. 6. text.* 80. vbi exponendo hanc sententiam Hippocratia, pto quibus, qui morbl dicit lethargum sanari à phrenitide, & per consequens esse pessimam permutationem phrenitidis in lethargum, expositio vera difficilis, nam phrenitidem esse affectionem grauiorem lethargo, extra dubium est, & indi implicat esse bonam permutationem lethargi in phrenitidem, & malam phrenitidis in lethargum, hoc vltimum intelligo de lethargo orto per incrementum phrenitidis, quod est via ad phrenitidem hecticam, quo testimonio probaui, lethargum à bile causari posse, crescente itaque fluxione biliosa, quæ prius causauit phrenitidem, obstruitur ita cerebrum, vt incipiat dormire profundè, & vt dormit, cessat phrenitis, quia cessat delirium illius constitutiuum, & si magis crescat obstructio, dormiet profundius, delirabit nihil, & tandem apoplexia peribit vt antea dicebam, quod verò phrenitis saner lethargum, & sic homo liberetur à morte, temeratiè diceretur, si vera phrenitis post lethargum succederet, cùm Galeno authore mortale sit omne genus phrenitidis, ergo delirare lethargicos bonum signum esse potest, quia delirium vigilia est, & melius est delirare, quam ita profundè dormire in lethargo, vt somni profunditas, sensationes internas ita impediat, vt ob illam delirare nequeant; hoc enim apoplexiæ finitimum est, & mortale.

Secundum est, quod in phrenitide iam ad hecticam tendente, perniciosa sit oxyrrodini, & aliorum, repellentium applicatio, quia (vt docui) præ nimia obstructione, iam incipiunt dormire, & causa obstruens, astringentibus, & frigidis impingitur magis, & illa, & frigore, & virtute astringente, totaliter claudetor transpiratio cerebri, & animam aget phrenlticus, ergo resolutoriis, & roborantibus cerebrum medela tentanda est, omne quod somnum conciliet tollendo, si phrenitis illa incipit esse via ad lethargum, per exemplum sume camphoræ ℈.j. castorei drachmam voam, moschi g xiv. decocti serpilli, & tymbræ, & florum chamemali ana ℥.xx.m. & calidum capiti deraso applicabitur per omnes suturas capitis, nunquam infrigidari permittendo, quod fiet, si supra lintea illo decocto madida, alia sicca, & calida, assiduè applicentur moderato calore: aut ex alto cadente decocto, vt intimius penetret, caput prius irrigabitur, mox verò linteum madidum superpositum, vt dictum est, relinqoetur, idemque præceptum tenebis, si phrenitis ex irrigatione potius quàm ex tumore præter naturam crecetur; in ea enim strictum tempus est, in quo astringentia, & repellentia conueniunt, latum verò in quo non, sed resoluentia, & roborantia cum leuissimis repellentibus.

Est aliud notandum circa phrenitidem hecticam, Mercurialis, illam fuisse, dici, impossibile, *nam hæc* mulier die vndecima ad mentem rediit, quatuordecima defuncta fuit cum ingentibus conuulsionibus, quæ planè arguunt impetuosum raptum in cerebrum in die iudicatorio tam valido, & factum fuisse abscessum per erroneum, & mortalem decubitum in cerebro, quo vt io epilepsia stimulatum conuulsoriè quatiebatur, & conuellebatur; aut si hoc non eredes, conuulsiones illas ortas fuisse ex maligno irritamento excrementorum sursum ascendentium, & neruos, partesque sentientes lancioantium, & non ex siccitate cerebri, vt Mercurialis censuit, quæ conuulsiones causare implicat, sed solum pulsum indurat, neruosumque reddit, motus verò conuulsiui semper oriuntur à materia mordente, quam concussionibus repellere natura procurat, nec hectica phrenitis subitò fit, sed sensim irrigato cerebro per minima sui, vt penitissimè totum tingatur, paulatim phrenitide in lethargum mutata, nam fluxio conferta, & subita non irrigat, sed aut tumorem causat, aut obstruit ventriculos, & substantiam cerebri, sed nunquam æqualiter, vt in apoplexia, & epilepsia contingit, & hoc in die decima quarta euenit mortali humorum decubitu, & non irrigatio per minima cerebri totius, quæ vt docui, stuporem, & insensibilitatem, non irritationem conuulsoriam causat, hinc ad præsagium edisces, posse esse in phreniticis perniciosissimum moderati deliria, si irrigatione crescente moderari possunt, vt possunt, tendente ad lethargum phrenitide incremento sui, aut propriùs suæ causæ incremento, sensus per obstructionem maiorem tollendo, in quem sensum in prorriticis dicitur, *blanda desipientia valde phrenitica*, velut si diceret, crescente causa phrenitidis, mitigantur disipientiæ, & delitia, per insensilitatem à nimia obstructione ortam, & ad dormiendum inclinantem, vt docui.

Curatio mulieris in Cizico.

PErspicuæ satis sunt indicationes huius febris ortæ ex difficili partu, & diminuta lochiorum purgatione, quæ principalissimæ sunt redditus nempe purgationis, aut illius incrementum, & præcautio phrenitidis machinatæ à primo morbi insultu, vt declarabant dolores & grauitas cerebri, & colli, quæ non solum ostendebant vteri plenitudinem, sed raptum etiā sanguinis in eas partes: maximas, & plures esse venas vteri ex anatome constat, & inde quando sanguis in illis putrescit, continentes febres fieri Galenus docet 6. *epid. sect.* 1. *text.* 1. Quod cerebrum vteri potestati sit subiectissimum, experimento assiduo docemur, non solum, ob magnitudinem, & copiam venarum, sed etiam ob communionem alteriis, eodem loco Galenos refert, dando causam ob quam synciput dolore soleat per consensum cum vtero, *alteriæ* inquit, *ex colli appellata fornace vtrimque ad synciput rectà ascendentes apparent*, hæc compassio sine transmissione excrementorum non fit, & multa euaporatione ex feruente sanguine in vasis tam capacibus, & oppletis, præsertim in vltimis mensibus, erat ergo necessaria largior ex cruribus euacuatio, vt obstaret medicua inflammationis incremēto, aut quod crearetur, & præcaueret phrenitidem tam proximam, vt publicabant dolores capitis, & colli cum grauitate; eodem ergo die, bis, & ter secanda erat vena, si vires tolerarent tantam inanitionem, in hac enim sola primis diebus copiosè facta spes sanationis collocari poterat, nam pars mittens

validis

validissima est & materia expellenda abundaus satis est verò tam necessaria euacuatio conferra, vt obstemus eteationi phlegmonis, timendæ ex attractione totius ad vterum, ob quod authores consulunt, incipienris vteri phlegmonas, curandas esse secta prius basilica ne plenitudo totius (si secarentur crura) traheretur à vterum,& incremento tumoris occasio daretur, quod in casu historiæ verum non potest esse, sed crura aperienda sunt, vt retrahatur ab origine fluxionis, quod cum tanto periculo ad cerebrum mittitur,est enim vterus plenus barathrum, ex quo exauritur, quod cerebrum, & ipsum verò inflammat,& datur materia continentibus febribus, in quo casu ne delirare seducat te, vt ex brachiis educatur sanguis delirio occurrens, nisi certissimus sis,verum apostema factum iam esse, & durus pulsus appareat, ob cerebri tumorem, quoniam si vterus inanitus bene prius non sit, & venas superiores appellas,appetitus vteri,& totius corporis mittendi ad cerebrum intenditur,& impetuosè expulso sanguine ad supera, conuulsiones, & deliria aucta breuissimè occidunt,& in casu historiæ, est alia occasio fallaciæ, nam si vterus inflammatus erat, vt Galenus putat, aucta inflammatione illius,crescent deliria,indurabitur pulsus, &putabis cerebrum euacuatione indigere,cùm illa verus, egeat cuius phlegmon increscens traxit plus cerebrum in consensum, & totius læsionis maioris origo, vteri affectus est cui si non occurras,vt debes, & breuiter, breuissimè feretro æger traderur.

Est ergo breuis occursus secare venas in cruribus, bis,& ter eodem die si vires sustineant, nec ad reiterationem remedij,declinationem febris speres,vt in continentibus non speratur, nec ad eductionem veneni remissio accidentium speranda est, sed vt crescunt, auxilliari decet, cum sit tam incerta remissio, & morbi tam grauis insultus à primo die, non celat exitium ad quod tendit directè, si primo insultu horrida febris datur,acuta,cum peruigilio,colli, & capitis grauitate, & dolore, taciturnitate, & non obsecundans. Deinde hyrudines matiscis affixæ vtilissimæ erunt ad deriuationem melancholici, & fæculenti sanguinis, quæ in casu historiæ locum semper habent, & reiterandæ sunt, estque salubre remedium, & efficax scarificare cucurbitas in loco pudendis immediato, si scarificentur profundè,& vlcera manare procures, & appositis vtero auxiliis lochia prouocantibus, quæ phlegmonem non irritent, sed dolores demulceant, & emolliant, relaxentque oscula, per quæ vterus venenum exterius repellat,& vitus expiret malignum, eredes nunquam quantum hoc conferat, etsi paucum sit quod expellitur, quia vt maligna, & venefica, etsi sint pauca in mole, sunt magna in virtute, & potestate lædendi, sic moderata eorum euacuatio lege contrariorum est vtilissima, quia in pauca mole tollitur læsurum multùm, semperque per inferna bene odorantibus recreabis vuluam, vt cicutata, eius irritatio, & furiositas minor sit, sicque minus pellat ad supera, quia benè odorantibus se expandit, & velut effeminatur, vt quæ possunt decidant sponte, tuncque grauèolentibus cubiculum suffias, aut vt odorentur permittes ob effectus oppositos.

Vt in aphorismo dixit Hippocrates, quod *si ante morbum aliqua pars doluerit, ibi morbus firmatur*, sic tene, quod si in morbi exordio aliqua pars incipiat per consensum sensibiliter pati, firmabitur in illa,vt fiat consentiendo morbus secundus per se, & sæpè certiùs quam primarius occidens, vt huic euenit, quæ laborans inflammatione vteri, sic cerebrum læsit, vt in opinione Expositorum cerebri inflammatio illam interfecit, & non phlegmon vuluæ, inde parti statim læsæ consentienti, occurrendum est si sit princeps, ne morbus secundarius ob partis nobilitatem certiùs

A occidat primario, erat ergo occurrendum statim ne firmaretur phrenitis, cuius præcautio (vt monui) in redditu copioso lochiorum, & euacuatione abundante,per talos præcipuè consistere videbatur, mox verò cerebrum erat firmandum, ne facilè recipiat quod mittitur,& collum etiam, vt capite de castoreo Galenus docuit, sic enim clauditur via, per quam partes infernæ cerebrum expugnant, peruigilium vt melancholicis perniciosum est, sic somni conciliatio summè vtilis erit, vt ex omnibus delirantibus, & omni ingenio procuranda, timent omnes narcoticorum vsum in enixis, ob excessiuum frigus eorum, quo putant somnum conciliare, estque nocentissimum lochiorum purgationi,eam enim cohibet, & totum sanguinem immobilem reddit, & euidenter falluntur,
B vt fuit in hoc decepta antiquitas tota, ignorans vim narcoticam influxum vitalem,& animalem impedientem indicibili modo,ridiculum enim est putare, quod vnicum granum laudani opiati somnum causet frigefaciendo, deberet enim frigiditas sentiri intensissima statim quod sumeretur, & in opinione Galeni certius multo,si verè docuit frigida venena esse acta talia, & non potentia, vt in eius doctrina, si opium in magna quantitate manui applicaretur, deberet statim emori stupida, quia totum frigus quo operatur, & somniferum est,actu habet, vt nix,& glacies, quod est contra euidentiam sensus, & contra eandem, quod infrigidet manui applicatum, *est vero stultum* (dicebat
C Hippocrates) *contra id quod sensu percipitur opinari*, & libro de decenti ornatu, *opinio enim maximè in medicina in crimen vertitur eam adhibentibus, iis verò qui ea in se vsi sunt, perniciem affert*, *sensus* verò ostendit, quod opium, & hyosciamus non refrigerent, & quod vnicum granum laudani opiati somnum sine sensu frigoris conciliet,aqua verò frigidissima,& in magna quantitate bibita, refrigerat validè, & dormire non facit, in morbis in quibus opium sensus omnes suspendit, estque opij legitimi probatio, quod lucernæ applicatum ardeat, & hyosciamus euidenter delirare cogit, sensusque strenuè perturbat, & post somnum præternaturalem causat, & mortem, coriandrum calidum est, aluum sistit, ructum acidum sedat, & somnum
D conciliat, vt scripsit Hippocrates lib. 2. de diæta, aliaque sunt innumera calida, & sicca, & somnifera, vt oleosyrax,absinthium viride, & anethum, aqua vitæ, & vinum, in quibus vis illa narcotica inuenta dormire cogit, & non frigus,cum nos manifestè calefaciant, ergo concedi debent narcotica enixis, si peruigilium, & delirium vires omnes effeminent, constatque omnium consensu, crocum somniferum esse, & ciere non segniter menstrua, secundinasque pellere, allium narcoticum est,& menstrua validè mouet, estque tam igneum, vt sit illud solum idoneum vesicatorium, senes si vigilent, & frigidis somnum conciliare tentes, oleum, & operam perdes, & non sine eorum læsione, & calidis saniores, & dormientes reddes,
E vnde doctissimus Crato *ex duobus scrupulis specierum diambra, & drachma dimidia diamusci dulcis, & granis tribus ambræ grisiæ, & scrupulo succini albi cum syrupo corticum citri, pilulas parat*, & tribus solum deuoratis somnum conciliat in senibus, nec te terreat, quod somnus omnes euacuationes cohibeat excepto sudore,nam de menstrua purgatione & à partu, verum non est, quoniam sine sensu molestiæ sensibilis celebratur,& experimento docemur,menstrua sine sensu præcedente vigilando manare, & incipere sæpè dormiendo, vndè probabilius est, fluxura lochia abundantius per somnum, quia in illo intro retrahitur sanguis, vt in vigilia extra mouetur, dicente Hippocrate, *manifestè qui vigilat, est exterius calidior, interius frigidior, dormiens è contra*, & alibi, *sanguis in somno intro magis fugit*,

fugit, sunt itaque expulsiones quædam sine sensu molestiæ celebratæ; nemo enim expulsionem chili per mesereum agnouit, nec sanguinis à iecore post totam confectionem, nec excrementorum communium tertiæ regionis, & expulsiones tales internæ, augeri solent dormiendo, quia plus onerantur interna, & calor vitalis interius plus abundat, quia exteriùs infrigidatur qui dormit, vt sit in hoc somnus, velut quædam hyems partialis, omnia viscera roborans, ob copiam vitalis caloris, & inde omnia eorum opera perfectius aguntur, vt 1. *aphorism. text.* 15. Galenus docet.

Est mihi vsitatum ius pullæ cum petroselino, & ciceribus coctæ, & condrilæ radicibus, in prandio, & cœna concedere, cum puluere casiæ ligneæ, & croco, quando sumitur iniecto, vt menstrua, & luchia abundè emanent, & copiam illius impero, vt sanguis melancholicus dilutus satis, fluxilior reddatur, nec ignores esse concedendum potum largiorem ob eandem causam, nam in febre vstiua sanguis melancholicus crassissimus redditur, quia terreus, & ad fluendum ineptissimus redditur, velut exsiccatum lutum, in qua indicatione omnes ferè cæcutiunt, potum largiorem negantes, aquam verò parabis decoctam ex adianto viridi, casia, & condrilæ radicibus decoctam, efficacior erit si radices acetosæ addantur, quas mouere menstrua Dioscorides docet: suntque contra febres ardentes, & malignas antipharmacum, vt contra morbum regium, & quia enixæ solent implacabili siti torqueri, decoctum parabis ex dicta radice, adianto viridi, radice condrilæ, semine pastinacæ, & radicibus cardui mariæ, seu lactei, & calendulæ floribus, & aromaticabitur selectissima casia lignea, ex quo iulebus parabis ad solandam sitim, menstrua mouenda, & moderandum ardorem, cum syrupo adianti, condrilæ, & borraginis suauior fit potio, si sula serapia prius sumantur, & mox decoctum, quod moderatè frigidum concedes, frigidius enim primo occursu lædere solet, lochia detinendo cum summo periculo, inter alimenta concedit Mercurialis ouorum vitellos, præsertim vltimis diebus morbi, quos vulgus in enixis dehortatur, & ipsæ enixæ, quoniam experimentum docuit si tremuli sumantur, hystericis accidentibus statim torqueri, cuius effectus nullam rationem inuenio probabilem.

Clysteres in enixis non sunt multi vsus, verùm in casu historiæ inexcusabiles sunt ex iure carnis parati, cum oleo violaceo, amyg. dulcium, sacchato, & melle, & diacatholicone, coquentur verò in iure folia mercurialium, artemisiæ, & chamemali flores, eis enim laxatur vterus, & tumore mollitur, & concoquitur, dolorque demulcetur, & mitigatur incendium, vtiles etiam erunt, si folia tenera maluarum, & violariæ in iure coquantur, si inflammatio propriissima sit, cum dolore, pulsu duro, & incendio, nam vt (alibi docui) magnum remedium est, si possibile sit, huiusmodi inflammationes breuissimè suppurare, rupta enim suppuratione, cloaca noua creatur, per quam virus collectum spiret, & tota colluuies lochiorum per corpus errantium reuocetur ad vuluam, quam mutationem, & fotu emolliente, & vnctione concoctoria post fotum procurabis, vt magnum auxilium ad præcautionem tam certi periculi si suppuratio non detur, quæ in vulua inflammata breuiùs contrahitur quàm resolutio, ob loci proprietatem, & magnitudinem tumoris, estque error turpissimus magnæ inflammationis resolutionem tentare, præsertim in membro natiua propensione ad suppurandum inclinato, est enim humidum, & calidum, carnosum satis, & ad putorem, corruptionemque alienorum validissimum, non ad resolutionem eorum, vt experimento constat, si supprimantur menstrua, aut semen turgeat, cui infortunio non parum auxiliatur situs vicinus intestinis, & vesicæ, in quibus excrementa ad putorem introducendum, & corrumpendum vicina, semper stabulantur.

Hactenus dicta redditum lochiorum, & præcautionem phrenitidis magis respiciunt, verùm si quod cerebrum inuasit vrgeat, occurrendum est periculo illius, vt in vera phrenitide, & dum secantur venæ supernæ, cucurbitis fæmoribus, & cruribus applicitis, aut ligaturis molestantibus, retractio lochiorum ad supera impedietur, etsi mihi minus probentur ligaturæ, quia dolore sine quo non trahunt, retrahitur purgatio ob tristitiam versus cor, & ad viscera, si verò dolorosæ non sint; neque sunt vtiles, nec carent certo detrimento pellendu ad vuluam fæmorum, & crurum sanguinem per compressionem vasorum, & dum vrget phrenetica passio, nulla vena securiùs, & vtiliùs secatur, vt in naribus, quia vt cerebro affecto propinquior euacuat plus ex illo, sic minus inclinat raptum sanguinis ad supera, & minus per consequens purgationem vteri remoratur.

Epithemata cordi applicanda sunt, quæ tamen benè odorantia non sint, vidimus enim perire aliquas ex optimis odoribus subito exanimatas, quod Phrygius non notauit, & sine ratione præbet enixis aquam acetosæ, cum acido citri, est enim periculosissima potio, quia occasio hystericæ passionis, & ex acidis, periculosior omnibus est acor citri, quia est actiuissimus, & summè penetrans, estque exitiosum accidens in enixis, quia sursum lochia impetuosè pelluntur, aliud notat cum summa exaggeratione, nimirum quod mel, & dulcia nunquam per clysteres iniiciantur, quia sæpè expertus fuit periclitasse, quibus ænemata cum melle, aut dulcibus imperata fuerunt, præcipueque enixis esse exitiosa, est verò periculi occasio, quod à dulcibus tormina excitentur, est animaduersio contra communem medicorum praxim, & experimentum, nam etsi mel crudum flatuosum sit, non ita vt tormina mortalia causet, & potest impediri flatulentia si coctum iniiciatur, & despumatum, saccharum verò flatuosum non est ita vt propter flatus sensibiliter lædat, nec Galenus mellis flatulentiam, & calorem in clysteribus timuit, quando in iecoris inflammatione clysteres ex melle, oleo, & aqua consulit.

HISTORIA VXORIS dealcis.

In Thaso Dealcis vxorem, quæ decumbebat in Leïo febris horrida corripuit ex mœrore, à principio autem contegebatur, & vsque ad finem semper tacita, palpabat, vellebat, scalpebat, pillos legebat, plorabat, & rursus ridebat, non dormiebat, ab aluo irritatio, nihil exibat, exiguum admonita bibebat, vrinæ tenues, paucæ, febres ad manum tenues, extremorum frigus; nono multum delirauit, & rursum quieuit tacita. Quartodecimo spiritus magnus, rarus per tempus, & rursum breui spira, decimoseptimo ab aluo turbulenta irritatio, deinde ipsi potus prodibant, nihil consistebat, omninò nihil sentiebat, cutis aridæ circumtensio, vigesimo sermones multi, & rur-

sus

sus quiescabat muta, breui spira, vigesimo primo mortua est.

OCCASIO febricitandi fuit mœror, qui cum soleat febris diariæ esse origo, fuit in vxore Dealeis febris malignæ, & lethalis, tantus esse potest consensus cum causa externa, ob prauum corporis excrementorum apparatum: sæpè docui ex doctrina Galeni, quam ex Platone desumpsit, serum melancholicum certam prauitatem inducere, & quando putredine inficitur, malignius fieri, & velut erodens necesse est, quia prauitati natiuæ additur noua ex putredine, prauitas verò oritur, quia Galeno authore, melancholicus succus à calore maiori moderato creatur, qui in terrea sanguinis fæce impressus, vstionem quandam patitur, & serum illius acre, & malignum redditur, & vt docuit Montanus, reliquias igneas, & velut fermentantes semper publicat, vt in atra bile ex eo per maiorem vstionem genita clarè experimur, quæ terram tam densam, & grauem fermentando, ita attenuat, & rarefacit, vt velut massa fermentata, leuior, tenuior, & rarior reddatur, & vt reor, hoc sero fermentante est causa deliriorum sine febre, & multitudinis insomniorum dum melancholici dormiunt, vt docuit Philosophus, nam vt fermentario sine motu locali fieri nequit, & delirandi, & insomniorum nulla maior occasio quàm agitatio, & motio spirituum, & vaporum, sic melancholia efficacissimè mouet phantasiam, & delirare cogit, si separetur à reliquis succis, aut in eis supernatet, hoc serum putredine factum malignius, per sentientes partes seminarum horrores causat, & est signum permutationis in atram bilem, contulit verò multum ad horrendum nimis, densitas cutis transpirationem impediens, contracta quidem à mærore, & copia succi melancolici, tristitia exsiccat ossa, & melancholia siccat bifariam siccitate nimirum, & astringente vi, quæ præternaturalitas, magna non dubiè fuit cuius magnitudine obligatus Hippocrates dixit, *cutis viride circumtensio.*

Hæc densitas cutis in febribus putridis perniciosa est, corpus prauis exhalationibus, & succis putridis replendo, impedita occulta transpiratione, ob quam lib. de alimento, dixit Hippocrates, corpora densa esse robustiora, verùm per morbos periclitari magis quàm rara, ob transpirationis defectum: varia nimis fuerunt huius historiæ deliria, vt dantur quando (vt docui) varius est, & inquietus spiritus vterque, simulque cum vaporibus assiduè, & incessanter agitantur, in qua commotione variæ obiectorum species proponuntur sensui interno, circa quæ tumultuosè delirat, hoc verò contingit, quia in spiritibus species obiectorum conseruantur, vt in memoria, excitatur verò sensus ad perceptionem obiectorum, quorum species de nouo producuntur, sicque tumultuosa deliria, & difformia mouentur, quod si impotentes sint similes species productæ, & sensum non moueant, mouetur per productionem illam de nouo, quia eiusdem obiecti multiplicantur species, à quibus potentia plus fæcundata excitatur ad opus, est enim receptissima Philosophorum opinio, quod multæ species solo numero differentes dari possint in eodem subiecto.

Mirabile fuit, quod in ægrotante ex mærore, qui sine dubio fuit magnus quando traditur vt causa morbi tam desperari, & per totum illum melancholica symptomata oppresserunt, inuenta fuerit occasio ridendi, quæ complicatio Expositores malè torsit, & variis opinionibus distracti fuerunt, Mercurialis paradoxus fuit, & sui placiti nullam probabilitatem tradidit, Phrygius absurdam causam reddit, dicendo, *ita hic humor citius, aut tardius in atram bilem, & melancholiam de-*

A *generare solet, & cum pars materiæ fermentat, & vratur, alia verò iam vsta sit, illa risum, audaciam, hæc autem pauorem, lachrimas facit*, & alia id genus, solutio quidem absurda, non numerans materiam vrendam, nullam enim assignat, est etiam falsum, quod vstio cuiusuis humoris sit, inclinet prius ad risum quando incipit vstio, & aucta vstione timorem; & lachrimas causet, nam nulla vstio ad ridendum inclinat, sed ad furorem semper, & iram, & vt vstio intenditur, datur occasio maior furoris, risus itaque non excitatur à putredine, aut vstione succorum, sed ex copia sanguinis optimi antequam putrescat, aut vratur, quia grata semper repræsentat, quæ velut noua delirans concipiens, ridet, & lætatur, Vallesius causam nullam reddidit, sed solum dixit, ex ploratu verò, rursum ridere, maior insania erat, præcipuè laborantem ex mœrore, & nunc cum multis verbis, nunc
B tacitam esse, diceret melius, duplici insania laborare, & contraria, non maiori, quando deterius esset non dubiè semper plorare, nam si ridere delirè, arguit sanguinis optimi præsentiam in cerebro, ob quam *deliria cum risu securiora*: in aphorismo putauit Hippocrates, minus periculosum erit flere modo, & postea ridere, quàm perpetuo plorare, quia est sanguis non dubiè antipharmacum, & remedium melancholiæ, quia calidus, & humidus, & spirituum idonea materia, & non sine ratione putes, vsque ad vigesimum primum durare potuisse, sub morbo tam graui, ob sanguinis miscellam melancholiæ correctiuam, censeoque hanc infimam fuisse sanguineam, & mœrore causa ægrotandi sanguinem vstum fuisse, & factum melancholicum, & prauum, in-
C superabilisque fuit naturæ, vt est ferè semper succus in confinio atræ bilis, potuit verò permanere aliquid sanguinis sine corruptela, & ad risum inclinare, obiecta grata præsentando, quando minus à succo melancholico cerebrum lædebatur, quæ pugna per morbos acutos communissima est, vt in vera phrenitide interdum mens redit, & in superfluo peruigilio, sæpè somnus, etsi breuis conciliatur, & à turbulento delirio silentium sequitur, vt sunt alia innumera in morbis aduersissima, ob causas oppositas, quarum vna superatur ab alia, & obscurato symptomate priori oppositum succedere. Quod etiam in respiratione inuenitur in historia præsenti, modo enim erat respiratio magna, & rara, modo *breui spira*, modo *loquebatur multum*, modo *erat*
D *taciturna*, & hoc vsque ad finem. Constat verò ex alibi dictis, quod datur magna, & rara respiratio quando delirium vrget, & constat facultas, vsus verò auctus extremè non est, *breui spira* verò fiebat, hoc est, parua, & rara erat respiratio, quando præ malignitate, exoluto vitali calore, facultas motiua ita languebat, vt per magnum spatium non posset thoracem mouere, neque celeriter, & vbi calor vitalis extinctus nimis est, estque etiam putredinalis sepultus & cor infrigidatum, paruam, & raram respirationem requirit, & tardam per consequens, estque exitialis casus, vt fuit in Hermocrate desperatus, febrem deficere ob extinctionem vitalis caloris, & natura ad mortem properante, vt Galenus
E docuit *tex*. 8. illius historiæ; timenda verò est talis extinctio, quando febres admodum tenues apparent, extremorum frigefactio inuenitur, casus propriissimus, quando materia crassa est, & terrea propter vstionem ex mœstitia ortam, intus detinente sanguinem, & velut suffocante tempore multo, vnde inflammabilis multum non est ob terream naturam, neque ex eius vstione, aut putredine fuligo multa eleuatur, quæ per totum distributa grandem febrem ostentare queat, sed potius tota materia crassa interius fixa, & irresolubilis permanens totum obstruit interius, febresque sepultas vocatas creat cum externorum tepore, & extremorum frigiditate, ad quem effectum conducit plurimum tam insolens mæstitia, reuocando continenter calorem interius, & sanguinem totum, vt teneas à tam vehementi

menti passione, idem pati corpus quod interno visceruum incendio, non quantum ad æstuationem internam, sed ad reuocandum calorem interius, vt externa tepescant, & internè suffocato calore periclitetur, & fiat æger *breui spiru*, quando suffocatio magna est, & velut iam extinctus calor vitalis, natura ad mortem properante, durat verò hoc symptoma, donec reaccensa materia extenuatur; & calor reuiuiscit nouam flammam concipiens; & respiratio parua, tarda, & rara mutatur in ratam, & magnam, delirantibus debitam, etsi calor reaccensus crebram expostulet.

Ex dictis inuenies causam turbulentæ irritationis ab aluo, tristitia enim semper alnum sollicitat, quatenus semper ventrem inferiorem retractione succorum grauat, & ipsa retractione, seipsam astringit, & densat, transitum succis retractis impediens, & cùm supponantur acres vstione, aut putredine, irritant expultricem, quæ naturam siccam, & astrictam præ tristitia inueniens, plus multo quàm expellat, commouet, præsertim quando crassa materia molestat, sicque datur turbulenta irritatio ventris inferni, & solent infirmi cum molesto murmure pauca, sed dolorosè reiicere, & interdum cum gemitu torturam natura publicante, si non penitus ob delirium intensum, molestiam non sentiant, aut non tam molestè vt gemitu torturam exprimant, nam sine molestia aliqua (etsi sint phrenetici) expellere repugnat; tuncque inuerecundi quia deliri cum crepitu excrementa deponunt, vt hic habeat locum, quod de flatus excretione in prognostico Hippocrates dixit, *melius esse flatum exire cum crepitu, quam cum illo recondi*, verum cum crepitu erumpens, aut dolorem significare, aut delirium, nisi libenter homo ita flatum demittat.

De potu dicit Hippocrates, *quod prodibat*, hoc est liberè descendebat, signum quidem prauissimum, de quo modo descendendi mentionem fecit 7. *epid. text.6.* in historia filij Cydis, dicendo, *& cum biberet, descendentis in ventrem, & pectus sonitus, qualis & chartadi.* Quod signum inter pessima Vallesius collocauit. *Causatur enim moriente iam retinente facultate, & potus pondere proprio, & natiua fluxibilitate fertur, velut inde mortuum iam corpus, atque ob id sonitum faciat. Accedit etiam alia causa sonitus, quod moribunda corpora flatum iam admittunt intra naturales cauitates, qui ingressu humoris qui non fugitur paulatim à naturalibus instrumentis, sed propria natura incidit, verberatus edit sonitum.* Hæc Vallesius; videtur verò difficilis opinio, nam experimentum docet, quod quando hoc symptoma datur, cadat potus celerrimè, & velut præcipitatus, deberet verò contrarium contingere si emortuæ iam essent naturales facultates, nam authore Galeno *lib.5. de locis affectis cap....* quando debilis est facultas deglutiens, tardissimus est transitus ciborum, & potus, lentèque mouetur, constat verò in iam moribundis, extinctas ferè esse, & debilissimas facultates naturales, & tardissimè debere moueri per gulam, quod deglutitur, & iuxta doctrinam Vallesij, deberet cum summa difficultate deglutiri quælibet res, & tardissimè moueri, cuius contrarium experimur in relato symptomate, & secunda causa improbabilis videtur, quia vt debilitas facultatum tardiorem motum causat, sic flatus viam occludens, detinebit quod mouetur magis quam aër, cum sit flatus aëre crassior, & inde resistit magis descensui ciborum, aut potus: vrget Vallesij placitum, quod symptoma illud esset communissimum omnibus moribundis, quia omnes patiuntur eam debilitatem communem, ob defectum vitalis caloris, qui est necessarius simpliciter, vt omnes actiones perfectè celebrentur, & flatuum generatio necessaria sub ea debilitate, videtur, si semel concedatur debilitas causa efficiens adæquata flatuum.

Nos verò putamus sonum illum causari quando præ siccitate gula contrahi nequit, & aër in illa inclusus tenuissimus, & vt sic dicam, rarior spirituosiorque redditus est, & inde non in omnibus moribundis inueniri debere, quia non in omnibus illa requisita inueniuntur, siccitas enim gulæ contractionem fibrarum tollit, quibus & pelli infernè, & trahi ab infernis solet, pellitur transuersis, & trahitur rectis, hæ verò dum operantur naturali contractione, viam potius coarctant, angustioremque reddunt, sicque plus detinetur, & si trahatur, & pellatur, quia plus obstat præcipitio angustia itineris, quàm iuuet contractio illa quatenus mouet, vt liberius descendat, aër verò inclusus, vt purior est, est necessario rarior, & sic minus obstat descensui potionis, quia facilius à pondere potus diuiditur, & sic velocius descendit, vt descendit verò, velocius etiam aër interceptus impellitur, & latera gulæ impetu maiori percutiens, sonus maior, & clarior causatur, & non solum ob dicta, sed quia aër violentiùs impulsus, tangit, aut percutit duriorem superficiem gulæ, quia siccior em conditio magna, vt sonus intensior, & plus resonans causetur, vt propriè dicas gulam præ siccitate tensam, & leuigatam velut tympanum redditam fuisse, sicque potus præcipitatus descendens, & aërem puriorem impetuosè diuidens, occasio illius celeris sonitus, & clarissimi est, accedit etiam gula siccata, vt in se condensatur, & seipsam coarctat, redditur cauitas publica maior, & plus aëris capiens, quam dum humidior, & corpulentior erat, sicque velocius potus descendens, & aërem puriorem in cauitate maiore conclusum, vehementius impellens, præcipitium potus per sonum percipitur, necesse verò velocius descendit, vbi iter capacius, & liberius est, & aër incarceratus minus resistens descensui, quia rarior, tenuior, & purior, vt est semper in sicciori, quam in humido loco, siccitatem verò huius mulieris insignem fuisse, narrauit Hippocrates dicendo, *cutis arida circumtensa*.

Verum esse quod diximus constat ex formatione naturali, & positione gulæ, nullum enim corpus intra se continet, sed latera cauitatis immediatè se tangunt, vt ipsa positio doceat, non permittere vt, quod deglutitur se præcipitet, sed indigere vt impetu delationis gula aperiatur, & permittat descendere, quod deuoratur, quando verò per morbos siccatur, densatur in sese, vt nuper dicebam, sicque immediatus contactus laterum impeditur, & quod deuoratur, mouetur velocius, quia medium aëre plenum est, & impellitur modo iam dicto, & sonus ille causatur, & inde, etsi innumeri moriantur, rarissimum est hoc symptoma, quia rarissimum est gulam siccari tam validè, vt densata nequeant latera cauitatis immediata esse, & necessario admittere in cauitate sua aërem, cùm vacuum dari non posse susceptum sit apud omnes.

Curatio morbi vxori Dealcis.

Robustam fuisse vxorem Dealcis omnes expositores publicant, alioquin non posset vsque ad vigesimum primum molestiam mortis effugere, sub morbo tam graui à primo insultu, & cerebrum statim perturbante. Crederem fuisse de familia vitaginum, quæ robustissimæ esse solent ob cordis incendium, carnes duriores, & iecur etiam sanguinem multum, & minus resolubilem generans, conditiones, vt cum multo spiritu duret robur vitale, sine cuius defectu mori ignoratur, Vitagines vero, vt menstrua

mode

moderatiora habent,& carnes solidiores, resoluuntur minùs,& sic abundat sanguis minus quam in aliis, qui à calore iecoris, & cordis intensiori, quàm sexui debeatur, vritur, crassiorque, & melancholicus redditur,incipitque bilem atram fieri quando putrefit, peccatque in siccitate magis,& ob id non est satis inflammabilis ob terream naturam,creatque febres,sine multa intensione tenues, vt Hippocrates retulit. Verùm cum tepidiori calore linguam exasperant, & siccant, & siti molesta fatigant, & peruigilio, cum vrinæ tenuitate, & paucitate, ob siccam distemperiem materiæ,cui calor, etsi non sit intensus, adiunctus, relata symptomata creat. Sicca enim, & vsta, paucissimum serum concedunt, & tenue, velut per lapideam materiam percolatum aut expressum ex illa, & per vias arctiores emanans, vt sunt in corporibus sicciotibus necessariò densatæ, & minus peruiæ, sicque fuligo eleuata, interius cohibita densat, & siccat, interna verò tepescunt,& extrema infrigidantur facillimè, quia à calido effluuio non alterantur, & ab aere maximè.

Hæc corpora quia minus resolubilia, largiores euacuationes sustinent, & petunt, vt liberentur à sarcina per defectum transpirationis incessanter grauante, indeque Mercurialis, & Phrigius, sanguinem esse statim mittendum aduertunt, tacuit Mercurialis locum in quo secanda erat vena, Phrygius ex talo securius putat, & ego sic censeo, nam mutabilitas deliriorum indicabat clarè cerebrum per consensum pati cum toto, & fortassis etiam cum vtero, vt est in fœminis communissimum, & in melancholicis cum hypocondriis, quibus occasionibus sectio in cruribus maximè conuenit, & hoc facto hyrudines mariscis applicandæ sunt, antequam venæ superiores secentur, præsertim si probabilius sit, hypochondriacam passionem præcessisse, & alui irritationes crebras fuisse, non tollentes tamen sectionem venæ,quibus detersoriis, & mordacitatem obtundentibus clysteribus occurrendum crebrò erat,ex iure, oleo violaceo, sacchato, & medulla cassiæ fistulæ, vtiliterque in iure coquentur maluarum teneriorum, & violariæ folia, & viride anethum, vt simul acrimonia cicuretur, & vigilia moderetur, flatusque resoluantur, quos affectus viridi anetho lucramur, vt concoquere succos melancholicos, & crudos,vt Galenus 6. simplicium, capite proprio docuit, vt constet vim conciliandi somnum, calidis, & siccis medicamentis inesse virtute peculiari narcotica, in anisi semine, aloë, & iridis radice etiam inuenta. Clysteres etiam expurgantes in delirantibus per consensum vtilissimi sunt, quos sine oleorum mistione parare consulo, vt actuentur melius, & citius, & validius trahant, sæpéque necessarium est fortiores imperare, vt mens delitiis distracta irritamento reuocetur ad vsum, sopitaque expultrix expergiscatur, & pellat per secessum, cesserque deprauatio mittendi cum tanto periculo ad cerebrum, quòd etiam vesicatoriis, lotionibus crurum, & assiduis frictionibus procurabitur, vt cucurbitis, naribus, & suris firmatis, & scarificatis etiam, attendesque si in initio accessionum expultrix erronea (vt solet) ad cerebrum pellat, vt si ita eueniat, cucurbitæ per horam ante paroxismi inuasionem, & multæ imperentur, & locis infernis affixæ,& interdum scarificatæ, deprauatio expultricis impediatur, estque summum remedium, præsertim si bis, & ter reiterentur, vt soleo, & mox ligaturis implacidis imperium ad supera remorari, & somnum in tempore paroxismis proximo cohibere, & si tam fœlix sis, vt partem mittentem agnoscas, magnum remedium erit, vt supra illam magnam cucurbitam colloces, dummodo inflammata cum tumore non sit, nisi iam constet fluxionem ad

A illam sedatam esse, tunc enim, & cucurbita firmanda, & scarificanda est, antequam paroxismus incipiat,certusque sis partem illam esse radicem febris, & cerebri actus,& maximè celebrandum est hoc auxilium si signis agnoscas suppurationem internam incipere, quæ rarò lethalis non est,& nullo modo certius impeditur quàm scarificando locum primario patientem, iuxta Hippocratis oraculum 6. epid.sect.2.text.34. *Quæ maturare conuenit,iimus claudere oportet, contraria verò siccare, & aperire.*

Inconsideratè consulit Phrygius medicamenta expurgantia, si aluus non respondeat, nihil enim periculosius in delirantibus cum febre acuta imperatur,& maximè quando tam sollicitè natura in cerebrum pellit, nam commotio succorum, deuorato pharmaco
B inexcusabilis est, expulsio verò difficillima, quia si delirantes dolores magnos non sentiunt, sentient minus leuem molestiam humorum agitatorum, sine qua euacuationem infernam celebrare ignorauit natura, pellet verò ad cerebrum agitata excrementa, iuuaturque hæc expulsio non leuiter ab incendio cerebri trahentis ad se præ nimio calore, quæ expultrix partis mittentis ad illud erronèe mittit, sicque esse docuit, quod acutè febricitans vxor Dealcis, molestiam sitis non percipiebat, vt potum solo consilio, & verbis coacta sumeret, & paucissimum tunc, & volebat Phrygius, vt vncias quatuor mannæ deglutiret dissolutas in decocto seminum citri, & absinthij, vt amara potio fieret, vt sic deglutiretur auidius; melius
C Eustachius dicendo, delirantes in pauco medicamento decipiendos esse, sollicitanda ergo erat aluus clysteribus, suppositoriis, & laxante ventris inferioris vnctione, & interdum expurgantibus clysteribus, vt nuper docebam.

Mercurialis transacta decima quarta expurgationem seligentem consulit, etiamsi coctio materiæ non detur, dat verò helleborum nigrum, quem ita Hippocrates præparatum, cicuratumque habebat, vt suauissimè, blandè, & securè expurgaret, quo *libro tertio de fracturis*, text.48. expurgare consulit, & mollem hellehorum vocat, Mercurialis doctrina sequitur Celsi consilium, melius nimirum esse aliquid cum periculo tentare, quam ægrum desperatum
D relinquere, quod consilium locum proprium habet in morbis quorum materia incoctilis iam putatur, & morbi victoria certior, quàm naturæ apparere incipit, nondum tamen vires ita effœminatæ sunt, vt adiutæ ab arte, aliqua victoriæ spes dari possit, quod & Argenterius consuluit, quando in morbis acutis coctio materiæ nondum apparet, & prætetierunt dies quatuordecim, terminus legitimus acutorum simpliciter, vocareque possunt Hippocratem huius præcepti authorem, libro de medicamentis purgantibus, dicentem, *quicumque igitur à febribus fortibus corripiuntur, his medicamenta purgatoria dare non oportet, donec remiserit febris, sin minus saltem non intra dies quatuordecim*: videtur ergo purgationem post quatuordecimum permittere, etsi non remi-
E serint febres, timendo morbi victoriam, per materiæ incoctibilitatem, sic habet locum aphorismus 19. sect. 2. *Acutorum morborum non sunt omnino certæ prænunciationes salutis, aut mortis*, rationem reddit Galenus dicendo, *cum aliquando quamvis raro contingat Medicum optimum aberrare, & fit propter subitam in indicatione permutationem, quæ naturam humorum sequitur morbificorum, & quia nonnunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alterum, constat verò medicamenta nostra securissima esse, & suo modo critica, quia humores noxios ex vno loco ad alium transferunt, videlicet intestina, à quibus extra corpus pelluntur.* Quid obesse potest, dixit Argenterius, dare cassiam, aut mannam,

A vel alia huius generis secura, & leoia medicamenta, inter quæ singulare est tamarindorum caro, cum lactis sero, aut syrupus regius eum medullæ tamarindorum & florum cordialium decocto.

Cordis, & cerebri summa sollicitudo requiritur in phreneride melancholiæ adiuncta, in melancholia enim cor vehementer patitur, simul cum cerebro, & in phreniride etiam, propter deliriom, & febrem acutam, hæc enim, cor, vt delirium cerebrum periculosè affectum esse significat, cerebrum humectationem in nostrò casu requirit, quoniam melancholia, & phrenetis passiones siccissimæ sunt, & febre phreneridis siccatur etiam, vnde non solum deliria sed peruigilium siccans etiam creantur, & contabescit æger, vt hæc infi.ma, cuius cutis propter extremam ariditatem, tensa, & dura percipiebatur, vt suspicari possimos B febrem illam ex colliquantibus occultè fuisse, quæ colliquationis species euenit corporibus siccatis ante febris aduentum, vt decimo methodi cap. vltimo Galenus docuit, & si tristitia siccat ossa, vt hæc magno mærore febricitauit, præcessit febrem siccitas morbosa, pinguedine, & carnibus absumptis, præ insolente tristitia ex occasione. Erant ergo imperanda pedilabia sanguinem, & corpus humectantia, & conciliantia somnum, spina tota inungenda, oleo violaceo, amygdalino dulci recenti, aut irrigabitur lacte ex vberibus cadente supra spinam, aut hydrælæo, ex oleo dulcissimo tepido, & non sine ratione duhitari poterat, si balneum aquæ dulcis vtile esse poterat in huc casu, vt siccitas tanta moderaretur, dormiret, deliria tepes- C cerent, & irritationes ex excrementis mordacibus ortæ, balneum indicabant, vt vrgeret magis tabida dispositio ad consulendum balneum, quàm febria putrida ad illud dehortandum, quæ si ex vstione (vt reor) creabatur, non leuiter illud hortabatur, quia vt sæpè insinuaui, febres ex vstione attemperatione magis, quàm concoctione emendantur, imò attemperatio vt coquatur materia, necessariissima est, & in morbo huius historiæ magnum locum haber, & sic meritò à medicis cogebatur bibere, non ignorantibus viscerum vstionem sub febre tepida exterius, & robur ægrotantis, hoc auxilium toleraret cum summo leuamine, & fortassis tanta attemperatione, & auxilio saluaretur mulier illa si phrenitica passio ex D inflammatione vera tumorosa non pendebat, & non creari indicabatur ex mutabilitate deliriorum ex melancholia, & sanguine originata, lachrymabatur enim & denuo ridebat, & quia pulsus durus non erat, medicus doctus deducere tenebatur, nam si vera inflammatio daretur, balneum non conuenire certum est, in febre verò ex vstione, affectui tam melancholico implicata, & tam sicco, velut in re desperata tentari commodè potest, præcipuè in delirante omne genus attemperationis internæ recusante, vt erat hæc mulier, quæ tam vsta, & exsiccata sitis molestiam non sentiens potum nisi admonita non sumebat, & tunc paucissimum, & sic colliquata, & tabida debitum soluit, E nisi remedium Fonsecæ quo febres vstiuas eradicabar, satis tibi esse videbatur, & est hoc, olei ross. lactis mulicbris, succi cucurbitæ, lactucæ, & endiuiæ, ana partes æquales, misce, & hoc linimento, vngantur partes squalidæ. Quo linimento Rodericus à Castro vngebat dorsum, lumbos, plantas manuum, & pedum, & corpus totum præter caput, & regionem ventriculi, à cuius vnctione contineatur patiens in lecto, quia sæpè eueniunt sudores, quorum causa est robur naturæ à frigore extirpante affectum squalidum. Quo solo remedio dicit à grauissimis, & molestissimis ardoribus, breui spatio multos liberasse, quibus alia auxilia irrita fuerunt.

Balneum aquæ dolcis in phreneride consului, & fuit expressa Traliaol doctrina dicendo; *Qui autem febris metu, eos non lauant, maxime offendunt, nam ægri vigiliis magis torquentur balnei abstinentia, & magis turbantur animo, ego addo, & tentantur conuulsionibus, & siccitate neruorum, & tabidi pereunt, estque remedium salubre, quia ad cutem trahit potenter*, & sic est reuulsorium auxilium, nam si vt Galenus restatur 1. *ad Glauconem*, biliosas diarrhæas efficaciter tollit reuellendo ad cutem, & euacuando per illam, impediet etiam ne in cerebrum humores ferantur, & acrimooiam bilis mitigaodo, quiescet expultrix irritata minus.

Topicum remedium est in delirantibus grauiter, secare venam frontis, aut narium venas internas aperire, has laudat Riuerius, illas Phrygius, aduertens non esse secandas quando cerebrum per consensum patitur, sunt (inquit) qui vrgente delirio venam frontis secant, medicamentum vtile tempestiuè adhibitum, scilicet euacuato benè corpore, & non delata materia ab infernis partibus, quia tunc plus attrahimus; Quibus docet non licere venam frontis secare, nisi in phreneride propria, & primaria, non quando cerebrum per consensum grauiter delirat, quia tunc plus trahitur, quàm euacuetur, doctrina quidem perniciosa, & falsa, quia si quod cerebrum recepit, periculum mortis afferre poterit, secanda vena frontis est, quomodocúmque pars mittens, aut totum se habeat, ratio est quia directè euacuatur, quod vrget, & præsentaneum periculum rtahit, & falsum est, quod semper trahatur plus quam euacuetur à cerebro, quia quod superest mittendum, potest esse minus, quàm illud quod euacuatur, & necat, nec si multum supersit mittendum impediet venam frontis secare, si vigeat quod cerebrum possidet, qoia pars mittens, non pellit perpetuo, & continentur, sed quando grauatur, & deprauatur portio mittenda, ad nouam accessionem causandam, vt in omnibus febribus repetentibus constat, in quarum declinatione, non mittit febrium origo, alioqui non declinaret, ergo tunc euacuabitur, quia partem lædit sine noua transmissione, quia vt insinuaui, pars mittens, non mittit, quia recipiens inaniatur, sed quia grauatur copia, & corruptela, quæ non adsunt quando occasiones declinant, sed quando repetunt nouæ accessiones. Qua doctrina non omninò probatur à Galeno adducta *lib.* 13. *methodi capit.* 18. iis verbis; eadem ratione neque in cerebro, & eius membranis, cucurbitulis in morbi initio vtemur, vbi non influit adhuc quicquam, & totum corpus prius est euacuatum, nam vt docui, sæpè vrget inflammatio partis principis, vt necesse sit euacuare à parte quod periculum affert, antequam totum exquisitè euacuatum sit., & fluit adhuc aliquid ad locum affectum, & fuit expressa Galeni doctrina *6. epid. sect.* 2. *text.* 8. non esse perpetuò insistendum reuulsoriis auxiliis, sed euacuando humores, qui sunt ad partem prius illati, partem à dolore vindicabimus, & facilius, deindè per reuulsoria remedia assequemor intentum, & quod de dolore trahente docet, intelligo etiam de incendio partis affectæ, quo semper vocat ad se superuacuos humores, nam in phreneticis tractio per dolorem locum non habet, quia non sentiunt, incendium verò attractorium, magnum, & potens est, præcipuè si erysipelaceum apostema sit, aut atrabiliarium, quod vt siccum, & calidum trahitur validissimè, ex quo deduces, quod si ob dolorem assiduè trahentem, licet à parte euacuare, vt deinceps reuulsoriis auxiliis fluxio sedetur, idem cogamur efficere, quando impactum in parte, non solum incendio incessanter trahit, sed iam vita periclitator; tandem quod per se, & primariò est vtile, & necessarium, non est omittendum propter illud quod per accidens sequitur,

cùm

cùm eo ipso poterit non succedere, nec deficit modus, quo impediri possit ille secundarius effectus, & nullo modo necessarius, etsi possibilis, aut si quando secatur vena frontis, aut narium recluditur, cucurbitis multis supra hypocondria, & crura, aliasque partes fluxum timendum diteneas, & ligaturis, & frictionibus, idem tentabis, sic vrgenti occurras altero non neglecto.

Indicationes conciliandi somnum, & succurrendi cordi, & partibus aliis principalibus læsis, clarissimæ sunt, & auxilia similiter, sicut & attemperantia, & cordialia in febribus melancholicis, & si iam tabidæ appareant: laudatur nimis lac perlarum orientalium in aquis buglossæ, lupulorum, borraginis, carduimariæ, oxalidis, condrilæ, & cardui benedicti, & si flatus molestent, melisæ, quæ cardiaca, & capitalis censetur, ex quibus exterius etiam cordi succurres, si diluantur in illis confectiones cardiacæ, quæ epithemata cauenda sunt in fœminis, quibus bene odorantia, vterum irritant, & histericæ fiunt cum summo periculo, quorum loco consueui pomum dulce redolens in vino albo generoso, & aqua melisæ coquere, & bene pistatum puluere croci seminatum cordis regioni applicare, & si maligna qualitas detur theriacam cum succo acido citri applico, aut solo oleo mathioli.

Explicandum superest cur respirabat magnè, & rarè, & rursus fiebat breui spita parua, & rara erat respiratio.

Historia vltima sectionis tertiæ.

Adolescens Milibea ex nimio potu, & venere diu calefactus decubuit, horrebat, & erat fastidiosus, insomnis, nec sitiebat, aluus primo die multa stercora deiecit cum multa effusione; sequentibus diebus multa diluta bilem referentia, vrinæ tenues, paucæ, decolores, spiritus rarus, & magnus per internallum hypocondry contensio submollis, ex vtrisque oblonga, perpetua cordis palpitatio, vrinam oleosam reddidit: Decimo delirauit modicè, modestúsque, & taciturnus erat, cutis arida, & distenta, deiectiones, vel multa, & tenues, vel biliosa, & pingues. Quatuordecimo delirauit, cuncta exacerbata sunt, multum delirauit, vigesimo insaniuit, sese iactauit, nullam vrinam reddidit modicum potionis continebat, vigesimo-quarto obiit. Phrenitis.

ADOLESCANTIA media inter puberem ætatem, & vigorem consistentiæ, cuius temperies calida, & humida, & saluberrima est, veri temperaturæ correspondens, & vt hoc est saluberrimum, ita, & illa, quo fit, vt sicut ver si suam temperaturam seruet, ignoret morbos creare, & inde corpora robustissima seruet, sic adolescentia ex se securissima est, & corpora firmissima, & sanissima teoet, ergo vt ver, si morbos crear, est ex accidenti, corpora per purgando cacochima, vt doctissimè 3. *aph. text.* 2. Galenus docuit, sic adolescentia ex accidenti patitur, occasio est error insignis in rebus non naturalibus, leues enim errores ob concoctricis vim, & insignem resolutionem contem-nit, & superat, & inde fit, vt periculosè adolescentes ægrotent, quia (vt docui) à solis magnis erroribus superantur, vt huic adolescenti euenit ex nimio potu, & venere. Est potus nimius vini perniciosus; & exitialior veneris nimietas, vt antea docuimus. Potum nimium dicit Galenus hoc loco cerebrum, & neruus lædere: modum ledendi tacuit; est verò multiplex; nam sanguinem inconstantem reddit, ob superfluam fluxibilitatem ex partibus igneis in multo humore inclusis mercurium æmulans, & vt hoc neruos tentans, & homines tremulos faciens, sicque fluxionibus assiduis molestat, est in vino (vt antea insinuaui) aquæ portionis magna copia, quam partes igneæ sulphureæ, & volatiles in neruos intromittere cogunt, sicque replentur humore multo aqueo, & seroso vsque ad intima, & cùm serum incoctile sit, nec in membra possit mutari, permanet, semper lædendo, ob quod *deterior est repletio potus, quàm cibi*, hic enim conuertibilis est in partes viuentes, sicque vtilis fit, potos verò minimè; alia noxa est crudos succos creari, & sanguinem ineptum commutationi reddere, quia adhærentiam tollit idoneam, sine qua cibus semper diminutè coquitur, & consistentia, & soliditate naturali priuatus, partes laxæ creantur, albicantes, inflatæ, & ædematosæ, velut carnes polyporum, & locustorum, vt 3. *de caus. symptomatum* docuit Galenus, sic malus corporis habitus nascitur, & omnes actiones effæminantur, quia laxitas omnibus incommodat, vt naturalibus agentibus taritas, huic inexcusabili infortunio, ex superflua potatione, si addatur quod venus insolens, & plus vires eneruans, necessariò machinatur, quia *ens robustissimum à corpore euacuat*, vt Hippocrates notat, miraculum erit non periclitari infirmantes ex nimio potu, & venere, quia repleti multis, & incoctis, cum manifesta omnium virtutum effœminatione, & insigni languore, vt prodigium videatur potuisse hunc adolescentem tantum morbum, & tam acutum tandiu tolerare, præsertim cum ante inuasionem morbi iam acuti, lentè febriciraslet, tempore multo, & iam facto debili, & indicarunt horrores, & anxietates à morbi initio, illi enim à facultate debiliori quam rigores creantur, & anxietates ab ichorosis, & medicatis humiditatibus in ore ventriculi impactis, symptoma malignum, & graue, & vigiles ægros reddens, & lædens velut si cor pateretur, solentque illæ humiditates tam prauæ sitim moderari, etiamsi ventriculum afficiant, quoniam serosæ sunt, & laxantes, ob superfluam humiditatem, à qua nunquam spoliantur, nec possunt per putredinem, imò aucta humiditate, vda putredo, & mucida inducitur, sitim impediens, quia corrugationem ad sitim excitandam impediunt, & hæ pestilentes, & mucidæ humiditates, & putridæ sunt, quæ non solum obiectum famis, & sitis obscurant, sed simul abominationem ciborum causantes, tam desperatè lædunt, vt testentur infirmi, velle magis mori, quam comedere, vt de peste illa Galenus narrauit 3. *epid. sect.* 3. *text.* 58. in qua plurimi eligerunt mori, priusquam aliquid ingerere, & fuit velut symptoma essentiale illius pestis ciborum abominatio, vt Galenus, & nos docuimus alimentum fuisse illius alexipharmacum, quia omnes viriliter comedentes liberabantur.

Ex quibus deduces, duplex symptoma oppressisse, vnum in actione ablata, quia penitus ciborum appetentia defecit, aliud in deprauata, ciborum nempe abominatio, fugientes cibi sumptionem, velut si venefica fuisset, & mors amabilior quam illa: pendet vtrumque symptoma à causa duplici, inappetentia quidem, à superexcedente humiditate corrugationem, & suctum penitus destruente, sine qua in communi opinione sensus famis non datur, abominatio verò

oriebatur ex maligna putredine, & fœtida, quam ventriculus per subordinationem cum olfactu ita abominatur, vt statim nauseet, & nauseatiua commotione vapor malignus, & fœtidus suscitat de nouo, & sic alteratio crescit, & odium ciborum, quæ si teneas, inuenies etiam rationem, cur nominatu solum alimento, nauseet statim qui cibos abominatur, tristatur enim vehementer audito alimento si consultur illius deglutio, aut illa considerata, velut res à qua insigniter commouetur, sicque ex animi passione commouetur materia maligna, & de nouo alterando nauseam mouet, quam vehementius concitat si violenter procuret cibum deglutire, quia iam actu contendit suscipere obiectum abominatum, ob dicta hic adolescens decumbens, ex immoderato potu, & insolente concubito, horruit, anxius erat, vigilabat, & carebat siti, & multa stercora ab aluo prodierunt, cum multa effusione, & biliosa multa, & aquea simul excreta sequentibus diebus fuerunt; nam sub multa venere, & potu immoderato necesse erat primam regionem crudis, & serosis biliosisque repleri, præsertim si vinum (vt solent venerei) merum sumebatur, vt luxuria cresceret, aut minus dilutum, nam vt nuper docui, in multo mero bibitur etiam aqua multa incommurabilis, & pars vinosa in bilem vertitur, non solum ex se velut materia tam apta vt in bilem vertatur in temperato corpore, & multo certiùs à violento calore concubitus, & tam crebro reiterato, nunquam enim sine totius æstuatione hymænæum celebratur, merito ergo erant vrinæ tenues, & paucæ, & decolores, si multitudo crudorum, & biliosorum euacuatio per aluum aderat, & largior diarrhœa lotium semper diminuit.

Spiritum magnum, & rarum insipientiam innuere, publicum est in doctrina Hippocratis, & omnium, intelliges verò raritatem in quiete interna esse quæ principaliter desipientiam significat, quia in acutis febribus, & æstuosis, incendium cordis vrget semper magis, & cum attemperatio fiat tractione aëris frigidi, & hæc retardetur plus si in quiete interna thorax detineatur, constat detineri, quia delirium sensationem incendij obscurat, vt omnem aliam molestiam, & si in vigore accessionum id eueniat, fortius delirium significabitur, minus verò in accessionum initio, in quo oppressio fuliginum vrget plus quam in aliis temporibus; verùm si consideres, quod in quiete externa laboret magis thorax, & sit molestior detensio in illa quiete, vt experimentum docet, significabitur desipientia fortior, si in quiete externa detineatur, nimis, & vrgentius si in declinatione accessionum, quia in illa calor moderatior est, & ratione illius minus detineri debebat, si vera est (vt censeo) opinio docentium, quod quietes in pulsu, & respiratione, sint ob eosdem fines cum motibus antecedentibus illis: ne tamen ignores, quod respiratio magna, & rara datur sæpè ante desipientiam, quia sæpè ante illam datur contemplatio attenta obiectorum, circa quæ delirium futurum est, túncque respirant ægri magnè, & rarè necessariò, vt soleat hic modus respirandi esse signum certissimum venturi delirij, & proximè, quod in acutis passionibus sollicitè contemplari solo, & præsagiendo delirium venturum, quæ ad animam pertinent, celeriter disponere præcipio, vt debeat Medicus Christianus omnia signa delirium venturum pollicentia, tenere semper præsentia, ne ante confessionem peccatorum, & alia requisita phrenitis prehendat.

Habuit hypochondrij distensionem submollem vtrinque, & oblongam, per quam Galenus *lib. 2. de difficultate respirandi capit.* 8. intellexit, illum intestini tumorem, nec magnum, nec durum nimis, sed submollem, hoc est, duritiei moderatæ non pro-

A priæ, sed tensionis eiusdem ob flatus inclusos cum irrigatione serosæ, & humidæ substantiæ, quæ ob crapulam abundabat, vt obstaret, ne à flatibus ileos disrumperetur, & dolore molestaretur, sicque distensio erat submollis internè. Mercurialis Vallesium sugillans, censet musculos esse affectos ob longitudinem tumoris, quæ musculorum figura proprior est, & non fuisse veram inflammationem, constat, quia nullius doloris fecit mentionem Hippocrates, sed musculos affectos non fuisse ex Galeni expositione constat, non solùm ex loco citato, sed ex declaratione huius historiæ, dicendo, & de submolli hypochondrij distensione, quod illam intelligat absque tumore, quæ sit quidem musculis non patienti-

B bus, (hic locus legatur in translatione Musæ) sed in affectione aliqua interiorum partium peritonæi permanentibus; illud certum est, quod in venereis, & prauo victu vtentibus, dentur semper obstructiones paulatim congestæ in prima regione, & submolles distensiones creare solent ob copiam crudorum emollientium necessariò, & remorantium duritiem creandam à melancholicis, & biliosis excrementis cum crudis permixtis, & sunt sæpè hæc excrementa mortis frequentissima occasio, quia ignorant Medici acutis morbis occurrere alio modo, quam statim venam, & pluries secando, quo fit, vt intrò trahantur excrementa primæ regionis, quorum commotio semper maligna fuit, & ad proportionem san-

C guinis extracti maligniora fiunt, quia ventriculus debilior redditus superare non potest eorum prauitatem, & superatus ab eis ægri periclitantur. Est tamen celebris *text. 4. epid. num.* 107. in translatione Vallesij de submolli distensione hypochondrij dextri, ex qua phrenitidem præsagit Hippocrates, verba sunt; *Quibus in dextro submollis intensio phrenitici, si non soluatur, febre desinente:* clarius Foësius sic. *Quibus dextra parte aliquantulum mollis distensio fit, phrenitici euadunt, nisi febre desinente soluatur.*

Cordis palpitatio (vt putat Vallesius) creata fuit ab excrementis collectis intra pericardium, cuius veritatis nullam rationem reddidit, nec potuit reuera,

D quia causa illa subito creari non potest, nec esse potest symptoma morbi acuti, vt erat in hac historia, meritóque putarunt Mercurialis, & Phrygius, per cordis palpitationem esse intelligendam motionem arteriæ magnæ sub ventriculo vehementer pulsantis, qui motus in acutis morbis, & non sine periculo percipitur à Medico explorante vt debet, qualis sit hypochondriorum dispositio, si & præsagare, & medeii rectè desiderat, de quo symptomate sic *in Prognosticis* scripsit Hippocrates, *si autem pulsus insit in hypochondrio, tumultum significat aut delirium*, vt huic adolescenti euenit. Contingit etiam cor per acutas passiones, & calida, palpitare, & grauissimè, & molestè, non solum ob calorem intensum, sed præci-

E puè quando cum calore, molestatur, etiam à flatibus crassis, obstruentibus, aut replentibus cordis ventriculos, sinistrum præsertim, nam vt per æstuosas febres dilatatur nimis, vt tractio aëris refrigerantis maior fiat, ne suffocetur, sic desiderat ventriculos liberos, vt aërem attrahendum liberè recipiat, sunt verò flatus obstaculum magnum libero, & maiori aë is ingressui, quem vt capaciorem faciat facultas vitalis, distendit cor, & dilatat vehementer, quod est palpitare; est enim obligata vitalis facultas motu, & impulsu afferre impedimentum, & corpora dilatationem remorantia, & hæc sunt quæ semper per facultatem fortem obligant, vt semper fortiter pulset, quia semper dantur quæ obstent, ob idque fortis facultas semper tenetur fortiter pulsare,

vt

vt differentia propria solius facultatis robustæ, & vt flatus impediunt, vt replent locum, in quem aer ingrediendus est, facultatem obligant, vt cor magis dilatet, quam vsus postulet, & simul, vt velocius, & magis comprimatur, sicque palpitat.

Hinc si acutius speculatus fueris, inuenies, flatus inclusos, & cordis sinus occupantes, fuliginum, & caloris intensi fines augere, quia vt fuligines, corporaturâ suffocant, & vt locum aëris ingrediendi occupant, dilatationem maiorem celebrare cogunt, vt cogit calor intensior, tam validéque interdum cor dilatatur dum palpitat, vt non solum sonus internus exterius audiatur, sed & costam frangere visum sit, vt Fernelius, & noster Vega testantur, sic flatus in corde occidunt, & cogunt, vt compressionis, & dilatationis fines vehementer vrgentes, vtrum- B que motum maximum, velocissimum, & sine quietibus anxiè celebrare, & si acutiùs discurrere cupias, probabiliter argues, fuligines crassas vtrumque motum, vt flatus exposcere maiorem, rationibus iam dictis, quæ leues non sunt.

Hæc dicta si de vera cordis palpitatione sit sermo, orta à motu illius, & vitali facultate, non à solo flatu, vt in aliis partibus motu proprio carentibus Galenus docuit, & à solo morbo pendere, non à natura, falsò sustinuit, vt contra illum *capite* proprio de palpitatione Magister meus docuit, dubitat verò Mercurialis de hoc tam vehementi, & veloci motu cordis, quando palpitat, si sit possibilis cum respiratione magna, & rara, quam hic adulascens per in- C terualla habuit, dubiúmque vt proprium, & Galeno derelictum, & tanquam nouum, & magnum exagerat, ratio dubij est, quia finis cordis auctus, vt mutat pulsum, debet etiam respirationem in similes differentias mutare, vndè si in palpitatione tam crebrò vt docui mouetur, ob finium vrgentiam, implicabit ratè respirate, nam de magnitudine quæstio non est, cum in vtroque casu inueniatur, nec sibi satisfacit si aliquis respondeat, vinci à delitio necessitatem illam crebritatis maioris; nam palpitatio est affectus vehementissimus, ita vt nonnunquam statim strangulet, sed dubium facilè soluitur, quia respiratio illa non fuit continua, sed per tempus, in quo potuit palpitatio non ita vrgere, vt vinci à delirio D non possit, quia finis auctus in corde, non mutat æqualiter respirationem cum pulsu, quod deduces, ex saerariis Hippocratis 1. *progn.* iis verbis. *Bonam autem respirationem existimare oportet valde magnam habere ad salutem in omnibus morbis acutis qui cum febribus sunt, & in quadraginta diebus iudicantur.* Galenus verò per bonam respirationem intelligit naturalem, est ergo in respiratione naturalitas, quando in pulsu magna peruersio datur, vt datur reuera in omni febre acuta.

De vrinis oleosis sæpe dictum est pessimum signum esse, præsertim quando morbus acutus coqui iam deberet, est enim signum corruptionis malignæ carnis, & pinguedinis, & calor qui carnes tam fir- E mas, & viuenti tam proprias dissoluit, & liquat, non coagmentabit, nec coquet cibum ad virium instaurationem susceptum, sed potius corrumpet, liquabitque, deficiétque idonea materia spirituum creationi, & agens etiam ob tantam caloris præternaturalitatem, ignoróque cur vrinæ oleosæ inter signa coctioni repugnantia repositæ hactenus non sint, & ex parte agentis, & materiæ, & quia quælibet substantia ex nobis liquata fœtida, & corruptissima est, & reliquis succis permixta, illos inquinat, & inficit, & cùm omne oleosum sit tam inflammabile, & suo modo ardeat ad pinguitudinem, disponitur grauissimè tota sanguinaria massa vt ardeat, quod intelliges

A quando corpus liquatur, non quando tenet solum, vt constat ex historia præsenti, non enim vrinas solum pingues excreuit, sed deiectiones etiam ob vniuersalem carnium, & pinguedinis liquationem, quæ non dubiè voracissima fuit omnium vtilium humiditatum, tam publicè ariditas cutis diuulgauit tam breui introducta, illud verò fallacissimum colliquatio vniuersalis sortitur, quod prius emollit, & laxat, & deinde indurat, vt docuit Hippocrates his verbis: *omnis extenuatio laxat cutem, deindè circumtenditur; refectio contraria facit*, potuerunt verò deiectiones esse pingues, & pallidæ ab eadem causa, pinguedine nimirum corrupta, & putrida, nam quod antiquitas causat in pinguedine, & axungiis pallidas reddendo, poterit efficere calor febrilis, & censeo sic esse B intelligendum Hippocratem cum distinctione narrando deiectiones, dicendo, *deiectiones multæ, & tenues, vel biliosæ pingues*, multæ enim, & tenues ex pinguedine liquata, erant impossibiles ob multitudinem, & tenuitatem; pingues verò biliosæ possibiles sunt, præsertim quando antiqua pinguedo liquatur, & calor est fortis non solum liquans, sed etiam corrumpens, ratóque datur cordis palpitatio ob summum incendium illius sine colliquatione totius, deliriis, & magno mortis periculo, nam calor intensior illo cum quo cor palpitare cogitur, sine syncope, & graui mortis periculo excogitari non potest, & si vir ille colliquabatur, & aluus lubrica erat, & euomebat potum si non erat leuissimus, & delirabat rationabiliter C ad mortis extremum perueniens suppressum fuit lotium, & nihil mingebat, aut à crassa colliquatione obstructis renibus, aut vreteris, aut quia ob mentis alienationem molestiam non sentiens vrinæ, illam continebat.

Curatio morbi adolescentis Melibeæ.

COmplicatio diarrhϾ cum acuta febre incipiens, est quæ Medicos torquet, & consilij interdum inopes reddit circa deliberationem sectionis venæ, quidam audaciores videntur, vt Mercurialis, & Phrygius, venámque secant in morbo historiæ, in quo oculatiores esse deberent; quia præter D dictam complicationem, datur alia ex inordinata victus ratione bifariam cruditates creante, & biliosa excrementa, fuit verò venus insolens, & vini immodicus potus, quorum exuperantia obiectum fuit insuperabile coctricis, etiamsi in suo robore seruaretur, quod est impossibile, non enim solum debilitatur ab insuperabili obiecto tam crebrè reiterato, sed maximè ab excessiua venere, quam hic Galenus vires omnes exoluere dicit, & in historia Pythionis scripsit, *Venus quidem quanquam ex vacuatione non sinat plethoram subtrahi stomachum tamen abundè exoluit*, & nihilominus quamuis venus sit vacuatoria fatetur virum historiæ incidisse onustum praua multitudine, non enim est necesse vt tantum, aut plus enacuet, quantum ex excessiuo potu, & cibo superexcedit, verum à ni- E mia venere omnia confundi in corpore Galenus significauit dicendo, quod *robur ventriculi abundè exoluit*, quo dissoluto, & malè coquendo omnia confundi in corpore retulit 6. *epid.* *sect.* 3. *text.* 1. verba sunt. *Segnities autem intelligimus ventris circa cibos concoquendos infirmitatem, quæ omnium affectuum corporis causa est.* Magnæ ergo considerationis est, debilitas orta ex læsa coctrice ventriculi, omnes enim partes vitioso, & incocto alimento imbuuntur, vt in omni corporis regione cacochymia maligna seminata, liquatio vniuersalis fatigat, siccatur corpus, & tabescit; vt huic euenit, quia nec agens, nec materia nutritioni idonea

sunt, vt docui, quando febris vstina totum corpus colliquat, & ventriculus læsus est. Edisces verò ex Hippocrate venerem extremè debilitare, quia substantiam robustissimam euacuat, est verò semen vt docuit ipse, talia enim esse debent omnia generationis principia, & quæ eis proxima sunt, vnde oua, & caseum robusta appellauit 2. *de diæta*, quia ouum est generatio animalis, & caseus, quid robustum haber, quia proximus est generationi, semen, verò robustissimum esse docuit, & intulit, quia à veneris vsu pauenla adeo te emissa imbecilles reddimur, *lib.* de geninita in initio, & si verum est quod docuit Albertus, esse necessarium, vt quælibet pars seminis creetur ex octuaginta partibus sanguinis, comparans semen amilo, facilè intelliges, quam singulariter corpus inaniat, & destruat, & imbicillitet, intulit verò Albertus tantæ materiæ consumptionem pro creatione seminis, quia *libro* de genitura docuit Hippocrates, *quod semen viri prouenit ab omni humido quod in corpore existit*, & ob id in coitu excerni quod robustissimum est, quia excernitur ens ex omni humido vtilissimo, spirituosissimo, & perfectissimo corporis factum.

Hæc trado, vt teneas venereos esse spoliatos ente tam robusto. & omni ferè vtili humore partium, quia omnes inaniuntur, vt semen effusum instauretur, & inaniuntur, & spoliantur à perfectissimo humido, & exquisitè elaborato, & ob id sollicitè attendas si euacuandi sunt venæ sectione, neque re pulsus decipiant, etsi robusti appareant, quia fallacissimi sunt, non quia non significent vt se habeat cor, sed quia non ostendunt solidarum partium omnem iacturam, & laborem, quæ magna esse potest, & cor in consensum adductum non esse, cum sit vltimum quod inanitionem ob causam communem patitur, vt *lib.* de marcore Galenus docuit, nam si est radix vitalis virtutis, tardius necessario quam reliqua membra læsionem, & defectum illius ostendet, nos testari, possumus omnes ferè venereos morbis acutis oppressos; extinctos fuisse, quibus secta fuit vena, vt censeam, habeamque expertum, securius, & certiùs curari, qui pulsibus debilioribus infirmantur, quàm qui mediocribus, si illis non secetur vena, & istis secetur, etsi sint robustiores, ob dictas rationes, & addo, ventriculum debilem ita effeminati sanguinis missione, vt illius sola debilitas mortis occasio esse possit, ratio est, quia nulla pars ad proprium munus tantam fortitudinem petit, vt ille, quia cum tota mole ciborum, & potus, pugnaturus est, & tantam copiam disponere quando viuenti tam dissimillima est vt esse potest, & si huic veritati addas, repassionem sine aliquo vtili illius ab aliis remediis suscipiendam, videbis perspicuè cur tanto periculo in venereis vena secetur, sub ventriculo debili, & occulta totius corporis consumptione.

Summa infœlicitas fuit, ne narraret Hippocrates auxilia imperata in morbo tam acuto, & cum relata complicatione tam difficilis resolutionis, & dubij iudicij. Mercurialis, vt videretur aliquid facere, venam non secat, sed cucurbitis scarificatis in regione inferiori medetur, Phrygius etsi vt solet non timeat cum diarrhœa venam secare, & in huius historiæ enarratione, ratione, & authoritatibus suadeat suam praxim, tandem timuit in hoc infirmo remedium, putauit enim diarrhœam non ex feruore, sed ex imbecillo ventriculo, & corpore toto originatam fuisse, sicque totus est in huius morbi initio in ventriculi roboratione, & firmitudine, quo facto hyrudinibus sanguinem euacuat, quia in debili virtute securius sanguis ex partibus infernis extrahitur, nos verò censemus in diebus in quibus aluus tam copiosè,

A & cruda euacuabat, non licere sanguinem mittere; præsertim cum vrinis tenuibus, & crudis, & dejectiones illæ apertè significabant cacochimiam serosam, & crudam, venæ sectionem dehortantem, præcipuè in venereo, in quo pingue, & substantificum totius corporis coïtu insolente depopulatum est, sic enim *libro de genitura* scriptum est; *Sic autem in homine ab humido spumescente, id quod robustissimum est, ac pinguissimum secernitur, & ad medullam spinalem venit*; indè meritò speciem tabis recenter sponsos prhendere docuit, si quod pinguissimum, & robustissimum est venus à corpore euacuat, quod etiam suo modo sectio venæ præstat, pinguem succum, & vitale calidum effundens, quis ergo in tanta cruditate venarum, & B primæ regionis, & defectu tam noto substanfico, & robustissimorum, venam aperire consulat, aut aliter sanguinem mittere, quando tanta refectione est opus, & spirituum vitalium additione, vt contra succos tam crudos, & prauos pugnantes, mortalis morbi causa emendetur, clariùs copiam, cruditatum versio Fœsij expressit his verbis: Aluus primo die stercora multa demisit, cum magno humorum affluxu, proximisque diebus aquæ similia plurima prodiere, vrinas reddidit tenues, paucas, decolores, addo etiam quod diarrhœa illa serosa erat secundum rationem, & fuit opus naturæ, quod tenebatur medicus celebrare, si à natura non fieret, si authore Galeno, humores renues, & serosi sunt statim expurgandi, quia incoctiles sunt ob C nimiam tenuitatem, & aquosam naturam, cuius copia motu assiduo cordis attracta, forrassè tam molestæ, & continuæ palpitationis occasio fuit, nec dubito quod serosæ subitaoriæ tam copiosa euacuatio vtilissima fuit, si non vt saluaretur, saltem vt periret tardiùs, fuit enim diuturnior morbus quam tanta symptomatum grauitas, & praua cacochimia à morbi inuasione promittebant.

In illis ergo diebus copiosæ diarrhœæ quiescendum erat à maioribus auxiliis, quoniam medicus non poterat maius beneficium naturæ conferre, quàm euacuare quolibet die tam grandem portionem humoris serosi, & vt ille quiesceret illo diè, si præcepto suo talis euacuatio fieret, sic quiescere debet, D quando natura idem opus, & minori detrimento exequitur, quia sine remedio naturam alterante, & sub dubio si sit paratum vt debet, & impediatur à multis occasionibus in corpore inuentis quotidie, & hoc est quod Vallesius docuit, maioris artis esse cessare à remediis cum expedit, quam facere opportuna, loquitur enim de remediis maioribus, quæ in casu historiæ, dum natura abundè per aluum pellebat, & tam crudam materiam occasione carebant, & sic ab eis erat supersedendum, & sola natura roborarione, omni arte inquirenda, & alexipharmacis si malignitatis suspicio dabatur, victu idoneo, & somni conciliatione longiori, vt tam cruda materia emendaretur, incrassaretur, & minori impetu flueret, sicque virtus E instauraretur modo possibili operandum erat, & in hoc casu, si sitis molesta vt solet fatigaret, danda erant vrinam mouentia, & sitim simul solantia, cum moderata astrictione vt interna viscera firmarentur tantillum, laxata præter modum voluptate venerea, & tanta seri copia madida, & irrigata, ob quam omnes facultates effœminari certissimum erat, vt omnes actiones naturalium agentium debiliores sub laxa, & rara materia fieri, primum principium, & hoc noto, quoniam in translatione Vassei, legitur hunc ægrum sitibundum fuisse, licet omnes aliæ translationes contrarium significent, in hac complicatione diarrhœæ cum febre, siti, & deriuatione fluxus per vrinam, & impedire ne natura præcipitetur vsque ad deliquium euacuando, est

mihi

mihi familiare decoctum centinodiæ, radicum pentaphilis, foliorum sonchij, florum nenupharis, radicum, & foliorum fragariæ, & santalorum citrinorum, de quo clarificato albuminibus oui, in qualibet dosi, propinabis ℥.vj. aut viij. succi granatorum dulcacidorum ℥.j. citoneorum ℥.ß. electarij de gemmis ℈.j. m. reiterabitúrque, vt opus fuerit ad attemperandum, & extinguendam sitim, & incrassandam moderatè, est sequenda Auicennæ doctrina, quod coctio in humoribus tenuibus est ingrossatio, quoniam nimia tenuitas coctionem materiæ semper remoratur, & humores tam tenues periculosissimi sunt, si semel molestare incipiant, quia sunt facilè mobiles, & in quamlibet partem promptè pelluntur, & cùm in vinolentis, & venereis nulla pars cacochimica non detur, omnes periclitantur, quæ debiliores agnoscuntur, sunt verò in illis cerebrum, & ventriculus, & genus neruosum, vt in initio huius historiæ Galenus docuit, dicendo, *multi quidem potus neruos lædunt, principium quæ ipsorum cerebrum, veneres autem, & hæ quidem valde contristant*, virtutémque tum exoluunt, tum imbecillam reddunt, & sic tandem vir sic phreniticus obiit, nec satis fuit tam copiosa diarrhea vt phrenitis præcaueretur, ob insignem debilitatem cerebri recipientis excrementa, quæ per aluum non potuit natura deponere, estque mihi probabile cerebri excrementa in illo putredinem paulatim contraxisse, & indicauit respiratio magna, rara multo antequam deliraret, & quia delirium primum, molestum; & leue fuit, & aucta excrementorum vstione in cerebro maniacus obiit, non enim potuit cerebrum suum partialem cacochimiam superare, & putrefacta, fuit maior mortis occasio.

Si in illo statu in quo magna, & rara erat respiratio, iam diarrhœa cessauerat, dubium est quid tunc operandum esset, nam cum sit delirij venturi nuncius tam certus, totus deberet medicus esse in præcautione ne phrenitis præhenderet, & si vt ego censeo, excrementa cerebri erant causa illius respirationis, & futuræ phrenitidis, constabántque vires, extra dubium est esse secandam venam cephalicam, & reiterandum remedium, & crebrò, vt virtus posset tolerare, ne firmaretur phrenitis, & irremediabilis fieret, vt est si firmetur, si verò totum mittebat ad cerebrum, quod ferè semper motus conuulsiui declarant, optimè phrenitis præcauetur secando venas inferiores factis in ipsa eductione certis intermissionibus, vt plus ad interna sanguis inclinetur, & minus exoluantur vires, tuncque vtiliter vesicatoria cruribus applicantur, aut fœmoribus, & cucurbitis scarificatis raptus impedietur ad supera, & si in accessionum initio, vt sæpè contingit pellantur humores ad cerebrum, optimum est paulò ante inuasionem cucurbitas affigere, & si opus fuerit aliquas in cruribus, aut sede scarificare, & vt ego soleo, bis & ter eas reiterare, & summè prodesse solent, vt expurgantes clysteres, & decocta tamarindorum in declinatione accessionum, & summo mane aluum sollicitare, & si alicuius momenti tibi videatur, columbas recenter occisas plantis pedum applicare, & strictè ligare præcipies, vt ex aliorum placito Schenchius aduertit, & antequam refrigerentur alias renouabis; creditur enim virus, & virulentos humores allicere ad se, & deducunt ex insigni fœtore illarum, quando dimouentur ad aliorum renouationem, nisi putes graueolentes apparere ob sanguinis earum corruptionem, & putredinem ortam à calore pedum, sunt applicandæ non domibus cicuratæ, sed campestres, hæ enim calidiores, nitrosiores, & potentius attrahentes censentur, nunquam verò applicandæ quando pedes in vitæ extremo algidi sunt, tunc enim

A ob defectum actuationis non reducuntur ad actum, & vtilitate frustramur.

Verum si cerebrum primaria passione afficiatur, aut per consensum onustum nimis sit, inaniendum est etiam secta vena in fronte, aut naribus, & vesicatoriis retro aures, & supra venas cephalicas applicitis, & resoluentibus aliis, & si in aliquo decet cucurbitam in syncipite scarificare, vt docet Galenus, maximè quando medicus certus est de propria passione cerebri, & quod non deliret per consensum, in hoc enim auxilio efficacia inuenitur ad extrahendam materiam cerebrum ita lædentem, præsertim quando hectica phrenitis fieri incipit, quo tempore oxyrrhodina, & infrigidantia perniciosa sunt, quia materia B magis impingitur, & viæ occluduntur, erit verò celebre auxilium post scarificatam cucurbitam, quod ex Penoto tradit Riuerius, si aquæ rosarum luco, decoctum serpilli, & chamemali imperes, vt est moschi ʒ. ß. camphoræ ℈. j. decocti serpilli, & florum chamemali ℥. xx. castorei ℈. j. m. & calidum per omnes suturas applicetur nunquam permittendo infrigidari, si linteo duplicato imbuatur, sed permutetur crebrò, craneum enim resolutioni grande obstaculum est, & meo videri non decet ad secandam venam in naribus tantum spectare, vt communiter fieri video, sed multo ante, ratio est; quia firmata phrenitis raro mortalis non est, vnde euacuato corpore celebranda est sectio in naribus, aut in fronte, nam vt dicebat C Galenus 2. *de victus ratione*, text. 10. in medela pleuritidis, *nos verò partem eam qua phlegmone obsidetur, cum celeriter, tum quam cæteras partes magis, in acutis morbis præsertim vacuare contendimus*, non enim licet morbum magnum creari in partibus nobilibus, sed euacuato corpore, illum statim deonerare modo possibili.

Si palpitatione cordis intelligendus est motus arteriæ magnæ sub vmbilico pulsantis constat incendium illius esse cum affectu phlegmonoso illius, aut magna obstructione, cui occurrendum est attemperantibus, & deobstruentibus intus, & extra, & hyrudines mariscis affixæ, & reiteratæ plurimum conferre certum est, vt ptisana in qua radices graminis, fraga-D riæ, cichoriæ, & buglossæ incoxerint cum serapio de acore citri, limonis, aut acetoso simplici, eritque vtile decoctum relatum cum guttulis olei vitrioli, estque verosimile illam vehementem pulsationem hypochondrij causari à tumoribus illius vtrámque partem distendentibus, tumores dico obstructiones vtriúsque lateris magnas, passio propriissima potatoribus, & venereis, erantque fouendæ decocto meliloti, seminis lini, fenugræci radicum, cichoriæ, scolopendriæ, & rumicis, in cuius libris duabus addes olei chamemali, violacei ℥. ij. amygd. amararum ℥.j. aceti ros. ℥.ß.m. à fotu vngentur partes vnguento deopilatiuo succorum vtriúsque partis, vt emolliatur quod à decocto illo, & serapiis attenuandum, & detergen-E dum est, & si opus fuerit supra tumentes partes cucurbitæ scarificabuntur, vt in iecore, & liene obstructis consuetum est ad extrahendum malignum ex profundo iam vstum, & ferè tophaceum redditum, & cancrosum. Peruigilium verò, & tumultuosa deliria impedies syrupo papaueris, aut laudano opiato, aut pilula communi contra fluxum, est optimum somniferum sumere hora dimidia à prandio, aut cœna syrupi papaueris ℥. ß. m. sumatur totum superbibendo aquæ frigidæ ciathum, & inter auxilia voluptuosa, & secura ad somni conciliationem est optimum flabello ex linteo aqua frigida rosacea imbuto, leniter aërem supra cerebrum mouere assiduè, sensus enim mirè suspendit, & somnum allicit, incendium cerebri attemperando, & stabiles spiritus reddendo à frigore suaui

densatos

densatos, viasque occludendo per quas ad sensoria externa communicantur, ante quod auxilium attemperandum etiam est cor. nam sola respiratio maior à cordis incendio necessariò expetita, satis est ad impediendam somni conciliationem, quoniam motus magnus thoracis est sensibile expergefaciens validissimum, quoniam sine violento partium impulsu fieri nequit, quin imò, & ipsum obiectum sic instigans naturam ad respirandum, est etiam vehemens vigilia, quia molestia magna, est velut suffocationis initium, & inde decet incendium cordis reprimere, vt æger dormiat.

Miraberis, virum tam setosum nunquam sudasse, per febrem tam acutam, nec in fine morbi tam exitialis, vt communiter fit; censeo fuisse carnium duriorum, & habitus densi, quos difficillimè transpirare *lib. de alimento*, Hippocrates docuit, & difficulter liberari, & conualescere notauit, & sic colliquantur cohibito calido effluuio, vt huic contigit, etiamsi densitas carnium ad colliquandum apta non sit ex se, est tamen magna occasio quatenus agens colliquans detinet, conduxit etiam ad defectum sudoris, diarrhœa illa tam copiosa serosæ substantiæ, sicque cutis densata ob humidi defectum, & arida reddita, sudori obstaculum fuit etiam in fine vitæ in quo labor solus respirationis difficilis solet esse causa sudoris in fronte; dixit verò Hippocrates sine sudore mori, quibus cutis dura, tensa, & arida est. Quibus laxa, cum sudore perire.

INDEX

INDEX
RERVM ET VERBORVM,
Quæ in hoc Tomo Commentariorum in Hippocratem de Morbis popularibus comprehenduntur.

Prior numerus paginam litterâ p. *Secundus columnam litteris* col. *Caracteres verò* A, B, C, D, E, *litteras inter vtramque columnam interiectas indicant.*

A

Index Rerum,

D. de Heredia de morbis popul.

Index Rerum,

Error.

Error.

Error.

Febres

Galenus

Lumbrici

Luna.

Lurco.

M.

Materia.

Medela.

Medicamentum.

Medicus.

Mediocritas.

Melancholia, & Melancholicus.

Melissa.

Menstrua.

Oleum

Praxis

Recidiuæ

Salſugi

D. de Heredia de morbis popul. X 2 Suppr

Index Rerum

F I N I S.